Danskernes Historie Online
Danske Slægtsforskeres Bibliotek

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliserings-projekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt vores arbejde – Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskernes Bibliotek: https://slaegtsbibliotek.dk
Danske Slægtsforskere: https://slaegt.dk

BILAG

TIL

BERETNING

TIL

FOLKETINGET

AFGIVET AF

DEN AF FOLKETINGET UNDER 25. OKTOBER 1950 NEDSATTE
KOMMISSION I HENHOLD TIL GRUNDLOVENS § 45

XIII 1—6

SUPPLEMENT TIL DE TIDLIGERE AFGIVNE BERETNINGER IV-XI VEDRØRENDE REGERING OG RIGSDAG SAMT FORSKELLIGE MINISTERIER UNDER BESÆTTELSEN

AFGIVET PÅ GRUNDLAG AF TYSKE DOKUMENTER
MED DANSK OVERSÆTTELSE

BIND 5

DANSK OVERSÆTTELSE

Afsnit A 6—12

J. H. SCHULTZ A/S
UNIVERSITETS-BOGTRYKKERI
KØBENHAVN
1954

6.

De tyske krav ang. handelsminister Christmas Møller og folketingsmand Hedtoft-Hansen oktober 1940—januar 1941

(Oversættelser)

170.

Telegram fra Renthe-Fink ang. Christmas Møllers tale i Forum 8. december.

13. december 1940.

Telegram
(åben tekst)

København, den 13.12.40 kl. 19,05
Modtaget den 13.12.40 kl. 20,00

Nr. 1354 af 13.12.40.

I tilslutning til telegrafisk indberetning nr. 1345*) af 12.12.40.

Til gesandterne Luther og von Grundherr til information.

Beretning fra en tjenestemand under den kommitterede for den indre forvaltning om det møde, som søndag den 8.12.40 efter indkaldelse fra Christmas Moeller afholdtes i København. „Besøget på mødet var yderst godt. Forum var fyldt til sidste plads. Skønsmæssigt androg deltagertallet ca. 10 000 personer. Arrangementet nåede sit højdepunkt med den tidligere danske handelsminister Christmas Moellers tale; da han efter at have fået ordet af mødets leder, Vilhelm Fischer, trådte op på talerstolen, blev han af de tilstedeværende hilst med stormende håndklap, med bifaldsråb og med hattesvingen. Moeller holdt så en ildnende tale af ca. 50 minutters varighed. Hans udtalelser og hans behændige besvarelse af tilråb blev atter og atter afbrudt af begejstrede bifaldstilkendegivelser. Talens hovedindhold var en stillingtagen til Danmarks økonomiske og sociale situation under de nuværende forhold. Med udgangspunkt i den efter den 9. april opståede nye situation for Danmark stillede Moeller forholdene før Danmarks besættelse op mod de nuværende forhold. Han gjorde det på en måde, som tydeligt lod en yderst fjendtlig indstilling overfor Tyskland komme til orde. På meget behændig måde forstod han atter og atter at komme med hadefulde stikpiller mod Tyskland. Moeller anskueliggjorde, blandt andet ved at nævne tallene, de handelsforbindelser, som Danmark før den 9.4. havde haft, fremfor alt med England. Hans udtalelser lød efter meningen omtrent således: Tidligere fik vi fra England så og så mange kul, i dag får vi intet fra England. Tidligere fik vi fra England så og så mange råvarer, i dag får vi ikke længere disse fra England. Tidligere fik vi fra England tekstilvarer o. s. v. o. s. v. Under disse udtalelser trådte de tilstedeværendes engelskvenlige indstilling tydeligt frem. Ved den første omtale af de tidligere handelsforbindelser med England lød der spontane bifaldstilkendegivelser. Da Moeller derimod nævnte, at Danmark i dag fra Tyskland fik de kul, som det tidligere havde fået fra England, blev der af deltagerne råbt „fy". Moeller svarede på dette tilråb med den ironiske bemærkning, at der ikke var nogen grund til at råbe „fy", da Danmark betalte disse kul godt. Desværre modtog Danmark blot ikke den nødvendige mængde kul, men kun $^2/_3$ af det tidligere forbrug. Efter Moellers bemærkning om, at Danmark betalte de fra Tyskland modtagne kul godt, hørtes almindelig latter. Medens Moeller gik ind på Danmarks nuværende vanskelige økonomiske problemer, bestræbte han sig til stadighed for at fremhæve den danske regerings og rigsdagens ulastelige ledelse. I denne forbindelse nævnte han også tallene for Danmarks store tilgodehavender, som det navnlig havde hos Tyskland. Efter meningen udtrykte han sig her på følgende måde: Det var meget godt, når man havde noget tilgode, på den anden side kunne det dog også være en fordel at skylde noget, for skyldneren kunne udskyde sine betalinger, medens kreditor måtte vente på, når og om han fik sine penge. Disse udtalelser, som, da summen for Tysklands gæld til Danmark blev nævnt, tydeligt kunne forstås som rettet mod Tyskland, udløste atter hånlig latter hos

*) ved Presse

deltagerne. I talens følgende afsnit kom Moeller også ind på rationeringen af de forskellige levnedsmidler, hvorved han overfor sine tilhørere forsøgte at klargøre årsagerne til rationeringen. Afsluttende sagde han så ironisk herom, at hverken han eller handelsministeriet var skyldige heri, og tilføjede endvidere, at han ville overlade det til tilhørerne selv at regne ud, hvem der havde skylden. Det var umiskendeligt, at Moeller med denne udtalelse hentydede til det ved besættelsen indtrådte merforbrug af levnedsmidler. Dette er også af tilhørerne blevet forstået på denne måde, thi der hørtes igen latter og „Hør, Hør-råb". I sin tale angreb Moeller gentagne gange de danske nationalsocialister. Dagbladet „Fædrelandet" betegnede han som et smudsblad. DNSAPs fører, Fritz Clausen, blev personligt angrebet af ham. Moeller forsøgte at gøre ham såvel som DNSAP latterlig. Med hensyn til DNSAPs metoder erklærede Moeller, at de var en nøjagtig efterabning af et fremmed forbillede. Han betegnede nationalsocialismen som en lære, der underkuer sine tilhængere og berøver dem deres frie vilje. Som afslutning talte Moeller om Danmarks holdning udadtil og indadtil. Med hensyn til holdningen udadtil erklærede han, at der, sålænge krigen endnu varede, ikke var meget at sige herom. I denne forbindelse nævnte han Danmarks besættelse, som var sket til trods for ikke-angrebspagten, og henviste til Tysklands memorandum til Danmark, i hvilket løftet om suverænitetens urørlighed var garanteret. Om Danmarks holdning indadtil sagde Moeller, at der her kun kunne være een linie. Han bad de tilstedeværende om som gode danske at stå sammen i den ånd, der samlede de fem samarbejdende partier, som bar regeringen og rigsdagen, og bag hvilke også kongen stod, og med denne holdning afvente freden. Hans tale endte med et „Leve" for Danmark.

Moellers tale var på ingen måde egnet til at influere gunstigt på det tysk-danske forhold. Betegnende for, i hvilken grad Moellers tale tværtimod har virket ophidsende på mødedeltagerne, er også følgende episode, som efter mødets afslutning kunne iagttages på gaden foran Forum: Overfor Forums hovedindgang holdt en lukket personbil fra den tyske værnemagt, hvori der sad en tysk værnemagtspatrouille i uniform med stålhjelme. Da denne vogn langsomt satte sig i bevægelse, hørtes fra mængden, der bestod af mødedeltagere, som strømmede ud fra Forum, piften og fyråb."

Renthe-Fink

171.

Telegram fra Renthe-Fink ang. samtale med udenrigsminister Scavenius om Christmas Møller.

13. december 1940.

Telegram

(hemmelig kode)

København, den 13. december 1940 kl. 22,00
Modtaget: — 13. — — kl. 23,00

Nr. 1355 af 13.12. CITO!

I tilslutning til telegrafisk indberetning nr. 1345 af 12. december 1940.

Til gesandterne Luther og von Grundherr.

Udenrigsministeren meddelte mig i dag pr. brev, at Christmas Møller havde forpligtet sig til ikke mere at optræde som taler på politiske møder, men at de forholdsregler, som jeg anså for nødvendige, ikke kunne gennemføres. Kravet om nedlæggelse af folketingsman-

datet var i strid med forfatningen. Opgivelsen af partiposter var et rent partipolitisk anliggende og strandede på de konservatives modvilje.

Selvom jeg er overbevist om, at udenrigsministeren, der selv betegner Christmas Møller som skadelig, har bestræbt sig for at få vore ønsker gennemført, er resultatet dog ikke tilfredsstillende, tilmed da Christmas Møllers løfte ingenlunde udelukker al agitatorisk virksomhed, men kun optræden på politiske møder. Efter mit skøn må der under alle omstændigheder holdes fast ved kravet om, at Møller fratages sine poster i det konservative parti. Efter den danske forfatning findes der intet lovligt middel til at tvinge Christmas Møller til at nedlægge sit folketingsmandat, men det konservative parti har naturligvis den mulighed i tilfælde af en vægring at udelukke Christmas Møller fra partiet. Det konservative parti kan som delagtig i regeringen og i den også af det godkendte regeringserklæring af 8. juli om samarbejdet med Tyskland umuligt unddrage sig sit ansvar.

Jeg har derfor til hensigt at opretholde de oprindelige krav og anmoder hurtigst muligt om instruks.

Renthe-Fink.

172.

Notits af gesandt v. Grundherr ang. Christmas Møllers nedlæggelse af sit folketingsmandat og andre politiske hverv.

10. januar 1941.

Pol. VI 31

Berlin, den 10. januar 1941.

Notits

Just nu meddeler gesandt von Renthe-Fink fra København, at ifølge en i den danske presse offentliggjort ukommenteret notits har lederen af det konservative parti, Christmas Møller — der som bekendt havde agiteret mod Tyskland —, nedlagt sit folketingsmandat og er samtidig trådt tilbage fra sin stilling som det konservative partis forretningsfører og fra sine andre partiposter.

sign. **Grundherr.**

7.

Det dansk-tyske forhold marts—august 1941

(Oversættelser)

173.

Telegram fra den kommitterede for udenrigspolitiske spørgsmål, Hencke, ang. en tale af statsminister Stauning.

9. marts 1941.

Telegram
(åbent)

København, den 9. marts 1941 kl. 19,00.
Modtaget — 9. — — - 20,50.

Nr. 359 af 9.3.

Til Auswärtig, Berlin.

Til presseafdelingen og gesandt von Grundherr.

Den danske søndagspresse bringer i stor opsætning statsminister Staunings udtalelser i den danske studenterforening om aktuelle politiske problemer. Navnlig fremhæves Staunings stilling til den europæiske nyordning, hvorom han i hovedsagen sagde følgende:

„Opløsningen af forskellige europæiske stater i de svundne år og krigens udvikling viser, at Tyskland indtager en central europæisk stilling og også i fremtiden vil angive visse hovedretningslinier af kulturel og økonomisk art. Danmark gør vel i at tage hensyn til de faktiske forhold, der viser Tyskland som den magt, der nu hersker over væsentlige dele af Europa. Hvordan den nærmeste fremtid end vil forme sig, bør man regne med, at man rykker ind i nye europæiske forhold, der vil medføre udvidet vareudveksling mellem de omkring Tyskland grupperede lande, medens der, i det mindste i den første tid, kun vil blive temmelig ringe muligheder for forbindelse med den øvrige verden. Stauning gav udtryk for den opfattelse, at Tyskland fulgte visse planer om et planmæssigt europæisk samarbejde på lang sigt. Retningslinien ville blive den tyske planøkonomis princip, der frembød betydelige fordele fremfor den liberalistiske økonomis planløshed. Det var tyskernes hensigt at give Tyskland og de med riget samarbejdende lande udvidede produktions- og afsætningsmuligheder. En fornuftig ordnet produktion og omsætning ville gøre Europa meget stærkt overfor blokade og også begunstige en højnelse af levefoden. Naturligvis kunne en sådan udvikling medføre ændringer i de tilvante forhold, men dette var ikke afgørende. Bedst ville det være, hvis Danmark, når tiden krævede det, roligt og villigt fuldbyrdede den antydede tilpasning. Dette var ikke så skrækkeligt, som måske nogle troede. Det var usundt og uklogt at modsætte sig udviklingen. Tilpasning til det nye Europa var en af tidens politiske opgaver.

Med hensyn til den politiske nyorientering udtalte Stauning sig mere reserveret. Tilpasningen til det nye Europa behøvede ikke at berøre landenes indre nationale forhold. Befolkningen behøvede ikke at foretage nogen åndelig og politisk omstilling i national henseende. Dette ville ikke blot være unødvendigt, men også skadeligt for Europas samarbejde. Angående udenrigspolitikken gjorde Stauning en indrømmelse med hensyn til fastlæggelse af fælles interesser. Stauning fremhævede, at hans opfattelse ikke var påvirket af nogen som helst direktiver fra Tyskland, og at han heller ikke troede, at han ville få sådanne. Men dette burde ikke udelukke, at man overvejede og forberedte den nødvendige tilpasning, omend under hensyntagen til det Danmark givne løfte.

I den øvrige del af sin tale beskæftigede Stauning sig væsentligst med Danmarks øjeblikkelige økonomiske situation, hvorunder han fremhævede, at på grund af en gun-

stig udvikling af det tysk-danske økonomiske samarbejde efter den 9. april havde det følelige tab af det engelske afsætningsområde i det store og hele kunnet udlignes."

(Hemmelig kode).

Til talen er følgende at bemærke: Den er i det store og hele et bemærkelsesværdigt fremskridt sammenlignet med Staunings hidtidige offentlige holdning. Alligevel anbefaler jeg reserverede kommentarer, fordi statsministeren uden tvivl med talen også tilsigter at tage vinden ud af sejlene på den nationale opposition. Hertil kommer, at Stauning stadig ikke vil anerkende nødvendigheden af en åndelig nyorientering i det danske folk.

Hencke.

174.

Notits [af den kommitterede for udenrigspolitiske spørgsmål, Hencke] ang. en samtale med kong Christian X 20. marts.

23. marts 1941.

Hemmelig!

Notits

På foranledning af det danske udenrigsministeriums protokol og den kongelige kabinetssekretær von Bardenfleth anmodede jeg om audiens hos kongen; den blev fastsat til om formiddagen den 20. marts.

Kongen indledede samtalen med at spørge, om jeg allerede havde kunnet trænge lidt ind i den ikke helt enkle danske mentalitet. Jeg svarede, at jeg havde bestræbt mig herfor, da kendskab til gæstefolkets[1]) mentalitet forekom mig at høre til enhver diplomats vigtigste pligter.

Derefter bemærkede kongen, at Danmark befandt sig i en situation, der hverken var nem eller behagelig. Moderlandet var besat af Tyskland, Island og Færøerne af England og endelig Grønland af Amerika (dette sidste blev korrigeret i samtalens løb). Hertil kom, at de af Tyskland den 9.4.40 givne forsikringer ikke altid blev overholdt; således f. eks. ved indblanding i indre danske forhold og ved kravet om de danske torpedobåde.

Jeg svarede, at jeg havde forståelse for Danmarks vanskeligheder, der var blevet uundgåelige som følge af krigen; det ville dog være godt, hvis det danske folks følelsesmæssige overvejelser ville vige for erkendelsen af, at landets fremtid alene lå i et snævert samarbejde med Tyskland. Riget banede vejen for en principiel nyordning i Europa, som ingen i længden kunne unddrage sig. Hvad angik kongens bemærkning om tysk indblanding i de indre forhold, så måtte jeg fastslå, at en sådan aldrig var sket. Vi havde kun vist en for Danmark nyttig interesse for visse indrepolitiske forhold i landet, forsåvidt de da også berørte os.

Kongen indskød her, at hans udtryk „indblanding" måske havde været for skarpt. Men man burde dog lade landet være i ro; en omstilling kom så efterhånden af sig selv. Jeg svarede, at heller ikke Tyskland begunstigede en voldelig udvikling i landet. Men vi var fast overbevist om, at også det danske folk ville komme til at opleve en åndelig omvæltning, som man ikke kunne unddrage sig.

På spørgsmålet om torpedobådene svarede jeg, at det sikkert var blevet meddelt kongen, at vi fornylig havde givet to torpedobåde tilbage. Han ville heraf kunne se, at vi kun ville kræve det, der var ubetinget nødvendigt for os. Kongen bemærkede, at det

naturligvis var bedre end intet. Alligevel havde det for ham og det danske folk, men navnlig for den danske marine, været meget svært at bringe det af os krævede offer. Han havde personlig måttet påvirke sine officerer, underofficerer og mandskaber, der havde følt sig krænket i deres ære. Mit svar gik ud på, at den tyske marine havde behandlet sagen med stor takt og forståelse for de danske følelser. Den danske marines æresfølelse var ingenlunde blevet krænket.

Kongen talte så om krigens varighed, som han beregnede til endnu mindst 1½ år. Jeg gav heroverfor udtryk for min overbevisning om, at krigen endnu i år ville blive afsluttet med en tysk sejr. Kongen bemærkede hertil, at det var bedre at være mindre optimistisk for at undgå skuffelser. I mit svar udtalte jeg, at vi ikke behøvede at frygte en sådan skuffelse.

I tilslutning hertil berørte kongen begivenhederne den 9. april. Der havde foreligget en ikke-angrebspagt mellem Tyskland og Danmark; han havde derfor ikke regnet med, at Danmark ville blive angrebet af Tyskland. Jeg gjorde indsigelse imod, at den tyske aktion, der i betragtning af den britiske optræden var blevet nødvendig for at beskytte den danske neutralitet, betegnedes som „angreb". Dette var, hvilket også de tyske troppers holdning viste, ingenlunde tilfældet. Det danske folk måtte være sin konge evig taknemlig for afgørelsen den 9. april. I Danmarks historie ville den engang blive indskrevet som en stor dåd. Her gav kongen sin tilslutning og udtalte, at den kendsgerning, at folk og rigsdag stod bag ham, gav ham den moralske kraft til at fortsætte i sit tunge embede — han følte sig som styrmanden på et skib midt i en rasende orkan.

Kongen gav endvidere udtryk for bekymring med hensyn til Danmarks økonomiske situation. Han sagde, jeg burde have set Københavns havn i fredstid; en livlig trafik havde forbundet den danske hovedstad med alle dele af jorden. Stormagterne havde ganske vist kun overladt Danmark den del af godstrafikken, som ikke havde tilstrækkelig interesse for dem. Men for Danmark havde den alligevel været stor nok. Nu herskede der arbejdsløshed og vareknaphed. Udenrigshandelen var blevet meget vanskelig. Værst var kulmanglen. Jeg svarede, at der fra Tyskland blev gjort alt, hvad man kunne tænke sig muligt, for at hjælpe danskerne økonomisk. Som mit personlige indtryk måtte jeg overfor ham udtale, at det egentlig endnu så helt godt ud her. Iøvrigt tvivlede jeg ikke på, at Danmark efter krigen ville opleve en vældig opblomstring af sin skibsfart.

Særlig bekymring syntes det at volde kongen, at hugsten i de danske skove var så stor, at årtiers tilplantningsarbejde var spildt.

Samtalen varede omtrent en halv time. Kongen, med hvem jeg endvidere også underholdt mig om russisk historie, blev henimod audiensens slutning næsten hjertelig. I hvert fald trykkede han mig ved afskeden gentagne gange i hånden. Personlig havde jeg indtryk af at have opnået en ganske god kontakt med ham.

København, den 23. marts 1941.

Ærbødigst forelagt hr. minister *v. Renthe-Fink* efter renskrift[?].

---

[1]) Den tyske tekst har her „Gastvolk", hvilket formentlig er en skrivefejl for „Wirtsvolk" (værtsfolk).

175.

Telegram fra Renthe-Fink ang. åbningen af det tyske videnskabelige institut i København.

5. maj 1941.

Hemmeligt!

Telegram
(åbent)

MDKP, den 5. maj 1941 kl. 23,05.
Modtaget, — 6. — — - 0,40.

Nr. 636 af 5.5.

Indvielsen af det tyske videnskabelige institut i København gav lejlighed til at manøvrere de hidtil meget reserverede danske intellektuelle ud af deres tilbageholdende stilling. Højtideligheden, ved hvis forberedelse danskerne medvirkede officielt, fandt sted i nationalmuseets imposante sal for en stor, meget udsøgt kreds i overværelse af statsministeren, de vigtigste regeringsmedlemmer og de førende personligheder fra universiteterne i København og Aarhus. Kongen, som siden besættelsen for sit eget og den kongelige families vedkommende har afvist enhver deltagelse i tyske arrangementer, tilsagde denne gang sin nærværelse og tillod også, at dette blev offentliggjort. I sidste øjeblik lod han sig på grund af upasselighed repræsentere ved sin broder, prins Harald. Efter samstemmende meddelelser var den 70-årige konge, som allerede er ret svagelig, virkelig ikke helt rask. Om og hvorvidt andre motiver spillede ind, lader sig i øjeblikket ikke bedømme og forbeholdes yderligere indberetning. Den danske undervisningsminister og Københavns universitets rektor reagerede positivt i deres taler og gav udtryk for deres beredvillighed til et snævrere kulturelt samarbejde. Højtideligheden blev af den danske radio transmitteret til hele landet. Pressen behandlede instituttets indvielse som en politisk-kulturel begivenhed af stor betydning og slog den stort op. Den udpræget venlige modtagelse, som de tyske gæster fik fra Københavns universitets side, betyder en overraskende breche i den danske intelligens' åndelige front, som hidtil har stået afvisende overfor os.

Renthe-Fink.

176.

Indberetning ang. statsminister Staunings tale 1. maj.

12. maj 1941.

DET TYSKE GESANDTSKAB
København

København, den 12. maj 1941.

Nr. 812/41.

I tilslutning til telegrafisk indberetning nr. 359 af 9. marts 1941.

Indhold: Statsminister Stauning og Danmarks forhold til Tyskland.

2 gennemslag.

Til Auswärtiges Amt
i Berlin.[1])

Ved det socialdemokratiske partis majfest i år fremhævede statsminister Stauning pånyt, at Danmark var henvist til samarbejde med Tyskland.

Stauning udtalte, at når den danske arbejderbevægelse i dag måtte holde særligt sammen, så betød dette ikke, at man skulle isolere sig. Den danske arbejderbevægelse var altid gået ind for den grundsætning, at et fredeligt samarbejde mellem alle nationer måtte tilstræbes. Denne grundsætning var også normgivende for Danmark som stat. Herom var også alle danske enige. Det var derfor et tegn på ond tro, når visse bevægelser hævdede, at bestemte kredse og personer alene repræsenterede viljen til økonomisk samarbejde med Tyskland. Det socialdemokratiske parti og den samlede danske arbejderbevægelse var altid gået ind for et fredeligt og godt naboforhold til Tyskland og ville også gøre dette i fremtiden. Mellem Tyskland og Danmark bestod der ganske vist og ville der også fremdeles bestå forskelligheder i statsformen og i det politiske system, således som det nu fulgte af deres forskellige historie og udvikling. Men dette havde ikke hindret det naturlige samarbejde mellem Tyskland og Danmark, og således ville det også være i fremtiden. Danmark stillede kun den betingelse, at samarbejdet mellem Danmark og Tyskland foregik som et frit samarbejde mellem frie og selvstændige nationer.

Disse udtalelser dækker det, som Stauning for to måneder siden sagde i sit foredrag om Danmarks aktuelle problemer. Stauning er på grund af dette foredrag, i hvilket han anerkendte Tysklands herskende stilling i Europa, blevet stærkt angrebet, også fra sit eget partis rækker, hvorved man på betegnende vis oven i købet har bebrejdet ham, at han gik ind for Danmarks underkastelse under Tyskland. Når Stauning fremdeles bestræber sig for at banke nødvendigheden af et økonomisk samarbejde med Tyskland ind i det danske folk, så viser dette hans nøgterne og realpolitiske indstilling. Han er for sit eget vedkommende klog nok til klart at erkende, at Danmarks økonomiske problemer ikke længere kan løses uden Tysklands hjælp, og er yderligere klar over, at Danmark i betragtning af Tysklands dominerende magtposition i Europa kun kan bevare sin selvstændighed, hvis det forstår at tilpasse sig den nye situation. Ganske vist har Stauning endnu sin rod i fortiden, og det, der foresvæver ham om samarbejde med Tyskland, ligger langt fra det, som den kommende udvikling må bringe. Hans indstilling er dog meget mere positiv end de fleste andre danske politikeres, naturligvis undtagen de danske nationalsocialister. Hans udtalelser kan derfor ikke frakendes en opdragende værdi. Thi til trods for de forbehold, der blev taget, må de i det danske folk fremme den almindelige forståelse af nødvendigheden af en orientering mod Tyskland.

[1]) Tværs over forsiden er skrevet: „cessat".

177.

Telegram fra Renthe-Fink ang. samtale med udenrigsminister Scavenius om det islandske altings beslutninger 17. maj.

21. maj 1941.

Telegram
(åbent)

København, den 21. maj 1941 kl. 23,30.
Modtaget: — 22. — — - 0,35.

Nr. 686 af 21.5. CITO!

I tilslutning til telegrafisk indberetning nr. 683*) af 20.5.

Udenrigsministeren erklærede overfor mig, at rækkevidden af altingets beslutninger endnu ikke kunne overses, da deres affattelse var snørklet og uklar. Den islandske regerings instrukser til den herværende chargé d'affaires indskrænkede sig til et pålæg om at underrette kongen og den danske regering. Formentlig er beslutningerne udtryk for et indrepolitisk kompromis mellem to retninger i altinget, af hvilke den ene krævede omgående ophævelse af forbundstraktaten, medens den anden for at overholde den i forbundstraktaten foreskrevne fremgangsmåde ikke ønskede en forhastet udvikling. Det er bekendt, at der i Island gennem lang tid har været stærke strømninger til fordel for en fuldstændig løsrivelse fra Danmark. Disse strømninger havde fået vind i sejlene, fordi Danmark ligesom under den sidste krig denne gang viste sig at være ude af stand til at gøre noget for Island. Om beslutningerne definitivt beseglede adskillelsen fra Danmark eller lod muligheden for forhandlinger efter krigen stå åben, kunne først den videre udvikling vise. Praktisk havde Island sikret sig politisk handlefrihed. Bortset fra udnævnelsen af en rigsforstander skete der dog i øjeblikket forsåvidt ikke nogen ændring i den faktiske situation, da forbindelsen med Danmark alligevel var afbrudt og indførelsen af republikken endnu ikke var en fuldbyrdet kendsgerning. Han var dog absolut klar over, hvor alvorligt det islandske skridt var.

På spørgsmålet om, hvad den danske regering påtænkte at gøre, udtalte Scavenius, at Island ubestrideligt havde ret til at kræve ophævelse af forbundstraktaten, forudsat at det holdt sig til den aftalte fremgangsmåde. Han havde i regeringen foreslået, at den ikke indlod sig på et opgør med den islandske regering, som kun ville uddybe modsætningerne, og at man i svaret til den islandske regering stillede sig på det standpunkt, at altingets beslutninger involverer overholdelse af den i forbundstraktaten foreskrevne fremgangsmåde.

Udenrigsministeren indrømmede, at man måtte spørge sig selv, hvorfor altingets beslutninger netop var blevet vedtaget i det nuværende øjeblik. Den islandske chargé d'affaires hævdede, at det var sket af indrepolitiske grunde. Efter hans mening havde Islands afhængighed af England på grund af krigen sammen med den udenrigspolitiske økonomiske højkonjunktur sikkert fremskyndet udviklingen. At der herudover var foregået en direkte påvirkning fra engelsk eller amerikansk side, var ganske vist mulig, han havde dog ingen holdepunkter. Ganske vist havde englænderne allerede een gang med hensyn til Norge og Sverige benyttet indrepolitiske strømninger for at hindre, at de to lande forblev på samme hånd.

Scavenius var iøvrigt af den opfattelse, at Island ganske vist først ville forsøge at bevare sin uafhængighed til alle sider, men at det i det lange løb ikke ville kunne klare sig uden at støtte sig til et større land.

Jeg svarede Scavenius, at der for mig ikke var tvivl om, at vore modstandere havde en finger med i spillet. Jeg mindede om det forsøg, som England allerede i april forrige år havde gjort på at drage Island over på sin side, og henviste til, at man i altingets beslutninger savnede den sædvanlige bekendelse til Norden.

Renthe-Fink.

*) ved presse

178.

Telegram fra Renthe-Fink ang. den danske gesandt i Reykjaviks indberetning om altingets beslutninger 17. maj.

6. juni 1941.

Hemmeligt!

Telegram
(kodeskriver)

København, den 6. juni 1941 kl. 21,30.
Modtaget: — 6. — — - 22,10.

Nr. 746 af 6.6.

I tilslutning til telegrafisk indberetning nr. 738*) af 5.6.

Den danske gesandt i Island, som af regeringen var blevet opfordret til at indberette om baggrunden for beslutningen om løsrivelse, har indberettet, at dette skridt i hovedsagen må føres tilbage til indrepolitiske bevæggrunde. De radikale nationalister havde, fordi Island for tredie gang i 133 år på grund af en europæisk krig faktisk og fuldstændigt var adskilt fra Danmark, forlangt øjeblikkelig løsrivelse og proklamering af en uafhængig republik, medens mere moderate elementer ganske vist ligeledes ville give efter for det i Island almindelige ønske om fuldstændig uafhængighed, men havde erklæret, at de ville overholde den legale fremgangsmåde. Resultatet af denne stillingtagen havde været den af regeringen uden særlig begrundelse foreslåede beslutning i dens nuværende form. Gesandten bekræfter, at der fra engelsk side var blevet advaret imod ensidige lovstridige foranstaltninger. Alligevel er indflydelsesrige kredse her af den opfattelse, at englænderne ikke er helt uden forbindelse med den islandske beslutning. Også Stauning skal efter pålidelige forlydender dele denne opfattelse. Det er ikke sandsynligt, at den en gang vakte stormagtsinteresse i Island, som blandt andet beror på vigtige strategiske overvejelser, i fremtiden vil tillade, at der eksisterer et uafhængigt statssamfund. Jeg skal derfor, såfremt man er enig deri, sørge for, at der i det lange tidsrum, som nu står til rådighed, fra dansk side påbegyndes et behændigt oplysningsarbejde om de fordele, som forholdet til Danmark medfører for Island, og at Danmark ikke opgiver sine krav.

Renthe-Fink.

*) ved Pol VI.

179.

Telegram fra Renthe-Fink ang. „Admira" fodboldkampen 4. juni.

8. juni 1941.

Hemmeligt!

Telegram
(åbent)

København, den 8. juni 1941 kl. 1,30
Modtaget: — 8. — — - 2,20

Nr. 753 af 7.6. CITO!

Under henvisning til telegrafiske indberetninger nr. 743*) og 745*) af 6.6.41 og telefonsamtale i dag med gesandt von Grundherr.

1.) Den 4.6. spilledes i København den tredie af fem planlagte fodboldkampe mellem Wienerholdet Admira og danske hold. Allerede ved den anden kamp, den 30.5.,

*) Pol VI.

som tabtes af danskerne, kom det til mishagsytringer fra det danske publikum overfor den tyske hilsen, som de tyske spillere anvendte ved afslutningen. Ved den tredie kamp var publikums holdning i begyndelsen normal. Ved afslutningen af kampen, som danskerne igen tabte, stod de to hold overfor hinanden, og det tyske hold hilste som sædvanlig med den tyske hilsen. I samme øjeblik hørtes der piften og fyråb, som blev stærkere og stærkere. Da publikum strømmede ud fra sportspladsen, kom det til meningsudvekslinger, hvorunder en gruppe på ca. 50 tyske soldater blev omringet og truet af en større menneskemængde. Under det håndgemæng, som opstod, fik, i modsætning til de første overdrevne meddelelser, en soldat et slag i ansigtet. Yderligere tilfælde er ikke bekendt, de kan i hvert tilfælde ikke have været af tungtvejende karakter. De tyske soldater greb til selvforsvar og gennempryglede nogle danskere.

Politiet, som overfor et tilskuerantal på 12 500 mennesker var altfor svagt, greb, såvidt det stod i dets magt, straks ind med energi og omtanke og forhindrede, at situationen blev yderligere tilspidset.

2.) Som grund til det danske publikums optræden kan den ved sådanne foldboldkampe sædvanlige lidenskabelige ophidselse i og for sig have været medvirkende, men den må dog ses i forbindelse med den i den sidste tid forstærkede engelske og chauvinistiske propaganda, som regeringen ikke har imødegået med tilstrækkelig beslutsomhed. Tilfældet gav en kærkommen lejlighed til at foreholde regeringen, at den med større energi må gribe ind og påvirke stemningen, for at der ikke ved gentagelser af sådanne tilfælde tilsidst skal opstå en farlig situation. Samtidig kan man fra vor side af hensyn til værnemagtens anseelse og den tyske anseelse overhovedet ikke uden energisk reaktion finde sig i sådanne episoder. Det måtte også forhindres, at det ved de næste kampe kom til nye sammenstød, som let kunne have fået større følger. Af disse grunde anså jeg det for rigtigt ikke blot overfor regeringen at rejse spørgsmålet generelt, men også at aflyse Wienerfodboldholdets senere kampe ligesom den tyske deltagelse i et cykleløb i Roskilde i morgen.

3.) Angående det generelle spørgsmål har jeg i morges gjort forestillinger overfor statsministeren og udenrigsministeren og herved navnlig påtalt justitsministerens holdning og utilstrækkelige indsats. Min alvorligt fremførte advarsel gjorde synligt indtryk på begge ministre, og de indså nødvendigheden af et personskifte i ledelsen af justitsministeriet og af en principiel omordning af forholdet mellem justitsministeriet og politiet. Forhandlingerne i regeringen herom er allerede begyndt i dag.

Renthe-Fink.

180.

Telegram fra Renthe-Fink ang. „Admira" fodboldkampen 4. juni.

10. juni 1941.

Hemmeligt!

Telegram
(åbent)

København, den 10. juni 1941 kl. 21,45
Modtaget: — 10. — — kl. 22,30

Nr. 758 af 10.6.

I tilslutning til telegrafisk indberetning nr. 753 af 7. d. m.

Afbrydelsen af Admiras fodboldkampe og udsættelsen af rigsstatholder Ritter von Epps foredrag har fået den ønskede virkning. Den danske regering har, som allerede ind-

berettet, indset nødvendigheden af at gribe til nye forholdsregler på justitsvæsenets og politiets områder.

Episoderne ved fodboldkampene er yderst pinlige for regeringen og danske sportskredse. Den danske udenrigsminister har overfor mig udtalt den danske regerings beklagelse af episoderne. Ligeså har det danske fodboldforbunds præsident personligt og skriftligt givet undskyldning. I presseartikler i dag er episoderne blevet skarpt fordømt. Alligevel må det anbefales foreløbig at aflyse afholdelsen af den tysk-danske landskamp den 29. juni, fordi fodboldforbundets præsident på grund af fodboldpublikummets sammensætning end ikke ved forstærket politibeskyttelse mener at kunne garantere, at mishagsytringer ganske kan udelukkes. Under disse omstændigheder kan vi naturligvis ikke give vor tilslutning til indrejse af de svenske deltagere i den dansk-svenske fodboldlandskamp, som skal finde sted allerede den 15. juni i København.

Det vil efter mit skøn være urigtigt, hvis vi, efter at danskerne har fået en lærestreg, lod det komme til alvorlige forstyrrelser i de sportslige forbindelser Tyskland-Danmark. Jeg vil derfor fraråde yderligere forholdsregler på sportens område, især at annulere dansk deltagelse i sportsarrangementer i Tyskland. Aflysningen af landskampe rammer danskerne tilstrækkelig hårdt. Vil iøvrigt anse det for ønskeligt, om en repræsentant for rigssportsføreren snarest muligt sendes til København, for at der kan finde en drøftelse sted med det herværende fodboldforbund og sportens hovedorganisation.

Renthe-Fink.

181.

Telegram fra Renthe-Fink ang. de forholdsregler, der er truffet som følge af „Admira" fodboldkampen 4. juni.

14. juni 1941.

Hemmeligt.

Telegram
(åben tekst)

København, den 14. juni 1941 kl. 1,25
Modtaget den 14. juni 1941 kl. 2,10

Nr. 768 af 12. juni 1941.

Auswärtig Berlin.

I anledning af de af gesandt von Grundherr telefonisk fremsatte spørgsmål.

1.) Episoderne ved den københavnske fodboldkamp med Admira, Wien, forekom, da den tusindtallige tilskuermængde strømmede ud. Værnemagtsmedlemmer har ved de af danskerne indledte slagsmål grundigt gennempryglet et stort antal af de danskere, der optrådte provokerende og gik over til håndgribeligheder, således at sagen var afgjort udfra deres synspunkt. Bagefter har man derfor ikke kunnet konstatere noget nærmere, tilmed da soldater erfaringsmæssigt vogter sig for at pådrage sig ubehageligheder ved at foretage anmeldelse. Det danske politi, der kun var tilstede i ringe antal og i første række bestræbte sig på at genoprette roen og undgå en udvidelse af slagsmålene, hvilket også lykkedes for det, er kun nået frem til at identificere to skyldige danskere, den 30-årige

specialarbejder Hansen og den 18-årige typograflærling Jensen. Værnemagten anser det for rigtigt, at afstraffelsen sker ved danske domstole. Det fornødne i så henseende er foranlediget.

2.) Fra tysk side blev episoden taget som anledning til at modvirke en chauvinistisk udvikling indenfor visse kredse, som allerede gennem nogen tid havde været tydelig. Overfor danskerne er det ved vor holdning utvetydigt blevet klarlagt, at vi ikke finder os i provokationer af denne art. Vor reaktion var:

1.) Omgående aflysning af deltagelse i regeringens selskabelige arrangementer.
2.) Aflysning af yderligere sportsarrangementer.
3.) Aflysning af rigsstatholder Ritter von Epps besøg og foredrag.
4.) Endelig blev det krævet, at den danske justitsminister Harald Petersen som det for den offentlige sikkerhed ansvarlige regeringsmedlem trådte tilbage.

3.) Fra officiel dansk side fulgte derpå:

1.) Undskyldning fra udenrigsministeren.
2.) Den danske justitsministers demission.
3.) Nyorganisering af det danske justitsministerium i nøje overensstemmelse med tyske ønsker. Udenrigsministeren gav mig ved et personligt besøg meddelelse om Harald Petersens tilbagetræden.
4.) Den danske presse har foruden at offentliggøre den officielle meddelelse også i indgående ledere skarpt fordømt episoderne. Også sportsforeningerne har ved en udtalelse i den herværende presse offentligt taget afstand fra episoderne. De vil af den af os foranledigede aflysning af landskampene i København (Danmark/Sverige og Danmark/Tyskland) drage en lære for fremtiden, da den tyske forholdsregel også finansielt rammer dem føleligt.
5.) Efter at de tyske krav er blevet imødekommet i fuldt omfang, anser jeg hermed episoden for at være bragt ud af verden. Til yderligere politiske tyske krav giver episoden efter sin betydning ingen anledning. Den øverstkommanderende over de tyske tropper i Danmark giver udfra militære synspunkter sin tilslutning til min opfattelse.

Renthe-Fink.

182.

Notits af den kommitterede for udenrigspolitiske spørgsmål, Hencke, ang. samtale med udenrigsminister Scavenius 12. juni.

18. juni 1941.

Notits

Under mit afskedsbesøg hos den kongelig danske udenrigsminister den 12. juni d. å. kom samtalen ind på den nuværende politiske situation i Danmark. Efter aftale med den befuldmægtigede udtalte jeg følgende overfor hr. von Scavenius:

Den sidste tids begivenheder — demonstrationer på fodboldbanen og fornærmelser mod den tyske værnemagt — viste, at den antityske stemning i befolkningen var blevet stærkere. Vi betragtede denne udvikling med alvorlig bekymring. For Danmark var den meget farlig. Desværre måtte vi konstatere, at regeringen stadig ikke foretog sig noget afgørende for at påvirke befolkningen i retning af et oprigtigt og loyalt samarbejde med Tyskland. Tværtimod befordredes den antityske ophidselse ligefrem ved, at den tysk-

183.

Telegram fra Kotze ang. samtale med udenrigsminister Scavenius 8. juli i anledning af amerikanske troppers besættelse af Island.

8. juli 1941.

Hemmeligt!

Telegram

(kodeskriver)

København, den 8. juli 1941 kl. 16,40.
Modtaget: — 8. — — - 17,55.

Nr. 882 af 8.7.

Har i dag med Scavenius drøftet amerikanske pressemeddelelser angående Roosevelts budskab om amerikanske troppers besættelse af Island i henhold til aftale med den islandske ministerpræsident. Jeg erklærede, at meddelelsen i denne form var særlig påfaldende, fordi den samme islandske ministerpræsident endnu i gårsdagens presse livligt havde protesteret mod amerikanske eller engelske troppers besættelse. Scavenius forsikrede, at regeringen udover de offentliggjorte telegrammer ikke var i besiddelse af nogen som helst oplysninger og i betragtning af den faktisk fuldstændige adskillelse fra Island egentlig heller ikke ventede sådanne fra nogen side. Jeg svarede, at trods den provisoriske ordning under krigen var forbundsloven af 1918 i praksis endnu gældende, og selvom man ville drage den danske regerings kompetence i tvivl, kunne i det mindste kongen som islandsk statsoverhoved ikke forbigås ved sådanne indgreb fra trediemagt. Scavenius indrømmede dette og udtalte overfor mig, at han med sine medarbejdere ville overveje, om og i hvilken form der af den herværende amerikanske chargé d'affaires skulle kræves officielle oplysninger. Ligeledes ville spørgsmålet om en protest i lighed med den, der i sin tid blev afgivet ved den engelske besættelse, blive overvejet. Udbeder mig instruks om, hvorledes indstillingen er til spørgsmålet om en protest overfor De Forenede Stater.

Kotze.

184.

Instruks fra rigsudenrigsminister v. Ribbentrop i anledning af amerikanske troppers besættelse af Island.

11. juli 1941.

Skal stedse opbevares under lukke.

Telegram

(kodeskriver)

Særtog, den 11. juli 1941 kl. 15,30.
Modtaget — 11. — — - 16,20.

Rigsudenrigsministeren — 304/R

1.) Chiffreringskontor nr. 641
2.) Det tyske gesandtskab København

Chiffertelegram (hemmelig kode)

I besvarelse af telegram nr. 889*) af 9.7.

Jeg anmoder Dem om at foranledige, at den danske udenrigsminister overfor den derværende islandske chargé d'affaires fastholder kravet om at modtage en autentisk

*) Pol IX

information om den islandske regerings stillingtagen til amerikanske troppers besættelse af øen.

Såsnart denne information foreligger, anmoder jeg om telegrafisk at indberette den hertil.

Ribbentrop.

Marginalpåtegning:

Videresendt til København
som nr. 765.

Telegramkontrollen 11.7.41.

185.

Instruks fra rigsudenrigsminister v. Ribbentrop i anledning af amerikanske troppers besættelse af Island.

13. juli 1941.

Skal stedse opbevares under lukke.

Telegram
(kodeskriver)

Særtog Westfalen, den 13. juli 1941 kl. 1,00.
Modtaget: — 13. — — - 2,10.

Nr. 651 af 13.7.

1.) Chiffreringskontoret.
2.) Diplogerma København

(Chiffertelegram hemmelig kode)

I besvarelse af telegram nr. 882.

Det er absolut i vor interesse, at den danske regering eller kongen af Danmark overfor den amerikanske regering protesterer mod amerikanske troppers besættelse af Island. Jeg anmoder Dem om eftertrykkeligt at påvirke den derværende regering i overensstemmelse hermed.

Ribbentrop.

Påtegning:

Videresendt til København
som nr. 772.

Telegramkontrollen 13.7.41.

186.

Telegram fra Kotze ang. den danske regerings standpunkt til en protest mod den amerikanske besættelse af Island.

17. juli 1941.

Hemmeligt!

Skal stedse opbevares under lukke.

Telegram
(kodeskriver)

København, den 17. juli 1941
Modtaget: — 17. — — , kl. 19,10.

Nr. 915 af 17.7. CITISSIME!

Auswärtig Berlin.

I besvarelse af telegrafisk instruks nr. 772*) af 13.7. og under henvisning til telegrafiske indberetninger nr. 882 af 8.7. og 889 af 9.7.

Udenrigsministeriets anmodning om officielle oplysninger har hidtil haft til resultat, at den amerikanske chargé d'affaires har sendt den også af Dem kendte meddelelse fra Roosevelt til kongressen samt den islandske ministerpræsidents skrivelse til Roosevelt og svaret herpå. Den islandske chargé d'affaires meddelte indhold af et telegram fra Reykjavik fra ministerpræsidenten, hvori det bekræftes, at alle altingets partier med undtagelse af kommunisterne havde givet deres tilslutning til overenskomsten Jonasson-Roosevelt. Denne omstændighed udelukker, efter hvad ledende kredse i udenrigsministeriet mener, en protest fra kongen, fordi han derved ville krænke den islandske forfatning, som han har aflagt ed på og, bortset fra at dette skridt praktisk talt er uden nytte, ville han derved komme i modsætning til folket og parlamentet i Island, hvorved han ville få uretten på sin side.

Jeg har heroverfor på det eftertrykkeligste givet udtryk for det standpunkt, at man ved de nylige begivenheder stod overfor det forbavsende og uforklarlige faktum, at de samme islændinge, som for et år siden i de skarpeste udtryk havde protesteret mod den engelske besættelse, og som i januar 1941 benyttede en tvivlsom amerikansk pressenotits til eftertrykkeligt overfor verden at forkynde, at de ville forhindre enhver form for amerikansk-engelsk våbenhandel over Islands havne og agtede at forblive absolut neutrale, at disse islændinge nu uden synlig modstand frivilligt kaldte titusinder af amerikanske soldater ind i deres land. Vi havde tænkt os en tilkendegivelse af kongen, fordi han til trods for, at han siden april 1940 frivilligt havde holdt sig tilbage, de facto endnu måtte betragtes som landets overhoved. Vi holdt vedblivende fast ved, at en sådan udtalelse kunne være af stor betydning, navnlig med henblik på Danmarks og Islands fremtid. Det, som det fremfor alt kom an på, var, at denne handling, hvorved Island pånyt med magt blev besat af fremmede tropper, ikke blev tolereret fra dansk side, uden at der blev givet udtryk for indsigelse. Man måtte ikke af formalistiske betænkeligheder lade sig afholde fra udtrykkeligt at udtale sig i en for Islands fremtidige stilling i den europæiske verden så afgørende sag.

Hr. von Scavenius tilkaldte efter denne meningsudveksling sine nærmeste medarbejdere og gav dem i min nærværelse ordre til at samle materiale og forberede formuleringen af en officiel udtalelse, der tog hensyn til de forfatningsretlige betænkeligheder, og som endelig kunne kundgøres af statsministeren eller af kongen. Han ville så snart som muligt meddele mig sine forslag i så henseende. Endvidere skulle der forberedes materiale, således at man ved hjælp af kendte skribenter såsom professor Gudmund Hatt

*) Særtog 651

offentligt, i en af formelle betænkeligheder mindre bunden og mere omfattende form, kunne henvise til islændingenes pludselige skiften standpunkt, den indre forklaring herpå og hele spørgsmålets betydning for fremtiden.

På grund af kongens alder og almindelig kendte indstilling er det ikke sandsynligt, at han efter det islandske parlaments afstemning vil kunne bevæges til en offentlig stillingtagen, tilmed da han siden april 1940 har givet afkald på ethvert sådant indgreb. Med hensyn til den regerings erklæring, derer stillet i udsigt, og den offentlige behandling i pressen vil et stadig tryk fra vor side være nødvendigt for at bevæge danskerne til en aktion, der gør indtryk.

Den danske gesandt i Reykjavik, der ligeledes er blevet anmodet om en udtalelse, men som sandsynligvis er mest hemmet af den engelsk-amerikanske censur, har endnu ikke svaret. I udenrigsministeriet håber man gennem specielle kanaler at modtage oplysninger fra ham om den virkelige stemning i Island.

Kotze.

187.

Telegram fra Renthe-Fink ang. henvendelse til den danske regering om protest mod den amerikanske besættelse af Island.

26. juli 1941.

Skal stedse opbevares under lukke.

Hemmeligt!

Telegram
(kodeskriver)

København, den 26. juli 1941 — kl. 01,55.
Modtaget: — 26. — — — - 20,45.

Nr. 949 af 25.7.

I tilslutning til telegrafisk indberetning nr. 915 af 17.7.

1.) Den af det danske udenrigsministerium forlangte indberetning fra den danske gesandt i Reykjavik om forhandlingerne mellem U.S.A. og den islandske regering, der har ført til amerikanske troppers besættelse af Island, er stadig ikke indgået. Det danske udenrigsministerium vil påny rykke, men formoder, at gesandten kontroleres af englænderne og amerikanerne og ikke har mulighed for at efterkomme instruksen.

2.) Da den danske rigsdag snarest må træde sammen for at behandle og vedtage den kommunistlov, der er under forberedelse, byder der sig for regeringen lejlighed til i folketinget at tage stilling til de amerikanske troppers besættelse af Island.

Jeg har i udenrigsministeriet henvist hertil og har under benyttelse af den mig med telegrafisk instruks nr. 814 af 23.7. tilsendte radiomelding fra State Department påny eftertrykkeligt understreget, at det vil være uforståeligt, hvis Danmark ikke snart officielt reagerer mod den amerikanske besættelse af Island. Spørgsmålet skal i begyndelsen af næste uge, når udenrigsministeren igen er hjemme, behandles af regeringen.

Renthe-Fink.

188.

Telegram fra Renthe-Fink ang. den danske regerings stilling til den amerikanske besættelse af Island.

31. juli 1941.

Skal stedse opbevares under lukke.

Hemmeligt!

Telegram
(kodeskriver)

København, den 31. juli 1941 — kl. 01,30.
Modtaget: — 31. — — — - 4,15.

Nr. 968 af 30.7.

I tilslutning til telegrafisk indberetning nr. 949*) af 25.7.

1.) Den forlangte telegrafiske indberetning fra det danske gesandtskab i Reykjavik om den amerikansk-islandske overenskomst om amerikanske troppers besættelse af Island er i mellemtiden alligevel indgået og har følgende ordlyd:

„Islands regering og alting har åbenbart truffet deres afgørelse efter en nøje vurdering af alle omstændigheder og under hensyntagen til den foreliggende situation og som foreneligt med Islands interesser, da den almindelige opinion her giver udtryk for relativ tilfredshed med, at man bliver fri for en okkupation, påtvunget af en krigsdeltager, og samtidig opnår betydelige fordele gennem den frivillige overenskomst om beskyttelse ved en neutral stat. Jfr. de her og i USA offentliggjorte dokumenter.

Baggrunden for den islandske statsministers note af 1. juli er den almindelige politiske og militære situation, således som den har udviklet sig i den sidste tid, og den forannævnte relative tilfredshed med beskyttelse i stedet for okkupation. Altingsdebatten og pressen har fuldtud tilsluttet sig de med USA trufne aftaler."

2.) Formuleringen af den telegrafiske indberetning viser, at den danske gesandt ikke står frit med hensyn til sine indberetninger, men er underkastet englændernes og amerikanernes censur. Hvis den islandske regering virkelig skulle have troet, at den ved aftalen med USA opnåede en „neutral beskyttelse", er dette et næppe forståeligt selvbedrag. Den danske udenrigsminister mente, at man måtte læse mellem linierne i den telegrafiske indberetning. Den islandske regering ville efter hans opfattelse aldrig frivilligt have godkendt en fremmed magts besættelse af Island. Den måtte derfor have været i en absolut tvangssituation. Han kunne kun tænke sig, at den tese, at den aftalte besættelse var at foretrække for en påtvungen okkupation, bagefter var blevet tilrettelagt af den islandske regering for at få befolkningen til at sluge den bitre, men uundgåelige pille.

3.) Udenrigsministeren vil i regeringen foreslå, at statsministeren i folketinget afgiver en erklæring om Island, når rigsdagen træder sammen for at vedtage kommunistloven.

Renthe-Fink.

*) ved rigsudenrigsministeren

189.

Telegram fra Renthe-Fink ang. statsminister Staunings påtænkte erklæring i folketinget om Island.

4. august 1941.

Skal stedse opbevares under lukke.

Hemmelig rigssag.

Telegram
(åbent)

København, den 4. august 1941 kl. 22,25.
Modtaget: — 4. — — - 23,20.

Nr. 989 af 4. august 1941. CITO!

I tilslutning til telegrafisk indberetning nr. 968 af 30. juli*) og under henvisning til telefonsamtale med gesandt von Grundherr.

Udenrigsminister Scavenius afleverede i dag fortroligt til mig et udkast til statsministerens beretning i folketinget om Island, der lyder således:

„1.) Efter at jeg den 14.7.40 havde lejlighed til her i tinget at afgive en erklæring om vort forbundsland Island, har krigen udviklet sig på en voldsom måde, og på det politiske område er der sket begivenheder af den største rækkevidde for så at sige alle europæiske lande. Også Island er blevet ramt af udviklingen i den sidste tid, og det turde være naturligt, at jeg igen siger nogle ord om forholdene i vort broderland.

2.) Hvad angår forholdet mellem Danmark og Island, er der som bekendt sket følgende: Islands alting har den 17. maj d. å. vedtaget to beslutninger angående spørgsmålet om forbundsoverenskomsten med Danmark og om Islands fremtidige statsform. Disse altingsbeslutninger, som straks efter vedtagelsen ved officielle meddelelser i pressen blev bekendtgjort for offentligheden, gav anledning til en noteudveksling mellem den danske og den islandske regering. Også disse noter, som er blevet udvekslet mellem mig og Islands herværende chargé d'affaires, er i deres fulde ordlyd gennem pressen blevet bekendtgjort for offentligheden. Hele sagen er derfor tilstrækkeligt bekendt, og jeg skal her indskrænke mig til at henvise til, at den meningsudveksling, der således fandt sted mellem de to forbundslandes regeringer, fra begge sider blev båret af fuld forståelse for den anden parts vanskeligheder såvel som af den broderskabets og samhørighedens ånd, der lige siden forbundslovens vedtagelse har præget de dansk-islandske forbindelser. Fra dansk side erklærede vi os rede til, såsnart forholdene tillod det, at føre forhandlinger angående forbundsoverenskomsten på grundlag af bestemmelserne i forbundsloven og under fuld hensyntagen til det islandske folks ønsker. Fra islandsk side anerkendte og værdsatte man den danske regerings forståelse, idet man samtidig henviste til altingsbeslutningerne som retningslinier for den islandske regering.

3.) Samtidig med ovennævnte altingsbeslutninger vedtog altinget ved en særlig beslutning at vælge en rigsforstander til at udøve den myndighed, der normalt udøves af kongen. Denne myndighed var, som det vil erindres, straks efter den 9. april 1940 midlertidigt blevet overdraget det islandske ministerium. Det, der senest er sket, er i virkeligheden kun en foranstaltning af rent praktisk karakter, idet kongens myndighed blev lagt i hænderne på een mand, en rigsforstander, i stedet for som hidtil et kollegialt organ. Til rigsforstander er for et år blevet valgt Islands tidligere gesandt i København, hr. Sveinn Bjoernson, som ved overtagelsen af sit nye embede i varme og anerkendende ord hyldede H. M. Kong Christian X, og i ord, som gav udtryk for virkelige venskabsfølelser og for den islandske nations følelser af sympati og hengivenhed overfor broderlandet Danmark. Jeg vil gerne benytte lejligheden til fra dette sted at sige, at et sådant vidnesbyrd om de to broderlandes samhørighed skattes højt af os danske og gengældes af hjertet.

4.) Hvad angår Islands besættelse, er der i begyndelsen af juli sket en principiel ændring, idet der blev truffet en sådan ordning, at besættelsen overtages af Amerikas

*) ved rigsudenrigsministeren

Forenede Stater, såvidt man kan forstå på den måde, at de engelske besættelsestropper efterhånden trækkes tilbage, når de amerikanske indtræffer. Man vil erindre, at Islands regering i sin tid, da landet blev besat af England, nedlagde en energisk protest mod denne foranstaltning. I denne protest henvises der til den islandske regerings officielle erklæring af 11. april 1940, i hvilken det hedder, at Island hverken kan eller vil indgå en alliance med nogen magt og vil protestere imod enhver foranstaltning, der er i modstrid med Islands erklærede neutralitet. Erklæringen om, at Island stedse ville forblive neutralt, blev afgivet af den islandske regering i 1918 og i overensstemmelse med forbundsloven af Danmark notificeret og meddelt de fremmede magter.

5.) Den omstændighed, at USAs overtagelse af den militære besættelse af Island støtter sig på en overenskomst mellem den islandske og den amerikanske regering, beretter ingenlunde til den antagelse, at Island skulle have ønsket at opgive eller principielt ændre det for landet fundamentale standpunkt vedrørende dets stedseværende neutrale stilling, der senest er blevet udtalt i den ovennævnte islandske regeringserklæring af 11.4.1940. Fra islandsk side var det derfor også ved overenskomstens afslutning en afgørende forudsætning, at det drejer sig om en forbigående foranstaltning under fuld anerkendelse af Islands absolutte uafhængighed og suverænitet. Lige så lidt som den engelske besættelse var ønsket fra islandsk side, lige så lidt kan det antages, at der hos den islandske regering bestod noget ønske om at se denne besættelse afløst af en amerikansk. Om baggrunden for den trufne nyordning har vi her i Danmark af naturlige grunde kun kunnet modtage meget sparsomme oplysninger. For Island må der uden tvivl have foreligget tungtvejende grunde, som vi her vanskeligt kan skønne over, men det er sikkert ikke urigtigt at formode, at situationen i virkeligheden har været således, at den islandske regering praktisk taget ikke havde noget andet valg. Det forekommer mig, at den nye tingenes tilstand i vort forbundsland kan give anledning til allehånde bekymringer, thi de efterretninger, som foreligger om de amerikanske troppers besættelse af landet, synes at åbne vide perspektiver og desværre også muligheder for, at Island i større omfang og på en mere direkte måde, end det hidtil har været tilfældet, inddrages i de krigerske forviklinger og bliver en brik i det storpolitiske spil, i hvilket det ingen sikkerhed har for, at hensynet til Islands egne ønsker og interesser vil være det afgørende. De foreliggende meddelelser går ud på, at der landsættes store amerikanske troppeafdelinger, og at der på forskellige steder anlægges marine- og luftbaser af stort omfang. Det påtænkes bl. a. at benytte Island som omladeplads for amerikanske krigsmaterielleverancer. Den amerikanske besættelse, som skal sikre ruten fra Amerikas Forenede Stater til Storbritannien med henblik på dettes forsyning med krigsmateriel, vil sandsynligvis kræve tilstedeværelsen af betydelige flådeenheder i et område, der fra tysk side er blevet erklæret for spærrezone. Krigerske handlinger i farvandene omkring Island, der hører til spærrezonen, eller i Island selv er derfor ikke usandsynlige.

6.) Amerikas Forenede Staters overtagelse af Islands militære besættelse må derfor også i højeste grad beklages fra et dansk standpunkt, da dette uden tvivl medfører fare for, at Island også i fremtiden betragtes som amerikansk interesseområde, skønt det ved den trufne overenskomst er en klar forudsætning, at amerikanske militære afdelinger af enhver art tilbagetrækkes umiddelbart efter den nuværende krigs afslutning. Island hører til Norden og derfor til Europa. Vi må kunne regne med, at den nævnte forudsætning går i opfyldelse.

7.) Det er selvfølgeligt, at vi her i Danmark har fuld forståelse for, at Island i det vældige opgør mellem stormagterne, der finder sted, ikke har mulighed for at hindre den stedfundne udvikling, og vi ved, at det islandske folk aldrig frivilligt vil lade sig udnytte til fordel for interesser, der ikke er dets egne eller stemmer overens med landets ældgamle traditioner som nordisk land. Et vidnesbyrd herom er de islandske tilkendegivelser om samhørighed med Norden, som vi med stor glæde har taget til efterretning. Med største sympati for vort broderfolk og med spændt opmærksomhed følger vi i Danmark de begivenheder, der vedrører dette nordiske lands interesseområde, og vi nærer den sikre forvisning, at Island i den nuværende vanskelige situation ikke vil tabe af syne sit ved fælles blod og fælles historie grundede tilknytningsforhold til det danske folk og de øvrige nordiske folk, men ligesom vi tænker på de opgaver, som de europæiske folk må løse i fællesskab."

Renthe-Fink.

190.

Indberetning fra statssekretær E. v. Weizsäcker til rigsudenrigsminister v. Ribbentrop ang. statsminister Staunings erklæring om Island.

6. august 1941.

Hemmelig rigssag.

Til Pol. VI 592 hemmelig rigssag.

Berlin, den 6. august 1941.

Statssekretæren
Understatssekretær Pol.
Dirigent Pol.

Telegram over kodeskriver

Over rigsudenrigsministerens kontor til gesandt von Rintelen til forelæggelse for rigsudenrigsministeren.

Referent: Gesandt v. Grundherr.

Til
særtog Westfalen.

I henhold til telegrafisk indberetning 989 af 4.8. fra København.

I. Den i telegrafisk indberetning frå København nr. 989 af 4.8. gengivne Islandsberetning, som den danske statsminister Stauning påtænker at afgive i folketinget, svarer i sin blide affattelse ingenlunde helt til vore ønsker. Der må dog tages hensyn til, at den islandsk-danske forbundstraktat af 1918 og den siden da indtrådte udvikling ikke giver den danske regering noget formelt juridisk grundlag for overfor udlandet at gøre sig til talsmand for de islandske interesser. I sin bestræbelse for ikke at blive desavoueret af den islandske regering har den danske regering derfor i den foran nævnte ordlyd også bevidst undgået at udarbejde et modsætningsforhold til den islandske regering.

II. Selv når der tages hensyn til disse danske betragtninger, synes nogle ændringer og suppleringer, der er blevet drøftet med gesandt von Renthe-Fink, uundgåelige, nemlig følgende.

Cifer 1 og 2 i beretningen kan forblive uændrede.

a*d cifer 3:*

Den 3. sætning fra „Det, der" indtil „organ" falder bort og erstattes af følgende to sætninger: „I maj dette år blev så kongens myndighed lagt i hænderne på een mand, en rigsforstander. Selvom også denne foranstaltning måtte være blevet truffet af praktiske grunde, vedbliver den dog at være et alvorligt skridt, så meget mere som den skete, uden at kongen forinden var blevet spurgt." De følgende sætninger forbliver uændrede.

ad cifer 4:

Den 1. sætning fra „Hvad angår" til „indtræffer" falder bort og erstattes af sætningen: „Hvad angår Islands besættelse, så er Island nu besat ikke blot af engelske, men også af amerikanske tropper. Om englænderne vil drage bort, synes tvivlsomt efter de sidste erklæringer."

ad cifer 5 må 2. halvdel af den 1. sætning ændres på følgende måde: „berettiger ingenlunde til den antagelse, at Island skulle have ønsket at opgive eller principielt at ændre det for landet fundamentale standpunkt vedrørende dets stedseværende neutrale stilling, der senest er blevet udtalt i den ovennævnte islandske regeringserklæring af 11.4.1940." Den næste sætning fra „Fra islandsk side" til „suverænitet" falder bort. Den

næste sætning fra „Lige så lidt" til „af en amerikansk" forbliver uforandret. Fra ordene „Om baggrunden" ændres ciffer 5 således: „Om baggrunden for den trufne nyordning har vi her i Danmark desværre kun modtaget meget sparsomme meddelelser. Men vi ved, at endnu den 6. januar 1941 blev den islanske generalkonsul i New York i anledning af en meddelelse fra United Press om De Forenede Staters regerings planer om med amerikanske skibe at bringe krigsmateriel til Island, hvor det skulle omlades til britiske skibe og videretransporteres til England, telegrafisk af sin regering anmodet om at undersøge sagen og instrueret om i givet fald at meddele regeringen i Washington, at den islandske regering under ingen omstændigheder ville give tilladelse til, at islandske havne blev benyttet som mellemstation for transporten af krigsmateriel. Den islandske generalkonsul i New York indberettede den 12. januar, at State Department overfor ham havde udtalt, at det overhovedet ikke havde kendskab til de nævnte planer. Den islandske regering tog denne erklæring til efterretning, men lod gennem presse og radio udbrede et forlydende om sagen, i hvilket det i slutningen hed, at den islandske generalkonsul i New York selvfølgelig ville følge sagen nøje.

Herefter er det vanskeligt for os at forstå, at den islandske regering fra januar til juli dette år har ændret sit standpunkt så fuldstændigt, at den i juli oven i købet har tilladt, at Island besættes af amerikanske tropper. For Island må der uden tvivl have foreligget tungtvejende grunde hertil. Det er sikkert ikke urigtigt at formode, at den islandske regering fra amerikansk og engelsk side er blevet sat i en tvangssituation. Det synes mig derfor, at den nye tingenes tilstand i vort forbundsland giver anledning til allehånde bekymringer. De meddelelser, der foreligger om amerikanske troppers besættelse af landet og om den fortsatte besættelse af engelske troppei, synes at åbne vide perspektiver og desværre også muligheden for, at Island...". Herfra og til slutningen forbliver ciffer 5 uændret.

ad cifer 6:

I 1. sætning må det hedde: „må derfor også i højeste grad beklages udfra et dansk og europæisk standpunkt, ..." Den sidste sætning i ciffer 6: „Vi må" til „går i opfyldelse" bortfalder og erstattes af sætningen: „Dette er en urokkelig kendsgerning."

Cifer 7 forbliver uændret. —

III. Jeg anmoder om, at der gives mig bemyndigelse til at pålægge gesandt von Renthe-Fink, at han overfor udenrigsminister Scavenius henstiller, at foranstående ændringer foretages.

Weizsäcker.

191.

Notits af statssekretær E. v. Weizsäcker ang. et dansk ønske om at dekorere rigsudenrigsminister v. Ribbentrop.

9. august 1941.

Fortroligt!

Statssekretæren nr. 503. *Berlin, den 9. august 1941.*

Den *danske* gesandt spurgte mig i dag til råds i følgende spørgsmål:

Allerede før krigen havde den danske konge haft til hensigt at dekorere førende tyske personligheder med danske ordener. Nu vil han gerne begynde med rigsudenrigsministeren. Der vil blive tale om Dannebrogordenens storkors med diamanter, d. v. s. samme orden, som

rigsmarskallen er dekoreret med. Naturligvis må den danske konge være sikker på, at rigsudenrigsministeren også vil modtage ordenen.

Jeg svarede gesandt Mohr, at det forekom mig bedst, at hans personlige forespørgsel til mig, overensstemmende med hans eget ønske, ikke blev behandlet som et tjenstligt anliggende. Jeg bad ham lade mig komme tilbage til sagen senere.

Hermed til rigsudenrigsministeren.

sign. **Weizsäcker.**

Kopi til:
protokollen (med anmodning om undersøgelse af, hvorvidt den af gesandt Mohr omtalte dekoration virkelig er den samme som den, rigsmarskallen i sin tid modtog).

192.

Telegram fra Kotze ang. de tyske krav om ændringer i statsminister Staunings erklæring om Island.

12. august 1941.

Hemmeligt!

Hemmelig rigssag.

Skal stedse opbevares under lukke.

Telegram
(kodeskriver)

København, den 12. august 1941 kl. 20,00.
Modtaget: — 13. — — - 8,45.

uden nr.

Auswärtiges Amt.

I besvarelse af telegrafisk instruks nr. 887*) af 8.8.1941.

De foreslåede ændringer i Staunings erklæring er blevet indgående drøftet med direktør Svenningsen. I enkeltheder er følgende at bemærke:

I ciffer III afsnit 2 havde den danske regering allerede selv foretaget en ny affattelse, som med komma slutter sig til ordene „islandske ministerium" således „en foranstaltning, som fra dansk side under de givne omstændigheder kun kunne anses for naturlig, det, som er sket senere, er videregående, nemlig derved, at kongens funktioner blev lagt i hænderne på een mand".

— Derefter den oprindelige tekst indtil sætningens slutning. —

Derefter indføjes følgende sætninger: „Det er indlysende, at en sådan foranstaltning, rent administrativt betragtet, frembyder visse fordele. Intet tyder på, at denne nye foranstaltning, der ligesom den gamle kun gælder, sålænge krigen varer, tilstræber andre formål end rent praktiske."

*) Pol VI 4335 hemmeligt.

I ciffer 4 stryges den første sætning og erstattes af en ny, som understreger modsætningen mellem amerikanernes traktatmæssige tilsagn og de talrige officielle og uofficielle meddelelser, hvorefter englænderne ikke har til hensigt at forlade Island snart. Ordlyden følger. —

I afsnit 5 forbliver den allerede accepterede ændring stående, „at Island skulle have ønsket at opgive eller principielt ændre sit fundamentale standpunkt", derefter indføjes et nyt afsnit vedrørende den islandske protest af januar 1941 overfor den amerikanske regering. —

Ordlyden følger. —

Den sætning, som den tyske bemærkning Romertal IV henviser til, stryges. Den gamle tekst begynder så igen med ordene — „Lige saa lidt" og bevarer den gamle affattelse indtil slutningen, med den undtagelse, at det udtrykkelig betones, at den islandske regering overfor vestmagterne befandt sig i en tvangssituation og i virkeligheden intet frit valg havde. —

I afsnit 6 indføjes „fra et dansk og europæisk synspunkt". Den sidste sætning (tysk bemærkning Romertal VII) stryges og erstattes af en affattelse af nogenlunde følgende indhold: „Overbevist om denne samhørigheds uomstødelige sandhed ønsker jeg på dette sted at give udtryk for den faste forventning om, at den historiske udvikling vil bekræfte den amerikanske regerings højtidelige tilsagn." —

Kotze.

193.

Telegram fra Kotze ang. danske forslag til statsminister Staunings erklæring om Island.

14. august 1941.

Hemmelig rigssag.

Skal stedse opbevares under lukke.

Telegram

(åbent)

København, den 14. august 1941 — kl. 18,15.
Modtaget: — 14. — — — 19,45.

Nr. 1031 af 14.8. CITISSIME!

I besvarelse af telegrafisk instruks nr. 887*) af 8.8. og i tilslutning til telegrafisk indberetning nr. ... af 12.8.**)

Det nye danske forslag til Staunings erklæring har følgende ordlyd:

„1.) Efter at jeg den 14.7.1940 havde lejlighed til her i tinget at afgive en erklæring om vort forbundsland Island, har krigen udviklet sig på en voldsom måde, og på det politiske område er der sket begivenheder af den største rækkevidde for så at sige alle europæiske lande. Også Island er blevet berørt af udviklingen i den sidste tid, og det turde være naturligt, at jeg igen siger nogle ord om forholdene i vort broderland.

2.) Hvad angår forholdet mellem Danmark og Island, er der som bekendt sket følgende: Islands Alting har den 17. maj d.å. vedtaget to beslutninger angående spørgsmålet om forbundsoverenskomsten med Danmark og om Islands fremtidige statsform. Disse

*) Pol VI 4335 hemmeligt
**) ved Pol VI

altingsbeslutninger, som straks efter vedtagelsen ved officielle meddelelser i pressen blev bekendtgjort for offentligheden, gav anledning til en noteudveksling mellem den danske og den islandske regering. Også[1]) disse noter, som er blevet udvekslet mellem mig og Islands herværende chargé d'affaires, er i deres fulde ordlyd gennem pressen blevet bekendtgjort for offentligheden. Hele sagen er derfor tilstrækkeligt bekendt, og jeg skal her indskrænke mig til at henvise til, at den meningsudveksling, der således fandt sted mellem de to forbundsstaters regeringer, fra begge sider blev båret af fuld forståelse for den anden parts vanskeligheder såvel som af den broderskabets og samhørighedens ånd, der lige siden forbundslovens vedtagelse har præget de dansk-islandske forbindelser. Fra dansk side erklærede vi os rede til, såsnart forholdene tillod det, at føre forhandlinger angående forbundsoverenskomsten på grundlag af bestemmelserne i forbundsloven og under fuld hensyntagen til det islandske folks ønsker. Fra islandsk side anerkendte og værdsatte man den danske regerings forståelse[2]), idet man samtidig henviste til altingsbeslutningerne som retningslinier for den islandske regering.

3.) Samtidig med ovennævnte altingsbeslutninger vedtog altinget ved en særlig beslutning at vælge en rigsforstander til at udøve den myndighed, der normalt udøves af kongen. Denne myndighed var, som det vil erindres, straks efter den 9. april 1940 midlertidigt blevet overdraget det islandske ministerium, en foranstaltning, som fra dansk side kun kunne anses for noget efter omstændighederne naturligt. Det, som nu fornylig er sket, er vidtgående, idet den kongelige myndighed nu er blevet lagt i hænderne på een mand, en rigsforstander, i stedet for som hidtil på et kollegialt organ. Det er dog forståeligt, at en sådan ordning, set udfra et forvaltningsteknisk synspunkt, frembyder visse fordele, og intet tyder på, at der ved denne nyordning, der jo ligesom den hidtidige er noget foreløbigt, tilstræbes andre formål end rent praktiske. Til rigsforstander er for et år blevet valgt Islands tidligere gesandt i København, Sveinn Bjørnsson, som ved overtagelsen af sit nye embede i varme og anerkendende ord hyldede H. M. Kong Christian X, og i ord, som gav udtryk for virkelige venskabsfølelser og for den islandske nations følelser af sympati og hengivenhed overfor broderlandet Danmark. Jeg vil gerne benytte lejligheden til fra dette sted at sige, at et sådant vidnesbyrd om de to broderlandes samhørighed skattes højt af os danske og gengældes af hjertet.

4.) Hvad angår Islands besættelse, er der i begyndelsen af juli sket en principiel ændring, idet der blev truffet den ordning, at besættelsen overtoges af Amerikas Forenede Stater. De første meddelelser herom måtte man egentlig forstå således, at de engelske besættelsestropper efterhånden skal trækkes tilbage, såsnart de amerikanske ankommer. I så henseende synes der dog at herske nogen uklarhed, da der foreligger meddelelser, som tilsyneladende er i modstrid med hinanden. Man vil erindre, at Islands regering i sin tid, da landet blev besat af England, nedlagde en energisk protest mod denne foranstaltning. I denne protest henvises der til den islandske regerings officielle erklæring af 11. april 1940, i hvilken det hedder, at Island hverken kan eller vil indgå en alliance med nogen magt og vil protestere imod enhver foranstaltning, der er i modstrid med Islands erklærede neutralitet. Erklæringen om, at Island stedse ville forblive neutralt, blev afgivet af den islandske regering i 1918 og i overensstemmelse med forbundsloven af Danmark notificeret og meddelt de fremmede magter.

5.) Den omstændighed, at USAs overtagelse af den militære besættelse af Island støtter sig på en overenskomst mellem den islandske og den amerikanske regering, berettiger ingenlunde til den antagelse, at Island skulle have ønsket at opgive eller principielt ændre det for landet fundamentale standpunkt vedrørende dets stedseværende neutrale stilling, der senest er blevet udtalt i den ovennævnte islandske regeringserklæring af 11. april 1940. I denne forbindelse kan også den meddelelse erindres, som den islandske regering den 14.1.1941 offentliggjorde angående nogle amerikanske pressemeddelelser om planer, som gik ud på, at den amerikanske regering havde til hensigt på amerikanske skibe at bringe krigsmateriel til Island for dèr at omlade det på britiske skibe. Det fremgik af de nævnte meddelelser, at den islandske regering, som øjensynligt følte sig pinligt berørt ved disse pressemeddelelser, havde givet sin generalkonsul i New York forholdsordrer i den anledning, og at generalkonsulen efter at have henvendt sig til den amerikanske regering har indberettet, at rygterne savnede ethvert grundlag i virkeligheden. I den islandske regerings

her omtalte meddelelse blev det tilføjet, at generalkonsulen i New York selvfølgelig ville være opmærksom på, om spørgsmålet ang. transport af krigsmateriel over Island pany skulle dukke op, for da straks at indberette det til den islandske regering. Meddelelsen lod ikke herske nogen tvivl om, at det var den islandske regerings bestemte hensigt at undgå dette og at modsætte sig, at Island blev benyttet som omladeplads for krigsmateriel. Dette kan opfattes som et udtryk for Islands fastholden ved neutralitetspolitikken. Lige så lidt som den engelske besættelse var ønsket fra islandsk side, lige så lidt kan det antages, at der hos den islandske regering bestod noget ønske om at se denne besættelse afløst af en amerikansk. Om hele baggrunden for den trufne nyordning har vi her i Danmark af naturlige grunde kun kunnet modtage meget sparsomme oplysninger. For Island må der uden tvivl have foreligget tungtvejende grunde, som vi her vanskeligt kan bedømme, men den formodning er vel ikke uberettiget, at Island i virkeligheden er blevet bragt i en tvangssituation, således at den islandske regering praktisk taget ikke har haft noget valg. Det forekommer mig, at den nye tingenes tilstand i vort forbundsland må give anledning til mange bekymringer, thi de efterretninger, som foreligger om amerikanske troppers besættelse af landet, synes at åbne vide perspektiver og desværre også at indeholde muligheder for, at Island i større omfang og også på en mere direkte måde, end det hidtil har været tilfældet, inddrages i krigerske forviklinger og bliver en brik i det storpolitiske spil, i hvilket det ingen sikkerhed har for, at hensynet til Islands egne ønsker og interesser vil være det afgørende. De foreliggende meddelelser går ud på, at der landsættes store amerikanske troppeafdelinger, og at der på forskellige steder anlægges marine- og luftbaser af stort omfang. Det påtænkes bl. a. at benytte Island som omladeplads for amerikanske krigsmaterielleverancer. Den amerikanske besættelse, som skal sikre ruten fra Amerikas Forenede Stater til Storbritannien med henblik på dettes forsyning med krigsmateriel, vil sandsynligvis kræve tilstedeværelsen af betydelige flådeenheder i et område, der fra tysk side er blevet erklæret for spærrezone. Krigerske handlinger i farvandene omkring Island, der hører til spærrezonen, eller i Island selv er derfor ikke usandsynlige.

6.) Amerikas Forenede Staters overtagelse af Islands militære besættelse må derfor i højeste grad beklages udfra et dansk og europæisk standpunkt, da dette uden tvivl medfører fare for, at Island også i fremtiden betragtes som amerikansk interesseområde, skønt det ved den trufne overenskomst var en klar forudsætning, at de amerikanske militære styrker af enhver art skulle trækkes tilbage umiddelbart efter den nuværende krigs afslutning. Island hører til Norden og derfor til Europa. På grundlag af denne kendsgerning, som ikke kan bestrides, vil jeg gerne på dette sted udtale den faste forventning om, at den historiske udvikling vil bekræfte den amerikanske regerings højtidelige løfter. Det er en selvfølge, at vi her i Danmark har fuld forståelse for, at Island i det stedfindende vældige opgør mellem stormagterne ikke har mulighed for at hindre den skete udvikling, og vi ved, at det islandske folk aldrig frivilligt vil lade sig udnytte til fordel for interesser, der ikke er dets egne eller stemmer overens med landets ældgamle traditioner som nordisk land. Et vidnesbyrd herom er de islandske tilkendegivelser om samhørighed med Norden, som vi med stor glæde har taget til efterretning. Med største sympati for vort broderfolk og med spændt opmærksomhed følger vi i Danmark de begivenheder, der vedrører dette nordiske lands interesseområde, og vi nærer den sikre forvisning, at Island i den nuværende vanskelige situation ikke vil tabe af syne sit ved fælles blod og fælles historie grundede tilknytningsforhold til det danske folk og de øvrige nordiske folk, men ligesom vi vil tænke på de opgaver, som de europæiske folk må løse i fællesskab."

I udtalelserne om den islandske regerings forholdsregler af 14.1.1941 er ordet „protest" udeladt. Dette er sket, fordi der ikke er tale om en protest i den offentliggjorte meddelelse, men kun i den fortrolige meddelelse til Scavenius og den islandske chargé d'affaires. Den danske regering frygter at handle illoyalt overfor islændingene, hvis den gengiver begivenhederne på anden måde, end de er indeholdt i den islandske regerings.[3]) Faktisk er der jo som bekendt heller ikke foretaget nogen protest.

Kotze.

[1]) Den tyske tekst har her „Auf", hvilket formentlig er en skrivefejl for „Auch".
[2]) Den tyske tekst har her „Verhältnis", hvilket formentlig er en skrivefejl for „Verständnis".
[3]) Formentlig mangler et ord i den tyske tekst, f. eks. „meddelelse".

194.

Telegram fra Kotze ang. ændringerne i statminister Staunings erklæring om Island.

16. august 1941.

Hemmelig rigssag.

Skal stedse opbevares under lukke.

Telegram
(åbent)

København, den 16. august 1941 — kl. 15,20.
Modtaget: — 16. — — — - 16,00.

Nr. 1038 af 16.8. CITISSIME!

I tilslutning til telegrafisk indberetning af 14. nr. 1031*).
Følgende rettelser i Staunings erklæringer er aftalt med udenrigsministeriet:
1.) I ciffer 3 hedder det i stedet for „intet tyder på, at o.s.v." nu: „og vi er berettiget til at gå ud fra, at o.s.v."
2.) I ciffer 4 indføjes efter sætningen „I så henseende synes der dog ..... i modstrid med hinanden" sætningen: „I dag står vi i hvert fald overfor den kendsgerning, at der på Islands neutrale grund befinder sig såvel engelske som amerikanske tropper." Derefter videre i den gamle tekst „Man vil erindre o.s.v."

Kotze.

*) Pol. VI

195.

Brev fra statssekretær E. v. Weizsäcker ang. det danske ønske om at dekorere rigsudenrigsminister v. Ribbentrop.

23. august 1941.

Berlin, den 23. august 1941.

Hr. gesandt von Renthe-Fink,
København.

Kære Renthe-Fink!

Jeg ved ikke, om det er Dem bekendt, at gesandt Mohr hos mig forsigtigt har forespurgt, om rigsudenrigsministeren eventuelt vil modtage Dannebrogordenen med brillanter. Kong Christian har til hensigt at genoptage den før krigen indledte tildeling af danske ordener til højtstående tyske personligheder og vil begynde med hr. von Ribbentrop. Han vil give denne den samme dekoration, som rigsmarskallen fik for omtrent to år siden. Jeg har hos protokollen bedt om en notits om, hvorledes sagen skal bedømmes, og jeg sender Dem hoslagt en afskrift deraf til Deres personlige orientering.

Rigsudenrigsministeren har til mig sagt, at han, når han næste gang er i Berlin, mundtligt vil høre min mening om sagen. Indtil da vil jeg i hvert fald lade Mohr vente. Det vil interessere mig, hvis De udfra Deres standpunkt har noget at føje til i sagen. Ærlig talt undrer det mig lidt, at danskerne nu har fundet på denne fremgangsmåde. Thi også et høfligt udtalt nej vil dog være pinligt for dem. Men jeg vil ikke foregribe Deres opfattelse. —

Vi tænker stadig med glæde tilbage på de skønne dage hos Dem.

(Slutningen egenhændig).

sign. **Weizsäcker.**

196.

Notits af statssekretær E. v. Weizsäcker ang. det danske ønske om at dekorere rigsudenrigsminister v. Ribbentrop.

28. august 1941.

Fortroligt!

Statssekretæren nr. 553. *Berlin, den 28. august 1941.*

Den *danske* gesandt berørte i dag pånyt overfor mig spørgsmålet om dekorering af rigsudenrigsministeren med en dansk orden.

Jeg undgik en samtale om sagen.

Hermed til *rigsudenrigsministeren.*

sign. **Weizsäcker.**

197.

Brev fra Renthe-Fink ang. det danske ønske om at dekorere tyske ministre, bl. a. rigsudenrigsminister v. Ribbentrop.

2. september 1941.

DET TYSKE GESANDTSKAB
København

København, den 2. september 1941.

Kære Weizsäcker!

I den samtale, som jeg i dag havde med udenrigsministeren, omtalte denne, at man fra dansk side havde til hensigt i anledning af det „første spadestik" på Femernforbindelsen, der skal finde sted den 14. september 1941, at betænke de højeststående af de tyske repræsentanter (antagelig rigsminister Todt, rigsminister Dorpmüller og statssekretær Kleinmann) med ordener. Hr. v. Scavenius sagde i denne forbindelse, at han hos kongen var gået ind for, at den før krigen indledte tildeling af danske ordener til de højeststående tyske personligheder blev genoptaget. Man skulle begynde med rigsudenrigsmini-

steren, og hr. Mohr havde derfor fået instruks om i Berlin at sondere, om hr. von Ribbentrop ville modtage storkorset af Dannebrog med brillanter, som for tre år siden blev tildelt rigsmarskallen. På min bemærkning, at efter hvad jeg vidste, havde rigsudenrigsministeren ligesom rigsmarskallen i de sidste år fået det pågældende lands højeste orden, svarede hr. von Scavenius, at den højeste orden ganske vist ikke var Dannebrogordenen, men Elefantordenen. Denne var hidtil i udlandet principielt kun blevet tildelt medlemmer af fyrstelige huse eller fremmede statschefer. Det ville altså være nødvendigt at ændre ordenens statutter. Herom bestemte imidlertid ikke regeringen, men kun kongen personlig.

Hvis det var afgjort, at rigsudenrigsministeren fik tildelt Elefantordenen, ville jeg politisk hilse en sådan tildeling meget velkommen. Den vil utvivlsomt gøre et vist indtryk ude i verden, fordi den viser, hvilken god forståelse der trods besættelsen består mellem os og Danmark.

Med venlige hilsener,

Heil Hitler!

altid Deres

Renthe-Fink.

198.

Brev fra statssekretær E. v. Weizsäcker ang. det danske ønske om at dekorere rigsudenrigsminister v. Ribbentrop.

9. september 1941.

Berlin, den 9. september 1941.

Hr. gesandt von Renthe-Fink,
København

Kære Renthe-Fink!

Deres brev af 2. i sagen ordensudmærkelse til rigsudenrigsministeren har jeg netop nu modtaget efter at være vendt tilbage fra en kort rejse. Under denne rejse har jeg på grundlag af de oplysninger, som De gav mig i telefonen, overfor von Ribbentrop aflagt mundtligt referat angående spørgsmålet om en dansk ordensudmærkelse.

Rigsudenrigsministeren kunne under mit referat endnu ikke tage nogen beslutning, men vil derimod snarest meddele mig sin afgørelse, således at jeg så kan give den danske gesandt et svar. Jeg har overfor von Ribbentrop benyttet Deres synspunkt, at ordenstildelingen og dens modtagelse udadtil ville dokumentere den gode forståelse mellem Tyskland og Danmark. Jeg har ikke yderligere talt med hr. von Ribbentrop om tildeling af Elefantordenen, da ministeren, efter hvad Rintelen allerede tidligere har sagt til mig, er klar over, at en statutændring ikke uden videre lod sig gennemføre.

Deres anbefaling af, at rigsudenrigsministeren modtager en dekoration, har jeg ved vor telefonsamtale forstået således, at det drejede sig om Dannebrogordenens storkors med brillanter. Slutafsnittet i Deres brev af 2. september ville jo vel også i praksis være ensbetydende med en afvisning.

Bedste hilsner og Heil Hitler!

Deres oprigtige

sign. **Weizsäcker.**

Før afgang:
afdeling Protokol.

199.

Notits af statssekretær E. v. Weizsäcker om, at rigsudenrigsminister v. Ribbentrop vil modtage en dansk dekoration.

11. september 1941.

Statssekretæren nr. 587. *Berlin, den 11. september 1941.*

Jeg underrettede i dag den *danske* gesandt om, at rigsudenrigsministeren er villig til at modtage Dannebrogordenens storkors med brillanter. Dog lægger han vægt på, at man fuldstændigt undlader at meddele denne ordensdekorering i pressen, da sådanne udmærkelser principielt ikke bliver bekendtgjort hos os under krigen.

Den danske gesandt takkede mig for meddelelsen og mente at kunne indestå for, at der heller ikke i Danmark ville blive offentliggjort noget om denne ordensdekorering.

Hermed til protokollen
(også til underretning for hr. von Renthe-Fink).

sign. **Weizsäcker.**

200.

Notits af gesandt v. Dörnberg ang. den danske dekorering af rigsudenrigsminister v. Ribbentrop.

23. oktober 1941.

GESANDT FRIHERRE v. DÖRNBERG

Notits

Rigsudenrigsministeren har erklæret sig villig til at modtage den danske orden (Dannebrog med brillanter) under sit næste ophold i Berlin. Jeg har i overensstemmelse med min instruks informeret den danske gesandt og atter understreget, at der ikke må gives nogen meddelelse i pressen.

Samtidig gjorde jeg efter rigsudenrigsministerens instruks den danske gesandt bekendt med principperne for dekorering af rigsudenrigsministeren og rigsmarskallen. Jeg fremhævede i denne forbindelse, at modtagelsen af Dannebrogordenen med brillanter er imod vore principper og derfor må betragtes som en særlig gestus. Jeg henviste til, at alle statsoverhoveder, der hidtil havde dekoreret rigsmarskallen og rigsudenrigsministeren, havde tildelt disse det højeste udmærkelsestegn, der kunne gives til udlændinge, og lod gesandten forstå, at vi til sin tid venter en berigtigelse til rigsmarskallens og rigsudenrigsministerens dekorering med Dannebrogordenen. Hr. Mohr søgte at forklare mig vanskelighederne ved tildeling af elefantordenen ved at henvise til, at denne orden i henhold til reglerne kun kan gives til statsoverhoveder eller medlemmer af regerende fyrstehuse. Jeg foreholdt gesandten, at der erfaringsmæssigt kunne gøres og blev gjort undtagelser fra principper for dekorering, og at rangmæssig ligestilling af rigsmarskallen for det stortyske rige og rigsudenrigsministeren med en eller anden yngre prins af regerende fyrstehuse ikke var helt rimelig. Hr. Mohr indrømmede dette og lovede at informere rette vedkommende i København herom.

At forelægge
statssekretær friherre v. Weizsäcker.

Schönhof, den 23. oktober 1941.

Dörnberg.

201.

Notits af statssekretær E. v. Weizsäcker ang. samtale med trafikminister Gunnar Larsen om dekorering af dr. Draeger.

26. februar 1942.

Fortroligt!

Statssekretæren nr. 122.

Berlin, den 26. februar 1942.

Den *danske* gesandt fortalte mig i dag, at minister Gunnar Larsen havde underrettet ham om hr. Draegers ønske om at få Dannebrogordenens 1. klasse. Ganske vist havde hr. Draeger for blot 3½ år siden fået 2. klasse. Det ville altså være ganske udenfor normen, hvis han allerede nu fik en højere klasse. På grund af de heraf følgende konsekvenser forekom en tildeling nu ham — Mohr — betænkelig.

Jeg svarede under denne samtale, som havde en helt privat karakter, gesandten, at såfremt han ikke hørte mere fra mig, sluttede jeg mig til hans opfattelse.

sign. **Weizsäcker.**

202.

Telegram fra Renthe-Fink og Barandon ang. det islandske altings beslutning 22. maj.

31. august 1942.

Telegram
(kodeskriver)

København, den 31. august 1942 — kl. 21,15.
Modtaget: — 31. — — — - 22,35.

Nr. 1231 af 31.8.42.

1.) Efter hvad der først nu er blevet bekendt her, har det islandske alting den 22. maj vedtaget følgende beslutning:

„Der nedsættes et udvalg på fem medlemmer til at affatte et forslag til ændring af statsforfatningen i overensstemmelse med altingets udtalte vilje, hvorefter republikken indføres i Island. Udvalget skal afgive sin betænkning i så god tid, at sagen kan behandles i næste alting. Udvalget vælger selv sin formand. Omkostningerne afholdes af statskassen."

Udvalgets forslag forelægges altinget i indeværende samling. Efter vedtagelsen foretages der nyvalg. Først derefter endelig bekræftelse af det nye alting.

2.) Den herværende islanske chargé d'affaires har i disse dage fortalt mig, at han var instrueret om at give den danske regering meddelelse om altingsbeslutningen af 22. maj uden at indlade sig på nogen forhandling. Han har fra den islandske statsminister modtaget følgende kommentar hertil:

„Man anser det for rigtigt at henvise til, at regeringerne i De Forenede Stater og Storbritannien hverken har opfordret os til dette skridt eller holdt os tilbage derfra. Vi har altid holdt fast ved, at den britiske besættelse og senere De Forenede Staters militære beskyttelse ikke indbefatter nogen indblanding i de indre islandske forhold, hvilket også er blevet respekteret helt og holdent. Man bemærker dog, at der foreligger grund til at antage, at den britiske regering hellere havde set, at skridtet var blevet undladt, sålænge vi var under britisk militær besættelse, som vi nu er fri for. Man må også indrømme, at det kunne se ud, som om dette skridt var blevet foretaget i det mindste i forståelse med eller oven i købet efter henstilling fra en nation, der holder et land besat mod dets vilje."

Til den anden, temmelig uklare del af denne meddelelse bemærkede den islandske chargé d'affaires, at han var overbevist om, at den britiske regering ikke ønskede det skridt, som det islandske alting havde taget. Om den amerikanske regering havde han ikke denne overbevisning.

3.) Det danske udenrigsministeriums direktør underrettede i dag den befuldmægtigede om den islandske chargé d'affaires' démarche og bad om en samtale, efter hvilken der vil følge yderligere indberetning.

Barandon. **Renthe-Fink.**

8.

Det dansk-tyske forhold august 1941—august 1942

(Oversættelser)

203.

Notits [af gesandt Hencke] ang. samtale med kong Christian X.

31. august 1941.

Afskrift.

Notits

Den 29.8.1941, kl. 11,45, modtog kongen af Danmark mig i afskedsaudiens på Amalienborg slot. Under samtalen, der varede næsten en halv time, berørte kongen en række spørgsmål vedrørende det nuværende tysk-danske forhold.

1) *Overrækkelse af gesandt Mohrs akkreditiver.*

Kongen bemærkede, at hr. Mohr nu allerede havde været i Berlin i over 6 uger uden hidtil at have fået lejlighed til at overrække sine akkreditiver. Han kom derved i en vanskelig situation, da han vel inofficielt måtte fungere, men ikke kunne varetage sit lands officielle repræsentation. Jeg svarede kongen, at også andre udenlandske missionschefer, herunder den spanske ambassadør, hidtil ikke havde kunnet overrække deres akkreditiver. Føreren havde siden østoperationernes påbegyndelse uafbrudt opholdt sig i hovedkvarteret og havde uden tvivl endnu ikke kunnet få tid til at modtage missionscheferne. Såvidt jeg vidste, var fastsættelsen af tidspunktet snart forestående. Kongen udtalte hertil, om det ikke var muligt, at akkreditiverne foreløbig blev afleveret til Føreren gennem trediemand. Jeg svarede, at jeg ikke kunne overse dette, men dog troede, at Føreren personlig ville forbeholde sig den første modtagelse af de fremmede missionschefer. Kongen afsluttede dette emne med en bemærkning om, at han i så henseende havde det lettere, da han i sådanne tilfælde kunne overdrage det til sin søn at repræsentere sig.

(I anledning af mit afskedsbesøg hos den kongelig danske udenrigsminister sagde hr. von Scavenius til mig, at kongen var noget krænket over, at hans repræsentant endnu ikke var blevet modtaget. Jeg svarede udenrigsministeren med de samme argumenter som kongen. Han viste forståelse herfor).

2) *DNSAP.*

Kongen bemærkede, at situationen i landet var vanskelig, fordi „nazisterne" skabte uro. Skønt det danske folk, der satte sine forfatningsmæssige friheder højt, ikke havde vist nogen forståelse for nazisterne, havde disse, siden den tyske besættelse begyndte, udvist livlig aktivitet. Derved opstod uro og utilfredshed, som han til stadighed måtte dæmpe. Folket var også foruroliget over, at der pludselig måtte skiftes ministre, fjernes rigsdagsmedlemmer og afskediges redaktører. Man burde lade danskerne være i fred. Jeg svarede, at vi havde forståelse for visse vanskeligheder, som for Danmark var forbundet med krigstiden. Når alt kom til alt, gik det, takket være den af kongen den 9.4.40 fattede beslutning, Danmark overordentlig godt. Endelig kunne det danske folk heller ikke komme uden om den kendsgerning, at en stor europæisk revolution, som i mange henseender ville skabe nye forhold, var i gang. Kongen indskød her noget bittert et „ganske rigtigt, en revolution er i gang". Min modbemærkning, at det drejede sig om en europæisk, nødvendig og frugtbar revolution — i modsætning til den marxistiske og bolsjevikiske — lod kongen ubesvaret. Han var imidlertid enig med mig i, at der fra tysk side blev gjort alt for, så godt det nu lod sig gøre, at mindske de danske vanskeligheder under krigen mest muligt. I denne forbindelse fremsatte kongen den noget mærkeligt virkende bemærkning, at Italien ikke længere sendte makaroni. Jeg svarede spøgefuldt, at dette var overgangsfænomener, som i betragtning af denne tids historiske begivenheder var uvæsentlige.

3) Efter den befuldmægtigedes ønske førte jeg samtalen ind på det *danske frikorps*, idet jeg bemærkede, at danske soldaters deltagelse i den fælles, store historiske kamp havde fremkaldt det bedste indtryk i Tyskland og utvivlsomt ville bidrage meget til at styrke

forholdet mellem de to nationer. Jeg havde selv i den tyske ugerevy set de danske frivillige og glædet mig over deres gode udseende. Noget ironisk spurgte kongen „nå, synes De godt om de frivillige? Det er akkurat, som om man ville stikke tyske soldater i engelske uniformer!" Jeg indvendte straks, at dette var mig uforståeligt og vel heller ikke helt rigtigt. Iøvrigt bar de danske soldater også et typisk dansk mærke — „ja, et ganske lille et", indskød kongen — og dannede i det hele taget et selvstændigt kontingent med eget kommandosprog. Kongen fortsatte „jeg ville i Deres sted indsætte disse folk i forreste række, så de kunne aflaste Deres egne". Jeg svarede, at vi sikkert ikke ville indsætte danskerne på anden måde end tyskerne. Iøvrigt kunne man vel næppe bebrejde de tyske soldater, at de ikke altid selv stod i kampens brændpunkt. Kongen fortsatte, at ham forekom disse frivillige korps et fænomen fra Wallensteins tid, da man også hvervede fremmede nationer til krigsførelsen. Jeg betonede atter, at det nu drejede sig om en historisk opgave, der angik hele Europa, og som med absolut sikkerhed snart ville føre til en fuldstændig sejr gennem de af os indledte operationer. For Danmark var det overordentlig vigtigt, at også dets sønner deltog i den afgørende kamp. Jeg kunne under henvisning til, at jeg gennem 10 år havde gjort tjeneste i Sovjetunionen, hertil knytte endnu nogle bemærkninger om den grufulde situation i Sovjetunionen. Samtalen kom herved også ind på mordet på czarfamilien.

4) *Den tyske besættelse.*

I forbindelse med dette punkt mente kongen, at der i Danmark nu var 60 000 mand tyske besættelsestropper. Han så egentlig hellere, at disse folk fik andre opgaver, f. eks. ved østfronten. For ham ville i hvert fald den dag være den lykkeligste, da Danmark blev fri for besættelsestropper. Soldaterne ville sikkert også gerne væk herfra. Mange havde i 5 år ikke været rigtig hjemme og havde bestemt glemt, hvorledes det er at arbejde. Jeg svarede, at tilbageførelsen af soldaterne, der iøvrigt hyppigt fik orlov, i den normale arbejdsproces måske udgjorde et vist problem, som dog, når det engang var kommet så vidt, ville blive løst hurtigt. Den tyske sejr ville hurtigt afvikle den nuværende overgangstid, som givet medførte mange vanskeligheder. Kongen bemærkede kun „ja, man håber; hvis man ikke kunne håbe, måtte man fortvivle."

Kongen bemærkede så, at 40 000 danske arbejdere arbejdede i riget. Han lod sig nøje underrette om erfaringerne fra denne arbejdsindsats. Den tyske og den danske arbejders tempo var forskelligt. På grund af sin gode folkeskoleuddannelse var den danske arbejder særlig intelligent og havde et højere arbejdstempo end den tyske. Jeg indvendte her, at jeg naturligvis ikke tvivlede på den danske arbejders intelligens, men at jeg hidtil endnu ikke havde hørt, at han var hurtigere end den tyske. Kongen svarede „ja, men sådanne ting beskæftiger man sig jo heller ikke med i udenrigsministeriet". Jeg svarede „jo, dette spørgsmål interesserer os også." Iøvrigt kunne jeg om mig selv sige, at jeg ikke altid havde været embedsmand i udenrigsministeriet, men forinden i lang tid havde været soldat. Kongen udtalte hertil blot „ja, soldat og diplomat, det er en ganske god blanding."

5) Til slut ytrede kongen bekymring over, at *høsten i år* kunne blive dårlig, da den som følge af regnen ikke kunne bringes i hus. Tildels var den allerede ødelagt.

Kongen, der åbenbart havde sat sig for at udtale sig om nogle punkter, der irriterede ham, tog endelig med meget hjertelige ord afsked med mig og gav udtryk for håbet om, at vi måtte ses igen.

København, den 31. august 1941.

204.

Notits [af gesandt Hencke] ang. stemningen i Danmark.

8. september 1941.

Nr. *Hemmelig rigssag.*

Notitser ang. Skandinavien-rejsen

1.) *Danmark.*

Udsigterne for en tysk sejr bedømmes pessimistisk. I den danske befolkning er tilbageholdenheden i tiltagen. Åben antitysk indstilling er dog endnu ikke mærkbar. Danske familier, der omgås tyskere, løber en vis risiko.

Klausen-bevægelsen møder stigende afvisning. Planer om gennem rigsfører SS at indbyde Klausen til frontbesøg for at styrke hans autoritet indenfor partiet. Udenrigsminister von Skavenius holder fast ved den hidtidige linie, men forekommer mig allerede også overfor os at være blevet noget mere selvbevidst. Kongens holdning fremgår af min notits.

Rygter om situationen i Norge er stadig propagandastof imod os.

.....

Berlin, den 8. september 1941.

205.

Notits af Renthe-Fink ang. samtale med udenrigsminister Scavenius om kongens modtagelse af lektor la Cour og forfatteren Arne Sørensen.

23. september 1941.

Notits[1])

Jeg gjorde i dag den danske udenrigsminister opmærksom på den i pressen fremkomne meddelelse om, at la Cour og Arne Sørensen, der som bekendt er blevet idømt henholdsvis 80 og 60 dages hæfte for fornærmelser mod Tyskland, er blevet modtaget af kongen i går — mandag den 22.9. Samtidig viste jeg hr. von Scavenius brevet af 16.9. fra den i København boende nordmand V. Lind (bilag til skrivelse fra Abwehrstelle nr. 6317/41 af 17.9.41) og fremhævede den passus, hvori det nævnes, at la Cour og Arne Sørensen skulle i audiens hos kongen og dagen efter i fængsel, og at dette viser kongens virkelige indstilling. Jeg bemærkede, at kongen efter min opfattelse fik dårlige råd, da dette kun kunne føre til, at den nuværende stilling vanskeliggjordes og det danske folk ville komme til at betale de ruder, der blev slået itu.

Udenrigsministeren meddelte mig, at om mandagen kunne enhver dansker komme i audiens. Det var tilstrækkeligt, at han opgav sit navn til adjutanten. Kongen har sikkert intet vidst i forvejen og kunne i hvert fald efter omstændighederne ikke undgå at modtage la Cour og Arne Sørensen. Hr. von Scavenius tilføjede, at m.h.t. la Cour og Arne Sørensen havde formaninger desværre hidtil vist sig at være forgæves. Begge tilstræbte uden tvivl at blive nationale martyrer. (Af Svenningsen fik jeg senere at vide, at de havde overrakt kongen et af dem selv forfattet værk om Saxo Grammaticus).

Jeg svarede, at der desværre i befolkningen var opstået det beklagelige indtryk, at kongen ville demonstrere imod os. La Cour og Arne Sørensen havde umiskendelig gjort regning på dette og misbrugt den kongelige autoritet i deres skadelige agitations tjeneste.

Hr. von Scavenius forsvarede vel kongen og søgte at bagatellisere episoden, som dog tydeligt var ham meget ubehagelig.

Jeg lod utvetydigt forstå, at hvor fjernt det end lå mig at kritisere kongen, kunne jeg ikke undlade at rette en alvorlig bebrejdelse mod hans omgivelser.

På lignende måde udtalte jeg mig tillige overfor hr. Svenningsen.

København, den 23. september 1941.

sign. **v. Renthe-Fink.**

---

[1]) I marginen er tilføjet:
„Meddeles den øverstkommanderende
R[enthe-]F[ink] 24/9
set 25/9.
Øverstkom. *har drøftet* vedlagte med ministeren.
(ulæselig signatur)."

206.

Notits af gesandt v. Grundherr til rigsudenrigsminister v. Ribbentrop ang. Danmarks indstilling til Tyskland.

4. november 1941.

Hemmelig!

Afskrift Pol.VI 7788 hemmelig.

Indhold: Danmarks indstilling overfor Tyskland.

Notits til hr. rigsudenrigsministeren

I. Når man ved bedømmelsen af den danske regerings og det danske folks indstilling overfor Tyskland går ud fra grundsætningen: „af deres frugter skulle I kende dem", så er det bemærkelsesværdigt, at der i intet af de af os besatte lande hersker en sådan ro og foregår et så snævert og næsten gnidningsløst samarbejde som i tilfældet Danmark. Under streng iagttagelse af de af rigsudenrigsministeren til rigets befuldmægtigede, gesandt von Renthe-Fink, givne retningslinier: „arbejde med „diplomatiske" midler, venskabelig indstilling, tålmodighed, ro, takt og sejghed, under fuld varetagelse af de tyske værnemagtsinteresser, opretholdelse af ro og orden", er samarbejdet med den os ganske vist ideologisk fjerntstående danske regering blevet heldigt gennemført i de sidste 1¾ år efter de tyske troppers besættelse.

På det *indrepolitiske* område har den danske regering udstedt alle af os som påkrævet ansete og forlangte love, der var nødvendige til beskyttelse af vore udenrigspolitiske, militære og økonomiske interesser. På det *udenrigspolitiske* område er de diplomatiske forbindelser med England, Frankrig og Sovjetunionen blevet afbrudt, og den danske regering har udtalt sig imod den såkaldte Grønlandstraktat og mod englænderes og amerikaneres besættelse af Island. Danmark har endvidere også stillet et betydeligt kontingent til Waffen

SS til kampen mod Sovjetunionen. På det *økonomiske* område er omstillingen af det danske erhvervsliv efter standsningen af de store engelske og oversøiske tilførsler lykkedes bedre, end man kunne vente, således at Tysklands forsyning med vigtige levnedsmidler foregår i største omfang. Ligeså er også den danske industri i vidtgående omfang blevet taget i brug til fordel for vore rustningsformål. Dette var og er kun muligt som følge af det frivillige positive samarbejde fra alle danske regeringsorganer og af god vilje hos den danske befolkning.

II. Ved en bedømmelse af det *danske* folks stemning overfor Tyskland må der tages hensyn til følgende: Danskeren er materielt indstillet, holder af et bekvemt liv og er udpræget individualist. Englændernes ødelæggelse af den danske flåde i 1807 er glemt, 1864 ikke. Versailles fordømmes i dag som en dumhed. Alligevel skaffede den Danmark Nordslesvig, og i den forbindelse betoner man fra dansk side, at man mod Ententens vilje pålagde sig mådehold ved landerhvervelsen. Fra den politiske udvikling i de seneste år er det værd at nævne, at den danske udenrigsminister Munch i foråret 1935 i Folkeforbundet ved fordømmelsen af Tyskland i anledning af genoprettelsen af Tysklands militære suverænitet afholdt sig fra at stemme, og at Danmark som eneste skandinaviske stat i foråret 1939 afsluttede en ikke-angrebspagt med Tyskland.

England var indtil 1940 hovedaftagerlandet for den danske eksport. Skibsfarts- og rederikredse tenderede mod England, hvis demokratisk-liberalistiske statsform svarer til den danske. Forståelsen for den strategisk-politiske nødvendighed af Danmarks besættelse ved tyske tropper den 9. april 1940 er ringe i Danmark, des mere understreger man det tyske tilsagn om bevarelse af den danske suverænitet og integritet og længes uanset al beundring for den tyske værnemagts præstationer og holdning efter den dag, da de tyske tropper forlader Danmark.

Om indstillingen hos den stadigvæk mest indflydelsesrige og mægtige mand i Danmark, Stauning, og enkelte førere for de politiske partier gives der oplysning i den i dag indgåede skriftlige indberetning fra det tyske gesandtskab i København af 31. oktober, som vedlægges her. Fra denne indberetning må fremhæves, at statsminister *Stauning* har udtalt følgende: „Jeg anser *besættelsen* for et led i det vældige opgør, hvori Tyskland befinder sig i dag for at skabe en ny tilstand i Europa. Man må ved bedømmelsen af situationen ikke glemme baggrunden. Den danske regering har, som man ved, en positiv indstilling til tidens problemer og har bestrøbt sig for at løse dem i den udstrækning, i hvilken de har meldt sig."[1]) Med hensyn til spørgsmålet om dansk medvirken ved *opbygningen af det nye Europa udtalte Stauning* følgende: „De nødvendige ændringer vil ikke her møde nogen modstand. Hvis gennemførelsen overlades til det danske folk efter dansk skik, nærer jeg ikke tvivl om folkets indstilling, og da vil det heller ikke give anledning til uoverensstemmelser."[2])

Udenrigsminister Scavenius har som erfaren realpolitiker gentagne gange ført bevis for sin positive indstilling overfor Tyskland, ligeså den tidligere danske statssekretær, den nuværende gesandt i Berlin Mohr, og andre medlemmer af den danske regering, således eksempelvis den ungdommelige trafikminister Gunnar Larssen, generaldirektøren for de danske statsbaner Knutzen (bygning af jernbane- og autostradalinien Fehmern-Rødby) og justitsminister Thune Jacobsen. Marinen arbejder godt sammen med vor marine, medens hæren holder sig noget mere tilbage. Landbrugskredsene er klar over, at de er henvist til det tyske afsætningsmarked. Talrige industri- og handelskredse erkender klart, at Danmarks interesser på det snævreste er og altid vil forblive knyttet sammen med naboen Stortysklands interesser. Ganske fornylig er der dannet en dansk komité for danske erhvervskredses deltagelse i det tyske opbygningsarbejde i Østeuropa. Tyskinteresserede kredse har fundet sammen i flere tysk-danske foreninger, hvis arrangementer til stadighed er godt besøgt. De *danske videnskabsmænds* kontakt med Tyskland er stærkere end med England.

Derimod er det danske kongehus', den danske regerings og næsten hele det danske folks holdning afvisende overfor DNSAP Clausen, hvis førerevner ikke anerkendes. Vide kredse i Danmark er, uden at elske os, rede til at drage de praktiske konsekvenser af den nuværende situation, d. v. s. at indordne sig i det nye af Tyskland førte Europa; ganske vist hengiver danskerne sig herved til håbet om, at dette vil være muligt med bevarelse af det danske kongehus, den danske suverænitet og integritet og med det forbehold, at en

organisk videreudvikling af deres statsform, hvortil de tildels er rede, ikke påtvinges dem udefra. Det må erkendes, at danske kredse, som sikkert ikke er små, helst ser et tysk-engelsk remis som krigens udgang i håb om, at Danmark så sammen med de andre nordiske stater igen kan spille en vis rolle i den såkaldte „neutrale" skandinaviske gruppe. De klogere og mere indsigtsfulde politikere som Scavenius, måske endda også Stauning, turde dog være klare over, at dette er en ønskedrøm. En virkelig indre omstilling af det danske folk vil imidlertid først kunne ventes efter den tyske slutsejr.

Berlin den 4. november 1941.

sign. **Grundherr.**

[1]) og [2]) Citaterne afviger noget fra det danske referat af den pågældende tale, se „Besættelsestidens Fakta" I, side 190.

207.

Notits af legationsråd Franz Rademacher til rigsudenrigsminister v. Ribbentrop ang. Auswärtiges Amts støtte til DNSAP.

7. november 1941.

Hemmelig.

Afskrift D III 581 hemmelig.[1])

Notits til rigsudenrigsministeren om varetagelse af det danske nationalsocialistiske arbejderpartis interesser gennem Auswärtiges Amt

Danmarks betydning som landbrugsmæssig forsyningskilde og militær operationsbasis er baggrunden for Tysklands af krigen betingede interesse i ro og orden.

Flertallet af det danske folk afviser f. t. endnu *Clausen* og hans bevægelse på grund af den tidligere og endnu vedvarende ophidselseskampagne. Dermed bortfalder et statskup og en Quisling-løsning. En legal magtovertagelse strander på kongens uvilje mod partileder Clausen.

Partiet må give afkald på offentlige demonstrationer, større flyvebladsaktioner o. s. v. De unge aktivister tjener i Waffen-SS og i den danske legion.

Indenfor de af disse grænser givne rammer har DNSAP fået enhver hjælp fra Auswärtiges Amt.

1.) *I organisatorisk henseende:*

I gesandtskabet i København har legationssekretær *Meissner*, der stammer fra det danske grænseområde og kender danskernes sprog og psyke godt, fået den særlige opgave at tage sig af DNSAP.

Han har erhvervet sig partiledelsens ubegrænsede tillid og givet de afgørende råd med hensyn til bevægelsens opbygning og videre gennemorganisering og med hensyn til personbesættelser indenfor ledelsen.

Han har i redaktionel, personel og teknisk henseende sørget for udbygningen af dagbladet „Fædrelandet".

Han har foranlediget Clausen til at flytte partiledelsen fra Bovrup til København og til dèr at indrette de for partiets opbygning fornødne stabskontorer. Han gør Clausen bekendt med interesserede danske personligheder. Efter hans råd har Clausen udnævnt kaptajn Wodschow til sin stedfortræder og derved forhindret indre stridigheder i partiet.

Kulturafdelingen indenfor gesandtskabet i København har endvidere fået tildelt Hitlerjugend-Führer dr. *Benemann*, som i videste omfang har vejledet den derværende ungdomsledelse. Han har bragt ungdomsførerne fra DNSAP sammen med Hitlerjugend og givet dem lejlighed til at studere Hitlerjugends opbygning, organisation og førerskoler. I anledning af de internationale ungdomskonkurrencer i Garmisch og Breslau har Hitlerjugend udelukkende indbudt ungdomsførere og unge mænd fra Clausen-bevægelsen og præsenteret dem ved disse internationale konkurrencer, i hvilke ikke mindre end 14 nationer deltog, som Danmarks officielle repræsentanter.

Som rådgiver i kvindespørgsmål blev fru *Hein* fra rigskvindeledelsen delegeret til gesandtskabet i København. På grundlag af sine mangeårige erfaringer indenfor kvindearbejdet har hun hjulpet DNSAP ved at holde talrige taler i vidt forskellige egne af Danmark og ved radiotaler og har givet organisatoriske råd og praktiske retningslinier for kvindearbejdet.

Auswärtiges Amt har foranlediget arbejdstjenesten til at sende arbejdsfører *Scheiffarth* som rådgiver til København. Han har opbygget en arbejdstjenestelejr. Dèr uddannes for en stor del medlemmer af Clausen-bevægelsen som førere for den arbejdstjeneste, der senere skal skabes i Danmark. Unge danske arbejdsførere sendes til stadighed til arbejdstjenestens førerskoler i Tyskland.

Som et led i Auswärtiges Amts samarbejde med SSs rigsledelse og Reichssicherheitshauptamt opretholder Sturmbannführer von *Loew* fast forbindelse med DNSAP. Von Loew har bl. a. bidraget til, at den store danske bondeorganisation LS (Landbrugernes Sammenslutning) igen har tilsluttet sig DNSAP og underordnet sig landmand *Jørgensen*, lederen af DNSAPs agrarpolitiske sektor.

2.) *Finansiel hjælp:*

DNSAP understøttes til stadighed finansielt af Auswärtiges Amt. Særlige bidrag er anvendt til partiets organisatoriske udbygning, til arbejdstjenesten, ungdomsarbejdet og den tilsluttede organisation LS.

I indeværende kvartal udgør denne understøttelse eksempelvis 524.000 kr.

Ved siden heraf er op- og udbygningen af dagbladet „Fædrelandet" blevet fremmet ved tilskud på hidtil 1.226.991,93 kr. (køb af nye maskiner pp.)

En ny avis er blevet grundlagt for LS.

De DNSAP hidtil ydede understøttelser udgør ialt 3.340.000,— kr.

3.) *Politisk understøttelse:*

Gennem tysk tryk til fordel for de danske nationalsocialister blev den danske regering tvunget til at ophæve mødeforbudet, til at løslade de i provinsbyerne på grund af overtrædelse af uniformsforbudet og episoder ved møder anholdte nationalsocialister o. s. v.

Nationalsocialisternes stærkeste modstandere måtte udtræde af regeringen og fagforeningsledelsen. Således blev der hidført et skifte i stillingerne som justitsminister og som politipræsident i København. Den konservative hetzer Christmas Møller måtte opgive ledelsen af sit parti og sit rigsdagsmandat. Der blev udstedt taleforbud for ham. Socialdemokraten Hedtoft-Hansen måtte udtræde af fagforeningernes ledelse.

Den tyske arbejdsfront blev foranlediget til at indbyde studiekommissioner fra danske fagforeninger til at besigtige sociale institutioner i Tyskland. Kommissionerne blev altid sammensat af det tyske gesandtskab i København, som udvalgte fagforeningsfolk fra alle områder. Ved i studiekommissionerne at medtage medlemmer af DNSAP eller fagforeningsrepræsentanter, der sympatiserede med dette, tilstræbte man for det første en vis opløsning af det danske fagforeningsvæsen, og DNSAPs medlemmers stilling indenfor de danske fagforeninger blev underbygget. Selvom man ikke allerede i dag uden videre kan regne med en kommende omstilling af de danske fagforeninger, så kan dog studierejsernes virkninger vurderes således, at der

1. i de danske fagforeningers ledelse findes en bestræbelse for at holde muligheden for en forståelse mellem den danske faglige arbejderbevægelse og det nationalsocialistiske Tyskland åben,

2. at den uro, som af DNSAPs medlemmer bringes ind i fagforeningerne, giver gode udgangspunkter for en videre forfølgelse af den påbegyndte politik.

Hidtil er der blevet gennemført 3 studierejser. F. t. befinder en studiekommission på 12 personer sig på en Tysklandsrejse.

Et resultat af Meissners stadige påvirkning af fagforeningslederen Lauritz Hansen og hans kreds er dennes løfte til Clausen om, at han og fagforeningerne ved en magtovertagelse vil stå med gevær ved fod.

Som første forsøg på at påvirke universitets- og studenterkredsene, fra hvilke den stærkeste modstand hidtil er udgået, er nu en ung tysk racepolitiker med Auswärtiges Amts finansielle understøttelse blevet formidlet til den danske racepolitiker, professor Hindburgs institut.

I øjeblikket er med Auswärtiges Amts godkendelse en indbydelse fra SS-rigsføreren til Clausen til at inspicere de danske frivillige i SS og i legionen undervejs. Gennem dette besøg skal det igen utvetydigt vises, at Tyskland anser ham for sin ven.

Ved således intensivt at fremme DNSAP har Auswärtiges Amt hidtil opnået, at dette parti under krigen har kunnet organisere sig stærkt og til trods for alle angreb kunnet opretholde sin styrke på 30.000 medlemmer. Her må det erindres, hvilken mislig sag det er i et besat land at hverve for samarbejdet med besættelsesmagten.

Berlin, den 7. november 1941.

sign. **Rademacher.**

[1]) Med håndskrift er tilføjet: „Rademacher".

208.

Brev fra Renthe-Fink til understatssekretær Martin Luther i anledning af Frits Clausens besøg i Tyskland.

9. november 1941.

Fortroligt!

Afskrift. *København, den 9. november 1941.*

Afskrift til gesandt v. Grundherr.

Kære Luther!

Jeg giver Meissner, som efter aftale ledsager dr. Clausen, disse linier med til Dem.

Jeg ser med glæde, at dr. Clausen, som nu allerede i mange år som politisk program er gået ind for Danmarks tilnærmelse til Tyskland på et nationalsocialistisk grundlag, har fået mulighed for at foretage denne rejse. Det er tillige en fortjent anerkendelse af det bidrag, som hans parti har ydet i kampen mod den fælles fjende ved at danne de danske frivilligenheder. Jeg antager, at dr. Clausen ligesom grev Schimmelmann og kaptajn Wodschow, som jeg begge sætter meget højt, selvom det kun drejer sig om en intern rejse, modtages med passende hæder og vender tilbage med det indtryk, at vi i dem ser Tysklands oprigtige venner.

Politisk vil man uden betænkelighed kunne sige til Clausen, at vi vil fortsætte den hidtidige støtte til hans parti, og at vi håber, at det stabiliseres og styrkes yderligere.

Når man betænker, med hvilke indre og ydre vanskeligheder partiet har måttet kæmpe og endnu må kæmpe, og hvor stort springet var fra det forholdsvis lidet kendte parti med hjemsted i Nordslesvig til den nuværende politisk betydelige og anerkendte organisation, så må man ved et tilbageblik anerkende, at det har lagt en lang vej bag sig. Det ville dog være forkert at tro, at det tidspunkt allerede er kommet i dag, da partiet alvorligt kan tænke på at overtage magten i Danmark. Dette er partiet, hvis man betragter situationen nøgternt, endnu ikke i stand til, fordi det foreløbig savner hjerner, og fordi bevægelsen heller ikke talmæssigt er tilstrækkeligt forankret og underbygget i folket. Hvis de danske nationalsocialister i dag kom til magten, hvilket kun ville være muligt ved et magtsprog fra vor side, så ville der opstå forhold i landet, som vi i tysk interesse ikke bør ønske. Vi ville, da vi ikke indenfor overskuelig tid kan yde den nødvendige økonomiske støtte, bringe dem fuldstændig i miskredit og på det alvorligste kompromittere fremtiden. Af hensyn til en sund og naturlig udvikling må man ønske, at det lykkes de danske nationalsocialister at hæve sig i sadlen uden et magtsprog fra vor side. Derfor lægger jeg særlig vægt på, at de danske nationalsocialister ikke afbryder broerne til de elementer, som er rede til et ærligt europæisk samarbejde og dermed til snæver forbindelse med Tyskland, men at de snarere forsøger på efterhånden at trække dem over til sig.

Det er vigtigt, at dr. Clausen ikke vender tilbage fra Tyskland med det indtryk, at han nu kan hvile på sine laurbær eller har brev på gennem os at komme til magten, men at han er klar over, at han selv skal skabe en basis, der kan bære. Enhver anden politik ville være ligefrem katastrofal for udviklingen her og ville berøve os føringen. Den tyske slutsejr vil, hvis dr. Clausen forstår at drive den rigtige politik, også for ham bringe den store time.

Med de venligste hilsener

altid Deres

sign. **v. Renthe-Fink.**

209.

Notits [af rigsudenrigsminister v. Ribbentrop] til Føreren ang. situationen i Danmark.

11. november 1941.

Afskrift.[1])

Notits til Føreren

Den politiske debat i den danske rigsdag, der fandt sted i slutningen af oktober, gav anledning til fornyet prøvelse af det tysk-danske forholds udvikling siden landets besættelse i april forrige år. Resultatet er som følger:

1.) I det store og hele er resultaterne af samarbejdet med den danske regering, der ideologisk ganske vist står os ganske fjernt, tilfredsstillende. I intet af de af os besatte lande hersker der en sådan ro og et så snævert, næsten gnidningsløst samarbejde med det pågældende lands myndigheder som i tilfældet Danmark. Danmark kræver til sikring af roen i landet kun ringe tyske militære styrker. Den danske regering har hidtil altid opfyldt vore krav i militær henseende og er også gået med til at aflevere et antal danske torpedobåde til den tyske krigsmarine.

Navnlig på det økonomiske område er resultaterne af samarbejdet med den danske regering gode. Omstillingen af det danske erhvervsliv efter standsningen af de store tilførsler fra England og oversøiske lande er lykkedes bedre, end man kunne vente, og Tysklands forsyning med levnedsmidler fra Danmark foregår i det størst mulige omfang. Den danske industri er i stort omfang taget i brug til vore rustningsformål, og det takket være de danske regeringsorganers positive samarbejde og med den danske befolknings gode vilje.

I det danske folks stemning overfor Tyskland står for tiden uden tvivl det ønske i første række, at den dag må komme, da de tyske tropper igen forlader Danmark. Danskerne hengiver sig for det store flertals vedkommende til håbet om, at det så vil være muligt at indføje Danmark i det nye af Tyskland førte Europa med opretholdelse af det danske kongehus, den danske suverænitet og integritet, idet de ikke gerne udefra vil lade sig påtvinge tilpasningen af deres statsform til de nye forhold.

2.) Det er hidtil ikke lykkedes det danske nationalsocialistiske arbejderparti under Clausens førerskab at vinde meget terræn i det danske folk. Det har kunnet holde sin styrke på 30.000 medlemmer uden at vokse nævneværdigt herudover. Fra Auswärtiges Amts side er alt gjort for i samarbejde med de forskellige partiinstanser og partiorganisationer i Tyskland i enhver henseende at fremme Clausens DNSAP. Det tyske gesandtskab i København har fået tildelt Hitler-Jugendführer Dr. Benemann, der har ført DNSAPs ungdomsførere sammen med Hitler-Jugend og givet dem lejlighed til at studere dennes institutioner og organisationer samt Hitler-Jugends førerskoler. Rigsarbejdstjenesten har til København som rådgiver udsendt arbejdsfører Scheiffarth, som dèr har indrettet en arbejdstjenestelejr, i hvilken medlemmer af Clausen-bevægelsen uddannes som førere for den danske arbejdstjeneste, der senere skal skabes. Unge danske arbejdsførere sendes til stadighed til arbejdstjenestens skoler i Tyskland. Til gesandtskabet i København hører som rådgiver for kvindespørgsmål fru Hein fra rigskvindeledelsen, der giver DNSAP råd og praktiske retningslinier for kvindearbejdet. Sturmbannfürer von Loew fra SS' rigsledelse sikrer den stadige forbindelse mellem DNSAP og SS. DNSAPs unge aktivister tjener i dag i Waffen SS og i den danske legion. Endvidere har det tyske gesandtskab i København stærkt fremmet Clausen-bevægelsens avis „Fædrelandet" og sikret DNSAPs centrale ledelse fra København ved at indrette de nødvendige stabskontorer dèr. De hidtil af gesandtskabet til DNSAP ydede finansielle tilskud andrager ialt 3,3 millioner kroner (ca. 1,6 million Reichsmark). I indeværende kvartal udgør understøttelsen over en halv million kroner (ca. 260.000 Reichsmark).

I politisk henseende er der gennem rigets befuldmægtigede i København ydet Clausen-bevægelsen den mest virksomme hjælp ved, at den danske regering er blevet nødt til at ophæve det mod Clausen-bevægelsen udstedte mødeforbud, til at løslade de på grund af enkelte episoder anholdte nationalsocialister og til at fjerne Clausen-bevægelsens hovedmodstandere fra deres stillinger. Således blev der gennemført et skifte i stillingerne som justitsminister og som politipræsident i København, det konservative, antityske rigsdagsmedlem Møller måtte nedlægge sit mandat, og socialdemokraten Hansen måtte udtræde af fagforeningernes ledelse.

En hindring for gennemførelsen af et statskup fra Clausens side er, at hans bestræbelser afvises af det største flertal i det danske folk. En legal magtovertagelse strander på den gamle konges uvilje mod Clausen selv. Det må dog håbes, at forudsætningerne for en yderligere terrænvinding for de danske nationalsocialister også i Danmark indenfor overskuelig tid vil forme sig væsentlig gunstigere under den kommende udvikling og under indtryk af nationalsocialismens vældige resultater i Tyskland.

3.) Den af rigets befuldmægtigede i København, gesandt v. Renthe-Fink, i overensstemmelse med mine instrukser hidtil fulgte politiske linie tilsigter en syntese mellem vort nuværende behov for, at alle muligheder for støtte af økonomisk art, som vi kan hente fra Danmark, udtømmes, og det så meget mere virksomt, jo mere det lykkes fuldtud at opretholde roen i dette land, og på den anden side nødvendigheden af gennem virksom understøttelse af Clausen-bevægelsen at drage omsorg for den fremtidige indrepolitiske udvikling i Danmark. Denne syntese har hidtil kunnet opnås ved, at man gik forsigtigt til værks med at fremme Clausen-bevægelsen og undgik enhver overilelse. Den ulempe, som fremkommer derved, er et langsommere tempo i udviklingen, hvorved der sandsynligvis

først gennem den tyske slutsejr kan fremkaldes en virkelig indre omstilling i det danske folks flertal.

Jeg beder om instruks fra Føreren om, hvorvidt han er indforstået med, at den foran skitserede, af os i Danmark fulgte politiske linie fortsættes fremover, eller om han allerede nu ønsker en forcering af tempoet i retning af en stærkere aktivering af den nationalsocialistiske bevægelse i dette land, hvorved da indrepolitiske vanskeligheder, der vil fremkalde en vis reaktion på det økonomiske område og i spørgsmål vedrørende besættelsestropperne, kan forudses og må tages med i købet.

„Westfalen", 11. november 1941.

[1]) Ovenover er med håndskrift påført: „Rintelen".

210.

Notits af v. Rintelen til statssekretær E. v. Weizsäcker ang. beslutning af Føreren vedr. Danmark.

17. november 1941.

Hemmelig rigssag.

Pol VI 1212 hemmelig rigssag.

Hr. statssekretær friherre von Weizsäcker.[1])

Rigsudenrigsministeren har forelagt Føreren vedlagte notits om udviklingen i det tysk-danske forhold. Efter at have gjort sig bekendt med denne notits har Føreren givet udtryk for sin tilfredshed med den fulgte politik og er af den anskuelse, at man skal fortsætte ad denne vej.

Rigsudenrigsministeren anmoder Dem om at gøre vedkommende embedsmænd i afdelingerne Pol. og Deutschland såvel som gesandt Renthe-Fink i København bekendt med denne notits og med Førerens udtalelse.

„Westfalen", den 17. november 1941.

v. Rintelen.

[1]) Forneden på dokumentet er med håndskrift påført:
„I) *Grundherr hr. understatssekretær Pol.*
venligst til information.
Instruks til hr. v. Renthe-Fink.
W[eizsäcker].
2) derefter til herrerne Dirigent Pol., gesandt v. Grundherr, understatssekretær Deutschland".

211.

„Tätigkeitsbericht" fra den øverstkommanderende for de tyske tropper i Danmark ang. uroligheder i København.

23. november 1941.

DEN ØVERSTKOMMANDERENDE
FOR DE TYSKE TROPPER
I DANMARK

Arbejdsindberetning.

Afdeling I a.

1.10.1941—30.11.1941.

. . . . . .

En drøftelse mellem den øverstkommanderende og det tyske riges befuldmægtigede, som fandt sted om morgenen den 23.11.41, viste nødvendigheden af, at der af politiske grunde (Tysklands opfordring til Danmark om at tiltræde Antikominternpagten) *straks* blev truffet særlige militære foranstaltninger *for hovedstaden København.* For alle i København stationerede afdelinger blev der derfor med øjeblikkelig virkning givet ordre til ophævelse af al orlov, at ophold i byen uden tjenstligt ærinde var forbudt, og at tropperne skulle holdes samlet i deres kvarterer. Senere blev der i kvartererne gennemført en prøvealarm. Disse foranstaltninger, der atter kunne ophæves samme dag, forebyggede eventuelle påtænkte demonstrationer den 23.11.41. I de følgende dage forekom der i København demonstrationer af overvejende ungdommelige elementer. Det danske politi greb energisk ind, således at roen snart var genoprettet. Det var ikke nødvendigt for den tyske værnemagt at gribe ind.

. . . . . .

212.

Telegram fra viceregeringspræsident Kanstein ang. demonstrationerne i København.

26. november 1941.

Hemmeligt!

Telegram

(kodeskriver)

København, den 26. november 1941 kl. 19,08.
Modtaget, — 26. — — - 20,20.

Forsinket på grund af optaget ledning!

Nr. 1543 af 26.11. CITISSIME!

I tilslutning til telegrafisk indberetning nr. 1536*) af 25.11.41.

De indberettede demonstrationer var afsluttet i går henimod midnat. Gadebilledet i dag normalt. Ude i landet er der ikke forekommet episoder af lignende art.

Med hensyn til politiet kan det i dag siges, at det i rette tid havde skaffet sig underretning om situationen og truffet de nødvendige foranstaltninger, og at det også gik energisk

*) ved Pol. VI

frem. Det var uhensigtsmæssigt, at det på grund af gammel sædvane ikke allerede på forhånd forhindrede sammenstimlen, men først greb ind, når man kunne konstatere demonstrative udtalelser eller handlinger. Det var nødvendigt for os at gøre forestillinger for at opnå en mere hensigtsmæssig taktisk fremgangsmåde. Dette er nu også sikret med henblik på eventuelle fremtidige tilfælde.

Politiet har ialt anholdt 43 personer, deraf 19 studenter. Det er i færd med at konstatere anstifternes identitet. Under en samtale i dag med justitsministeren, i hvilken deltog udenrigsministeriets direktør og justitsministeriets departementschef, blev der lovet hurtig domfældelse og eksemplarisk afstraffelse af de skyldige. Justitsministeren har endvidere energisk henvendt sig til de ansvarlige myndigheder ved universitetet, de øvrige højere læreanstalter og de politiske ungdomsforeninger for at forebygge gentagelse af begivenhederne.

Om årsagen til demonstrationerne kan man i dag danne sig følgende billede:

Om de svævende tysk-danske pagtforhandlinger sivede brudstykker allerede ud i lørdags og i søndags på grund af de drøftelser med partiførerne, som den danske regering anså for uundgåelige, hvilket førte til vilde rygtedannelser. I rygterne var der tale om ophævelse af aftalen af 9. april 1940, kongens abdikation, Fritz Clausens overtagelse af magten, indsættelse af en rigskommissær, men fremfor alt at Danmark stod overfor at blive påtvunget aktiv deltagelse i krigen. Dette førte i befolkningen til stor uro, som yderligere tog til i mandags og i tirsdags, tilmed da den danske presse og radio først fra og med tirsdag eftermiddag kunne give oplysninger. Konservative-nationalistiske kredse, og efter deres eksempel senere også kommunistiske elementer, benyttede sig af situationen, hvilket førte til de indberettede begivenheder. Sandsynligvis har, som allerede antydet i den forudgående indberetning, den engelske hetzpropaganda i radioen sin del af ansvaret for begivenhederne, selvom det stadig er påfaldende, at det øvrige Danmark tilsyneladende ikke har taget notits deraf.

Situationen som helhed må bedømmes som rolig, væsentlige yderligere episoder kan næppe ventes. Helhedsindtrykket er, at det drejer sig om et lokalt anliggende. Begivenhederne er til en vis grad forklarlige som en reaktion på Danmarks vigtige politiske beslutning, der måtte tages med den korteste frist, og som følge heraf var på grund af den nødvendige hemmeligholdelse en samtidig meddelelse til befolkningen om det sande forhold ikke mulig, hvilket fremmede det nævnte rygtemageri.

I fremtiden vil vi på grund af disse begivenheder især have vor opmærksomhed rettet mod universitetskredse.

Kanstein. **Hensel.**

213.

Notits af Renthe-Fink ang. udtalelse af rigsudenrigsminister v. Ribbentrop om udenrigsminister Scavenius.

27. november 1941.

Notits

Rigsudenrigsministeren udtaler, at den danske udenrigsminister Scavenius har gjort et gunstigt indtryk på ham, og har i dag instrueret mig om, at vor hidtidige politiske linie i København fortsat skal følges, dog må der passes på, at vi ikke „sakker bagud".

Forelægges hermed statssekretæren.

Berlin, den 27. november 1941.

Renthe-Fink.

214.

Notits af gesandt Schmidt ang. rigsudenrigsminister v. Ribbentrops samtale med udenrigsminister Scavenius 28. november.

30. november 1941.

Notits 63/41 hemmelig rigssag 1941.

Notits om samtalen mellem rigsudenrigsministeren og den danske udenrigsminister Scavenius i Berlin den 28. november 1941

Efter et personligt velkomstord gav RAM udtryk for sin tilfredshed med, at Danmarks repræsentant havde kunnet deltage i den akt, hvorved antikominternpagten blev forlænget og udvidet, hvilken pagt udover det rent formelle formål også udfra et fælles europæisk synspunkt tjente kampen mod den kommunistiske internationale.

Han (RAM) var bekendt med, at Scavenius var positivt indstillet til Tyskland og samarbejdet mellem Tyskland og Danmark.

I en længere fremstilling gav RAM et billede af situationen med særligt henblik på kampen mod Rusland. Bolsjevismen var færdig; men dette betød ikke, at kampen mod den ikke måtte fortsættes i indeværende eller i næste år. Der ville blive ført krig mod Rusland, indtil det var endelig tilintetgjort. Ganske vist ville næste år en brøkdel af de nu fornødne tropper være tilstrækkelig hertil. Mod England ville krigen blive fortsat, indtil englænderne selv indså, at det ville være meningsløst at fortsætte krigen, og bad om fred, eller indtil alt på øen var ødelagt, og briterne derigennem var blevet tvunget til at falde til føje. England havde haft uheld, fordi det havde optrådt mod en mand som Føreren. Han (RAM) havde før krigen atter og atter advaret Henderson[1]) og François Poncet[2]) imod at forveksle Tyskland af i dag med verdenskrigens Tyskland. De herrer havde imidlertid kun smilet uden forståelse og havde ikke begrebet, at det nuværende Tyskland var et enigt folk med den mest moderne armé og de mest moderne våben og blev ført af et stort militært geni. Magtmæssigt måtte Tyskland derfor i dag vurderes ganske anderledes end tidligere. Tyskland var tre til fire gange så stærkt som tidligere. Englænderne og franskmændene havde imidlertid ikke set dette, men havde alene betragtet nationalsocialismen som en ondartet opfindelse. Scavenius indskød her, at det var den skæbne, som alt nyt havde. RAM udtalte videre, at Tyskland allerede var et kejserrige, da englænderne for 1000 år siden endnu var langt tilbage i udvikling. Nationalsocialismen var ingen ondartet opfindelse, men udtryk for et folks vilje til at leve. Frankrig og Polen var gået til grunde, fordi de havde været blinde for disse kendsgerninger, og også England ville gå til grunde af denne årsag.

Denne Tysklands nye livsvilje betjente sig ganske vist af nye metoder, men den var ikke nødvendigvis rettet mod de gamle traditioner.

Idet han gik over til at tale om Amerika, betonede RAM den anmasselse, som lå deri, at De Forenede Stater blandede sig i europæiske anliggender. De trusler, som blev udtalt overfor finnerne, var uhørte. Tilmed kunne Amerika materielt ikke udrette meget. Det drejede sig om verdenshistoriens største bluff.

Tyskland kæmpede i dag også for Danmark, idet det holdt bolsjevismen borte fra Europa. Selv England tog fejl, når det troede, at det var sikret imod kommunismen. Den kendsgerning, at der var sluttet alliance med Sovjetrusland, medførte fare for store revolutioner i Amerika og England. Militært holdt englænderne sig endnu oven vande, men krigen ville bringe dem yderligere nederlag, og efter nogen tid ville Churchill ikke længere blive tolereret af sine egne landsmænd; den gamle førende samfundsgruppes herredømme i England var definitivt forbi. Folkene ledte efter nye udtryk for deres nationale vilje. RAM udtalte, at ganske vist kunne ingen sige, hvor længe krigen endnu ville vare, men han var overbevist om, at Tyskland og dets forbundsfæller ville vinde den. I sine militære operationer handlede riget systematisk. Det tog ingen risiko og var ikke ude efter napoleonske eventyr, men gik altid først da over til nye angreb, når samtlige forbe-

redelser var truffet og navnlig forstærkningerne sikret. Der ville blive taget fat på englænderne på alle de steder, hvor de kom tyskerne og deres forbundsfæller for nær, eller hvor de berørte livsvigtige interesser. Derfor måtte de også fjernes fra Middelhavsområdet.

Englænderne havde i årevis ligesom i blinde stået uden forståelse overfor Tyskland og ville heller ikke den dag i dag anerkende rigets økonomiske og militære styrke.

Den, der ligesom RAM havde kendt England og havde talrige venner dèr, og for hvem London så at sige var blevet et andet hjem, var fuld af dyb beklagelse over meddelelserne om, at alle de kendte steder var blevet ødelagt. Det var sørgeligt, at englænderne ikke havde fulgt en klogere politik. Han (RAM) havde også gjort alt, hvad der var menneskeligt muligt, for at bekæmpe denne englændernes insulære stædighed, men forgæves. Nu måtte der i kampen mod England tilvejebringes en klar afgørelse.

I samtalens videre forløb kom RAM ind på de demonstrationer mod Danmarks tilslutning til Antikominternpagten, som havde fundet sted i København foran udenrigsministerens hus. Af beretningerne fremgik, at disse demonstrationer bl. a. blev støttet af højrekredse i Danmark.

Scavenius indskød her, at Danmark naturligvis også havde sine chauvinister.

RAM svarede, at han ikke tog tragisk på disse begivenheder, men at det dog ville være godt, hvis den chauvinistiske retning ikke fik overtaget i Danmark; det ville nemlig ellers medføre betydelige vanskeligheder.

Scavenius bemærkede hertil, at det kun drejede sig om en lille, betydningsløs opposition. I betragtning af det danske folks karakter kunne man ikke vente, at de langsomt tænkende danskere alle på een gang forstod den nye samarbejdspolitik med Tyskland. Tiden ville imidlertid her medføre en ændring.

RAM nævnte endvidere en vis latent fjendtlighed overfor Tyskland, som kom til orde i rigsdagstalerne.

Scavenius svarede hertil, at disse taler snarere var et udtryk for det lille danske folks frygt overfor dets mægtige naboer.

RAM udtalte hertil, at man fra tysk side bestræbte sig for at undgå vanskeligheder med Danmark. Føreren betragtede situationens udvikling med ro, hidtil var jo også alt gået godt, bortset fra nogle små skønhedsfejl som f. eks. den måde, den danske gesandt i Washington optrådte på. Gesandt von Renthe-Fink havde i hvert fald fået instruks om overfor Danmark at videreføre den hidtidige linie. De spørgsmål, som den danske regering havde stillet i anledning af Danmarks tilslutning til Antikominternpagten, havde imidlertid i Tyskland fremkaldt den — måske urigtige — fornemmelse, at danskerne nærede frygt for, at Churchill kunne tage dem tilslutningen til denne pagt ilde op. Herved måtte man dog ikke glemme, at Tyskland i sin kamp mod Rusland ofrede sit blod for hele Europa for at sikre det mod de mongolske horders indtrængen. Sovjetrussernes lave stade fremgik bl. a. også på slående vis af den kendsgerning, at de åd hinanden op i fangelejrene. På Scavenius' indskudte spørgsmål, om de gjorde dette af sult, svarede RAM, at de russiske fanger ganske vist ofte blev taget til fange i halvt forsultet tilstand, da de på grund af desorganisationen på russisk side — navnlig når de i længere tid havde været omringet af tyskerne — ofte i ugevis kun havde fået ringe eller slet ingen forplejning.

Som forklaring på den danske holdning omtalte Scavenius, at Danmark gennem generationer havde fulgt den strengeste neutralitetspolitik og derfor først langsomt måtte vænne sig til at tage parti. Hvis de tyske tropper ikke havde befundet sig i Danmark, ville dette desuden have været meget lettere. Men alt, hvad der på det praktiske område blev taget fat på i forbindelse med Tyskland, gik godt, kun med hensyn til mere svævende spørgsmål var der vanskeligheder. Tyskland måtte tage hensyn til denne Danmarks grundindstilling. Der ville opstå en farlig stemning, hvis man forventede af Danmark, at det for hurtigt skulle svinge ind på den nye front; deraf kunne der efter omstændighederne udvikle sig en vis „selvmordermentalitet". Han (Scavenius) advarede imod at sætte tingene på spidsen, fordi der da evt. kunne opstå en udvikling som i Norge. Man måtte give Danmark tid.

RAM gik så over til at tale om Sverige. Han troede, at skæbnen aldrig ville tilgive Sverige, at det havde stillet sig udenfor Europa i kampen mod moskovitterdømmet, i

en kamp, hvor to store historiske svenskere i tidligere tid var optrådt som bannerførere. I deres private meningsytringer lod mange svenskere, herunder meget højtstående personligheder, ganske vist forstå, at de helt stod på Tysklands side, men udadtil ville de ikke aflægge nogen bekendelse. Sverige havde ikke engang ladet frivillige drage afsted til denne kamp mod Rusland. Derved havde det definitivt forskærtset Europas sympati, men de svenske fagforeningers tilknytning til det engelske Labourparti, til Attlee og Greenwood, var vel for stærke.

Som afslutning bemærkede RAM, at det glædede ham, at Danmark ved sin tilslutning til antikominternpagten havde taget det første skridt for at slutte sig til den europæiske folkefamilie. Iøvrigt håbede han, at demonstrationer mod Tyskland ville forblive isolerede fænomener, fordi udviklingen i modsat fald kunne tage en meget farlig vending. Han håbede, at krigen snart ville være afsluttet (Scavenius bemærkede hertil, at dette rigtignok var meget ønskeligt), i hvert fald ville Europa mærke mindre og mindre til krigen. Fjenderne kunne ikke længere gå i land på kontinentet. Betydningsløse luftbombardementer var det eneste middel, som englænderne endnu rådede over i deres kamp mod kontinentet, men selvfølgelig ville de ikke derved opnå noget.

Berlin, den 30. november 1941.

(Schmidt).

[1]) Den engelske ambassadør i Berlin Nevile Henderson.
[2]) Den franske ambassadør i Berlin.

215.

Telegram fra Renthe-Fink ang. erklæring til den danske regering om Tysklands politik.

4. januar 1942.

Telegram
(kodeskriver)

København, den 4. januar 1942 — kl. 20,35.
Modtaget: — 4. — — — - 21,30.

Nr. 11 af 4.1.42. CITO!

De af rigsudenrigsministeren fastlagte retningslinier for vor politik overfor Danmark har også i det forløbne år haft til resultat, at danskerne bevarede en korrekt og loyal holdning, at der ikke blev bundet tyske styrker udover de til besættelsesformålene ubetinget påkrævede tropper, og at vor krigs- og levnedsmiddeløkonomi kunne opnå det mest mulige fra Danmark. Politisk gled den danske regering ind i den af Tyskland førte europæiske front, så vidt dette var muligt under de nuværende forhold og i betragtning af dens stædige bestræbelser for at holde sig udenfor krigen. Hvis de størst mulige militære og økonomiske fordele fremdeles skal opnås i Danmark og Danmarks evne og villighed til at yde skal bevares til vor fordel, er det en forudsætning, at Danmark bevarer følelsen af, at vi respekterer dets selvstændighed, og at vore indgreb indskrænker sig til det absolut nødvendige. Aktiveringen af den engelsk-amerikanske politik overfor Danmark i den sidste

tid viser, at fjenden indser, hvilke fordele det nuværende forhold til Danmark bringer os. Derfor gør man systematisk forsøg på at forstyrre det tysk-danske forhold og underminere regeringspolitikken. Disse manøvrer er ikke ufarlige, fordi regeringens realpolitik er et stykke foran den følelses- og stemningsmæssige udvikling, især da stilstanden i operationerne i Rusland og Amerikas indtræden i krigen for tiden indvirker ugunstigt på bedømmelsen af vore sejrchancer. — Som et modtræk mod vore fjenders forsøg på at forstyrre samarbejdet og for at styrke den danske regering anser jeg det for hensigtsmæssigt, at der overfor den danske regering gives udtryk for, at vi nu som før holder fast ved vore tilsagn af 9. april 1940, forudsat at samarbejdet fra dansk side fremdeles gennemføres loyalt, og at man ikke lader sig vildlede af Londons og Washingtons forsøg på at skræmme og ophidse det danske folk, men tværtimod energisk imødegår og modarbejder disse forsøg. Vi vil på det skarpeste reagere imod en ændring i den hidtidige danske holdning overfor os, og en sådan udvikling vil være skæbnesvanger for Danmark. — Udbeder mig instruks.

Renthefink.

216.

Notits af gesandt v. Grundherr ang. forslag fra Renthe-Fink om erklæring til den danske regering.

6. januar 1942.

ad Pol.VI 5033 hemmelig.

Til vedlagte telegrafiske indberetning nr. 11 fra minister Renthe-Fink skal følgende bemærkes:

Som følge af de skridt, man fra vor side var nødsaget til at tage for at bevæge Danmark til at tiltræde Antikominternpagten, er der i Danmark blevet udspredt en lang række meningsløse rygter. F. eks. er det blevet påstået, at gesandt v. Renthe-Fink har krævet militær bistand af Danmark mod Rusland; han skal endvidere have erklæret, at såfremt Danmark ikke gik ind på hans forslag, ville de danske nationalsocialisters fører, dr. Fritz Clausen blive ministerpræsident og de danske ministerier omgående blive besat. Endelig er det blevet fortalt, at man fra tysk side skal have erklæret, at Tyskland ikke længere anså sig for bundet til det d. 9. april 1940 givne tilsagn om opretholdelse af Danmarks suverænitet og integritet. Alle disse rygter har, som gesandt von Renthe-Fink bemærker i sin telegrafiske indberetning nr. 11 af 4.1., givet den fjendtlige propaganda et gunstigt udgangspunkt.

Under disse omstændigheder forekommer det hensigtsmæssig at bemyndige gesandt von Renthe-Fink til at afgive den af ham foreslåede erklæring. Et udkast til telegrafisk instruks herom vedlægges.

Til rigsudenrigsministerens kontor over
Dirigent Pol.
understatssekretær Pol.
statssekretæren
med anmodning om forelæggelse for rigsudenrigsministeren til afgørelse.

Berlin, den 6. januar 1942.

sign. **Grundherr.**

217.

Telegram fra Sonnleithner ang. rigsudenrigsminister v. Ribbentrops afgørelse vedr. erklæring til den danske regering.

7. januar 1942.

Telegram
(hemmelig kode)

Særtog, den 7. januar 1942
Modtaget, — 8. — — kl. 2,55.

Nr. 62 af 7.1.

Over ministerkontoret og statssekretæren til understatssekretær Pol.

Rigsudenrigsministeren har i anledning af telegram fra København nr. 11*) fra 4. januar angående erklæring overfor Danmark besluttet, at tanken skal forfølges videre.

Sonnleithner.

*) ved Pol VI

218.

Telegram fra Renthe-Fink ang. samtale med Frits Clausen.

6. februar 1942.

Telegram
(kodeskriver)

København, den 6. februar 1942 kl. 0,40
Modtaget: — 6. — — - 2,05

Nr. 173 af 5.2.

1.) Partifører dr. Clausen har opsøgt mig for at besvære sig over de fjendtligheder, som hans parti og de danske frivillige i stigende grad var udsat for. Han beklagede, at han ikke fik tilstrækkelig støtte fra tysk side. Hans ønske gik ud på, at man fra tysk side forlangte, at forsvars- og justitsministeren skulle træde tilbage, og at Popp-Madsen blev udnævnt til justitsminister. Dr. Clausen anførte nærmere, at efter hans opfattelse var stemningen overfor Tyskland blevet dårligere og dårligere. Mod hans parti var der pány indledt en klapjagt fra de danske officielle instanser. Hans parti ville gå til grunde, hvis der ikke fra tysk side blev truffet gennemgribende forholdsregler. Kommunistiske og jødiske elementer kunne nu som før uhindret drive deres spil i Danmark, uden at der fra tysk side blev grebet effektivt ind. Han og hans partis medlemmer var prisgivet de danske myndigheders vilkårlighed. Førere og mandskab i Waffen-SS blev i Danmark offentligt fornærmet og forhånet, også indenfor danske militære kredse. Han måtte fremtidig selv overtage beskyttelsen

af sit partis medlemmer og af Waffen-SS. Han kunne derfor for fremtiden ikke længere forsvare, at der fra hans rækker hvervedes frivillige til SS. Han måtte oven i købet bede SS-rigsføreren om igen at hjemsende en del af de SS-frivillige til Danmark. Han ville ikke længere holde sit løfte om ikke at berede os vanskeligheder i vore bestræbelser for under krigen at opretholde ro og orden i Danmark. *Han ville for fremtiden i sin kamp gå over til revolutionære metoder.*

2.) Clausens utilfredshed er åbenbart blevet udløst ved, at Quisling har fået overdraget regeringen i Norge. Man må give Clausen medhold i, at den almindelige stemning overfor os er blevet dårligere, hvilket i første række står i forbindelse med de militære operationers gang på østfronten og den måde, hvorpå de udnyttes af den fjendtlige propaganda. Clausen og hans parti må naturligvis under de herskende forhold kæmpe med de største vanskeligheder, tilmed da den største del af den danske befolkning nu som før står afvisende overfor ham og hans parti. Hans påstand om, at kommunistiske og jødiske elementer, tolereret af tyskerne, nu som før uhindret kan drive deres spil i Danmark, må tilbagevises. Imod dette er der, som det fremgår af mine indberetninger, taget de fornødne forholdsregler. Også hans påstand om, at han og hans parti står udenfor loven, stemmer ikke. Rigtigt er, at partimedlemmer, SS-mænd og deres pårørende i enkelttilfælde er blevet chikaneret. Hvor sådanne tilfælde er blevet bekendt, er der straks blevet skredet energisk ind. På den anden side kan det ikke forties, at der fra kredse indenfor hans parti gentagne gange er sket anmeldelse om episoder, som det ved nærmere undersøgelse har vist sig ikke holdt stik eller som det forholdt sig anderledes med; når Clausen tror, at han ikke kan gennemføre en yderligere SS-hvervning indenfor sine rækker, så er dette uforståeligt.

3.) Jeg har forklaret Clausen og hans stedfortræder Wodschow, at tidspunktet endnu ikke syntes mig at være kommet til at foranledige den danske regerings sammensætning ændret, og har henvist til, at stemningen sikkert ville blive bedre, når de militære operationer i øst igen begyndte til foråret. Jeg har advaret dem imod ligesom i efteråret 1940 at lægge sig fast på krav, ved hvis gennemførelse de vil være henvist til vor støtte, og udtalte, at jeg forventede, at Clausen indordner sine bestræbelser under de store fælles interesser. Selvfølgelig vil vi i alle tilfælde, hvor medlemmer af DNSAP eller frivillige havde grund til berettiget klage, skride ind på det mest eftertrykkelige, og jeg vil også nu af regeringen kræve energiske forholdsregler.

4.) Da Clausen, efter hvad jeg erfarer, også direkte vil henvende sig til SS-rigsføreren, bemærker jeg følgende:

Hvis vi nu stiller krav om, at kabinetsmedlemmer skal fjernes, vil dette blive følt som et radikalt indgreb i de indre danske forhold. Overfor justitsministeren foreligger der ikke tilstrækkelig grund hertil. Hvad angår forsvarsministeren, er Clausens syn for optimistisk, når han tror, at et personskifte på denne post uden videre vil medføre en ændring i det danske militærs holdning. Iøvrigt vil alle vide, at et fremtvunget skifte indenfor ministeriet alene sker til fordel for de danske nationalsocialister. Stemningen i landet vil derved blive ganske overordentlig ophidset imod os. Netop efter den tunge belastningsprøve, som Danmarks tilslutning til Antikominternpagten affødte, og hvis følger endnu kan spores, vil et sådant indgreb føre til stærk ophidselse i landet. Et krav om at udnævne Popp-Madsen til justitsminister og Clausens stedfortræder, Wodschow, til forsvarsminister, hvilket åbenbart er det, Clausen ønsker, vil uden tvivl medføre, at det samlede kabinet Stauning træder tilbage. Det er absolut sandsynligt, at den regeringskrise, der i så tilfælde vil opstå, fører til en kongekrise. Den deraf følgende indrepolitiske uro vil også udfra militære synspunkter skabe en ny situation.

Renthe-Fink.

219.

Telegram fra Renthe-Fink ang. et nationalsocialistisk møde 6. februar.

8. februar 1942.

Telegram
(kodeskriver)

København, den 8. februar 1942, kl. 22,00.
Ankommet — 8. — — - 23,30.

Nr. 186 af 8. 2. CITO!

I tilslutning til telegrafisk indberetning nr. 173 af 5.2. og telefonisk samtale i går med understatssekretær Luther.

1.) Med den begrundelse, at partimedlemmerne og deres lokaler manglede beskyttelse, opstillede DNSAP fredag aften den 6.2. uniformerede vagtposter, udrustet med stålhjelme og delvis med spader, foran tre partilokaler, en forholdsregel, der var planlagt for hele landet, men i den påtænkte form var i strid med danske love. Da det danske politi samtidig havde sat forstærket politivagt ved de pågældende bygninger, og da der tillige kunne befrygtes moddemonstrationer, måtte man regne med sammenstød. Jeg traf derfor endnu samme nat de nødvendige forholdsregler. Først forlangte jeg af de pågældende danske myndigheder, at man under alle omstændigheder skulle undgå episoder. Da partifører Clausen var fraværende, insisterede jeg overfor kaptajn Wodschow på tilbagetrækning af de uniformerede poster, hvilket til sidst også skete. Det kom følgelig ikke til nogen episoder.

2.) Om morgenen den 7.2. bragte „Fædrelandet" ordlyden af partifører dr. Clausens opråb til partimedlemmerne. Dette opråb er allerede indberettet af gesandtskabets pressereferent. Opråbets indhold og opsætning var i høj grad egnet til at fremkalde uro og til alvorligt at true vore bestræbelser for at opretholde ordenen. Opråbet var ledsaget af nye voldsomme angreb på justitsministeren, hvem man i en særlig artikel påny bebrejdede, at politiet ensidigt tog parti imod de danske nationalsocialister. For at forebygge en yderligere tilspidsning af situationen, især da også den øverstkommanderende var blevet bekymret over udviklingen, lod jeg atter kaptajn Wodschow tilkalde og meddelte ham, at man lagde afgørende vægt på opretholdelse af ro og orden. Det var nødvendigt og måtte derfor kræves, at den af DNSAP indledte kampagne omgående blev standset. Efter nogen tøven erklærede Wodschow, at der ville blive givet de lokale organisationer inklusive den nationalsocialistisk orienterede presse instruks herom. Dette synes nu at være sket over hele linien. Hvad pressen angår, bragte „Fædrelandet" i morges atter to artikler, der stadig følger det gamle spor, men dog viser en mere mådeholden tendens. Den øvrige danske presse har overhovedet ikke beskæftiget sig med disse forhold, da det danske udenrigsministerium på vor foranledning udstedte forbud herimod.

3.) Ved middagstid den 7.2. fandt der en konference sted med justitsministeren, direktør Svenningsen fra udenrigsministeriet og departementschef Eivind Larsen fra justitsministeriet. Herunder fremførte jeg de klager og bekymringer, de danske nationalsocialister har givet udtryk for, og forlangte energisk indgriben i det omfang, disse klager, især m.h.t. de SS-frivillige, viser sig at være berettigede. Samtidig forlangte jeg, at regeringen gjorde sin indflydelse gældende overfor befolkningen. Begge dele blev lovet. Justitsministeren afviste imidlertid eftertrykkeligt de bebrejdelser, der rettes mod ham og det danske politi gående ud på, at de danske nationalsocialister så at sige er fredløse. Han søgte ved eksempler at vise, at politiet har gjort alt, hvad der står i dets magt, for at beskytte de danske nationalsocialister, også ved forebyggende sikkerhedsforanstaltninger. Bl. a. har han i de to tilfælde, hvor sprængstoffer var bragt til eksplosion foran et mindre partilokale, straks indledt en

undersøgelse og ufortøvet holdt de tyske myndigheder underrettet om undersøgelsens gang, hvilket er rigtigt. På den anden side nævnte han eksempler på, at det danske politi gentagne gange havde vist stor overbærenhed, når de danske nationalsocialister overtrådte bestående love. For ham opstod der vanskeligheder ved, at man kritiserede ham for at give nationalsocialisterne en gunstigere behandling end andre. Heroverfor erklærede jeg endnu en gang, at berettigede klager fra danske nationalsocialister under alle omstændigheder måtte afhjælpes, og at justitsminister og politi havde ansvaret for de danske nationalsocialisters sikkerhed.

4.) Hvis situationen ikke uventet ændrer sig, når dr. Clausen vender tilbage, tør man antage, at sindene falder til ro. Clausen og en del af hans politiske ledere er sikkert blevet forstemt over vor indgriben. De vil være tilbøjelige til at betragte de forholdsregler, vi i militær interesse har anset for nødvendige til genoprettelse af ro og orden, som en støtte til systemregeringen. Havde vi imidlertid ikke standset DNSAPs aktion og brugt al vor indflydelse for at få den danske regering og det danske politi til at vise tilbageholdenhed, ville udviklingen have fået et farligt forløb for DNSAP, da den øverstkommanderende har meddelt mig, at han i tilfælde af uroligheder havde måttet insistere på, at det danske politi greb ind for at genoprette ro og orden i landet. Den øverstkommanderende har i det hele taget vist den største interesse for en hurtig afvikling af den spændte situation. Hans synspunkt var, at det militært set ville være uholdbart at lade den indrepolitiske uro brede sig. Samtidig erklærede han under hensyn til den militære situation i den kommende tid at måtte lægge afgørende vægt på, at det danske politis autoritet og slagkraft ikke blev formindsket. Hvilken virkning afblæsningen af Clausens aktion vil få for partiet og dets tilhængere, og hvordan den vil virke på partiets agitationskraft lader sig for tiden endnu ikke overse.

Renthe-Fink.

220.

Telegram fra Renthe-Fink ang. Frits Clausens klage over hjemsendelse af SS-frivillige.

26. marts 1942.

Telegram
(kodeskriver)

København, den 26. marts 1942 kl. 21,50
Modtaget: — 26. — — - 22,20

Nr. 433 af 26.3.

Partifører dr. Clausen har meddelt mig, at 37 frivillige fra Waffen-SS og Frikorps Danmark på grund af, at de tidligere var straffet eller af anden grund var uegnede, var blevet sendt tilbage til Danmark og allerede var ankommet hertil. Man måtte regne med, at yderligere 70 mand ville blive sendt tilbage. Clausen udtalte, at tilbagesendelsen af kasserede frivillige ikke blot var meget skadelig for hans partis anseelse, men også for den planlagte hvervning af nye frivillige, da de til Danmark hjemvendte kasserede folk sandsynligvis ikke ville opgive den sande grund til deres afskedigelse fra SS, men ville give oplysninger, der kunne være egnet til at skabe et billede af forholdene, der var skadeligt. Clausen fore-

slog, at de folk, der blev hjemsendt fra SS, såvidt muligt blev beskæftiget i Tyskland og måske indsat i organisation Todt eller ved lignende opgaver.

Tilbagesendelsen af ubrugelige SS-frivillige netop på det tidspunkt, da den kommende hvervning påbegyndes, anser også jeg for skadelig, og jeg anser det for ønskeligt, om man forinden havde underrettet mig om denne hensigt.

Ved en audiens fornylig sagde kongen til mig, at han havde fået underretning om, at 200 kommunister havde måttet hjemsendes fra SS og frikorpset.

Hvad angår skiftet i kommandoen over Frikorps Danmark, hvorom Clausen ligeledes underrettede mig, er nærmere oplysning om det skete ønskelig, da Kryssings udtræden af frikorpsets ledelse i mellemtiden er blevet den danske offentlighed bekendt og har givet anledning til rygtedannelse.

Telegrafisk instruks udbedes.

Renthe-Fink.

221.

Brev fra presseattaché Gustav Meissner til understatssekretær Martin Luther ang. hans forhold til Frits Clausen.

22. april 1942.

København, den 22. april 1942.

Højtærede partifælle Luther!

. . . . . .

Det har været mig en glæde, at jeg i de sidste tre måneder har kunnet udbygge et overordentlig hjerteligt forhold til Clausen, og at det også er lykkedes mig takket være dette tillidsfulde forhold på rette måde at give partiet mange nye impulser. Lidt efter lidt har jeg pånyopnået fuldstændigt at samle alle partispørgsmål under mig, hvilket har gjort det muligt for mig at arbejde roligere og mere målbevidst. Den 26. ds. skal Clausen holde en stor tale i København. Jeg skal fremsende en oversættelse af den i tilslutning til en indberetning, da jeg tror, at denne tale i væsentlig grad vil vise sig at være et resultat af min indflydelse. Skønt stemningen i Danmark fremdeles er uafklaret og meget forbeholden, er det i de sidste måneder lykkedes partiet at vinde bedre fodfæste. Når jeg betragter forholdene i Norge, Holland o. s. v., tror jeg også ubetinget, at den vej, vi er gået i Danmark, måske alligevel er den mest hensigtsmæssige. Vi har holdt vor blomst i drivhus, medens de andre har taget den for tidligt ud i vind og vejr.

. . . . . .

Heil Hitler!

Deres hengivne

Meissner.

222.

Telegram fra Renthe-Fink ang. samtale med general Lüdke om frikorpssoldaternes deltagelse i politiske møder.

29. april 1942.

Telegram
(kodeskriver)

København, den 29. april 1942, kl. 20,50.
Ankommet — 29. — — - 22,25.

Nr. 614 af 29.4.

I søndags afholdt de danske nationalsocialister efter en længere pause et kæmpemøde i København. Salen, der kunne rumme 5 000 tilhørere, var fyldt til sidste plads. På mødet gennemgik partifører dr. Clausen i en 1½ time lang tale alle Danmarks vigtige problemer og redegjorde for det nationalsocialistiske partis standpunkt, især m.h.t. udenrigspolitiske, økonomiske og sociale spørgsmål. Clausens tale, der vedlægges den skriftlige indberetning, var holdt i en saglig form og i modsætning til hans tidligere taler beregnet på at vinde genklang i tyskvenlige kredse, der står udenfor det danske nationalsocialistiske parti. Han opstillede som mål for partiets fremtidige arbejde at formå betydelige dele af det danske folk til at gå sammen med nationalsocialisterne for at bane vej for den nye tid i Danmark.

Mødet fik en særlig karakter ved, at den nye chef for Frikorps Danmark, Sturmbannführer Schalburg, kom tilstede tillige med en gruppe på 28 frikorpsmedlemmer i uniform. Schalburg talte efter Clausen og blev ustandselig afbrudt af bifald. Han gav et levende billede af de danske frivilliges dygtige indsats på østfronten og af Danmarks opgave i kampen for at befri Europa fra bolsjevismen. Hans tale kulminerede i en opfordring til i øget omfang at skaffe danske frivillige til østfronten.

De danske nationalsocialisters kæmpemøde fik et gnidningsløst forløb og blev et af de mest magtfulde møder, det danske nationalsocialistiske parti nogensinde har arrangeret.

Efter mødet marcherede de danske frikorpsmedlemmer tilbage i sluttet trop. Under marchen, der gik gennem det meste af København, sluttede ca. 100 mødedeltagere op bag frikorpsmedlemmerne. Det danske politi, som vi forinden havde været i kontakt med, sikrede ved et stærkt politiopbud de gader, der berørtes af marchen, og sørgede for, at alvorlige episoder og sammenstød blev forhindret. En person, der overfaldt en af de frivillige og sårede ham, blev anholdt den følgende dag og venter nu på dom.

Da de frivillige under deres ophold i Danmark som værnemagtsmedlemmer er underlagt den øverstkommanderende for de tyske tropper og denne udtrykkeligt har forbudt værnemagtsmedlemmer at tage del i danske politiske møder, var det nødvendigt at indhente den øverstkommanderendes samtykke til de frivilliges tilstedeværelse ved mødet i form af en særbefaling fra ham. Dette samtykke blev givet på vor foranledning, men den øverstkommanderende har i dag meddelt mig, at han ikke kan billige de frivilliges optræden, idet de så at sige optrådte som partitropper for de danske nationalsocialister. Dette måtte nødvendigvis føre til konflikter, hvad han under hensyn til den militære situation og de militære interesser, der er betroet ham, ønskede at undgå. Den øverstkommanderende har givet frikorpsets kommandant ordre til at melde sig hos ham i morgen til en drøftelse af de danske frivilliges optræden.

Yderligere indberetning forbeholdes.

Renthe-Fink.

223.

Telegram fra Renthe-Fink ang. samtale med udenrigsminister Scavenius om statsminister Staunings sygdom.

1. maj 1942.

Telegram
(kodeskriver)

København, den 1. maj 1942 kl. 23,00
Modtaget: den 1. maj 1942 kl. 23,50

Nr. 629 af 1.5. CITO!

I tilslutning til skriftlige indberetninger j.nr. 229/42 af 27. marts og nr. 243/42 af 5. april.

Udenrigsminister Scavenius opsøgte mig i aften for at meddele mig, at statsminister Staunings tilstand havde forværret sig på foruroligende måde, og at det derfor var nødvendigt at udnævne en stedfortræder. Man havde tænkt sig finansminister Buhl, som hidtil havde varetaget statsministerens forretninger. Udnævnelse af en ny statsminister vil først ske efter Staunings død.

Jeg sagde til Scavenius, at udnævnelsen af en stedfortræder kun forekom mig at være af politisk interesse, hvis udnævnelsen af den nye statsminister derved blev præjudiceret. Finansminister Buhl havde hidtil ikke udmærket sig ved noget særlig politisk vidsyn. Ved Antikomintern pagten havde han hørt til den gruppe ministre, der havde modsat sig, at man tiltrådte den. Man måtte derfor spørge, om han som statsminister ville være indsigtsfuld nok til også i vanskelige spørgsmål at tage fornødent hensyn til tidens og det tyskdanske samarbejdes krav. Jeg antog, at han — Scavenius —, der som udenrigsminister i første række var interesseret, allerede havde gjort sig tanker herom.

Scavenius svarede, at Buhl hidtil havde været ren fagmand. Hvorledes han ville udvikle sig som statsminister, kunne vanskeligt overses. For samlingsregeringens partier og for forskellige retninger indenfor det socialdemokratiske parti var Buhl acceptabel, fordi han aldrig havde arbejdet agitatorisk. Ved Staunings død ville kabinettet demissionere og kongen overdrage en ny mand at danne regering, sandsynligvis Buhl. Denne ville så henvende sig til sine gamle kolleger, og så var tidspunktet kommet for ham — Scavenius — til at stille betingelser og derved danne sig et klart billede af Buhls indstilling.

Jeg betonede under samtalen med Scavenius eftertrykkeligt den ganske særlige danske interesse i, at der som statsminister kun udnævnes en mand, der viser lige så megen forståelse for som energi med hensyn til et snævert samarbejde med Tyskland. Jeg er overbevist om, at Scavenius forstod mig og i kabinettet vil anvende mine udtalelser på passende måde.

Renthe-Fink.

224.

Telegram fra Renthe-Fink ang. samtale mellem udenrigsminister Scavenius og finansminister Buhl.

2. maj 1942.

Telegram
(kodeskriver)

København, den 2. maj 1942 — kl. 19,45
Modtaget: — 2. — — — kl. 20,20

Nr. 633 af 2.5.42. CITISSIME!

I tilslutning til telegrafisk indberetning nr. 629*) af 1. maj 1942.

Udenrigsminister Scavenius opsøgte mig påny i eftermiddags for fortroligt at meddele mig, at han havde haft en lang og indgående drøftelse med finansminister Buhl, den nyudnævnte stedfortrædende statsminister. Han havde med Buhl gennemgået alle politisk vigtige spørgsmål og havde kunnet konstatere, at Buhl havde vist fuld forståelse for hans — Scavenius' — opfattelse og på alle punkter været enig med ham. Buhl indså i dag, at hans afvisende holdning i spørgsmålet om Danmarks tiltrædelse af Antikominternpagten havde været politisk forkert, og havde givet Scavenius ret i, at den danske regering i alle spørgsmål, som dukker op, må søge forståelse med Tyskland. Buhl var klar over, at det vil blive en af hans hovedopgaver at gå ind for et positivt samarbejde med Tyskland og bekæmpe alle tyskfjendtlige strømninger. — Scavenius bemærkede, at han var nået til den opfattelse, at det under de nuværende forhold var bedst, hvis Buhl blev statsminister, tilmed da nationalbankdirektør Bramsnæs ikke ville, og da socialminister Kjærbøl kun ville modtage posten, hvis han, hvilket ikke kunne forventes, fik tilslutning fra alle partier; heller ikke overborgmesteren i København kom på tale. For at understrege den danske politiks kontinuitet overvejer man for tiden i modsætning til tidligere sædvane at undlade en demission af kabinettet og kun genbesætte statsministerposten. — Har overfor Scavenius påny betonet, at Staunings efterfølger i gerning måtte bevise, at han oprigtigt bestræbte sig på at føre en loyal og snæver samarbejdspolitik med Tyskland.

Renthe-Fink.

*) ved Pol VI

225.

Telegram fra Renthe-Fink ang. statsminister Staunings død.

3. maj 1942.

Telegram
(kodeskriver)

København, den 3. maj 1942 kl. 14,00.
Ankomst: — 3. — — - 14,40.

Nr. 634 af 3.5. CITISSIME!

I tilslutning til telegrafisk indberetning nr. 633*) af 2. maj.

1. Statsminister Stauning er i formiddag afgået ved døden. Udenrigsministeren meddelte mig, at der sandsynligvis vil blive afholdt ministerråd eller statsråd i morgen formiddag kl. 11 for at træffe beslutning om Staunings efterfølger. Da det er praktisk talt givet, at efterfølgeren bliver taget fra socialdemokratiets rækker, er hidtil i inderkredsen blevet nævnt navnene finansminister Buhl, socialminister Kjærbøl og Københavns overborgmester Christensen, og ifølge udenrigsministerens meddelelse i går har Buhl de største chancer.

2. Angående kommentarer i den tyske presse i anledning af Staunings død bør den afdøde statsministers realistiske og nøgterne politiske indstilling fremhæves. Han erkendte rettidigt Danmarks snævre tilknytning til det europæiske kontinent og Tyskland og gav ikke alene udtryk for denne forståelse i 1937 i Lund, hvor han afviste tankerne om et nordisk forsvarsforbund med ordene „Danmark vil ikke være Nordens lænkehund", men fortsatte logisk denne linie med afslutningen i 1939 af ikke-angrebspagten med Tyskland, med sin holdning den 9. april 1940 og senere ved at afbryde den diplomatiske forbindelse mellem Danmark og Sovjetunionen samt ved Danmarks tilslutning til Antikominternpagten. Tabet af Island, Færøerne og Grønland på grund af de angelsachsiske magters besættelse af dem tog Stauning sig meget nær, og bekymringen for disse danske besiddelsers fremtid kom stadig tydeligt til udtryk i statsministerens politik. Til trods for hans idémæssige tilknytning til gammel demokratisk tankegang gjorde en tidlig erkendelse af nødvendigheden af en planøkonomisk ordning ham modtagelig for et kommende europæisk samarbejde på det økonomiske område. På grund af Staunings store popularitet og sunde politiske instinkt, der gjorde ham til det nuværende regimes centrale skikkelse, går hans efterfølger ind til en tung opgave.

Renthe-Fink.

*) ved Pol VI

226.

Notits ang. samtale med legationsråd F. Hvass om statsminister Buhls regeringserklæring.

4. maj 1942.

Notits

På gesandt von Renthe-Finks vegne sagde jeg i morges til legationsråd Hvass, at det var ønskeligt, at den stedfortrædende statsminister *Buhls* regeringserklæring bl. a. indeholdt følgende punkter:

1) Regeringserklæringen bør under ingen omstændigheder indeholde mindre end Staunings tidligere regeringserklæringer.

2) I regeringserklæringen bør Danmarks moralske solidaritet med Tyskland i kampen mod Sovjetunionen betones.
3) Hr. Buhl, som i sin tid havde indtaget en afvisende holdning overfor Antikominternpagten, bør i regeringserklæringen gå ind for Antikominternpagten.
4) I regeringserklæringen bør Danmarks positive samarbejde med Tyskland fremhæves.
5) Hr. Buhl bør i regeringserklæringen gå ind for bekæmpelse af de tyskfjendtlige bestræbelser i Danmark.
6) Hr. Buhl bør i regeringserklæringen tilkendegive Danmarks interesse i Grønland, Island, Færøerne.
7) Hr. Buhl bør give erklæringen en personlig tone.[1])

Hr. Hvass svarede, at efter hans kendskab til sagen var der allerede taget hensyn til samtlige punkter undtagen punkt 6. Det var også vanskeligt at nævne Island, da Island er en suveræn stat. Jeg udtalte heroverfor, at den afdøde statsminister Stauning i sin tid netop havde afgivet en særlig god erklæring om Island, og at det vel derfor turde være muligt at finde en lignende formulering.[2])

Hvad den personlige tone angik, så mente han, Hvass, at kunne sige, at der absolut ville blive taget hensyn til dette ønske.

København, den 4. maj 1942.

---

[1]) Hertil er med håndskrift tilføjet: „ikke blot rent formelt gentage Staunings erklæringer".
[2]) Hertil er med håndskrift tilføjet: „Hr. Hvass lovede (ulæseligt ord)".

227.

Skrivelse fra general Lüdke til Oberkommando des Heeres ang. Frikorps Danmark.

6. maj 1942.

Hemmelig.

DEN ØVERSTKOMMANDERENDE
FOR DE TYSKE TROPPER I DANMARK

Afdeling Ic 650/42 hemmelig. *Hovedkvarteret den 6. maj 1942.*

Til
hærens overkommando
chefen for H. Rüst og BdE/Staben
Berlin.

Cirka 30 medlemmer af Frikorps Danmark under ledelse af frikorpsets chef, Sturmbannführer von Schalburg, er i propagandaøjemed sendt til Danmark. Der er ikke givet den øverstkommanderende i Danmark nogen meddelelse herom, ejheller om varigheden og formålet med denne afdeling af Frikorps Danmarks ophold. Der er heller ikke om ankomsten og opholdet foretaget nogen melding hos garnisonskommandanten. Lige så lidt er den øverstkommanderende blevet underrettet om de planlagte arrangementer. Der er blot fra den kommitterede for den indre forvaltning hos det tyske riges befuldmægtigede den 24.4.42 kommet en opringning til den øverstkommanderende med anmodning om, at nogle medlemmer af frikorpset og af SS-rekruteringskontoret undtagelsesvis måtte deltage i et møde i det danske nationalsocialistiske arbejderparti (DNSAP) søndag

den 26.4.42, da chefen for Frikorps Danmark skulle tale på dette møde. Den befuldmægtigedes anmodning blev imødekommet.

Efter mødet dannede der sig, foranlediget af partiet, et *demonstrationstog* af mødedeltagere, og medlemmerne af Frikorps Danmark marcherede i strid med de med det danske politi trufne aftaler i spidsen og slutningen på optoget. I optoget blev der båret 7 flag. Det danske politi, der ville sprede demonstrationstoget, da alle gadedemonstrationer er forbudt i Danmark, blev hindret heri af medlemmer af frikorpset i ledsagende motorvogne, på hvis trinbrætter de havde stillet sig. Endvidere har medlemmer af frikorpset ved demonstrationer efter togets opløsning tiltaget sig politimyndighed, er bl. a. ved eftersøgningen af en mulat, der ifølge påstand skal have angrebet et medlem af frikorpset korporligt og såret ham med en kniv, brudt ind i dennes lejlighed og har endelig pågrebet ham på et tredie sted og taget ham i varetægt.

Mulattens overfald på et medlem af frikorpset har overhovedet aldrig fundet sted, men er kun *fingeret*. Beskadigelserne af den påståede overfaldnes uniform og også det lette rids i huden er blevet bibragt den pågældende af medlemmer af DNSAP for at give indtryk af et overfald. Medlemmerne af Frikorps Danmark har — sandsynligvis uden hensigt — ladet sig bruge til DNSAPs partipolitiske formål. *Det var de danske nationalsocialister magtpåliggende at konstruere episoder for at kunne fremme deres egne partiinteresser og for at fremkalde et forkert billede i Tyskland af de politiske forhold i Danmark.* Frikorpsets medlemmer er af partimedlemmer blevet forledt til provokationerne. Medens de danske nationalsocialister for nogen tid siden beklagede sig over, at det danske politi ikke beskyttede dem tilstrækkeligt, har de nu, da politiet med særlig omhu havde overtaget beskyttelsen, forsætligt animeret frikorpsets folk til at fremkalde episoder, der gik så vidt som til, at de tiltog sig politimyndighed og også gjorde brug af gummikniplen.

Også i Viborg og Aarhus er der af medlemmer af Frikorps Danmark fremkaldt episoder, som dog ikke var af særlig alvorlig natur:

I Viborg drog 3 medlemmer af frikorpset i tysk værnemagtsuniform gennem byen med hverveplakater for frikorpset. Ved garnisonskommandantens indgriben blev der hurtigt gjort ende på denne uværdige situation.

De underordnede politiorganer kom ved frikorpsmedlemmernes optræden, navnlig ved demonstrationstoget søndag den 26.4., i en vanskelig situation og vidste ikke, hvorledes de skulle forholde sig, da de måtte være af den opfattelse, at demonstrationen blev beskyttet af den tyske værnemagt, og de under alle omstændigheder ville undgå sammenstød med værnemagten. På samme måde har der i befolkningen dannet sig forkerte opfattelser, der går ud på, at den tyske værnemagt indtog en beskyttende holdning overfor et politisk partis forbudte handlinger.

Hele formen for denne såkaldte „propaganda" for Frikorps Danmark har fremkaldt just det *modsatte* af det påtænkte formål.

Jeg tilsagde frikorpsets chef, som i og for sig gjorde et gunstigt indtryk og sikkert er besjælet af den bedste vilje, og gjorde ham opmærksom på hans folks urigtige optræden, der har ført til uro her i landet. Jeg gjorde ham også opmærksom på, at i fremtiden skal formationer af frikorpset, som tjenstligt befinder sig her, eller frikorpsmedlemmer på orlov melde sig hos værnemagtens garnisonskommandanter.

Ved denne lejlighed må der også henvises til, at DNSAP her i landet hidtil kun har fået en ganske ringe del af den danske befolkning som tilhængere, er stærkt blandet med tvivlsomme elementer og endnu ikke kan gøre krav på at spille en førende politisk rolle og heller ikke blive vist særlig hensyntagen. Dets fortjenester for hvervningen til det danske frikorps underkendes ikke, men må ikke være et fribrev for handlinger mod lov og orden.

Jeg anmoder om, at det udvirkes, at der, hvis yderligere foretagender af denne art planlægges, forinden optages føling med mig, for at der kan træffes forebyggende foranstaltninger, der garanterer, at de planlagte arrangementer får et roligt forløb.

Fremfor alt er det mig magtpåliggende at undgå, at mænd i tyske uniformer udnyttes til danske indrepolitiske og partimæssige formål på en sådan måde, at der i befolkningen opstår en forkert opfattelse vedr. den tyske værnemagt. Af hensyn til landets forsvar kan jeg for fremtiden under ingen omstændigheder tillade, at uroligheder og misstemning fremkaldes af folk i værnemagtsuniform, og at der gribes ind i politiets beføjelser. I be-

tragtning af den overordentlig ringe bestand af kampdygtige tropper er det danske politi, som i samarbejdet med værnemagten hidtil har vist sig at være absolut loyalt, et instrument, hvis medvirken ikke blot nu, f. eks. ved pågribelse af landsatte faldskærms- og andre agenter, er af afgørende betydning, men navnlig også, når det måtte dreje sig om opretholdelse af ro og orden under eventuelle engelske aktioner mod Danmark, det være sig ved faldskærmsjægere eller landsætning.

Lüdke.

228.

Brev fra presseattaché Gustav Meissner til understatssekretær Martin Luther ang. konflikt med Renthe-Fink om DNSAP.

7. maj 1942.

Personligt!

DET TYSKE GESANDTSKAB
Presseattacheen

København, den 7. maj 1942.

Hr. understatssekretær Martin Luther,
Auswärtiges Amt, Berlin.

Højtærede partifælle Luther!

Clausen indfandt sig i dag hos gesandten, dels i anledning af rejsen, der ikke blev til noget, dels i anledning af en episode med SS-frivillige, idet en af disse, efter sigende med urette, skal have påstået, at han er blevet stukket ned af en neger. Jeg var kun tilstede under den første del af samtalen, medens den sidste del førtes mellem gesandten og Clausen alene. Clausen underrettede mig imidlertid bagefter om, hvad der var blevet talt om. Han havde på sin side overfor gesandten peget på, hvilken dårlig stilling partiet befandt sig i på grund af den latente tyske politik. Nu havde generalen forbudt de frivillige, der skulle tale på hvervemøder, at bære uniform; og der var så meget andet, der langsomt, men sikkert gjorde partifællerne forstemte overfor tyskerne. Hvervningen af frivillige havde hidtil ikke fået noget gunstigt forløb. Hvis det var i tysk interesse at opretholde den hidtidige politik i Danmark, kunne han, Clausen, naturligvis ikke indvende noget imod det og ville heller ikke gøre det. Han ville imidlertid for sit eget vedkommende foreslå gesandten, at han, Clausen, i spidsen for et stort antal af sine partifæller meldte sig frivilligt til fronten, da det jo dog var dèr, den afgørende kamp udkæmpedes. Han antog, at dette under hensyn til partiets anseelse ville være den bedste udvej til at sætte liv i den nationalsocialistiske idé i Danmark. Naturligvis skulle partiarbejdet ikke indstilles. Han ville indsætte en velegnet stedfortræder, der kunne overtage ansvaret for arbejdet i Danmark.

På Clausens spørgsmål, om gesandten ville afæske Berlin en udtalelse herom, svarede denne, at han anså det for nytteløst, og tilføjede, at han ville advare Clausen mod at gå sine egne veje. Kun gennem ham, gesandten, kunne han opnå noget politisk. I denne forbindelse ville han også advare ham mod Meissner, der var noget impulsiv. I samme forbindelse pegede gesandten på Kanstein som en særdeles rolig, besindig og for partiet velegnet mand. Så vidt samtalen, der i hvert fald (efter hvad Clausen oplyser) indeholder den kendsgerning, at gesandten har desavoueret en af sine embedsmænd overfor den danske partifører Clausen. Clausen meddelte mig ganske vist dette fortroligt, da han ikke ønsker at stå som en, der farer med sladder; men jeg anser det ikke desto mindre for min pligt

at give Dem underretning herom, da det naturligvis under disse betingelser falder mig meget svært at lægge et sundt tillidsforhold til grund for mit arbejde i gesandtskabet. Hidtil har jeg, både hvad pressearbejdet og hvad partiarbejdet angår, under hele mit ophold i København arbejdet til ud på natten uden en eneste dags ferie, og jeg har efter min egen mening fået oparbejdet et langtfra usundt grundlag. Gesandtskabet kom først i juli 1940 i kontakt med partiet. Indtil da kendte Clausen hverken gesandten eller nogen anden embedsmand i gesandtskabet. Når partiet i dag står så stærkt, som det kan ses af møderne over hele landet, så er dette i hvert fald til en vis grad et resultat af mit arbejde. Jeg har skaffet partiet to dagblade og forskellige tidsskrifter til brug for dets propaganda og har netop fået udgivelsen af et stort økonomisk blad, i hvilket dansk kapital engageres, bragt i orden, så jeg kan i hvert fald hævde, at min indsats i Danmark er til at få øje på. Derfor kan jeg ikke forstå, hvorledes jeg har gjort mig fortjent til, at gesandten desavouerer mig overfor partiet på en sådan måde. Hvad jeg finder grund til at kritisere, har jeg hidtil altid meddelt gesandten personligt. Der er strid om, hvorvidt en centner smør er mere værd end Tysklands anseelse eller omvendt. Begge synspunkter kan have sin berettigelse. Dog tror jeg, at Tysklands anseelse ikke bør formindskes ved altfor stor eftergivenhed.

Jeg vil derfor være taknemlig, hvis det engang kunne lykkes ved klare instrukser at rense den ubehagelige atmosfære her i København. Som det nu går, kan det ikke blive ved at gå; men måske får jeg engang lejlighed til at forelægge Dem mine synspunkter mundtligt.

Heil Hitler!

Deres hengivne

sign. **Meissner.**[1])

[1]) Dokumentet er med håndskrift påført følgende notits:
„Legationsråd Rademacher
forespørg Rademacher om det er nødvendigt, at han personlig i København skaffer klarhed over samtalen med Clausen. Lu[ther] 11/5. Henlagt".

229.

Memorandum af Renthe-Fink ang. de af den danske regering siden 9. april 1940 opfyldte tyske ønsker.

11. maj 1942.

Afskrift Pol VI 6175 hemmeligt.

DET TYSKE GESANDTSKAB — *København, den 11. maj 1942.*

J. nr. 57/42 II

1 bilag.

Til
Auswärtiges Amt, Berlin.

Til supplering af den politiske årsberetning nr. 57/42 af 28.3.1942 forelægger jeg hoslagt med anmodning om strengeste fortrolige behandling en *hemmelig* oversigt over de af den danske regering siden den 9. april 1940 opfyldte væsentlige tyske ønsker på det militære, det uden- og indenrigspolitiske og det økonomiske område.

sign. **v. Renthe-Fink.**

Afskrift ad Pol VI 6175 hemmeligt.

Oversigt over de af den danske regering efter den 9. april 1940 opfyldte væsentlige tyske ønsker på det militære, det uden- og indenrigspolitiske og det økonomiske område

I. På det militære område:

Den danske regering har efter besættelsen den 9. april 1940 straks og loyalt opfyldt de forpligtelser, der følger af vort memorandum af 9. april 1940:

1. Den har på grundlag af memorandummet
   a) overdraget de militære indretninger og anlæg, som de tyske tropper behøver for at sikre Danmark mod en ydre fjende, navnlig kystforsvarsanlæggene;
   b) gennemført demobilisering af den danske hær og reduceret den danske hær til ca. 10 % over normal vinterstyrke i fredstid samt til halvdelen af den normale sommerstyrke i fredstid;
   c) opmagasineret alle på grund af reduktionen af hærens styrker overtallige våben samt ammunition og samtlige militære flyvemaskiner. En væsentlig del af disse våben er blevet stillet under tysk bevogtning.

2. Den danske regering har endvidere
   a) den 25. 4. 1940 efter vort ønske stillet det danske luftværnsartilleri og kystartilleriet til rådighed for vore besættelsestropper, skønt den gjorde den opfattelse gældende, at den på grundlag af memorandummets bestemmelser ikke var forpligtet hertil;
   b) den 6. maj 1940 efter krav overladt os 2 franske 10,5 cm batterier og et fransk 15 cm batteri.

3. Den danske marine har indvilget i
   a) at afstå 40 stk. 2 cm luftværnsskyts (juni 1940);
   b) at afstå de 6 nyeste danske torpedobåde, som f. t. anvendes ved vor u-bådsuddannelse som fangstbåde, med fuldstændig udrustning bortset fra våben (begyndelsen af 1941);
   c) at deltage i minestrygningen i indre danske farvande, hvorved vore egne skibe er blevet frigjort;
   d) at betjene samtlige fyr og radiofyr ved kysten, hvilket betyder en stærk personel aflastning for os;
   e) at afmærke minefrie render i indsejlingsfarvandene til Østersøen og i de for den tyske forsyningsskibsfart vigtige tilstødende farvande. Tyske ønsker om ændring af afmærkningen bliver stadig efterkommet;
   f) at udføre minestrygning til søs og ved de danske kyster;
   g) at oprette 70 luftmeldestationer til lands og 6 ombord på fyrskibe, hvis meldinger ledes til det tyske luftmeldenet;
   h) at nybygge et retnings- og radiofyr ved Mandehoved ved indsejlingen til den tyske minespærring ved sydindgangen til Sundet (vinter 1940—41);
   i) at fremstille et meget anvendeligt minestrygningsapparat for fjerntændingsminer og afstå de danske patentrettigheder ved bygningen af 40 sådanne apparater på værftet i Helsingør til anvendelse i den tyske krigsmarine;
   k) at overlade os egnede kyststrækninger til
      a) tyske u-bådes aflytningsprøver ved Bornholm,
      b) spærreforsøgskommandoens (SKV) og efterretningsforsøgskommandoens (NVK) udviklingsopgaver;
   l) at gennemføre den politimæssige bevogtningstjeneste i hele Sundet i forståelse med Abwehrstelle Dänemark;
   m) isbrydertjeneste for tyske krigs- og transportskibe.

II. På det udenrigspolitiske område:

A. *Forholdsregler vedrørende det almindelige forhold til fremmede stater:*

1. Udtrædelse af Folkeforbundet i juli 1940 (indberetning Pol 1/200 af 19.7.40);
2. Tiltrædelse af Antikominternpagten i november 1941;
3. Afbrydelse af forbindelsen med de stater, som den 9.4.1940 befandt sig i krig med Tyskland. Hjemsendelse af diplomaterne;
4. Afbrydelse af den diplomatiske forbindelse med USSR to dage efter krigsudbrudet;
   Regeringserklæring af 26.6.1941;
5. Lukning af de amerikanske konsulater i juli 1941. (Udrejseforbud og spærring af telefon- og telegrafforbindelsen for amerikanske statsborgere og medlemmer af det amerikanske gesandtskab. Regeringserklæring af 3. juli 1941;
6. Lukning af det amerikanske gesandtskab og af repræsentationerne for de amerikanske stater, som trådte ind i krigen henh. afbrød forbindelsen. Hjemsendelse af de pågældende diplomater. Erklæring fra udenrigsministeriet til pressen af 24.1.1942. — Det amerikanske gesandtskabs afrejse og 3 medlemmer af det cubanske konsulats afrejse den 24.1.1942. Forholdsregler mod det amerikanske gesandtskab og amerikanske statsborgere. Internering af statsborgere fra Cuba, Santa Domingo, Guatemala, Costa Rica, San Salvador, Peru, Nicaragua og Uruguay;
7. Hjemsendelse af de hollandske og belgiske diplomater den 4. juni 1940.
8. Overtagelse af det jugoslaviske honorære generalkonsulat i juni 1940.
9. Lukning af det brasilianske gesandtskab og hjemsendelse af de brasilianske diplomater i marts 1942.
10. Anerkendelse af den kinesiske nationalregering. (Kgl. resolution vedr. anerkendelse af Nanking og Manchukuo). Sverige ikke anerkendt som beskyttelsesmagt for Chungking. Collin akkrediteret i Nanking.

B. *Enkeltforholdsregler:*

1. Udenrigsminister Munchs remplacering med Scavenius i juli 1940.
2. Gesandt Mohrs akkreditering i Berlin og Bratislava i februar 1942.
3. Akkreditering af den danske gesandt i Rom for Kroatien. Anerkendelse af Kroatien i henhold til kgl. resolution af 10. juli 1941.
4. Protest mod Islands besættelse, maj 1940.
   Protest mod Færøernes besættelse, maj 1940.
   protest mod Islands og Færøernes besættelse.
   Statsministerens tale i folketinget den 4.7.40 vedr.
5. Protest mod Grønlands besættelse og Kauffmann-overenskomsten af 9.4.1941.
6. Stauning-erklæring vedr. Island (adskillelse fra Danmark) i august 1941.
7. Forholdsregler mod de genstridige danske udlandsrepræsentanter (Kauffmann i Washington, grev Reventlow i London, Fin Lund i Argentina, Jørgensen i Mexiko, Fensmark i Iran, Irak).

III. På det indenrigspolitiske område:

A. *Samarbejde med de danske myndigheder.*

1. Indførelse i november 1940 af visumtvang også for rejser til de skandinaviske lande og således for alle rejser fra og til Danmark. Kun meddelelse af visum — undtagen for rejser fra og til Tyskland — efter forudgående intern tysk godkendelse. Kontrol af trafikken fra og til Sverige ved fælles dansk-tysk grænsepoliti.
2. En del af Jylland af militære grunde i oktober 1940 erklæret for „sikringsområde" (fjernelse af fjendtlige statsborgere, af jøder og fordægtige personer, forbud mod omvandrende håndværkere og omvandrende handelsfolk med mulighed for undtagelser, indførelse af et legitimationskort).
3. Internering af våbenduelige fjendtlige udlændinge og overførelse af dem til Tyskland, forsåvidt det ikke drejer sig om personer af dansk afstamning eller med danske familieforhold (dansk hustru) — siden Danmarks besættelse.

4. Forholdsregler mod kommunismen, efter at der var indtrådt krigstilstand mellem Tyskland og Sovjetunionen: anholdelse af sovjetrusserne og andre mistænkelige udlændinge, lukning af det kommunistiske partis partilokaler over hele Danmark, forbud mod den kommunistiske presse og anholdelse af alle førende funktionærer og iøvrigt fremtrædende medlemmer. Anbringelse af de anholdte personer i kommunistlejren Horserød. Lov af 22.8.1941 vedr. forbud mod kommunistiske organisationer og kommunistisk virksomhed samt hjemmel for forebyggende forvaring.
5. Foranstaltninger mod emigranter: overførelse til Tyskland af ca. 200 tyske politiske emigranter, der efterlystes i Tyskland. I samarbejde med det tyske politi indskriden mod tyske kommunister, der illegalt opholdt sig i Danmark, medvirken ved deres overførelse til Tyskland. Forbigående indretning af en lejr for tyske emigranter i Danmark.
6. Samarbejde mellem det danske og det tyske politi: meddelelse af oplysninger, udveksling af besøg af tyske og danske politidelegationer.

B. *Enkeltforholdsregler:*

1. Forholdsregler mod tyskfjendtlige demonstrationer og mod, at de fjendtlige magters flag bæres: Forordning af 9.6.1941, hvorefter demonstrationer i ord eller gerning, der er egnet til at skade forholdet til den tyske værnemagt, kan straffes med hæfte og fængsel indtil 2 år. Efter offentliggørelsen af denne forordning er det ikke længere blevet observeret på gaderne, at der bæres udenlandske flag.
2. Indførelse af den tyske sommertid straks efter de tyske troppers indmarch og dens bibeholdelse siden da.
3. Fjernelse af antityske agitatorer fra det offentlige liv.
4. Lovgivningsforanstaltninger med tilbagevirkende kraft i anledning af et spionagetilfælde (såkaldte lex Ørum af 18.1.1941), der uden undtagelse omfatter alle strafbare handlinger, der er rettet mod det tyske rige, med for Danmark usædvanlig høje strafferammer og en generalbestemmelse, hvorefter iværksættelse af rygter, beskadigelse af værnemagtens materiel, indtræden i fremmed krigstjeneste og enhver mod tyske interesser rettet handling straffes.
5. Ophævelse af det almindelige forbud mod møder og optog, der var blevet udstedt efter de tyske troppers indmarch i den hensigt at undgå gnidninger mellem befolkningen og den tyske værnemagt, men som hindrede Frits Clausens DNSAP i at drive propaganda.
6. Amnesti for danske nationalsocialister, som var blevet dømt til frihedsstraf for deltagelse i forbudte demonstrationer og for vold mod det danske politi.
7. Indretning af et lazaret i interneringslejren for fjendtlige militærpersoner i Hald ved Viborg.
8. Indlæggelse af tyske værnemagtsmedlemmer på danske sygehuse: afslutning af en overenskomst, hvorefter samtlige stats- og kommunehospitaler, når det er nødvendigt, er forpligtet til at modtage værnemagtsmedlemmer til behandling, når de indlægges af en tysk militærlæge; aftale om enhedstariffer for forplejning og lægebehandling samt om militærlægens medvirken og om udlevering af sygejournalerne efter afsluttet behandling.
9. Aftale med den danske lægestand angående honorarberegning for behandlingen af tyske værnemagtsmedlemmer.
10. Gennemførelse af forbud mod indgåelse af ægteskab uden tilladelse mellem værnemagtsmedlemmer og danske kvinder for danske myndigheder; det må godtgøres, at der foreligger tilladelse fra den foresatte tyske værnemagtsmyndighed.
11. Lov vedrørende tyskfjendtlige tryksager og meddelelser af 22. 7.1940, hvorefter enhver, som gennem tryksager eller på anden måde „offentliggør meddelelser, der er egnet til at skade landets interesser i forhold til udlandet", straffes med fængsel indtil et år.

12. Aftale med den danske regering angående begunstigelser for Schleswigsche Kameradschaft i Nordslesvig (SK), hvorefter der blev tilstået denne ret til ved sine arrangementer at bære en uniform, bestående af hvid skjorte, sorte benklæder og skulderrem, og i denne påklædning deltage i demonstrationer, foranstalte skydeøvelser i større omfang end hidtil og terrænsportsøvelser.
13. Indgriben mod uddeling af den provokerende tekst til soldatersangen „Lilli Marlen".
14. Justitsministerielt forbud mod tyskfjendtlig radio i alle offentlige lokaler og restaurationer.

IV. På det økonomiske område:

A. *Landbrug.*

Rationering af hvedemel og hvedebrød (31. august 1940).
Rationering af rugbrød (14. september 1940).
Rationering af smør og margarine (7. november 1940).
Rationering af havre- og byggryn (30. november 1940).
Levering af levnedsmidler til de tyske tropper i Danmark (løbende siden april 1940).
Levering af kød, smør, grønsager, æg til den tyske værnemagt i Norge (løbende siden april 1940).
Levering af levnedsmidler samt frø og såsæd til Tyskland (løbende siden april 1940).
Ophævelse af prisnedsættelse for svin over 70 kg slagtet vægt (slutningen af oktober 1941).
10 procents nedsættelse af den danske smørration til fordel for Finland (1.1.1942).
Forhøjelse af prisen for eksportsvin fra og med 1. oktober 1942 (1. april 1942).
Forhøjelse af hestepriserne fra gennemsnitlig kr. 2 050 til kr. 2 200 indtil 26. april 1942 (2. april 1942).
Forskudsvis levering af 30 000 t rug i slutningen af 1941 og af 10 000 t rug i begyndelsen af 1942 til Norge.
Forskudsvis levering af 3 000 t rug til Finland i vinteren 1941—42.

Omstillingsforanstaltninger:

a) Agerbrug (siden efteråret 1940): Almindelig omstilling til produktion af æggehvideholdige foderplanter til dækning af æggehvidebehovet og af roer til anvendelse ved opfedningen af svin. Omlæggelse af uproduktive græsningsarealer til agerjord. Udvidet dyrkning af olie- og tekstilplanter.
b) Kvægavl (siden foråret 1941): Tilpasning af kvægbestanden til de givne foderforhold. Forøget anvendelse af ensileret foder ved kvægfodringen. Omstilling af svineopfedningen til produktion af fede svin. Indskrænkning af hønseholdet.

Til Tyskland leverede levnedsmidler (1.1.40—31.3.42):

Hornkvæg inkl. nyttekvæg	722 000	stk.
Svin	3 624 000	-
Heste	34 200	-
Smør	128 200	t
Æg	78 000	-
Fisk	152 500	-

Til Norge, Finland, Holland og Belgien leverede levnedsmidler (1.4.1940—31.3.1942):

(i 1000 dKr.)	Norge	Finland	Holland	Belgien	Ialt	Kvantum
Levende dyr	1 988	16	—	—	2 004	—
Kød og kødvarer	18 866	13 699	560	1 955	33 080	—
Smør	3 674	15 340	15	342	19 371	3 880 t
Æg	3 782	4 606	—	—	8 388	4 200 -
Fisk	187	400	6 319	1 391	8 497	12 150 -

B. *Industri og håndværk:*

Overtagelse af særlig presserende værnemagts- og krigsvigtige civile ordrer til en værdi af ca. 500 millioner d.kr., idet der samtidig blev lagt beslag (forskudsydelse) på vigtige råstoffer, navnlig jern og andre materialer (forud leveret dansk jernrørmateriel ca. 40 000 t). (Løbende siden april 1940).

Levering af huder og skind til en værdi af 12 millioner d.kr. (Løbende siden april 1940).

Afgivelse af ca. 10 000 stk. nye last- og personautomobilringe til værnemagtsafdelinger (anslået tal). (Løbende siden 1940).

Afgivelse af flyvebenzin og flyvemotorolie til værnemagtsafdelinger i et omfang af 1 200 000 l, henh. 50 000 l. (Løbende siden 1940).

Fremstilling af værnemagtsbeklædningsgenstande af læder uden tyske modleverancer til en værdi af 6 500 000 d.kr. (September 1940 til juni 1941).

Afgivelse af rundt regnet 500 stk. lastbiler inkl. gummi, skønt Danmark ikke har egen produktion heraf, og skønt der ikke modtages levering fra andre lande. (Slutningen 1940—begyndelsen 1941).

Afgivelse af beklædningsgenstande til brug for organisation Todt i Norge til en værdi af ca. 400 000 d.kr. (Januar 1941).

Levering af 150 000 par mandssko (Januar 1941)

C. *Skovbrug.*

Rundt regnet 180 000 m^3 træ til en værdi af omtrent 16 millioner d.kr. stillet forskudsvis til rådighed for værnemagtsformål. (Løbende siden april 1940).

Samarbejde med de tyske myndigheder ved trælasthandelen med Sverige og Finland (juni 1941).

D. *Pengeøkonomi.*

Indrømmelse af en kredit i danske kroner til finansiering af de danske vareleverancer til Tyskland i et omfang af 889 061 000 d.kr. ifølge opgørelse den 27. 4.1942.

Indrømmelse af en løbende dansk kronekredit for den tyske værnemagt i Danmark, for tiden 982 748 000 d.kr. ifølge opgørelse den 27.4.1942.

Finansiering af lønoverførelserne fra de i Tyskland og Norge beskæftigede danske arbejdere. (Løbende siden april 1940).

E. *Prisdannelse.*

Fornyelse af loven om priskontrol (november 1941).

F. *Arbejdsforhold.*

Tilladelse til hvervning af danske arbejdere til arbejde i Tyskland (hvervet 106 000, heraf 5 900 til kulproduktion; rejst 84 200, heraf 4 000 til kulproduktion). (Løbende siden maj 1940).

Forhøjelse af satserne for lønoverførelse for gifte med 100 % og for ugifte med 55 % (oktober 1940).

Godkendelse af, at firmaer under eet indsættes i arbejdsprocessen (hvervet og rejst 78 firmaer med 8 000 arbejdere). (Løbende siden november 1940).

Godkendelse af hvervningen af 8 000 arbejdere til organisation Todt i Norge (siden marts 1941).

Godkendelse af forsendelsen af standardlevnedsmiddelpakker til de i Tyskland beskæftigede danske arbejdere; udvidet til Norge (maj 1940, december 1941).

Udsættelse med værnepligten i Danmark for de i riget beskæftigede danske arbejdere (juni 1941).

Ydelse af et løntilskud af danske statsmidler for at fremme hvervningen af minearbejdere til kulminerne i Ruhrområdet (oktober 1941).

G. *Socialforsikring.*

Godkendelse af oprettelsen af en sygekasse ved det tyske arbejdsformidlingskontor i København (december 1940).

Godkendelse af, at de i Tyskland beskæftigede danskeres bidragspligt til syge-, ulykkes- og arbejdsløshedsforsikringer er ude af kraft under deres arbejdsindsats i riget (november/december 1940).

Tilladelse til, at der ved sygekassen i København indrettes en lægeordning efter tysk mønster (februar 1942).

H. *Statistik.*

Begrænsning af offentliggørelsen af statistiske oplysninger om udenrigshandel, landbrugs- og industriproduktion, havnetrafik o. lign. af hensyn til den forsvarsøkonomiske politik (siden efteråret 1941).

J. *Skibsfart.*

1. De danske skibe i neutrale havne fik fra dansk side i strid med egne interesser ordre til at blive liggende i oplægningshavnene, og på denne måde blev indtil skibenes beslaglæggelse, d. v. s. gennem mere end et år, rundt regnet 500 000 tdw unddraget de fjendtlige magter.
2. De danske skibe indenfor det tyske magtområde beskæftiges i forståelse med de kompetente tyske myndigheder og står, forsåvidt tonnagen ikke er påkrævet til Danmarks forsyning, til rådighed for tyske formål.
3. Når danske skibe, der befinder sig indenfor det fjendtlige magtområde, anløber neutrale havne, har de danske missioner efter vort ønske gjort alt for at få endnu ombordværende danske sømænd i land fra skibene.
4. Til trods for at deres egne interesser er i strid hermed, har de danske myndigheder gjort alt for at opnå, at de danske sømænd forlader deres beslaglagte skibe, når disse tvangsmæssigt sættes i fart.
5. Salg til Tyskland af 3 for et dansk rederi færdigbyggede, for Danmark selv påtrængende nødvendige nybyggede tankbåde.
6. De danske værfter er i ubegrænset omfang blevet stillet til rådighed til bygning af tyske handelsskibe og reparationer, idet danske nybygningsplaner delvis er blevet skudt i baggrunden. De hertil nødvendige materialer, som kun kan skaffes med stor forsinkelse fra Tyskland, leverede de forskudsvis, indtil deres egne lagre var tømt.

230.

Brev fra presseattaché Gustav Meissner til understatssekretær Martin Luther ang. samtale med Renthe-Fink om Frits Clausen.

12. maj 1942.

DET TYSKE GESANDTSKAB
Presseattacheen

København, den 12. maj 1942.

Hr. understatssekretær M. Luther,
Auswärtiges Amt, Berlin.

Højtærede partifælle Luther!

I fortsættelse af mit sidste brev til Dem vil jeg i dag sende Dem nogle linier, inden jeg forsvinder nogle dage på ferie.

Jeg har siden sidst talt med gesandten og sonderet forholdene i almindelighed. På foranledning af den øverstkommanderende har han udarbejdet et telegram, i hvilket

frikorpsets ophold i Danmark gøres til genstand for en kritisk vurdering. Heri gives der udtryk for, at det er taktisk uklogt, at frikorpset har vist sig så stærkt bundet til partiet. Hertil udtalte jeg, at det er overordentlig vanskeligt at overbevise de danske nationalsocialister, der vender hjem som frikorpsmedlemmer, om, at de nu ikke længere hører til partiet, men til den tyske værnemagt. Heller ikke kan jeg tiltræde den opfattelse, at frikorpsmedlemmernes optræden som partimedlemmer har været til skade for hvervningen. Intet menneske i Danmark tror, at frikorpset ikke nærmest er nationalsocialistisk. 80—90 % af alle frivillige er partimedlemmer. Også under den igangværende hvervekampagne, som kun meget langsomt giver resultater, melder der sig udelukkende partimedlemmer. Fra anden side kommer der ingen, selvom vi programmatisk ville holde fast ved, at de frivillige på østfronten intet som helst har med partiet at gøre. Vi vil derved højst opnå at lægge de sidste muligheder for hvervning hindringer i vejen. I så fald vil nemlig partimedlemmerne holde sig tilbage fra at melde sig som frivillige, fordi de ikke længere forstår os.

Gesandten meddelte mig, at Clausen jo havde foreslået selv at melde sig som frivillig til fronten i spidsen for et stort antal af sine partifæller. Dette forhold ønsker jeg her at gå nærmere ind på, da jeg gerne vil høre Deres mening derom.

Såvidt jeg har kunnet forstå af mine samtaler med Clausen, er det flere ting, der har bragt ham på denne tanke. 1) føler han sig trykket af det løfte, han har givet rigsføreren om at ville rejse 1 000 frivillige i løbet af den igangværende hvervekampagne. 2) har han kunnet mærke på de frivillige, der har været hjemme på orlov, hvor stor opdragende værdi frontindsatsen tilfører partiet. De, som har været ved fronten, har ubetinget et stort fortrin fremfor dem, der opretholder det agitatoriske arbejde hjemme. Dette forhold indebærer imidlertid en fare for, at der senere udvikler sig et modsætningsforhold indenfor partiet mellem frontkæmpere og ikke-frontkæmpere. Dette gælder også partiledelsen. 3) frembyder den almindelige situation i Danmark efter Clausens opfattelse ingen effektive muligheder for opsving; ganske vist udbygger man rammerne, ligesom medlemstallet stiger, og møderne er godt besøgt, men den store bærende impuls mangler, og den vil ikke kunne opelskes, sålænge man fra tysk side er interesseret i ved samarbejde med samlingsregeringen at sikre det for os betydningsfulde økonomiske samarbejde mellem Danmark og Tyskland. Efter Clausens mening vil denne impuls fremkomme, hvis han melder sig som frivillig i spidsen for et stort antal af sine partifæller. Naturligvis skal partiets arbejde her i landet ikke indstilles af den grund. Tværtimod påtænker Clausen at udnævne sin overordentlig dygtige stabschef C.O.Jørgensen til stedfortræder og give ham til opgave at gøre alt for at videreudvikle partiet i agitatorisk og organisatorisk henseende.

Til disse punkter skal jeg i korthed fremsætte mine kommentarer.

Den økonomiske situation i Danmark vil i de kommende måneder være til ringe opmuntring for den tyskvenlige del af befolkningen. En smørrationering er umiddelbart forestående. På grund af alvorlige frostskader er høstudsigterne dårlige. Vi må være glade, hvis vi kan opnå et beskedent middelresultat. Græsmarkerne er under den hårde vinter blevet udludede og udtørrede. For at kvæget ikke skal sulte ihjel, bliver det nu i stigende antal udbudt på markedet. Jeg regner med en tilførsel på 300 000 stykker kvæg. Dette indebærer en væsentlig reduktion af bestanden, hvilket naturnødvendigt vil få ugunstige virkninger for den fremtidige produktion af mælk og fedtstoffer. Hvordan det ligger med transportsituationen, ved De sikkert bedre end jeg. Såvidt jeg er underrettet, vil den i de første måneder ikke tillade nogen kultilførsel til Danmark. Senere må danskerne vel selv lægge lokomotiver til for i det hele taget at få hjemført noget brændsel. Også hvad andre tilførsler angår, må der ventes betydelige indskrænkninger. Dette vil igen virke tilbage på hele arbejdssituationen i landet. Udsigterne er altså ikke gunstige, hvad danskerne vel også må blive underrettet om under de igangværende økonomiske forhandlinger i Berlin. Hvordan resultatet vil blive, er endnu ikke helt klart og afhænger også af situationens udvikling i almindelighed; men den tyskvenlige del af befolkningen vil naturligvis ikke profitere af denne situation.

Efter min mening har partiet i dag tre muligheder. Det kan trække den socialistiske linie kraftigere op, fordi de danske forholdsregler m.h.t. pengeopsugning, priskontrol og rationering er plutokratiske og vælter alle byrder over på den svagere del af befolkningen, nemlig arbejderne. Her har vi det nationalsocialistiske arbejdsfællesskab (Arbeitsfront),

der for tiden har en tilvækst på 200—300 medlemmer om dagen og i løbet af to måneder har arbejdet sig op på 6 000—7 000 medlemmer. Dette arbejde må videreføres i øget omfang. På den anden side må landbrugssektoren stadig fremmes intensivt, da de stabile prisforhold for landbruget, som skyldes handelen med Tyskland, har fremkaldt en venlig indstilling hos den enkelte bonde. LS-organisationen vil i år kunne nå op på 35 000 medlemmer. Dagbladet „Folket", som jeg har hjulpet LS med at skaffe, er blevet en stor succes. I juli d.å. vil det have over 25 000 læsere og er dermed det andet- eller trediestørste dagblad udenfor København. 3) er der den mulighed, at partiet griber mere aktivt ind i de dansk-tyske økonomiske forhold ved at deltage i ordreplaceringer etc. Disse opgaver har vi nu taget fat på. Jeg har allerede opstillet en lang liste over protyske og nationalsocialistiske firmaer, som fremtidig skal begunstiges fra tysk side. Hvis dette organisatorisk og praktisk gribes rigtigt an, vil partiet få en stærk rygrad. Så vil man også opdage, at der fra tysk side principielt næres velvilje mod partiet.

Udviklingen vil formentlig blive den, at partiet i løbet af sommeren får nogen tilvækst, men vil blive udsat for angreb i forstærket grad, såfremt en ny krigsvinter ikke undgås.

Spørgsmålet er nu, hvad Clausen opnår, hvis han melder sig til fronttjeneste i spidsen for 1 000 eller 2 000 af sine medkæmpere. Her må jeg indskyde, at der naturligvis for Clausen selv kun bliver tale om at gøre tjeneste til og med efteråret. Jeg vil mene, at man ikke uden videre skal afvise denne tanke. Clausen har i C.O.Jørgensen en overordentlig dygtig og pålidelig stedfortræder. De gnidninger, der for tiden findes i partiet, vil med eet være overvundet. Partiet vil skabe respekt om sig i hele den danske befolkning, da man ikke længere vil kunne frakende det handlingens mod. Partiets interne personspørgsmål vil alle med lethed kunne løses, fordi Clausen til efteråret vil stå med et helt nyt udgangspunkt. I mellemtiden vil man gennem C.O.Jørgensen kunne arbejde intensivt på at udvikle og underbygge de tre foran omtalte arbejdsmuligheder. Clausen selv vil til efteråret kunne genoptage ledelsen af arbejdet i landet med en helt ny selvbevidsthed og større selvfølelse. C.O. Jørgensen vil naturligvis derefter være hans højre hånd — en ordning, der ikke uden videre lader sig gennemføre i øjeblikket. Også familien Brylds indflydelse, der er genstand for stadig kritik i partiet, og som Clausen vanskeligt kan beslutte sig til at sætte en stopper for, vil ophøre med at være et problem.

Jeg har meddelt Dem alt dette så udførligt, fordi Clausen har til hensigt at meddele gesandten sit ønske skriftligt og samtidig bede ham om at forelægge det i Berlin. De vil altså nu være underrettet, når spørgsmålet bliver aktuelt. Jeg beder Dem undskylde brevets udførlighed. Det har i dette tilfælde ikke været mig muligt at give kortere udtryk for mine tanker.

Heil Hitler!

Deres hengivne

Meissner[1])

[1]) Dokumentet er forsynet med følgende håndskrevne notits:
„Legationsråd Rademacher.
Jeg anser det for rigtigt, dersom Clausen drager til fronten indtil efteråret. Luther 18/5."

231.

Skrivelse fra generalfeltmarskal Keitel til SS-rigsfører Heinrich Himmler ang. Frikorps Danmark.

13. maj 1942.

Hemmelig!

Afskrift.

CHEFEN FOR
VÆRNEMAGTENS OVERKOMMANDO

Førerhovedkvarteret, den 13. maj 1942.

Nr. 01299/42. hem.WFSt/Qu (III).

Vedr.: Frikorps Danmark.

Til SS-rigsfører og chefen for det tyske politi
hr. H. Himmler
Berlin SW 11
Prinz Albrecht-Str. 8.

Højtærede hr. rigsfører!

I Danmark blev der i slutningen af april på foranledning af SS-Ergänzungsamt iværksat en hvervning til Frikorps Danmark. Under denne er der indtruffet nogle begivenheder, som af hensyn til den væbnede magts ordenshåndhævelse fremtidig må undgås.

I forbindelse med et møde arrangeret af det danske nationalsocialistiske arbejderparti dannede der sig et optog, i hvilket medlemmer af Frikorps Danmark deltog iført deres feltgrå uniform. Da enhver form for optog gennem gaderne er forbudt i Danmark, ville det danske politi splitte optoget. Herunder kom det til forskellige episoder, da også frikorpsmedlemmerne modsatte sig demonstrationens opløsning.

På grund af det overordentlig ringe antal kampdygtige tyske tropper i Danmark tillægges der det danske politi særlig betydning m.h.t. opretholdelse af ro og orden under et eventuelt fjendtligt angreb. Sammenstød mellem værnemagt og dansk politi må derfor under alle omstændigheder undgås.

For at undgå lignende episoder og samtidig tage hensyn til begge de nævnte opgaver anmoder jeg om, at man rettidigt underretter den øverstkommanderende for de tyske tropper i Danmark om hvervning og lignende foranstaltninger og, forsåvidt værnemagten berøres heraf, holder sig i kontakt med ham om den fremgangsmåde, man påtænker at følge. Gennemførelsen som sådan skal naturligvis vedblivende være overladt de instanser, De har bemyndiget dertil.

Endvidere henstiller jeg, at man instruerer frikorpsets chef om, at enheder eller enkelte medlemmer af frikorpset, der opholder sig i Danmark tjenstligt eller på orlov, som andre værnemagtsmedlemmer melder sig til vedkommende kommandantur.

Da det er forbudt tyske soldater at være tilstede ved danske indrepolitiske møder, anmoder jeg Dem om at foranledige, at frikorpsets medlemmer forholder sig i overensstemmelse hermed, når de bærer tysk uniform.

Iøvrigt har jeg instrueret den øverstkommanderende for de tyske tropper i Dan-

mark om at understøtte enhver hvervning til frikorpset. Jeg tror, at man ved et snævert samarbejde mellem begge myndigheder vil opnå så meget større resultater, og dermed vil både De og den fælles sag være bedst tjent.

Heil Hitler!

Deres hengivne

sign. **Keitel.**

Kopi til:

den øverstkommanderende for
de tyske tropper i Danmark
under henvisning til skrivelse
afd. Ic 650/42 hem. af 6.5.42.
NB specielt henvises til næstsidste sætning.

232.

Telegram fra Renthe-Fink ang. Frikorps Danmarks deltagelse i politiske møder.

13. maj 1942.

Telegram
(kodeskriver)

København, den 13. maj 1942 kl. 0,30.
Modtaget — 13. — — - 3,00.

Nr. 686 af 12.5.

Til Auswärtig Berlin.

Den øverstkommanderende for de tyske tropper har meddelt mig, at han rejser til Berlin og vil benytte lejligheden til at opsøge SS-Gruppenführer Berger og tale med ham om det besøg, som chefen for Frikorps Danmark og de 30 danske frikorpsmedlemmer fornylig aflagde i København. Han gav mig sin indberetning af 6. maj d.å. til værnemagtens overkommando, som følger med telegrafisk indberetning nr. 687, og sagde til mig, at det efter hans opfattelse ikke kunne tillades, at folk i værnemagtens uniform greb ind i landets indrepolitiske kamp og bidrog til at skærpe modsætningerne, medens vi havde en afgørende interesse i, at værnemagtens uniform under krigen blev respekteret af alle dele af den danske befolkning, og at samarbejdet mellem de danske myndigheder, navnlig politiet, og værnemagten ikke under nogen omstændigheder blev forstyrret. Den øverstkommanderende karakteriserede det som militært nødvendigt, at alle medlemmer af værnemagten, der opholder sig i Danmark, hvadenten de er tyske eller danske, retter sig efter de i Danmark gældende militære bestemmelser. Den øverstkommanderende har derfor også forbudt, at medlemmer af frikorpset optræder i uniform ved hvervemøder, når disse ikke foranstaltes af myndigheder over partiet, men af DNSAP.

Skønt de folk, der var kommet til København sammen med Sturmbannführer Schalburg, alle tilhørte DNSAP, har jeg besværet mig over, at de har ladet sig benytte i partiets propagandaformål, fordi de derved i den danske befolknings øjne mistede den glorie, som kampdeltagere i den europæiske front mod bolsjevismen har, og kun optrådte som red-

skaber for partiet. Jeg er også enig med den øverstkommanderende i, at der under krigen ubetinget må opretholdes ro og orden i landet, og det ikke blot i militær interesse, men også af hensyn til forsvarsøkonomien og levnedsmiddelforsyningen under krigen, for hvilken Danmark betyder så overordentlig meget; DNSAPs partiinteresser, der er i modsætning hertil, må efter mit skøn vige herfor.

Jeg har for min part overfor dr. Clausen påny skarpt givet udtryk for, at vi ganske vist ikke vil tåle overgreb fra det danske politis side mod de danske nationalsocialister, og at de SS-frivilliges pårørende kan være sikre på vor ubetingede beskyttelse, men at jeg af ham må forvente, at han holder de radikale elementer indenfor sit parti i tømme. Jeg sagde til ham, at han særlig som nationalsocialist måtte underordne sig de fælles vigtigere interesser. Jeg blev foranlediget til denne alvorlige advarsel, fordi det har vist sig, at den i telegrafisk indberetning nr. 614*) af 29.4. omhandlede episode var konstrueret; partimedlemmer havde på stabskontoret forledt den unge SS-frivillige, om hvem det drejer sig, til at lade sig tilføje knivstik for så at påstå, at han havde været offer for et overfald. Dr. Clausen har lovet at foretage en undersøgelse af tilfældet.

Der må efter mit skøn sørges for, at der allerede fra Tyskland medgives de danske frivillige, der kommer til Danmark, instruks om, at de, sålænge de bærer værnemagtens uniform, skal afholde sig fra aktiv indgriben i de indrepolitiske modsætninger, og at sluttede enheder i forvejen anmeldes til de herværende kontorer. Derimod nærer jeg i modsætning til den øverstkommanderende ikke betænkeligheder ved, at danske frivillige optræder i tysk uniform på de af DNSAP arrangerede møder, såfremt disse møder indskrænker sig til hvervning til frikorpset og Waffen-SS.

Renthe-Fink.

*) ved D.

233.

Notits af statssekretær E. v. Weizsäcker ang. samtale med gesandt Mohr om rigsregeringens kondolence i anledning af statsminister Staunings død.

14. maj 1942.

Berlin, den 14. maj 1942.

Statssekretæren nr. 325.

Den *danske* gesandt opsøgte mig i dag for på sin regerings vegne og efter dens ordre at bringe en officiel tak for Førerens og rigsregeringens kondolence i anledning af statsminister Staunings død. De forskellige beviser på tysk deltagelse, og navnlig det tyske statsoverhoveds, havde i Danmark gjort et særdeles godt indtryk.

Gesandten betonede, at han egentlig havde fået ordre til at forebringe rigsudenrigsministeren foranstående, men han havde ikke villet forstyrre ham personlig med denne protokollariske sag.

Hermed
til rigsudenrigsministeren.

sign. **Weizsäcker.**

234.

Telegram fra Renthe-Fink ang. den svenske statsminister Per Albin Hanssons besøg i København.

14. maj 1942.

Telegram
(kodeskriver)

København, den 14. maj 1942 kl. 22,15.
Modtaget: — 15. — — - 3,25.

Nr. 700 af 14.5.42.

Den svenske statsminister, der kom til København for at deltage i bisættelseshøjtidelighederne for den afdøde statsminister Stauning, opholdt sig her kun en dag og benyttede hovedsagelig denne tid til drøftelser med lederne af det danske socialdemokrati, deriblandt den nyudnævnte statsminister Buhl og nationalbankdirektør Bramsnæs, formanden for den skandinavistiske forening „Norden". Han blev desuden modtaget af kongen.

Ifølge de oplysninger, jeg har fået, forsøgte han at skabe stemning for et øget nordisk samarbejde. Denne tendens fik også udtryk i mindetalen, som han holdt ved den af staten foranstaltede højtidelighed, og hvori han understregede de skandinaviske folks snævre tilknytning til hinanden og ensartede indstilling. At han påberåbte sig Stauning som forkæmper for den nordiske solidaritet, undrede så meget mere, som Stauning ganske vist kunne gå med til skandinavisk samarbejde på det kulturelle og partipolitiske område, men afviste at indlade sig på en politik, der forøgede Danmarks risici og efter hans bekendte udtalelse bragte det i fare for at blive Nordens lænkehund mod syd. Den svenske statsminister synes også overfor kongen at være gået ind for tanken om øget nordisk samarbejde, men ikke at have fundet den interesse herfor, han havde ventet.

Udenrigsministeren bekræftede overfor mig, at Albin Hansson i sine samtaler havde fremstillet en snæver sammenslutning af Norden som det mål, man burde tilstræbe for de skandinaviske landes politik. Scavenius bemærkede hertil, at det for den danske regering ikke var særlig belejligt, at Sverige så stærkt propaganderede for denne tanke og så skævt til Danmarks mere intime samarbejde med Tyskland. Den danske regering ville dog ikke lade sig presse bort fra sin hidtidige politiske linie. Statsminister Buhl stod på samme standpunkt som Stauning.

Scavenius tilføjede, at Sverige hengav sig til illusioner, hvis det troede, at det i tilfælde af Tysklands nederlag alene kunne forsvare sig mod Sovjetrusland. Selvom Sovjetrusland gik stærkt svækket ud af krigen, ville det dog sikkert efter nogle år, navnlig i luften, igen stå således rustet, at det suverænt kunne beherske Østersørummet. Situationen havde ændret sig fuldstændigt i forhold til tidligere, fordi den engelske sømagt ikke længere kunne gøre sig gældende i Østersøen og englænderne til lands ikke udgjorde nogen afgørende faktor. En engelsk garanti mod Sovjetrusland havde derfor i dag mistet sin værdi for Skandinavien.

Renthe-Fink.

235.

Telegram fra Renthe-Fink ang. kong Christian Xs 30 års regeringsjubilæum.

16. maj 1942.

Telegram
(kodeskriver)

København, den 16. maj 1942 — kl. 15,25.
Modtaget: — 16. — — — . 16,20.

Nr. 711 af 16.5. CITISSIME!

Kongens 30 års regeringsjubilæum er i Danmark blevet fejret som en national festdag, hvor ganske vist tidens alvor for Danmark kom stærkt til udtryk. Dagens højdepunkt var en kort tale af kongen, i hvilken han advarede mod at kaste sig ud i stemninger og bl. a. sagde:

„Vi har sammen oplevet gode tider, men aldrig har så tunge tider hvilet over vort land som nu. Kun ved indbyrdes sammenhold og ikke ved utidige stemningstilkendegivelser kan vi opnå noget. Et gammelt ord siger: Han, som har hjulpet hidindtil, han hjælper nok herefter."

Der blev ikke holdt taler af regeringsmedlemmer, kun folketingets formand, Rasmussen, udtalte i radioen en hilsen til kongen. Han henviste til, at der var brudt tunge tider ind over Danmark, og fremhævede, at et stort antal danske havde ladet deres liv på havet, på forskellige krigsskuepladser og den 9. april 1940. Han mindede endvidere om, at Danmark var afskåret fra Grønland og Færøerne. Danmark var ganske vist i dag ikke længere i besiddelse af sin fulde frihed, men det var en velsignelse for landet, at det ikke var draget direkte ind i krigen. Det danske folk var kongen taknemlig for, at han den 9. april 1940 havde stillet sig ved Staunings side. Den da trufne afgørelse kunne ikke vurderes højt nok, og alle danske ville til sin tid nå frem til denne overbevisning. Rasmussens tale endte med håbet om, at Danmark under opfyldelsen af de den 9. april 1940 af Tyskland givne løfter igen ville få sin fulde frihed.

Gårsdagen, der forløb uden episoder, viste pånyt, at det danske folk er parat til at følge regeringens politik, men at besættelsens psykologiske tryk alligevel hviler tungt på befolkningen. For befolkningens holdning er håbet om og tilliden til indfrielsen af det løfte, der blev givet den 9. april 1940, af afgørende betydning.

Presse og radio stod fuldstændigt i regeringsjubilæets tegn og var nationalt præget, uden at der kunne konstateres hadefulde finter imod os.

Førerens lykønskningstelegram er af den samlede presse blevet offentliggjort på fremtrædende plads og har været genstand for stor opmærksomhed.

Renthe-Fink.

236.

Telegram fra Renthe-Fink ang. emnerne for hans første samtale med statsminister Buhl.

17. maj 1942.

Telegram
(kodeskriver)

København, den 17.5.42 kl. 23,15
Modtaget den 18.5.42 kl. 0,20

Nr. 720 af 17. maj 1942. CITISSIME.

Til Auswärtig Berlin.

Skal sandsynligvis tirsdag 19.5. have min første politiske drøftelse med den nye statsminister Buhl.

Har til hensigt navnlig at sige følgende til ham:

1.) Vi har med interesse gjort os bekendt med regeringserklæringen af 5.5. (Telegrafisk indberetning nr. 636*) af 5.5.). Det kommer imidlertid an på, om de deri indeholdte forsikringer også bliver omsat i gerning. Vi kan ikke tage for gode varer, at regeringen ikke råder over tilstrækkelige fuldmagter, eller at der foreligger parlamentariske hindringer.

2.) Nu under krigen er for os det vigtigste varetagelsen af vore militære interesser og i umiddelbar forbindelse hermed befolkningens holdning i det hele taget og dens forhold til de tyske tropper i særdeleshed. Her er det afgørende, at regeringen aktivt gør alt for at påvirke den offentlige mening i gunstig retning. Man må generelt gå videre ad oplysningens vej, som regeringen allerede er slået ind på med hensyn til problemet med de SS-frivillige. Endvidere må pressen, radioen og offentlige taler anslå en positiv tone. Som den seneste tid har vist, er en særlig påvirkning af skole og universitet påtrængende nødvendig. Samtidig må alle tyskfjendtlige strømninger bekæmpes hensynløst. Dette gælder ikke blot med hensyn til sådanne handlinger, som allerede falder ind under straffelovgivningen, men fremfor alt i forebyggende øjemed, f. eks. med hensyn til agitation.

3.) Ligesom vi gør alt, hvad der er muligt for os, for at sikre forsyningen af det danske erhvervsliv, forventer vi, at Danmark, som ved vor indgriben er blevet forskånet for direkte følger af krigen, gør sit yderste for at bidrage til dækning af de tyske behov.

4.) Hvad angår den kommende nyeuropæiske udvikling, må nødvendigheden af, at Danmark indstiller sig åbent og positivt overfor denne udvikling, fremhæves. Ikke blot regeringen, men også pressen og radioen må i deres holdning tilpasse sig herefter.

5.) Vi har med tilfredshed konstateret, at regeringen offentligt har brændemærket den tidligere handelsminister Christmas Møllers flugt til England, men vi må insistere på, at omstændighederne ved flugten bliver oplyst til bunds, at eventuelle hjælpere bliver fundet, at det bliver konstateret, hvilke forbindelser Christmas Møller har haft og muligvis endnu har i landet, samt at det konservative parti selv utvetydigt tager afstand herfra.

6.) Endelig er der i den sidste tid gentagne gange i pressen og i politiske personligheders udtalelser eftertrykkeligt givet udtryk for ønsket om, at Danmark snart igen må opnå sin fulde frihed.

Sådanne udtalelser må i det lange løb fremkalde urigtige forestillinger i folket. Vore tropper rykkede ind i landet for at beskytte det mod englændernes indgriben og dermed for den skæbne at blive krigsskueplads. Iøvrigt synes man også i den danske

*) ved Pol VI

offentlighed gerne at glemme, at Tyskland og Finland fører den kamp mod bolsjevismen, som de under store ofre af værdier og blod har taget på sig, ikke blot for sig selv, men for hele Europa og også for Danmark, og at Danmark har erklæret sin moralske solidaritet. Vi venter, at Buhl vil drage omsorg for, at disse kendsgerninger mere end hidtil kommer til udtryk i pressen, i radioen og i partiernes politiske arbejde.

Renthe-Fink.

237.

Instruks fra rigsudenrigsminister v. Ribbentrop til Renthe-Fink ang. dennes første samtale med statsminister Buhl.

19. maj 1942.

Skal stedse opbevares under lukke.

Telegram
(kodeskriver)

Særtog, den 19. maj 1942 kl. 2.00
Modtaget: — 19. — — - 3.05

Rigsudenrigsministeren 117/R i toget, den 18. maj 1942
1.) Telko
2.) Diplogerma København. Telegram kodeskriver.

Nr. 541. CITISSIME!

Som nr. 812 videresendt til Diplogerma København.
Telegramkontrollen 19.5.42.

Til gesandten personlig.

I besvarelse af telegram 711*) af 16. maj og telegram 720 af 17. maj.

Jeg er indforstået med de synspunkter, som De vil lægge til grund for Deres drøftelse med den nye danske statsminister. Nr. 6 i Deres telegram giver mig dog anledning til følgende supplerende bemærkninger: De radiotaler, som i anledning af kongen af Danmarks regeringsjubilæum blev holdt af folketingets formand og af amtmanden i Tønder, indeholdt ganske vist ingen direkte udfald eller finter mod Tyskland, men stemmer overens i dette, at Danmark i dag må gennemgå en særlig tung tid, fordi det er besat af vore tropper. Også i kongens tale gives der udtryk for samme tanke, som også virkede særlig påfaldende i Staunings og kongens nytårstaler (Deres telegram nr. 2 af 2.1.42).

Hertil må bemærkes, at Danmark i virkeligheden, takket være den danske regerings fornuftige beslutning af 9. april 1940, som havde den fredelige tyske besættelse til følge, er forblevet mere uberørt af krigen end flertallet af alle andre europæiske lande. På grund af sin geografiske beliggenhed var Danmark forlængst blevet målet for engelske invasionsforsøg og dermed krigsskueplads, hvis vi ikke den 9.4.40 havde foregrebet dette. Yderligere ville Danmark for fremtiden, ligesom hele Skandinavien, have været bolsjevismens sikre bytte, hvis det ikke stod under det tyske riges og dets forbundsfællers værnemagts beskyttelse og beskærmelse og dermed blev forskånet for denne fare. Det indebærer derfor en

*) ved Pol VI

kortsynet underkendelse af virkeligheden og en for vore politiske interesser skadelig tendens, når der alligevel i Danmark i offentlige tilkendegivelser atter og atter tales, som om alt ville være i den skønneste orden for Danmarks vedkommende, hvis blot den tyske besættelse var forbi. Den danske regering synes ikke at være sig de farer bevidst, som ligger i en så forkert åndelig påvirkning af den danske offentlige mening. Denne påvirkes derved til syvende og sidst til stadighed i antitysk retning, hvilket let kan have til følge, at Danmarks indordning i det kommende nye Europa ikke fuldbyrdes roligt og i samarbejde med Tyskland, men at de til stadighed kunstigt nærede antityske strømninger fremmaner kritiske situationer, som Danmark til syvende og sidst kun har sig selv at takke for.

Jeg anmoder Dem om at have Deres opmærksomhed særlig henvendt på den videre udvikling af denne falske mentalitet, som atter og atter kommer til udtryk i de danske tilkendegivelser. De må våge over, at slige tilkendegivelser ikke får den virkning, at den derværende offentlige mening på nogen måde vildledes, og at der opstår en situation, der er til skade for vore interesser. Jeg anmoder Dem om på en måde, der synes Dem passende, at henlede den derværende regerings opmærksomhed på denne tingenes tilstand og at foreholde den det ansvar, som påhviler den i så henseende. Navnlig anmoder jeg Dem om utvetydigt og eftertrykkeligt at gøre dette overfor de herrer Buhl og Scavenius. Jeg anmoder Dem om i den forbindelse at udtale, at vi til syvende og sidst må betragte det som et resultat af denne underkendelse af virkeligheden, når danske politikere, som i disse dage Christmas Moeller, beslutter sig til åbent at gå over i modstanderens lejr. Selvfølgelig har Moellers flugt i Berlin fremkaldt det allerdårligste indtryk, og man spurgte sig selv, om ikke danske regeringsinstanser havde medvirket dertil, da det dog ellers næppe var til at forstå, hvorledes Moeller så let kunne gennemføre sit forehavende. I denne forbindelse anmoder jeg Dem om på det mest eftertrykkelige at rejse det i nr. 5 i Deres telegram 720 gengivne krav om tilbundsgående opklaring af de nærmere omstændigheder ved denne sag og at indberette herom.

Jeg anmoder om telegrafisk indberetning om den danske statsministers og udenrigsministers stillingtagen til disse erklæringer og spørgsmål. I samme retning vil man her tale med gesandt Mohr.

Ribbentrop.

238.

Telegram fra Renthe-Fink ang. samtale med statsminister Buhl.

22. maj 1942.

Telegram
(kodeskriver)

København, den 22. maj 1942 kl. 23.25
Modtaget: — 23. — — - 01.00

Nr. 752 af 22.5.42

I anledning af telegrafisk instruks nr. 612*) af 19.5.1942.

Drøftelsen med den nye statsminister Buhl har fundet sted. Udenrigsminister Scavenius deltog deri. Jeg foreholdt indtrængende Buhl det tunge ansvar, som han har overtaget, og udtalte overfor ham, at vi ventede, han ville sætte hele sin person og hele sin autoritet ind for et loyalt og uforbeholdent samarbejde med Tyskland. Han skulle løse den betydningsfulde opgave at drage konsekvenserne på det indrepolitiske område af sam-

*) 612 forkert, måske 812 (ved Pol VI)

arbejdspolitikken med Tyskland. Jeg lod ham ikke være i tvivl om, at vi gør vor holdning overfor ham afhængig af, at han også virkelig omsætter de i regeringserklæringen af 5. 5. givne forsikringer i gerning. Jeg gik så ind på hver enkelt af de i telegrafisk indberetning nr. 720*) af 17. maj opførte punkter, hvorunder jeg fremhævede, at Danmark praktisk taget var krigsområde og lå midt i den tyske front. De tyske troppers sikkerhed og varetagelsen af de tyske militære interesser måtte gå forud for alt andet. I tilslutning hertil bragte jeg i overensstemmelse med den i telegrafisk instruks nr. 612**) af 19.5. givne instruks tilfældet Christmas Moeller på tale og gentog eftertrykkeligt kravet om en tilbundsgående opklaring. Tilsidst karakteriserede jeg den tendens, der er kommet til udtryk i de sidste måneders udtalelser, hvorefter Danmark i dag må gennemgå en særlig trang tid, fordi det er besat af vore tropper, som kortsynet og farlig for Danmark og erklærede, at vi ikke længere var indstillet på at tillade en sådan antitysk påvirkning af offentligheden.

Statsminister Buhl og Scavenius blev stærkt grebet af den alvor, der prægede mine erklæringer. Buhl fremhævede, at han ligesom Stauning var overbevist om nødvendigheden af et tillidsfuldt og snævert samarbejde med Tyskland, og at han helt og fuldt vedkendte sig regeringserklæringen af 5.5. Han ville gøre alt for at opretholde et godt forhold mellem befolkningen og de tyske tropper. Han ville også gå ind for, at det mest mulige blev præsteret for Tyskland på det økonomiske område. Han understregede sin interesse i Danmarks medarbejde ved genopbygningen i øst og beklagede, at der af velkendte grunde, fremfor alt råstofmanglen, for tiden naturnødvendigt var sat grænser for det danske medarbejde. Han forsikrede, at der ville blive gennemført en tilbundsgående undersøgelse af de nærmere omstændigheder ved Christmas Moellers flugt, hvis handlemåde han skarpt fordømte. Hvad angik den af os påtalte tendens i den sidste tids udtalelser, ville han arbejde i den af os ønskede retning. Man måtte dog ikke underkende, at det for at få det danske folk til at holde ud var nødvendigt så at sige som en trøstpræmie for upåklagelig opførsel at stille det genoprettelsen af dets fulde selvstændighed og uafhængighed i udsigt. Mine udtalelser angående besættelsen var fuldkommen rigtige, men han bad mig forstå, at det var vanskeligt psykologisk at klargøre dette for det danske folk. At have fremmede tropper i landet var altid en prøvelse for et folks selvfølelse.

Jeg svarede Buhl, at den rigtige påvirkning af offentligheden var af afgørende vigtighed for Danmarks fremtid, og at det var forkert alene at stole på det danske folks sunde instinkt. I denne tid måtte det forventes af den danske regering, at den virkelig tog ledelsen og sørgede for folkets rigtige åndelige indstilling.

Renthe-Fink

*) ved Pol VI
**) måske 812.

239.

Notits [af Renthe-Fink] ang. samtale med statsminister Buhl.

28. maj 1942.

Notits[1])

Jeg har i dag, den 20.5.1942, haft min første politiske drøftelse med statsminister *Buhl*, i hvilken udenrigsminister von Scavenius deltog.

Jeg indledte samtalen med en henvisning til, at statsminister Buhl, selvom han allerede i lang tid havde været medlem af kabinettet, nu havde overtaget en fuldstændig ny opgave. Buhl, som for fremtiden havde ansvaret for den danske regerings samlede politik, måtte sætte hele sin personligheds og sin officielle autoritets vægt ind for et loyalt og uforbeholdent samarbejde med Tyskland. Det var hans særlige opgave at drage konsekvenserne på det indrepolitiske område af samarbejdspolitikken med Tyskland.

Jeg konstaterede, at Buhls forgængers, Staunings, politik ikke havde tilfredstillet os på alle punkter, men at vi dog måtte anerkende, at Stauning havde været fuldt overbevist om nødvendigheden af, at Danmark orienterede sig positivt overfor Tyskland. Stauning havde ikke hengivet sig til nogen illusion om værdien af skandinaviske ideer og havde stillet sig på det standpunkt, at Danmark aldrig måtte blive „Nordens lænkehund mod syd". Han havde åbent bekendt sig til Europas økonomiske samarbejde under Tysklands førerskab og bekræftet Danmarks tilpasning til den nye europæiske udvikling. Han havde også bestræbt sig for at indpasse Danmarks besættelse i den rigtige storpolitiske forbindelse og for at holde vågent øje med alle antityske strømninger — også indenfor sit eget parti. Buhl måtte være klar over, at han som ny mand først måtte erhverve vor tillid, tilmed da han tidligere gentagne gange havde vist en anden indstilling overfor os end Stauning.

Her afbrød Buhl mig og sagde, at det var rigtigt, at han ikke altid havde været af samme mening som Stauning; men det havde kun drejet sig om detailler. Han havde altid tilsluttet sig Staunings store linie og hans opfattelse af nødvendigheden af et samarbejde med Tyskland. I denne forbindelse henviste Buhl og Scavenius til regeringserklæringen af 5.5. Jeg svarede hertil, at vi naturligvis med interesse havde taget denne erklæring til efterretning; men det kom an på, om Buhl også virkelig realiserede den deri skitserede politik.

Jeg kom så nærmere ind på de opgaver, der forelå for den danske regering, og fremhævede, at Danmark praktisk talt var krigsområde og lå direkte i den tyske front. Denne alvorlige kendsgerning burde Buhl altid holde sig for øje. Det vigtigste var derfor at sørge for de tyske troppers sikkerhed og for varetagelsen af de tyske militære interesser i det hele taget. I denne forbindelse var befolkningens almindelige holdning og navnlig dens forhold til de tyske tropper af afgørende betydning. Vi forventede af den danske regering, at den i fremtiden på eget initiativ og med alle til rådighed stående midler påvirkede den offentlige mening i gunstig retning.

Udenrigsministeren indskød her, at regeringen, som det ville være mig bekendt, allerede havde truffet visse foranstaltninger. Han sigtede hermed til den aktion, der var blevet iværksat på grund af SS-frivilliges og deres pårørendes klager.

Jeg bemærkede, at man måtte gå videre ad denne vej; enkelte forholdsregler var ikke nok. Også presse, radio og offentlige udtalelser måtte få en mere positiv tone overfor Tyskland. En særlig påvirkning af ungdommen i skoler og på universiteter var nødvendig. Da jeg hentydede til tilfældet med katedralskolen i Aalborg, bemærkede udenrigsministeren, at undervisningsministeren, straks efter at han havde hørt om begivenhederne, havde ladet foretage en undersøgelse gennem en ledende tjenestemand i ministeriet og i dag på grundlag af den i går overfor ham aflagte beretning suspenderet skolens rektor. Jeg tog dette til efterretning, men gav udtryk for den opfattelse, at det havde været undervisningsmyndighedernes sag overhovedet ikke at lade det komme til sådanne tilstande. Ophidselsen af ungdommen i de danske skoler blev desværre stadig stærkere, her måtte der gribes energisk ind.

Jeg henviste med eftertryk til, at Buhl som statsminister hensynsløst måtte bekæmpe alle tyskfjendtlige strømninger. Det gjaldt ikke blot om at straffe kriminelle handlinger, men fremfor alt om at virke forebyggende og i fødslen kvæle enhver antitysk agitation.

Det næste punkt, jeg berørte, var de danske myndigheders og navnlig det danske politis pålidelighed. Jeg skjulte ikke overfor Buhl, at hvis der skulle opstå tvivl om deres pålidelighed, ville dette uundgåeligt føre til en udvikling, der ikke kunne være i den danske regerings interesse. Vi ville så blive nødt til at skaffe os vore egne udøvende organer. I den forbindelse strejfede jeg også spørgsmålet om det danske militær, hvilket fik såvel Buhl som Scavenius til at erklære, at det danske militær aldrig ville lade sig rive med til ubesindigheder. Jeg fortsatte, at det ikke kunne tolereres, når den danske regering i dag satte folk, der var kendt for deres antityske indstilling, i førende stillinger eller på poster, der gav indflydelse på, hvorledes stemningen og den offentlige mening dannedes. Som eksempel nævnte jeg udnævnelsen af provst Høgsbro til leder af pastoralseminariet.

Med hensyn til det økonomiske betonede jeg, at Tyskland indenfor de af krigen afstukne rammer bestræbte sig for at imødekomme de danske behov og ønsker; vi måtte derfor forvente, at Danmark satte alle sine kræfter ind for navnlig på det økonomiske område at nå frem til maksimalydelser til Tyskland. Statsminister Buhl bemærkede, at dette jo

allerede nu var tilfældet, og at han ville sørge for, at det også fremdeles blev således. Da jeg fremhævede betydningen af dansk deltagelse i opbygningsarbejdet i øst, gav statsminister Buhl udtryk for sin interesse for dette spørgsmål, men beklagede, at der af velkendte grunde, fremfor alt råstofmangel, for tiden var grænser for det danske medarbejde.

Derefter kom jeg ind på tilfældet Christmas Møller og sagde, at hans åbne overgang til den fjendtlige lejr beviste, hvor rigtigt vi havde bedømt ham, og hvor berettigede de forholdsregler havde været, som vi havde krævet taget imod ham. Christmas Møllers flugt havde i Berlin fremkaldt det allerdårligste indtryk; det var vanskeligt at tænke sig, at Christmas Møller havde foretaget dette skæbnesvangre skridt uden at få støtte fra indenlandske instanser eller uden at have grund til at tro, at han kunne regne med, at de var indforstået. Hermed hentydede jeg til Christmas Møllers venner indenfor det konservative parti. I overensstemmelse med instrukserne fra Berlin (jfr. telegrafisk instruks særtog nr. 612 af 19.5.1942) gentog jeg, at sagen måtte opklares til bunds, og at undersøgelsen også måtte udvides til medhjælpere og til Christmas Møllers hjemlige forbindelser. Samtidig lod jeg forstå, at jeg fandt, at de konservative burde have taget skarpere afstand fra Christmas Møller. Statsminister Buhl fordømte Christmas Møllers handlemåde og forsikrede, at der ville ske en tilbundsgående efterforskning af de omstændigheder, hvorunder hans flugt var foregået.

Tilsidst kom jeg ind på de offentlige udtalelser i den sidste tid og omtalte den tendens, som var kommet til udtryk deri: dels at Danmark havde en særlig vanskelig tid at gennemgå, fordi det var besat af tyske tropper, og dels det stadigt tilbagevendende pointerede ønske om at blive frit. Jeg betonede, at Danmark som følge af sin fornuftige beslutning den 9. april 1940 var forblevet meget mere uberørt af krigen end flertallet af de europæiske lande. På grund af sin geografiske beliggenhed ville Danmark forlængst være blevet målet for engelske invasionsforsøg og derigennem krigsskueplads, hvis vi ikke den 9. april 1940 var kommet det i forkøbet. Tilmed ville Danmark, hvis det ikke stod under det tyske riges og dets forbundsfællers beskyttelse og derigennem blev skånet for denne fare, sikkert blive et offer for bolsjevismen. Det var derfor en kortsynet underkendelse af virkeligheden og en tendens, der var til skade for vore politiske interesser, når der i offentlige udtalelser blev talt, som om alt ville være i skønneste orden for Danmark, når blot de tyske tropper var væk. Den danske regering var sig øjensynlig ikke den fare bevidst, som lå i en sådan urigtig åndelig påvirkning af den offentlige mening. Denne blev derigennem til syvende og sidst til stadighed påvirket i antitysk retning, hvilket nemt kunne få til følge, at Danmarks indordning i det nye, kommende Europa ikke ville fuldbyrdes roligt og i samarbejde med Tyskland, men at de antityske strømninger, som til stadighed blev kunstigt næret, ville fremkalde kritiske situationer, hvis omkostninger til syvende og sidst kun Danmark selv ville komme til at bære. Jeg understregede det ansvar, som statsminister Buhl og den danske regering havde i så henseende, og henviste til, at det netop var en følge af denne underkendelse af virkeligheden, når danske politikere, som i disse dage Christmas Møller, besluttede sig til åbent at gå over i modstanderens lejr. Jeg henviste også til de af elever i Aalborg katedralskole forøvede sabotagetilfælde. Statsminister Buhl svarede, at han ville arbejde i den af os ønskede retning. Man måtte imidlertid ikke underkende, at det for at få det danske folk til at holde ud var nødvendigt at stille det genoprettelsen af dets fulde selvstændighed og uafhængighed i udsigt så at sige som en trøstpræmie for dadelfri optræden. Mine bemærkninger angående besættelsen var fuldkommen rigtige, men han bad mig om at forstå, at det var vanskeligt psykologisk at gøre dette klart for det danske folk; dette at have fremmede tropper i landet var altid en belastning for et folks selvfølelse.

Jeg svarede Buhl, at den rigtige påvirkning af offentligheden var af afgørende betydning for Danmarks fremtid, og at det var forkert at forlade sig på det danske folks sunde instinkt og at bygge på, at det nok ville blive ved med at være fornuftigt. I denne tid måtte det af den danske regering forventes, at den virkelig tog føringen og sørgede for folkets rigtige åndelige indstilling.

Det var umiskendeligt, at mine meget alvorlige bemærkninger gjorde stærkt indtryk på statsminister Buhl og udenrigsministeren.

København, den 28. maj 1942.

[1]) Med håndskrift er over overskriften tilføjet: „Til ministeren".

240.

Notits af presseattaché Schröder ang. oplysninger af Aage Jørgensen om den svenske statsminister Per Albin Hanssons drøftelser med danske socialdemokrater.

[udateret.]

Hemmelig!

Notits

I eftermiddags opsøgte hr. Aage Jørgensen mig for at give mig forskellige oplysninger om mødet mellem statsminister Per Albin Hansson og indflydelsesrige danske socialdemokratiske politikere. Meddelelserne stammer fra Ernst Berg, der har modtaget dem fra en deltager, Laurits Hansen.

I mødet, som fandt sted den 11. maj på Bellevue strandhotel, deltog følgende personer: Per Albin Hansson, statsminister Buhl, Hedtoft-Hansen, landbrugsminister Bording, fagforeningsfører Laurits Hansen, folketingsmand Alsing-Andersen, Hartvig Frisch, H. C. Hansen, Ejler Jensen, Oskar Hansen, Torsten Nielsson. Fra dansk side skulle følgende punkter være blevet opstillet som program for drøftelsen:

1. England vinder krigen.
2. a. Socialdemokratiets udenrigspolitiske mål: Et mod Tyskland rustet og befæstet Norden.
   b. Indrepolitiske mål: National-demokratiske enhedsbevægelser indtil nationalsocialismens tilintetgørelse.
3. Forholdet til Rusland ordnes af de angelsachsiske magter. Baltikum, Karelen, Polen o. s. v. bliver russisk magtområde.
4. Socialdemokratierne i Danmark og Sverige må i hvert fald forblive udenfor diskussionen — et tysk krav om krigsdeltagelse må dog besvares med et afgjort nej.
5. Forbindelseskanal: det svenske gesandtskab i København.

Til punkt 1. gav kun Torsten Nielsson udtryk for tvivl, medens Hartvig Frisch ikke anså den i punkt 2 angivne linie for gennemførlig. Punkterne 3, 4 og 5 bifaldtes enstemmigt.

I løbet af søndagen og mandagen havde statsminister Per Albin Hansson forskellige personlige drøftelser under fire øjne med statsminister Buhl.

Yderligere informationer.

Efter hvad hr. Aage Jørgensen videre meddelte mig, har den den 4. maj udsendte regeringserklæring været genstand for skarp kritik fra den socialdemokratiske rigsdagsgruppes side. Buhl og Bording har givet kritikerne ret og påstået, at minister Gunnar Larsen havde truet med at demissionere i det tilfælde, at erklæringen blev afsvækket.

Tirsdag den 19. maj kl. 10 formiddag skal der have været afholdt et fortroligt møde, i hvilket følgende personer deltog: Hal Koch, Ole Bjørn Kraft, Hedtoft-Hansen, H. C. Hansen, Kjærbøl, Laurits Hansen, Ejler Jensen, Hellberg, Einer Jensen, Ingvard Dahl, Einar Nielsen, Oskar Hansen, Svend Johansen, Johannes Sperling, Erik Appel.

Redaktøren for det socialdemokratiske ungdomstidsskrift, Oskar Hansen, skal, efter hvad Jørgensen videre fortalte mig, gentagne gange have givet oplysninger til det illegale kommunistiske tidsskrift „Land og Folk". Oskar Hansen foranstaltede i sin tid indbrudene hos DNSAP.

Det var endvidere bekendt, at to svenskere, sandsynligvis fra det herværende svenske gesandtskab, gentagne gange havde aflagt informationsbesøg hos Oskar Hansen på „Social-Demokraten"s redaktion, og det på et tidspunkt, da H. P. Sørensen endnu var chefredaktør. En af kurererne mellem den danske og svenske partiledelse var redaktør Allan Vogt fra dagbladet „Arbetet" i Malmø.

Oskar Hansen skal gentagne gange have aflagt besøg hos Christmas Møller. Han skal selv have indrømmet, at forskellige af hans partifæller gentagne gange havde deltaget i disse besøg — sandsynligvis Hedtoft-Hansen, H. C. Hansen, Hellberg, Svend Johansen o. a.

Redaktør Karl Bjarnhof skal have udtalt, at Hedtoft-Hansen havde ladet ham vide, at han for ca. tre fjerdingår siden havde fået tilbudt en rejse til England.

Som Alsing-Andersens efterfølger som partiformand — Alsing-Andersen skal være udset til finansminister — skal Einer Jensen være udset.

Aage Jørgensen forsikrede mig, at hans oplysninger var pålidelige, efter at jeg i forvejen havde gjort ham opmærksom på disse meddelelsers politiske rækkevidde.

Forelagt ministeren.

Schröder.

241.

Skrivelse fra SS-rigsfører Heinrich Himmler ang. Frikorps Danmark.

29. maj 1942.

Hemmelig.

Afskrift.

SS-RIGSFØREREN — *Førerhovedkvarteret, den 29.5.1942.*

J. nr. 1222/42

RF/V

Vedr.: Frikorps Danmark.

Reference: Deres af 13.5.42. Nr. 01299/42 hemmelig.

Højtærede hr. feltmarskal!

I besvarelse af Deres brev af 13.5.42 vedrørende den af medlemmer af Frikorps Danmark i København udviste optræden tillader jeg mig at meddele, at de af Dem nævnte episoder i København også af mig føles som meget ubehagelige. De er opstået ved, at nogle medlemmer af frikorpset, der var i København på orlov, af medlemmer af det danske nationalsocialistiske parti er blevet misbrugt til propagandaformål. Der er draget omsorg for, at noget sådant ikke vil gentage sig. Ved selve mødet med SS-Sturmbannführer von Schalburg forekom den slags begivenheder ikke.

Heil Hitler!

Deres meget hengivne

sign. **H. Himmler.**

For afskriftens rigtighed

ulæseligt navn

Major.

Hemmelig.

VÆRNEMAGTENS OVERKOMMANDO

Hovedkvarteret, den 2. juni 1942.

Nr. 01429/42 hemmelig/WFSt/Qu (III)

Reference: Den øverstkommanderende for de tyske tropper i Danmark afd. Ic nr. 650/42 hemmelig af 6.5.42.

Vedrører: Frikorps Danmark.

Til
den øverstkommanderende for de tyske tropper
i Danmark.

Hoslagt oversendes i genpart svarskrivelse fra SS-rigsføreren og chefen for det tyske politi på en personlig skrivelse fra chefen for værnemagtens overkommando.

Chefen for værnemagtens overkommando.

Efter bemyndigelse

ulæseligt navn.

1 bilag.

Hemmelig.

DEN ØVERSTKOMMANDERENDE
FOR DE TYSKE TROPPER
I DANMARK

Hovedkvarteret, den 14. juli 1942.

Afd. Ic 650/42 hemmelig.

Til
den kommitterede for den indre forvaltning
hos det tyske riges befuldmægtigede,
København,
Dagmarhus.

Hoslagt oversendes til underretning afskrifter af en skrivelse fra chefen for OKW af 13.5.42 og af SS-rigsførerens svar af 29.5.42 vedrørende Frikorps Danmark.

For den øverstkommanderende for de
tyske tropper i Danmark
Chefen for generalstaben

Efter bemyndigelse.

2 bilag.

242.

Telegram fra Renthe-Fink ang. v. Schalburgs begravelse.

6. juni 1942.

Telegram
(kodeskriver)

København, den 6. juni 1942
Modtaget: — 7. — —

Nr. 820 af 6.6.42

I anledning af telefonisk instruks d.d. fra understatssekretær Luther, særtog.

På grundlag af en undersøgelse af situationen her kommer fra dansk side som den, der kan foranstalte sørgehøjtideligheden for den faldne chef for Frikorps Danmark, SS-Obersturmbannführer Schalburg, i virkeligheden kun DNSAP på tale, da ingen repræsentativ repræsentant for frikorpset er tilstede i Danmark. Selvfølgelig vil dr. Clausen, da Schalburg var hans mangeårige medarbejder, og da frikorpset overvejende er sammensat af partimedlemmer, i og for sig absolut være kompetent til at foranstalte sørgehøjtideligheden for Schalburg, men den vil da begrænses væsentligst til partimedlemmer, medens en af frikorpset eller fra tysk side arrangeret højtidelighed vil have adresse til langt videre danske kredse. Overladelse af sørgehøjtideligheden til partiet vil give DNSAP en vis ny impuls. Man må dog være klar over, at en sådan stærk fremhævelse af vor forbindelse med partiet kan skaffe os nye vanskeligheder og en spændt situation, som det navnlig i øjeblikket er bedst at undgå.

Den øverstkommanderende for de tyske tropper, med hvem jeg har drøftet spørgsmålet, har overfor mig udtalt, at han af militære grunde anser det for ubetinget påkrævet at opretholde den hidtidige linie, hvorefter man er tilbageholdende overfor de indrepolitiske modsætninger, og at han derfor ikke selv vil give møde ved en af partiet arrangeret sørgehøjtidelighed, men kun sende en officer. Såfremt den øverstkommanderende ikke selv giver møde, tilmed da det drejer sig om et militært og politisk fremtrædende medlem af værnemagten, vil det vække stor opsigt her, navnlig hvis jeg i modsætning til ham fik ordre til selv at deltage.

Jeg anmoder om, at det under disse omstændigheder overvejes, om sørgehøjtideligheden for den faldne chef for Frikorps Danmark ikke alligevel bør arrangeres af mig eller endnu bedre af den øverstkommanderende for de tyske tropper. Her venter man i almindelighed en udadtil synlig hædersbevisning enten ved en fra tysk side arrangeret højtidelighed eller ved, at den øverstkommanderende og jeg deltager i en fra dansk side arrangeret højtidelighed.

Telegrafisk instruks udbedes.

Renthe-Fink.

243.

Telegram fra Renthe-Fink ang. kirkeminister Fibigers grundlovstale.

6. juni 1942.

Hemmeligt!

Telegram
(hemmelig kode)

København, den 6. juni 1942.
Ankommet — 7. — — kl. 01,00.
Nr. 822 af 6.6.42.

Højtideligholdelsen af den danske grundlovsdag i går forløb fuldstændig roligt. Man havde fra dansk side givet afkald på større officielle stævner. Den konservative kirkeminister Fibiger holdt radiotale i dagens anledning og påpegede især nødvendigheden af at klare tidens opgaver på samlingspolitikkens grund. Den tillidsfulde forståelse, som man fra ansvarlig side hidtil har mødt overalt i befolkningen, vidner om politisk modenhed og vilje til at sætte det fælles vel over særinteresser. Ganske særlig har man fulgt kongens bud om bevarelse af ro og orden i landet. Det må fremhæves, at besættelsesperioden hidtil har haft et værdigt forløb, og at det danske folk i sit forhold til besættelsesmagten har vist ansvarsbevidsthed og forståelse af situationens alvor. I det tyske tilsagn om, at Danmark efter krigens afslutning vil få sin fulde frihed og selvstændighed tilbage, må man også se en forpligtelse for danskerne til at bevare respekten for regeringsformen og uddybe og forstærke folkets ubrødelige sammenhold, så Danmark med sine gode kræfter i behold kan yde en indsats for Europas genopbygning efter krigen.

I Aalborg talte formanden for den konservative rigsdagsgruppe, Ole Bjørn Kraft, ved et grundlovsstævne. I sin tale fremhævede han især den danske forfatnings betydning for den nuværende danske samarbejdspolitik.

I København arrangerede DNSAP et nationalsocialistisk massemøde med 3 000—4 000 deltagere. Mødet forløb fuldstændig gnidningsløst. Som sædvanlig havde en stor del af Københavns befolkning benyttet denne sommerfestdag til udflugter i omegnen, så byen gjorde et roligt og forladt indtryk.

Renthe-Fink.

244.

Telegram fra Renthe-Fink ang. v. Schalburgs begravelse.

10. juni 1942.

Telegram
(kodeskriver)

København, den 10. juni 1942 kl. 11,50.
Modtaget: — 10. — — - 12,30.
Nr. 91 af 10.6. CITISSIME!

Under henvisning til den i går af legationsråd Rademacher videresendte telefoniske instruks.

Den øverstkommanderende for de tyske tropper, som for tiden tjenstligt opholder sig i Berlin, lod mig i morges meddele, at generalfeltmarskal Keitel havde bestemt, at der

af den øverstkommanderende skal arrangeres en militær mindehøjtidelighed for den faldne chef for Frikorps Danmark. Efter mit skøn kan der kun afholdes en mindehøjtidelighed for Schalburg, hvis såvel rigets repræsentant som den øverstkommanderende personlig deltager deri. Jeg har overfor den øverstkommanderendes repræsentant givet udtryk for, at højtideligheden efter Auswärtiges Amts instruks skal arrangeres af mig, og at generalfeltmarskal Keitel, hvis han ønsker en ændring, må sætte sig i forbindelse med rigsudenrigsministeren. Hvad angår spørgsmålet om talere, da har den øverstkommanderende givet udtryk for, at hans personlige deltagelse i højtideligheden var tvivlsom, hvis den får et indrepolitisk anstrøg ved, at partifører Frits Clausen optræder som taler, hvilket udfra et militært synspunkt ikke forekom ham ønskeligt. Under disse omstændigheder har jeg til hensigt helt at stryge danske talere ved højtideligheden.

Telegrafisk instruks udbedes.

Renthe-Fink.

245.

Indberetning fra Renthe-Fink ang. kirkeminister Fibigers grundlovstale.

10. juni 1942.

DET TYSKE GESANDTSKAB
København

København, den 10. juni 1942.

Journ. nr. 374/42

I tilslutning til telegr. indber. nr. 822 af 6.6.1942. Pol VI 695[42] lb.

Vedr.: Festligholdelse af den danske grundlovsdag 5.6.1942.

2 kopier.
1 bilag (3 expl.)

Til
Auswärtiges Amt,
Berlin.

I tilslutning til ovennævnte telegrafiske indberetning fremsendes en ordret oversættelse af den radiotale, som kirkeminister Fibiger holdt i sin egenskab af formand for det konservative parti, idet dette parti stod for tur i henhold til den mellem koalitionspartierne aftalte turnus. Formelt giver talens indhold ikke grund til indvendinger, tværtimod repræsenterer den et vist fremskridt sammenlignet med tidligere ministertaler af denne art. F. eks. blev besættelsen omtalt som „en fremmed magts beskyttelse". Uden tvivl skyldes dette fremskridt, som har vakt almindelig opmærksomhed, en påvirkning fra statsministerens og udenrigsministerens side, fremkaldt af mine særdeles eftertrykkelige forestillinger i forbindelse med statsministerskiftet. Alligevel har jeg overfor udenrigsministeren givet udtryk for, at minister Fibigers udtalelser var utilfredsstillende for os, fordi de som helhed betragtet gav en begrænsende fortolkning af den nye statsministers regeringserklæring af 5. maj d. å. og kun indenfor rammerne af en skandinavisk blokdannelse tilsluttede sig tanken om Danmarks tilpasning til det ubetinget nødvendige og snævre samarbejde med Tyskland i det nye Europa. Samtidig betegnede jeg det som yderst uheldigt, at koalitionspartierne til trods for Christmas Møller-sagen lod hr. Fibiger optræde som taler, selvom turen rutinemæssigt var kommet til ham.[1])

Kirkeminister Fibigers tale har givet forholdsvis ringe genlyd i den danske presse. I det væsentlige indskrænkede bladene sig til at bringe et udførligt referat af Fibigers tale og knyttede kun i enkelte tilfælde redaktionelle bemærkninger til hans udtalelser. I disse kommentarer findes heller ingen nye tanker. De fremtræder mere eller mindre som en omskrevet gengivelse af kirkeministerens synspunkter.

Med overskriften „I Samlingens Tegn" henviste „Berlingske Tidende" til, at dette års grundlovsdag ikke var blevet benyttet til partipolitiske demonstrationer, men at den på en virkningsfuld måde havde givet udtryk for det danske folks samdrægtighed under de nuværende forhold. Med særlig interesse beskæftigede bladet sig med Fibigers udtalelser om samhørigheden mellem de nordiske folk og understregede ministerens erklæring om, at Danmark ville gå ud af det nuværende opgør som et „nordisk-bevidst Folk". „De Strømninger og Bevægelser, som Dag for Dag fører det danske Folk dybere ind i den nordiske Idéverden til et snævrere Fællesskab med Broderfolkene, bør ikke undervurderes. De vil bære Frugt, naar Tiden er inde." — Yderligere fremhævede „Berlingske Tidende", at det danske folk havde vist sig i stand til at gennemføre overgangen fra frie politiske kampe til national samling med bibeholdelse af den demokratiske statsform.

Ene af alle blade beskæftigede „Fædrelandet" sig kritisk med Fibigers udtalelser, der betegnedes som en „indsprøjtning til demokratiets forherligelse". Bladet bebrejder ministeren, at han har trukket kirken ind i den politiske kamp og gjort kirkens sag til demokratiets sag. Det kritiseres, at Fibiger ikke tog klar afstand fra Christmas Møller. Hans bemærkning om, at enkelte ansvarsløse kredse havde ignoreret kongens og regeringens opfordring, var næppe møntet på den tidligere konservative partiformand, men på andre (nationalsocialistiske) personer. Fibigers radiotale på grundlovsdagen måtte betragtes som en udfordring.

Heller ikke de mindre grundlovsmøder i provinsen har sat sig nævneværdige spor i den danske presse. Såvidt de overhovedet er blevet redaktionelt kommenteret, har man sunget „samlingens" pris.

Renthe-Fink.

---

[1]) Dokumentet er her med v. Grundherrs håndskrift påført:
„Jeg har udtalt mig på ganske samme måde overfor minister Mohr. Grdh."

246.

Notits af understatssekretær Martin Luther til rigsudenrigsminister v. Ribbentrop ang. v. Schalburgs begravelse.

11. juni 1942.

ad D III 339/42

HASTER MEGET.

Berlin, den 11. juni 1942.

Referatnotits

Vedrører: Sørgehøjtidelighed for den faldne chef for Frikorps Danmark.

Efter forslag fra gesandt v. Renthe-Fink bør sørgehøjtideligheden for SS-Obersturmbannführer von *Schalburg* arrangeres af ham eller af den øverstkommanderende i Danmark. Rigsudenrigsministeren har på mit forslag bestemt, at gesandt v. Renthe-Fink overtager arrangementet.

Generalfeltmarskal Keitel ønsker nu, at der arrangeres en militær mindehøjtidelighed. I den anledning ringede Obergruppenführer Wolff på SS-rigsførerens vegne i aftes til mig og bad mig om at forelægge rigsudenrigsministeren ønsket om, at han bifalder generalfeltmarskal Keitels forslag. Sørgetalen skal holdes af SS-Obergruppenführer Krüger, hvem uddannelsen af Frikorps Danmark indenfor Waffen-SSs rammer har været underlagt. Den vil blive forelagt Auswärtiges Amt. I selve højtideligheden skal Gruppenführer Berger deltage som repræsentant for SS-rigsføreren, men ikke tale. Partiføreren for DNSAP Clausen vil nedlægge en krans og i den forbindelse kun udtale nogle ord til ære for den faldne kammerat.

I betragtning af den kendsgerning, at SS-rigsføreren er indforstået med, at sørgehøjtideligheden arrangeres af den militære øverstkommanderende, foreslår jeg at imødekomme hans ønske og meddele godkendelse. Højtideligheden vil blive afholdt førstkommende tirsdag. Gesandt v. Renthe-Fink vil selvfølgelig deltage. Obergruppenführer Wolff vil i eftermiddag telefonere til mig for at få besked om rigsudenrigsministerens afgørelse.

Jeg anmoder om godkendelse.

Luther.

Til forelæggelse for *rigsudenrigsministeren.*

Af hensyn til sagens presserende karakter gennemslag
til statssekretær von Weizsäcker
til underretning.

247.

Skrivelse fra understatssekretær E. Woermann til Renthe-Fink ang. skrivelse fra SS-Obergruppenführer Reinhard Heydrich om den danske modstandsbevægelse.

12. juni 1942.

Hemmelig.

Afskrift nr. 1 til gesandtens personlige dokumenter. *Berlin W 8, den 12. juni 1942.*

AUSWÄRTIGES AMT

Nr.Pol VI 6352 hemmelig

I tilslutning til instruks af 1. maj 1942 —
Pol VI 5640 hemmelig eksp. II.

Til det tyske gesandtskab
v/ hr. minister v. Renthe-Fink,
København.

Vedlagt fremsender jeg til efterretning en afskrift af det svar, den afdøde chef for sikkerhedspolitiet og SD meddelte Auswärtiges Amt i anledning af dettes skrivelse af 28. april 1942 — Pol VI 5640 hemmelig eksp. I.

Rigsudenrigsministeren anmoder Dem om at handle i overensstemmelse med skrivelsen af 3. juni 1942 — Az. 2711/42 — fra chefen for sikkerhedspolitiet og SD, d. v. s. ikke lade det bero ved den i la Cour-sagen anvendte fremgangsmåde, men under iagttagelse af al fornøden varsomhed og tilbageholdenhed så hurtigt og effektivt som muligt sætte en stopper for det danske modstandsarbejde ved yderligere forholdsregler af samme art som i la Cour-sagen.

E. b.

sign. **Woermann.**

Afskrift Pol VI 6352 hemmelig. *Berlin, den 3. juni 1942.*

CHEFEN FOR SIKKERHEDS-
POLITIET OG SD

Az. 2711/42.

Til hr. rigsudenrigsminister
Joachim von Ribbentrop,
Berlin.

Højtærede hr. rigsminister!

Med interesse har jeg modtaget Auswärtiges Amts svar — Pol VI 5640 hemmelig — på min skrivelse af 18.2.1942 og min rapport om dannelsen af en national modstandsfront i Danmark.

Af svaret fremgår, at Deres ministeriums opfattelse af den åndelige modstandsbevægelses opståen og udvikling i Danmark principielt falder sammen med det resultat, jeg er kommet til ved mine egne iagttagelser.

Jeg har med tilfredshed bemærket den fremgangsmåde, det tyske riges befuldmægtigede i København har benyttet i la Cour-sagen, og har ligeledes konstateret, at vor holdning i la Cour-sagen ikke blot har foranlediget den danske regering til mere positiv påvirkning af befolkningen, men også forbigående virket direkte skræmmende på lederne af modstandsarbejdet. De forholdsregler, der blev truffet i la Cour-sagen, ligger efter min mening helt på linie med, hvad der foreslås i slutningen af min rapport. Når jeg på side 40, pkt. 2, foreslår, at man

> „arresterer og uskadeliggør de farligste ledende personligheder i modstandsarbejdet enten gennem den danske regering eller, hvis denne ikke er i stand til det, direkte ved hjælp af tyske myndigheder",

betragter jeg fremgangsmåden mod la Cour som et første vellykket skridt i denne retning. Jeg anser gennemførelsen af disse forholdsregler i form af „statuering af et eksempel", således som Auswärtiges Amt har anordnet, for fuldtud hensigtsmæssig i øjeblikket, men jeg er på den anden side overbevist om, at en virkningsfuld blokering af det stadig vedvarende — omend i øjeblikket mere forsigtige — modstandsarbejde kun vil kunne opnås, hvis endnu *flere* af det antityske modstandsarbejdes ledende personligheder bliver uskadeliggjort på samme måde som la Cour. Det er en selvfølge, at man til sådanne videregående skridt stedse må vælge passende tidspunkter og anledninger, hvorom kun det tyske riges befuldmægtigede i København kan træffe afgørelse.

Jeg må imidlertid endnu en gang *udtrykkeligt* erklære det for min overbevisning, at det — med hensyntagen til al fornøden varsomhed og tilbageholdenhed — er påtrængende nødvendigt hurtigst muligt at sætte en effektiv stopper for det danske modstandsarbejde ved yderligere forholdsregler af samme art som i la Cour-sagen.

Selvom Auswärtiges Amt i betragtning af den danske mentalitet ikke i øjeblikket frygter åbne uroligheder, så vil efter min mening den vedvarende opfanatisering af danske modstandskredse, såfremt nye ugunstige omstændigheder viser sig — f. eks. engelske landgangsforsøg, begivenheder i Norge, transport- og ernæringsvanskeligheder i den kommende vinter —, muligvis kunne drive mindre kredse og grupper til uoverlagte handlinger, som vil tvinge riget til langt alvorligere indgriben end den her omtalte. Dette vil hidføre tilstande af samme karakter, som gennem nogen tid har foreligget i protektoratet Böhmen og Mähren, og som efter min mening må undgås i Danmark.

Og selvom der ikke skulle udvikle sig åbne uroligheder i Danmark, vil en yderligere skærpelse af den *passive* modstandsholdning ikke blot vanskeliggøre de tyske myndigheders arbejde i Danmark, men også få skadelige virkninger for Danmarks bidrag til opretholdelse af den tyske levnedsmiddelforsyning.

Netop under hensyn til danskernes mentalitet forekommer det mig i høj grad muligt, hvis man i tide viser fasthed i optræden og griber ind på den ovenfor skildrede måde, dels at bibringe de nationale modstandskredse et chok, som vil virke lammende på deres arbejde, dels at overbevise de nøgternt tænkende kredse i det danske folk om den tyske magtviljes styrke og fasthed og derigennem forberede en omstilling til det snævre samarbejde med riget, som bliver uundgåeligt i fremtiden.

På den måde kan man efter min mening i tide forhindre, at Danmark kommer til at gennemløbe en lignende vanskelig og til tider ubehagelig udvikling som andre germanske lande, hvad man efter min mening for tiden er på vej imod — selvom det efter omstændighederne sker i et væsentlig langsommere tempo.

Heil Hitler!

sign. **Heydrich**
SS-Obergruppenführer

Denne skrivelse blev konciperet af SS-Obergruppenführer Heydrich inden attentatet.

E.b.
Underskrift
SS-Obersturmbannführer

248.

Notits af legationsråd Franz Rademacher ang. kirkeminister Fibigers grundlovstale.

13. juni 1942.

Hemmelig!

Ref.: D III. *ad D.III. 506.hemmelig*

Notits

I vedlagte telegrafiske indberetning af 6.6. fra gesandtskabet i København er efter min mening den konservative kirkeminister Fibigers tale blevet bedømt forkert. Af talens ordlyd, således som den her er blevet kendt via Sonderdienst „Seehaus", fremgår, hvorledes Fibiger har lagt an på under dække af neutralt klingende fraser at fremkalde en antitysk stemning hos den opmærksomme danske lytter.

Bemærkelsesværdige er bl. a. følgende steder i hans tale:

.....at vi på folkestyrets grund var i stand til at ordne vore problemer på en sådan måde, at der på alle områder indadtil kunne konstateres fremskridt. Dette gælder ikke mindst *tiden mellem 1864 og forrige verdenskrig*, men også *det meste* af den efterfølgende tid ..... Der er for mig ingen tvivl om, at det danske folkestyre vil vise sig *de prøvelser* voksent, *som det for tiden er underkastet.*

.....Jeg vil bede Dem et øjeblik *tænke tilbage på foråret og sommeren 1939* og de politiske kampe dengang og fastholde *dette billede af dansk politik i en fredelig og ubekymret tid*....

.... *Partierne lægger alle partiuoverensstemmelser til side og slutter sig sammen til sikring af den uafhængighed og integritet, vort land og vort folk har fået tilsagn om.... Lytterne vil forstå, at kun et folk med politisk kultur kan gennemføre noget sådant under opretholdelse af de sædvanlige politiske rammer og partiorganisationerne,* der nu som før varetager den politiske oplysning til gavn for det fælles samfund.

Vi kan ikke se, at vor *tilværelse kan blive menneskeværdig uden de forfatningsmæssige rettigheder....* Det er min faste overbevisning, at *kærligheden til friheden og til det frie menneskes livsbetingelser* er så stor, at der til enhver tid osv..... Hvad vi under de nuværende vanskelige forhold oplever af udholdende, men ikke *selvopgivende* tilpasningsevne.... „Et lille land, og dog så vidt om jorden".... Vi kan tilføje, at vi også på åndslivets område har *nydt* en anseelse, der stod mål med de store nationers.... Det er en lykkelig omstændighed, at vi med tillid kunne gå ind i den *tilstand,* i hvilken vi *forhåbentlig kun for en kort stund endnu skal befinde os.... Gør man sig det først helt klart, hvad der skete med vort land den 9. april,* i hvilken situation vi da kom og siden har været, gør man sig det klart, *hvilke følelser det må fremkalde i et ærekært folk at være besat af fremmede tropper, selvom....*

Jeg vil også i dag udtrykke håbet om, at *Guds ord stedse vil lyde i vort fædreland,* og at mange vil modtage det....

Forelægges understatssekretær *Luther* til underretning.

Berlin, den 13. juni 1942.

sign. **Rademacher.**

249.

Notits af understatssekretær Martin Luther ang. den svenske statsminister Per Albin Hanssons besøg i København.

20. juni 1942.

Hemmelig.

UNDERSTATSSEKRETÆR
LUTHER

ad D III 513 hemmelig

Referatnotits

Under sit ophold i København i anledning af sørgehøjtideligheden for Schalburg blev legationsråd Rademacher fra pålidelig dansk kilde informeret om, at den svenske statsminister og socialdemokrat *Per Albin Hansson* har søgt at overbevise de danske socialdemokrater om Englands sejr og at arbejde for et mod Tyskland rustet og sammensluttet Norden.

Det er betegnende, at de tyskfjendtlige politikere, Hedtoft-Hansen og Hartvig Frisch, som efter tysk tryk officielt er trådt ud af politik, har været særlig fremtrædende ved disse sammenkomster, som det fremgår af billederne i vedlagte danske illustrerede blad, der viser Albin Hansson, Hartvig Frisch og Hedtoft-Hansen i munter samtale.

Gesandt v. Renthe-Fink har i denne forbindelse meddelt legationsråd Rademacher, at udenrigsminister Scavenius, efter hvad denne har fortalt ham, bevidst blev overset af Per Albin Hansson, der kun gav sig af med socialdemokraterne.

Der vedlægges en notits, som Rademacher har modtaget fra pålidelig kilde i den danske fagbevægelse.

Forelægges over statssekretæren *rigsudenrigsministeren* til underretning.

Berlin, den 20. juni 1942.

Luther.

250.

Telegram fra Renthe-Fink ang. tale af statsminister Buhl 21. juni.

22. juni 1942.

Telegram
(kodeskriver)

København, den 22. juni 1942 — kl. 11,00.
Modtaget: — 22. — — — - 11,30.

Nr. 882 af 22.6.42. CITO!

I tilslutning til telegrafisk indberetning nr. 881*) af 21.6.42.

Statsministerens tale i går svarede i almindelighed til samlingspartiernes hidtidige linie og bragte principielt intet nyt. Det kan dog ved en sammenligning med de sidste ministertaler konstateres, at Buhl anslog en mere forhåbningsfuld og positiv tone, idet han understregede Danmarks gunstigere situation i forhold til andre lande og gav udtryk for håbet om, at Danmark også i fremtiden med held ville mestre vanskelighederne, der sikkert ikke ville blive mindre. Om forholdet til Tyskland fremhævede han, at opgørets tid med Tyskland definitivt var forbi, at det var Danmarks historiske opgave at fæstne og sikre det snævre samarbejde med Tyskland nu og i fremtiden, og han henviste i den forbindelse til det store praktiske opbygningsarbejde, som landenes samarbejde vil blive stillet overfor i efterkrigstiden. Med henblik på visse begivenheder i den sidste tid formanede han meget alvorligt og indtrængende alle kredse i befolkningen til ro og besindighed for ikke at bringe Danmarks ret til selv at ordne sine forhold i fare. Om det interskandinaviske samarbejde, som også han værdsatte, sagde Buhl, at det ikke måtte skade Danmarks forbindelser med andre lande. Jeg ser i statsministerens tale det første, omend beskedne forsøg på at lede den offentlige mening i overensstemmelse med vore formaninger. Samlingspartiernes presse indskrænker sig til i overskrifter at understrege eller gentage statsministerens udtalelser. „Fædrelandet" noterer Buhls bemærkelsesværdige omstilling til en mere forstandig indstilling, efter at han er blevet statsminister, og bemærker, at der intet er at indvende mod hans fornuftige ord om forholdet til Tyskland og om den skarpe fordømmelse af urostifterne, men drager den slutning, at han for at være konsekvent nu også må bekæmpe kommunismen stærkere end hidtil.

Renthe-Fink

P.S. Bedes straks lagt på gesandt von Grundherrs bord.

*) ved presse

251.

Notits af legationsråd Franz Rademacher ang. kirkeminister Fibigers grundlovstale.

9. juli 1942.

Hemmelig!

Referat D III *ad D III. 506hemmelig*

LEGATIONSRÅD RADEMACHER

Notits

I fortsættelse af telegram af 6.6.42 er der fra det tyske gesandtskab i København under 19.6.42 til Pol VI indgået yderligere en indberetning dateret 10.6.42, i hvilken der fremsættes en betydelig mere kritisk bedømmelse af den konservative kirkeminister Fibigers tale på den danske grundlovsdag. Afskrift af indberetningen vedlægges.

Ifølge indberetningen har gesandt von Renthe-Fink overfor den danske udenrigsminister erklæret, at minister Fibigers udtalelser fra vort synspunkt er utilfredsstillende. Endvidere har han betegnet det som yderst uheldigt, at koalitionspartierne til trods for Christmas Møller-sagen har ladet hr. Fibiger optræde som taler, selvom turen rutinemæssigt var kommet til ham. På lignende måde har gesandt von Grundherr udtalt sig til den danske gesandt, Mohr, om Fibigers optræden som taler.

Forelægges *understatssekretær Luther*
til underretning.

Berlin, den 9. juli 1942.

Rademacher.

252.

Telegram fra Renthe-Fink ang. udnævnelse af Alsing Andersen til finansminister.

14. juli 1942.

Telegram
(kodeskriver)

København, den 14.7.1942 kl. 02.00
Modtaget, den 14.7.1942 kl. 03.30

Nr. 993 af 14.7.

1) Udenrigsministeren meddelte mig, at man havde til hensigt at nybesætte finansministerposten, som statsminister Buhl hidtil har beklædt, og at man hertil havde udset formanden for det socialdemokratiske parti, den tidligere forsvarsminister Alsing Andersen. Statsminister Buhl kunne på grund af for meget arbejde ikke længere beholde begge por-

tefeuiller, anså det også nødvendigt for at styrke kabinettets autoritet overfor arbejderstanden, der viste stigende utilfredshed med sin stilling, at optage formanden for det socialdemokratiske parti i regeringen. Alsing Andersen ville støtte den hidtidige regeringspolitik; jeg sagde til udenrigsministeren, at den danske regering havde ansvaret for den påtænkte udnævnelse og selv måtte bedømme, om den lå på linie med den nødvendige stærkere omstilling af den danske politik henimod det fremtidige europæiske samarbejde. Udnævnelsen af Alsing Andersen ville af os bestemt ikke blive vurderet som et fremskridt.

2) Alsing Andersen, født 1893, siden 1929 socialdemokratisk folketingsmedlem, var fra 1935 til juni 1940 forsvarsminister i regeringen Stauning-Munch; på grund af sin pacifistiske forsvarspolitik har han været meget forhadt hos højre, der gør ham ansvarlig for Danmarks manglende forsvarsberedskab før den 9. april 1940. Hans udnævnelse vil sandsynligvis forøge spændingen indenfor samlingsregeringen.

Renthefink.

Berigtigelse

Til telegram nr. 993 af 14.7. fra København vedrørende den påtænkte udnævnelse af Alsing Andersen til finansminister bringer København endnu en eftersætning.

Telegrammets slutning lyder herefter:

„Hans udnævnelse vil sandsynligvis forøge spændingen indenfor samlingsregeringen. Efter mit skøn ligger det nu som før i vor interesse ikke gennem personpolitisk påvirkning at fritage den danske regering for ansvaret.

Renthe-Fink.“

Telegramkontrollen 14.7.42.

253.

Telegram fra Renthe-Fink ang. samtale med udenrigsminister Scavenius om Alsing Andersens udnævnelse til finansminister.

16. juli 1942.

Skal stedse opbevares under lukke.

Telegram
(kodeskriver)

København, den 16. juli 1942 kl 1,20
Modtaget: — 16. — — - 2,20

Nr. 1005 af 15.7.42. CITO!

I tilslutning til telegrafisk indberetning nr. 993*) af 14.7.

1.) Udenrigsministeren har i dag til aften på forespørgsel meddelt mig, at Alsing P. Andersens udnævnelse til finansminister må betragtes som en kendsgerning. Udenrigsministeren havde tilrådet at lade posten stå ubesat, men statsminister Buhl havde måttet give efter for det socialdemokratiske partis pres. Partiet havde følt sig tilsidesat ved, at

*) Pol VI

venstres formand og de konservatives formand sad i kabinettet som ministre, medens socialdemokratiets formand stod udenfor regeringen. Socialdemokratiet betragtede statsminister Buhl og landbrugsminister Bording mindre som repræsentanter for deres parti end som fagministre. Socialminister Khaerboel havde på grund af sin reform af sociallovgivningen mistet megen indflydelse indenfor arbejderstanden, det socialdemokratiske parti følte sig derfor ikke længere tilstrækkeligt repræsenteret i kabinettet. Udenrigsministeren repræsenterede det standpunkt, at det for en rolig udvikling i Danmark var vigtigt at have det socialdemokratiske partis formand i regeringen, alene ved politiforanstaltninger kunne man i disse vanskelige tider ikke holde befolkningen i ro.

Alsing Andersen anerkendte absolut nødvendigheden af at støtte samarbejdspolitikken, han var hverken bedre eller værre end en hvilken som helst anden dansk socialdemokrat. Udenrigsministeren tilføjede, at han af mine udtalelser havde forstået, at vi ikke gerne så Alsing Andersens udnævnelse, men hvis vi forlangte, at der blev taget en anden personlighed, ville dette fremkalde stærk forbitrelse indenfor arbejderstanden og gøre det vanskeligt fremdeles at fastholde den.

2.) Man må give udenrigsministeren medhold i, at tiden for nye mænd i kabinettet endnu ikke er kommet, hvis vi, tilmed med henblik på Danmarks betydning for vor krigsernæring og vor militære situation, vil lægge vægt på en fortsat rolig udvikling i Danmark. Størstedelen af den danske befolkning vil endnu ikke indse, at den endelige afgørelse i denne krig ikke kan falde ud til fordel for de fjendtlige magter. Den er derfor endnu ikke rede til at foretage en indrepolitisk omstilling. Hvis vi nu alligevel udøver tvang, kan der ikke være tvivl om resultatet. Regeringen vil ganske vist muligvis føje sig og vise en façade, som passer os. Indenfor arbejderstanden, over hvilken vi hidtil ikke har haft grund til at klage, vil det dog sikkert begynde at gære. De nationalistiske kredse, der ligesom konservative og venstre ganske vist absolut ikke bryder sig om Alsing Andersens person, vil dog på grund af den anvendte tyske tvang finde sammen med arbejderstanden. En sådan situation bør efter mit skøn undgås. Jeg har derfor ikke til hensigt at udøve yderligere pres på den danske regering, men vil nu som før overfor den repræsentere det standpunkt, at løsningen ikke tilfredsstiller os og ikke er fyldestgørende for fremtiden.

Jeg anmoder om instruks.

Renthe-Fink.

(253. bilag 1)

Notits af understatssekretær E. Woermann ang. Alsing Andersens udnævnelse til finansminister.

18. juli 1942.

Hemmelig.

Journ. nr. 411/42.

Dechiffreret telegram

Berlin (Ausw.Amt): 18. juli 1942 kl. 12,10.
København: 18. — — - 12,10.

CITO!

Tel. nr. 1226/18. Hemmelig sag C.

Ad telegram 1005.

Indforstået med det af Dem foreslåede standpunkt i slutningen af stk. 2 i telegrafisk indberetning 1005 af 15. juli.

Woermann.

254.

Notits af legationsråd Franz Rademacher i anledning af den svenske statsminister Per Albin Hanssons besøg i København.

18. august 1942.

Hemmelig.

Referat D III. *D III 513 hemmelig*

Notits

Gesandtskabet tager i sin indberetning af 26.7., der vedlægges i afskrift, stilling til de i min referatnotits af 20.6. forelagte oplysninger om den svenske statsminister og socialdemokrat *Per Albin Hanssons* besøg. Det fremgår heraf, at oplysningerne også var kendt af gesandtskabet. I det omfang de ansås for pålidelige, blev de benyttet i telegr. indberetning nr. 700 af 14.5. d.å. Derimod fandt gesandtskabet ingen anledning til at viderebringe oplysningerne som helhed til Auswärtiges Amt. Især anser gesandten det for udelukket, at der fra dansk side er blevet opstillet et program af det nævnte indhold. Dertil er de danske socialdemokrater efter hans opfattelse for forsigtige i udenrigspolitik. Han kan ikke tænke sig, at de danske socialdemokrater har billiget tanken om, at Balticum, Karelen, Polen o. s. v. skal indlemmes i den russiske magtsfære. Sammenkomsten mellem socialdemokratiske og konservative politikere har ifølge beretningen fundet sted den 19.5. Her skal man have drøftet oprettelsen af en højskole for „Dansk Ungdomssamvirke".

Af et brev, der er opfanget af censuren, har jeg erfaret, at denne højskole nu er oprettet „på Mols i smukke omgivelser" og ledes af professor Hal-Koch. Der afholdes ugekurser.

Selv anser jeg det ikke for udelukket, at den hårdnakket tyskfjendtlige fløj af det danske socialdemokrati, der deltog i samtalen med hr. Albin Hansson, betragter den udenrigspolitiske situation som et valg mellem to onder, nationalsocialismen og kommunismen, og regner kommunismen for det mindste onde. Jeg kan derfor meget vel tænke mig, at denne fløj billiger Østersørandstaternes indlemmelse i den russiske magtsfære.

Da gesandten ifølge indberetningen har udtalt sig klart og utvetydigt til den nye statsminister m.h.t. den foreliggende sag, der desuden efter den tid, der er forløbet, ikke længere er aktuel, anser jeg det ikke længere for nødvendigt at forelægge rigsudenrigsministeren den omtalte notits.

Forelægges *understatssekretær Luther* med anmodning om instruks.

Berlin, den 18. august 1942.

Rademacher.

Forelægges *statssekretær von Weizsäcker* til underretning.

Heller ikke jeg anser det for nødvendigt at forelægge rigsudenrigsministeren den omtalte notits.

Berlin, den 29. august 1942.

Luther.

9.

Christmas Møllers flugt til England april 1942

(Oversættelser)

255.

Indberetning fra Renthe-Fink ang. Christmas Møllers flugt til England.

14. maj 1942.

Kopi.

Pol VI 622[42]

DET TYSKE GESANDTSKAB
København

København, den 14. maj 1942.

Journ. nr. 326/42.

2 kopier.

Ang.: Fhv. handelsminister
Christmas Møller.

Til Auswärtiges Amt, Berlin.

Den tidligere formand for det konservative folkeparti, fhv. handelsminister J. Christmas Møller har med hustru og søn hemmeligt forladt Danmark. De nærmere omstændigheder kendes endnu ikke. Der foreligger kun et brev fra Christmas Møller, i hvilket han giver justitsministeren meddelelse om selve kendsgerningen. Brevet er åbenbart skrevet i begyndelsen af maj og afsendt af en tredie person, såsnart man var sikker på, at Christmas Møller var ankommet til udlandet. Hvorhen han er rejst — til Sverige eller England — er endnu ikke konstateret. Politiet har indledt en undersøgelse.

Motivet til hans handling er uklart. Efter at han på min foranledning var blevet fjernet fra sine politiske poster på grund af sin tyskfjendtlige holdning, havde han mistet meget af sin indflydelse. Efter alt at dømme spillede han ikke længere nogen politisk rolle og havde i og for sig intet at frygte fra vor side. Undersøgelsen vil vise, om han har haft mere på samvittigheden end hidtil antaget. Man ved med sikkerhed, at han misbilligede samarbejdspolitikken med Tyskland, og at han troede på Englands sejr. Det er i høj grad muligt, at Christmas Møller, der er umådelig ærgerrig, har forladt Danmark for at stille sig i spidsen for de såkaldte „Frie Danske".

Regeringen er meget overrasket over Christmas Møllers skridt og nærer en vis bekymring for, at der vil blive oprettet en emigrantregering i lighed med den norske.

Jeg har indtrængende henstillet til den danske regering at sørge for en tilbundsgående undersøgelse.

sign. **Renthe-Fink.**

256.

Notits af Hügel ang. samtale med Renthe-Fink om Christmas Møllers flugt.

15. maj 1942.

eo. Pol.VI 596

Umiddelbart før vedlagte rapport (blad 1 af 15.5.) fra radioaflytningsafdelingen vedr. den tidligere leder af det konservative parti i Danmark, Christmas Møllers flugt til England kom mig i hænde, blev jeg ved middagstid ringet op af gesandt v. Renthe-Fink, der ønskede at gøre mig specielt opmærksom på den skriftlige indberetning, som gesandtskabet i Køben-

havn under 14. maj — nr. 326 — har afgivet angående denne sag. (Efter hvad jeg har konstateret i hovedkontoret, er denne indberetning endnu ikke modtaget).

Hr. v. Renthe-Fink meddelte, at den danske regering er blevet stærkt overrasket over Møllers flugt, og at den naturligvis på det skarpeste misbilliger den. Han har drøftet sagen med udenrigsminister v. Scavenius, der på den ene side påpegede, at Møllers flugt er et bevis for, at han ikke længere havde muligheder for at virke i Danmark, men på den anden side fandt sagen overordentlig ubehagelig, fordi Møller nu ville drive propaganda over den engelske radio.

I den danske presse er der foreløbig ikke fremkommet nogen meddelelse om sagen, da man foretrækker at bringe offentliggørelsen samtidig med en stillingtagen fra den danske regerings side.

Møller talte allerede i går over den engelske radio og rettede især heftige angreb på udenrigsminister Scavenius og hans politik. Han erklærede bl. a., at Scavenius helt beherskedes af os. Den svenske radio har bragt et uddrag af Møllers radiotale i går.

Gesandt v. Renthe-Fink tilføjede, at der ikke kunne rettes bebrejdelse mod udenrigsminister v. Scavenius, og bebudede yderligere indberetning om sagen.

Over Dirigent Pol.
understatssekretær Pol.
statssekretæren
til rigsudenrigsministerens kontor.

Berlin, den 15. maj 1942.

sign. **Hügel.**

257.

Telegram fra Renthe-Fink ang. samtale med udenrigsminister Scavenius om Christmas Møllers flugt.

15. maj 1942.

Telegram
(kodeskriver)

København, den 15. maj 1942 kl. 19,50
Modtaget: — 15. — — - 21,30

Nr. 706 af 15.5.1942. CITO!

Under henvisning til skriftlig indberetning — j.nr. 326 af 14.5.1942.

Har i går henvendt mig til udenrigsministeren angående tilfældet Christmas Møller, der om aftenen for første gang i den engelske radio angreb den danske regering, navnlig Scavenius, og dens samarbejdspolitik med Tyskland. Scavenius fordømte Christmas Møllers handlemåde på det skarpeste og sagde til mig, at de to konservative repræsentanter i kabinettet udtrykkelig havde udtalt deres misbilligelse og erklæret, at de ikke havde noget kendskab til, at Christmas Møller havde haft i sinde at forlade Danmark. På mit spørgsmål, hvad man fra dansk side havde i sinde at gøre, svarede udenrigsministeren mig, at en regeringserklæring var under forberedelse.

Renthefink.

258.

Notits af legationsråd Franz Rademacher ang. Christmas Møller-sagen.

16. maj 1942.

LEGATIONSRÅD RADEMACHER *ad D III 448 hemmelig*

Notits

Den tidligere danske handelsminister og konservative folketingsmand Christmas *Møller* har sammen med sin hustru og sin søn hemmeligt forladt Danmark. Han har givet justitsministeren meddelelse herom i et brev stemplet den 12. maj og holdt allerede den 14. en tale i den engelske radio, i hvilken han erklærede, at englænderne næppe kunne forestille sig, hvilke resultater Royal Airforce har opnået i de sidste uger. Alene i Rostock står 30 000 mennesker uden bolig, og kæmpebranden i denne by har vakt stor jubel i Danmark. Tyskerne driver rovdrift i Danmark. Smørproduktionen er faldet med $^1/_3$, svineslagtningerne med 50 % og ægproduktionen med $^2/_3$.

Christmas Møller har til hensigt „at samarbejde med De frie Danske".

Møller har altid været udpræget anglofil. Som søn af en vekselerer er han knyttet til jødisk kapital. I 1935 opfordrede han Danmark til at boykotte olympiaden. Efter besættelsen måtte han som følge af tysk tryk opgive sine politiske hverv, men fortsatte ikke desto mindre sit hetzarbejde.

Ifølge gesandtskabets telegrafiske indberetning nr. 707 har den danske regering afgivet en efter min mening temmelig vag erklæring om sagen, omend det fremhæves i den, at justitsministeren har rejst anklage. Udenrigsminister Scavenius har meddelt den tyske gesandt, at han på det skarpeste fordømmer Møllers handlemåde. Også de to konservative medlemmer af regeringen har udtrykkeligt udtalt deres misbilligelse, og de erklærer intet at have vidst om Christmas Møllers planer.

Møller-sagen viser, at Meissner i modsætning til Oberführer Kanstein har haft ret i at påpege Møllers farlighed og i at tilråde en kraftig indskriden imod ham.

Berlin, den 16. maj 1942.

Rademacher.

Forelagt understatssekretær *Luther* [1])
til underretning.

Rademacher.

---

[1]) Med håndskrift er tilføjet:
„Legationsråd Rademacher
forespørg i København, hvordan det kunne lade sig gøre for Møller at forsvinde så ubemærket sammen *med* sin familie. Hvad mener Kannstein om det? Luther 17/5."

259.

Telegram fra den tyske luftattaché i Stockholm, Dankwordt, om Christmas Møller-sagen.

19. maj 1942.

Telegram
(Kodeskriver)

Stockholm, den 19. maj 1942 — kl. 19.50
Modtaget: — 19. — — — - 22.50

Nr. 1259 af 19.5. CITO!

Vedr.: Den tidligere danske minister Christmas Møllers flugt til England.

Til staben for luftvåbnets ledelse I C, rigsluftfartsministeriet.

Efter hvad en tillidsmand beretter, og efter hvad der også er blevet bekendt fra anden kilde, der iøvrigt anses for tilforladelig, skal Christmas Møller samt hustru og søn være fløjet til England enten den 11. maj med svensk flyvemaskine eller den 13. maj med engelsk kurèrflyvemaskine. Efter meddelelse fra det svenske udenrigsministerium til gesandtskabet er der ikke de kompetente svenske myndigheder noget bekendt om, ad hvilken vej Møller er undsluppet til England. De officielle svenske undersøgelser i denne sag fortsættes.

Dankwort
luftattaché.

Påtegning:
Gennem fjernskriverkontoret videresendt til rigsluftfartsministeriets kodeskriver.
Telegramkontrollen — 20.5.42 —

260.

Instruks fra rigsudenrigsminister v. Ribbentrop til statssekretær E. v. Weizsäcker ang. Christmas Møller-sagen.

18. maj 1942.

AUSWÄRTIGES AMT
FJERNSKRIVERKONTORET

Telegram indgået fra S Særtog Westfalen nr. 615 20. maj 1942 0115
1.) Telegramkontrollen 544
2.) Fjernskrivelse (kodeskriver)

Hr. statssekretær v. Weizsäcker.

Rigsudenrigsministeren anmoder Dem om at tilkalde den danske gesandt og tale med ham i overensstemmelse med den telegrafiske instruks til København nr. 812 af 18. maj. Navnlig anmoder rigsudenrigsministeren Dem om at gøre Christmas Moellers flugt til England til genstand for Deres forestillinger. I den forbindelse må der gives udtryk for, at vi ikke kan finde os i begivenheder af denne art og om fornødent vil se os foranlediget til selv at træffe forholdsregler for at umuliggøre noget sådant. Iøvrigt anmoder rigsudenrigsministeren Dem om at drøfte denne sag med hr. Mohr, således som det er bestemt i nævnte telegrafiske instruks.

Westfalen, 18. maj 1942.

Rintelen.

261.

Instruks fra rigsudenrigsminister v. Ribbentrop til statssekretær E. v. Weizsäcker ang. Christmas Møller-sagen.

19. maj 1942.

RIGSUDENRIGSMINISTERENS KONTOR

Høfligst til forelæggelse
for *statssekretæren:*

Rigsudenrigsministeren anmoder Dem om at tilkalde den danske gesandt *Mohr* og tale med ham i overensstemmelse med vedlagte telegrafiske instruks nr. 541 af 19. 5. fra særtog til København. Rigsudenrigsministeren anmoder om, at De især kommer ind på tilfældet Moeller.

Hvis modtagelsen af den danske gesandt ikke kan foregå før Deres rejse til Frankfurt, anmoder rigsudenrigsministeren Dem om at modtage gesandt Mohr efter Deres hjemkomst.

Berlin, den 19. maj 1942.

Bruns.

262.

Notits af statssekretær E. v. Weizsäcker ang. samtale med gesandt Mohr om Christmas Møller-sagen.

21. maj 1942.

Statssekretæren nr. 332 *Berlin, den 21. maj 1942.*

Jeg har i dag tilkaldt den *danske* gesandt for at tale med ham i overensstemmelse med den telegrafiske instruks til København nr. 541. Jeg gik navnlig ind på tilfældet Christmas Møller og knyttede hertil den udtalelse, at vi i tilfælde af utilstrækkelige danske forholdsregler ville se os foranlediget til selv at træffe forholdsregler for at umuliggøre gentagelser. Jeg tilføjede, at den danske regering jo selv havde den største interesse i at undgå sådanne begrænsninger af sine hidtidige selvstændige kontrolbeføjelser.

Under drøftelsen af virkningen af antityske tendenser i prominente danskeres taler henviste jeg også til den kendsgerning, at der i Aalborgområdet i den sidste tid er forekommet sabotagehandlinger.

Gesandt Mohr påhørte mine udtalelser med bekymring og har til hensigt overfor von Scavenius at aflægge skriftlig og mundtlig beretning om vor samtale. Jeg sagde til Mohr, at gesandt von Renthe-Fink vil tale med ministerpræsident Buhl og med Scavenius i samme retning.

sign. **Weizsäcker**

263.

Telegram fra Renthe-Fink ang. oplysninger om Christmas Møllers flugt.

23. maj 1942.

Skal stedse opbevares under lukke.

Telegram
(kodeskriver)

København, den 23.5.42 kl. 16.45
Modtaget den 23.5.42 kl. 17.25

Nr. 756 af 23.5.42

Til Auswärtig Berlin

Under henvisning til telegrafisk instruks nr. 814*) af 19.5.1942.

Ruten for Christmas Moellers flugt er nu i det væsentlige opklaret af dansk politi. Christmas Moeller rejste i hemmelighed med sin familie fra København til Nordjylland og forlod fra Limfjorden ad søvejen Danmark i retning mod Sverige. Efter en meddelelse, som det danske politi har modtaget fra Stockholm, har Christmas Moeller så med hustru og søn fra Stockholm fortsat flugten i flyvemaskine. Det formodes, at han har fået falske pas af det engelske gesandtskab i Stockholm.

Efterforskninger vedrørende implicerede i Danmark er i gang. For tiden afhører politiet de medlemmer af det konservative parti, som stod Christmas Moeller nærmest; om efterforskningens resultat vil der blive indberettet om nogle dage.

sign. **Renthe-Fink.**

*) Pol VI 617 I

264.

Telegram fra Renthe-Fink ang. kontrolforanstaltningerne ved de danske kyster.

23. maj 1942.

Telegram
(kodeskriver)

København, den 23. maj 1942 kl. 19,50
Modtaget: — 23. — — - 20,25

Nr. 757 af 23.5.42.

I anledning af telegrafisk instruks nr. 835*) af 22. maj 1942.

Med hensyn til udrejse fra Danmark til Sverige findes der på dansk område de tre overgangssteder i Helsingør, Københavns havn og Københavns lufthavn. Ved kontrollen på disse steder har vi efter aftale med den danske regering allerede siden efteråret 1940 deltaget med eget tysk grænsepoliti. Kontrolforskrifterne er siden gentagne gange blevet skærpet. Ud- og indrejse kan kun foretages efter forudgående tysk godkendelse. Undersøgelse af rejsende, også med hensyn til bagage og dokumenter, er sikret.

*) Pol VI 630

Da en ubemærket passage af disse grænseovergangssteder ikke længere er mulig på grund af kontrollens skærpelse, har Christmas Moeller illegalt tiltrådt sin flugt fra Nordjyllands østkyst. På grund af Danmarks særdeles lange kyststrækning, der visse steder kun befinder sig 4 km fra den svenske kyst, kan illegal grænsetrafik overhovedet vanskeligt holdes under kontrol. Effektiv spærring er teknisk ikke mulig. Opgaven kan kun blive ved alle tænkeligt egnede foranstaltninger at formindske risikomomentet. Dette arbejde udføres af dansk politi og tysk marine i snævert og godt samarbejde. Ved særligt udsatte steder, navnlig Sundet og Jyllands vestkyst, var det særlig påkrævet at udbygge kystbevogtningen. Efterhånden er bevogtningen også blevet udstrakt til de øvrige danske kyster. Det undersøges for tiden, hvorledes det har været muligt for Christmas Moeller at undgå denne bevogtning. Yderligere forbedring af kystbevogtningen hemmes for tiden af det danske politis begrænsede styrke og af den tyske marines mangel på skibe. På grund af erfaringerne i tilfældet Christmas Moeller undersøger jeg for tiden i forståelse med den øverstkommanderende og Abwehrstelle spørgsmålet om afhjælpning af disse mangler. Abwehrstelle vil sørge for at udvide antallet af bevogtningsfartøjer og øge den tyske marines kontrol, såvidt dette er muligt. Jeg på min side skal drage omsorg for, at den danske kystbevogtning forstærkes. Om resultatet skal jeg sende afsluttende indberetning.

sign. **Renthefink**

265.

Instruks fra rigsudenrigsminister v. Ribbentrop til Renthe-Fink ang. Christmas Møller-sagen.

28. maj 1942.

Skal stedse opbevares under lukke.

Telegram
(kodeskriver)

Særtog, den 28. maj 1942 — kl. 23.18
Modtaget: — 28. — 1942 — kl. 24.00

Rigsudenrigsministeren-126/R

Nr. 592 af 28.5.

1.) Telko
2.) Diplogerma København

Chiffertelegram
(hemmelig kode).

Under henvisning til Deres telegram nr. 756 af 23.5.42.

Jeg anmoder Dem om i Deres samtaler med den danske regering ikke længere fra Deres side at berøre emnet Christmas Møllers flugt og i hvert fald ikke besvare yderligere meddelelser fra den danske regering herom i den retning, at vi dermed anser sagen for at være afgjort. Tværtimod anmoder jeg Dem om i et sådant tilfælde overfor den danske regering at udtale, at vi må holde fast ved, at Christmas Møllers flugt er en begivenhed, som vi må betragte som et brud på vore aftaler, d. v. s. det grundlag, hvorpå det tysk-danske forhold er opbygget.

Ribbentrop.

Påtegning:
Videresendt til København som nr. 879. 29.5. kl. 2.20.

266.

Telegram fra Renthe-Fink ang. oplysninger om Christmas Møllers flugt.

2. juni 1942.

Skal stedse opbevares under lukke.

Telegram
(kodeskriver)

København, den 2. juni 1942 kl. 0.45
Modtaget, den 2. juni 1942 kl. 1.25

Nr. 791 af 1.6.

I tilslutning til telegrafisk indberetning nr. 756*) af 23.5.

Det danske politi har i mellemtiden konstateret følgende nye enkeltheder vedrørende Christmas Moellers flugt:

Christmas Moeller er med sin familie i Limfjorden blevet taget ombord af et motorskib, gemt i lasten og bragt til Göteborg. Motorskibet udfører normalt sejladser mellem Limfjorden og Göteborg med lerjordladninger. Kontrollen med sådanne sejladser påhviler efter den tyske marines aftale med det danske politi den tyske marine, medens mindre fartøjer, navnlig fiskerfartøjer, kontroleres af det danske kystpoliti. Det pågældende motorskib er faktisk også ved udsejlingen fra Limfjorden til Kattegat blevet visiteret af den tyske marine. Man har dog ikke opdaget Christmas Moeller og hans pårørende, som var gemt i lasten. Ved ankomsten til Göteborg den 2.5. om morgenen kl. 4 gik fru Christmas Moeller i land på de skibsejerens hustru tilhørende papirer, medens Christmas Moeller selv og hans søn først den følgende nat blev landsat illegalt med en lille båd. Bagagen blev af motorskibet bragt nogle kilometer op ad Götakanalen og dèr modtaget af hjælpere. Ved landgangen blev Christmas Moeller og hans søn modtaget af et ægtepar Christensen. Christensen skal, efter hvad det danske politi har fastslået, være ansat i det engelske konsulat i Göteborg.

Efter den anholdte skibsejers oplysninger er flugtens forhistorie følgende:

Skipperen kendte fra sine regelmæssige ture til Göteborg indehaversken af et massageinstitut i Göteborg, og hun henvendte sig i fjor efterår til ham og spurgte, om han var rede til på en af sine ture at bringe en dansker fra Danmark til Sverige. Skipperen afviste ikke dette, men forlangte først, at det overfor ham blev opgivet, hvem den pågældende person var. Damen, han kendte, havde derefter ført ham sammen med en Christensen — øjensynlig den samme, der senere som foran nævnt modtog Christmas Moeller ved landgangen. Christensen forklarede skipperen, at det drejede sig om Christmas Moeller, og at skipperen angående flugtens enkeltheder skulle sætte sig i forbindelse med forretningsføreren i Dansk Sejlskibsrederiforening for mindre skibe i København, Borch Johansen. Skipperen opsøgte efter sin hjemkomst den ham opgivne Borch Johansen og fastlagde sammen med ham i enkeltheder ruten for Christmas Moellers flugt. Derefter skulle Moeller allerede en dag i januar 1942 om aftenen kl. 23 ankomme til Aggersund ved Limfjorden, hvor han skulle optages af skipperens motorskib. Skipperen var også da med sit motorskib på vej til Aggersund for at tage Christmas Moeller ombord, men blev stikkende i isen, som på det tidspunkt havde dannet sig.

Efter at denne plan var strandet, gjorde Christmas Moeller forsøg på at opnå tilladelse til at rejse til Bornholm, hvilket dengang på grund af isforholdene kun var muligt over Sverige. Tilladelsen blev dengang nægtet, således at han ikke havde mulighed for at gennemføre denne mellemliggende plan.

*) ved Pol VI

Da isforholdene i midten af april igen tillod sejlads over Kattegat, blev den gamle plan straks genoptaget, og skipperen aftalte med Borch Johansen, at afrejsen skulle ske den 30. april, på hvilken dag den også programmæssigt fandt sted.

Abwehrstelle er underrettet. Anmoder om også at underrette generalkonsulat Göteborg og at godkende, at der i givet fald herfra sendes en tjenestemand til Göteborg for at sætte sig i forbindelse med generalkonsulatet angående Christensens person og hans forbindelse med den engelske efterretningstjeneste. Danskerne har gennem erklæringer i radio og presse udsat en høj belønning for pågribelse af den flygtede Borch Johansen, om hvem det må antages, at han har haft forbindelser til den engelske efterretningstjeneste.

Renthefink.

267.

Telegram fra Renthe-Fink ang. samtale med udenrigsminister Scavenius om Christmas Møller-sagen.

14. juni 1942.

Telegram
(kodeskriver)

København, den 14.6.1942 kl. 11.10
Modtaget, den 14.6.1942 kl. 23.45

Nr. 850 af 14.6.

I anledning af telegrafisk instruks nr. 879*) af 28.5.1942.

Udenrigsminister Scavenius har meddelt mig, at undersøgelsen i Christmas Moellersagen ikke har givet noget som helst holdepunkt for den formodning, at ledende personer indenfor det konservative parti skulle være meddelagtige eller skyldige.

Jeg lod derefter i overensstemmelse med instruksen ikke udenrigsministeren være i tvivl om, at vi ikke dermed anså sagen for afgjort, og udtalte, at vi måtte holde fast ved, at Christmas Moellers flugt var en begivenhed, vi betragtede som et brud på det grundlag, hvorpå det tysk-danske forhold var opbygget. Jeg gav i den forbindelse udtryk for det synspunkt, at Christmas Moeller ikke ville være flygtet, hvis han ikke havde været sikker på, at ledende personer indenfor hans parti i det mindste ville give deres stiltiende samtykke. Heller ikke regeringen kunne forsåvidt fritages for ansvar, som den havde ladet det mangle på den rigtige åndelige vejledning og ledelse af offentligheden.

Udenrigsministeren var synligt forskrækket. Han mente, at vi overvurderede tilfældet Christmas Moeller; Christmas Moeller havde forladt Danmark, fordi han her ikke længere havde haft virkemuligheder for sin grænseløse ærgerrighed og ingen subsistensmidler, efter at han på vor foranledning havde mistet sine indtægter af politisk virksomhed. Supernationalister havde ganske vist først forsøgt at fremstille hans flugt som en heltedåd, men de konservative havde snart fået „tømmermænd", fordi Christmas Moellers flugt og

*) Pol VI (særtog 592)

hans hetz i den engelske radio havde skadet dem meget hos besindige elementer i landet. Udenrigsministeren sagde, at han, i tilfælde af at konservative ministre blev fjernet fra regeringen, frygtede, at heller ikke venstre (bondepartiet) ville forblive i regeringen, og at der ville danne sig en stærk opposition, som ville bringe den samarbejdets politik, som dog i praksis havde stået sin prøve, i fare, man ville kun spille englændernes spil, hvis politik umiskendeligt tog sigte på at sabotere samarbejdet og på at skabe uro i landet.

Jeg svarede hertil, at regeringen ikke måtte tro, at hensynet til samarbejdet kunne hindre os i at skride ind, hvis regeringen ikke gjorde sin pligt.

Renthe-Fink.

268.

Telegram fra den tyske luftattaché i Stockholm, Dankwort, ang. Christmas Møller-sagen.

22. juli 1942.

Hemmeligt!

Skal stedse opbevares under lukke.

Telegram
(hemmelig kode)

Stockholm, den 22.7.1942 kl. 18.45
Modtaget, den 22.7.1942 kl. 20.40

Nr. 1981 af 22.7.

Som svar på telegrafisk instruks af 14. d. m. nr. 1992*) og i tilslutning til telegram af 18. nr. 1936.

Den svenske udenrigsminister tilstillede mig den 21. d. m. følgende stillingtagen til sagen Christmas Møller: De af os meddelte forhold havde allerede i nogen tid været den svenske regering bekendt. Den havde derpå indledt de fornødne undersøgelser og måttet konstatere, at det virkelig var lykkedes de pågældende at gå i land i Sverige, efter at de ubemærket havde kunnet forlade Danmark. Endvidere var det ved omgående afhøring af samtlige ansvarlige politi- og toldorganer blevet oplyst, at den de kompetente[1]) myndigheder ubekendte Møller og hans pårørende ikke var blevet genkendt ved udrejsen, således at hans udrejse af denne grund ikke var blevet hindret.

På min indvending, at denne gennemrejse gennem Sverige kun havde været mulig som følge af den illegale virksomhed, som udøves af det britiske gesandtskab, der åbenbart udstedte falske pas til ikke-briter, hvorefter Møller i dag på grund af sin vellykkede flugt kunne drive radio- og hetzpropaganda mod Tyskland fra England, svarede Günther, at han havde drøftet denne illegale virksomhed med det herværende engelske gesandtskab og var herunder, som han fortroligt kunne fortælle mig, kommet med en passende hentydning til denne uholdbare adfærd.

Jeg udtalte herefter, at særlig graverende var den kendsgerning, at Møller atter havde udset sig Göteborg som gennemrejsested, hvor vi, mildest talt, havde rigelig anledning til at betragte, hvor lidt effektiv den svenske kontrol var, og spurgte, hvilke foranstaltninger den svenske regering havde truffet, for at slige tilfælde ikke skulle gentage sig. Udenrigsministeren svarede, at kontrollen ved udrejse med kurermaskine var blevet skærpet. Ved

*) Pol VI 6537 hemmeligt

forevisningen af pas blev det nu kontroleret, om de pågældende kunne godtgøre et forudgående legalt ophold i Sverige ved i deres pas indført visum eller opholdstilladelse fra ansvarlige svenske myndigheder.

Endelig forlangte jeg i overensstemmelse med instruksen forsikring om, at heller ikke Johansen-Brett kunne undslippe fra Sverige. Efter udenrigsministerens meddelelse skal danskeren Borch-Johansen en kort tid have været i Göteborg og en gang igen forbigående være vendt tilbage til Danmark. Vedkommende svenske myndigheder havde siden da tabt ethvert spor af ham; hans udrejse, også under navnet Brett, ville blive forhindret.

På grundlag af det her i afskrift foreliggende telegram af 18. denne måned nr. 300 fra konsulatet i Göteborg underrettede jeg endelig udenrigsministeren om vor formodning om, at fru Christensen og fru Coleridge sandsynligvis var identiske, og fremhævede, at det allerede en gang tidligere fra svensk side i forbindelse med bevæbningen af de norske skibe i Göteborg var blevet meddelt os, at Coleridge på foranledning af det svenske udenrigsministerium ville forlade Sverige. Åbenbart havde familien Coleridge også i dette tilfælde som Møllers hjælpere haft deres fingre med i spillet, og det måtte vel nu være på høje tid at gennemføre udrejsen. Günther benægtede ikke denne mulighed og tilføjede, at der fra svensk side på grund af særlige familiforhold, som syntes at umuliggøre en omgående flytning, var bevilget Coleridge en udrejsefrist. Den svenske regering holdt dog fast ved, at Coleridge så snart som muligt blev afløst.

Udenrigsministeren tilføjede endelig fortroligt, at han personlig misbilligede M's handlemåde, og at han ikke troede, at M nu ved sin flugt og sin virksomhed i England ville gøre de danske interesser nogen heldig tjeneste.

Dankwort.

---

[1]) Her er med håndskrift tilføjet „svenske".

10.

Regeringsomdannelsen november 1942 (telegramkrisen)

(Oversættelser)

269.

Kondolenceskrivelse fra gesandt Mohr til rigsudenrigsminister v. Ribbentrop i anledning af rigsminister Fritz Todts død.

9. februar 1942.

Afskrift til statssekretærens notits nr. 69.

KONGELIGT DANSK GESANDTSKAB — *Berlin, den 9. februar 1942.*

Hans Excellence
hr. rigsudenrigsminister Joachim von Ribbentrop
Berlin.

Hr. rigsminister.

I anledning af det store tab, som det tyske rige har lidt ved rigsminister dr. Fritz Todts død, har jeg den ære på min regerings og egne vegne overfor Deres Excellence at give udtryk for oprigtig og dybtfølt deltagelse.

Gennem sin virksomhed er rigsminister dr. Todt hyppigt kommet i berøring med danske kredse, og han har også personligt besøgt Danmark i anledning af påbegyndelsen af arbejderne på Rødby-Femern ruten. Den ulykke, som på en så tragisk måde pludselig har revet ham bort fra hans virksomhed, har derfor også i Danmark fremkaldt det dybeste indtryk, og den danske regering vil i taknemlig anerkendelse af samarbejdet stedse bevare rigsminister dr. Fritz Todt i ærefuld erindring.

Jeg benytter denne anledning til overfor Dem, hr. rigsminister, pånyt at give udtryk for min mest udmærkede højagtelse.

sign. **Mohr.**
Kongelig dansk gesandt.

270.

Skrivelse fra statssekretær dr. Stuckart til viceregeringspræsident Kanstein ang. forvaltningsproblemer.

22. juni 1942.

Afskrift.

SS-GRUPPENFÜHRER
STATSSEKRETÆR DR. STUCKART
I RIGSINDENRIGSMINISTERIET

Berlin, den 22. juni 1942.
NW 7, Unter den Linden 72.

Den befuldmægtigede for den indre forvaltning
hos det tyske riges befuldmægtigede i Danmark
SS-Oberführer, viceregeringspræsident Kanstein
København, Dagmarhus.

Kære hr. Kanstein!

Det er nødvendigt at forme forvaltningen i nybesatte områder således — naturligvis uden at man derved svækker hensynet til, at de for den fastsatte mål ikke bringes i fare —, at udøvelsen af den foregår på den simpleste måde uden tomgang og gnidninger.

Nødvendigheden heraf gælder i ganske særlig grad i dag, efter at krigen, der mere og mere har udvidet det tyske højhedsområde, har varet i tre år og som følge heraf netop på forvaltningsområdet har måttet arbejde med et personale, der stadig er blevet mindre og mindre talrigt. Disse forhold har ført til overvejelser om, hvorvidt forvaltningen, udover at forbedre sin egen organisation, kan øge sine præstationer ved, at man i de nybesatte områder kan benytte det eksisterende forvaltningsapparat, d. v. s. i et vist omfang lade det bestå og indlemme det i det rigstyske forvaltningsapparat, idet man nøjes med kun at besætte de vigtigste poster (nøglestillinger) med tyske embedsmænd og føre kontrol med det lokale apparat.

Jeg er i den forbindelse klar over, at svaret på dette spørgsmål i vidt omfang er afhængigt af, hvilket mål der tilstræbes med besættelsen, og især af, om man i besættelsen ser forberedelsen til senest ved krigens afslutning fuldstændigt at indlemme det besatte område i riget, eller om besættelsen snarere betyder oprettelsen af en mere eller mindre selvstændig, ved siden af riget bestående, men dog udelukkende af dette opretholdt suverænitet eller blot et overgangsstadium til genoprettelsen af en ganske vist i det væsentlige af riget kontroleret, men dog selvstændig statsforvaltning.

For at kunne uddybe de tanker, som jeg her har fremsat, er jeg meget interesseret i på grundlag af de forhold, som De forefandt i Danmark, og Deres dér indsamlede erfaringer at få en kort indberetning om, under hvilke forudsætninger det kan tilrådes i et område med et fremmed folk — altså ved løsningen af de opgaver, der netop melder sig på grund af dette folks eksistens — at indlemme området fuldstændigt i den tyske forvaltning eller på den anden side kun at etablere en kontrolforvaltning i den ovenfor skildrede form. I dette sidste tilfælde er det mig især magtpåliggende at erfare Deres mening om, hvor intensiv kontrollen ubetinget må være. Jeg anmoder Dem om i Deres fremstilling detailleret at berøre følgende punkter:

1.) Den tyske forvaltnings opbygning...
2.) Den lokale forvaltnings opbygning...
3.) Den tyske forvaltnings forhold til den fremmede forvaltning...
4.) Særlige erfaringer i...
5.) Den nationalsocialistiske forvaltnings grundsætninger og metoder i ikke-tyske koloniseringsområder.

For at reducere omfanget af den tid og det arbejde, som er forbundet med denne indberetning og udnyttelsen af den, til det mindst mulige, beder jeg Dem om under alle omstændigheder at se bort fra udarbejdelse af en omfattende „betænkning" og indskrænke Deres betragtninger til allerhøjst 20 maskinskrevne sider. Jeg vil være Dem taknemlig for et hurtigt svar.

Med de bedste hilsener og

Heil Hitler

Deres

sign. **Stuckart.**

Forelægges den befuldmægtigede
med anmodning om gennemlæsning.

København, den 1.7.1942.

Kanstein.

271.

„Stemningsberetning" [anonym] om den politiske situation i Danmark.

18. juli 1942.

Referat D III

Hr. gesandt von Grundherr.

Vedlagt sendes i fotokopi en stemningsberetning om den politiske stilling i Danmark med anmodning om at tage den til efterretning.

Berlin, den 28.7.1942.

Berlin, den 18/7 1942.

Stemningsberetning om den politiske situation i Danmark i slutningen af juni 1942

Danmarks politiske ansigt præges i dag af en syndflod af kommunistisk agitation. Jøderne, som behersker den offentlige mening i Danmark — aviser, teater, film o. s. v. — har skubbet den forsigtighed til side, som de hidtil har pålagt sig. Gennem en fantastisk organiseret hviskepropaganda går en bølge af hetz, ledsaget af stadig voksende provokationer, over landet. Ganske åbent driver man nu propaganda for bolsjevismen. Overalt fortælles vidunderæventyr om sovjetparadiset. Danmarks mest udbredte avis er i dag den illegale kommunistiske avis „Land og Folk". Den udkommer i et oplag på mindst 100 000 eksemplarer. I alle værksteder, fabrikker, skoler, offentlige og private kontorer, fagskoler og højskoler omdeles dynger af kommunistisk litteratur.

Statsembedsmænd, ja endog officerer, har åbent bekendt sig til kommunismen, endog præster og skolelærere bekender sig i dag til bolsjevismen. Ustandselig hører man: „Vi ved, at Danmark enten bliver nationalsocialistisk eller kommunistisk. Selvfølgelig vil vi da kæmpe for det bedste, nemlig kommunismen."

I Danmark hører man kun godt om bolsjevismen. En dygtigt ledet propaganda får danskerne til at tro, at Sovjetunionen i forbund med England er garanten for verdens lykke og frihed. Skønt vi i Danmark har en til en vis grad ensrettet, men dog ofte ret godt skrevet presse, virker også radioudsendelserne, de film og teaterstykker, der vises, ja, selv kirkebesøgene i samme retning. Det er intet under, at ingen i Danmark kan unddrage sig virkningen af denne atmosfære. Endog personer fra tyske kontorer, som har levet i flere år i Danmark, er i ikke uvæsentlig grad blevet påvirket af denne danske, d. v. s. jødiske propaganda. Følgende eksempel kan belyse dette: En dansk forfatter *Th. Knudsen* har skrevet en bog „Rusland og Europa". Heri gør han forsøg på at bevise, at bolsjevismen er nationalrussisk og en naturbestemt udvikling fra Ivan den Grusomme, Peter den Store — o. s. v. indtil i dag. At Karl Marx var tysktalende jøde, og at den russiske bolsjevisme helt igennem er jødisk, indser denne naive dansker ikke. De historiske synspunkter i Th. Knudsens bog er hentet fra jøden Bakunins og den vanvittige religionsfanatiker Meresjkowskis værker. Ikke desto mindre bliver hans produkt anbefalet af tyske myndigheder og uddelt. Forfatteren selv nyder en vis agtelse i gesandtskabet. Man har valgt ham til at tale på årsdagen for det antibolsjevistiske korstog i den danske radio! Her blev Bakunin og Meresjkowski atter hentet frem og beviset ført for, at bolsjevisme er nationalrussisk. Knudsen fastslog derfor, at denne store idé(!) er så fast forankret i det russiske folk, at det kæmper som tigere for den. Knudsens tese er altså:

1. „Stalin er nationalrussisk". (Heri ligger en afvisning af verdensrevolutionen — selvom Knudsen forsigtigt berørte tanken om verdensrevolutionen).

2. „Bolsjevismen er en stor idé".

3. „Bolsjevismen er et særligt russisk fænomen". (Verdensrevolutionen bliver atter afvist. Jødedommens indflydelse ligeledes. Jødedommen identificeres med det russiske).

4. „Russernes kamp er ideelt betonet og heroisk".

Hvorfra stammer disse 4 teser? Naturligvis fra den engelske radio, illegale kommunistiske aviser og den legale presse. Naturligvis er et lignende værk med det samme formål blevet skrevet i Sverige for nogle måneder siden.

Det er hermed påvist, at Th. Knudsen, som støttes fra tysk side, omend lidt tilsløret, men for enhver dansker ganske tydeligt, gør sig til talsmand for den engelske propaganda.

Fra dansk side bærer regeringen ansvaret for, at denne kommunistiske propaganda muntert kan udfolde sig. Man kan virkelig spørge, hvorledes det er muligt for den danske regering at overbevise de tyske myndigheder om, at kommunistføreren *Axel Larsen* ikke kan findes i et så lille land som Danmark. Det er endvidere ubegribeligt, at bolsjevikiske tryksager kan nå op på oplag på 100 000 eksemplarer og regelmæssigt fordeles, uden at det danske politi kan komme centralerne på sporet. Atter og atter ser man, hvorledes den kommunistiske propaganda omdeles på gaderne ved højlys dag. Således blev der på gaderne i København den 21. juni uddelt hundredtusinder, måske millioner af flyveblade. Man spørger sig selv, hvorledes det er muligt, at Christmas Møller kunne flygte til England, at hans hjælper Borch-Johansen kunne flygte fra politiet, at man først offentliggjorde hans personalia en uge efter flugten, således at han forlængst havde bragt sig i sikkerhed, og at politiet ikke griber ind, når danske SS-frivillige angribes af kommunistisk pøbel. Også i skolerne bliver børn af nationalsocialistiske forældre systematisk forfulgt, og den økonomiske boykot mod de nationalsocialistiske danskere vokser fra dag til dag. På den måde skærpes politiske modsætninger, som må fremkalde en uheldsvanger udvikling. Det er derfor ikke omsonst, når Christmas Møller i den engelske radio taler om en fremtidig dansk revolution, hvilket nemlig er målet for det engelske arbejde i de besatte områder. Modsætningerne øges yderligere på grund af en voksende økonomisk usikkerhed, som bag kulisserne fremmes af jøderne. I hvor høj grad den danske regering er eet med disse jøder indenfor erhvervslivet, viser følgende eksempel: En af Danmarks mest indflydelsesrige finansielle ledere er jøden Carl Salomonsen (ejer af Richs kaffeerstatningen og Københavns mælkeforsyning). Han har flere gange hjulpet regeringen finansielt. Vor propaganda må ikke nævne ham offentligt. En spottesang om Salomonsen, der var fuldstændig upolitisk og kun betegnede ham som jøde, blev strøget af den danske censur med den begrundelse, at det skete efter tysk ønske.

Således bliver jorden langsomt forberedt til en kommende revolte. Der kan påvises tilstrækkelige tegn herpå. For et år siden var det store flertal af det danske folk ganske passivt indstillet overfor Tyskland. De tyske soldater stod i et godt forhold til befolkningen, selvom denne var kølig og tilbageholdende. Det skabte gode betingelser for udviklingen af et dansk-tysk samarbejde. Så kom krigen med Sovjetunionen. Nu skulle man tro, at just denne krig ville fremme tyskvenligheden i Danmark og først og fremmest dræbe Englandsbegejstringen. Der var således en gunstig lejlighed til at give Englandspropagandaen dødsstødet. Men den blev ikke udnyttet. Tværtimod, man tav og tillod den danske censur at kvæle den tyske propaganda, der dengang var den bedste. Sovjets rædselsgerninger i Baltikum, Lemberg og Ukraine blev klippet ud af ugerevyerne, og snart satte modstanderen ind med sin prokommunistiske propaganda, som er enestående i historien.

Endnu for et halvt år siden var den brede befolkning passiv. Der fandtes stadig en mulighed for at påvirke det danske folk i gunstig retning. Med ca. 10% af befolkningen omfattede de tyskfjendtlige dengang ikke flere end de nationalsocialistisk indstillede. De 10 % tyskfjendtlige havde imidlertid kontrollen over folkets offentlige stemme, og de skreg, som om de mindst repæsenterede 99 % af befolkningen.

Men i dag er den brede befolkning urolig og rådvild. Folket er i opbrud. Stemningen gærer og syder. Forbundet mellem kommunisterne og de konservative er siden Christmas Møllers flugt blevet beseglet. I dag følger socialdemokratiet stadig tøvende de kommunistiske paroler, men man arbejder på en sammenslutning af 2. og 3. Internationale. Snart vil den være en kendsgerning, ligesom for 3 år siden i Norge. Og dette forbund hviler på skandinavisk grundlag. Forhandlingerne bliver ført i Sverige; thi sammensmeltningen skal gennemføres samtidig i Sverige og Danmark. Derfor arbejder de danske aviser på at gøre Sverige og den tidligere så foragtede skandinavisme populær. Det er lykkedes på en vid-

underlig måde. Det hidtidige resultat har bevirket, at af de medlemmer af DNSAP, som tidligere var kommunister, har mindst 90 % udmeldt sig af DNSAP. De 10 % tyskfjendtlige er i dag vokset til mindst 20 %, og de skriger endnu højere end tidligere. Det er overordentlig betænkeligt, at lærerne og præsterne, lederne af den danske ungdom og de danske hjem, deltager på en fremtædende plads i den tyskfjendtlige agitation. Vore modstanderes tal vil naturligvis under indtryk af de tyske sejre mindskes noget, men i lang tid ikke så meget, som man kunne tænke sig.

272.

Skrivelse fra general Lüdke til viceregeringspræsident Kanstein ang. sabotage.

5. august 1942.

Hemmelig!

DEN ØVERSTKOMMANDERENDE
FOR DE TYSKE TROPPER
I DANMARK

Hovedkvarteret, den 5. august 1942.

Afd. Ic 1968/42 hemmelig

Vedr.: Sabotage.

Til
den kommitterede for den indre forvaltning
hos det tyske riges befuldmægtigede,
København
Dagmarhus. [1])

I de sidste uger er antallet af sabotagetilfælde i Danmark blevet væsentligt forøget. Der har således været 11 ildebrande. Ved 5 af disse brande blev der notorisk fundet brandpakninger med lunte. Ved de andre brande er sabotage dels godtgjort, dels foreligger der stærk mistanke om sådan. Medens den kommunistiske propaganda, der jo ofte har opfordret til sabotage, hidtil ikke har haft nævneværdige resultater, synes den nu at virke i forstærket grad. Det ser ud, som om en bestemt organisation beskæftiger sig med denne brandsabotage. Det er heller ikke udelukket, at stærkt nationalt-dansk indstillede kredse står bag disse aktioner.

Det forventes, at det danske politi med dets stramme og gode organisation i løbet af kortest mulig tid opklarer disse tilfælde. Skulle det danske politi ikke opnå noget resultat, må det overvejes, hvilke foranstaltninger der må tages fra tysk side for at opklare tilfældene.

Der anmodes om, at den danske regering i alvorlig form gøres opmærksom på det voksende antal sabotager, og at det henstilles til den at drage omsorg for energisk og hurtig indgriben.

Endvidere synes det nødvendigt, at der i virksomheder og værker, der er vigtige for de tyske tropper i Danmark og for den tyske forsvarsøkonomi, fra dansk side opstilles et fabriksværn, der under ansvar skal sørge for, at der ikke i disse bedrifter forekommer sabotage.

Lüdke.

[1]) Dokumentet bærer følgende påtegning:
„1) Forelægges med tidligere akter den befuldmægtigede med anmodning om at gøre sig bekendt hermed.
2) til mig.
København, den 6/8 1942.
Kanstein."

273.

Notits af Renthe-Fink ang. samtale med direktør Svenningsen om sabotage o. lign.

10. august 1942.

Hemmelig!

Notits

I den danske udenrigsministers fravær opsøgte jeg i dag hans stedfortræder, direktør Svenningsen, og bragte følgende punkter på tale:

1.) Vi havde bemærket, at sabotagehandlingerne i Danmark i den sidste tid var taget til. Særlig påfaldende var antallet af brandstiftelser. Efter de erfaringer, som vi havde gjort i andre lande indenfor det tyske magtområde, anså vi det ikke for udelukket, at det drejede sig om systematisk arbejde. Der kunne ikke være tvivl om, at den engelske efterretningstjeneste (Secret Service) i nogen tid havde været meget mere aktiv. Dette viste sig gennem landsættelsen af faldskærmsagenter med sprængstof, kortbølgesendere o. s. v. Vi vidste, at englænderne i nærheden af London havde indrettet en skole, i hvilken danskere, der opholdt sig i England, blev uddannet i sabotage- og efterretningstjeneste. Ligeledes viste den engelske radiokampagne i spørgsmålet Danmark, hvad det var, englænderne havde til hensigt.

Hidtil havde vi på nogle enkelttilfælde nær overladt de danske domstole at dømme danskere, der arbejdede for den engelske efterretningstjeneste eller forsøgte sabotagehandlinger. Man måtte dog være klar over, at de straffe, med hvilke man hidtil fra danske side havde truet, ikke kunne virke afskrækkende på sådanne elementer. Frihedsstraffe, selvom de lød på livstid, blev forsåvidt ikke taget alvorligt, som de pågældende sikkert regnede med at blive benådet ved krigens afslutning, ja oven i købet at blive belønnet af englænderne og blive betragtet som helte. Under disse omstændigheder troede jeg ikke, at man i det lange løb kunne klare sig uden at true med dødsstraf. I hvert fald ville den øverstkommanderende, såvidt jeg havde forstået ham, i fremtiden indbringe sådanne tilfælde for den tyske krigsret. Den danske regering havde således valget mellem selv at indføre dødsstraffen og derved skabe forudsætningen for, at den kunne bevare pådømmelsen af sagerne i sin egen hånd, eller at måtte overlade sagerne til den tyske krigsret.

2.) Vi havde desværre måttet konstatere, at de kommunistiske propagandaskrifter i den sidste tid havde taget til i overordentlig grad. Ganske vist var der blevet foretaget razzia i nogle trykkerier, men det var ikke lykkedes at nå frem til hovedmændene. Propagandaskrifternes indhold viste, at udgiverne måtte have forbindelser til embedsmandskredse henh. indflydelsesrige parlamentariske kredse, thi ellers kunne de ikke være så vel underrettet om mange fortrolige enkeltheder. Af de offentliggjorte navne- og adresselister, gennem hvilke tyskvenlige danskere skulle hænges ud, kunne man iøvrigt slutte, at der bestod et udstrakt stikkersystem. — Her måtte der ske mere.

Jeg nævnte iøvrigt, at Aksel Larsen, kommunisternes fører, stadigvæk ikke var blevet taget.

3.) Den danske regerings holdning var desværre utilfredsstillende. Den lod det mangle på vejledning og ledelse af den offentlige mening. Det var umiskendeligt, at tjenestemænd og befolkning derved blev mere usikre. Det var påfaldende, at den danske presse afholdt sig fra enhver aktiv understøttelse af den i regeringserklæringen fastlagte politik. Jeg rettede i så henseende en bebrejdelse særligt mod statsministeren som den ansvarlige regeringschef og mod de parlamentariske ministre og bemærkede på et spørgsmål fra hr. Svenningsen om, hvilke konkrete punkter jeg havde at påtale, at det ikke så meget drejede sig om enkeltheder som om den almindelige holdning. For eksempel havde statsministeren og de parlamentariske ministre hidtil på ingen måde imødegået den engelske radiopropaganda og den kommunistiske henh. chauvinistiske hetz. De foretog sig først noget, når jeg havde gjort forestillinger overfor udenrigsministeren. Undermineringspropagandaen i Danmark skyndte sig da straks med at henvise til, at initiativet var udgået fra tysk side, hvorved enhver virkning på offentligheden blev umuliggjort. I landet verserede der nu som før et rygte

om, at Christmas Møller befandt sig i England i stiltiende eller hemmelig forståelse med toneangivende folk i regeringen, og at regeringen derigennem have villet skaffe sig en genforsikring overfor England. Jeg ville ikke komme ind på, om dette var rigtigt eller ikke rigtigt; den kendsgerning, at man troede på noget sådant, virkede overordentlig skadeligt og lod vide kredse få den opfattelse, at regeringserklæringen kun var en skueret.

Til slut nævnte jeg, at vurderingen af den nuværende danske regerings kurs i Berlin havde nået et absolut lavpunkt.

Hr. Svenningsen forsøgte at afsvække mine udtalelser. Jeg svarede ham, at situationen ikke kunne tages alvorligt nok. Han udtalte, at han ville underrette statsministeren. Udenrigsministeren kom sandsynligvis først i anden halvdel af ugen henh. i slutningen af ugen tilbage fra Jylland.

København, den 10. august 1942.

Renthe-Fink.[1])

[1]) Med håndskrift er herunder tilføjet:

„Hr. Svenningsen blev af mig underrettet om, at præsident Kanstein i eftermiddag vil tale med departementschef Ejvind Larsen i samme retning.

Renthe-Fink.

Gennemslag givet til gesandt Barandon og præsident Kanstein.
Renthe-Fink.

274.

Indberetning fra Renthe-Fink ang. samtale med direktør Svenningsen om sabotage.

11. august 1942.

til læsemappen.

Gennemslag.

DET TYSKE RIGES
BEFULDMÆGTIGEDE

København, den 11. august 1942.

J. nr. 447/42.

Vedrører: Den danske regerings ansvar for situationens udvikling i Danmark.

I tilslutning til indberetning af 8. d. m.
— nr. J.nr. 447/42.

3 gennemslag.

Til
Auswärtiges Amt,
Berlin.

Efter min hjemkomst fra Berlin benyttede jeg pånyt lejligheden til overfor direktøren i det danske udenrigsministerium, som for tiden fungerer i stedet for udenrigsministeren, at henvise til, at krigens længere varighed og den tiltagende forværring af den økonomiske situation, der naturlivis gav de tyskfjendtlige elementer visse muligheder for at vinde frem, mere end hidtil nødvendiggjorde en fast hånd hos den politiske ledelse.

Jeg betonede først, at vi med henblik på de ganske vist for tiden endnu ubetydelige, men dog umiskendeligt tiltagende sabotageforsøg måtte undersøge spørgsmålet, om pådøm-

melsen af sådanne tilfælde også i fremtiden kunne overlades til de danske domstole. Den øverstkommanderende for de tyske tropper ville, hvis sådanne fænomener tog til, sandsynligvis i fremtiden se sig nødsaget til at stille sådanne tilfælde for den tyske krigsret og lade dem pådømme af denne. Der ville da principielt i alle tilfælde blive afsagt dødsstraf. Fra dansk side lagde man, efter hvad der var mig bekendt, stærk vægt på at beholde pådømmelsen af sådanne tilfælde i sin hånd. Men dette var i fremtiden kun muligt, hvis den danske regering kunne beslutte sig til at indføre dødsstraf for sådanne tilfælde. Thi det måtte befrygtes, at i det lange løb ville selv livsvarige frihedsstraffe ikke have tilstrækkelig afskrækkende virkning, fordi mange elementer regnede med, at de før eller senere dog blev benådet. Dette gjaldt ikke blot for sabotører, men også for faldskærmsagenter og overhovedet for danskere, der arbejder for den fjendtlige efterretningstjeneste.

Derefter gik jeg over til i almindelighed at udtale mig om den danske regerings holdning. Jeg gav som allerede tidligere udtryk for, at en positiv og utvetydig holdning hos regeringen var meget afgørende for situationens udvikling i Danmark. Regeringen gjorde efter mit skøn ikke tilstrækkeligt for at lede og styre den offentlige mening. Dette var også grunden til, at embedsstanden og befolkningen ofte begyndte at blive usikre på, om den i regeringserklæringen fastlagte politik også virkelig var alvorligt ment og eftertrykkeligt blev fulgt af regeringen. Hvis regeringen tillod, at en sådan tvivl yderligere fik lejlighed til at brede sig i landet, ville regeringsapparatets, navnlig det danske politis, slagkraft faktisk blive lammet og grundlaget for det tysk-danske samarbejde og for opretholdelsen af et godt forhold mellem den danske befolkning og os blive rystet. Den danske regering måtte på eget initiativ udfolde meget større aktivitet. Det var i første række en opgave for statsministeren og for partiførerne i kabinettet at virke i denne retning. Hvis dette ikke skete i tilstrækkeligt omfang, måtte regeringen være klar over, at der fra tysk side ville komme stærkere direkte indgreb.

Direktøren i udenrigsministeriet vil underrette statsministeren. Såsnart udenrigsministeren vender tilbage, skal jeg personlig overfor ham og statsministeren komme tilbage til disse spørgsmål.

Den kommitterede for spørgsmål vedrørende den indre forvaltning har talt med justitsministeriet i samme retning som jeg.

sign. **von Renthe-Fink.**

275.

Notits af statssekretær E. v. Weizsäcker ang. ministerialdirektør W. Bests arbejde i Auswärtiges Amt.

13. august 1942.

Berlin, den 13. august 1942.

Til rigsudenrigsministeren.

Ministerialdirektør *Best* har i dag hos mig meldt sig til tjeneste i Auswärtiges Amt. Jeg præsenterede Best for ministeriets direktører, anmodede ham om at deltage i det daglige direktørmøde og foranledigede, at han foreløbig tildeles den politiske afdeling. Jeg vil også personlig tage mig af, at Best bliver sat ind i sagerne.

Jeg vil være taknemlig, hvis jeg senere får lejlighed til at udtale mig om Bests senere anvendelse og yderligere personaledispositioner.

sign. **Weizsäcker.**

276.

Brev fra Frits Clausen til gesandt v. Grundherr ang. den politiske situation i Danmark.

19. august 1942.

Afskrift.

DANMARKS
NATIONAL-SOCIALISTISKE
ARBEJDER PARTI
Partiføreren

København, den 19.8.1942.

Hr. gesandt v. Grundherr[1]),
f. t. det tyske gesandtskab,
København.

Højtærede hr. gesandt von Grundherr!

Idet jeg vender tilbage til vor mundtlige samtale på Lindenborg gods om skærpelsen af de politiske forhold i Damnark, sender jeg hermed den aftalte skriftlige redegørelse for mine synspunkter.

De vil, hr. gesandt, erindre, at jeg såvel overfor Dem som overfor understatssekretær Luther allerede i oktober 1940 i København eftertrykkeligt henviste til, at modstandskredsene under systemregeringens beskyttelse begyndte at organisere sig imod Tyskland, og at Tyskland, hvis disse bestræbelser fremdeles bar frugt, en skønne dag ville se sig stillet overfor en stemning i Danmark, der for år ud i fremtiden ville umuliggøre det ønskede og nødvendige samarbejde mellem de to lande. Jeg foreslog dengang i denne forbindelse, at man i tide udskiftede de nedbrydende elementer, og pegede allerede dengang især på Christmas Møller, Hedtoft Hansen, la Cour.

Når vi ser tilbage på stemningen umiddelbart efter den 9. april indtil september 1940, viser det sig i dag, at det på grund af den daværende indstilling overfor Tyskland ubetinget var en tid, da den tyske fløj uden vanskeligheder havde kunnet bestemme. I dag derimod forårsager udskillelsen af selv nok så få tyskfjendtlige elementer gnidninger, som klart belyser, hvor uholdbar tilstanden i mellemtiden er blevet. Således er der f. eks. i de sidste dage på Københavns orlogsværft blevet gennemført en sympatistrejke for en arbejder, der skulle fjernes, fordi han på arbejdspladsen havde omdelt ophidsende materiale mod Tyskland. Han blev derefter påny beskæftiget ved marinen — altså en oplagt sejr for de kommunistiske elementer. Et lignende eksempel kan nævnes fra Carlsberg bryggeriet. De kommunistiske arbejdere overfalder ikke blot i stigende grad de nationalsocialistiske arbejdere, men de forlanger på stadig flere steder, at de nationalsocialistiske arbejdere skal afskediges, fordi de angives at forstyrre arbejdsfreden. I denne forbindelse behøver jeg ikke at komme nærmere ind på strømmen af kommunistisk propagandamateriale.

Det kan ikke undre den indviede, at stemningen på denne måde er slået om. Det kan i dag konstateres, at en stor del af befolkningen overhovedet ikke længere reagerer på meddelelserne fra krigsskuepladserne. Det håb, som jeg i tidens løb har hørt udtrykt fra tysk side om, at krigsbegivenhederne ville få en afgørende indflydelse på en tyskfjendtlig stemning i Danmark, kan jeg i dag dele mindre end nogensinde.

Gennem indflydelse fra bøger, radio, presse o. s. v. har systemregeringen behændigt forstået i vidt omfang at gøre befolkningen uinteresseret i Europas kommende positive udformning gennem krigen, så at døren åbnes på vid gab for den angelsachsiske og sovjetiske propaganda på grund af manglende modforanstaltninger.

Regeringen har ganske vist i sine erklæringer stadig bekræftet det nødvendige snævre samarbejde med Tyskland og også anerkendt det europæiske samarbejde, ligesom den har lovet at bekæmpe kommunismen i Danmark. Men i virkeligheden har den i praksis ikke blot intet gjort i denne retning, men i det stille fremmet det modsatte af sine erklæringer.

Efter min opfattelse ligger tingene nu således, at de med regeringens vidende og stiltiende godkendelse systematisk gennemførte enkeltaktioner til ophidselse mod Tyskland har ført til en udpræget tyskfjendtlig dansk politik, som en skønne dag ubetinget vil gøre en tilsvarende tysk modpolitik påkrævet.

Jeg anser det for fuldstændig håbløst, hvis man fra tysk side stadig forsøger på at ændre udviklingen ved enkeltforanstaltninger. Dertil er situationen for vidt fremskreden, og den er blevet netop således, som jeg forudsagde det allerede i efteråret 1940.

Det er ganske klart, at forståelsen for den stærkt tilbageholdende tyske politik, således som den hidtil er blevet ført, til stadighed bliver mindre indenfor mine partifællers rækker. Derved svækkes føleligt den kamp, der føres af det af mig førte parti. På den ene side når man frem til den opfattelse, at Tyskland for enhver pris vil bevare venskabet med det system, som siden 1933 på det alvorligste har bekæmpet nationalsocialismen. På den anden side er man skuffet og tager mere og mere afstand fra den tyske side, fordi man som ven af Tyskland, der også i gerning viser sin taknemlighed, er udsat for de værste forfølgelser uden at have rygdækning. Jeg behøver kun at henvise til, at der alene i den forløbne nat fra den 18.—19. d. m. her i København alene i een bydel hos medlemmer af DNSAP er blevet knust 16 vinduer og ialt i hele byen ca. 30 vinduer. Samtidig oversmøres husene og gaderne med opfordringer til at boykotte nationalsocialistiske forretningsfolk. Samme nat er der på flere steder hos mine partifæller blevet udlagt Stalincocktails, der har forvoldt tildels alvorlige brande. Jeg betragter dette som begyndelsen til en organiseret forfølgelse af nationalsocialisterne for at gøre partiet modløst og rive det op for derigennem at berøve Tyskland den sidste støtte i Danmark.

Jeg finder det forståeligt, at mine partifæller ikke bliver mere tillidsfulde på grund af en sådan terror og stadig mere indgående spørger sig selv, hvorledes det er muligt, at sådanne klare udfordringer i det 3. år af den tyske besættelse af Danmark forbliver uden svar fra tysk side og således øjensynlig tolereres.

I mit parti forstår man heller ikke, at f. eks. varedirektoratet, gennem hvis hænder ca. 80 pct. af handelssamkvemmet med Tyskland går, er i to jøders og en halvjødes magt, at det statistiske departement, der leverer det talmæssige grundlag for det økonomiske mellemværende, ligeledes ledes af en jøde, og at oven i købet tyske instanser endnu den dag i dag samarbejder med jødiske firmaer i Danmark, medens der i vidt omfang ikke tages hensyn til tyskvenligt indstillede forretningsfolk. Jeg ved vel, at man nu fra tysk side vil træffe forberedelse til at inddrage de tyskvenlige firmaer i et snævrere samarbejde. Men disse overvejelser sker dog først i besættelsens 3. år.

Teatervæsenet ligger endnu i dag overvejende i hænderne på jøder. Den danske filmcensor er af delvis jødisk afstamning. Departementschefen i justitsministeriet, som skal føre tilsyn med film, teater o. s. v., er halvjøde. Systemets store københavneraviser befinder sig i vidt omfang i jødisk besiddelse og er også redaktionelt infiltreret af jøder. Jødedommens magt i den offentlige handel og i finansverdenen er ubeskrivelig stor. Halvdelen af alle bankforetagender i Danmark er jødiske. Derigennem dominerer jøderne også børsen.

Det er ganske selvfølgeligt, at jøderne i Danmark under iagttagelse af visse forskriftsforanstaltninger[2]) slet ikke kan andet end fuldt og aktivt sætte deres magt ind mod Tyskland. Følgelig er dette spørgsmål ikke så meget et spørgsmål for de danske nationalsocialister som for det tyske rige selv. Men virkningerne falder tilbage på partiet.

De af mig drøftede nødvendige forholdsregler for at standse den hidtidige udvikling vil jeg gerne gentage i korthed.

Efter min mening har systemet leveret rigeligt med beviser på, at det ikke overfor Tyskland har til hensigt at handle i overensstemmelse med sine afgivne erklæringer. Det bedste ville derfor være at afløse den nuværende regering med et forretningsministerium. Til posten som statsminister kan efter mit skøn en mand som generaldirektør Knutzen eller direktør Kraft komme på tale. Besættelsen af de øvrige poster kan overlades til den statsminister, der udpeges.

Som en påtrængende foranstaltning betragter jeg den definitive fjernelse af jødiske og underminerende elementer, der politisk ophidser mod Tyskland. Hvor vidt grænserne her skal drages, må afhænge af omstændighederne.

Radio og presse må tvinges til at gennemføre en utvetydig og positiv stillingtagen i overensstemmelse med regeringserklæringerne. Heller ikke dette vil kunne gennemføres, uden at et antal jødiske eller kommunistisk indstillede personer fjernes.

Indenfor forlagsverdenen må der tilvejebringes en grundlæggende forandring, da i dag næsten ingen tysk bog, men derimod en syndflod af angelsachsisk litteratur oversvømmer markedet. Det angelsachsiske bogmonopol befinder sig endnu i dag i hænderne på jøden David Grünbaum. Det jødiske forlag Povl Branner, som før den 9. april ganske åbenlyst var det britiske gesandtskabs propagandaforlag, står vedblivende i spidsen med publikation af engelsk og jødisk politisk litteratur.

Yderligere enkeltheder er efter mit skøn overflødige, fordi der på grund af materialets mangfoldighed kan konstateres en så klar tyskfjendtlig linie hos de nu ansvarlige danske politikere, at en forandring kun kan tilvejebringes ved en fuldstændig ændret tysk politik overfor Danmark.

Jeg vil gerne understrege mit ønske om, at dette sker så snart som muligt, før alle broer til en forståelse med Tyskland er afbrudt.

De vil forstå, at jeg som en søn af mit folk og som overbevist nationalsocialist kun har fremsat denne redegørelse i bevidstheden om den store alvor, med hvilken jeg i dag må tage spørgsmålet op om mit danske folks fremtid som fri nation.

Med fortrinlig højagtelse

Heil Hitler!

Deres hengivne

sign. **Frits Clausen.**

---

[1]) I marginen er med håndskrift tilføjet: „ærbødigst til v. Renthe-Fink. Grundherr. 24.8.42".

[2]) I den tyske tekst er „Vorschriftsmassregeln" antagelig fejlskrift for „Vorsichtsmassregeln" (forsigtighedsforanstaltninger).

277.

Instruks fra rigsudenrigsminister v. Ribbentrop ang. retsforfølgelse af faldskærmsjægere.

21. august 1942.

Telegram (Auswärtiges Berlin)
(kodeskriver)

Telegram nr. 1414 af 21. 8. 42 kl. 20,10.

I besvarelse af indberetning af 11.8. — nr. 447/42, udfærdigelse 2.

I henhold til rigsudenrigsministerens ordre anmoder jeg om nøje undersøgelse af, om faldskærmsagenterne virkelig er blevet draget til ansvar ved de danske domstole. Rigsudenrigsministeren mener, at dette i bedste tilfælde er muligt for danske faldskærmsagenters vedkommende, men ikke for engelske. Anmoder om telegrafisk indberetning.

Erdmannsdorff.

273.

Notits af presseattaché Gustav Meissner ang. statssekretær Stuckarts besøg i København.

22. august 1942.

Personlig!

Hemmelig!

Notits til ministeren

Statssekretær i indenrigsministeriet Stuckarts og kontorchef hos SS-rigsføreren, SS-Brigadeführer Ohlendorfs besøg medførte en diskussion om den ejendommelige politiske situation i Danmark, som i forskellige henseender var oplysende. Genstand for stærk kritik var navnlig forholdene på det økonomiske område (jødisk indflydelse), endvidere den danske presses tilbageholdenhed og passivitet samt den tiltagende uro i Danmark (sabotage- og terrorhandlinger, dalende stemning, kommunistisk hetz o. s. v.). Brigadeführer Ohlendorf foretog først en rejse gennem Jylland og førte gjensynlig dèr samtaler med både medlemmer af partiet og erhvervsrepræsentanter, der står venligt overfor Tyskland. En oplysning fra direktør Junker om en påstået negativ udtalelse fra den danske handelsminister om østudvalget blev stærkt understreget af Brigadeführer Ohlsen[1]) og af denne lagt til grund for et krav om straks at afsætte handelsministeren. Den kendsgerning, at dagbladet „Jyllandsposten" på samme dag offentliggjorde hærens communiqué på tredie side og fremhævede Churchills besøg i Moskva på første side, blev ligeledes stærkt kritiseret af ham og kulminerede i kravet om udskiftning af udenrigsministeriets pressechef. Brigadeführer Ohlsen[1]) kom i mindre grad ind på den underjordiske kommunistiske propaganda, kommunistiske terrorforsøg og sabotagehandlinger, hvilket dog måske internt blev bragt på tale overfor tjenestemændene i den indre forvaltning, der jo næsten alle er medlemmer af SS. Statssekretær Stuckart gav udtryk for den opfattelse, at indførelse af dødsstraf og den hårdest mulige anvendelse af den i et egnet tilfælde ville gøre stærkt indtryk på den danske befolkning og således bidrage til at berolige stemningen. Hvis danskerne ikke selv ville indføre dødsstraffen, bør den tyske værnemagt ved en krigsret statuere et sådant eksempel.

Det er ganske klart, at Brigadeführer Ohlendorf under sit besøg navnlig er blevet påvirket ved sammenkomsterne med medlemmer af det danske nationalsocialistiske parti. Clausen, med hvem jeg senere har talt, bekl[illegible] overfor mig og udtalte desuden, at det var hans indtryk, at Ohlendorf nu omgående vil informere Himmler i den hensigt at få SS trukket stærkere ind i politikken i Danmark. Ohlendorf sagde til Clausen: her i Danmark er der mange, der snart vil blive arresteret. Clausen svarede hertil, at han med interesse ville afvente hvad der skete, hvortil Ohlendorf udtalte: Tror De mig ikke, eller kan De ikke begribe [illegible] som jeg har sagt, ikke virkelig er sket i praksis?

Det [illegible] den danske regering, og som også af [illegible] politiske kamp, [illegible] situation. Tilspidsningen [illegible] kan henvise til [illegible] f. eks. ved stadigt [illegible] modstanderne [illegible] de åbenbart [illegible] socialistiske parti [illegible] blev foretaget [illegible].

[illegible] erpelse af den politiske [illegible] har dannet tilsyn[illegible] erklæringer om [illegible]

Det spørgsmål melder sig, hvad der er grunden til denne regeringens passive holdning. At den tildels har sit motiv i, at de lovede økonomiske leverancer fra Tyskland, navnlig kul, ikke har svaret til de danske forventninger, må antages. Den egentlige grund til den politiske tilbageholdenhed er dog, at den danske samlingsregering er sammensat udfra 4 *demokratiske* partiers interesse, hvis formænd gennemgående beklæder posten som ministre i regeringen. Upolitiske ministre er kun justitsministeren og trafikministeren og til trods for at tidligere medlemskab hos de radikale også udenrigsministeren. De fire nævnte demokratiske partier er nu som aldrig interesseret i hver for sig at bevare deres liv og deres tilhængerskare ud over krigens afslutning for derigennem at bevare den demokratiske form for Danmark. Man forsøger derfor bl. a. ved propaganda for den nordiske tanke og for en snæver tilslutning til Norge at fremkalde en for demokratiet gunstig stemning i befolkningen. I forholdet til Tyskland går man nødigt ud over en diskussion af den økonomiske og praktiske nødvendighed af et øjeblikkeligt samarbejde og er navnlig tilbageholdende i spørgsmålet om den positive propaganda for en forståelse mellem Danmark og Tyskland, da dette ville betyde en anerkendelse af det autoritære princip og af det, som nationalsocialismen har opnået, og på grund af deres eget demokratiske standpunkt ville partierne dermed skære i deres eget kød. De fire partier har godt 98 pct. af den samlede presse i deres hænder. Denne presse bringer ganske vist nu og da positive artikler om krigens udvikling, om forholdene i Tyskland eller om opbygningsarbejdet i de besatte områder, men undgår såvidt gørligt selv at tage stilling til disse spørgsmål og beskæftiger sig i sine ledere fortrinsvis med indrepolitiske ting for at holde befolkningens interesse for den sædvanlige demokratiske diskussion om politikken i Danmark levende. Man holder også med alle midler det håb levende i befolkningen, at de angelsachsiske magter dog til syvende og sidst kan vinde, og går ved bedømmelsen af den tyske fremgang aldrig så vidt som til at indrømme, at krigen allerede i vidt omfang er afgjort til fordel for Tyskland. Partierne har på grundlag af mangeårigt arbejde organisatoriske alle forudsætninger for at indfange den enkelte i folket for deres interesser. Dette skal kun i al korthed illustreres ved et eksempel fra socialdemokratiet. På arbejdspladsen holder den socialdemokratiske klub og den faglige klub på arbejderen, i sin fritid beskæftiges han af aftenskole, studiekredse, fagforeningsforanstaltninger o. s. v. Arbejderkonen står i de socialdemokratiske kvindegrupper. Også i brugsforeningerne er hun under stadig påvirkning. De socialdemokratiske ungdomsorganisationer og sportsorganisationen „Ungdommens Sport", der begge er virksomme og har store muligheder for at øve påvirkning, tager sig af arbejderungdommen. Yderligere organisationer til at opfange dem er Arbejdernes roklub, Arbejdernes sportsforbund, Arbejdernes yachtklub, det socialdemokratiske forlag „Fremad"s bogkreds, der på billige ratevilkår leverer socialdemokraternes bøger. Socialdemokratiet har oven i købet ved hjælp af sine frisørfilialer „Figaro", der er udbredt over hele landet, gjort barberstuerne til steder, hvor arbejderne påvirkes, og på alle de nævnte områder arbejdes der daglig politisk.

Ved en bedømmelse af politikken i Danmark kan man ikke undgå at iagttage de politiske partiers store magt i forhold til det enkelte menneske i det danske folk. Det er lykkedes partierne ved at etablere et samarbejde at undgå, at deres tilhængere vender sig fra dem. Derved har de tildels offentligt, men i det væsentlige indadtil sørget for, at de tyskvenlige grupper, ved at man drager momentet med besættelsen ind, fremstilles som landsforræderiske, med hvilke en god national dansker ikke må have føling. Alt, hvad der stemningsmæssigt er imod os, ses ikke ugerne af de demokratiske partier, fordi de kan godskrive det til fordel for fastholdelsen af deres egen position i folket.

Skønt de danske nationalsocialister siden den 9. april 40 har bestræbt sig meget for at forøge antallet af deres tilhængere og i disse bestræbelser på det stærkeste er blevet understøttet fra tysk side, står de dog endnu i dag i betragtning af de danske systempartiers foran beskrevne meget overfor store vanskeligheder. Skønt systempartierne hyppigt angriber hinanden i pressen, har samlingsfronten dog ikke slået synlige revner, tværtimod må det antages, at også den indbyrdes kamp indenfor visse grænser slet ikke er partierne selv ubelejlig, fordi den giver befolkningen stof til at tænke i demokratisk dansk forstand. Den forøgede kommunistiske underjordiske aktivitet anses ligeledes systempartierne heller ikke som forstyrrende, så længe den alene virker som en forstyrrende faktor i det tysk-

danske forhold, men ikke drager kræfter fra de demokratiske partiers lejr over i modstanderlejren på det yderste venstre. Man er derfor også fra regeringens side efterladende i forfølgelsen af den kommunistiske hetz mod Tyskland og mod de tyskvenlige kredse i Danmark, men benytter dog ikke ugerne anledningen til fra tilfælde til tilfælde at straffe kommunistiske agitatorer og til at advare befolkningen mod ubesindigheder, der kan føre til alvorlige ubehageligheder mellem Danmark og Tyskland.

På baggrund af den herskende stemning indenfor den danske befolknings arbejderkredse opstår det spørgsmål, om der i det lange løb vil være nogen mening i, at man fra tysk side gør forsøg på at kvæle eller omforme den synkende stemning. Da det må antages, at de nu regerende politiske partier kun ved anvendelse af de stærkeste midler fra tysk side vil lade sig tvinge til at indtage en positiv holdning overfor Tyskland, og at de også kun vil gøre dette, hvis de bliver overbevist om, at deres demokratiske bestående i fremtiden ikke vil blive anfægtet fra tysk side, når man frem til at konstatere, at oppositionens tyskvenlige politiske partier først da vil få en frugtbar mulighed for at udfolde sig, når man på den ene eller anden måde politisk afvæbner de hidtidige partier. Dette kan eventuelt ske ved indsættelse af et forretningsministerium, som ganske uafhængigt af partierne indleder sin virksomhed på basis af de hidtidige regeringserklæringer, men praktisk opfylder disse efter deres ordlyd, og som også giver de danske nationalsocialister mulighed for at være virksomme i offentligheden på bredere grundlag end hidtil. Hvis dette forretningsministerium vil påtage sig at træffe de af os ønskede foranstaltninger, som vil knytte den danske befolkning snævrere til de tyske interesser, vil dette have den fordel, at disse foranstaltninger trods alt bliver truffet af en af kongen godkendt dansk regering og til trods for den kritik indenfor det danske folk, der sikkert vil komme, ikke helt vil miste et eget nationalt præg.

Den nærliggende formodning, at SS udfra sin opfattelse kan bestræbe sig for at opnå en mere direkte indflydelse på politikken i Danmark, kræver efter mit skøn meget nøje overvejelser angående de i et sådant tilfælde indtrædende politiske følger. Det har til trods for de skildrede vanskeligheder indenfor politikken hidtil været en betydelig fordel for de danske nationalsocialister, at varetagelsen af de tyske interesser i Danmark helt og holdent er sket på basis af Auswärtiges Amt; deri ligger den stiltiende bekræftelse på anerkendelsen af den danske suverænitet, som ene og alene har gjort det muligt for nationalsocialisterne selv at appellere til den danske nationalitetsfølelse og bekæmpe det herskende system som farligt for Danmarks fremtid og som i grunden unationalt. Dersom interesser, der hidtil er blevet betragtet som indre tyske, indføres direkte i den danske politik, vil befolkningen få den overbevisning, at Danmarks stilling er blevet den samme som Nederlandenes, Belgiens, Frankrigs og Norges, skønt Danmark ikke har været indviklet i kamp med tyske tropper. Under disse forudsætninger vil man fuldstændig ituslå den politiske basis, som de danske nationalsocialister hidtil har haft. Partiet vil falde fra hinanden, hvorved muligvis enkelte kræfter vil forblive på den tyske side; det bliver dog kun dem, som ikke lægger stærk vægt på det nationale moment i Danmark, men som ønsker at få politisk betydning ved tysk hjælp.

Der foreligger det bestemte indtryk, at der på grund af de danske partiers bevidst henholdende politik overfor Tyskland først ved krigens slutning kan regnes med en afgørende vending i den danske politik overfor Tyskland. Det kan i dag endnu ikke overses, om den ved fjendtlige kræfters underjordiske hetz og underminerende virksomhed påvirkede stemning i befolkningen kan føre til alvorlige ubehageligheder, som kan bringe de tyske interesser i Danmark på det økonomiske og politiske område i alvorlig fare. Men man må gå ud fra, at den danske befolkning i almindelighed tænker for realistisk og roligt til, at den i store grupper vil lade sig rive med til aktive ødelæggende handlinger imod Tyskland. Dog vil også enkelte ubehageligheder i stadig stigende grad føre til, at tyske partiinstanser og andre interesserede udøver kritik mod den i Danmark førte politik; ligesom de danske nationalsocialister udfra en sund indstilling stadig mere indtrængende vil stille krav om, at den indre modstand mod dem brydes ved anvendelse af egnede tyske midler, og at der derigennem gives dem større udfoldelsesmuligheder. Den nuværende politiske stilling i Danmark er jo uden tvivl en belastning for partiets arbejde. Det må derfor afgøres, om der på det nuværende tidspunkt under hensyntagen til disse faktorer skal tilvejebringes

en principiel ændring af den tyske politik i Danmark ved, at der skabes et overgangsministerium, eller om den efter rigsudenrigsministerens hidtidige direktiv fulgte afventende politik skal videreføres. I sidstnævnte tilfælde må der efter mit skøn fra rigsudenrigsministeren pány gives en klar ordre og fremfor alt en ganske klar afgørelse om, at i politisk henseende er alene den tyske befuldmægtigede i Danmark kompetent.

København, den 22. august 1942.

Meissner.

[1]) Formentlig skrivefejl for „Ohlendorff".

279.

Telegram fra Renthe-Fink ang. afværgeforanstaltninger i tilfælde af invasion.

22. august 1942.

Telegram

(hemmelig kode)

København, den 22. august 1942 kl. 23,30.
Modtaget: — 23. — — - 00,25.

Nr. 1169 af 22.8 42. CITO!

I besvarelse af telegrafisk instruks nr. 1393*) af 17. august.

Drøftelser mellem statssekretær Stuckart, den øverstkommanderende og mig om, hvorledes påkrævede afværgeforanstaltninger i tilfælde af fjendtlige angreb i Danmark skal organiseres, medførte enighed om følgende forslag:

1) Da der må regnes med, at fjendtlige angreb vil blive rettet mod Jylland eller mod dele af Jylland, vil Danmark sandsynligvis blive delt i to dele, nemlig Jylland og det øvrige Danmark. For Jyllands vedkommende regnes med, at den militære øverstkommanderende helt eller delvis overtager den udøvende magt. En proklamation fra den øverstkommanderende forberedes med dette for øje.

Rigets befuldmægtigede forbereder i store træk en proklamation fra den danske konge henh. den danske regering for i løbet af næste uge at få den gennemført hos den danske regering.

For at lede den civile forvaltning af Jylland vil vicepræsident Kanstein af rigets befuldmægtigede blive overført til den øverstkommanderendes stab. Kansteins stilling til rigets befuldmægtigede forbliver uberørt, dog har den øverstkommanderendes ordrer fortrinnet fremfor alle andre ordrer.

2) Såvidt det er påkrævet i kampområdet, udsendes den øverstkommanderendes direktiver gennem vicepræsident Kanstein direkte til de danske myndigheder. For det i forbindelse hermed stående område beskikkes der af den danske regering en kommissær, der for dette område udøver alle den danske regerings funktioner, og som skal udstyres med alle den danske regerings fuldmagter; disse fuldmagter er ikke underkastet forfatningsretlige begrænsninger. Den danske kommissær er bundet af den øverstkommanderendes ordrer (vicepræsident Kansteins) og giver disse ordrer videre til de underordnede danske myndigheder til efterfølgelse. Han er ansvarlig for hurtig og fuldstændig gennemførelse af den øverstkommanderendes (vicepræsident Kansteins) ordrer.

*) Pol I M 3852 hemmeligt.

Også i det bagved liggende jyske område kan den øverstkommanderende (vicepræsident Kanstein) om fornødent give direkte ordrer til de underordnede danske myndigheder. Dette bør dog kun ske undtagelsesvis.

3) I det øvrige Danmark opretholdes den nuværende tilstand. Den øverstkommanderende kræv rettes til det tyske rigs befuldmægtigede, som gennemfører dem overfor den danske regering.

4) Vicepræsident Kanstein er holde fælles med den civile forvaltningschef i Wehrkreis X.

5) Yderligere nødvendige foranstaltninger, f. eks med hensyn til presse, radio, [illegible]kommunikationsmidler og telegrafvæsenet, forberedes af rigets befuldmægtigede i forståelse med den øverstkommanderende.

6) Såfremt den danske regering skulle erklære sig ude af stand til at gennemføre de foranstaltninger, som forventes af den, eller ikke gennemføre dem i det krævede omfang, vil den øverstkommanderende (vicepræsident Kanstein) udstede de nødvendige anordninger på grundlag af sine egne magtbeføjelser.

Telegrafisk instruks udbedes.

Renthe-Fink

289.

Notits [af Renthe-Fink] ang. samtale med udenrigsminister Scavenius.

24. august 1942.

Notits!

Samtalen i dag med udenrigsministeren indledte jeg med en bemærkning om, at jeg i Berlin havde mødt en meget kritisk indstilling overfor Danmark. Man havde henvist til befolkningens stemning overfor os, der stadig blev dårligere og dårligere, og til den danske regerings passive holdning. De meddelelser, som er tilgået mig i den sidste tid, bekræftede, at der i Danmark er sket en betydelig forværring af stemningen. Lignende indtryk havde tyske besøgende i den sidste tid medbragt fra deres rejser rundt om i landet. Jeg nævnte i den forbindelse navnlig hr. von Grundherr. I samme retning udtalte også de stedlige militære instanser sig. Påfaldende var også forøgelsen af sabotageattentaterne i den sidste tid. Efter vort skøn opnåede det danske politi ikke tilstrækkelige resultater. Aksel Larsen, kommunistføreren, var efter mere end et års forløb stadig ikke sat fast. Indenfor befolkningen og embedsmandsstanden spurgte vi, som jeg allerede havde sagt til hr. Svenningsen, en vaklende, for hvilken regeringen havde ansvaret, da den efter vort skøn ikke havde tilkendegivet tilstrækkelig klart, at den kurs, der var angivet i regeringserklæringen af 4. maj d. å., ubetinget skulle følges. Der var derfor fare for, at den opfattelse vandt større og større udbredelse, navnlig i provinsen, at regeringens erklæringer kun var taktik. Det forekom mig, som om enkelte ministre indenfor deres forretningsområde ikke anså sig for bundet af regeringens beslutninger. Således havde regeringen ganske vist officielt hilst Danmarks deltagelse i genopbygningsarbejdet i øst velkommen, men dette havde dog ikke afholdt visse ministre fra i personlige samtaler at fraråde de interesserede i at deltage.

Jeg kom derefter ind på at tale om hoffets forhold og gjorde hr. von S. opmærksom på „Aalholm Avis" nr. 31 af 30.7. d. å., i hvilken kongens mærkværdige telegram til redaktør Busch var aftrykt. Udenrigsministeren afbrød mig her og sagde, at han allerede havde indledt en undersøgelse på grund af de forestillinger, som legationsråd Meissner havde gjort overfor kontorchef Eskelund. Kongens telegram havde sikkert kun været et rutine-

telegram, sandsynligvis havde kongen overhovedet ikke læst det pågældende nummer af „Aalholm Avis" (nr. 31 af 30.7.), som hans telegram refererede til. Desuden var „Aalholm Avis" en ravnekrogsavis med ganske få læsere. Jeg svarede, at sådanne hændelser under alle omstændigheder var kedelige, fordi de i Tyskland måtte fremkalde indtryk af, at kongen var imod os. Kongens telegram blev naturligvis kolporteret videre, og befolkningen fik den opfattelse, at kongen godkendte sømningspropagandaen mod os. Jeg nævnte, at vi allerede tidligere gentagne gange havde haft grund til at beklage os over, at kongens omgivelser lod det mangle på den nødvendige forsigtighed og den nødvendige ansvarsfølelse.

Jeg fortsatte med at sige, at vi såvel af regeringen som sådan som af hvert enkelt regeringsmedlem måtte kræve en klar tyskvenlig linie i ord og gerning, ikke blot overfor offentligheden, men også in camera caritatis. Hvis tilfældet Christmas Møller skulle gentage sig, hvis nye sabotagetilfælde forekom, kunne bægeret nemt komme til at flyde over. Ændrede den danske befolkning sin holdning, så ville dette også hidføre en ændring i vor holdning. Der fandtes ikke så få i Tyskland, der allerede gennem længere tid havde advaret, og som var af den opfattelse, at i Danmark var en tyskfjendtlig modstandsbevægelse i færd med at vokse frem.

Udenrigsministeren afbrød mig her og spurgte mig bestemt, hvad formålet var med den kritik, som fra tysk side blev rettet mod regeringen. Jeg svarede skarpt, at vi ville forebygge, at der opstod en situation, der gjorde et samarbejde umuligt. Ganske vist var der hidtil endnu ikke sket noget, som var alvorligt og ulægeligt, men hvis man ikke straks ved de første symptomer på en faretruende udvikling greb energisk ind, kunne det meget hurtigt blive for sent.

Jeg kom derefter ind på min samtale med direktør Svenningsen og betonede nødvendigheden af skærpede straffe mod sabotage, faldskærmsagenter og i det hele taget fjendtlige efterretningsagenter. Gerningsmænd, medhjælpere og medvidere måtte vide, at de ikke kunne regne med, at de få år eller senere, når krigen var forbi, ville blive benådet, men at de risikerede livet selv. Af udenrigsministerens bemærkninger fremgik, at den danske regering ikke let ville bekvemme sig til at indføre dødsstraf. Dertil syntes også kun at være den tanke for rigtig, at regeringen skulle advare befolkningen og gøre opmærksom på, at sådanne tilfælde kunne blive bragt for krigsretten og ende med dødsdom.

Da jeg henviste til en stærkere bekæmpelse af kommunismen, samtykkede hr. von S. med eftertryk og sagde, at justitsministeren jo allerede havde erklæret sig rede til at efterkomme vore ønsker, og at man i dag også hos partierne fandt meget mere forståelse herfor end tidligere. Jeg betonede nødvendigheden af, at ikke blot de konkrete strafbare handlinger, men fremfor alt kommunismen og de illegale kommunistiske organisationer som sådan blev bekæmpet, og at der til dette formål blev opbygget et net af spioner. Der måtte gribes til skarpere foranstaltninger overfor mistænkte, selvom man ikke fra først af kunne påvise, at de havde begået strafbare handlinger. Endelig var et mere grundigt og effektivt forhør af kommunisterne om deres kendskab til det kommunistiske apparats sammensætning og arbejde nødvendig. Hr. von S. sagde, at det ikke var helt let at omstille politiet til denne nye arbejdsmetode. I hvert fald var en vis tid nødvendig til instruktion, selvom også politiet, som han troede, havde den bedste vilje.

I tilslutning hertil betegnede jeg det som hensigtsmæssigt, at embedsstanden, heri indbefattet lærere, højskolelærere, gejstlige o. s. v., til en vis grad blev afpolitiseret, sålænge krigen varede. Efter vor opfattelse var det netop lærere og gejstlige, som forøvede de fleste „brandfordgiftninger". Hr. von S. mente, at dette ville berede store vanskeligheder, thi hvis man forbød embedsstanden fri politisk virksomhed, ville det af denne blive følt som et alvorligt indgreb i dens grundrettigheder, og virkningen kunne nemt blive det modsatte. Det var politisk forkert på grund af enkelte misdædere at straffe helheden. Jeg svarede, at der ubetinget måtte ske noget, og gav udtryk for, at der efter mit skøn også måtte gives politiet større fuldmagt med hensyn til at træffe foranstaltninger imod organisationer og enkeltpersoner, der gav sig af med hetz. Jeg nævnte i den forbindelse tilfældet fra Dansk Samling (Arne Sørensen og Peter Gudme). Udenrigsministeren udtalte hertil, at han fornylig havde forelagt dette tilfælde for justitsministeriet. Jeg sagde, at denne sag nu allerede havde verseret gennem længere tid, og det kunne ikke tolereres, når sådanne ting på denne måde trak i langdrag.

Til slut kom jeg ind på pressen. Udenrigsministeren meddelte her, at han allerede havde taget skridt for at organisere en mere omfattende kontrol med den danske presse. Jeg udtalte, at der under alle omstændigheder også måtte sørges for, at pressen fik en mere positiv indstilling, thi heraf afhang befolkningens stemning og holdning på afgørende måde. Økonomiske og indrepolitiske hemninger måtte ikke blive en hindring derfor.

Derefter betonede jeg endnu en gang nødvendigheden af, at der blev ydet de tyskvenlige elementer større beskyttelse end hidtil. Jeg henviste til de begivenheder, der var foregået i natten mellem den 18. og den 19. d. m. Hr. von S. sagde til mig, at politiet gjorde sig stor umage for at opklare dem og troede allerede at have visse spor.

Da jeg henviste til, at det var uklogt stadig at lade jøder forblive i nøglestillinger, og henstillede, at man formåede departementschef Cohn til at træde tilbage, mente udenrigsministeren, at dette ville forårsage stor ophidselse her og kun kunne gennemføres på grundlag af et direkte krav fra Tyskland. Jeg svarede, at vor indstilling overfor jøderne var tilstrækkelig kendt, og at jeg ville anse det for bedre, hvis Danmark ville tage hensyn til denne indstilling. Jeg mødte også kun ringe genklang, da jeg til hr. von S. sagde, at jeg ville anse det for rigtigt, hvis den danske regering snart udskiftede departementschef Svendson i justitsministeriet.

I den påfølgende samtale fremhævede udenrigsministeren, at det efter hans mening var et stort resultat, når det var lykkedes at holde den med besættelsen uundgåeligt forbundne tyskfjendtlighed i den danske befolkning så meget nede, som det hidtil havde været tilfældet. Sympatierne for England var efter hans skøn i aftagen og svandt for en vis træthed og ligegyldighed. Her indskød jeg, at det modsatte syntes mig at være tilfældet, og nævnte episoderne ved faldne englænderes bisættelser og ved transporten af engelske fanger. Udenrigsministeren sagde videre, at der i dag fandtes meget mere forståelse for den opgave, som den danske regering havde påtaget sig, og for dens gennemførelse. Han mente, at hovedopgaven i dag var at bevare roen og undgå udskejelser. Hvis den danske regering gik så vidt, som jeg i dag havde henstillet, ville man derved ikke opnå en forbedring, men det modsatte. Den danske befolkning forstod absolut, at den måtte bøje sig for kravene om sikkerhed for de tyske tropper i Danmark, men den var ikke til at formå til, som S. kaldte det, „at gøre kur" til os. Det ville blive anderledes, når Tysklands eneherredømme over Europa een gang for alle var en fastslået kendsgerning i danskernes øjne. En sådan indsigt kunne næppe forventes, sålænge krigen varede. I dag kunne man meget let slå noget i stykker, men det var vanskeligt, måske endog umuligt, at gøre det godt igen. Han var overbevist om, at danskerne villigt ville indordne sig i det nye Europa og overtage alle dermed forbundne forpligtelser, hvis man iøvrigt overlod danskerne til sig selv. Med tiden ville da alt det andet komme af sig selv. Hr. von S. gentog, at forholdsregler mod jøderne i Danmark for tiden ikke kunne gennemføres, fordi danskerne deri ville se en fornægtelse af deres idealer. Også det ville blive anderledes, når krigens afslutning og Europas nyordning rykkede nærmere, men i mellemtiden ville forholdsregler mod jøderne kun fremkalde uro, og man måtte dog tænke på, at hvis krigen varede længere, ville de vanskeligheder, der skulle løses, i sig selv stadig blive større. Det ville være uklogt at øge dem ved, at man nu forsøgte at tage fat på jødespørgsmålet. Også Brigadeführer Ohlendorf havde overfor ham indrømmet, at et folk ikke fra den ene dag til den anden kunne stilles om, og at det var rigtigt at udskyde jødeproblemets løsning til krigens afslutning. Udenrigsministeren tilføjede, at vi kun skærpede stemningen imod os, hvis danskere på grund af vort tryk blev fjernet fra deres stillinger. Dette burde kun ske i tilfælde, hvor det virkelig var nødvendigt og afgørende. Når sådanne foranstaltninger havde været berettigede, havde det danske folk også altid roligt fundet sig i dem. Unødvendige indgreb gjorde derimod uhyre skade. En regering, der ikke blev båret af partierne, ville ikke have nogen autoritet overfor folket. Det var i dag nødvendigt at binde partierne til regeringspolitikken ved at delagtiggøre dem i regeringens ansvar. Han troede fast på, at alle regeringsmedlemmer var overbevist om regeringspolitikkens nødvendighed og besluttet på ikke at give op. Den nationalsocialistiske presses forsøg på overfor os at sværte regeringen var overordentlig beklagelige. Da regeringens autoritet så at sige hvilede på en vis popularitet hos folket og den kendsgerning, at folket forstod regeringspolitikken, var der af disse grunde sat naturnødvendige grænser for regeringens bevægelsesfrihed.

Hr. von S. gjorde så nogle antydninger om, at han var træt af den megen strid og kiv, og at han, hvis han ikke hos os fandt anerkendelse for sine oprigtige bestræbelser for et godt samarbejde, muligvis ville trække sig tilbage

Jeg bemærkede, at den venskabelige forståelsespolitik, som Tyskland i dag fulgte, kun kunne opretholdes, hvis man fandt den tilsvarende forståelse og den tilsvarende beredvillighed på dansk side til at gøre sit dertil. Danmark havde efter mit skøn selv den største interesse i at sørge for, at vor nuværende linie førte til et resultat. Ethvert menneske måtte tage hensyn til omverdenen og tilpasse sig forandringerne. Jeg kunne ikke forestille mig, at Danmark uden at reflektere derover kunne vedblive at bestå som en demokratisk, parlamentarisk ø i et Europa, der blev ledet nationalsocialistisk. Jeg håbede på det danske folks sunde instinkt, som rettidigt ville sørge for den nødvendige tilpasning, for til syvende og sidst gik udviklingen ikke i stå, blot fordi Danmark ikke var parat til at deltage i den; historien lærte, at alle store bevægelser i Europa før eller senere sejrede også i Danmark. Foreløbig kom det an på at holde den nuværende stilling og energisk gøre alt, som var nødvendigt derfor. Hvis regeringen erklærede, at den ikke kunne dette, så ville den dermed udtale sin egen dødsdom.

Jeg har aftalt med hr. von S., at vi i morgen eftermiddag efter frokost endnu en gang, hvis det er nødvendigt, vil gennemdrøfte de berørte spørgsmål hver for sig.

København, den 24. august 1942.

281.

Indberetning fra viceregeringspræsident Kanstein ang. sabotage.

27. august 1942.

Hemmelig.

Gennemslag.

DET TYSKE RIGES BEFULDMÆGTIGEDE — *København, den 27. august 1942.*

Den kommitterede
for spørgsmål vedrørende den indre forvaltning.

Inn. V. 3.

Vedrører: Sabotagebrande i Danmark.

Under henvisning til telegrafisk indberetning nr. 1061 af 28.7. og skriftlige indberetninger nr. 447/42 af 8. og 11.8.

Bilag:
1 oversættelse,
1 liste,
2 genparter af indberetningen.

Til
Auswärtiges Amt,
Berlin W 8.

Siden slutningen af juni 1942 er der forekommet flere brande, som uden tvivl tildels må føres tilbage til sabotage, medens der for de andres vedkommende i det mindste foreligger stærk mistanke om sabotage. I enkelte tilfælde blev værnemagtsejendom direkte ramt, i de fleste tilfælde var brandstiftelsen rettet mod danske virksomheder, der udfører ordrer for den tyske værnemagt. Den opståede skade har gennemgående holdt sig indenfor jævne grænser. De enkelte tilfælde er opført i bilaget.

I forståelse med det herværende Abwehrstelle deltog vi fra begyndelsen i opklaringen af tilfældene. Jeg har gentagne gange henledt det danske justitsministeriums opmærksomhed på den alvorlige situation, der er opstået ved brandtilfældene, og er blevet foranlediget

til at gøre alt for at identificere gerningsmændene og sørge for deres afstraffelse. Justitsministeriet har derefter allerede den 7.7.42 instrueret politimestrene i overensstemmelse hermed. Jeg vedlægger oversættelse af dette cirkulære.

I slutningen af juli anmodede jeg, atter i forståelse med Abwehrstelle, Reichssicherheitshauptamt i Berlin om at sende sabotagekyndige til København, som skulle [illegible] af det danske politis undersøgelser og nøjagtig konstatere, om det ved ildebrandene de jeg mig om en fra England ledet sabotage eller [illegible] fra dansk kommunistisk eller nationalistisk side. Reichssicherheitshauptamt sendte to sagkyndige der indgående bekræftigede sig med spørgsmålet og kom til det resultat, at det efter al sandsynlighed hverken drejer sig om fra England indført sabotagemateriale eller om ikke engelske direktiver i landet selv fremstillet sabotagemateriale, men at brandstifterne henregnes tilbage til danske kommunistiske kredse. Herved forsvinder muligheden for at rette sabotagetiltalde i forbindelse med landsætningen af fjendtlige kommandoer. I næsten alle tilfælde blev der på gerningsstedet fundet brandmateriale, der var fuldstændig ensartet, det drejede sig nemlig om papkartoner, i hvilke benzinflasker og termitbeholdere var blevet anbragt. Den mikroskopiske undersøgelse af termitbeholderne viste, at sammensætningen var den samme i alle brandsatser. Dette tillader den slutning, at alle brandstiftelser er blevet gennemført af den samme gruppe.

Med hensyn til den fra dansk side gennemførte undersøgelse er Reichssicherheitshauptamts sabotagekyndige kommet til det resultat, at det danske politi har arbejdet absolut tilfredsstillende og har gjort sig al mulig umage for at få tilfældene opklaret.

Foruden de sabotagehandlinger, der har været rettet mod den tyske værnemagt, forekom der en af de sidste nætter fem brandstiftelser, ved hvilke medlemmer af DNSAP blev ramt. I disse tilfælde blev som brandsats anvendt flasker med brændbar vædske. Natten efter disse begivenheder blev der forøvet et attentat mod et socialdemokratisk bryggeri, hvorved et eksplosivt stof anrettede materiel skade. Disse tilfælde er endnu ikke opklaret. Der synes dog ikke at foreligge nogen forbindelse med de mod værnemagten rettede sabotager.

I drøftelser, som i den sidste tid er blevet ført såvel mellem den befuldmægtigede og den danske udenrigsminister som mellem mig og det danske justitsministerium, er danskerne ikke blevet ladet i tvivl om, at den rent politimæssigt-kriminalistiske behandling af sabotagerne ikke er tilstrækkelig, men at regeringen må tage klare og utvetydige skridt for at forebygge en fortsættelse af sabotagebølgen. Vi har henvist til, at den øverstkommanderende for de tyske tropper vil tage sig af de næste alvorlige sabotager og afgive dem til krigsretten til undersøgelse og påkendelse, og at krigsretten sandsynligvis vil idømme dødsstraf. I denne situation kan det derfor ikke indtrængende nok henstilles til den danske regering, at den af sig selv foranlediger, at dødsstraffen indføres indenfor dansk jurisdiktions rammer. En omgående offentlig erklæring fra den danske regering om, at den er besluttet på ved gentagelse af sabotage at indføre dødsstraf, og at efter tysk krigsret dødsstraf allerede nu er forskyldt i sabotagetilfælde, er efter vor opfattelse det eneste middel til at forebygge befolkningen de skæbnesvangre følger af yderligere sabotagehandlinger og derved virke afskrækkende på de kredse, hvorfra gerningsmændene kommer. Fra den danske regerings side skete der overhovedet altfor lidt for at påvirke befolkningen i positiv retning og for at modvirke den underjordiske propaganda og den tyskfjendtlige hetz, som resulterede i sabotage og voldshandlinger. Selvom det kun drejede sig om mindre grupper, der gav sig af med sabotage, og størstedelen af befolkningen forholdt sig rolig, måtte det forlanges af regeringen, at den gjorde sin pligt i denne retning, inden det blev for sent og der måtte gribes til drastiske modforanstaltninger.

Om de skridt, som kan ventes fra den danske regering efter dette pres, skal jeg senere indberette.

sign. Kanstein.

Afskrift

til den øverstkommanderende for de tyske tropper i Danmark — I — c —

Set:

København, den 27.8.1942.

sign. *v. Renthe-Fink.*

282.

Memorandum fra Renthe-Fink ang. den fremtidige ordning af det dansk-tyske forhold.

28. august 1942.

Afskrift.

DET TYSKE GESANDTSKAB

Journ. nr. 483/42 *København, den 28. august 1942.*

Under henvisning til telegrafisk instruks nr. 1232 af 14/8 1942.

Angående: Statssekretær *Stuckarts* besøg i København.

— 2 gennemslag —

Til
Auswärtiges Amt,
Berlin.

Under sit besøg i København, der var foranlediget af udarbejdelsen af en organisationsplan for det tilfælde, at modforholdsregler skulle blive nødvendige i Danmark på grund af fjendtlige angreb, viste statssekretær *Stuckart* levende interesse for forholdene her. Med hensyn til de besatte områder og lande gav han udtryk for den opfattelse, at den tyske forvaltning henholdsvis den tyske indflydelse måtte udformes således, at den kunne afvikles på den enklest mulige måde, således at tomgang og gnidninger blev undgået. Efter at krigen har varet i tre år, hvor det tyske interesseområde er blevet udvidet mere og mere og muligheden som følge heraf for, navnlig indenfor forvaltningen, at dække det med personale stadig forringes, er dette særlig påkrævet. Vi må derfor overveje, i hvor høj grad vi indenfor de tyske interesseområder kan drage nytte af det eksisterende lokale forvaltningsapparat. Dette afhænger naturligvis i høj grad af, hvilket mål der forfølges ved den tyske besættelse: forberedelse af en fuldstændig indlemmelse i riget, senest ved krigens afslutning, af det besatte område, oprettelse af en mere eller mindre ved siden af riget bestående, men dog udelukkende af dette opretholdt suverænitet eller genoprettelse af en gang i det væsentlige af riget kontroleret, men dog selvstændig statsforvaltning. Statssekretær Stuckart sagde, at han beskæftigede sig med problemet om, hvorvidt det i de enkelte besatte områder med et fremmed folk kunne anbefales at indføre en fuldstændig tysk forvaltning i dette område eller kun en såkaldt kontrolforvaltning. I sidstnævnte tilfælde rejste sig det spørgsmål, hvor intensivt kontrollen ubetinget måtte føres.

Dersom jeg har forstået statssekretær Stuckart rigtigt, har han til hensigt i den nærmeste fremtid at forelægge Føreren en betænkning om dette emne. Jeg gjorde statssekretær Stuckart opmærksom på, at hvis denne betænkning også skal beskæftige sig med Danmark, måtte Auswärtiges Amt drages ind i drøftelserne. Med hensyn til Danmark lå forholdene helt anderledes end i de andre besatte områder. I memorandummet af 9. april 1940 var det blevet erklæret, at rigsregeringen ikke ved sine forholdsregler nu eller i fremtiden har til hensigt at krænke kongeriget Danmarks territoriale integritet og politiske uafhængighed. Af denne grund er Danmark de jure forblevet selvstændigt og er udelukkende underlagt Auswärtiges Amts kompetence.

sign. **v. Renthe-Fink**

Nuværende tilstand.

A. Det danske grundlag.

a. Danmarks struktur.

I stikord:

Danmarks størrelse: 44 000 km²
Indbyggerantal: 3,8 mill.

(Til sammenligning:
Provinsen Hannover 39 000 km²
Indbyggere: 3,2 mill.)

$^2/_3$ af statsområdet omfatter halvøen Jylland, den øvrige trediedel er øerne (500 øer, deraf 100 beboet)

Befolkningstæthed: 88 mennesker pr. km²
(57 i Jylland,
152 på øerne)

Indbyggerantal i Storkøbenhavn: ca. 1 million
Næststørste by: Aarhus, 90 000 indbyggere
Endvidere 45 provinsbyer mellem 5 000 og 90 000 indbyggere

Årlige befolkningstilvækst: 8 %
Fødselstal årlig: 18 %
(1900—1910 gennemsnitlig 29 %
60 % af befolkningen bor i byerne).

Fordeling af befolkningen i erhvervsgrupper:

Landbrug	1,1 million
Industri, handel, håndværk	1,5 millioner
Øvrige erhvervsgrupper	1,2 millioner

På gruppen landbrug falder altså kun godt en fjerdedel af hele befolkningen.

b. Den danske forvaltnings opbygning.

1. *Centraladministration.*

1.) Statsministeriet
Forfatningsspørgsmål
Spørgsmål angående kongehuset
Udnævnelse og afskedigelse af ministre
Spørgsmål angående rigsdagen
Danmarks repræsentation i Island
Grønlands forvaltning
Spørgsmål angående Færøerne.

2.) Udenrigsministeriet
Udenrigspolitik
Ledelse af den diplomatiske og konsulære tjeneste.

3.) Krigsministeriet
Landets forsvar
Geodætisk Institut.

4.) Marineministeriet
Søforsvaret
Lods-, fyr- og vagervæsenet, redningsvæsenet
Fiskeribeskyttelsen
Meteorologisk institut.

5.) Finansministeriet
Statshusholdningen
Statskassen
Statsgælden
Pensioner
Møntvæsenet
Skatter
Den statslige statistik
Revision af statsforvaltningen.

6.) Justitsministeriet
Civil- og strafferetssager
Politiet
Fængselsvæsenet
Formynderskabssager
Familierets- og arveretsspørgsmål
Strandingsvæsenet
Brandvæsenet

7.) Indenrigsministeriet
Kommunale spørgsmål
Rigsdagsvalg
Statsborgerforhold
Udskrivningsvæsenet
Kreditforeninger
Sanitetsvæsenet
Epidemilovgivningen
Læger og apoteker
Sygehuse
Karantæneforhold
Den civile luftbeskyttelse.

8.) Arbejds- og socialministeriet
Social forsorg
Arbejdsforhold
Lærlingespørgsmål
Fabrikinspektionen
Sygekasser
Socialforsikring
Livsforsikring
Skoler for abnorme
Offentlig børneforsorg

9.) Ministeriet for handel, industri og søfart
Industri
Håndværk
Handel
Handel og sparekasser
Børsforhold
Næringsforhold
Patentspørgsmål
Søfart.

10.) Ministeriet for offentlige arbejder
Jernbanevæsenet
Postvæsenet
Telegraf- og telefonvæsenet

Vandbygnings- og digevæsenet
Vejvæsenet
Statshavne.

11.) Ministeriet for landbrug og fiskeri
Landbrug
Jagt- og skovbrug
Landbrugsøkonomisk uddannelse
Veterinærvæsenet
Vandløb
Statsdomæner
Fiskeri.

12.) Kirkeministeriet
Offentlige gudstjenester
Folkekirkens forvaltning.

13.) Undervisningsministeriet
Folkeskolen og den højere undervisning
Universiteterne
Andre videnskabelige læreanstalter
Biblioteker, arkiver
Det kongelige Teater
Kunstakademiet
Kunstsamlinger, museer.

2. *Lokaladministration.*

Forvaltningsmæssigt er landet inddelt i 26 *amter*, og i spidsen for hvert står amtmanden (i København overpræsidenten). Sammenlignet med tyske forhold ligger amterne med hensyn til størrelse og betydning mellem en „Kreis" og et „Regierungsbezirk".

Amtmanden leder forvaltningen af sit område, overvåger gennemførelsen af lovene, har opsyn med statstjenestemændene indenfor sit område og deltager i kommuneforvaltningen.

Politimæssigt er landet inddelt i 72 *politikredse*. I spidsen står politimesteren (i København politidirektøren).

Politimesteren er efter tyske begreber samtidig „Landes"- og „Kreis"-politichefembedsmand. Desuden udøver han i overensstemmelse med den for dansk ret ejendommelige snævre forbindelse mellem politimæssige og domsmæssige opgaver en statsadvokats funktioner.

Det danske politi er inddelt i kriminal- og ordenspoliti; kriminalpolitiet har allerede i lang tid været statsligt, ordenspolitiet siden 1938. Det danske politis styrke er ialt for tiden 5 500 mand; en forhøjelse til 7 500 mand er planlagt.

3. *Domstole*

Den danske retspleje er delt i 3 instanser:

1) *Højesteret* som øverste domstol for hele landet
2) 2 *landsretter*, 1 for øerne, den anden for Jylland, som kan træde sammen forskellige steder indenfor deres områder.
3) *Underretter* i 100 retskredse (i København: Københavns Byret).

B. Den tyske [illegible]

a) Den tyske repræsentations opbygning.

Efter den 9. april 1940 er det tyske riges repræsentation i Danmark blevet opbygget på den måde, at man delvis har opbevaret det tyske gesandtskabs allerede eksisterende afdelinger og udvidet dem i overensstemmelse med

de nye opgaver og dels skabt nye sektorer, som man har lagt ind under gesandtskabets afd. af hans højere stilling som det tyske riges befuldmægtigede. Derfor har den befuldmægtigedes kontorer ikke en enhedsorganisation. Det afhang dels af tilfældigheder og dels af Auswärtiges Amts taktiske overvejelser, om bestemte arbejdsområder blev tildelt det gamle gesandtskab eller den befuldmægtigedes nye kontorer.

I store træk ser opbygningen af det tyske apparat i København således ud:

1. I spidsen:

   Den befuldmægtigede og gesandten

2. Indsat under den befuldmægtigedes og gesandtens ledelse:

   I. *Den kommitterede for udenrigspolitiske spørgsmål*

   Arbejdsområde: opsyn med den danske udenrigspolitik, i særdeleshed med hensyn på Grønland og Island og Danmarks forbindelse med sine missioner i udlandet.

   II. *Den kommitterede for den indre forvaltning:*

   Arbejdsområde: omsorg for den i landet stationerede tyske væbnede magts sikkerhed og overhovedet for hævdelsen af det tyske riges indre interesser; i forbindelse med denne hovedopgave:

   Kontrol og ledelse af
   den danske forvaltning
   den danske lovgivning
   det danske politi;
   Kontrol med alle politiske bevægelser;
   Bekæmpelse af alle tyskfjendtlige bestræbelser
   (chauvinisme, kommunisme);
   vor egen kontraspionage;
   vort eget grænseopsyn med den dansk-svenske grænsetrafik.
   Under den befuldmægtigede sorterer tre kontorer i Aalborg, Aarhus og Odense.

   III. *Den kommitterede for økonomiske spørgsmål:*

   Arbejdsområde: kontrol med og ledelse af den danske økonomi, i særdeleshed industrien, landbruget, skovbruget og pengeomsætningen.

   IV. *Gesandtskabets gamle afdelinger for:*

   Handel
   Søfart
   Kultur og information
   (tilsluttet det tyske videnskabelige institut)
   Presse
   Radio
   Konsulatsspørgsmål
   og marineattacheen
   (militærattacheen og luftattacheen har deres bopæl i Stockholm)

   V. Desuden de tyske kontorer, der er tilsluttet den befuldmægtigede:

   a) Rigsarbejdsførerens kontor
      (fremme af arbejdstjenestevæsenet)
   b) Rigsarbejdsministerens kontor
      (hvervning af danske arbejdere til Tyskland)
   c) Den tyske arbejdsfront
      (varetagelse af de i Tyskland indsatte danske arbejderes interesser)
   d) Rigstrafikministeriets kontor
      (forbindelse til de danske statsbaner)

b) Den tyske repræsentations indflydelse på den danske forvaltning.

Overenskomsten af 9. 4. 1940.

1. Grundlaget for den tyske indflydelse på den danske forvaltning er den overenskomst, som blev afsluttet ved gensidige erklæringer efter tyske troppers besættelse af Danmark den 9. april 1940: fra tysk side blev fastslået, at Danmarks besættelse var nødvendig for at beskytte landet mod truslen fra England; det blev garanteret, at den tyske indflydelse ville blive holdt indenfor denne beskyttelsesopgaves rammer, og at den danske stats suverænitet ville blive respekteret, forsåvidt de tyske troppers sikkerhed tillod det.

   Det afsluttende stykke i det tyske memorandum af 9.4.1940 lyder således:

   „i den ånd, som fra gammel tid har behersket det gode dansk-tyske forhold, erklærer rigsregeringen overfor den kongelig danske regering, at Tyskland ikke har til hensigt ved sine forholdsregler nu eller i fremtiden at krænke kongeriget Danmarks territoriale uafhængighed."

   Af den danske konge blev denne tyske erklæring antaget som grundlaget for det tysk-danske forhold, sålænge krigen og besættelsen varede.

Den tyske repræsentations formelle stilling.

2. Som følge heraf kan der ikke tales om en tysk forvaltning i Danmark i egentlig forstand. Landets forvaltning udøves alene af danske organer. Det tyske riges repræsentation ved den befuldmægtigede og de kommitterede, der er tilknyttet ham, er ifølge dets formelle stilling det tyske Auswärtiges Amts mission; den har diplomatisk karakter og betjener sig ved gennemførelsen af sine opgaver af diplomatiske midler.

Indflydelsens karakter.

3. Indflydelsen på den danske forvaltning vedrørende de problemer, der er væsentlige for de tyske interesser, tilskyndelsen fra tysk side til danske forholdsregler, der anses for nødvendige, og advarsel i tilfælde, hvor danske embedsmænds eller danske civilpersoners holdning skader den tysk-danske forståelse eller tyske interesser, foregår som følge heraf ad forhandlingens vej. Den befuldmægtigede og de kommitterede har ikke ret til at give ordre til de danske embedsmænd. Opstår der en meningsforskel mellem den tyske repræsentation og de danske embedsmænd i opfattelsen af nødvendigheden af bestemte forholdsregler, og den ikke lader sig ordne ved forhandling, lige så lidt som de på grund af deres betydning kan opgives, så er en tvangsmæssig indgriben kun mulig gennem den øverstkommanderende for de tyske tropper. Han alene kan udstede ordrer såvel indenfor forvaltningen som indenfor retsvæsenet.

Indflydelsens teknik.

4. I overensstemmelse med forbindelsens diplomatiske karakter er på dansk side det danske udenrigsministerium centrum for det tysk-danske samarbejde. Med det forhandles om alle spørgsmål af principiel karakter eller større betydning. I alle løbende spørgsmål arbejder den befuldmægtigede og især de kommitterede indenfor deres arbejdsområdes rammer umiddelbart sammen med de danske fagministerier; det er for den kommitterede for den indre forvaltning i første række justitsministeriet og indenrigsministeriet, for den kommitterede for økonomiske spørgsmål ministeriet for handel, industri og søfart og ministeriet for landbrug og fiskeri.

   Den tyske indflydelse udøves i almindelighed på de danske centralmyndigheder, ikke på de lokale eller lavere myndigheder, som udelukkende får deres anvisninger og tilskyndelser fra deres egne centralmyndigheder.

En undtagelse danner den kommitterede for den indre forvaltnings tre kontorer i Aalborg, Aarhus og Odense, hvis ledere er rådgivere og vejledere overfor de stedlige danske forvaltnings- og politimyndigheder, samt de tre tyske grænsepolitikontorer i Helsingør, Københavns havn og Københavns lufthavn, som sammen med det danske grænsepoliti og den danske told udøver grænsekontrollen med trafikken til Sverige.

II. Erfaringer.

A. Det nuværende system for indflydelse.

Efter at der er blevet arbejdet i Danmark i over to år på det ovenfor skildrede grundlag, lader de erfaringer, som skulle kunne anvendes ved den fremtidige udformning af den tyske indflydelse i Danmark, sig kort sammenfatte på følgende måde:

a. Hvad der principielt taler for bevarelse af systemet:
Det system, som er blevet anvendt i Danmark, og som er gået ud på at udøve en stilfærdig indflydelse på forvaltningen og i det væsentlige har opretholdt landets suverænitet, og som har været anvendeligt på grund af den danske konges holdning den 9.4.1940 og den derved muliggjorte fredelige besættelse af landet, har principielt vist sig at være rigtigt. Det grundlag, hvorom man blev enig, giver ved hensyntagen i formen tilstrækkelig sikkerhed for, at alt, der er nødvendigt for varetagelsen af det tyske riges interesser, også kan gennemføres.

b. Forudsætningerne for dets anvendelighed:
Der er imidlertid tre forudsætninger for, at dette system i længden kan arbejde godt:

Bestemt optræden i afgørende spørgsmål.

1. I spørgsmål, der er af afgørende betydning for det tyske rige, må der optrædes bestemt og ubøjeligt; der bør ikke for modparten herske nogen tvivl om, at der ikke kan forhandles eller tinges om spørgsmål, hvis løsning er af absolut interesse for riget. En anden holdning fra tysk side ville blive udlagt som svaghed og blive misbrugt af kortsynede politikere på den anden side. Hvis der ikke følges en fuldstændig klar linie på dette punkt, så løber systemet fare for at miste sit grundlag, og da truer nødvendigheden af, at man senere for at indhente, hvad man har forsømt ved at anvende slappe tøjler, må benytte en for skarp optræden, som vil virke ødelæggende på den gensidige forståelse.

Undgåelse af indblanding i uvæsentlige spørgsmål.

2. Det er på den anden side nødvendigt at undgå indblanding i unødvendige spørgsmål og i alle småtterier. Hvor de danske myndigheder har erkendt, at de tyske ønsker kræver bestemte afgørelser eller forholdsregler fra dansk side, har de altid loyalt gennemført, hvad de måtte, selvom det var dem ubehageligt. Derimod har enhver indblanding fra tysk side i bagateller — hvilket danskeren betragter som en typisk tysk fejl og udlægger som usikkerhed og manglende selvtillid — ført til irritation og ødelæggelse af tilliden.

Åbent samarbejde.

3. En grundlæggende forudsætning for det anvendte indflydelsessystem er, at der også fra tysk side spilles med kortene på bordet. En politik, der ikke er i overensstemmelse med dette krav, vil medføre en ikke alene for de danske, men fremfor alt også for de tyske interesser skadelig misstemning.

c. Konklusion.
Ved den fremtidige udforming af det tysk-danske forhold vil alt være afhængig af, at der fra tysk side gås frem efter de her skitserede grundsæt-

ninger. I modsat tilfælde bliver den opbygning som riget vil gennemføre, i uoverskuelig tid udsat for en alvorlig ydre hindring og indre belastning.

Danskeren er ifølge hele sin udvikling og holdning næppe en mand med et aggressivt temperament; men han er, når det kommer dertil, en mand, der er i stand til stædig passiv modstand mod alt, som han ikke forstår, og som han anser for vilkårligt.

Omvejen over en sådan passiv modstand vil kunne undgås, hvis der bliver fulgt en lige linie: med hensyn til det, som det tyske rige må forlange i den hensigt at indføje Danmark i det nye Europa, bestemt og ubøjeligt; med hensyn til ikke afgørende spørgsmål tilbageholdenhed og storsindethed; i alle tilfælde ærligt og åbent.

Så kan ved krigens afslutning alt vindes i Danmark i løbet af kort tid.

B. Den danske indstilling til fremtiden.

Hvis man vil bedømme danskerens indstilling til spørgsmålet om Europas nyordning og Danmarks inddragelse i denne nyordning, så må man, hvis man ikke vil komme til falske slutninger, skelne mellem den holdning, der er bestemt af den øjeblikkelige situation, og hans grundindstilling.

a) Den øjeblikkelige holdning.

Chokket den 9. april 1940 gjorde danskerne følsomme og tvang dem ind i en afvisende reserveret holdning. På samme måde som Danmark i tidligere tider ved en række politiske fejlgreb blev stillet i skyggen af Sverige, så ser man sig nu også, på grund af den danske førkrigspolitiks fejl, definitivt stillet i skyggen af det tyske rige. Den mindreværdsfølelse, der er blevet fremkaldt af denne erkendelse, forstærkes af den omstændighed, at landet er besat af tyske tropper. Alle disse forhold bestemmer den danske holdning i øjeblikket.

b) Grundindstillingen:

Danskernes grundindstilling, som må tages i betragtning ved den endelige regulering af det tysk-danske forhold, er langt mindre følelsesbetonet og i første række realitetsbestemt. Danskeren vil som realist ved krigens afslutning om ikke i begyndelsen med indre begejstring, så dog p. gr. af praktisk forståelse og bedømmelse af situationen være parat til at drage konsekvenserne af den endelige tyske sejr, som han i øjeblikket ikke tror på, og anerkende Europas nyordning under rigets førerskab. En praktisk løsning, hvis ubehageligheder han indser er nødvendige, og som iøvrigt sikrer ham de materielle fordele, som han, netop på grund af sin realistiske indstilling, tør håbe på som en af juniorpartnerne i det nye Europa, vil overbevise ham.

c) Tøven med hensyn til at træffe beslutninger.

Danskeren er langsom til at træffe nye beslutninger. Det må man tage hensyn til, når man i omgang med ham vil opnå resultater. Denne tøven med hensyn til at træffe beslutninger bliver, når beslutningen een gang er truffet, opvejet af pålidelighed. Danskeren fatter først sin beslutning, når han også i sit indre har tilkæmpet sig den; men så holder han også fast ved den.

C. Det ideologiske problem.

Af betydning for et resultat ved den endelige udforming af forholdet mellem Danmark og riget vil det være, hvilken løsning der findes på de ideologiske problemer.

a. Den danske indstilling til ideologier.

Når danskeren idag intet har tilovers for nationalsocialismen, og det danske nationalsocialistiske parti ikke har kunnet skaffe sig en tilhængerskare på mere end fra ¼ til ½ % af befolkningen, så skyldes dette kun delvis, at

danskeren ikke ser meget, der tiltaler ham, indenfor DNSAPs rækker, og at dets fuldstændige indre afhængighed af tysk ånd og den ydre afhængighed af tyske penge ikke passer ham. Det er langt væsentligere, at danskeren overhovedet ikke anerkender en ideologi som sådan, men kun vurderer og finder sig i den som noget sekundært, som en ledsagende omstændighed i forbindelse med realistiske foreteelser. Den samme stilling har han altid indtaget overfor kommunismen, som ikke har fanget hans interesse, fordi den efter hans mening mangler de praktiske forudsætninger, under hvilke den kunne have fået en eksistensberettigelse i landet. På den anden side holder han sig til socialismen og demokratiet, ikke på grund af deres ideologiske indhold, men kun, fordi han sætter pris på deres praktiske resultater: forbedring af arbejdernes stilling, borgernes velstand og personlige frihed.

På grund af sine historisk betingede politisk-ideologiske skuffelser har danskeren trukket sig tilbage til det materielles isolation; han har indrettet sig hyggeligt i denne isolation og skaffet sig en rolig tilværelse i en vis velstand, og han ønsker sig ikke gerne tilbage til de politiske ideologiers usikre område.

b. Konklusioner:

Forsøget på at ændre noget heri med magtmidler ville være vanvittigt og ville selv ved indsættelse af mere fuldkomme midler og bedre mænd end dem, som DNSAP faktisk har til sin disposition, mislykkes. DNSAPs øjeblikkelige mål: den snarest mulige magtovertagelse i Danmark ved hjælp af en nationalsocialistisk regering, er derfor også forkert. Magtovertagelsen bør ikke stå som indledning til en udvikling på et tidspunkt, da folket som helhed stadig mangler enhver indstilling i nationalsocialistisk retning. Den ville skabe et kaos, hvorved i sidste instans ikke alene Danmark, men også det tyske rige ville blive taber.

Kun en behændig og tålmodig ledelse kan bane vej for en organisk udvikling, som uden indre rystelser, men i kraft af praktiske resultater giver danskeren — først og fremmest den danske arbejder, som fra fødslen medbringer en større beslutsomhed end den borgerlige — en ny og bedre ideologi, der er i overensstemmelse med den nationalsocialistiske tanke og samtidig hjemlig dansk. Denne vej er endnu mere nødvendig, når man står overfor ikke alene i det ydre at skulle indlemme Danmark i det nye Europa, men også med overbevisning vinde det for en større germansk enhed.

D. **Spørgsmålet om den danske stats suverænitet.**

De ansvarlige danske myndigheder er tilbøjelige til ved aftaler og overenskomster med den tyske repræsentation og ved forholdsregler, som de må træffe på tysk foranstaltning, at lægge vægt på, at statens suverænitet i så høj grad som muligt forbliver uantastet. Besværet med at tage hensyn til denne tilbøjelighed, hvor det har kunnet gøres, har stadig lønnet sig. I realiteten har det været meget nemmere at opnå noget afgørende, jo mere den danske bestræbelse for at bevare suveræniteten er blevet imødekommet.

Jo mere det vil være muligt, også ved den endelige ordning af det tyskdanske forhold, at tage hensyn til dette — der udspringer af germansk vurdering og af den grund i særdeleshed er forståelig for tysk opfattelse — ubestemmelige forhold, desto varigere vil det praktiske resultat blive, som der kan opnås med denne ordning.

E. **Spørgsmålet om tysk udøvende myndighed.**

a. På det politimæssige område.

Hvad angår spørgsmålet om en tysk udøvende myndighed, især på det politimæssige område, har erfaringen vist, at man skal arbejde så længe med

den lokale udøvende myndighed, som det sagligt på nogen måde er muligt og forsvarligt. En tysk udøvende myndighed mangler det grundlag, på hvilket den i det lange løb kan opnå resultater. Den har sprogvanskeligheder, og den har ikke det nødvendige kendskab til land og folk. Den vil også, selvom den selv er virksom, stadig på det ene eller det andet punkt være henvist til at samarbejde med den lokale udøvende myndighed. De lokale embedsmænd vil imidlertid aldrig samarbejde med den tjenstvillighed og gode vilje, som de gør i hvert tilfælde ved en forstandig ledelse, når de har sagen i deres egen hånd og føler, at de ikke er tjenere for en fremmed magt, men udfører deres eget samfunds vilje.

b. På justitsvæsenets område.

Den samme erfaring er gjort på retsvæsenets område. Den metode, også at lade strafværdige handlinger, begået imod værnemagten, pådømme ved lokale danske domstole, har vist sig at være rigtig. Det tryk, som lå i den stadige mulighed for, at rettergangen kunne blive foretaget ved den tyske krigsret, har været tilstrækkeligt til at få de danske domstole med til et forstandigt samarbejde, uden at det — bortset fra ganske få undtagelsestilfælde — er blevet nødvendigt at lade den tyske krigsret tale. Også den moralske virkning af dommene på befolkningen er dyberegående, når de er blevet afsagt af danske domstole og ikke af fremmed krigsret.

c. Konklusioner.

Hvis spørgsmålene om en tysk udøvende myndighed og tysk domsmyndighed skulle dukke op indenfor rammerne af den fremtidige ordning af tysk indflydelse i Danmark, vil det være praktisk ved løsningen at holde sig indenfor de ovenfor nævnte erfaringers grænse.

En løsning på denne måde vil især blive nemmere, fordi den danske forvaltning i almindelighed og det danske politi i særdeleshed på grund af landets ringe størrelse og den rolige udvikling i det sidste århundrede er godt gennemorganiseret og har et pålideligt, kvalitativt højtstående embedsmandsmateriale.

III. Fremtidig opbygning af en tysk repræsentation i Danmark.

A. Grundlaget for den tyske indflydelse.

Karakteren af den indflydelse, som riget må sikre sig i Danmark ved en endelig ordning, afhænger af to hovedspørgsmål:

1.) Hvad ønsker riget af Danmark?
2.) Hvilke forudsætninger har Danmark?

De områder, som det først og fremmest drejer sig om, er det *militære*, det *indrepolitiske*, det *økonomiske* og det *ideologiske*.

a. Det militære område.

På grund af Danmarks geografiske beliggenhed er det indlysende, at riget permanent må drage Danmarks område ind under sit beskyttelsessystem. Om enkelthederne kan der i øjeblikket intet siges; det må antages, at de tyske fordringer i det mindste vil gå ud på flåde- og luftstøttepunkter.

Hvorledes det danske militærvæsen vil se ud efter krigen, kan lige så lidt bedømmes i enkeltheder. At der under en eller anden form vil komme en koordinering med den tyske værnemagt kan antages.

I hvert tilfælde vil indsættelsen af tyske værnemagtsafdelinger på danske støttepunkter ikke alene være et militært spørgsmål, men det vil på samme måde, som det i øjeblikket er tilfældet, skabe omfattende forvaltningsmæssige problemer. Den tyske civile repræsentation må overfor de danske myndigheder gennemføre de fordringer, som må rejses, for at troppernes sikkerhed og kamp-

kraft kan garanteres. Den civile repræsentation må blive enig med de danske myndigheder om forholdet mellem tyske tropper og den danske befolkning. Den må tage sig af behandlingen af enkelte tilfælde og retsspørgsmål, som opstår på grund af tyske troppers tilstedeværelse i Danmark, spørgsmål om skadeserstatning, alimentationsbidrag o. s. v. Den må gøre en indsats for, at den danske lovgivning, så vidt det er nødvendigt, også tager hensyn til de tyske troppers ønsker.

Grundlaget for den tyske civile repræsentations virksomhed indenfor det militære område vil altså ikke væsentlig adskille sig fra den nuværende tilstand.

b. Det indrepolitiske område.

Rigets interesse i Danmarks og dets befolknings indrepolitiske holdning ligger lige for. Den vil gå ud på, at rigets repræsentation på enhver måde fremmer udviklingen af en politisk holdning og indstilling i det danske folk i overensstemmelse med nationalsocialistisk opfattelse; at iagtage alle politiske strømninger i landet, som kan vækkes til positivt samarbejde med riget, dæmpe modvilje og bekæmpe de positivt fjendtlige. Hertil hører den politiske indflydelse på presse og radio, som det væsentligste redskab for udformingen af den offentlige mening.

c. Det økonomiske område.

På det økonomiske område må riget fordre, at Danmark tilpasser sig det nye Europas økonomiske system. Den tyske repræsentation må sørge for, at de derfor nødvendige forholdsregler træffes på alle områder af interesse. I den forbindelse vil det først og fremmest dreje sig om følgende:

1) *Landbruget*
2) *Industrien*, hvorunder skibsbyggeriet vil spille en fremtrædende rolle.
3) *Handelen*, især *søhandelen*, for hvilken danskeren på grund af sine anlæg har gode indre forudsætninger,
4) *Samfærdslen*, som spiller en særlig rolle, fordi Danmark er bindeleddet mellem på den ene side Tyskland og på den anden side Sverige og Norge, og fordi riget af den grund har stor interesse i en formålstjenlig udbygning af det danske trafiknet (Den første begyndelse fugleflugtslinjen).
5) *Kolonivirksomhed*, som for tiden ganske vist kun omfatter Grønland, men hvortil Danmark, som tidligere har haft kolonier i Amerika, Afrika og Asien, i hvert tilfælde har indre forudsætninger.
6) *Koloniseringsvirksomhed*, som allerede for tiden kommer til udtryk i forsøg på at deltage i koloniseringen mod øst, men som dog næppe har udsigt til at få større omfang, da Danmark ikke lider under for stor befolkningstæthed.

Rigets samarbejde med Danmark på det økonomiske område vil blive mest frugtbart, hvis det lykkes ved en behændig fremgangsmåde at nyttiggøre danskerens praktiske håndelag i økonomiske spørgsmål.

d. Det ideologiske område.

Om de betingelser, som riget må stille ved den endelige ordning af det ideologiske forhold til Danmark, kan kun vanskeligt fastslås noget, fordi forholdene på dette område er mindst modne og derfor mindst overskuelige.

At det hidtil ikke er lykkedes at bane vej for en syntese mellem den tyske og den danske ideologi er påvist ovenfor. Hvorvidt den stortyske tanke og den nationalsocialistiske ideologi har slået rod i Danmark ved krigens afslutning, lader sig ikke sige. Det står fast, således som det ovenfor er sagt, at det ville være forkert — og netop overfor et germansk folk — kunstigt at forcere en udvikling, som kun kan vokse organisk. Det står endvidere fast, at tanken om det storgermanske fællesskab kun kan gavne, når den ikke er ensidig, en fordring fra

riget til Danmark hvilende på det nordiske slægtskab, men opfattes som en gensidig forbindelse og forpligtelse.

Det vil blive den tyske repræsentations opgave uden hast, men med behændighed at give tilskyndelser på det kulturelle og ideologiske område og fremme en organisk udvikling.

Danmark befinder sig kulturelt set på et mellemstadium, som i mange henseender svarer til Tysklands kulturelle stilling før verdenskrigen og i tyverne. Amerikansk og fransk indflydelse er i de sidste år før krigen taget stærkt til.

Her må den tyske indflydelse sætte ind. Den må udstrække sig til film, presse, radio, foredrag, studierejser og sport. Den kan opnå resultater, dersom man holder måde og lader tingene vokse af sig selv.

B. **System for opbygning af den tyske repræsentation.**

a. Arbejdsområde.

Af det ovenfor berørte fremgår, at den tyske repræsentation i Danmark vil få opgaver på tre hovedområder:

indre spørgsmål
økonomi
kultur.

b. Indflydelsens karakter.

Under hvilken form indflydelsen bør udøves, vil i sidste instans ikke mindst være afhængigt af, om det ved krigens afslutning lykkes at bevare det tysk-danske forhold således, som det er for tiden. I dette tilfælde — hvilket i det følgende tages som udgangspunkt — vil det være muligt at sikre den tyske indflydelse, ikke i form af en tysk „forvaltning", men således som det er tilfældet i øjeblikket, begrænset til en „repræsentation" for tyske interesser, som fundamentalt ikke indbygges i det danske forvaltningssystem, men kun „leder" med hensyn til de danske centralmyndigheder.

c. Problemet med hensyn til DNSAPs magtovertagelse.

Et spørgsmål, som kan stilles, er, hvilken virkning det vil få for den tyske indflydelse, når det danske nationalsocialistiske parti overtager magten i landet. Hvis det skete i øjeblikket, så er der ingen tvivl om, at denne magtovertagelse ville føre til kaos i landet, og riget derfor blive tvunget til selv at overtage forvaltningen af landet ligesom i Norge. Men selv hvis det danske nationalsocialistiske partis magtovertagelse kan foregå efter krigen under rolige former, hvilket i øjeblikket ikke lader sig forudse, vil dette med hensyn til den tyske indflydelse på den danske forvaltning intet væsentligt ændre sammenlignet med, at staten ledes af et neutralt regime, således som det er tilfældet i øjeblikket.

Det danske nationalsocialistiske parti måtte i hvert tilfælde kæmpe med indre vanskeligheder, som riget ikke kan stå ligegyldigt overfor. Erfaringsmæssigt vil desuden en nationalsocialistisk regering i sine fordringer til riget let blive mere besværlig end en neutral. Endelig toner allerede nu et opgør frem mellem den nationalsocialistiske bevægelse i Norge og i Danmark; dette angår begge bevægelsers imperialistiske bestræbelser, der går på tværs af hinanden i deres krav på Grønland, Island o. s. v., og som, hvis de engang bliver akutte, muligvis kan give riget hovedpine og tvinge det til at blande sig i spørgsmålet.

d. Ledelse af den tyske repræsentation fra riget.

Forudsætningen for en godt arbejdende tysk repræsentation er en stram, ensartet ledet organisation. Dette forudsætter, at der kun er een centralmyndighed i riget, fra hvilken repræsentationen får sine ordrer.

e. Indflydelsens teknik.

Rigets repræsentation i Danmark vil i overensstemmelse hermed ikke foregå på den måde, at nogle tyske eksperter tildeles de forskellige danske myndigheder. Det nuværende system, hvorefter den tyske repræsentation står overfor den danske forvaltning som en enhed, har vist sig at være rigtig.

Den tyske repræsentations indflydelse vil i overensstemmelse hermed kun gøre sig gældende overfor de centrale danske myndigheder. I alle grundlæggende spørgsmål må der fra dansk side være en centralmyndighed, med hvilken der kan forhandles og ensartede retningslinier fastlægges. I den nuværende situation er dette det danske udenrigsministerium. Ved dets eventuelle bortfald må oprettes en tilsvarende anden myndighed.

f. Den tyske repræsentations fuldmagter.

Indflydelsen vil som i øjeblikket principielt kunne hvile på et forhandlingsgrundlag. En almindelig ret for den tyske repræsentation til at give ordrer til den danske forvaltning vil ikke være nødvendig og af psykologiske grunde heller ikke hensigtsmæssig. Der må blot skabes en mulighed for, at den tyske repræsentation i afgørende konflikttilfælde kan gennemtvinge sin vilje ved anordninger; den må have en beføjelse i lighed med den, som den tyske øverstkommanderende har i øjeblikket.

g. Opbygning af den tyske repræsentation.

Opbygningen af rigets repræsentation i Danmark, hvis behov for personale kan anslås til 20—30 højere og 60—80 lavere embedsmænd (indbefattet de for politiområdet nødvendige specialembedsmænd) samt det nødvendige tekniske personale, kan udformes omtrent på følgende måde:

I spidsen
det tyske riges generalbefuldmægtigede.

Underordnet ham

I. Den befuldmægtigede for indre spørgsmål med referater for
forfatning, ret, retspleje,
statsforvaltning, kommunalforvaltning,
indrepolitiske spørgsmål.
Fremme af den nationalsocialistiske bevægelse,
overvågelse af politiske strømninger
presse (politisk),
radio (politisk).
Politimæssige spørgsmål.
Organisation af det danske politi
bekæmpelse af indre statsfjender
kontraspionage
grænsebevogtning.

II. Den befuldmægtigede for økonomiske spørgsmål med referater for
landbrug
forstvæsen
industri og håndværk
handel
samfærdsel
skibsfart
kolonier
kolonisering.

III. Den befuldmægtigede for kulturelle spørgsmål
med referater for
oplysning
presse (kulturel)
radio (kulturel)
film
foredrag
tyske institutioner (institutter)
studierejser
sport.

283.

„Stemningsberetning" af statssekretær Stuckart ang. den politiske situation i Danmark.

1. september 1942.

Hemmelig!

SS-GRUPPENFÜHRER
STATSSEKRETÆR DR. STUCKART
I RIGSINDENRIGSMINISTERIET

Berlin, den 1. september 1942.
N W 7, Unter den Linden 72
Telefon: 120034

Hr. statssekretær v. Weizsäcker
Berlin W 8.

Kære hr. v. Weizsäcker!

I henhold til vor mundtlige samtale om forholdene i Danmark vedlægger jeg en kort stemningsberetning, som jeg har forelagt min minister.

Heil Hitler

Deres

Stuckart.

I.

Stemningen i den overvejende del af den danske befolkning er afventende. Befolkningen, der for størstepartens vedkommende har draget nytte af de hidtidige handelsforbindelser med England, og som for en betydelig dels vedkommende kender det engelske imperium af selvsyn, kan kun vanskeligt forestille sig, at den engelske magt er ved at ebbe ud. Den er derfor tilbøjelig til stadig at tro på en engelsk-amerikansk sejr. Ideerne om et nyt Europa synes kun at eksistere som svage spirer. Europas nyordning under tysk førerskab ønskes i første række af DNSAP og forstås stort set kun af dets medlemmer.

Men der er dog også udenfor DNSAP visse økonomiske kredse, hvor tanken om Europas nyordning under tysk førerskab har vundet indpas. Disse økonomiske kredse afviser dog i overvejende grad DNSAP. En tyskvenlig stemning findes ikke i befolkningens brede masse, fordi man fører indskrænkningerne, som den danske befolkning, omend kun i ringe omfang, må pålægge sig, tilbage til den tyske besættelse. Den danske befolknings afventende holdning skyldes endvidere først og fremmest, at danskerne ubetinget ønsker at holde fast ved et suverænt Danmark og ikke ved, om tyskerne efter krigen atter vil rykke ud af Danmark.

Mens befolkningens store masse forholder sig afventende, men iøvrigt stadig er villig til at producere og ønsker at gøre forretninger med Tyskland, er der små aktivistiske grupper, som er positivt tyskfjendtlige. Det er kommunisterne og de nationalistiske modstandsgrupper, de frie danske. Af disse er kommunisterne i den sidste tid gået over til isoleret terror og sabotage, som ganske vist hidtil ikke har haft større omfang og heller ikke endnu har forårsaget alvorlige skader, men som dog viser, at der også i Danmark findes spirer til en beslutsom modstandsbevægelse. Der er således fra kommunistisk side i den sidste tid blevet anstiftet 20—30 brande på værnemagts- og ikke-værnemagtsvirksomheder og andre bygninger eller forøvet anden sabotage; for eksempel er for nogle dage siden i København vinduerne blevet slået ind i en række forretninger, som tilhørte medlemmer eller venner af DNSAP, og opråb med kommunistisk indhold er blevet malet på husvæggene. Om kommunistiske eller nationalistiske grupper eller nationalsocialistiske hedsporer er ansvarlige herfor, er endnu ikke blevet opklaret.

II.

Den danske presse forholder sig ligeledes stærkt afventende overfor Tyskland og ofte overordentlig kritisk. Grundtonen i dens beretninger og artikler er i hvert tilfælde ikke positiv overfor Tyskland, i bedste tilfælde neutral, hyppigt negativ. Formen er således, at den som oftest ikke kan rammes strafferetligt. Også pressens udseende, dens opsætning og billedreportage viser pressens pro-engelske indstilling, selvom umiddelbart engelskvenlige oplysninger undgås. Betegnende for pressens holdning er følgende tilfælde: En københavnsk forstadsavis har i ugevis i en let kynisk form bragt artikler, som i deres grundtendens rettede sig mod Tyskland. Den offentliggjorde endvidere en venlig artikel om Haakon, den norske ekskonge, i anledning af hans fødselsdag og endvidere et telegram fra den danske konge til avisen, i hvilket han takker avisen for artiklen om hans broder Haakon.

En stærkere tysk indflydelse på pressen er nødvendig. Dette må imidlertid ske på en sådan måde, at den danske befolknings interesse for og tillid til pressen ikke skades.

III.

En afgørende årsag til det danske folks lidet positive holdning overfor Tyskland er den danske regerings holdning. Den danske regering indtager ligeledes en stærkt afventende holdning. En mærkbar positiv impuls til fordel for Tyskland udgår ikke fra den danske regering. Det danske folk er naturligvis klar over den danske regerings holdning og bestyrkes derved i sin afventende indstilling. Det danske politi arbejder dels tilfredsstillende, dels lader dets arbejde meget tilbage at ønske. Samarbejdet mellem de danske politimestre og de tyske myndigheder kan i det store og hele betegnes som godt. Men også hos dem savner man den forstående indstilling, der strækker sig videre end til loyalitetet. Det danske kriminalpoliti har desuden ingen erfaring i bekæmpelse af modstandsbevægelser og især ikke i bekæmpelse af kommunismen. Det er derfor endnu ikke lykkedes det danske politi at arrestere føreren for de danske kommunister, Axel Larsen, der holder sig skjult i Danmark. Bortset fra, at det danske kriminalpoliti talmæssigt er overordentlig svagt, står de danske kriminalembedsmænd uden tvivl for det overvejende flertals vedkommende afventende eller afvisende overfor riget. Da der af disse grunde mangler ethvert initiativ til bekæmpelse af kommunismen og de øvrige modstandsbevægelser, ser politiet såvel som det store flertal af den danske befolkning i medlemmerne af DNSAP til syvende og sidst intet andet end landsforrædere og forfølger de strafbare handlinger, som eventuelt begås af

DNSAP, af indre overbevisning og som følge heraf med væsentligt bedre resultat end strafbare handlinger, der begås af tilhængere af andre grupper.

De tre „tyskvenlige" ministre formår ikke tilstrækkeligt at hævde sig overfor de ministre, der kommer fra socialdemokratiet og venstre. Dette skyldes delvis deres personligheder, delvis Danmarks demokratiske fagforeningssystem. Udenrigsminister Scavenius er den stærkeste personlighed blandt de såkaldte tyskvenlige ministre. Han indtager udadtil en loyal holdning, formodentlig ikke af indre overbevisning, men af rent opportunistiske grunde. Han vil sandsynligvis forsøge at komme over på den anden side, hvis Tysklands anseelse og magt forringes, eller hvis krigslykken skulle svigte Tyskland. Scavenius vil blive siddende ved roret, sålænge det forekommer ham at være i Danmarks interesse. Han vil også efter den tyske sejr karakterisere sig selv som den dansker, der allerede på et tidligt tidspunkt erkendte nødvendigheden af et samarbejde med Tyskland. Med hensyn til Scavenius skal man dog ikke, sålænge krigen varer, vente, at der fra ham vil udgå en væsentlig positiv påvirkning af det danske folk.

Justitsminister Thune Jacobsen, som politiet er underordnet, er vel også af indre overbevisning tyskvenlig. Han er dog ikke en så stærk personlighed, at han formår at hævde sig overfor de øvrige medlemmer af den danske regering. Hvis der i politiet i højere grad optages nationalsocialister, der, som allerede fremhævet, afvises af det store flertal af befolkningen som landsforrædere, frygter han, at politiet og han selv vil miste deres myndighed overfor det danske folk og så overhovedet ikke mere være i stand til at garantere Danmarks indre sikkerhed. Alle omstændigheder taget i betragtning kommer man til det resultat, at Thune Jacobsen, til trods for indlysende svagheder, under de eksisterende forhold er en positiv faktor til gunst for Tyskland.

Trafikminister Gunnar Larsen må anses for at være den mest positive af de tyskvenlige ministre. Han har på grund af indre overbevisning og økonomisk interesse stillet sig ved Tysklands side. Han formår dog heller ikke fra sin position i et demokratisk-parlamentarisk system at få den danske regering til at indtage en mere positiv holdning overfor Tyskland.

IV.

De tyske fordringer, som må stilles på grundlag af situationen som helhed i Danmark, er disse:

1.) Overfor den danske regering må der slås ind på en skarpere kurs. Det må kategorisk forlanges af den danske regering, at der indledes en tyskvenlig pressepolitik, og at den bliver ført igennem.

2.) Det må forlanges, at det danske politi og de danske domstole o. s. v. gennemfører en langt skarpere bekæmpelse af de danske tyskfjendtlige grupper, i særdeleshed kommunismen.

3.) Det må forlanges, at der indføres dødsstraf i tilfælde af alvorlig sabotage, farlig kommunistisk agitation, landsforræderi o. s. v., og at den også kommer til anvendelse.

Overfor den danske regering kan disse fordringer begrundes med, at det under alle omstændigheder må undgås, at de tyske og danske myndigheder en dag, når en modstandsbevægelse udvikler sig og den danske befolkning er blevet ophidset, bliver tvunget til i skarpere form at gribe ind overfor den brede danske befolkning. Det tyske rige har som hidtil den største interesse i, at Danmarks indre sikkerhed bevares, og at det danske folk fortsat flittigt og roligt går til sit arbejde og producerer for Tyskland såvel indenfor det overordentlig højt udviklede landbrug som indenfor industri og håndværk. Den absolutte opretholdelse og, om muligt, forøgelse af Danmarks produktionsevne er Tysklands vigtigste krigsinteresse. Derfor er det nødvendigt at holde en klar kurs overfor den danske regering, men på den anden side også ved gennemførelsen af tyske krav at tage hensyn til den selvstændighed, som Danmark endnu har udadtil.

4.) Behandlingen af DNSAP må i enhver henseende være velvillig. Det gælder først og fremmest politiet. DNSAP må på sin side være indstillet på at skille de elementer ud, der er en belastning for dets anseelse i det danske folk.

V.

Således som det allerede ovenfor er betonet, afviser den store masse af den danske befolkning nationalsocialisterne som landsforrædere, fordi de er parat til at samarbejde snævert med Tyskland. DNSAPs muligheder for selv med det bedste førerskab at vinde det danske folk for Europa og for Tyskland er i betragtning af denne psykologiske situation stærkt begrænset. Udover DNSAP findes der, således som det ligeledes er fremhævet ovenfor, en kreds af danske, der kan vindes fuldstændigt for et samarbejde med Tyskland og for et nyt Europa, og som allerede nu sympatiserer med Tyskland. De er dog for størstepartens vedkommende ikke parat til at gå ind i DNSAP. Det vil derfor være nødvendigt at samle disse mennesker i foreninger og selskaber, for at gøre dem nyttige for Tyskland og Europa, udenfor DNSAP. Disse foreninger og selskaber må have til formål at påvirke den del af den danske befolkning, der er tilgængelig for vore synspunkter, og, såvidt det er muligt, skabe forudsætning for, at den ved krigens slutning, når håbet om en engelsk sejr afgørende er forsvundet, er parat til at træde ind i DNSAP. På den anden side kan man allerede under krigen og især på det økonomiske område udnytte den til fordel for Tyskland og Europa.

284.

Telegram [fra Renthe-Fink] ang. statsminister Buhls radiotale om sabotage.

2. september 1942.

Indre forvaltning.

Telegram
(kodeskriver)

Nr. 1244 af 2.9.1942.

Auswärtig Berlin.

I tilslutning til indberetningerne af 11. august 1942 — j. nr. 447/42 — og af 27.8. — Indre forvaltning 3 og under henvisning til drøftelse her med gesandt v. Grundherr.

Foranlediget af mine forestillinger har den danske regering besluttet sig til i aften at lade statsministeren holde en radiotale til befolkningen, i hvilken der tages stilling til sabotagespørgsmålet. Talen, der også vil blive offentliggjort i pressen i morgen, tager i sin form hensyn til den danske mentalitet, men giver dog med tilstrækkelig tydelighed udtryk for, at regeringen skarpt advarer imod sabotagehandlinger, og gør opmærksom på sådanne handlingers skæbnesvangre følger såvel for den enkelte som for hele Danmark. Der henvises i særdeleshed til, at hvis dele af befolkningen ikke følger regeringens formaning, kan der opstå en situation, i hvilken indførelsen af strengere straffe, d. v. s. dødsstraf, og herudover i det hele taget spørgsmålet, om den danske jurisdiktion kan opretholdes for forseelser mod den tyske værnemagt, kan blive akut. Talen tager udelukkende sigte på sabotageproblemet; andre spørgsmål bliver med vilje ikke berørt for ikke at formindske den således ønskede virkning.

Talens tekst lyder i oversættelse:

Det er ved forskellige lejligheder blevet sagt, at den danske befolkning i det store og hele fuldt loyalt har efterlevet kongens og regeringens opfordringer til at undlade enhver handling og enhver udtalelse, som kan være egnet til at vanskeliggøre de bestræbelser,

der såvel fra officiel side som fra ansvarsbevidst privat side udfoldes for vedblivende at sikre opretholdelsen af ro og orden her i landet.

Dette er sagt med rette. Langt den overvejende del af befolkningen har indset, at det for det danske samfundsliv under besættelsen og for bevarelsen af vore folkelige og nationale værdier er af fundamental betydning at undgå ethvert uromoment. Og befolkningens gennemgående korrekte holdning har da også været den afgørende forudsætning for, at forholdene her i landet har kunnet udvikle sig efter den linie, der blev lagt fast den 9. april 1940, og som har sit udgangspunkt i de dengang fra tysk side givne tilsagn.

Der er imidlertid forekommet undtagelsestilfælde, hvor danske i uforstand har begået handlinger eller i ord og skrift har fremsat udtalelser, som er i strid med den politik, regeringen fører, og med de anskuelser, der af det besindige flertal af befolkningen næres med hensyn til den holdning, vi bør indtage under de herskende forhold. Til trods for, at der i forskellige sådanne tilfælde er grebet alvorligt ind fra statsmagtens side, forekommer det dog stadig, at ubesindige elementer er på færde og begår handlinger, som er egnede til at forstyrre ro og orden og derved volder landet vanskeligheder. Der er navnlig i den sidste tid forekommet flere tilfælde af sabotage overfor den tyske værnemagt her i landet; og det er disse beklagelige tilfælde, som giver mig anledning til her at sige nogle alvorlige ord til eftertanke. Sabotage i den forstand, der her er tale om, er ødelæggelse eller beskadigelse af værdier, som direkte eller indirekte er af krigsmæssig betydning for en krigsførende part. Til sabotage henregnes derfor ikke blot ødelæggelse eller beskadigelse af egentligt krigsmateriel, men også ulovlige handlinger, som tilsigter en forstyrrelse af trafikmidler og af forsyningerne fra de offentlige værker og lignende, eller som går ud på en forringelse af det civile livs produktionsmidler eller tilintetgørelse af samfundsvigtige frembringelser indenfor en krigsførende parts interesseområde. Sabotage er en af de alvorligste forbrydelser, der kan begås mod et krigsførende land, og i almindelighed kendes der for sådanne forbrydelser i de krigsførende lande kun een straf, nemlig dødsstraf. Det vil sikkert være almindeligt bekendt, at selv handlinger, der tilsyneladende er forholdsvis uskyldige, og som, hvis de forekommer i fredstid, kun ville blive belagt med en ringe straf for tingsbeskadigelse, under krigstid i de krigsførende lande bliver betragtet udfra synspunktet sabotage og som følge deraf for gerningsmanden medfører den ubønhørlige konsekvens, at han må bøde for dem med livet.

Danmark er ikke et krigsførende land, og vi har med hensyn til retsplejen i sager om forbrydelser mod den tyske værnemagt hidtil kunnet opretholde den ordning, at disse sager pådømmes ved danske domstole, uanset at vor nugældende lovgivning ikke hjemler straf af samme strenghed som den tyske militære straffelov. Men det må ikke glemmes, at Danmark med den geografiske beliggenhed, vort land nu engang har, og den stilling, vi for tiden befinder os i, af Tyskland må betragtes som et forbindelsesled i den tyske front mod vest, at Tysklands interesse i bekæmpelsen af forbrydelser mod værnemagten derfor principielt bliver den samme her i landet som i de øvrige lande og områder, der er under tysk militær kontrol. Og endvidere må det ikke glemmes, at det først og fremmest er en dansk statsinteresse at undgå sabotagehandlinger, det være sig mod trafikmidler, offentlige forsyningsindretninger o. s. v. eller mod den tyske værnemagts materiel. Direkte eller indirekte er det vort eget land, der lider under følgerne af sådanne handlinger.

Den danske regering føler derfor et stort ansvar med hensyn til bekæmpelsen af sabotage og lignende forbrydelser, og udfra dette ansvar vil det med rette kunne bebrejdes mig, dersom jeg ikke talte ganske åbent om det her behandlede meget alvorlige spørgsmål. Det siger sig selv, at regeringen stadig med yderste strenghed vil forfølge sabotage og anden forbrydelse mod den tyske værnemagt med de i vor lovgivning hjemlede midler, og der vil fra politiets side blive sat ind med al kraft på løsningen af de opgaver, disse sager frembyder. Thi opretholdelse af ro og orden må for regeringen stå som den første pligt under varetagelsen af vort lands interesser i denne situation. Men regering og politi formår ikke alene at skabe den ro og sikkerhed, som er en betingelse for, at forholdene også fremefter kan udvikle sig som hidtil. Hertil kræves samarbejde af alle gode kræfter i vort folk, af alle dem, der har indsigt og indflydelse på andre, af alle, hvem et lederhverv er betroet.

Jeg appellerer derfor til alle danske kvinder og mænd og vil så indtrængende, som det er mig muligt, lægge hver enkelt på sinde at være virksom for, at besindighedens ånd

også fremdeles kommer til at råde i vort land. Og jeg vil navnlig rette denne appel til ungdommens ledere i skoler, foreninger og sammenslutninger af enhver art, idet jeg beder hver enkelt om at gøre sit bedste for at forhindre, at ungdommelige elementer i ubesindighed og uforstand lader sig forlede til at begå handlinger, der under de nuværende forhold må betegnes som intet mindre end dødsensalvorlige. Vær med til at gøre det klart for alle, og navnlig for de unge, at den, som begår sabotage eller hjælper med dertil eller overfor myndighederne tilbageholder viden om sabotageplaner eller undlader at medvirke til opklaring af sabotage, handler mod sit fædrelands interesser.

Fra dem, hvis mål det er at undergrave det bestående gode forhold til Tyskland, mangler det ikke på bestræbelser for at søge en konfliktsituation bragt tilveje her i landet, og i propagandaen herfor blander sig også danske røster i udlandet. Tænk på, hvor skæbnesvangert det vil være at give efter for sådanne opfordringer, skæbnesvangert ikke blot for den enkelte, men for land og folk. Tillad ikke, at de få ubesindige og hensynsløse kan drive deres spil og ødelægge den rolige tilstand, som alle besindige danske vil værne om. Men hjælp med til at fastholde dette selvfølgelige krav: at borgere i et af Tyskland besat ikke-krigsførende land må afholde sig fra at foretage handlinger, der direkte eller indirekte går ud på at ramme den tyske værnemagt, handlinger, som i alle tilfælde først og fremmest vil skade vort eget land.

Det er mit håb, at vi ved fælles hjælp på den gældende lovgivnings grundlag kan komme dette onde, som hedder sabotage mod den tyske værnemagt, til livs, således at man ikke kommer til at stå overfor den situation, at der rejses spørgsmål om tilstrækkeligheden af vor nugældende straffelovgivning eller overhovedet om vor adgang til selv at holde justits på dette område.

Lad mig til slut sammenfatte det, jeg her har sagt, i en henvisning til de ord, kongen selv føjede til regeringens opråb af 9. april 1940:

„Under disse for vort fædreland så alvorlige forhold opfordrer jeg alle i by og på land til at vise en fuldtud korrekt og værdig optræden, da enhver uoverlagt handling eller ytring kan have de alvorligste følger."

Disse ord må enhver, der vil vort fædrelands vel, lægge sig stærkt på sinde.

Slut på talen.

285.

Rapport ang. attentat på synagogen og frimurerlogen i København.

9. september 1942.

— Bilag til Abwehrstelle Dänemark Bnr. 4651/42 hemmelig af 10.9.42. —

Oversættelse.

HUGO ANDERSEN *Onsdag, den 9.9.42.*

Vedr.: Formodet attentat mod synagogen og frimurerlogen.

Der vedlægges en notits af i dag fra politibetjent 1489, Munk Nielsen vedrørende en samtale, som han har haft med et medlem af Frikorps Danmark. Af denne samtale fremgik bl. a., at nogle hjemvendte pionertropper af frikorpset havde medbragt håndgranater og andre sprængstoffer, som de ville smugle ind på det hvervemøde, der skal afholdes i K.B.-hallen.

Undertegnede mødte tilfældigvis i dag kl. 12,30 ved Holmens Kanal den, der havde fortalt ham dette. Da denne som korporal ved livgarden i efteråret og vinteren 1939—40 havde haft soldaten under sig som menig, indledte han en samtale med ham. Under denne samtale oplyste soldaten på eget initiativ ovenstående.

Hvorvidt sagen har noget på sig, ved Munk Nielsen ikke. Men da han i toget havde hørt noget herom og navnlig, at medlemmer af frikorpset talte om, at de ville bombe synagogen og frimurerlogen, kunne han ikke tænke sig andet, end at der faktisk var noget derom. Munk Nielsen ved ikke, hvad soldaten hedder. Under sin sidste indkaldelse i efteråret gjorde han tjeneste ved 2. livgardebataillon, 3. kompagni, der i efteråret 1939 i Humlebæk stod under kaptajn Lüttichau. Soldaten lå i kvarter i det første hus på vejen fra biografen hen mod Humlebæk. Han var indkvarteret alene i huset.

Han beskrives således: Ca. 26 år gammel, ca. 1,80 m høj, mørk, smalt ansigt, mørk hudfarve, tænderne sidder temmelig langt fra hinanden og er belagt med tandsten. I øjeblikket bærer han den tyske grønne uniform med SS-mærke og vinklen som Obergefreiter på venstre ærme. Han ligger i Baadsmandsstrædes kaserne.

Munk Nielsen vil forsøge i morgen at konstatere den pågældendes personalia, for at han kan blive identificeret.

sign. underskrift.

Oversat 10.9.42:

Ulæseligt navn.

— Bilag til Abwehrstelle Dänemark 4651/42 hemmeligt af 10.9.42. —

Oversættelse.

Notits

Da undertegnede i dag ca. kl. 12,30 på cykel passerede Holmens Kanal, mødte jeg en soldat fra „Frikorps Danmark", der tidligere har tjent under mig i livgarden.

Jeg indledte en samtale med ham. Han fortalte mig forskellige oplevelser fra sin tjenestetid ved østfronten. Han sagde bl. a., at han ikke hørte til Frikorps Danmark, men til daglig forrettede tjeneste i Division Viking, der ligeledes er sammensat af danske soldater. Han bar dog på venstre ærme et bind, på hvilket der stod „Frikorps Danmark".

Under samtalen fortalte soldaten videre, at i toget til Danmark havde forskellige medlemmer af frikorpset udtalt sig om, at den dag, der skulle afholdes et hvervemøde i K.B.-hallen, ville synagogen i Krystalgade og frimurerlogen på Blegdamsvej blive bombet. Da jeg spurgte ham, hvad de ville anvende ved denne bombning, svarede han, at sammen med frikorpset var nogle pionertropper kommet hjem, og de havde medbragt håndgranater og sprængstoffer, som de ville smugle ind til dette møde for så at benytte dem mod synagogen og frimurerlogen.

Da jeg kun kender soldatens nummer fra livgarden og ikke kender hans navn og nuværende nummer, kan jeg ikke opgive noget om hans personalia.

Station 2, den 9.9.42.

sign. underskrift.
P.B. 1489

Oversat 10.9.42:

Ulæseligt navn.

286.

Telegram fra Renthe-Fink ang. Frikorps Danmarks ankomst til København.

9. september 1942.

Telegram
(kodeskriver)

København, den 9. september 1942 kl. 1,00.
Modtaget: — 9. — — - 2,30.

Nr. 1291 af 8.9. CITISSIME!

Ankomsten i dag af det danske frikorps, som her har været ventet med spænding, og hvorom der i de sidste dage har været megen diskussion i den danske befolkning, formede sig meget virkningsfuldt og udviklede sig til en betydelig demonstration for D.N.S.A.P. Fra dansk side var partifører dr. Clausen med sin snævrere stab af medarbejdere mødt ved modtagelsen. Desuden havde delegationer for det danske nationalsocialistiske parti, S.A. og den nationalsocialistiske ungdom i uniform taget opstilling på den store åbne plads foran banegårdens ankomsthal. Jeg indfandt mig selv sammen med medlemmer af gesandtskabet til modtagelsen, den øverstkommanderende var repræsenteret ved officerer fra sin stab, ligeledes var landsgruppelederen med repræsentanter for landsgruppen og den tyske koloni tilstede. Frikorpset blev afleveret til Brigadeführer Kanstein som højeste herværende SS-fører. I velkomsttalen, som dr. Clausen holdt, fremhævede han efter indledende mindeord for frikorpsets faldne og deltagende ord til de efterladte den dybe taknemlighed overfor SS-rigsføreren, som havde givet de danske frivillige lejlighed til sammen med de andre europæiske landes ungdom at kæmpe på sovjetfronten mod den bolsjevikiske arvefjende i de formationer, som er direkte underlagt ham. SS-rigsføreren havde sørget for, at ungdommen, der fra så mange forskellige lande var strømmet sammen for at kæmpe mod bolsjevismen, havde fået en så god uddannelse og udrustning, at den til trods for de hårde kampe var blevet skånet for en hel del. En særlig tak måtte rettes til SS-rigsføreren, fordi han havde fundet udvej til at indsætte denne ungdom på en sådan måde, at den var blevet sit væsen og sin oprindelse tro. Men fremfor alt måtte der siges tak til Europas vidtskuende og opofrende befrier, Adolf Hitler, som i rette tid havde erkendt kommunismens truende fare for Europas folk, og som afværgede den gennem den beundringsværdige offervilje og tapperhed, der udvistes af det tyske folk, som han havde genrejst. Ikke blot sit eget folk, men alle europæiske folk havde han vist vejen til samling om deres egne og oprindelige værdier. Som anerkendelse af Frikorps Danmarks ærefulde indsats meddelte Clausen udnævnelsen af frikorpsets kommandør, Sturmbannführer Martinsen, til korpschef for det danske SA og gav udtryk for håbet om, at den ånd, som havde besjælet frikorpset under dets hårde indsats ved østfronten, måtte blive hele det danske SAs ånd. I en kort takketale fremhævede Sturmbannführer Martinsen, at frikorpset var et fællesskab af danske, der kæmper mod bolsjevismen, og som var knyttet sammen af en fælles ed, og for hvem det var en ære til alle tider at efterleve dets første fører, Obersturmbannführer von Schalburgs forbillede. Schalburg var den danske nationalsocialistiske bevægelses Horst Wessel. Begge taler blev gentagne gange afbrudt af stort bifald fra den talrige forsamling og frikorpskæmpernes pårørende. Clausens tale afsluttedes med den danske nationalsang. Til tonerne fra den tyske værnemagts musikkorps påbegyndte frikorpset derefter marchen til kvarteret, der førte gennem den indre bys hovedgader. En tilskuerskare på mange tusinde indrammede gaderne på begge sider og trængtes på åbne pladser. Frikorpset blev på hele vejen hilst med tilråb og blomster. Den almindelige stemning hos den københavnske befolkning lod konstatere, at den forudgående bekendtgørelse af frikorpsets store

ofre har vakt uventet stærk deltagelse. Det danske politi traf ved omfattende sikkerhedsforanstaltninger forholdsregler for straks .....[1]) enhver eventuel demonstration. Det var kun nødvendigt at skride ind i enkelte tilfælde, hvor der lød protesterende tilråb. Den danske statsradiofoni sendte en udførlig reportage af samtlige begivenheder ved frikorpsets modtagelse og indtog, og også dr. Clausens tale blev for en stor dels vedkommende gengivet ordret. Frikorpsets kommandør, Martinsen, og nogle befalingsmænd af lavere grad havde efter ankomsten i kvarteret efter indbydelse fra gesandtskabets presseafdeling et møde med repræsentanter for den danske hovedstadspresse og de store provinsaviser,[2]) hvorunder Martinsen fik lejlighed til overfor den danske presse at fortælle om frikorpset. Frikorpsets disciplinerede optræden og soldatermæssige holdning samt folkenes gode udseende gjorde et synligt indtryk på befolkningen. For partiet har frikorpsets ankomst været et stort øjeblik, og det har ubetinget styrket det indadtil.

Renthe-Fink.

[1]) Den tyske tekst er her mangelfuld.
[2]) Den tyske tekst har her „grosser Provinzzeitung", hvilket formentlig er en skrivefejl for „grosser Provinzzeitungen".

287.

Skrivelse fra Abwehrstelle Dänemark ang. rapport om attentat på synagogen og frimurerlogen i København.

10. september 1942.

Hemmelig.

ABWEHRSTELLE DÄNEMARK — *København, den 10. september 1942.*

Ast. Bnr. 4651/42 hemmelig chef

HASTER MEGET.

Til
den øverstkommanderende for de tyske tropper i Danmark — I c —

det tyske riges befuldmægtigede
— den kommitterede for spørgsmål vedrørende den indre forvaltning —
v/ hr. vicepræsident Kanstein,
København.

Hoslagt den notits om et formodet attentat på synagogen og frimurerlogen af medlemmer af Frikorps Danmark, som i eftermiddag blev overrakt af statsadvokaten for særlige anliggender, statsadvokat *Hoff*.

Statsadvokat Hoff blev blot underrettet om den forholdsordre, som den øverstkommanderende for de tyske tropper har udsendt om sagen, og som er blevet uddelt til medlemmerne af Frikorps Danmark.

Herfra er intet yderligere foretaget, og Frikorps Danmark er ikke blevet underrettet.

Howoldt.[1])

2 bilag.

[1]) Med håndskrift er foretaget følgende påtegning:
„I c. 12.IX.42.
Ved samtale med Brigadeführer Kanstein er sagen blevet opklaret og har vist sig at være harmløs."

288.

Notits af presseattaché Gustav Meissner ang. den politiske situation i Danmark.

22. september 1942.

Afskrift.

Den nuværende politiske situation i Danmark

Den almindelige stemning i den danske befolkning er fremdeles trykket; i forholdet til Tyskland er den ikke blevet bedre. Nu som før arbejder underminerende kræfter af kommunistisk og chauvinistisk natur på at forgifte forholdet mellem Danmark og Tyskland og på gennem sabotage og andre provokationer at gøre det utåleligt. Chauvinisterne betjener sig af det illegale tidsskrift „De frie Danske", i hvilket en lang række navne på tyskvenlige personer og medlemmer af det nationalsocialistiske parti bliver hængt ud, og tidsskriftets læsere opfordres til at boykotte disse personer.

Det kommunistiske illegale tidsskrift „Land og Folk" udkommer i stort oplag. Åbenbart er det kommunistiske parti nu gået over til igen direkte at gå ind i det indrepolitiske liv som en politisk faktor. Herom vidner to trykte flyveblade, der vedlægges. Siden juni d. å. har vi oplevet godt 60 sabotagetilfælde mod værnemagtsejendom.

Statsministeren, udenrigsministeren og undervisningsministeren har fornyligt haft alle ansvarshavende redaktører fra hovedstaden og provinsen samlet i København for at formå dem til at holde en mere positiv linie i deres blade og til at undgå alle skadelige tendenser mod Tyskland. Udenrigsministeren kom ved denne lejlighed ind på at omtale partiernes forhold til pressen og har dermed berørt et problem, som efter mit skøn er af stor betydning ikke blot i forhold til pressen, men i forhold til den samlede danske politik. 98 % af den danske presse er tilsluttet de 4 store partier, der danner samlingsregeringen. Dens linie bliver personligt påvirket af partiudvalgene. Derfor er det ingen tilfældighed, når bladene gennemgående i forhold til Tyskland og til den europæiske nyordning har forholdt sig særdeles passive og fortsætter med denne holdning. Det er indlysende, at de demokratiske systempartier, der nærer håb om at kunne bestå efter krigens afslutning, ikke vil tillade, at man i deres presses spalter yder anerkendelse af de resultater, som et dem fjendtligt autoritært princip har opnået. Dette måtte naturnødvendigt i befolkningens opfattelse føre til en diskriminering af de demokratiske partier og rive alt det tømmer bort, som man møjsommeligt bestræber sig for at holde samlet i udviklingens strøm. En anerkendelse navnlig af det nationalsocialistiske Tysklands fremskridt, det være sig på det militære, det økonomiske, det sociale eller andre områder, i den danske presse ville også vinde store dele af den danske befolkning for det danske nationalsocialistiske partis mål, som man i dag bestræber sig for at tie ihjel, og som man internt forsøger at holde nede ved chikane af enhver art, mundtlig modpropaganda og boykot. En fremadskridende politisk udvikling i tyskvenlig retning henh. til fordel for de danske nationalsocialister er efter mit skøn ikke mulig, sålænge den af de gamle partier dannede samlingsregering har situationen fast i sin hånd. Denne regering har ganske vist siden den dag, den blev dannet, den 8.7.40, til stadighed afgivet en række tyskvenlige erklæringer, men er i sin daglige politik meget stærkt bundet til partiernes interesser og bestræber sig for at træffe sine beslutninger således, at partierne ikke kommer til kort. Denne kendsgerning ændres heller ikke af de upolitiske ministre Scavenius, Gunnar Larsen og Thune Jacobsen. Det er betegnende, at man til posten som finansminister, som blev ledig efter Staunings død, ikke valgte f. eks. en upolitisk fagmand, men tværtimod den socialdemokratiske partiformand Alsing Andersen, som man efter den 9. april for samlingens skyld måtte ofre som den dengang ansvarlige forsvarsminister. I sin tid herskede der såvel fra konservativ side som fra venstres side den stærkeste modstand mod Alsing Andersens person. Men efter godt to år har man igen efter nogen vaklen slugt ham som minister, til og med på et område, der forudsætter mere end blot politiske kvalifikationer. Dette viser, hvor langt samlingsregeringens politik i virkeligheden har fjernet sig fra meningen i dens oprindelige erklæringer. På slående vis er dette også i sin tid blevet belyst efter Christmas Møllers

flugt til England, da partipressen med ganske få undtagelser vægrede sig ved at efterkomme udenrigsministerens opfordring om at kommentere den herom udsendte regeringserklæring.

Fra tysk side er man under den nuværende konstellation nødsaget til at behandle alle praktiske samarbejdsspørgsmål med samlingsregeringen og enes med den om løsningen af hvert enkelt spørgsmål. Det er blevet et princip fra dansk side, at man i næsten alle spørgsmål, ligegyldig af hvilken karakter, først såvidt muligt lader sig nøde skriftligt af tyskerne, før man går ind på ønskerne. Med den i disse danske kredse fremherskende opfattelse, hvorefter Tyskland må tabe krigen, ser det ud, som om man på denne måde omhyggeligt samler dokumentarisk materiale for dermed senere at kunne påvise, i hvilken tvangssituation man har været, og at retfærdiggøre sig overfor sejrherrerne. Også denne holdning er stort set fremkaldt af de gamle partier.

Det kan fastslås, at regeringserklæringerne faktisk er autoritære foranstaltninger, da de principielt bestemmer en fast linie, som den danske politik skal følge. Disse erklæringer er altså overordnet døgnets politik, men i praksis er de det ikke, sålænge de gamle partiers indflydelse tvinger regeringen til vidtgående døgnpolitiske hensyn. Tværtimod mister regeringserklæringerne derved deres sandhedsindhold og giver den danske politik et udseende af dobbeltbundethed.

Efter den 9.4.40 indtil langt ind i sommermånederne var det en vidt udbredt opfattelse i den danske befolkning, at regeringen Stauning måtte træde tilbage. Den opfattelse svarede for en stor dels vedkommende også til en tyskvenlig grundindstilling. Forsåvidt var foranstaltningen af 8.7.40, når man kaster blikket tilbage på den, en halv foranstaltning, da der derved ganske vist i regeringen blev optaget tre upolitiske ministre, men socialdemokraterne beholdt fire ministre, og venstre og det konservative folkeparti bevarede eller endda nyindsatte i regeringen to repræsentanter og de radikale en repræsentant. Den konservative kirkeminister er samtidig partiformand, ligeså forholder det sig med den til venstre hørende indenrigsminister og ligeså også med den nuværende socialdemokratiske finansminister. Alene heri viser sig den bevidste forankring af de gamle partiinteresser i samlingsregeringen, og disse interesser har en så stor magt, at de upolitiske ministre i virkeligheden er sat håbløst mat.

Hvis den tyske politik i betragtning af denne situation skal slå bedre rod i Danmark, kommer den ikke udenom alvorligt at rette opmærksomheden på problemet de gamle partiers stilling. Et fremskridt for den tyske politiks interesser, det være sig med hensyn til en gunstigere stemning overfor Tyskland eller med henblik på ideologisk fremme af de danske nationalsocialister, vil kun være muligt i samme grad, som de gamle partier taber i magtposition. Hvorledes dette kan opnås i praksis, er så et åbent spørgsmål.

1.) melder sig spørgsmålet om valg. Efter forfatningen skal der afholdes valg i foråret 1943. Skønt man kan regne med, at de gamle partiers positioner vil forskydes væsentligt ved et valg, er det ikke givet, hvorledes det vil gå nationalsocialisterne. Dette er afhængigt af den almindelige, militære situation, da man må regne med, at valgene, ligegyldigt hvordan de forberedes propagandistisk, dog i princippet bliver en folkeafstemning for eller imod besættelsen, d. v. s. for England eller mod Tyskland. Det er meget vanskeligt at forudsige, om dette er i vor interesse.

2.) et dansk forretningsministerium. Denne tanke burde have været omsat i praksis efter den 9. april eller i det mindste den 8. juli 1940. I mellemtiden er det lykkedes samlingsregeringen at vinde vide kredse af befolkningen for sine anskuelser. De tidligere politiske forseelser er for en stor dels vedkommende glemt; den, der taler derom, stemples som landsforræder. Forsåvidt er det ikke helt let under den nuværende stemning i Danmark at genoptage tanken om et forretningsministerium. Man kan ikke forudsige, hvorledes de rystelser vil blive, som vil knytte sig til en sådan foranstaltning.

3.) DNSAPs overtagelse af magten: at en sådan foranstaltning med den nuværende stemning i den danske befolkning vil få en yderst foruroligende virkning, er indlysende. Tidspunktet er også for tidligt for de danske nationalsocialister. Man kan endnu ikke se klart nok ud i fremtiden til at kunne lege med tanken om denne løsning. På grund af den store arbejdsløshed, navnlig indenfor byggeerhvervet, som må forventes i den kommende vinter, og også på grund af andre ulemper og savn er det illusorisk at tænke på, at DNSAP skulle overtage magten.

Det viser sig, at der for nærværende findes store vanskeligheder med hensyn til alle muligheder for en løsning. Dette er karakteristisk for hele situationen i Danmark. Det kan også forudsættes, at denne situation, som vi vanskeligt kan ændre, er samlingsregeringen bevidst og opmuntrer den til i det skjulte yderligere i befolkningen at udbygge sit afvisende standpunkt. Måske er det den også bevidst, at vi fra tysk side yderst nødigt vil tænke på at tage initiativet i Danmark, da dette ville have til følge, at alle nationale våben blev slået de tyskvenlige kredse og navnlig nationalsocialisterne af hænde.

Den her i sammentrængt form skildrede udvikling af de politiske forhold i Danmark kræver efter mit skøn indgående overvejelser om, hvilken vej man fra tysk side vil vælge i tilfælde af en yderligere forværring af stemningen og af nye akutte sabotagetilfælde m. v. for at uskadeliggøre den nu herskende politiske indflydelse, der er virksom imod os.

København, den 22. september 1942.

sign. **Meissner.**

289.

Instruks fra rigsudenrigsminister v. Ribbentrop ang. démarche i anledning af kong Christian Xs telegram til rigskansler Hitler.

29. september 1942.

Skal altid opbevares under lukke.

Telegram
(kodeskriver)

Særtog, den 29. september 1942 kl. 1,15
Modtaget: den 29. september 1942 kl. 1,55

Nr. 1175 af 29.9. CITISSIME!

1.) Telko.
2.) Det tyske gesandtskab København
Kodeskriver

Påtegning:
Som nr. 1640 videresendt til
Diplogerma København.
Telko 29.9.42. Kl. 2^{20}.

Til gesandten personlig.

Jeg anmoder Dem om øjeblikkelig den 29. september om formiddagen mundtligt overfor den danske udenrigsminister med betonet skarphed at tilkendegive følgende med udtrykkelig anmodning om straks at gøre kongen af Danmark bekendt dermed:

Føreren har sendt kongen af Danmark en venlig lykønskning til hans fødseldag. Kongen har kvitteret herfor på den måde, at han blot har afsendt en slags kort kvittering. Det synes at fremgå heraf, at den danske konge fuldstændig misforstår den stilling, der tilkommer ham, og ikke er klar over, at en lykønskning fra det stortyske riges Fører til en konge af Danmark er en ganske særlig ære. Formen for kongen af Danmarks svar er derfor en bevidst fornærmelse mod Føreren og det stortyske rige, og der vil blive fundet midler og veje til een gang for alle at hindre en gentagelse af en sådan begivenhed. Føreren

har givet ordre til, at den tyske gesandt i København straks tilbagekaldes, og at den danske gesandt i Berlin ligeledes forlader sin post.

Efter at have afgivet denne erklæring anmoder jeg Dem om at overdrage det derværende gesandtskabs forretninger til Deres stedfortræder som chargé d'affaires og straks afrejse til Berlin.

En meddelelse til offentligheden om denne sag er foreløbig ikke påtænkt her.

Telegrafisk indberetning.

Særtog, den 28. september 1942.

Ribbentrop.

290.

Instruks fra rigsudenrigsminister v. Ribbentrop i anledning af kong Christian Xs telegram til rigskansler Hitler.

29. september 1942.

Skal altid opbevares under lukke.

Telegram
(kodeskriver)

Særtog, den 29. september 1942 kl. 1,15
Modtaget: den 29. september 1942 kl. 1,55

Nr. 1176 af 29.9.

1.) Telko.
2.) Til statssekretær, friherre v. Weizsaecker.

Jeg anmoder Dem om straks den 29. september om formiddagen at lade den danske gesandt Mohr aflægge besøg i Auswärtiges Amt og ligeledes med betonet skarphed mundtligt ordret gøre ham bekendt med den erklæring, som er tilsendt gesandt von Renthe-Fink med den samtidig afgående telegrafiske instruks til København. I tilslutning hertil anmoder jeg Dem om at foranledige, at gesandt Mohr ufortøvet forlader Berlin.

Særtog, den 29. september 1942.

Ribbentrop.

291.

Notits af statssekretær E. v. Weizsäcker ang. samtale med chargé d'affaires Steensen-Leth om kong Christian Xs telegram til rigskansler Hitler.

29. september 1942.

Berlin, den 29. september 1942.

Statssekretæren nr. 575.

Jeg modtog i dag til formiddag kl. 11,15 den danske chargé d'affaires og udførte de instrukser, der indeholdes i særtogets telegrafiske instrukser nr. 1175 og 1176. Samtalen varede ganske kort, da jeg afholdt mig fra enhver kommentar. Den danske chargé d'affaires på sin side spurgte mig kun, om min erklæring var ensbetydende med en anmodning om at lukke det danske gesandtskab i Berlin. Dette benægtede jeg. Det danske gesandtskab i Berlins stilling vil tværtimod svare til situationen i København, hvor hr. Barandon fungerer videre som chargé d'affaires.

Den danske gesandt, der tjenstligt er i København, menes at være på vej tilbage til Berlin og må formodes at ankomme hertil i løbet af dagen. Han vil så blive underrettet af chargé d'affaires.

sign. **Weizsäcker.**

292.

Notits af understatssekretær E. Woermann ang. Renthe-Finks démarche 29. september.

29. september 1942.

Berlin, den 29. september 1942.

Understatssekretær Pol. nr. 609.

STRAKS!

Hr. von Renthe-Fink meddelte i dag kl. 12,40 pr. telefon, at han overfor udenrigsminister Scavenius, der havde været meget bestyrtet, havde udført instruksen angående kongen af Danmarks telegram. Om samtalens enkeltheder vil hr. von Renthe-Fink indberette telegrafisk.

Woermann.

293.

Notits ang. kong Christian Xs svar på rigskansler Hitlers fødselsdagstelegrammer.

[29. september 1942.]

1942 ordret = 1940 (udtaler min bedste tak).
1941 „hjertelig" tak i stedet for bedste tak, ellers identisk.
1939 min hjerteligste tak.
1938 min bedste tak.

294.

Telegram fra Renthe-Fink ang. démarche overfor udenrigsminister Scavenius 29. september.

29. september 1942.

Skal altid opbevares under lukke.

Telegram
(kodeskriver)

København, den 29. september 1942 kl. 14,25
Modtaget: — 29. — — - 15,05

Nr. 1412 af 29.9.42. CITISSIME

Kodeskrivelse!

I anledning af telegrafisk instruks nr. 1640*) af 29.9.42.

Har i dag til formiddag så skarpt som muligt udført démarche overfor udenrigsministeren. Udenrigsministeren var bestyrtet. Han sagde, at han ikke var bekendt med kongens svartelegram, da kongen alene affattede sådanne telegrammer. Udenrigsministeren indrømmede, at den meget ældede konge ikke længere fuldtud forstår de krav, som den nye tid også stiller til ham, men at han dog hidtil stadig havde fulgt sin regerings politik. Scavenius udtalte som sin overbevisning, at kongen ikke havde tilsigtet en fornærmelse, og gav udtryk for håb om, at det endnu ville være muligt at bringe denne sag i orden. I den forbindelse var Scavenius klar over, at kun et skridt fra kongen selv kan komme på tale. Jeg henviste eftertrykkeligt til, at kongen fuldstændig havde misforstået situationen. Kongen kunne ikke undskyldes med, at han måske ikke havde haft til hensigt at tilføje Føreren og det stortyske rige en fornærmelse. Det var Føreren, der havde sparet Danmark for den skæbne at blive krigsskueplads, han beskyttede Europa og dermed også Danmark mod at blive tilintetgjort af bolsjevismen, ham alene skyldte Danmark, at det indtil i dag var forblevet intakt; Europas fremtid og dermed også Danmarks skæbne lå i Førerens hånd. Alt dette burde kongen have taget i betragtning.

Udenrigsministeren forsøgte af mig at få et fingerpeg om, hvad man ventede fra tysk side. Jeg henviste heroverfor til, at sproget i den af mig afgivne erklæring ikke kunne misforstås og ikke efterlod nogen tvivl om situationens alvor. Det var tydeligt, at udenrigsministeren derefter overvejede tanken om kongens abdikation, selvom dette ord ikke faldt mellem os.

Har afgivet forretningerne til gesandt Barandon og afrejser i dag til Berlin.

Renthe-Fink.

*) Særtog 1175.

295.

Telegram fra Renthe-Fink ang. sikkerhedsforanstaltninger i København.

29. september 1942.

Skal altid opbevares under lukke.

Telegram
(kodeskriver)

København, den 29. september 1942 kl. 14,35
Modtaget: den 29. september 1942 kl. 15,05

Nr. 1413 af 29.9.

I tilslutning til telegrafisk indberetning nr. 1412 af 29.9.42.

Har før forretningernes afgivelse underrettet den øverstkommanderende. Han har uden at vække opsigt truffet forebyggende sikkerhedsforanstaltninger.

Renthe-Fink.

296.

Notits af statssekretær E. v. Weizsäcker ang. den danske gesandts afrejse fra Berlin.

30. september 1942.

Statssekretæren nr. 581.

STRAKS!

Den *danske* gesandt bad mig i aftes, om der i dag onsdag formiddag måtte blive udstedt de nødvendige visa o. s. v. til ham (og vel også hans hustru). Da færgeforbindelsen med Danmark var afbrudt, ville han afrejse med den første mulige flyveforbindelse.

Jeg sagde til gesandten, at jeg ville anmode protokollen om at foranledige det nødvendige angående flyvepladserne.

Berlin, den 30. september 1942.

Weizsäcker.

297.

Notits af statssekretær E. v. Weizsäcker ang. den danske konges erklæring 29. september.

30. september 1942.

Statssekretæren nr. 582

STRAKS!

Den danske chargé d'affaires afgav i dag til formiddag overfor mig mundtlig og ordret følgende erklæring:

„Den danske udenrigsminister har forelagt Hans Majestæt kongen den meddelelse, som gesandt Renthe-Fink i dag afleverede til ham angående den misstemning, som Hans Majestæts svar på lykønskningstelegrammet i anledning af Hans Majestæts fødselsdag har fremkaldt hos rigskansler Hitler.

Denne meddelelse har hos kongen fremkaldt den største bevægelse og bedrøvet Hans Majestæt meget, og dette så meget mere som kongen selvfølgelig ikke med sit svar har haft til hensigt at give udtryk for en mindre venskabelig indstilling overfor det stortyske rige eller dets overhoved.

Hans Majestæt ønsker at fremhæve, at han netop under de nuværende vanskelige forhold med tilfredshed byder alle bestræbelser velkommen, som har til hensigt at fremme og fæstne det gode og nabovenlige forhold til det stortyske rige, til hvilket Danmark på så mange områder føler sig knyttet med stærke bånd. Tanken om gennem formuleringen af et åbent telegram hos rigskansleren at fremkalde indtryk af kølighed ligger Hans Majestæt fuldstændig fjernt. I det foreliggende tilfælde er svaret holdt i den formulering, som gennem en mere end 30-årig regeringstid er blevet benyttet af kongen ved sådanne lejligheder.

Det er Hans Majestæt meget om at gøre at få lejlighed til snarest muligt at foretage skridt, der er egnet til at fjerne den opståede misstemning. Såfremt kongen ikke stadig havde lidt under følgerne af en fornylig overstået, alvorlig sygdom, ville han have udtalt ønske om at aflægge et besøg hos rigskansleren for at klare sagen. Kongens sundhedstilstand og høje alder hindrer ham imidlertid heri. Det vil dog være Hans Majestæt en glæde, hvis hans søn, kronprins Frederik, kan få lejlighed til snarest at blive modtaget af rigskansleren for overfor ham i kongens navn at give udtryk for den uforanderlig venskabelige indstilling overfor det stortyske rige og dettes overhoved, som kongen i behagelig erindring om tidligere personlige besøg hos rigskansleren altid har haft, samt for håbet om et snævert og tillidsfuldt samarbejde mellem Danmark og Tyskland i det kommende nye Europa."

Slut på den danske chargé d'affaires' erklæring.
Jeg har ikke taget noget som helst standpunkt til denne erklæring.

Hermed
til rigsudenrigsministeren (telegrafisk).

Berlin, den 30. september 1942.

sign. **v. Weizsäcker.**

298.

Notits [af Renthe-Fink] ang. en samtale med udenrigsminister Scavenius 29. september.

30. september 1942.

Berlin, den 30. september 1942.

Notits[1])

Til supplering af min telegrafiske indberetning nr. 1412 af 29. d. m. skal jeg endvidere meddele følgende:

1) Jeg har under den på grund af rigsudenrigsministerens telegrafiske instruks af 29. d. m. udførte démarche gjort den danske udenrigsminister opmærksom på, at vi fra tysk side havde en god samvittighed i denne sag, da jeg allerede for et år siden efter at have fået kendskab til det svartelegram, som kongen dengang havde sendt til Føreren, havde sagt til ham, udenrigsministeren, at kongen ikke kunne svare det stortyske riges Fører på en så lakonisk måde. For udenrigsministeren, som stadig tydeligt mindedes denne advarsel, var denne konstatering yderst ubehagelig.
2) I løbet af samtalen med udenrigsministeren henviste jeg også til, at jeg jo allerede flere gange havde haft anledning til at påtale kongens besynderlige optræden og at opfordre til en ændring i hans holdning. I særdeleshed henviste jeg i den forbindelse til følgende tilfælde, som jeg i tidens løb har bragt på tale overfor udenrigsministeren:

   Modtagelsen af de på grund af tyskfjendtlig virksomhed til fængselsstraf dømte forfattere Arne Sørensen og dr. Lacour, kort forinden de begyndte afsoningen af deres straf.

   Sympatitilkendegivelsen overfor forfatteren Soya, der er kendt som ophidser, og som på grund af en tyskfjendtlig bog blev idømt 60 dages fængsel.

   Hans udtrykkelige erklæring overfor danske studenter i slutningen af forrige år, at han ville efterlade Danmark lige så frit til sin søn, som han havde overtaget det fra sin fader.

   Besøg ved en dansk kulturel festlighed i slutningen af forrige år, ved hvilken der blev læst op af den i mellemtiden forbudte tyskfjendtlige bog „Niels Ebbesen" af Kai Munck.

   Endelig også sagen ang. det i sig selv fuldstændig ubetydelige, men tyskfjendtlige ugeblad „Aalholm Avis", som i mellemtiden er blevet forbudt, og hvis redaktør i anledning af en offentliggjort og til kongen oversendt hyldestartikel i anledning af kong Haakons fødselsdag i år modtog et takketelegram fra kongen.

Jeg har ved at nævne alle disse tilfælde villet lade udenrigsministeren forstå, at man fra dansk side ikke kan undskylde sig med, at det drejer sig om en blot og bar lapsus fra kongens side, men at kongens grundindstilling kom for dagen ved den måde, på hvilken kongen svarede Føreren.

Over
statssekretæren
til forelæggelse for
rigsudenrigsministeren.

[1]) Tværs over forsiden er med håndskrift skrevet „cessat".

299.

Notits af gesandt v. Grundherr ang. Renthe-Finks tidligere démarche om takketelegrammer.

30. september 1942.

Hemmelig

e.o. Pol.VI 7137 hemmelig.

Den utilfredsstillende måde, på hvilken kongen svarer på Førerens lykønskningstelegram til hans fødselsdag i fjor, drøftede jeg i sin tid med gesandt v. Renthe-Fink, der, som han i går sagde til mig, derefter benyttede lejligheden til at henlede udenrigsminister Scavenius' opmærksomhed på dette spørgsmål. Gesandt v. Renthe-Fink kunne derfor under sit besøg i går hos udenrigsminister Scavenius henvise til denne samtale i fjor.

Hermed
over Dirigent Pol.
understatssekretær Pol.
til forelæggelse for
statssekretæren.

Berlin, den 30. september 1942.

Grundherr.

300.

Telegram fra chargé d'affaires Barandon ang. den danske konges erklæring 29. september.

30. september 1942.

Skal altid opbevares under lukke.

Telegram
(kodeskriver)

København, den 30. september 1942 kl. 12,45
Modtaget: — 30. — — - 13,20

Nr. 1420 af 30.9.42. CITISSIME
Kodeskrivelse

I tilslutning til telegrafisk indberetning nr. 1412 af 29.9.42.

Udenrigsministeriet instruerede i går aftes det danske gesandtskab i Berlin om omgående overfor statssekretær Weizsaecker at afgive følgende erklæring:

„Den danske udenrigsminister har overbragt kongen den meddelelse, som den tyske gesandt den 29.9. afleverede angående den misstemning, der var opstået hos rigs-

kansler Hitler i anledning af kongens svar på lykønskningstelegrammet til hans fødselsdag. Denne meddelelse fremkaldte hos kongen stor bevægelse og bedrøvede Hans Majestæt meget, og dette så meget mere som Hans Majestæt naturligvis ikke med sit svar havde haft til hensigt at fremkalde indtryk af en mindre venskabelig indstilling overfor det stortyske rige eller dets overhoved. Hans Majestæt ønsker at betone, at han netop under de nuværende vanskelige forhold med tilfredshed hilser alle bestræbelser velkommen, som har til hensigt at fremme og fæstne et godt nabovenskabeligt forhold til det stortyske rige, til hvilket Danmark på så mange områder føler sig knyttet med stærke bånd. Tanken om gennem formuleringen af sit takketelegram til rigskansleren hos denne at fremkalde indtryk af kølighed havde ligget Hans Majestæt fuldstændig fjernt. I det foreliggende tilfælde var svaret holdt i den form, som gennem en mere end 30-årig regeringstid er blevet benyttet af kongen i sådanne anledninger. Det er Hans Majestæt meget om at gøre at få lejlighed til snarest muligt at foretage skridt, der er egnede til at fjerne den opståede misstemning. Såfremt kongen ikke stadig var forhindret på grund af følgerne af en fornylig overstået, alvorlig sygdom, ville han have udtalt ønsket om personlig at aflægge et besøg hos rigskansleren for at klare sagen. Imidlertid tillader kongens sundhedstilstand og høje alder ikke dette, men det vil glæde Hans Majestæt, hvis hans søn, kronprins Frederik, kan få lejlighed til snarest at blive modtaget af rigskansleren for overfor denne på kongens vegne at give udtryk for den uforanderlig venskabelige indstilling overfor det stortyske rige og dettes overhoved, som kongen i behagelig erindring om tidligere personlige besøg hos rigskansleren fremdeles nærer, samt for håbet om et snævert og tillidsfuldt samarbejde mellem Danmark og Tyskland i det kommende nye Europa."

Barandon.

301.

Cirkulæretelegram til de tyske missioner ang. telegramkrisen.

[30. september 1942.]

ad Pol. VI 7144 hemmeligt
7145 hemmeligt

Statssekretæren
Understatssekretær Pol.
Dirigent Pol.

Berlin, den . september 1942.

Chiffertelegram
(hemmelig kode)

Påtegning som hemmelig sag.

Ref.: Gesandt v. Grundherr
Vedr.: Tilbagekaldelse af den tyske gesandt i København og den danske gesandts hjemrejse til København.

I. Til fortrolig information.

Føreren har sendt kongen af Danmark en venlig lykønskning i anledning af hans fødselsdag den 26. september. Kongen svarede blot med en slags kort kvittering. Derefter er efter Førerens beslutning den tyske gesandt i København blevet tilbagekaldt den 29.,

og den danske gesandt i Berlin har ligeledes i øjeblikket forladt sin post. Forretningerne føres af chargé d'affaires. En offentlig meddelelse om denne sag er foreløbig ikke påtænkt her.

II. Angående fremgangsmåde ved omtale.

Anmoder Dem om ikke selv at komme ind på sagen. Såfremt denne bringes på tale overfor Dem, anmodes De foreløbig om at begrænse Dem til en almindeligt holdt bemærkning om, at det drejer sig om et protokollarisk intermezzo.

Weizsäcker.

a)	Diplogerma	Ankara	nr.
b)	—	Buenos Aires	nr.
c)	—	Madrid	nr.
d)	—	Nanking	nr.
e)	—	Paris til Vichy	nr.
f)	—	Rom (Quirinalet)	nr.
g)	—	Santiago/Chile	nr.
h)	—	Tokio	nr.
i)	—	Zagreb	nr.
k)	—	Athen	nr.
l)	—	Bangkok	nr.
m)	—	Bern	nr.
n)	—	Budapest	nr.
o)	—	Bukarest	nr.
p)	—	Helsinki	nr.
q)	—	Hsingking	nr.
r)	—	Lissabon	nr.
s)	—	Bratislawa	nr.
t)	—	Sofia	nr.
u)	—	Stockholm	nr.

302.

Telegram fra chargé d'affaires Barandon ang. sikkerhedsforanstaltninger mod den danske kongefamilies flugt.

1. oktober 1942.

Skal altid opbevares under lukke.

Telegram

(kodeskriver)

København, den 1. oktober 1942 kl. 13,20
Modtaget: — 1. — — - 13,45

Nr. 1434 af 1.10.42. CITISSIME!

For at forhindre at medlemmer af det kongelige hus i den nuværende situation forlader landet, har den øverstkommanderende på min anmodning anordnet en speciel militær kontrol med færgen i Helsingør. Desuden foretages speciel kontrol af flyvepladsen Kastrup. På grund af den f. t. bestående kontrolordning er der ingen garanti for, at illegal udrejse fra Sjælland ad søvejen kan hindres. For at spare materiel og personale er kontrollen siden efteråret 1940 på grundlag af aftale med marinechefen og Abwehrstelle Dänemark foretaget af danske krigsskibe, som gør søpolititjeneste på strækningen mellem Hundested og Gedser, og langs kysten af patrouiller fra det danske rigspoliti. Såfremt De mener, at udelukkende tysk kontrol er nødvendig og den dertil fornødne ændring af den nuværende ordning ikke menes at virke forstyrrende i politisk henseende i den øjeblikkelige situation, henstiller jeg, at der træffes aftale med marinens overkommando og værnemagtens overkommando/Abwehrstelle.

Barandon.

303.

Telegram fra chargé d'affaires Barandon ang. ophævelse af udgangsforbudet for tyske tropper.

1. oktober 1942.

Skal altid opbevares under lukke.

Telegram
(kodeskriver)

København, den 1. oktober 1942 kl. 13,25
Modtaget: den 1. oktober 1942 kl. 14,40

Nr. 1435 af 1.10. CITISSIME.

I tilslutning til telegrafisk indberetning nr. 1413*) af 29.9.1942.

Det påtænkes fra og med 2. oktober at ophæve det for to dage siden i København udstedte udgangsforbud for tyske tropper inklusive Waffen-SS. Såfremt der foreligger betænkeligheder herimod, anmodes om instruks.

Barandon

*) Pol VI (V.S.)

304.

Telegram fra chargé d'affaires Barandon ang. rygter i København.

1. oktober 1942.

Telegram
(kodeskriver)

København, den 1. oktober 1942 — kl. 20,20
Modtaget: — 1. — 1942 — kl. 21,10

Nr. 1438 af 1.10.

Den befuldmægtigedes afrejse, den danske gesandts hjemkomst fra Berlin og tyske soldaters forsvinden fra gadebilledet på grund af udgangsforbudet har i den københavnske befolkning fremkaldt uro og givet anledning til rygter. Rygterne går ud på fare for indre kup, frikorps, at der udøves tvang mod kongen for at få ham til at afsende danske tropper til østfronten og at indsætte danske krigsskibe. Slagord „ny 9. april, Danmarks anden erobring". Såfremt yderligere uro skal undgås, anses en vis orientering af offentligheden gennem kort pressecommuniqué for nødvendig. Anmoder om instruks.

Barandon.

305.

Telegram og notits ang. telegramudvekslinger mellem kong Christian X og rigskansler Hitler o. a.

1. oktober 1942.

Skal altid opbevares under lukke.

Telegram

(kodeskriver)

København, den 1. oktober 1942 kl. 20,20
Modtaget: — 1. — — - 22,00

Nr. 1443 af 1.10.42.

Kodeskriver.

Kongens takketelegram til statsoverhovederne i Japan, Slovakiet, Tyrkiet og Ægypten er afgået i dag og har følgende ordlyd:

„Det er mig magtpåliggende overfor .... at udtale min hjerteligste tak for de lykønskninger, som blev rettet til mig i anledning af min fødselsdag. Christian R."

Telegrammerne er ikke affattet af kongen, men af udenrigsministeriet.

Barandon

Hemmeligt!

Den danske konges telegram til den slovakiske statspræsident Tiso af 30.9.:

„Det er mig magtpåliggende overfor Deres Excellence at udtale min oprigtige tak for de lykønskninger, som De har rettet til mig i anledning af min fødselsdag.

Christian R."

Afskrift.

Berlin, den 25. september 1938. *ad Protokol 12381 V 13.*

Åbent telegram

Hans Majestæt Kongen
København

Overfor Deres Majestæt udtaler jeg mine hjerteligste lykønskninger i anledning af fødselsdagen.

Adolf Hitler
tysk rigskansler.

Telegram fra Sorgenfri L 225 8 26 13 20

Den tyske rigskansler
Berlin

Min bedste tak.

Christian R.

Berlin, den 25. september 1939. *ad Protokol A 11492 V 13*
Eksp. II

Kongen af Danmark har gratuleret
Føreren til den 20.4.1939.

Åbent telegram

Hans Majestæt Kongen
København

Til fødselsdagen sender jeg Deres Majestæt mine hjerteligste lykønskninger.

Adolf Hitler

Telegram fra Sorgenfri L 564 8 26 12 00 Etat af 26. sept. 1939.

Rigskansleren
Berlin

Min hjerteligste tak.

Christian R.

Afskrift Protokol A 18993 V 13

Telegram fra Berlin af 25.9.1940.

Hans Majestæt Kongen
København

Overfor Deres Majestæt udtaler jeg mine oprigtige lykønskninger i anledning af det fyldte 70. år.

Adolf Hitler

Telegram fra København af 26.9.40

Rigskansleren
Berlin.

Udtaler min bedste tak.

Christian R.

Afskrift Protokol A 18370 V 13

Berlin, den 25. september 1941. *ad Protokol A 18370 V 13*

Åbent telegram

Hans Majestæt Kongen
København

Overfor Deres Majestæt udtaler jeg mine oprigtige lykønskninger i anledning af fødselsdagen i dag.

Adolf Hitler

Afskrift Protokol A 20415/41 V 13

København, den 26. september 1941.

Rigskansleren
Berlin

Udtaler min hjertelige tak.

Christian R.

Afskrift Protokol A 11604/42 V 13

ad Protokol A 11604/42 V 13

Åbent telegram

Hans Majestæt Kongen
København

Deres Majestæt sender jeg mine oprigtige lykønskninger i anledning af fødselsdagen.

Adolf Hitler

Afskrift Protokol A 12928

Telegram fra København af 26. september 1942.

Rigskansleren
Berlin

Udtaler min bedste tak.

Christian R.

Kongens lykønskningstelegram til Førerens fødselsdag den 20.4.42.

Rigskansleren
Berlin

Udtaler mine bedste lykønskninger overfor Dem.

Christian R.

Førerens takketelegram 1942

Hans Majestæt Kongen

Deres Majestæt takker jeg oprigtigt for de venlige fødselsdagslykønskninger.

Adolf Hitler.

306.

Notits af understatssekretær E. Woermann ang. kong Christian Xs takketelegram til præsident Tiso.

2. oktober 1942.

Hemmelig rigssag!

Understatssekretær Pol.nr.617 hemmelig rigssag. *Berlin, den 2. oktober 1942.*

Skrevet i 8 eksemplarer,
dette er nr. 4.

Ifølge nr. 529 253 på brunt papir skulle kong Christian af Danmark have sendt følgende takketelegram til præsidenten for den slovakiske republik dr. Tiso:

> „Det er mig magtpåliggende overfor Deres Excellence at udtale min oprigtige tak for de lykønskninger, som De har behaget at rette til mig i anledning af min fødselsdag."

Da teksten forekom meget usandsynlig, er den originale ordlyd blevet tilvejebragt. I virkeligheden drejer det sig om et telegram på fransk, der har følgende ordlyd:

> „Jeg vil gerne overfor Deres Excellence udtrykke min oprigtige tak for den lykønskning, som De var så elskværdig at sende mig i anledning af min fødselsdag."

Som det fremgår heraf, er den tyske oversættelse unøjagtig, navnlig er udtrykket „har behaget" ikke blevet anvendt.

Den originale ordlyd afviger også forsåvidt fra den ved telegram nr. 1443 af 1. oktober fra København meddelte, som der udtales ikke den „hjerteligste", men „oprigtige" tak.

Hermed
over statssekretæren
til forelæggelse for rigsudenrigsministeren.

sign. **Woermann.**

307.

Telegram fra chargé d'affaires Barandon ang. partiordre til DNSAPs medlemmer.

2. oktober 1942.

Skal altid opbevares under lukke.

Telegram
(kodeskriver)

København, den 2. oktober 1942 kl. 8,55
Modtaget: — 2. — — - 10,20

Nr. 1444 af 1.10.42. CITO!

På foranledning af partifører Frits Clausen har partilederen af DNSAP i dag udsendt følgende fortrolige partibefaling til samtlige medlemmer af DNSAP:

„Med henblik på den politiske udvikling, som i de sidste dage har givet anledning til de mest forskellige rygter, indskærper jeg herved efter partiførerens ordre, at alle medlemmer af DNSAP på enhver måde skal afholde sig fra at udsprede rygter, politiske formodninger og fra at udlægge sådanne rygter og formodninger. Enhver deltagelse i en sådan handlemåde eller enhver anden egenmægtig optræden overfor pludseligt opdukkende politiske begivenheder eller rygter om sådanne kan få alvorlige følger for os. Partiføreren har derfor også pålagt mig påny indtrængende at indskærpe indholdet af partibefaling nr. S. 9/42 af 4.9. d. å., hvis ordlyd omgående påny skal bringes til samtlige medlemmers kendskab. Ligeledes skal det indskærpes, at en overtrædelse såvel af partibefaling nr. S. 9/42 som af nærværende landsbefaling vil medføre omgående udelukkelse af partiet."

sign. *Ph. Hoffmann-Madsen.*

Nævnte partibefaling nr. S. 9/42 indeholder en indtrængende formaning fra partifører Clausen til alle partiets funktionærer og ledere om, at der ikke må gives nogen som helst meddelelse om partiets interne spørgsmål til nogen udenfor partiet stående person eller politisk interesseret gruppe. Partifører Clausen afrejser i morgen fra København for dermed at dokumentere, at DNSAP ikke ønsker at blive sat i forbindelse med den øjeblikkelige politiske situation. Clausen blev af legationsråd Meissner i henhold til den fra Berlin givne instruks orienteret i store træk, og det blev tilrådet ham at vise den største tilbageholdenhed.

Barandon.

308.

Notits af gesandt v. Grundherr ang. rigskansler Hitlers instruks til general v. Hanneken.

3. oktober 1942.

Afskrift. *e.o. Pol VI 1347 hemmelig rigssag.*

4 eksemplarer, dette er nr. 1.

Notits

Legationsråd Hensel fra gesandtskabet i København, som i eftermiddag ankom hertil med flyvemaskine, meddelte mig efter ordre fra den stedfortrædende befuldmægtigede, chargé d'affaires Barandon, mundtligt følgende:

Den nye øverstkommanderende over de tyske tropper i Danmark, general von Hannecken, opsøgte den 2. oktober, den dag han ankom til København, den stedfortrædende befuldmægtigede, chargé d'affaires Barandon, i gesandtskabet og meddelte ham i nærværelse af SS-Brigadeführer Kanstein og oberstløjtnant/greve Brandenstein-Zeppelin, stabschef hos den øverstkommanderende, den instruks, som han den 1. oktober havde modtaget mundtligt af Føreren. Det væsentlige indhold af denne instruks er følgende:

Føreren gik ud fra, at de erklæringer af 9. april 1940, som forholdet mellem Tyskland og Danmark hidtil havde hvilet på, var faldet bort på grund af udviklingen i det forløbne år og på grund af danskernes egen holdning. Han havde længe følt disse forpligtelser som generende og slet anbragt. Disse erklæringer havde haft deres berettigelse på et tidspunkt, da man ikke regnede med, at krigen ville blive af lang varighed, og da den i mellemtiden indtrådte udvikling endnu ikke kunne forudses. Nu måtte de forsvinde. For fremtiden var det umuligt, at der i et under tysk ledelse nyordnet Europa bestod en stat med demokratisk regering og under et kongehus, som hidtil ikke havde vist andet end dårlig vilje. Med hensyn til fremtiden var det fuldkommen udelukket, at han, Føreren, ville lade Danmark genopstå i omtrent dets tidligere stilling (hermed mentes, at de tyske tropper igen ville forlade Danmark), tværtimod, han behøvede Danmark, fordi han behøvede Norge for at holde England i skak, og af den grund var besiddelsen af Danmark absolut nødvendig. Danmark måtte blive en tysk provins.

Danskerne samt deres konge og deres regering bar selv ansvaret for, at det var kommet så vidt. Kongen og kongehuset havde aldrig lagt skjul på deres afvisende holdning og deres sympati for Sverige og England. Man havde ladet en dansk minister rejse ud af landet, det danske folk havde forhånet og mishandlet de frivillige i Frikorps Danmark. Den danske regering og konge havde forpasset lejligheden og end ikke gjort os et tilbud angående Nordslesvig. Kongehuset og den nuværende regeringsform var i det hele taget generende for hele udviklingen, og derfor var det, når det kom til stykket, hans agt at fjerne dem begge.

Dette, at udviklingen var gået sådan, kunne — dette havde Føreren udtrykkelig betonet — hverken bebrejdes den befuldmægtigede von Renthe-Fink eller general Lüdke. De havde indenfor deres beføjelsers rammer handlet rigtigt efter de dengang gældende instrukser. Fra nu af gjaldt imidlertid nye retningslinier.

Som befuldmægtiget ville der komme en nationalsocialist med en hård hånd, og den militære øverstkommanderende samt værnemagten befandt sig ikke i et venligsindet land, men i fjendeland. Han forbød den øverstkommanderende at aflægge besøg hos kongen. Han kunne gennem sin adjutant på en seddel lade udenrigsministeren underrette om overtagelsen af kommandoen (hvilket i mellemtiden er sket). Såfremt kongen ønskede at tale med ham eller endog ville opsøge ham personlig, så skulle den øverstkommanderende ikke være hjemme for ham. Værnemagtens medlemmer skulle afbryde enhver forbindelse med danskere.

Hvad angik regeringen, så måtte målet være snarest muligt at indsætte en regering under ledelse af de danske nationalsocialister. Om de danske nationalsocialisters parti-

leder, dr. Frits Clausen, var den egnede person, eller om han havde en lille eller en stor del af det danske folk bag sig, var ganske ligegyldigt; Føreren behøvede i Danmark en marionetregering, der udførte alt, hvad han forlangte af den. Også englænderne havde indsat marionetregeringer i Iran og Iraq. Chefen for denne regering måtte stedse være klar over, at han efter de tyske troppers eventuelle bortmarch ville blive hængt i den nærmeste lygtepæl. Føreren ville i denne henseende forsyne den nye befuldmægtigede, som skulle udnævnes, med de fornødne instrukser.

Enhver, selv den mindste, modstand skal undertrykkes med magt. Viser det sig, at de danske politistyrker ikke slår til eller ikke griber ind, som vi ønsker, kan yderligere militær, i givet fald også SS, stilles til rådighed.

Med hensyn til kongens undskyldning havde Føreren endelig udtalt, at han kun ville meddele den danske regering, at han havde taget undskyldningen til efterretning. Et besøg af kronprinsen ville der ikke blive tale om.

Om kongehuset havde Føreren endelig tilføjet, at kongens abdikation for tiden ikke ville være ham belejlig.

Berlin, den 3. oktober 1942.

sign. **von Grundherr.**

309.

Telegram fra den tyske ambassade i Tyrkiet ang. telegramudveksling mellem kong Christian X og præsident Inönü.

4. oktober 1942.

Hemmeligt.

Skal altid opbevares under lukke.

Telegram
(hemmelig kode)

Tarabya, den 4. oktober 1942
Modtaget den 4. oktober 1942 kl. 14,10

Nr. 1389 af 4.10.

I anledning af telegram af 3. nr. 1401*).

Fuldstændig tekst ved telegramudvekslingen i anledning af Inönüs fødselsdag foreligger ikke her, da pressen og Agence Anatolie kun bragte en kort meddelelse om telegramudvekslingen. Forsøger alligevel at få teksterne.

Kroll.

*) Org 478/42 hemmeligt

310.

Notits af statssekretær E. v. Weizsäcker ang. general v. Hannekens planlagte visit hos udenrigsminister Scavenius.

5. oktober 1942.

Berlin, den 5. oktober 1942.

Chargé d'affaires, gesandt Barandon telefonerede i går eftermiddag til gesandt von Grundherr for at meddele ham, at general von Hannecken havde til hensigt at aflægge den danske udenrigsminister Scavenius et besøg. Han spurgte, om der kunne rejses indvendinger imod besøget. Gesandt von Grundherr har gennem chargé d'affaires Barandon foranlediget, at general von Hanneckens besøg i hvert fald udskydes så længe, indtil der foreligger en afgørelse fra Auswärtiges Amt.

Mod et besøg foreligger der efter mit skøn betænkeligheder. Til et høflighedsbesøg synes der mig ikke at foreligge nogen grund. Føreren har bestemt, at general von Hannecken ikke skal aflægge besøg hos kongen. En politisk samtale mellem den øverstkommanderende og den danske udenrigsminister forekommer mig endnu mindre ønskelig.

Hermed til
rigsudenrigsministeren
med anmodning om afgørelse.

sign. **Weizsäcker.**

311.

Telegram fra chargé d'affaires Barandon ang. general v. Hannekens ordre om at afbryde selskabelige forbindelser med danskere 2) tale af SS-Oberführer Cerff.

5. oktober 1942.

Telegram
(hemmelig kode)

København, den 5. oktober 1942 kl. 19,00
Modtaget: — 5. — — - 20,00

Nr. 1459 af 5.10.42.

Den øverstkommanderende har underrettet sine tjenstlige instanser om den principielle ændring i vor politik overfor Danmark og har bestemt, at enhver officiel og privat selskabelig omgang med danskere skal undlades. Uddannelseslederen for den af tjenstdygtige mænd fra den tyske koloni sammensatte bataillon af tidsfrivillige har ved en appel i går forkyndt, at danskerne har udlagt vor hidtidige imødekommende holdning som dumhed og svaghed, at dette nu måtte ophøre, hvilket også fremgik af den hidtidige øverstkommanderendes og den befuldmægtigedes tilbagekaldelse. Endelig har SS-

oberführer Cerff, leder af Hauptkulturamt i rigspropagandaledelsen, som taler ved højtideligheden i går i anledning af høsttakkefesten, hvor som sædvanlig også talrige danske var til stede sammen med den tyske koloni, i sin iøvrigt udmærkede og meget virkningsfulde tale med stor bestemthed bebudet, at der nu blev indledt en skarp kurs og en fuldstændig ændring af vor hidtidige eftergivende holdning overfor Danmark på alle områder, i særdeleshed også i jødespørgsmålet. Dermed er vidtgående oplysninger allerede trængt ud i hele kolonien og i vide danske kredse.

Under disse omstændigheder er jeg nødsaget til at anmode om en detailleret bestemmelse om, hvad der må omtales, navnlig overfor alle tyske og danske myndigheder.

Barandon.

312.

Telegram fra chargé d'affaires Barandon ang. general v. Hannekens planlagte visit hos udenrigsminister Scavenius.

5. oktober 1942.

Skal altid opbevares under lukke

Telegram
(kodeskriver)

København, den 5. oktober 1942 — kl. 19,30
Modtaget: — 5. — — — kl. 20,50

Nr. 1460 af 5.10.42. CITO!

I tilslutning til telegram nr. 1459*) af 5.10.42.

. Den øverstkommanderende har indtil videre opgivet sin af mig pr. telefon indberettede plan om at besøge udenrigsministeren, efter at jeg, som ligeledes indberettet, havde gjort ham opmærksom på, at forhandlinger med udenrigsministeren og den danske regering udelukkende hører under Auswärtiges Amts kompetence. Jeg gjorde ham også opmærksom på, at et besøg hos udenrigsministeren efter min opfattelse vanskeligt ville være foreneligt med den ham meddelte og af mig ad særlig vej indberettede instruks angående skriftlig meddelelse om kommandoovertagelsen. Den øverstkommanderende, der, hvilket jeg udtrykkelig ønsker at betone, er absolut villig til enhver drøftelse, er imidlertid af den opfattelse, at han må optage personlig føling med alle danske instanser, med hvilke han skal have at gøre, og opsøger også den danske generalstabschef. Jeg anmoder om instruks om, hvorvidt der på grund af den nye situation er sket nogen ændring med hensyn til de hidtil bestående bestemmelser angående den øverstkommanderendes direkte forbindelse med danske myndigheder.

Barandon.

*) ved Pol VI

313.

Notits af statssekretær E. v. Weizsäcker ang. samtale med ingeniør Jul. West om den tyske politik i Danmark.

6. oktober 1942.

Statssekretæren nr. 593.

Berlin, den 6. oktober 1942.

I nogle minutter modtog jeg i dag efter hans ønske en ingeniør *West*, der var mig bekendt fra tidligere tid, men som jeg for lang tid siden har tabt af syne. Hr. West havde talt med hr. von Scavenius. Han gav mig en skildring af den øjeblikkelige sindsstemning i Danmark. Han mente, at man ved en passende publicistisk virksomhed kan drage danskerne over på tysk side; desuden citerede han for mig fra en samtale med Scavenius dennes tanker om løsningen af spørgsmålet om danske handelsskibes bevæbning. Denne løsning skulle bestå i, at vi af danskerne købte de danske skibe, som kunne komme i betragtning, således at der blev givet henstand med købesummen; det danske mandskab skulle overgå i tysk hyre, skibene ville få den af os ønskede bevæbning med kanoner og derefter som hidtil fortsætte deres kulfragter mellem Rotterdam og Danmark.

Hr. West vil måske skrive til mig, da jeg kun så ham ganske kort. Om han har nogen som helst indflydelse, skal jeg lade stå hen.

Weizsäcker.

314.

Telegram fra chargé d'affaires Barandon ang. statsminister Buhls tale ved rigsdagens åbning.

6. oktober 1942.

Telegram
(åbent)

København, den 6. oktober 1942 kl. 20,20.
Modtaget: — 6. — — - 22,10.

Nr. 1473 af 6.10.42.

I overværelse af den chilensiske, finske og svenske gesandt samt den spanske, islandske, tyrkiske og argentinske chargés d'affaires blev i dag kl. 12 den nye rigsdagssamling åbnet med en erklæring af statsminister Buhl. Buhls tale, hvis ordlyd samtidig fremsendes med telegrafisk indberetning nr. 1474, beskæftigede sig i hovedsagen med indre økonomiske problemer. Buhl understregede iøvrigt nødvendigheden af den hidtidige danske samlingspolitik. I udenrigspolitisk henseende må i den forbindelse fremhæves erklæringen om, at Danmarks stilling som ikke-krigsførende land fremdeles vil blive opretholdt. Den danske politik, således som den havde fået udtryk i regeringens opråb af 9. april 1940 og senere ved regeringens erklæringer og beslutninger, lå fast. Når tiden for genopbygningen var inde, ville Danmark i forstående samarbejde med andre nationer efter bedste evne yde sit bidrag til løsningen af de store fællesopgaver. Man ønskede et snævert og godt sam-

arbejde mellem Danmark og Tyskland i det kommende nye Europa. Indenrigspolitisk understregede Buhl viljen til at fortsætte den hidtidige samlingspolitik.

Den i det store og hele ret farveløse tale indeholder sammenlignet med tidligere erklæringer ingen nye momenter og undgår bevidst enhver vending, hvoraf man kunne slutte sig til muligheden af en omdannelse af regeringen.

Barandon.

315.

Telegram fra chargé d'affaires Barandon ang. udenrigsminister Scavenius' pressemøde 4. oktober.

6. oktober 1942.

Skal altid opbevares under lukke.

Telegram
(åbent)

København, den 6. oktober 1942 — kl. 21,05
Modtaget: — 6. — — — - 22,10

Nr. 1471 af 6.10.42.

Som det fra pålidelig side indenfor pressekredse er blevet gesandtskabet bekendt har udenrigsminister Scavenius den 4. d. m. overfor repræsentanter for den danske presse indgående kommenteret situationen og herunder fremhævet den alvorlige krise i det dansk-tyske forhold. Tirsdag formiddag havde han modtaget gesandt von Renthe-Fink, der havde meddelt ham indholdet af et telegram fra Auswärtiges Amt, i hvilket der blev givet udtryk for beklagelse over, at den danske konges takketelegram til Føreren kun havde været en kort kvittering for et lykønskningstelegram, holdt i hjertelige vendinger, og at man opfattede indholdet som fornærmeligt. Fra tysk side var der blevet givet udtryk for forundring over, at den danske konge tillod en sådan form i et telegram til det tyske riges Fører, og det var blevet tilføjet, at Tyskland besad midler og veje til at hindre en gentagelse. Den danske regering have om onsdagen sendt sit svar til Berlin, i hvilket det hed, at kongen gerne ville aflægge rigskansler Hitler besøg, men ikke var i stand hertil på grund af en nylig overstået sygdom og sin høje alder. Det ville dog glæde kongen, hvis rigskansleren i stedet for ville modtage kronprins Frederik. I tilslutning hertil var der i svaret blevet givet udtryk for håbet om et fortsat godt forhold mellem Tyskland og Danmark. Udenrigsministeren fremhævede, at der fra tysk side endnu ikke var kommet noget svar på den danske regerings henvendelse.

Dette er den første aktion rettet mod kongen, sagde udenrigsministeren, måske kunne den føres tilbage til den hysteriske kongetilbedelse, man oplevede i Danmark, og som, tilføjede udenrigsministeren ironisk, viste, at førerprincippet havde dybe rødder i det danske folk. Kongen var nu kommet i skudlinien. Det var regeringens opgave at ordne sagen.

Frikorps Danmark havde, udtalte udenrigsministeren, sikkert bidraget til vanskelighederne. Han var i sin tid gået stærkt ind for at formå danske officerer til kammeratligt at omgås officerer fra frikorpset. Desværre havde bestræbelserne ikke ført til noget resultat. Det ville sikkert have betydet meget for det dansk-tyske forhold, hvis hans henstillinger var blevet fulgt.

Når der i det tyske telegram var tale om „midler og veje", så hidrørte dette fra en vis uvilje mod forskellige forhold i Danmark. Det var også sådan, at de personer, som havde stillet sig i spidsen for det tysk-danske samarbejde, næsten var udsat for trusler. Den foreliggende sag måtte opfattes som en alvorlig advarsel. Han håbede, at sagen endnu kunne ordnes. Men hvis krigen skulle vare i længere tid, kunne det danske folks nuværende holdning ikke gå an. Det var derfor nødvendigt, at denne holdning ændredes. Han regnede med, at ikke alt blev ved med at være som tidligere.

På danske pressерepræsentanters forespørgsel udtalte udenrigsministeren, at det allerede året før var blevet tilrådet kongen at give sit takketelegram til Føreren et udførligt og venskabeligt indhold.

Videre forespørgsler fra danske pressерepræsentanter tog sigte på, hvad der ville ske, hvis der ikke kom noget svar fra Berlin. Scavenius svarede, at selvom der ikke kom noget direkte svar, ville Tyskland sikkert reagere på en eller anden måde. Tilbagekaldelsen af de to gesandter fra Berlin og København betød ikke en afbrydelse af de diplomatiske forbindelser, men var snarere udtryk for, at forholdet mellem de to statsoverhoveder ikke var, som det burde være.

Udskiftningen af den øverstkommanderende havde allerede været påtænkt gennem længere tid og stod ikke i direkte forbindelse med den foreliggende sag.

Slut på meddelelsen fra pressekredse.

I danske politiske kredse forsøger man at indbilde sig, at den akutte krise nu er forbi, og at en rolig afventen af det tyske svar er påkrævet.

Barandon.

316.

Notits af understatssekretær Martin Luther ang. SS-Oberführer Cerffs tale i København 4. oktober.

6. oktober 1942.

Berlin, den 6. oktober 1942.

Understatssekretær-D.-nr. 6925.

Meddelelse til statssekretær v. Weizsäcker[1])

Efter modtagelsen af telegrammet fra København — nr. 1459 af 5.10. — har jeg over værnemagtsledningen telefoneret til gesandt Barandon og spurgt ham,

1) af hvilken grund den bestående bestemmelse om, at udlændinge ikke må få adgang til rigstyske arrangementer, ikke er blevet overholdt,

2) hvem der har underrettet SS-Oberführer Cerff, der var blevet udsendt fra Tyskland som taler ved den rigstyske kolonis høsttakkefest, om den nye politiske situation og givet ham tilladelse til — oven i købet i nærværelse af et stort antal danske — at tale om den slags ting.

Ad 1) udtalte Barandon overfor mig, at indbydelsen fra landsgruppelederen var udgået til rigstyskerne og til „Tysklands venner". Han ville tilsende mig et indbydelseskort samt en indberetning om sagen.

Ad 2) mente Barandon, at luften i København i den grad var ladet med rygter, at det ikke var underligt, hvis Cerff fra en eller anden side var blevet orienteret om

den nye situation. Han selv havde ikke gjort det, men måtte antage, at det var sket fra den nye militære øverstkommanderendes side. General v. Hannecken havde siddet på første række og havde, såsnart Oberführer Cerff var kommet ind på den nye politiske situation, ved demonstrative bifald direkte opmuntret ham til yderligere udtalelser. Barandon antager, at Cerff i går i Odense har fremsat de samme udtalelser, men vil informere sig derom og sende indberetning.

Gesandt dr. Krümmer vil i morgen gennem rigspropagandaledelsen konstatere, fra hvem Oberführer Cerff har modtaget sine oplysninger, og hvem der har opfordret ham til at behandle et sådant højpolitisk emne i talen til rigstyskerne og danskerne.

Luther.

---

[1]) Med håndskrift er her tilføjet „Ws. 7."

317.

Instruks fra statssekretær E. v. Weizsäcker ang. general v. Hannekens planlagte visit hos udenrigsminister Scavenius.

6. oktober 1942.

Hemmelig.

ad Pol. VI 7178 hemmelig.

Berlin, den 6. oktober 1942.

Statssekretæren
Understatssekretær Pol.
Dirigent Pol.

Chiffertelegram
(hemmelig kode)

Påtegning som hemmelig sag.
Diplogerma København
nr. 1717
Referent: Gesandt v.Grundherr
Vedrører: Den tyske øverstkommanderende og danske instanser.

I besvarelse af nr. 1460 af 5.

Rigsudenrigsministeren har bestemt, at general von Hannecken ikke skal aflægge besøg hos den danske udenrigsminister. Stop.

Den i telegrafisk instruks nr. 335 af 12.4.1940 (navnlig nr. 1—3) trufne ordning, der var aftalt med værnemagtens overkommando, gælder, så længe der ikke udgår andre instrukser.

Weizsäcker.

318.

Instruks fra statssekretær E. v. Weizsäcker ang. 1) oplysninger til danske myndigheder 2) politiske udtalelser af tyskere.

6. oktober 1942.

Hemmeligt.

ad Pol. VI 7177 hemmelig.

Berlin, den 6. oktober 1942.

Statssekretæren
Understatssekretær Pol.
Dirigent Pol.

Chiffertelegram
(hemmelig kode)

Påtegning som hemmelig sag.

Diplogerma København
nr. 1718

Referent: Gesandt v. Grundherr
Vedrører: Ordning ang. udtalelser.

I besvarelse af nr. 1459.

Vore hidtidige foranstaltninger har uden tvivl gjort et stærkt indtryk på den danske regering. Det er tilrådeligt foreløbig fremdeles at lade disse kendsgerninger gøre deres virkning. Overfor danske instanser kan man derfor se bort fra en forklaring på vor holdning. Overfor tyske instanser anmodes De om at henvise til den midlertidige tilstand, der hersker indtil udnævnelsen af en ny tysk befuldmægtiget. Man anmodes om at sørge for, at ingen tyske instanser, således som sket af partitaleren den 4.d.m., afgiver politiske erklæringer. Henviser endvidere til udtalelser i dag af gesandt Braun v. Stumm til udenlandske presserepræsentanter, som er oversendt pr. fjernskriver.

Weizsäcker.

Efter afgang
til hr. understatssekretær Luther.

319.

Notits af statssekretær E. v. Weizsäcker ang. den nye rigsbefuldmægtigede og gesandt i København.

6. oktober 1942.

Hemmelig!

Fjernskrivelse
(over rigsudenrigsministerens kontor)

eo. Pol. VI 7181 hemmelig.

Statssekretæren
Understatssekretær Pol.
Dirigent Pol.

Med hensyn til den, efter hvad jeg antager, forestående udsendelse af en ny rigsrepræsentant til København ønsker jeg at henvise til følgende organisatoriske synspunkter:

Hidtil, d.v.s. siden den 9. april 1940, har rigets repræsentant samtidig været det tyske riges gesandt og befuldmægtigede og kun underordnet Auswärtiges Amt. Som rigets gesandt og befuldmægtigede var gesandt von Renthe-Fink den øverste tyske repræsentant hos den danske regering.

For at bevare Auswärtiges Amts kompetence vil det være ønskeligt at lade det forblive ved denne ordning og fortsat betegne den nye rigsrepræsentant som rigets gesandt og befuldmægtigede. Den *befuldmægtigedes* funktioner følger af de med landets besættelse sammenhængende tyske opgaver, medens *gesandtens* og gesandtskabets funktioner følger af varetagelsen af de almindelige tysk-danske forbindelser (f. eks. tiltrædelse af Antikominternpagten, varetagelse af de særlig vigtige økonomiske forbindelser, af de kulturelle forbindelser o.s.v.). Hvis den nye rigsrepræsentant kun skal være befuldmægtiget, vil det levere stof til propaganda imod os ikke alene hos vore modstandere, men måske også hos vore venner, således Finland o.s.v. Måske kan derved også spørgsmålet om kongens abdikation rejses, hvilket vel fra vor side f. t. ikke påtænkes.

Et andet spørgsmål er derimod, om der hos den danske regering skal søges om det sædvanlige agrément som gesandt for den nye rigsrepræsentant, eller om man ikke snarere blot skal nøjes med en meddelelse til den danske regering om, at i stedet for det tyske riges hidtidige gesandt og befuldmægtigede, gesandt von Renthe-Fink, er hr. ..... udnævnt til dennes efterfølger. Den ellers sædvanlige overrækkelse af akkreditiver til kongen vil da ligeledes bortfalde ligesom afleveringen af en rappelskrivelse for gesandt von Renthe-Fink.

Hermed
til forelæggelse for rigsudenrigsministeren

med anmodning om at gøre sig bekendt med sagen.

Berlin, den 6. oktober 1942.

sign. **Weizsäcker.**

320.

Notits af gesandt Schnurre ang. bevogtningen af Sjællands kyst.

7. oktober 1942.

ad Pol I M 4586/42 hemmelig.

Spørgsmålet om at bevogte Sjællands kyst med tyske militære styrker er blevet drøftet med admiral Bürkner den 6.10. Ambassadør Ritter og jeg gjorde admiral Bürkner opmærksom på, at dansk politis og danske krigsskibes bevogtning af kysten ikke vil være tilstrækkelig i betragtning af den politiske situation, der er under udvikling. OKW burde undersøge, på hvilken måde en effektiv bevogtning kan garanteres.

Admiral Bürkner svarede foreløbig, at der ikke var tilstrækkelige styrker til rådighed til dette formål. Han vil dog optage spørgsmålet til drøftelse med Wehrmachtführungsstab.

Berlin, den 7. oktober 1942.

sign. **Schnurre.**

321.

Notits af gesandt Walter Hewel om, at rigskansler Hitler ikke vil svare kong Christian X.

8. oktober 1942.

Afskrift.

Fjernskrivelse fra „Feldmark" nr. 1249 af 8.10.1942

Jeg oversender en notits fra gesandt Hewel, hvoraf fremgår, at Føreren ikke agter at svare på den danske konges undskyldning, da denne meddelelse står i modsætning til den i gesandt von Grundherrs notits af 3.10.42 indeholdte udtalelse fra den nye militære øverstkommanderende om, at Føreren har til hensigt at meddele den danske regering, at han har taget undskyldningen til efterretning.

Notits til rigsudenrigsministeren følger:

„Notits til rigsudenrigsministeren.

Jeg forelagde i dag for Føreren statssekretærens notits nr. 582 om den danske chargé d'affaires' démarche. Føreren glædede sig over den danske konges reaktion på vor erklæring, men sagde, at han ikke agtede at svare på démarchen.

Berlin, den 1.10.1942.

Hewel."

Slut notits.

v. Sonnleithner.

322.

Notits af Renthe-Fink ang. „den politiske situation i Danmark i slutningen af september 1942".

8. oktober 1942.

Afskrift

Notits[1])

Den politiske situation i Danmark i slutningen af september 1942.

Den danske regering.

Den regering, som i dag er ved roret i Danmark, støtter sig på Danmarks fire demokratiske partier (socialdemokrater, radikale, venstre og konservative). Foruden repræsentanterne for de demokratiske partier omfatter den også tre ikke partipolitisk bundne ministre, der må betegnes som tyskorienterede. Fra den rigsbefuldmægtigedes side er der efter den 9. april 1940 i overensstemmelse med instrukserne ikke udøvet nogen påvirkning med hensyn til den danske regerings sammensætning for derved at overlade ansvaret til danskerne. Dog er to ministre, som gjorde sig bemærket ved en fra tysk synspunkt upålidelig politik, på vort initiativ blevet fjernet fra deres poster.

Den nuværende danske regerings indre indstilling kan vel bedst betegnes som afventende. Den har hidtil ikke forstået at akceptere den nye tid og heller ikke villet

se, at den storsindede holdning, som Tyskland indtog overfor Danmark efter 9. april 1940, for Danmark betød en alvorlig forpligtelse og samtidig en stor chance. Den har nøjedes med kun at gøre, hvad der var politisk nødvendigt.

På den anden side må det konstateres, at den uden undtagelse til punkt og prikke har opfyldt alle til den rettede konkrete krav, også sådanne, som af danskerne blev anset for rettet mod deres lands nationale ære, således f. eks. udleveringen af danske torpedobåde. Den danske regering har endvidere givet afkald på egne udenrigspolitiske handlinger og har, når det blev ønsket af os, tildels mere eller mindre modstræbende, tilpasset sig den tyske linie. (Lukning af fjendtlige repræsentationer, afbrydelse af forbindelserne med Sovjetunionen, tiltrædelse af Antikominternpagten o.s.v.).

Siden Danmarks besættelse er rigets militære interesser i selve landet på intet tidspunkt blevet bragt i fare af den danske regerings eller den danske befolknings holdning. Alle tyske ønsker på det militære område er i almindelighed blevet opfyldt uden vanskeligheder. De danske myndigheder har, bortset fra undtagelser, gnidningsløst samarbejdet med den rigsbefuldmægtigedes organer og med de tyske militære instanser. På det økonomiske område er i besættelsesårene den danske produktions maksimale ydeevne blevet udnyttet til fordel for riget. For at nævne et eksempel har Danmark sidste år blandt andet leveret et kvantum smør, kød og æg, som dækkede hele det stortyske riges behov i en måned. Den danske industri arbejder i vid udstrækning i den tyske rustningsindustris tjeneste. Den kunne yde endnu mere, hvis den fik tilført de fornødne råstoffer. Af de kompetente tyske instanser anerkendes Danmarks økonomiske præstationer uden forbehold. Heller ikke krigens forlængelse har hidtil medført nogen svækkelse af arbejdsviljen.

Om disse Danmarks positive ydelser må det siges, at de i almindelighed ikke beror på vilje til at bidrage til den tyske sejr og dermed til Europas nyopbygning, men snarere skyldes respekten for den tyske magt. Følelsesmæssigt står det danske folks flertal heller ikke i dag på vor side, skønt det har disciplin nok til ikke direkte at lade dette træde frem udadtil. Efter den 9. april 1940 har den danske regering på intet tidspunkt haft indre kraft til ikke blot praktisk, men også stemningsmæssigt at indstille det danske folk på den tyske linie. Regeringen begrænsede sig til at forhindre antityske episoder og til i erklæringer at tilkendegive sin vilje til korrekt og realpolitisk samarbejde. Hertil kommer, at førende kredse i Danmark og folkets store flertal i almindelighed endnu er hildet så stærkt i deres gamle forestillinger, at de ikke kan tænke sig et engelsk nederlag. Heraf fulgte, at regeringen og folket til stadighed var bagefter udviklingen, at man til stadighed lod sig tvinge, at man hver gang kun gav så meget efter, som forholdene ubetinget krævede. Heri har de i kabinettet siddende partipolitisk ubundne ministre heller ikke kunnet gennemføre nogen væsentlig forbedring.

Det danske folk.

Det danske folk er for den overvejende dels vedkommende tilhænger af den demokratiske tanke, fordi det takket være sin geografiske, økonomiske og sociale situation næppe selv har oplevet dette systems skyggesider på sin krop, idet tværtimod det økonomiske og sociale højdepunkt for den brede befolkning faldt i den periode, da demokratiet herskede. Forståelsen for nationalsocialismen er foreløbig endnu ringe, fordi masserne endnu ikke er blevet sig nødvendigheden af et radikalt systemskifte bevidst. Heroiske livsformer og frivillige ofre ligger dem som tanke overhovedet fjernt. Hele det politiske, økonomiske og kulturelle livs sammenfletning med demokratiet giver også forklaringen på, at ikke blot alle politiske og økonomiske positioner, men også pressen beherskes af demokratisk tankegang. Det er indlysende, at de demokratiske systempartier, som hengiver sig til håbet om at bevare deres stilling udover krigsafslutningen, ikke vil tillade, at det, som et dem fjendtligt princip har opnået, anerkendes i deres presses spalter.

På grund af at krigen er trukket ud og den deraf følgende nedgang i den almindelige levestandard er den almindelige stemning i befolkningen efterhånden blevet dårlig, så meget mere som en stadig positiv påvirkning fra regeringens side hver gang gik i stå i starten. Under påvirkning af engelsk og kommunistisk propaganda har der i den senere tid dannet sig nogle aktivistgrupper, som foreløbig ikke har større betydning, og

som i danskernes egen interesse og på tysk foranledning forfølges og undertrykkes såvel af de tyske instanser som af det danske politi.

Bortset fra kommunisterne er vore værste modstandere hovedsagelig at finde blandt de intellektuelle. Chauvinisterne findes fremfor alt i den konservative lejr. Den enkelte landmand er i dag på grund af de gode priser, som eksporten til Tyskland bringer ham, ikke uvenligt indstillet overfor Tyskland. Den danske arbejder har hidtil forholdt sig rolig, skønt nedgangen i levestandarden netop rammer ham mest føleligt.

Den danske konge.

Også kongen holder fast ved den demokratiske idé, da han tror, det er bekendelsen til denne, der i sin tid ganske vist blev påtvunget ham, som han skylder sit dynastis forankring i folket og sin personlige popularitet. På den anden side er kongen for sit eget vedkommende forblevet autokrat. Bortset fra hans alder slår hans åndelige evner ikke til til at begribe, at en ny epoke er brudt frem. Han betragter det tværtimod som sin opgave i inden- og udenrigspolitisk henseende at overgive Danmark til sin efterfølger, således som han overtog det i året 1912. Alligevel er kongen realist nok til, at han med henblik på rigets magt ikke modsætter sig sine ansvarlige rådgiveres forslag til et praktisk tysk-dansk samarbejde. Men heller ikke kongen er for sit vedkommende endnu overbevist om Tysklands endelige sejr og afviser tilmed på grund af hele sin personlige indstilling den nationalsocialistiske tanke som revolutionær og farlig for sit dynasti.

DNSAP.

Europas nyordning under tysk ledelse ønskes i første linie af DNSAP. Tanken om at stille de danske nationalsocialisters fører Frits Clausen i spidsen for regeringen er fra tysk side blevet prøvet indgående. Ganske vist ville de danske nationalsocialisters overtagelse af regeringen gøre det lettere at påvirke de udøvende myndigheder i vor interesse, men gennemførelsen af den tanke er hidtil blevet udsat af følgende grunde:

1.) Den indrepolitiske udvikling i Danmark syntes ikke moden for Frits Clausens magtovertagelse. Hans tilhængerskare i befolkningen er endnu meget lille. Folkets store flertal står ikke alene afvisende, men også fjendtligt overfor ham. Kun ved anvendelse af rigets magtmidler havde han kunnet bringes til magten og holdes dèr. Selvom også voldshandlinger ligger den danske folkekarakter fjernt, ville følgen dog sikkert have været passiv modstand fra befolkningens side, og man havde måttet regne med muligheden for episoder og uro, som det ville have krævet en stærkere tysk militær indsats at holde nede. Det danske frikorps, der for størstepartens vedkommende består af Frits Clausens tilhængere, ville ikke have været tilstrækkeligt hertil.

2.) På grund af kongens indstilling måtte man regne med, at han ikke havde givet sin tilslutning til, at Frits Clausen ad legal vej blev indsat som regeringschef, og at han havde besvaret de danske nationalsocialisters voldelige magtovertagelse med at abdicere. Ifølge retningslinierne for den tyske politik skulle en kongekrise undgås. Også indenfor de danske nationalsocialister havde kongens abdikation medført spaltninger, da en stærk fløj indenfor partiet uden at føle sympati for kongen principielt er monarkistisk indstillet og overfor dynastiet som sådant føler sig bundet ved et troskabsforhold.

3.) Der havde været fare for, at landets krigsøkonomiske præstationer var gået tilbage som følge af uroen og utilfredsheden. I den forbindelse må man tage hensyn til, at flertallet af arbejderne tilhører det socialdemokratiske parti og landmændenes flertal det ligeledes demokratisk orienterede venstre.

Frikorps Danmark.

Heller ikke overfor Frikorps Danmark har regeringen kunnet svinge sig op til en virkelig positiv indstilling. Frikorpset er derfor i det væsentlige forblevet noget, der er skabt af DNSAP, hvilket igen har ført til, at frikorpset i den overvejende del af befolkningens øjne ikke så meget fremtræder under synspunktet heroisk indsats og deltagelse i den europæiske kamp mod bolsjevismen som under synspunktet indrepolitisk opgør. Herved

forklares for en stor del de gnidninger, der forekommer mellem befolkningen og frikorpsets medlemmer. Episoder, der kunne have fået alvorlige følger for frikorpsmedlemmer, er ikke forekommet før min afrejse fra København. De danske instanser var af os på det alvorligste blevet advaret om, at hvis der skete frikorpsets medlemmer noget, kunne dette få de alvorligste følger.

Slutbemærkning.

Sammenfattende må det siges, at der før den tyske slutsejr ikke kan ventes et omsving i det danske folks indre holdning. Den danske regering, som under de nuværende forhold er ganske klar over faren ved et brud med Tyskland, vil også i fremtiden af sig selv gøre alt for materielt at stille os tilfreds. Den har ikke evne til at ændre stemningen i Danmark til fordel for os, og en sådan omstilling hemmes også af landets nuværende politiske struktur.

Berlin, den 8. oktober 1942.

sign. **v. Renthe-Fink.**

[1]) I marginen er med håndskrift tilføjet: „Original til rigsudenrigsministeren 9.10."

323.

Brev fra ingeniør Jul. West til statssekretær E. v. Weizsäcker.

8. oktober 1942.

DR JUL H WEST, INGENIØR
Industriel organisator

Stuttgart-W, Reinsburg Str. 190
Telefon 61 6 73

f. t. *Treuen/Sa.*
Hotel Grenzquell
8—10—42

Hans Excellence
hr. statssekretær von Weizsäcker[1]),
Berlin,
Auswärtiges Amt.

Deres Excellence!

Idet jeg endnu en gang forbindtligst takker for, at De i tirsdags modtog mig, tillader jeg mig hoslagt at sende Dem mine forslag. Desværre var tiden for kort til, at jeg tilstrækkelig udførligt kunne foredrage disse mundtligt for Dem.

Jeg vil være Dem taknemlig, hvis De vil gennemgå mine forslag og, såvidt det er nødvendigt, med nogle anbefalende ord forelægge dem for de øvrige kompetente instanser. Hvis mine forslag vinder Føreren og rigskanslerens tilslutning, vil jeg straks sætte mig i forbindelse med Hans Excellence von Scavenius og bede ham forelægge Hans Majestæt kong Christian anmodningen om at modtage mig i en audiens, for at jeg kan forelægge kongen Føreren og rigskanslerens erklæringer. I dette tilfælde vil jeg være taknemlig, hvis Auswärtiges Amt vil formidle, at jeg får telefonisk forbindelse med Hans Excellence von Scavenius.

Jeg befinder mig f. t. i Treuen/Sachsen — om Dagen hos firmaet Gustav Kunz A. G. (telefon Treuen 302) og om aftenen på hotel Grenzquell (telefon 190).

Jeg tillader mig at vedlægge en brochure fra min forlægger med et uddrag af de ledende artikler om og anmeldelser af mine skrifter i den europæiske (og amerikanske) presse.

Jeg går ud fra, at disse udtalelser fra pressen overfor de andre rigsinstanser, som kommer i betragtning, vil yde garanti for, at jeg er i stand til at hjælpe.

Det er måske nyttigt, hvis jeg henviser til, at Auswärtiges Amt i slutningen af verdenskrigen og i de første år efter verdenskrigen bestræbte sig meget for at udbrede mine publikationer i udlandet — navnlig også i Danmark, Norge og Sverige. Jeg antager, at brevvekslingen herom endnu findes i Auswärtiges Amt. Jeg er ellers i stand til at stille denne brevveksling til rådighed for Dem.

Med tysk hilsen!

Heil Hitler!

Dr Jul H West

4 bilag.

[1]) Skrivelsen har følgende påtegning med Weizsäckers håndskrift: „Over understatssekretær Pol. og Dirigent Pol. til gesandt v. Grundherr. West er åbenbart en ren tåbe. Et eller andet svar må jeg vel sende ham. Ws. 9/10."

DR JUL H WEST, INGENIØR
Industriel organisator

Stuttgart-W, Reinsburg Str. 190
Telefon 61 6 73

f. t. *Treuen/Sa*
Hotel Grenzquell

Føreren og rigskanslerens erklæring:

Jeg takker Dem, dr. West, hjerteligt for Deres åbenhed og for Deres bestræbelser for at fjerne den spænding, som i de sidste dage er indtrådt i forholdet mellem Tyskland og Danmark, og jeg bemyndiger Dem til at overbringe Deres konge og det danske folk den erklæring, som De efter at have redegjort for forholdene har foreslået overfor mig, og som lyder:

> „Den erklæring, som jeg den 9.4.40 afgav, da Danmark blev besat af den tyske værnemagt, gående ud på,
> „at Danmarks besættelse ved den tyske værnemagt *straks skal ophæves* efter fredsslutningen",

opretholder jeg nu som før. — Efter Deres forslag afgiver jeg herved denne erklæring endnu en gang udtrykkeligt, ganske vist — på grund af de indvundne erfaringer — med det forbehold:

> „såfremt jeg ikke fra dansk side ved fjendtlige handlinger nødsages eller tvinges til at handle anderledes."

Det danske folk har det således i sin egen hånd at afgøre spørgsmålet, om den tyske besættelse af Danmark skal ophøre straks efter fredsslutningen eller ej.

Jeg vil tilføje: Hans Majestæt kong Christian har efter Danmarks besættelse gjort alt, som var egnet til at undgå misstemning mellem Tyskland og Danmark, og jeg håber oprigtigt, at dette fortsætter; jeg vil i denne forbindelse udtrykkeligt fremhæve, at jeg især er Hans Majestæt kong Christian taknemlig for hans gentagne opfordringer til den danske befolkning om at forholde sig rolig og besindig. På dette grundlag sendte jeg Hans Majestæt mine oprigtige lykønskninger til hans fødselsdag den 26.9.42.

Jeg takker Dem oprigtigt, dr. West, for Deres varmhjertede og resolutte indgriben og for Deres åbenhjertige henvisninger til, at, som De siger,

> „110 pct." og „150 pct." nationalsocialister i deres overdrevne iver har saboteret mine ord og forsikringer overfor det danske folk og fremkaldt mistillid i det danske folk til mine ord, —

og jeg giver Dem, dr. West, den forsikring, at jeg fra i dag meget alvorligt vil straffe og uskadeliggøre som sabotør af mine planer enhver tysker, som ved ubesindige udtalelser i udlandet fremkalder mistillid til mine ord. Vi må opbygge Europas velfærd på tillid — og *ikke* på *mistillid* — til Tyskland. Efter Deres forslag lader jeg det, som i denne forbindelse hidtil er sket af ondt, stå hen, efter at De — som gæst her i landet — bestemt og udtrykkeligt har afvist at ville indgive anmeldelse mod noget medlem af den tyske værnemagt og det tyske folk.

Jeg skal straks lade Dem tilsende en skriftlig gentagelse af denne min erklæring med min underskrift, og jeg beder Dem om at lade den gå videre til Deres konge, til den danske regering og til det danske folk. Jeg håber på en genoprettelse af det gode forhold, og hertil udbeder jeg mig — så usædvanligt det end er i sådanne spørgsmål at inddrage en privatmand — Deres hjælp, dr. West. Denne anmodning skal forstås således:

Det er mig bekendt, hvad De, hr. doktor, under verdenskrigen gjorde for Tyskland for at bekæmpe de bagvaskelser og urigtige beskyldninger, som vore fjender udtalte og udbredte i verdenspressen mod vor værnemagt, mod vor regering og mod vort folk. Deres skrivemåde, Deres stil, er usædvanlig kort, klar, indholdsrig og interessant, og hvad der er det vigtigste: overfor alt, hvad De skriver, har man fra begyndelsen til slutningen den sikre fornemmelse:

denne mand siger *sandheden*, den *rene, nøgterne sandhed!*

Desuden er Deres skrivemåde og Deres behandling af stoffet anderledes end vor. De skriver udpræget for udlandet — i udlandet vil man bedre og lettere forstå *Dem*, end man forstår vore journalister. Desuden kender De, som De har bevist, vort land — vort lands økonomiske, sociale og kulturelle forhold og det tyske menneskes egenart så indgående og så grundigt som sandsynligvis ingen anden udlænding, og hvad der er særlig vigtigt: ved Deres faglige virksomhed også i mange andre europæiske stater har De haft den rigeste anledning til også at lære andre lande og folk at kende og herved *drage sammenligninger*.

Og derfor beder jeg Dem, dr. West: yd fremdeles Deres bistand — i overensstemmelse med Deres ord før:

Folkene må arbejde *sammen* — *med glæde* arbejde sammen og ikke, som hidtil så ofte: *mod hinanden!*

Dette er jo mit mål. Hjælp med til at nå dette mål. *Enhver* hjælp, som De ønsker fra vor side, står til Deres rådighed. Jeg skal straks give tilsvarende ordre til Berlin. I den forbindelse vil jeg udtrykkeligt betone, at ingen må forsøge på at påvirke Dem. De skal fuldstændig frit kunne gøre, hvad *De* anser for rigtigt og nødvendigt. Jeg møder Dem med denne store tillid, thi De har tilfulde bevist, at De fortjener en sådan tillid. Og De har vist, at De er en god og grundig kender af de europæiske folk. Desuden står et langt livs rige og alsidige erfaringer til Deres rådighed. Jeg ønsker Dem oprigtigt:

„Gid De må få held med Deres bestræbelser!"

DR JUL H WEST, INGENIØR
Industriel organisator

Stuttgart-W. Reinsburg Str 190
Telefon 61 6 73

f. t. *Treuen/Sa*
Hotel Grenzquell
8—10—42

Forslag

Til udjævning af de divergenser, der har været mellem den danske og tyske regering, foreslår jeg de i det følgende motiverede foranstaltninger, der vedrører følgende spørgsmål:

1 — Kong Christians korte svartelegram på Føreren og rigskanslerens varmhjertede lykønskningstelegram til kongens fødselsdag;
2 — Bevæbningen af de danske skibe, der sejler i tysk konvoj — navnlig mellem Rhinmundingen og danske havne;
3 — De oplagte danske handelsskibe sættes omgående i fart — til fordel for Tyskland og for Danmark, og
4 — Forbedring af Danmarks kulforsyning for bedre at opvarme den danske befolknings *boliger* i den kommende vinter.
Jeg behandler disse spørgsmål i det følgende i rækkefølgen 3 — 2 — 4 — og 1.

Forslag 3 — Indsættelse af de oplagte danske handelsskibe. — Jeg fik et chok, da jeg i sidste uge i København så, hvor mange store dampere der lå oplagt i nordhavnen — på en tid, da der hersker den største mangel på skibe. Jeg foreslår, at Tyskland straks ved køb erhverver disse skibe på følgende grundlag:

a — De enkelte skibes *ny*-værdi fastsættes efter enhedssatser pr. brutto registerton på grundlag af de gennemsnitlige fremstillingsomkostninger.
b — Derefter fastsættes på grundlag af de foreliggende erfaringer de forskellige skibstypers gennemsnitlige levetid, og på grundlag heraf beregnes den årlige afskrivning.
c — På dette grundlag og på grundlag af de enkelte skibes alder beregnes så *tids*-værdien.
d — Tyskland overtager straks samtlige Danmarks oplagte dampere til denne tidsværdi. Der gives henstand med betalingen indtil efter fredsslutningen, og derefter betales der i rater (som straks skal fastsættes) — såfremt skibene ikke købes tilbage af rederne.
e — Tyskland forrenter den pågældende kapital fra og med overtagelsesdagen indtil amortisationen med x procent pr. år.
Renterne betales årligt af provenuet ved merleverancerne af kul efter forslag 4 — se nedenfor!
f — Rederne er efter fredsslutningen berettiget til at tilbagekøbe deres skibe, nemlig til det beløb, som Tyskland i hvert tilfælde betaler dem for skibene.
g — Tyskland tilbyder de enkelte skibes besætninger genansættelse i tjenesten til forhøjet hyre og gage, nemlig:
Dobbelt hyre henh. dobbelt gage (200 procent) under *sejlads*, beregnet i timer,
1½ gang hyre henh. 1½ gang gage (150 procent) for den tid, de er i havn.
Grundlaget er hyre og gage henh. tarif af 1. sept. 1939.
h — Den danske regering forpligter sig til *ikke* at yde *arbejdsløshedsunderstøttelse* til sådanne af de pågældende skibes tidligere besætninger, som *ikke* modtager dette tilbud og derved bliver eller forbliver arbejdsløse.

Forklaringer til forslag 3. — De danske redere turde regne med, at de efter fredsslutningen — på grund af den store mangel på skibe — vil opnå overordentlig forhøjede fragtrater, og at deres skibes værdi som følge deraf i årevis vil stige overordentligt. Jeg

foreslår, at man roligt lader dem beholde denne spekulationsgevinst. Til gengæld har Tyskland jo den fordel, at den midlertidige overtagelse og benyttelse af skibene faktisk ikke koster den tyske stat mere end renterne efter punkt e — og dette rentebeløb formindskes i det omfang, i hvilket de pågældende skibe efter forslag 4 til fordel for Danmark transporterer kul til opvarmningsformål — se nedenfor!

Ad a — bemærker jeg: Satserne for beregningen af den nye værdi må ikke være for lave. De må være sådan, at de danske redere anerkender prisen som retfærdig. Tyskland kan på dette punkt være storsindet, da de danske redere efter fredsslutningen utvivlsomt igen vil købe deres skibe tilbage.

Forslag 2 — De danske skibes bevæbning. — Samtlige overtagne skibe og de skibe, som forbliver i danske rederes besiddelse og sejler i tysk konvoj, bevæbnes af den tyske værnemagt for såvidt muligt at beskytte dem mod engelske luftangreb. Omkostningerne ved denne bevæbning bæres af Tyskland — forsåvidt skibene ikke transporterer gods for Danmark. Forsåvidt, henholdsvis i det omfang, i hvilket dette er tilfældet, bærer den *danske stat* omkostningerne. — Bevæbningen må for at yde de danske søfolk den størst mulige beskyttelse teknisk og kvantitativt være sådan, at enhver fjendtlig flyver, som vover sig i nærheden, med 90 pct. sandsynlighed må regne med den visse død.

Forslag 4 — Forbedring af boligopvarmningen i Danmark. — Den danske befolkning har sidste vinter *lidt meget stærkt* under den fuldstændig utilstrækkelige opvarmning af boligerne — og denne kendsgerning har været væsentligt medvirkende til at påvirke stemningen i landet mod Tyskland. Faktisk var den *tyske* befolknings kulforsyning til boligopvarmning langt bedre end den *danske* befolknings. Da Tyskland, såvidt jeg er i stand til at overse forholdene, har mulighed for at stille *større* mængder kul til rådighed for Danmark end i sidste vinter, foreslår jeg at tilbyde Danmark:

a — Tyskland stiller den danske stat x tons kul til rådighed — frit Rhinhavn eller frit kulminens banegård.
b — Prisen for disse kul er i gennemsnit den samme som for leveringerne sidste vinter.
c — Befordringen ab Rhinhavn henh. kulminens banegård sker til debet for Danmark — ab Rhinhavn med danske eller tidligere danske handelsskibe — ab kulminens banegård med danske godstog (åbne godsvogne og lokomotiver).
d — Tyskland har ret til at udnytte tomrummet i de fra nord mod syd kørende tomme tog.
e — Den danske stat overtager fordelingen af de pågældende kulkvanta, som kun må anvendes til at opvarme boliger.
f — Den danske stat overtager forpligtelsen til at forfølge og anholde og til den tyske jurisdiktion at udlevere enhver, der på nogen som helst måde saboterer disse bestræbelser for en bedre opvarmning af de danske boliger, for at han kan dømmes og straffes efter gældende tysk ret. Sabotage i større omfang straffes med døden. — Også forsøg herpå og hvilken som helst forberedelse dertil er strafbar.

Forklaringer til forslag 4. — Det principielle i dette forslag er, at den, som ved sin adfærd skader *mange*, i samme grad fortjener en *meget højere* straf end den, som ved uredelighed *kun* skader *en enkelt*. Når den tyske stat til trods for sine store økonomiske vanskeligheder opbyder alt for at give Danmarks befolkning gunstigere kår og for at hjælpe den over de vanskelige øjeblikkelige forhold, som krigen har skabt, så fortjener enhver, der saboterer denne gode hensigt — det være sig for egen vindings skyld, det være sig på grund af fjendtlig politisk indstilling — den strengeste straf. Dette er i første række i den danske befolknings interesse.

Forslag 1 — Kong Christians svartelegram. — Den tildragelse, som her kommer på tale, hændte under mit ophold i København. Jeg læste Føreren og rigskanslerens varmhjertede lykønskningstelegram til kong Christian og bagefter kong Christians korte takketelegram til Føreren og rigskansleren; jeg var meget bestyrtet over dette svar — skønt årsagen var blevet mig tilstrækkelig bekendt. Jeg bemærker hertil: Den tyske regering henh. Føreren og rigskansleren har ved Danmarks besættelse udtalt sig således:

„Når krigen er til ende, trækker vi igen vore tropper tilbage."

Herpå har man bygget i Danmark — og denne forsikring har dannet et fast grundlag for kong Christians stillingtagen den 9. april 1940 og for hans stadige formaning til det danske folk om at forholde sig roligt og værdigt overfor besættelsestropperne — en formaning, som i de første dage i denne måned atter blev gentaget på plakater i København.

Det danske folks tillid til den tyske regerings, henh. Føreren og rigskanslerens anførte forsikring er — navnlig i løbet af de sidste måneder — blevet stærkt svækket på grund af meddelelser i den tyske presse, som i Danmark er blevet fortolket således, at man ikke længere kan stole på, at Tyskland efter en sejrrig fredsslutning vil holde det givne ord. Alle mine udtalelser, som gik ud på:

> Adolf Hitler er det mest retskafne menneske, det mest ordholdende menneske, som man kan tænke sig; et ord, som han har givet, *holder han under alle omstændigheder* — såfremt ikke den anden driver eller tvinger ham til at handle anderledes —

blev afvist fra alle sider. Mine henvisninger til, at ophavsmændene til disse udtalelser er „110 %'s" og „150 %'s" nationalsocialister, der i deres overdrevne iver saboterer Adolf Hitlers ærlige ord, blev næsten overalt afvist.

Efter de erfaringer, som jeg gjorde under mit 9 dages besøg i København, er jeg overbevist om, at et resolut ord fra den tyske regering — om muligt fra Føreren og rigskansleren — på linie med mine foran gengivne udtalelser sikkert ville fremkalde stor beroligelse i Danmark.

Som *eksempel* henh. som *een* måde, på hvilken en sådan erklæring måske kan afgives, vedlægger jeg udkast til et kort interview med Føreren og rigskansleren og bemærker hertil:

> Hvis Føreren vil godkende denne udvej og mit udkast, så vil der derved for mig være skabt et fast og sikkert grundlag, på hvilket jeg med udsigt til et resultat kan gennemføre de planer, som jeg i marts og april 1940 forelagde for Auswärtiges Amt, og som går ud på:
>
> i en række artikler at oplyse udlandet om *Hitlers bestræbelser* og om *Hitlers Tyskland* — med samme formål som mine tilsvarende bestræbelser under verdenskrigen.

Jeg tilføjer: Af afgørende betydning vil det i den forbindelse være, at de foreslåede kulleverancer kommer i stand og netop i forbindelse med mit navn. Hvis denne merforsyning bliver af en sådan art, at de danske familier i den kommende vinter ikke mere fryser som i sidste vinter, så vil de alle stille sig velvilligt til min person og — — vil *gerne* læse mine artikler, når jeg giver dem en til formålet svarende affattelse, og *villigt* acceptere deres indhold.

I den forbindelse henviser jeg til, at jeg ved affattelsen af mine artikler under verdenskrigen særlig bestræbte mig for at skrive artiklerne således, at også *kvinderne* kunne få interesse for deres indhold. Dette lykkedes virkelig for mig dengang, og det er vigtigt af følgende grunde: Hvis også *kvinderne* læser artiklerne, så vil der bagefter, f. eks. ved måltiderne eller om aftenen, når mån sidder sammen —

> *blive talt om dem i familiens kreds* —
>
> og derved fæstner det læste sig i erindringen og påvirker fra da af de pågældendes opfattelse og deres indstilling til de behandlede spørgsmål — helt anderledes og *langt mere varigt*, end hvis de hver for sig læser artiklerne og — — allerede den næste dag har glemt indholdet.

Jeg har ikke stillet foranstående forslag for at skyde min person i forgrunden, men fordi det er min overbevisning, at jeg ad denne vej bedst og lettest når frem til målet. En *god* introduktion vil det virkelig være, hvis Føreren og rigskansleren vil modtage mig, for at jeg kan overgive den foreslåede erklæring til kongen o. s. v.; og i den danske befolknings øjne vil det betyde en varig opretholdelse af et godt forhold, hvis den foreslåede merlevering af kul kom i stand.

Hvis det ønskes fra tysk side, står jeg til rådighed for at medvirke ved forhandlingerne med de danske redere henh. med den danske regering om købet af skibene.

Dr Jul H West

324.

Notits af understatssekretær E. Woermann ang. samtaler med fremmede diplomater om den danske krise.

9. oktober 1942.

Berlin, den 9. oktober 1942.

Understatssekretær Pol.nr. 631.

Den *ungarske* gesandt bragte i dag overfor mig vort forhold til Danmark på tale. Han var nøje underrettet gennem meddelelser i den udenlandske presse og spurgte mig, om det var rigtigt, at den danske konges svartelegram og sagen angående de danske frivilliges modtagelse i København havde spillet en rolle i denne forbindelse. Han udtalte sin misbilligelse af kongens svartelegram.

Jeg bekræftede, at de to spørgsmål havde spillet en rolle i sagen, og at der var opstået en skærpelse af de tysk-danske forhold, som var kommet til udtryk i begge gesandters afrejse og i personskiftet for den militære øverstkommanderendes vedkommende.

Grev *Cossato* og grev della *Porta* har i de sidste dage ligeledes gentagne gange overfor mig bragt spørgsmålet på tale. Jeg henviste begge til samtalerne mellem ambassadør *Alfieri* og statssekretær, friherre von Weizsäcker. Grev Cossato sagde i dag til mig, at ambassadøren ikke rigtig havde bragt noget med hjem, som kunne anvendes til en indberetning til Rom. Dertil havde man jo endelig også den italienske gesandt i København. Alligevel ville det naturligvis være af værdi for ambassaden at få noget nøjere at vide. Jeg behandlede kun sagen overfladisk overfor grev Cossato, men nævnte ligeledes, at der var indtrådt en forværring i forholdet.

Jeg afviste overfor de to herrer at udtale mig om den videre udvikling.

Woermann.

325.

Telegram fra OKW ang. rigskansler Hitlers ordre om, at tyske styrker ikke skal overtage kontrollen med illegale udrejser fra Danmark.

9. oktober 1942.

Hemmelig rigssag! *Skal altid opbevares under lukke.*

Telegram
(kodeskriver)

GWEHL, den 9. oktober 1942 kl. 11,00.
Modtaget — 9. — — - 17,10.

uden nummer Q E D

Hemmelig kommandosag.

SSD til underretning for Auswärtiges Amt,
v/ ambassadør Ritter,
ligelydende til den øverstkommanderende for de tyske tropper i Danmark — OKM/søkrigsledelsen — til underretning for Auswärtiges Amt
v/ ambassadør Ritter.

Føreren har bestemt, at der ikke skal foretages en afløsning af de danske bevogtningsstyrker med tyske styrker for at forhindre illegale udrejser.

OKW/WFST/ QU (III) nr. 003656/42 hemmelig kommandosag.

326.

Skrivelse fra Abwehrstelle Dänemark til den øverstkommanderende for de tyske tropper i Danmark ang. sabotage.

9. oktober 1942.

Hemmelig.

ABWEHRSTELLE DÄNEMARK *København, den 9.10.1942.*

Nr. 5150/42/III C 1 hemmelig.

Vedr.: Utilstrækkelig forvaring af dømte sabotører i danske fængsler.

Til
den øverstkommanderende for de tyske tropper i Danmark
v/ stabschefen hr. oberstløjtnant af generalstaben greve v. Brandenstein-Zeppelin,
København.

Den 7. 10. 42 modtoges her følgende fjernskrivelse fra Abwehrnebenstelle Aarhus:.

„Efter telefonisk meddelelse fra det danske sikkerhedspoliti i Aalborg er som gerningsmænd til ovennævnte sabotage påvist de som medlemmer af „Churchill-banden" den 11.6.42 til 5 år henholdsvis 4½ år dømte Knud Andersen-Hornbo, født 11.8.16 og Alf Houlberg, født 9.10.21 i Frederikshavn.

De har med bistand fra Houlbergs fader og broder ca. 10 gange forladt fængslet i 2—3 timer og forøvet sabotage.

Houlbergs Fader og broder er anholdt og befinder sig i fængslet i København. Hornbo og Houlberg befinder sig nu i Nibe arrest."

Efter Abwehrstelles opfattelse drejer det sig her om en nærmest skandaløs gennemførelse af strafafsoninger. Det synes på sin plads gennem det tyske riges befuldmægtigede — den kommitterede for spørgsmål vedrørende den indre forvaltning — med de skarpeste midler overfor det danske justitsministerium at stille krav om en omgående principiel ændring i gennemførelsen af strafafsoningen for sabotører og andre personer, der har forbrudt sig mod den tyske værnemagt.

I det foreliggende tilfælde foreslås det straks at tage de to Hornbo'er og de to Houlberg'er i tysk retslig forvaring og lade dem overføre til Tyskland til afsoning af deres straf.

Lederen af Abwehrstelle har den 8.10.42 med den kommitterede for spørgsmål vedrørende den indre forvaltning talt om denne sag; sagen havde allerede været kendt dèr i ca. 8 dage. Den kommitterede for spørgsmål vedrørende den indre forvaltning oplyste, at der for hans vedkommende allerede forhandledes med det danske justitsministerium om denne sag. De krav, som er blevet stillet fra den kommitteredes side, er mig ikke bekendt.

Abwehrstelle gør ved denne lejlighed opmærksom på oberstløjtnant Ørums og hans slængs strafafsoning. Hvis de samme forhold lægges til grund, er det også her påtrængende nødvendigt, at der sker en ændring i den måde, hvorpå strafafsoningen gennemføres.

Howoldt.

327.

Telegram fra chargé d'affaires Barandon ang. stemningen i Danmark.

10. oktober 1942.

Telegram
(kodeskriver)

København, den 10. oktober 1942 kl. 18,25
Modtaget: — 10. — — - 19,00

Nr. 1495 af 10.10.

Under henvisning til telegrafisk indberetning nr. 1434*) af 1.10.42.

Rygtesmederiet om Danmarks politiske situation, der ved krisens begyndelse udviklede sig i stort omfang, og som koncentrerede sig om frygten for oprettelsen af et rigskommissariat og protektorat, er i mellemtiden aftaget en smule. Alligevel diskuteres situationen vedblivende meget. Tyske kommentarer til Buhls tale er blevet opfattet som tegn på, at det tyske riges holdning overfor Danmark i hvert fald ikke er blevet skærpet yderligere; man står på det standpunkt, at man må afvente, hvad der kommer fra tysk side. Man frygter ganske vist, at en længere midlertidig tilstand dog kan skabe forudsætning for en udvikling i retning mod rigskommissariat eller protektorat, men ved ikke, hvad der fra dansk side kan gøres for at forebygge denne udvikling. Til trods for at det i almindelighed antages, at regeringen skal omdannes til et nyt kabinet Scavenius, Gunnar Larsen eller Knutzen, synes regeringen selv i hvert fald for tiden ikke alvorligt at beskæftige sig med denne tanke, da den går ud fra, at en sådan omdannelse, sålænge det tyske svar på den danske erklæring af 30. september ikke er indgået, alene af formelle grunde ikke er mulig. Derimod drøftes åbenbart i ansvarlige danske kredse nødvendigheden af nye lov- og forvaltningsforanstaltninger, som imødekommer tyske interesser. Med hensyn til kongens stilling antages det i almindelighed, at han bestræber sig for at blive siddende af hensyn til traditionen. Nervøsiteten indenfor danske militære kredse, der åbenbart som grundlag havde formodninger om et af Clausen ved frikorpsets hjælp planlagt kup og forbigående medførte forsigtighedsforanstaltninger i danske kaserner, har lagt sig og er veget for en roligere bedømmelse af situationen. — Livet i København og det øvrige Danmark går fuldkommen roligt, gadebilledet er normalt. Det er intet sted kommet til demonstrative opløb eller lignende.

Barandon.

*) Pol VI.

328.

Telegram fra chargé d'affaires Barandon med en henvendelse fra Frits Clausen.

11. oktober 1942.

Skal altid opbevares under lukke.

Telegram
(kodeskriver)

København, den 11. oktober 1942 — kl. 20.45
Modtaget: — 11. — 1942 — kl. 22.55

Nr. 1497 af 11.10. CITISSIME!

I tilslutning til telegrafisk indberetning nr. 1495*) af 10. oktober 42.

De danske nationalsocialisters partifører Clausen opsøgte mig i dag og overrakte mig et memorandum om situationen. Clausen anmodede mig om i betragtning af den nuværende,

*) ved Pol VI

for hans parti trykkende situation at sørge for, at hans standpunkt, således som han forelagde det for mig, snarest muligt blev de ledende instanser i riget bekendt. Nedenstående følger det væsentlige indhold af memorandummet:

„Selvom DNSAP udadtil ikke var berørt af den opståede situation og i de første dage havde forholdt sig i overensstemmelse hermed, kunne det dog i det lange løb ikke undgås, at den nuværende uklare situation fik skadelige virkninger for partiet. Til trods for en streng partiordre mod på nogen måde at beskæftige sig med rygter og kombinationer havde en stærk uro ikke kunnet undgås.

Den nuværende regering ville ikke af egen drift foretage sig noget for at fremkalde en ændring i de hidtidige politiske forhold. Man afventer tysk svar på den i Berlin af den danske chargé d'affaires overrakte erklæring. Visse ændringer ved indførelse af nye eller skærpede love var ganske vist blevet diskuteret, men var igen blevet lagt ad acta, fordi man, som det hedder, ikke vidste, om sådanne ændringer ville blive billiget fra tysk side. Man giver kongen skylden for det nuværende dilemma, fordi han sammen med dronningen har affattet det kendte svartelegram til Føreren uden at tage regeringen med på råd. Kongen burde have vidst, at et sådant telegram var en statshandling; man havde sørget for, at noget sådant ikke ville ske i fremtiden. I denne diskussion overså systemregeringen forsætlig de talrige muligheder for gnidninger i forholdet til Tyskland, der var blevet skabt ved den hidtidige politik.

Clausen kom i det følgende særlig ind på rygter, formentlig fra tysk kilde, som verserer i hele Danmark. Ved den tyske høsttakkefest i København var det efter de oplysninger, han havde fået, i en officiel tale blevet udtalt, at der i Danmark snart ville blæse en anden vind, og at et folk på 100 millioner i det lange løb ikke kunne finde sig i at blive udfordret af et folk på 4 millioner. Disse udtalelser og udtalelser af tyske militærpersoner havde fremkaldt det indtryk, at Tyskland tænkte på at sende en rigskommissær eller rigsprotektor til Danmark. Den lange tavshed blev sat i forbindelse med formodede forberedelser til denne aktion. Tyske kredse i Norge skulle have udtalt sig om et påtænkt sammensluttet administrationsområde Danmark—Norge under rigskommissær Terboven. Af svenske presseudtalelser kunne noget lignende udledes.

Sådanne perspektiver, udtalte Clausen, virkede især foruroligende på partiet. De blev opfattet som truende tegn på, at den hidtidige dansk-nationalsocialistiske linie ville lide fuldstændigt skibbrud under den videre udvikling. Som partifører for de danske nationalsocialister var han, Clausen, selvfølgelig helt og holdent indstillet på det snævreste samarbejde med Tyskland. Det havde han været lige siden 1930, altså 3 år før den nationalsocialistiske magtovertagelse i Tyskland. Han repræsenterede altså en ærligt fremvokset idé, befæstet i årenes løb trods den stærkeste indrepolitiske modstand, og ikke nogen konjunkturidé. I efteråret 1940 havde han for første gang modtaget en indbydelse til det tyske gesandtskab. Han betonede dette for at understrege sit partis uafhængige, klare indstilling overfor Tyskland. Han havde altid været af den overbevisning, at Danmarks fremtid kun kunne formes på grundlag af den med Tyskland fælles nationalsocialistiske ideologi. I mellemtiden havde han opmærksomt fulgt forholdenes udvikling især i Norge og Nederlandene, og for hans vedkommende kunne man ikke se bort fra, at den ofte vanskelige situation i disse områder spærrede hans parti vejen til det danske folk. Heller ikke de nuværende foranstaltninger i Norge virkede meget opmuntrende. Han forstod dog, at Tyskland under ingen omstændigheder kunne finde sig i, at dets militære nordflanke mod England blev undermineret på grund af sabotage og anden engelsk indflydelse. Nøjagtig ligesådan opfattede han også sit eget lands problem. Resultatet af regeringens hidtidige holdning var en almindelig tyskfjendtlig stemning i befolkningen, hvorfor enkeltbeviser ikke var nødvendige. Han, Clausen, havde siden 1940 atter og atter overfor tyske kredse forudsagt dette, fordi der af samarbejdet med en af 4 demokratiske partier dannet regering ikke kunne opstå noget andet. Når de nævnte samlingspartier ville bevare deres demokratiske karakter, havde de hos befolkningen måttet skabe en følelsesbetonet modstandsfront mod de tyske bestræbelser for et snævert samarbejde for at kunne afværge tyske ønsker, der var farlige for dem, ved at påberåbe sig deres vælgeres indstilling. Denne taktik havde man anvendt i håb om stadig at kunne holde den defensive befolkningsstemning mod Tyskland under kontrol, men der havde efterhånden dan-

net sig en modstandsfront med et kommunistisk og anglofilt tyngdepunkt, der så truende ud. Alligevel troede han, Clausen, at alt ikke var håbløst tabt. Såvel blandt arbejderne som blandt bønderne fandtes der vidt udbredte tyske sympatier. Den demokratiske samlingsfront holdt dog i vidt omfang disse i skak. Han havde dog den faste overbevisning, at det danske folk for den overvejende dels vedkommende kunne bringes til en positiv indstilling overfor den nye tid under Tysklands førerskab, uden at der tilnærmelsesvis opstod sådan modstand som i Norge eller Holland. Ganske vist måtte der gives danskerne mulighed for selv at bestemme udformningen. Han havde derfor altid bestræbt sig for gennem sin indsats for den nationalsocialistiske idé en skønne dag at levere beviset for, at Danmark af sig selv havde fundet vejen til den nye tid. Skønt besættelsen havde vanskeliggjort meget, navnlig fordi partiets standhaftige erklæringer om det snævreste samarbejde med den tyske besiddende magt[1]) blev misforstået af vide kredse i befolkningen, beviste det store antal danske nationalsocialistiske frivillige ved østfronten, hvor dybt rodfæstet denne ånd var. Når det var muligt for partiet når som helst at foranstalte massemøder i København med over 10 000 deltagere, kunne dette ikke mindst føres tilbage til, at man havde opfattelsen af at gøre en indsats for noget, der var ens eget. Hvis rygterne om et protektorat skulle vise sig at være rigtige, ville det føre til en sprængning såvel af DNSAP som af bondeorganisationen LS, fordi de simpelthen ikke kunne bære dette. Med en sådan løsning ville man efter hans opfattelse også fuldstændig gå Englands ærinde, for herfra opfordredes stadig til sabotage for at provokere tyske indgreb.

Om enkelte danske kredses bestræbelser for at danne et forretningsministerium udtalte Clausen, at de interesserede med få undtagelser var personer, som hidtil havde båret kappen på begge skuldre. Når de påberåbte sig befolkningens venligere stemning overfor sig, måtte dette føres tilbage til den omstændighed, at de aldrig klart havde bekendt kulør. For 8 dage siden havde han selv leget med tanken om en overgangsløsning. I dag var han af den opfattelse, at det var forkert at „belønne folk med politisk tillid, som benyttede et halvt standpunkt som anbefaling". De pågældende personer (åbenbart mener Clausen folk som grev Holstein, prof. Vinding Kruse, Helmer Rosting o. s. v.) var kun navne, men ikke begreber for folket. Medens partiet samtidig under boykot og forfølgelse i sit eget land havde beseglet sin indsats på østfronten med blod, havde de nævnte personer levet af politiske fantasterier. Med dem kunne man ikke forme nogen ny tid. Han foreslog derfor, at man, hvis det fra tysk side påtænktes at fortsætte samarbejdet med bevarelse af den danske suverænitet, gav de danske nationalsocialister chancen for at føre deres folk ind på den rette vej. Han vidste præcis, at tidspunktet ikke var gunstigt for en overtagelse af ansvaret. En hård vinter stod for døren. På grund af manglen på vigtige råstoffer, navnlig kul, måtte der regnes med arbejdsløshed, tomme fabrikker og kolde boliger. Alt dette krævede store ofre og fornuft fra befolkningens side. Men fornuft kunne man kun vente, hvis man bevidst opdrog befolkningen til en fast åndelig holdning. Denne kunne ikke være nogen anden end den nationalsocialistiske. Han troede dog lige så fast på den nationalsocialistiske idés sejr i Danmark, som han byggede på Tysklands og dermed Europas militære sejr."

Slut på memorandummet.

Skønt regeringen for tiden ikke synes at tænke på at træde tilbage, anmoder jeg trods Clausens bestræbelser alligevel om instruks om, og på hvilken måde der herfra skal øves påvirkning.

Barandon.

[1]) „besitzender Macht" i den tyske tekst formentlig skrivefejl for „besetzender Macht" (besættelsesmagt).

329.

Telegram fra statssekretær E. v. Weizsäcker til rigsudenrigsminister v. Ribbentrop ang. Frits Clausens henvendelse 11. oktober.

Oktober 1942.

Endelig koncept.

Berlin, den oktober 1942.

ad Pol VI 7218 hemmeligt

Statssekretæren
Understatssekretær Pol.
Dirigent Pol.

Fjernskrivelse via rigsudenrigsministerens kontor

Til den telegrafiske indberetning nr. 1497 af 11.10. fra København vedrørende memorandummet fra de danske nationalsocialisters partifører Clausen er følgende at bemærke:

Indtil for nylig har Clausen, som han selv bemærker i memorandummet, stået på det standpunkt, at de danske nationalsocialisters magtovertagelse for tiden endnu ikke kan komme på tale. Nu har han skiftet indstilling. Clausen synes at frygte, at udsendelsen af en rigskommissær eller rigsprotektor er forestående. Hvis noget sådant bliver tilfældet, forudser han en sprængning af DNSAP og også af bondeorganisationen LS.

Clausen siger i sit memorandum, at han for nærværende betragter opretholdelsen af den danske suverænitet som en forudsætning for de danske nationalsocialisters magtovertagelse. Jeg er imidlertid af den opfattelse, at spørgsmålet om Clausens magtovertagelse for tiden slet ikke er aktuelt. Jeg betragter magtovertagelse som forhastet og en fejl.

Den af chargé d'affaires, gesandt Barandon udbedte instruks, om og på hvilken måde der herfra skal øves indflydelse i spørgsmålet om den danske regerings eventuelle tilbagetræden, vil først kunne gives efter den nye befuldmægtigedes udnævnelse i overensstemmelse med de retningslinier, der da skal gives ham.

Hermed
til rigsudenrigsministeren.

sign. **Weizsäcker.**

330.

Telegram fra Rintelen med rigsudenrigsminister v. Ribbentrops anerkendelse af Renthe-Finks arbejde i Danmark.

11. oktober 1942.

Telegram
(kodeskriver)

Særtog, den 11. oktober 1942 — kl. 23,50
Modtaget: — 12. — — — - 1,25

Nr. 1281 af 11.10.

1.) Telegramkontrollen
2.) Ministerkontoret Berlin

Til statssekretær friherre v. Weizsäcker.

Rigsudenrigsministeren anmoder Dem om at meddele gesandt von Renthe-Fink, at rigsudenrigsministeren vil modtage ham, såsnart han atter kommer til Berlin. Han anmoder Dem dog om allerede nu at sige til hr. v. Renthe-Fink, at han har været meget tilfreds med hans arbejde som rigets befuldmægtigede i Danmark.

Rintelen.

331.

Notits af statssekretær E. v. Weizsäcker ang. samtale med den danske chargé d'affaires [Steensen-Leth] om brev fra ingeniør Jul. West.

12. oktober 1942.

Statssekretæren nr. 607. *Berlin, den 12. oktober 1942.*

Den *danske* chargé d'affaires viste mig i dag et brev, som hr. West havde sendt til ham med anmodning om at sende det videre til København. Hr. West refererede heri til, at jeg tilsluttede mig hans planer. Jeg sagde til chargé d'affaires, at jeg anså hr. West for en velmenende ældre herre, men at jeg ikke kunne tillægge hans skrivelser nogen saglig værdi.

Hermed
over understatssekretær Pol.
Dirigent Pol.
til von Grundherr.

sign. **Weizsäcker.**

332.

Telegram fra den tyske ambassade i Ankara ang. telegramudveksling mellem kong Christian X og præsident Inönü.

12. oktober 1942.

Ganske særligt hastende!

Skal altid opbevares under lukke.

Telegram
(hemmelig kode)

Ankara, den 12. oktober 1942
Modtaget: den 12. oktober 1942 kl. 13,35

Nr. 138 af 12.10.

I det følgende ordlyden på telegramudveksling mellem statspræsidenten og kongen af Danmark i anledning af dennes fødselsdag:

„Det glæder mig meget i anledning af Deres Majestæts fødselsdag at sende Dem mine hjertelige lykønskninger såvel som de bedste ønsker for Deres personlige lykke og Deres folks trivsel.

Ismet Inoenu.

Jeg vil gerne overfor Deres Excellence udtrykke min bedste tak for de lykønskninger, som De har sendt mig i anledning af min fødselsdag.

Christian."

Da ordlyden er fremskaffet ad fortrolig vej og ikke offentliggjort her, anmoder jeg om tilsvarende forsigtighed ved benyttelsen.

Kroll

333.

Telegram fra chargé d'affaires Barandon ang. Frikorps Danmarks afrejse fra København.

13. oktober 1942.

Telegram
(kodeskriver)

København, den 13. oktober 1942 kl. 20,45.
Modtaget — 13. — — - 21,45.

Nr. 1500 af 13.10.

I dag til formiddag afholdtes en tysk militær afskedshøjtidelighed for Frikorps Danmark, som efter et fire ugers ophold på orlov vender tilbage til fronten. Højtideligheden, der havde en rent militær karakter, var arrangeret af SS-Brigadeführer Kanstein efter særlig

ordre fra SS-rigsføreren og af den øverstkommanderende for de tyske tropper i Danmark, general von Hanneken. Jeg deltog med flere medlemmer af gesandtskabet i højtideligheden. Som æresgæst var tilstede partifører dr. Clausen med en del af sine stabsledere, endvidere chefen for den danske hær, generalløjtnant Gørtz og direktør Svenningsen, udenrigsministeriet, fra tysk side desuden NSDAPs Landesgruppenleiter med de politiske ledere og repræsentanter for den tyske koloni. Marinens øverstkommanderende var repræsenteret ved stabschefen, endvidere var de højere stabsofficerer fra de tre værnemagtsgrene tilstede. Frikorpset havde taget opstilling i den nye artillerikasernes kasernegård og blev af SS-Brigadeführer Kanstein afleveret til den øverstkommanderende for de tyske tropper. Efter at den øverstkommanderende med SS-Brigadeführer Kanstein og generalløjtnant Gørtz havde skridtet fronten af, holdt SS-Brigadeführer Kanstein[1]) til frikorpset, i hvilken han på SS-rigsførerens vegne tog afsked med frikorpset og overfor det udtalte de bedste ønsker for dets nye indsats. Derefter rettede den øverstkommanderende for de tyske tropper nogle korte afskedsord til frikorpsets mænd, som han til indledning hilste som Adolf Hitlers soldater, og han fremhævede nærværelsen af venner af frikorpset, af rigsrepræsentationen og af chefen for den danske hær. Højtideligheden afsluttedes med Sieg Heil for den øverste chef for den tyske værnemagt og med tyske nationalsange samt den danske nationalsang. Til slut afholdtes der udenfor kasernen en parade. På marchen til banegården, der gik gennem nogle hovedgader og over Rådhuspladsen, blev frikorpset ledsaget af en tæt menneskemængde. Ingen episoder forekom. Ved afrejsen fra banegården var foruden repræsentanter for den øverstkommanderende og den befuldmægtigede partifører Clausen tilstede med en del af sine stabsledere samt frikorpskæmpernes pårørende. Det var betegnende for den danske holdning i den nuværende situation, at chefen for den danske hær af sig selv uden særlig opfordring havde givet møde ved frikorpsets afsked, medens officielle danske myndigheder, navnlig den danske hær, hidtil aldrig har taget officiel notits af frikorpset. Den kendsgerning, at generalløjtnant Gørtz var med til at skridte fronten af og senere i en samtale udtalte anerkendende ord til frikorpsføreren, må vurderes som et forsøg på at råde bod på den hidtidige afvisende holdning og bedømmes såvel i frikorpset som i den danske offentlighed i overensstemmelse hermed. En misforstået opfattelse hos Clausen og partiledelsen, der følte sig tilsidesat på grund af den rolle, som generalløjtnant Gørtz spillede, blev bragt ud af verden ved, at hr. Clausen blev underrettet om general von Hannekens bevæggrunde.

Barandon.

[1]) Her er formentlig nogle ord i den tyske tekst faldet ud, muligvis „eine Ansprache" (en tale).

334.

Notits af statssekretær E. v. Weizsäcker ang. samtale med den danske chargé d'affaires [Steensen-Leth] om Frikorps Danmark.

12. oktober 1942.

Statssekretæren nr. 608. *Berlin, den 12. oktober 1942.*

Den *danske* chargé d'affaires meddelte mig i dag, at der fra Frikorps Danmarks side ved en eller anden sammenkomst var blevet holdt radiotaler. I en sådan tale havde frikorpset, hvis man fulgte taleren, stillet sig til rådighed for en omvæltning, som kunne være planlagt i Danmark. Chargé d'affaires vil tilvejebringe materiale om denne sag og aflevere det til von Grundherr.

sign. **Weizsäcker.**

335.

Telegram fra chargé d'affaires Barandon ang. stemningen i Danmark.

15. oktober 1942.

Skal altid opbevares under lukke.

Telegram
(kodeskriver)

København, den 15. oktober 1942 kl. 13,25
Modtaget den 15. oktober 1942 kl. 13,50

Nr. 1513 af 15.10.

I tilslutning til telegrafisk indberetning nr. 1497*) af 10.10.

Nervøsiteten i danske officielle kredse tiltager som følge af vedvarende usikkerhed. Man har gentagne gange forsøgt gennem mellemmænd at sondere, hvad der kan ventes fra tysk side. I forgrunden står spørgsmålet, om og på hvilken måde der ønskes en omdannelse af regeringen. Der foreligger her det indtryk, at den danske regering kun venter på meddelelse om de tyske ønsker for at lade et kabinetskifte finde sted. I den forbindelse tænkes ikke på Clausens ledelse eller deltagelse, men på et kabinet med omfattende deltagelse af partipolitisk uafhængige personligheder, der har vor tillid. Jeg anser ligesom den øverstkommanderende ikke øjeblikket for Fritz Clausens og hans folks magtovertagelse for kommet, men tror, at man kan få en regering, der af os kan betragtes som en overgangsregering, og som vil være villig og i stand til at gennemføre tyske ønsker, navnlig med hensyn til presse, bekæmpelse af ethvert forsøg på modstand og endelig også jødespørgsmålet.

Baraudon.

*) ved Pol VI (V S)

336.

Brev fra statssekretær E. v. Weizsäcker til ingeniør Jul. West.

19. oktober 1942.

Berlin, den 19. oktober 1942.

Ref.: Gesandt v. Grundherr

Til hr. dr. Jul. H. West
Treuen/Sachsen.
Hotel Grenzquell

Højtærede hr. dr. West!

Jeg bekræfter med tak modtagelsen af Deres skrivelse af 8. oktober 1942. Idet jeg påskønner de motiver, der ligger til grund for Deres deri refererede forslag, må jeg desværre meddele Dem, at det ikke er muligt at fremme Deres forslag.

Med de bedste hilsner

Heil Hitler!

Statssekretærens underskrift.

Weizsäcker 15.

337.

Instruks fra rigsudenrigsminister v. Ribbentrop ang. udsættelse af de dansk-tyske regeringsudvalgs forhandlinger.

21. oktober 1942.

Telegram
(kodeskriver)

Feldmark, den 21. oktober 1942 kl. 23,30
Modtaget: — 22. — — - 00,30

Nr. 1360 af 21.10.42

1) Telko,
2) Til ministerkontoret, Berlin, til ministerialdirektør Wiehl.

Kodeskriver.

M. h. t. det forelagte referat Ha Pol VI 3670 vedrørende de tysk-danske regeringsudvalgs forhandlinger i København har rigsudenrigsministeren bestemt, at påbegyndelsen af forhandlingerne i København skal udskydes nogen tid. Rigsudenrigsministeren anmoder om, at der fremsættes forslag til en ny termin, som han forbeholder sig at godkende.

Rintelen.

338.

Notits af ministerialdirektør Wiehl ang. udsættelsen af de dansk-tyske regeringsudvalgs forhandlinger.

21. oktober 1942.

Dir. Ha. Pol. 344. *Berlin, den 21. okt. 1942.*

Notits

Gesandt von Rintelen meddeler telefonisk, at rigsudenrigsministeren anser en udsættelse af de påtænkte tysk-danske økonomiske forhandlinger for nødvendig og ønsker, at hans afgørelse pånyindhentes, før en ny termin berammes.

Jeg gjorde opmærksom på, at forhandlingerne kan udsættes ca. 14 dage uden uheldige økonomiske følger, hvorpå gesandt v. Rintelen svarede, at den nye afgørelse så må indhentes om ca. 10 dage.

sign. **Wiehl.**

339.

Telegram fra chargé d'affaires Barandon ang. telegrammer i anledning af kong Christian Xs rideuheld.

24. oktober 1942.

Telegram
(åbent)

København, den 24. oktober 1942 — kl. 16,50
Modtaget: — 24. — 1942 — kl. 17,45

Nr. 1563 af 24.10.

I anledning af kongens rideuheld er der indgået følgende bemærkelsesværdige telegrammer:

1.) Hans Majestæt Kongen, Københavns hof.

„Efter med stor sorg at have erfaret, at Deres Majestæt har været udsat for et ulykkestilfælde, sender jeg mine bedste ønsker om Deres snarlige helbredelse. Hirohito."

Udenrigsministeriets protokol har 23.10. svaret således:

„Hans Majestæt Kejseren af Japan, Tokio.

Dybt rørt over det vidnesbyrd om sympati, som det har behaget Deres kejserlige Majestæt at sende mig i anledning af det ulykkestilfælde, som jeg har været ude for, skynder jeg mig at udtrykke min dybtfølte tak. Christian R."

2.) 22.10. „Hans Majestæt Kongen, Københavns hof.

Idet jeg med bekymring erfarer, at Deres Majestæt kom til skade ved et ulykkestilfælde, skynder prinsessen og jeg os at udtrykke vore hjertelige ønsker for Deres snarlige helbredelse. M. Prins Takamatsu."

Ligeledes har udenrigsministeriets protokol 23.10. givet følgende svar:

„Hans kejserlige Højhed, prins Takamatsu, Tokio.

Oprigtig tak for Deres og prinsesse Takamatsus venlige sympati og gode ønsker. Christian R."

3.) I en i nat til det danske udenrigsministerium fra den danske gesandt i Stockholm indgået skriftlig indberetning af 22. meddeler denne, at han samme dag fra den britiske gesandt havde modtaget en skrivelse, hvori denne beder om viderebefordring af følgende telegram til kongen:

„Det gør mig ondt at høre om Deres ulykkestilfælde, og jeg sender mine bedste ønsker om hurtig helbredelse.
George R. I."

Barandon.

340.

Telegram fra chargé d'affaires Barandon ang. instruks om holdning i tilfælde af kong Christian Xs død.

24. oktober 1942.

Skal altid opbevares under lukke.

Telegram
(hemmelig kode)

København, den 24. oktober 1942 kl. 19,00
Modtaget: — 24. — — - 19,40

Nr. 1561 af 24.10.

Som jeg senere har fået at vide, har den øverstkommanderende på en forespørgsel hos overkommandoen fået det svar, at han i tilfælde af den danske konges pludselige død ikke må tage noget initiativ på egen hånd, men at der fra udenrigsministeren vil komme instruks til chargé d'affaires for dette tilfælde. Eventuel flagning på halv stang kommer dog ingenlunde på tale for den tyske værnemagts vedkommende.

Da der til trods for fremadskridende bedring i kongens befindende stadig må regnes med en overraskende vending i betragtning af hans høje alder, anmoder jeg om instrukser for dette tilfælde, i særdeleshed også angående den nuværende kronprins Frederics succession.

Barandon.

341.

Telegram fra statssekretær E. v. Weizsäcker til rigsudenrigsminister v. Ribbentrop ang. samtaler med fremmede diplomater om den danske krise.

25. oktober 1942.

Statssekretæren nr. 632. *Berlin, den 25. oktober 1942.*

Telegram til rigsudenrigsministeren

Skærpelsen af det tysk-danske forhold er en velkendt sag i det herværende diplomatiske korps. Man taler meget om, hvad der nu yderligere vil ske. Officielt er dette aldrig blevet bragt på tale overfor mig, heller ikke af den italienske ambassadør. Derimod har herværende missionschefer hyppigt privat spurgt mig derom, således i går den svenske gesandt, da jeg mødte ham i Tiergarten, og den chilensiske ambassadør i et privat hjem.

Svenskeren, der netop var kommet fra Stockholm, viste sig at være underrettet om en brevveksling, der har fundet sted mellem den danske og den svenske konge. Kong Gustaf har for hr. Richert læst op af denne brevveksling, af hvilken det fremgik, at kong Christian beklagede den kendte episode, men også at han var bestyrtet over, at han uden at have villet det havde fremkaldt Førerens kritik. Kong Gustaf håbede naturligvis derfor meget på en udjævning. Jeg indlod mig ikke på enkeltheder, men sagde dog til hr. Richert, at gesandt von Renthe-Fink allerede i fjor havde gjort hr. von Scavenius opmærksom på, at

den måde, hvorpå Førerens lykønskningstelegrammer til kongen af Danmark blev behandlet, en skønne dag kunne få ubehagelige følger.

Den *chilensiske* ambassadør har netop tilbragt en uge i København, hvor hans hustru opholdt sig for at rekreere sig efter en operation. Hr. Barros var blevet holdt à jour af sin chilensiske kollega i København. Denne chilensiske gesandt hedder Wessel, er egentlig dansk af fødsel og har beklædt sin derværende post i omtrent 20 år. Hr. Wessel har informeret hr. Barros således:

Lader Tyskland den suveræne façade bestå i Danmark, d. v. s. kongen i hans skinfunktion, så kan man med få magtmidler opnå alt, i det modsatte tilfælde må man selv og med væsentligt stærkere kræfter tage sagerne i sin hånd.

Indenfor det diplomatiske korps i Berlin blev den hidtidige ordning af det tysk-danske forhold almindeligvis betragtet som et mønster for den fremtidige ordning i Europa. Derfor interessen for det, som kommer.

sign. **Weizsäcker.**

342.

Notits af gesandterne v. Grundherr, Gaus og Renthe-Fink ang. det danske spørgsmål.

25. oktober 1942.

Hemmelig rigssag!

OMGÅENDE!

EXPRES!

Berlin, den 25. oktober 1942.

Telegram over kodeskriver

Nr. ...

Hr.
gesandt
von Rintelen
Feldmark.

Omstående følger den af rigsudenrigsministeren beordrede notits om det danske spørgsmål, som gesandt von Renthe Fink har udarbejdet sammen med mig og gesandt von Grundherr:

(vedlagt bilag). **Gaus.**

Hemmelig rigssag!

Notits til rigsudenrigsministeren om det danske spørgsmål

1.) Hvis det påtænkes at ændre regimet i Danmark formelt og også synligt udadtil, vil et ved den nuværende konges død indtrædende tronskifte i og for sig være et egnet tidspunkt hertil. Vi kan begrunde en sådan ændring med, at de ledende instanser i Danmark, således som erfaringerne siden april 1940 har vist, ikke har forstået tidens tegn, men i strid med det danske folks egne velforståede interesser har forsømt at arbejde effektivt med på det nye Europa. Et tronskifte og dets uoverskuelige virkninger ville for os skabe en usikkerhedstilstand i Danmark, som vi på vor eksistenskamps nuværende stadium ikke uden videre kunne finde os i, men som vi tværtimod måtte sikre os imod.

2.) En radikal løsning ville det være, hvis vi overhovedet ikke lod den nye konges regeringstiltrædelse blive effektiv. Dette kan opnås på den måde, at vi ved kongens død som besættelsesmagt selv dekreterer, at den danske forfatning, uden at dens bestående i og for sig bliver antastet, skal suspenderes indtil krigens afslutning, forsåvidt som det drejer sig om tronfølgen og lovgivningsarbejdet. Regeringsforretningerne, inkl. retten til at udstede love og forordninger, må overdrages statsrådet (uden konge). Love og forordninger må dog gøres afhængige af den rigsbefuldmægtigedes godkendelse. Iøvrigt skal landets myndigheder fungere videre.

Man kunne tænke sig at opnå det samme resultat på den måde, at vi ikke selv dekreterer, men til den danske regering stiller det ultimative krav, at den alene træffer beslutning om en tilsvarende ændring. Sidstnævnte vej vil dog sandsynligvis ikke føre til målet, fordi danskerne ikke kan finde nogen legal måde, hvorpå deres forfatning kan ændres i overensstemmelse hermed.

3.) Ved den foranstående radikale løsning måtte der i tidsmæssig henseende tages hensyn til følgende: Den danske forfatning hjemler, at kongen først tiltræder regeringen, når han i statsrådet har afgivet skriftlig forsikring om ubrydeligt at ville holde grundloven. Regeringstiltrædelsen sker dog automatisk, hvis kongen allerede som tronfølger har afgivet denne forsikring. Om den nuværende kronprins har gjort dette, hvilket f. eks. kan være sket under kongens rejse til Island i året 1936, kan i øjeblikket ikke konstateres. Skulle dette være tilfældet, vil hans regeringstiltrædelse forfatningsretligt automatisk fuldbyrdes ved faderens død. Det vil i så tilfælde altså være nødvendigt, at vi gennemfører vore forholdsregler mod den nye konge straks efter den nuværende konges død, og såvidt muligt endnu inden den nye konge træder frem med en regeringshandling, f. eks. en proklamation.

4.) Man må regne med, at man fra dansk side i en så radikal tysk foranstaltning som suspension af tronfølgen og af væsentlige dele af forfatningen, selvom vi giver suspensionen form af en rent midlertidig tilstand, ser det første skridt til fjernelse af dansk selvstændighed, og at den derfor vil fremkalde den stærkeste reaktion i den danske befolkning. Dette gælder så meget mere, som det danske folk, der tidligere ikke har mødt dynastiet med særlig hengivenhed, nu i det ser symbolet på Danmarks statslige selvstændighed. Skønt voldshandlinger ligger den danske folkekarakter fjernt og danskeren er tilbøjelig til at bøje sig for magtpolitiske kendsgerninger og til at slutte kompromisser, så vil følgen dog i det mindste være en stærkere passiv modstand fra befolkningens side. Men heller ikke muligheden for en aktiv modstand, f. eks. i form af uroligheder og episoder, kan helt udelukkes i et sådant tilfælde. På grund af danskernes uheroiske karakter vil ved siden af bekymringen over den tabte statslige selvstændighed en hovedfaktor være frygten for, at Danmark nu inddrages i krigen, må stille soldater til denne og vente stærke engelske luftbombardementer. Der kan da heller ikke længere regnes med, at man kan stole på det danske politi og de andre myndigheder, som hidtil i det store og hele har samarbejdet med os til vor tilfredshed. Lige så lidt vil vi under sådanne omstændigheder kunne være sikre på det danske militærs holdning, således at det vel vil blive nødvendigt at gennemføre dets fuldstændige afvæbning. En meget større indsats af tyske magtmidler, navnlig af politi, vil derfor blive nødvendig for at sikre de tyske interesser og for at udføre opgaver, som hidtil har kunnet overlades til danskerne. Men selvom disse tyske magtmidler indsættes, vil en tilbagegang af Danmarks hidtidige, ret væsentlige krigsøkonomiske ydelser næppe kunne undgås.

5.) Bortset fra disse almindelige følger må det bemærkes, at kongens funktioner og lovgivningen ikke vil kunne overdrages statsrådet i dets nuværende sammensætning. Vi har brug for en regering, som trækker på samme hammel som vi og er i stand til at sørge for, at det danske statsapparat er pålideligt. De hidtidige samlingspartier må derfor udskilles af regeringen. Under den midlertidige suspension af forfatningen vil det ganske vist være vanskeligt, omend ikke umuligt, at danne et nyt kabinet med egnede mænd. Personligheder som Scavenius og Gunnar Larsen, som allerede nu hører til regeringen, vil måske være rede hertil, hvis de blev overbevist om, at de derved kunne forhindre en endnu mere vidtgående begrænsning af den danske selvstændighed. Dannelsen af en rent nationalsocialistisk regering vil være forhastet, da de danske nationalsocialisters tilhængerskare indenfor befolkningen som bekendt endnu er meget lille, og da folkets store

flertal ikke alene står afvisende, men også fjendtlig overfor dem. De vil derfor kun kunne overdrages regeringen og holdes ved magten ved direkte anvendelse af rigets magtmidler. I den forbindelse må man dog tage i betragtning, at da en stærk fløj af det danske nationalsocialistiske parti principielt er monarkistisk indstillet og ved et troskabsforhold føler sig knyttet til dynastiet, vil en suspension af tronfølgen efter al sandsynlighed medføre spaltninger indenfor partiet og dermed en svækkelse af det.

6.) Særlig opmærksomhed kræver de udenrigspolitiske følger af en midlertidig suspension af den danske tronfølge og forfatning. Ligesom i selve Danmark vil man også i udlandet i en sådan foranstaltning, selvom vi betoner dens provisoriske karakter, sikkert se den danske suverænitets ophør. Dette vil udløse en stærk reaktion i Sverige, hvis kongehus med familiebånd er nært knyttet til det danske dynasti, men fremfor alt i Finland. Også i de andre europæiske lande, selv hos vore venner og forbundsfæller, vil vor fremgangsmåde blive opfattet som det første skridt mod Danmarks annektion. Vi vil derved i utide afsløre vore magtpolitiske mål og i andre dele af Europa, navnlig i de til det germanske område hørende lande, fremkalde den følelse, at den samme skæbne venter dem. Hvor stærkt den fjendtlige propaganda vil udnytte dette imod os, behøver ingen nærmere uddybelse. Sandsynligvis vil det også føre til oprettelse af en dansk eksilregering i London og til Islands endelige løsrivelse fra Danmark.

7.) Man kunne overveje at afsvække vore skridts radikale karakter noget ved, at vi formår tronfølgeren til ved faderens død selv at give afkald på sine funktioner, sålænge krigen varer, og lægge disse i hænderne på statsrådet. Det danske parlament og dets lovgivende funktioner vil så vedblive at fungere. Tronfølgeren vil måske under tysk tryk beslutte sig til et sådant skridt, hvis det nuværende regime iøvrigt, i det mindste udadtil, derved bliver reddet. Det vil dog for os kun have ringe praktisk nytte kun at udelukke tronfølgeren og på den anden side lade det parlamentariske regime bestå, da netop dette er den største hindring for Danmarks positive medarbejde. Desuden vil de udenrigspolitiske følger vel næppe blive mildnet ved en sådan fremgangsmåde, da det ikke vil kunne skjules, at tronfølgeren ene og alene handler under tysk tryk.

8.) Efter denne sagernes stilling må det overvejes, om det ikke er bedre roligt at lade tronfølgeren tiltræde regeringen og forbeholde den endelig afgørelse af spørgsmålet om dynastiet til et senere tidspunkt, men straks ved tronskiftet præcisere bestemte krav for danskerne. Disse krav skulle fremfor alt indeholde: en omdannelse af regeringen i tysk retning, en vidtgående bemyndigelseslov til regeringen med det formål at fritage den for det parlamentariske maskineri, tyskvenlig kurs i presse og radio, aktiv bekæmpelse af modstandsbevægelser, tilpasning af behandlingen af jødespørgsmålet til den tyske lovgivning samt præciserede tyske kontrolrettigheder med hensyn til lovgivning, udstedelse af forordninger og personalepolitik. Det kan vel anbefales samtidig at beskikke rigets nye befuldmægtigede som gesandt, men ikke at indhente agrément for ham. Også på anden måde skulle han ignorere kongens person og kun arbejde sammen med det nye kabinet. Internt skulle den befuldmægtigede bemyndiges til de facto at give den danske regering alle i vor interesse nødvendige ordrer. I den forbindelse må man gå ud fra, at den nye regering er en overgangsregering, som med tiden i stigende grad skal gøres nationalsocialistisk indstillet. Hvad dens sammensætning i den nærmeste fremtid angår, kan af de hidtidige ministre bibeholdes nogle personligheder som f. eks. Scavenius, Gunnar Larssen og Kjaerboel. Til dem kan der så føjes nogle medlemmer af det nationalsocialistiske parti eller partiet nærstående personer. Endvidere var det ønskeligt at tage en eller anden egnet personlighed fra de danske fagforeninger med ind i kabinettet, fordi dette vil have en gunstig indflydelse på den danske arbejderstands hele holdning og åbne mulighed for efterhånden at trække den over til nationalsocialismen.

9.) Selvom den nuværende konge skulle forblive i live, vil det være nødvendigt samtidig med, at der udnævnes en ny befuldmægtiget for riget, at indlede den nye kurs i Danmark med bestemte krav til danskerne. Disse krav skal i det væsentlige være de samme, som er anført foran under nr. 8). Selvom danskerne venter krav af denne art, vil det måske ikke være helt nemt at få dem sat igennem, men ved tilstrækkeligt eftertryk vil dette dog kunne opnås.

343.

Telegram fra understatssekretær Martin Luther til rigsudenrigsminister v. Ribbentrop med „stemningsberetning" fra presseattaché Gustav Meissner.

26. oktober 1942.

Hemmeligt!

J.nr. D III 938 hemmeligt.

Telegram
(kodeskriver)

Berlin, den 26. oktober 1942.

Nr. 3283. CITISSIME.

Referent: Understatssekretær Luther.

Hr. gesandt
v. Rintelen,
Feldmark.

Til forelæggelse for rigsudenrigsministeren.

Pressereferenten ved gesandtskabet i København, legationsråd Meissner, der har den særlige opgave at pleje forbindelserne med de danske nationalsocialister, er af mig blevet anmodet om at komme til Berlin for at drøfte de løbende sager. Han giver mig følgende stemningsberetning om situationen i Danmark:

Den danske konge er fornylig også blevet angrebet af lungebetændelse, således at man regner med hans snarlige bortgang. Efter hans død vil, hvis der ikke forinden på afgørende måde gribes ind fra vor side, kronprins Frederik komme på tronen. Denne har for få dage siden i København i en tale til de danske studenter henvist til, at han snart kunne komme i den situation at skulle overtage statens ror.

Den nuværende samlingsregering er på grund af de sidste ugers uklarhed blevet mør og selv forberedt på betydelige tyske krav. Man drøfter allerede i Danmark et tysk protektorat under rigskommissær Terboven.

Stemningsmæssigt har endvidere den italienske gesandts afrejse til Rom påvirket regeringen og navnlig den meddelelse, som i mellemtiden er sivet ud, at han ikke vil vende tilbage til København.

Den nuværende samlingsregering er ganske klar over, at den af de 4 demokratiske partier dannede enhedsfront ikke længere kan holdes, men er så naiv, at den endnu den dag i dag håber på en løsning, hvorved der for fremtiden for de 4 partier bevares en omend begrænset indflydelse; den gør sig efterhånden fortrolig med tanken om at ofre de som tyskfjendtlige kendte ministre, undervisningsminister Jørgen Jørgensen, finansminister Alsing Andersen, kirkeminister Fibiger og forsvarsminister Brorson.

Gruppen omkring udenrigsminister Scavenius og trafikminister Gunnar Larsen tilstræber øjensynlig et neutralt forretningsministerium med Larsen som regeringschef.

De danske nationalsocialister under Clausen betragter såvel samlingsregeringens planer som Scavenius/Gunnar Larsens formodede bestræbelser med skepsis og frygter, at begge kun forfølger det mål at udelukke Clausen, henh. at tage vinden ud af hans sejl. Clausen foretrækker at overtage magten umiddelbart. Han vil være indforstået med overgangsløsningen, dannelsen af et fagministerium, hvis nationalsocialisternes interesser i dette bliver varetaget af mænd som C. O. Jørgensen som landbrugsminister (medlem af DNSAP), Popp Madsen som justitsminister (står DNSAP nær), professor Wanscher som undervisningsminister (står DNSAP nær) og Helmer Rosting som kirkeminister (står DNSAP nær).

Fagforeningernes leder Lauritz Hansen har overfor Meissner udtalt sin villighed til at indtræde i et overgangsministerium som socialminister og derved neutralisere de 514 000 i fagforeningerne organiserede arbejdere. Han er rede til at fjerne de aktive marxistiske kredse fra fagforeningsledelsen og derved give denne et rent fagligt præg.

Clausen står selvfølgelig til rådighed for Føreren ved enhver anden løsning. På det nuværende tidspunkt er han kun betænkelig ved en protektoratsløsning, fordi denne ikke blot fuldstændig vil præge hele befolkningens stemning imod Tyskland, men også stærkt påvirke hans eget parti og de med dette samarbejdende tyskvenlige kredse, som f. eks. bondeorganisationen LS, i negativ retning. Clausen fraråder ligeledes for tiden en fuldstændig udelukkelse af kongehuset.

Luther.

344.

Telegram fra chargé d'affaires Barandon ang. kong George VI af Englands telegram til kong Christian X.

26. oktober 1942.

Telegram
(kodeskriver)

København, den 26. oktober 1942 kl. 19,05
Modtaget den 26. oktober 1942 kl. 19,40

Nr. 1572 af 26.10.

I tilslutning til telegrafisk indberetning 1563*) af 24.10. Punkt 3.

Kongen af Englands telegram er i lørdags sammen med anden post blevet forelagt kong Christian, der gav kabinetssekretæren besked om at svare som følger:

„Jeg sender dig min bedste tak — Christian R"

Udenrigsministeriet har forespurgt, om den danske gesandt i Stockholm kan få en hertil svarende instruks. Udbeder mig instruks, om man kan svare udenrigsministeriet, at vi overlader afgørelsen og ansvaret til danskerne.

Barandon.

*) ved Pol VI

345.

Notits [af gesandt v. Grundherr] om de tyske mål m.h.t. den danske krise.

27. oktober 1942.

Vedrører: Danmark.

I. Mål.

Den tyske politiks mål overfor Danmark er landets indre erobring med bistand fra DNSAP, uden at rigets øvrige udenrigspolitiske interesser eller krigsøkonomiske behov skades. Derfor skal der på den ene side ses bort fra en ændring af den bestående statsretlige status — afskaffelse af kongedømmet, af rigsdagen eller andre institutioner — og fra en øjeblikkelig indsættelse af en nationalsocialistisk regering. På den anden side skal Danmarks politiske udvikling i stærkere grad fremmes ved udnævnelse af en ny befuldmægtiget for det tyske rige i Danmark, ved en regeringsomdannelse med protysk tendens og ved at binde den nye regerings stærkere til den befuldmægtigedes direktiver.

II. Fremgangsmåde.

1. Den danske udenrigsminister von Scavenius indbydes til at komme til Berlin til rigsudenrigsministeren.
2. Det tilkendegives den danske udenrigsminister, at der udnævnes en ny befuldmægtiget for det tyske rige i Danmark (ikke længere en hos den danske konge akkrediteret gesandt).
3. Det anbefales den danske udenrigsminister, at følgende forslag fra rigsregeringen hurtigt accepteres:
   a) For at muliggøre genoprettelsen af et oprigtigt tillidsforhold mellem det tyske rige og Danmark træder den nuværende danske regering tilbage, og i den nye regering, der skal dannes, optages kun sådanne personligheder, mod hvilke der fra tysk side ikke rejses betænkeligheder med hensyn til deres loyalitet forsåvidt angår det tysk-danske forhold.
   b) For at sikre et varigt, tillidsfuldt samarbejde mellem det tyske rige og Danmark til fordel for begge lande vil den danske regering i fremtiden ved sine lovgivnings- og forvaltningsforanstaltninger handle i fuld forståelse med det tyske riges befuldmægtigede i Danmark.
   c) For at kunne tage hensyn til det, der er nødvendigt for at yde de tyske besættelsestropper tilstrækkelig sikkerhed, og for at opretholde den offentlige orden og sikkerhed i Danmark vil den danske regering ufortøvet sørge for, at der gennemføres en lov, hvorved regeringen bemyndiges til med henblik på den nuværende særlige situation ved hjælp af forordninger at udstede alle til opretholdelse af den offentlige orden og sikkerhed i det danske statsområde nødvendige anordninger med den virkning, at lovbestemmelser, der er i modstrid hermed, ændres.
4. Mundtligt tilkendegives det den danske udenrigsminister,
   a) at der fra tysk side ikke vil blive rejst indvendinger mod følgende sammensætning af den nye danske regering, der skal dannes (i den forbindelse skal der fra tysk side i første række holdes fast ved de to første forslag, medens man iøvrigt kan gå ind på modforslag):
      Statsminister og udenrigsminister: Erik von Scavenius, f. t. udenrigsminister
      Justitsminister (tillige politichef): Popp-Madsen f. t. ministerialråd i justitsministeriet, står DNSAP nær
      Landbrugsminister: C. O. Jørgensen, landmand, medlem af DNSAP

Undervisningsminister: Professor Wanscher, kunsthistoriker, står DNSAP nær[1])
Forsvarsminister: Kommandørkaptajn Wodchou, medlem af DNSAP[2])
Socialminister: Axel Olsen, formand for arbejdsmændenes fagforening
Finansminister: Laurits Hansen, formand for De samvirkende Fagforbund
Handelsminister: Kjaerboel, f. t. socialminister, tidligere handelsminister, fagforeningsmand[3])
Indenrigsminister: Thune-Jacobsen, f. t. justitsminister
Kirkeminister: Helmer Rosting, direktør i Dansk Røde Kors, tidligere folkeforbundskommissær i Danzig, teolog;

b) at der til de forvaltningsmæssige foranstaltninger, med hensyn til hvilke den danske regering i fremtiden bør handle i fuld forståelse med det tyske riges befuldmægtigede i Danmark, også hører personalepolitiske afgørelser, forsåvidt den befuldmægtigede betegner dette som ønskeligt af hensyn til de tyske troppers sikkerhed eller af hensyn til det nødvendige samarbejde mellem det tyske rige og Danmark;

d) at der bør tilvejebringes forståelse med den befuldmægtigede angående bemyndigelseslovens indhold.

Feldmark, den 27. oktober 1942.

[1]) Med håndskrift er her tilføjet navnet „Hartel".
[2]) Med håndskrift er her tilføjet navnene „Oberstløjtnant Nørresø, Oberstløjtnant Leif Lang".
[3]) Med håndskrift er her tilføjet navnene „Krafft, Knutzen, direktør Ørs".

346.

Notits fra Alfred Rosenbergs papirer ang. forhandlingerne 27. oktober.

27. oktober 1942.

Vedlægges rigsudenrigsministerens kontors akter.
6/XII *27.10.1942*

Notits Renthe Fink/Best

Vedrører: Danmark.
Private akter.

Hjemkaldelsen af det tyske riges hidtidige befuldmægtigede i Danmark og den øverstkommanderende over de tyske tropper i Danmark er sket for tydeligt og synligt at præcisere, at den af kong Christian X udviste ringeagt overfor det stortyske riges Fører alvorligt har påvirket det politiske forhold mellem det tyske rige og Danmark. Denne præcisering af Danmarks skyld overfor det tyske rige skal for fremtiden fastholdes for i det givne øjeblik at kunne anvendes som begrundelse for henh. retfærdiggørelse af tyske foranstaltninger overfor Danmark. Kongens opførsel slutter sig til Danmarks „ligplyndring" af det tyske rige i 1919, til den tidligere handelsminister Christmas Moellers flugt og nuværende virksomhed, til den åbenbare sympati for den norske ekskonge og til andre symptomer på Danmarks illoyale holdning overfor det tyske rige.

Den indre ledetråd for den tyske politik overfor Danmark, som indtil videre må forblive skjult udadtil, skal være, at Danmark som geografisk og politisk appendiks til Tyskland og som militært uundværlig bro til den for Tyskland livsvigtige norske atlantposition aldrig igen må slippe tyskerne af hænde. For at virkeliggøre dette mål må i givet fald „juridiske fiksfakserier" springes over. Hvis det er muligt, må det dog foretrækkes, at der til given tid ved traktatmæssig overenskomst med en lovlig dansk regering skabes formel retshjemmel angående Danmarks fremtidige forhold til det tyske rige og angående Danmarks indre struktur, som skal ligge parat i skuffen for en senere — måske svagere og mere „juridisk" tænkende — tid.

For at indlede en udvikling, der stræber imod dette mål, indsættes der nu en ny befuldmægtiget for det tyske rige i Danmark, der ikke længere som tysk gesandt akkrediteres den danske konge.

Den befuldmægtigede skal arbejde for, at der under legale former dannes en ny dansk regering, som kun omfatter sådanne personligheder, der enten er tyskvenlige eller føjelige overfor tyske ønsker. Det skal påses, at denne regering ikke finder nogen stærk politisk støtte hos befolkningen, men i første række føler sig afhængig af den tyske magt.

Indtil videre ses der bort fra fjernelsen af kongehuset eller andre forfatningsmæssige organer i den danske stat for at undgå, at det udenrigspolitiske forhold mellem andre stater (f. eks. Sverige og Finland eller også — med henblik på det danske monarki — de venligsindede monarkier) og det tyske rige påvirkes på skadelig måde. Derimod vil den nye befuldmægtigede ignorere den danske konge, der betragtes som „et internt dansk anliggende", og kun arbejde med den danske regering. Den danske rigsdag skal i praksis i vidt omfang udelukkes gennem en bemyndigelseslov, som skal bevilges regeringen.

Iøvrigt skal man overfor den danske regering og forvaltning forholde sig således, at den til enhver tid føler og respekterer den tyske magt, men at unødig uro og nedgang i de danske leverancer til den tyske krigsførelse såvidt muligt undgås. Tværtimod skal det danske erhvervsliv allerede nu i så høj grad indstilles på samarbejdet med Tyskland, at danskerne i stedse stigende grad erkender, at de lever af Tyskland og aldrig mere kan frigøre sig for denne afhængighed.

DNSAP skal nyde fremme, men kun i et sådant omfang, at det stadig føler sig fuldstændig afhængigt af den tyske hjælp. Heller ikke DNSAP må indenfor befolkningen få så stærk støtte, at det i tilfælde af en regeringsovertagelse i enighed med hele det danske folk kan føle sig som det tyske riges og dets befuldmægtigedes modspiller.

Det tyske riges befuldmægtigede i Danmark skal med de midler, der til enhver tid synes egnede, stadig beholde nøglen til den indre udvikling i Danmark i sin hånd, indtil hans stilling måske en skønne dag ændres.

347.

Telegram fra statssekretær E. v. Weizsäcker ang. kong George VIs telegram til kong Christian X.

[?] oktober 1942.

Berlin, den oktober 1942
ad Pol. VI 1281

CITO!

Rigsudenrigsministerens kontor
Statssekretæren
Understatssekretær Pol.
Dirigent Pol.

Fjernskrivelse!

Til
„Feldmark".

Til rigsudenrigsministeren.

Angående den telegrafiske indberetning nr. 1572 af 26.10. fra København foreslås det, at chargé d'affaires, gesandt Barandon får instruks om at svare det danske udenrigsministerium, at vi med hensyn til kongen af Danmarks svartelegram til den engelske konge overlader afgørelsen og ansvaret til danskerne.

Weizsäcker.

348.

Telegram fra chargé d'affaires Barandon ang. kong Christian Xs sygdom.

27. oktober 1942.

Telegram
(hemmelig kode)

København, den 27. oktober 1942 kl. 14,10
Modtaget: — 27. — — - 15,30

Nr. 1581 af 27.10.42. CITISSIME

I tilslutning til telegrafisk indberetning 1578*) af 26.10.

Ny bulletin er udsendt allerede i dag til morgen og har følgende ordlyd: „Kongen har igen tilbragt en noget urolig nat. Symptomerne på lungebetændelse er uforandrede. Skønt hjertevirksomheden er tilfredsstillende, er trætheden blevet større, og kræfterne har aftaget noget. Temperatur 38,9, puls 72, regelmæssig."

Middagspressen i dag lægger ikke længere skjul på, at kongens tilstand er meget alvorlig.

Jeg hører fra velinformeret kilde, at kongen skal være af den opfattelse, at anstødssténen i det tysk-danske forhold vil forsvinde ved hans død. Omgivelserne frygter derfor for, at den til sygdommens overvindelse nødvendige modstandsvilje på afgørende måde svækkes af sådanne overvejelser.

Barandon.

*) ved Pol VI

349.

Notits af gesandt v. Grundherr ang. kong Christian Xs sygdom.

27. oktober 1942.

Berlin, den 27. oktober 1942.
Pol. VI 1284

Chargé d'affaires, gesandt Barandon, København, meddeler just nu (kl. 18,45) følgende:

1.) Kongen af Danmark har i dag udstedt en forordning, hvorefter regeringens førelse under kongens sygdom med virkning fra i dag er overdraget kronprinsen. Forordningen er underskrevet af kongen og kontrasigneret af statsminister Buhl.

2.) Kongens helbredstilstand er, efter hvad der forlyder fra hans omgivelser, ret alvorlig. Efter den sidste bulletin i eftermiddag er temperaturen 38.3, puls 80. Svingninger i kongens befindende må imødeses.

Grundherr.

350.

Telegram fra v. Jagow, Budapest, ang. flagning i tilfælde af kong Christian Xs død.

31. oktober 1942.

Hemmeligt!

Skal altid opbevares under lukke.

Telegram
(hemmelig kode)

Budapest, den 31. oktober 1942, kl. 11,25
Modtaget: — 31. — — - 12,00

Nr. 1988 af 31.10. CITO!

I besvarelse af telegrafisk instruks Multex 728*) af 29. d. m.

I omhandlede tilfælde vil den herværende regering og det herværende diplomatiske korps utvivlsomt flage på halv stang. Skal instruks forstås således, at heller ikke flagning på halv stang kommer på tale. Hvis ja, hvad kan da på forespørgsel angives som grund for ikke-flagning?

Jagow.

*) Pol VI 1518 hemmelig rigssag

351.

Udnævnelse af ministerialdirektør, dr. Werner Best til rigsbefuldmægtiget i Danmark.

4. november 1942.

Afskrift Pers.H 10433. *Berlin, den 4. november 1944.*[1])

Hr. ministerialdirektør dr. Werner Best, her.

Føreren har udnævnt Dem til rigets befuldmægtigede i Danmark. Samtidig indsætter jeg Dem som befuldmægtiget leder af det tyske gesandtskab i København. De vil i Deres nye embede udelukkende være undergivet mine instrukser.

I Deres egenskab af rigets befuldmægtigede vil De ligesom Deres forgænger i embedet være rigets øverste repræsentant i Danmark. De er ansvarlig for udviklingen af de politiske, økonomiske og kulturelle forbindelser mellem Tyskland og Danmark. Den militære øverstkommanderende er kompetent og ansvarlig m.h.t. militære forholdsregler i henhold til det ham pålagte hverv. Iøvrigt henviser jeg til Deres forgængers instruks af 12. april 1940 — Pol. I M 5070 h —, der vedlægges i afskrift, samt til de instrukser, jeg mundtligt har meddelt Dem.

[1]) Dokumentet er fejlagtigt dateret 1944; bør være 1942.

352.

Notits ang. samtale 2. november mellem rigsudenrigsminister v. Ribbentrop og udenrigsminister Scavenius.

4. november 1942.

Notits RAM 40/42 hemmelig rigssag.

Notits om samtalen mellen rigsudenrigsministeren og den danske udenrigsminister Scavenius den 2. november 1942 i Berlin

RAM begyndte samtalen med at bemærke, at han havde bedt Scavenius om at komme til Berlin, fordi forholdene mellem Tyskland og Danmark havde udviklet sig i en meget dårlig retning. Han havde i sin tid ved en tidligere samtale med Scavenius i anledning af Danmarks tilslutning til antikominternpagten givet udtryk for det håb, at forholdene mellem de to lande under den eksistenskamp, som Tyskland for nærværende førte for hele Europa, ville udvikle sig gunstigt i form af et fornuftigt samarbejde. Han var imidlertid oprigtigt skuffet over forholdenes faktiske udvikling og havde indbudt Scavenius til Berlin for at sige til ham, at tingene ikke kunne udvikle sig videre på denne måde.

Tyskland havde meget omhyggeligt fulgt begivenhedernes gang i Danmark. Man havde konstateret, at Scavenius personligt havde bestræbt sig på at skabe en basis for samarbejde og måske endnu mere. Disse bestræbelser blev anerkendt og påskønnet i Berlin. Han (RAM) frygtede dog, at Scavenius stod temmelig ene med sine meninger indenfor det danske kabinet og indenfor vide kredse af den danske befolkning.

Dette fremgik blandt andet af visse konkrete tilfælde, som i den senere tid havde fundet sted i Danmark. Således var Tyskland f. eks. i besiddelse af efterretninger, hvorefter Christmas Møllers flugt til England var blevet gennemført i forståelse med indflydelsesrige personer indenfor den danske regering. Dette havde naturligvis fremkaldt stort mishag i Tyskland.

Endvidere var der i Danmark iagttaget antityske tendenser, og endelig havde også statsminister Buhls holdning givet anledning til betænkeligheder. Navnlig hans taler, for hvilke der ikke forelå nogen som helst nødvendighed, havde befordret disse antityske tendenser. Han (RAM) fulgte derfor udviklingen med bekymring.

Tyskland befandt sig mod øst i en hård eksistenskamp, der ikke alene drejede sig om rigets skæbne, men også om Danmarks og alle andre små europæiske landes skæbne. Denne hårde og sejge kamp varede længere, end det i begyndelsen havde set ud til. Den ville dog blive vundet under alle omstændigheder; i grunden var den allerede vundet, thi Rusland blev kendeligt svagere. Tyskland kunne ikke tåle, at der bag dets ryg var nogen som helst uklarhed. Føreren havde ikke i sinde roligt at se på noget sådant. Han havde forsøgt at indtage en storsindet holdning overfor Danmark og havde for ganske nylig sendt det danske statsoverhoved et venligt lykønskningstelegram til hans fødselsdag. Den danske konge havde under fuldstændig misforståelse af sin stilling og situation anset det for rigtigt at besvare dette telegram i en form, som man på tysk betegner med et ord, som han (RAM) ikke ville benytte overfor Scavenius. Føreren plejede at tolerere noget sådant een eller to gange, men tog så en meget pludselig beslutning. Han (RAM) havde set denne udvikling komme og havde også ladet henvise dertil. På den danske konges svartelegram, som ikke var det første af den art, havde Føreren reageret på den måde, at den tyske gesandt blev kaldt tilbage fra København, og at det overfor Danmark blev erklæret, at Tyskland ikke ønskede, at den danske gesandt vendte tilbage til Berlin. Han (RAM) vidste ikke, hvad der havde foranlediget den danske konge til hans holdning, og ville heller ikke drøfte dette nu. Han havde tidligere håbet på at kunne undgå den slags vanskeligheder ved en hensigtsmæssig politik overfor Danmark.

Hvad der nu ville ske i fremtiden, afhang af, hvorledes den danske regering forholdt sig, og hvad der skete i selve Danmark. Efter den forannævnte begivenhed havde Føreren givet RAM til opgave at finde en løsning. Definitive beslutninger var endnu ikke taget. RAM ville derfor sammen med Scavenius prøve, om der endnu i sidste time forelå en mulighed

for at forme tingene i Danmark således, at der måske dog endnu kunne findes en basis for et fornuftigt samarbejde. Skulle han (RAM) imidlertid ved dette forsøg mærke, at det ikke var muligt at bringe Danmark ind i et venskabeligt forhold til Tyskland, så måtte der tages nye beslutninger.

Det var dog fuldstændig udelukket, at tingene i Danmark kunne gå videre som hidtil. Han (RAM) ville derfor advare Scavenius. Han vidste, at denne var en dansk patriot og havde et videre udsyn end mange af sine landsmænd. Dette indtryk af Scavenius havde han fået ved sin sidste samtale med ham. Han troede, at Scavenius havde begrebet, hvorom det drejede sig i Europas nuværende eksistenskamp. Heroverfor fandtes der i Danmark ganske vist endnu mange tåbelige mennesker, som troede, at deres land ville slippe fra det med et blåt øje, hvis Tyskland blev svækket. Men det ville ikke komme dertil, thi til trods for den anglo-amerikanske bluffpropaganda vidste Tysklands fjender ikke længere hverken ud eller ind. I løbet af det kommende år ville der fremkomme en situation, i hvilken russerne ville synge på sidste vers, og hvor heller ikke englænderne og amerikanerne på deres side længere kunne udrette noget. Der fandtes dog stadigvæk dem, der ikke var modtagelige for belæring, navnlig også indenfor visse kredse i Sverige. Til disse, der ikke kunne belæres, hørte også statsminister Buhl med sine fuldstændigt malplacerede taler.

Det drejede sig altså nu om i løbet af kort tid at konstatere, om der kunne findes en mulighed for at forme grundlaget for et meget klart samarbejde mellem Tyskland og Danmark. Hvis dette ikke var muligt, kunne han (RAM) ikke ændre noget heri. Det ville så vise sig, hvad der videre ville ske.

En ufravigelig første betingelse for at opnå dette mål var, at den nuværende danske regering, der ikke havde Tysklands tillid, omgående forsvandt. Mange af dens medlemmer var tyskfjendtlige. Endvidere måtte den nye regeringschef lade sig give en bemyndigelseslov, ved hvis hjælp han uden at spørge partierne kunne udstede forordninger, der var nødvendige for at opretholde ro og orden i landet, for at sikre de tyske tropper og for at gennemføre en klar og fornuftig samarbejdspolitik overfor Tyskland. Hertil kom, at alle disse lovgivende såvel som personelle foranstaltninger måtte træffes i overensstemmelse med det tyske riges befuldmægtigede. I de nærmeste dage ville denne det tyske riges befuldmægtigede ankomme til København, og han skulle sørge for, at der med den nye danske regering blev skabt sikkerhed for det politiske samarbejde med Tyskland.

Krigen ville sikkert fortsætte hele det kommende år. Så ville måske også englænderne og amerikanerne have fået nok. Men indtil da kunne riget og værnemagten ikke finde sig i de mindste vanskeligheder bag deres ryg.

Han (RAM) vidste ikke, hvorledes Scavenius personlig stod til disse spørgsmål. Han havde allerede fortalt ham, at han havde det indtryk af ham, at han havde et videre udsyn end sine landsmænd og nogle af sine ministerkolleger og bedre forstod tidens tegn, d. v. s. indså, at den nuværende krig ikke som tidligere krige drejede sig om enkelte folks skæbne, men var en kamp, hvis lige man måske aldrig tidligere havde set, og som bestemte hele Europas skæbne. Enten ville Europa gå under i et hav af blod og et fuldstændigt anarki, eller også ville ved den kraft, som Føreren havde givet den europæiske centralstat, Europa blive reddet og derved alle europæiske stater få sikret deres selvstændige kulturelle liv.

Han (RAM) havde indtryk af, at Scavenius havde forstået dette, og han ville personlig gerne se, at Scavenius overtog ledelsen af den nye danske regering. Om denne regerings videre sammensætning ville han (RAM) senere tale med Scavenius eller lade dette spørgsmål ordne med ham gennem den tyske befuldmægtigede. Det interesserede ham foreløbigt at få principielt at vide, om Scavenius troede på muligheden af en sådan løsning, og om der hos ham personlig fandtes vilje til at samarbejde herpå.

Scavenius begyndte sit svar med at henvise til den danske konges telegram til Føreren, på hvilket han ville give en forklaring.

RAM afbrød ham med den bemærkning, at det ville være bedre, om man overhovedet ikke mere kom ind på dette telegram. Føreren var i den slags spørgsmål ret storsindet. Men når der på et i varme ord holdt lykønskningstelegram blev givet et svar, der ikke var andet end en ren bekræftelse på modtagelsen, så var det slut med Førerens tålmodighed. Den første eller anden gang, slige svartelegrammer ankom, havde Føreren set bort derfra og undskyldt formen med kongens alder. Gentagelsen af den slags begivenheder syntes imidlertid at tyde på, at de havde en hensigt.

Scavenius svarede, at han forstod dette og overordentlig beklagede denne begivenhed. Alene til underretning for RAM ville han fremsætte endnu en forklarende bemærkning, da han også selv havde et vist ansvar i sagen. Den danske konge havde gennem generationer stedse forbeholdt sig at affatte telegrammer af personlig art. De danske statsoverhoveder havde med en vis skinsyge våget over at de, efter at de vigtige statsforretninger ved tidens udvikling fuldstændig var blevet unddraget dem, i det mindste beholdt disse rene formalia i deres hånd. Det kunne måske lyde underligt, men var dog en kendsgerning, at kongen i overensstemmelse med traditionen alene sammen med dronningen havde affattet telegrammet til Føreren i nøjagtig samme form, i hvilken dette altid var sket. Den fejl, som Scavenius havde gjort, bestod deri, at han ikke også havde frataget kongen besvarelsen af den slags telegrammer. Han burde på grund af de forandrede forhold ubetinget have gjort dette.

RAM svarede, at den danske konges telegram kun var slutstenen i en hel udviklingsrække. Hertil hørte Buhls ukloge taler, om hvilke han antog, at de ikke var blevet godkendt af Scavenius.

I Danmark måtte man ikke hengive sig til illusioner. Den nuværende krig kunne kun få een udgang. Modparten kunne ikke længere vinde den.

I samtalens videre forløb kom RAM ind på det tysk-russiske forhold og på „Tysklands forræderiske overfald på Rusland", som Tysklands fjender kaldte den tysk-russiske krig. Da han efter sin hjemkomst fra Moskva, hvor han sammen med Stalin havde afsluttet den tysk-russiske pagt, var blevet spurgt af Føreren, hvad han (RAM) virkelig mente om russerne, havde han svaret, at russerne i og for sig hadede tyskerne, og at der mellem Tyskland og Rusland var en kløft, som der ikke kunne slås bro over. Afslutningen af pagten med Moskva var alligevel en god ting, da man måtte regne med, at England og Frankrig før eller senere ville påbegynde en krig mod Tyskland. For Stalin var Moskvapagten efter hans opfattelse imidlertid et tidsmæssigt betinget fornuftsægteskab. Stalin regnede med, at Tyskland, når en europæisk konflikt udbrød, igen ligesom under krigen 1914—18 ville være bundet ved vestfronten, og at han derved fik tilstrækkelig tid til at underminere Tyskland gennem sin propaganda for så at besætte det med den røde hær.

Da Molotov så senere i Berlin havde forebragt de russiske krav, havde det stået klart for Føreren og ham (RAM), at krigen med Rusland var uundgåelig.

RAM fortalte Scavenius om en samtale, som han under en luftalarm i Berlin havde ført med Molotov i et beskyttelsesrum. På et fremrykket tidspunkt havde Molotov mere og mere ladet masken falde og til slut klart udtalt, at Rusland aldrig kunne opgive interessen for Skagerak, for en udgang fra Østersøen til Atlanterhavet (som altså ville have ligget på dansk område). Alt dette havde i stadig stigende grad peget imod en krig med Rusland.

Seks uger før denne krigs udbrud var der indgået en dengang ikke kontrolabel agentindberetning om en banket for det russiske militærakademi, Frunze-akademiets dimittender. Ifølge denne indberetning havde Stalin dèr holdt en tale af det indhold, at forbundet med Tyskland var forældet, og at tidspunktet for angrebet på riget var den 1. august. For 14 dage siden havde så en fange, en russisk major, der havde været tilstede ved denne banket, bekræftet denne kendsgerning. Ved et rundspørge blandt de i Tyskland fangne russiske officerer havde der meldt sig yderligere to deltagere i banketten, som uafhængigt af hinanden havde fortalt det samme: Stalin havde benyttet en banketdeltagers skåltale for den „store Stalin", motiveret med afslutningen af ikke-angrebspagten med Tyskland og den fredelige ordning af de tysk-russiske problemer, til at udtale, at det nu var forbi med ikke-angrebspagten, og at det nu drejede sig om at gå frem med sværdet.

At den russiske hær var så stærk, som det havde vist sig under felttogets forløb, var der ingen, der havde antaget. Alligevel var den i det forløbne år og i indeværende år blevet slået af Tyskland. To gange var der rettet slag mod den russiske kolos, og Tyskland ville også sætte ind en tredie gang. I alle tilfælde ville Rusland ikke mere kunne komme sig efter de to stød, som det allerede havde fået. Efter at det havde mistet 14—16 millioner af sine bedste mænd, var dets slagkraft tabt. Det kunne lige så lidt genoprette disse tab som tabene af malm- og kullejer og kornområder

I de nærmeste dage ville Stalingrad definitivt falde. Størstedelen af byen var allerede

i de tyske troppers hånd. Det drejede sig alene om at kæmme den for de endnu tilbageblevne russere. Så var Volga lukket. Kaukasus ville uundgåeligt blive berøvet russerne. Grozny med dets raffinaderier var ødelagt, Baku ville blive ødelagt. Allerede nu kunne russerne ikke længere flyve, fordi de savnede flyvebenzin.

Alligevel ville krigen fortsætte næste år. På tysk side havde man aldrig antaget, at Rusland ville bryde fuldstændig sammen, men altid regnet med, at en åben front ville bestå gennem 10, 20, ja 100 år. Tyskland ville bygge en ny „limes" og til stadighed sætte 60—80 divisioner ind dèr, indtil resten af Rusland måske en skønne dag smuldrede hen som nogle bonderepublikker.

Når imidlertid russernes offensivkraft var brudt, ville Tyskland vende sig mod andre krigsskuepladser og bringe forholdene dèr i orden. I sammenligning med masseindsatsen af tropper mod øst ville det være en børneleg at klare den afrikanske front, hvor der altid kun kunne indsættes nogle tusinde mand. Derefter måtte Tyskland gøre op med den engelske ø.

Amerikas trusler beroede på bluff. Hvad amerikanerne fremstillede af materiel, var dårligt. Tyske enheder var endnu ikke stødt sammen med amerikanske tropper. Tyskland ville imidlertid glæde sig, når der engang frembød sig lejlighed til at lade amerikanerne gennem egen erfaring få kendskab til Tysklands militære overlegenhed. — Af japanerne havde amerikanerne allerede modtaget hårde slag, og ved Salomonøerne var netop nu en stor del af den endnu tiloversblevne amerikanske flåde blevet ødelagt. Det var ikke til at se, hvorledes amerikanerne herefter tværs over Stillehavet eller over Atlanten på store afstande kunne foretage store offensiver.

Den, som efter denne tingenes stilling endnu troede på en anden udgang af krigen — og sådanne folk fandtes tilsyneladende endnu i stort tal i Sverige —, ydede sit land en meget dårlig tjeneste. I dag befandt Europa og verden sig midt i store omvæltninger. For 3—4 år siden havde der endnu eksisteret et tysk-fransk problem. I dag var det tysk-franske forhold ikke længere noget problem. Det var efterhånden blevet afløst af det europæiske problem. Englænderne, der lod sig bruge som hangarskib for amerikanerne, bombarderede tyske og franske byer næsten uden forskel. Indenfor denne europæiske verdens rammer måtte de enkelte europæiske stater, af hvilke den var sammensat, under Tysklands og Italiens ledelse finde et eller andet forhold til hinanden. Hvorledes England ville stille sig hertil, kendte han intet til. Foreløbig ville det dog på grund af Churchill, der gravede imperiets grav, miste sit verdensrige. Først fornylig havde Willkie anmeldt amerikanske krav på Basra og Iraq såvel som på Indien, og efter tilforladelige meddelelser gjorde Citykredse allerede nu alt for at holde den amerikanske indflydelse borte fra Argentina og Chile og for at forhindre, at England dèr mistede sine økonomiske positioner lige så fuldstændigt som i Brasilien, efter at dette land var trådt ind i krigen på De Forenede Staters side. Ligeså ville Canada gå tabt, og i Australien optrådte allerede nu den amerikanske general MacArthur som herre. Tyskland og Italien ville feje englænderne ud af Afrika. De havde en meget længere forsyningsvej rundt om Kap Det gode Håb, som yderligere blev gjort farlig for dem af tyske u-både, og ville derfor have en ugunstigere stilling end Tyskland og Italien med deres meget kortere forbindelseslinier. Også England måtte efter at have mistet sit verdensrige på en eller anden måde komme til forståelse med Europa.

I det nye Europa ville der være to kraftcentrer: Italien mod syd og Tyskland mod nord. De andre lande måtte gruppere sig omkring disse kraftcentrer, hvadenten dette var dem sympatisk eller ikke. Det drejede sig herved om en udvikling, der var et naturnødvendigt resultat af situationen. De enkelte landes skæbne ville afhænge af indstillingen for eller imod denne nyordning. Den, som havde en positiv indstilling hertil, ville se sin fremtid sikret under en eller anden form. Således ville f. eks. i fremtiden en tysk-fransk krig, som i verdenskrigen havde strakt sig over 4 år, men denne gang kun over 6 uger, under hensyn til teknikkens stadige videreudvikling overhovedet ikke længere være mulig. Der ville derfor ved afslutningen af denne proces, hvorved verdensdelene sluttedes sammen, kun eksistere tre kontinenter: Europa, det skønneste og lykkeligste kontinent, Amerika og det japanske kontinent. Europas kraftcentrum var aksen. Med amerikanerne ville der måske blive en hundredårig krig. Måske ville dog også krigen med dem få en pludselig afslutning, thi et land, som ejede alle jordens skatte, kunne ikke i det lange løb af sine magthavere blive

indviklet i en krig på fremmede kontinenter, som overhovedet ikke vedrørte det, og amerikanerne ville muligvis gøre oprør herimod.

Trepagtsmagterne var på den anden side i den situation, at de kvantitativt kunne producere betydeligt mere end England og Amerika tilsammen. At det af dem fremstillede krigsmateriel kvalitativt var bedre end det anglo-amerikanske, havde allerede vist sig på slagmarken, ligesom den kendsgerning, at de tyske soldater, der kæmpede for deres hjemstavn, var bedre end deres fjender. — Hvorledes Europas nyordning ville se ud i enkeltheder, kunne i øjeblikket endnu ikke siges. Så meget var dog sikkert, at de forskellige lande indenfor denne nyordnings rammer ville få den plads, som tilkom dem efter deres holdning overfor Tyskland under krigen.

Scavenius betonede i sit svar, at han gennem hele sit liv var gået ind for at tilpasse Danmarks politik efter Tysklands. Dette gjorde han naturligvis så meget mere i et øjeblik, da Tyskland havde en så vigtig mission at opfylde i Europa.

På den anden side var det ikke muligt for ham at ændre stemningen i Danmark. Denne stemning var betinget af den danske befolknings frygt for besættelsen, navnlig nu, da det så ud til, at krigen og dermed Danmarks besættelse ville vare længe. Men selvom han ikke kunne beherske det danske folks følelser, kunne han dog få danskerne til at arbejde praktisk sammen med Tyskland. I denne forbindelse pegede Scavenius på Danmarks økonomiske præstationer til fordel for krigen, navnlig på skibsbygningens område. Selvom han ikke kunne kontrolere det danske folks stemning, så kunne han dog forsøge at påvirke dets holdning og, som det var sket, formå det til de størst mulige anstrengelser til fordel for krigsøkonomien. Han nærede frygt for, at drastiske foranstaltninger, som måske ville blive anvendt, kunne forstyrre dette praktiske arbejde.

Scavenius oplæste så en skriftlig notits, i hvilken Danmarks økonomiske og finansielle præstationer til fordel for krigen var fremstillet. Han betonede herunder navnlig den kredit på 2 milliarder, som Danmark havde ydet den tyske værnemagt og den tyske krigsøkonomi, ligeså de danske levnedsmiddelpræstationer og skibsbygningsprogrammet. Danske arbejdere havde overvundet deres frygt for de engelske flyverbomber og havde til trods for lejlighedsvise angreb holdt ud i fabrikkerne. Dette var blevet gjort lettere for dem ved den ordning med hensyn til erstatning for krigstab, som den danske regering havde ydet dem. At den danske regering også fremdeles uforstyrret kunne gennemføre sine opgaver på dette praktiske område, lå i begge parters interesse.

RAM svarede, at Danmarks nuværende regering ikke længere havde rigsregeringens tillid, og at han derfor stod fast på, at den måtte forsvinde. Sagen hastede, forsåvidt som han allerede i de nærmeste dage til Føreren skulle aflægge referat om det danske spørgsmål, og der da skulle tages bestemte beslutninger.

RAM forklarede så pånyt i enkeltheder de tyske krav med hensyn til den nye regering, bemyndigelsesloven og med hensyn til at træffe alle lovgivende og personelle foranstaltninger i overensstemmelse med den befuldmægtigede.

På et direkte spørgsmål, om Scavenius ville være rede til at overtage ledelsen af den nye regering, svarede denne, at han ikke havde positionen og uddannelsen hertil. Han ville som diplomat være fuldstændig hjælpeløs i spidsen for regeringen, da han ikke havde indenrigspolitisk erfaring.

RAM svarede, at han ville beklage, hvis Scavenius ikke overtog regeringen, da han (Scavenius) overfor Tyskland var garantien for, at det tysk-danske forhold igen blev placeret på et fornuftigt grundlag.

Scavenius svarede, at den nye regering vel måtte have rigsregeringens tillid, men den måtte også nyde tillid i det danske folk, thi ellers kunne den ikke længere betegnes som en dansk regering, men i det højeste som en tysk regering i Danmark.

RAM drøftede derefter kort en liste over de øvrige regeringsmedlemmer, som Tyskland betragtede som acceptable. Med hensyn til den foreslåede justitsminister bemærkede Scavenius, at det drejede sig om en underordnet tjenestemand, der slet ikke havde nogen position og næppe kom på tale. Han tog på lignende måde stilling til de andre kandidater, der tildels var ham ubekendt, og betegnede sluttelig ministerlisten som en slags fantasiregering, gennem hvilken der kun ville opstå usikkerhed og kaos i Danmark. Sabotagehandlinger havde hidtil fundet ringe sympati hos den danske befolkning og var

taget af i den senere tid. Han frygtede, at hvis der kom en dansk regering til roret, som ikke længere havde befolkningens tillid, ville sabotørerne blive mødt med sympati. I alle tilfælde ville de af RAM forebragte krav fremkalde drastiske ændringer i det praktiske liv i Danmark. Eventuelle repressalieforanstaltninger ville efter hans opfattelse få skadelige virkninger.

RAM betonede påny, at en anden regering måtte til roret i Danmark, da den nuværende tildels var så tyskfjendtlig indstillet, at den havde hjulpet Christmas Møller ved hans flugt.

Scavenius bestred dette energisk, hvortil RAM svarede ham, at de oplysninger, som Tyskland havde herom, var tydelige, hvorfor han antog, at hele sagen var blevet hemmeligholdt for Scavenius af dennes kolleger i kabinettet.

Til Scavenius' øvrige betænkeligheder bemærkede RAM, at der som følge af de gigantiske kampe mod øst ikke blot blev formet nye mennesker, men at der også opstod nye begreber, således at verdenshistorien henover vort borgerlige livs anskuelser gik over til dagsordenen. Hvis Tyskland havde lånt øre til disse gamle, overlevede anskuelser, ville Stalin sandsynligvis nu have siddet i Berlin. Verden havde ændret sig, det måtte der også tages hensyn til i Danmark. Når Scavenius erklærede, at han ikke vidste, om det danske folk havde tillid til en ny regering, så var hans svar hertil, at det drejede sig om Danmarks fremtid. På grund af den fuldmagt, som han havde fået af Føreren, kunne han (RAM) forme tingene i Danmark, som han anså det for nødvendigt, således at der blev givet absolut garanti for, at der ikke længere bestod nogen tyskfjendtlig tendens. Føreren havde indtryk af, at hvis tingene i Danmark fortsatte som hidtil, ville Tyskland en skønne dag blive tvunget til at gribe ind på den mest radikale måde. Dette ville han (RAM) hindre i Tysklands og Danmarks interesse og af hensyn til Europas nyordning under særlig hensyntagen til de germanske stater. Men han måtte herved til stadighed betone, at Tyskland under sin eksistenskamp ikke kunne tolerere, at der bag dets ryg indledtes en udvikling, som kunne danne skole i andre lande. I denne forbindelse kritiserede RAM også Sveriges holdning, navnlig overfor Finland, hvor ordet svensker næsten var blevet et skældsord. Medens Sverige kunne takke finnernes tapre udholdenhed for dets sikkerhed overfor Rusland, var det ikke engang rede til at understøtte Finland med levnedsmidler og forlangte oven i købet nu under pres det tidligere forskudsvis leverede smør tilbage. Alt dette skete under engelske og jødiske agenters indflydelse. — Scavenius bemærkede hertil, at Sverige ikke var under sådan indflydelse, men alene fulgte et forældet neutralitetsbegreb.

RAM henviste i samtalens yderligere forløb til, at de danske frivillige ved østfronten mere end alt andet bidrog til i Tyskland at vække sympatier for Danmark.

Scavenius betegnede det danske korps af frivillige som et symbol på Danmarks vilje til at yde sin indsats i den fælles antibolsjevikiske front.

RAM understregede det frivillige i denne Danmarks våbenhjælp. Han betonede herved, at Tyskland i og for sig også kunne kræve en sådan våbenhjælp af Danmark, ligesom man i historiens tidligere tider havde pålagt besejrede lande at stille et troppekontingent. — Scavenius indskød her, at Føreren overfor ham rigtignok havde udtalt, at det ved den nuværende konflikt drejede sig om en tysk kamp.

RAM udtalte videre, at Tyskland ikke mod andre stater udøvede denne i og for sig af historien sanktionerede tvang til at stille tropper, men anvendte princippet om frivilligt medarbejderskab.

Ved samtalens slutning spurgte RAM påny Scavenius, om han selv ville overtage den nye danske regering, hvorved han lod muligheden for at forhandle om denne regerings yderligere sammensætning stå åben. Ganske vist måtte afgørelsen i Danmark falde hurtigt, da han (RAM) allerede om nogle dage skulle aflægge referat til Føreren.

Scavenius svarede, at den af RAM foreslåede fremgangsmåde greb så dybt ind i de danske forhold, at det ikke ville være muligt at opnå resultater fra den ene dag til den anden. Hvis en løsning på dette grundlag overhovedet var mulig, ville den kræve en vis forberedelsestid. Dannelsen af en ny dansk regering var ikke let, thi hvert enkelt medlem måtte vel overveje, om han kunne indtræde i denne regering, og drøfte alle dermed sammenhængende spørgsmål med partifællerne. Han (Scavenius) kunne ikke simpelthen kommandere og tvangsmæssigt indkalde bestemte danskere til regeringen som en gruppe rekrutter. Alt måtte overvejes i ro.

RAM understregede påny, at regeringsdannelsen alligevel måtte ske så hurtigt som muligt, hvilket Scavenius lovede.

RAM henviste til, at Føreren naturligvis kun i korthed kunne beskæftige sig med det danske spørgsmål. Men fik han indtryk af, at man i Danmark ikke ønskede noget samarbejde med Tyskland, så ville han muligvis fatte lynhurtige beslutninger.

Scavenius svarede, at han nærede frygt for, at der, hvis man gik overilet til værks i Danmark, ville blive slået noget i stykker, som endnu kunne nyttiggøres til fordel for de fælles interesser. Hvis krigen fortsat trak ud gennem længere tid, ville støtten fra det danske folk være af stor betydning også for Tyskland. Man kunne selvfølgelig også gå undertrykkelsens vej. Af hensyn til de resultater, der skulle opnås, måtte den blide metode dog foretrækkes. I alle tilfælde måtte man ikke gøre det altfor vanskeligt for Danmark at indordne sig i det nye Europa.

På RAMs fornyede spørgsmål, om Scavenius ville overtage regeringsdannelsen, svarede denne, at RAM ved samtalens begyndelse selv havde betegnet ham som dansk patriot. Som sådan ville han i sit land komme i en ganske forkert stilling, hvis han deltog i en regeringsdannelse, der skete under tysk tryk. Enhver dansker ville så sige, at den regering, der var kommet i stand på denne måde, var blevet påtvunget landet af Tyskland. Alt afhang derfor af de medarbejdere, som han kunne bevæge til at indtræde i en sådan regering.

RAM gav udtryk for sin levende skuffelse over, at man i Danmark af patriotiske grunde kunne gøre det vanskeligt for Scavenius at danne en regering med samarbejde med Tyskland som opgave. Hvis dette var den virkelige stemning i landet, så han meget sort på løsningen af den nuværende krise.

I samtalens videre forløb fremkom også spørgsmålet om deltagelse af repræsentanter for de danske nationalsocialister i den nye regering, der skulle dannes. Scavenius afviste decideret at optage medlemmer af Klausen-partiet. Han udtalte, at hvis RAM havde nøjere kendskab til de stedlige forhold, ville han ikke fremsætte et sådant forslag. For de danske nationalsocialisters vedkommende drejede det sig ikke om en folkebevægelse som i Tyskland, men kun om et lille ubetydeligt parti, hvis ledere tilmed stod i de hæftigste personlige modsætninger til alle, som ellers kom på tale ved en regeringsdannelse, således at enhver ny dansk regerings sammenhold ville være bragt i yderste fare, hvis danske nationalsocialister trådte ind i den.

RAM henviste i sit svar til, at den tekniske og økonomiske udvikling i det nye Europa nødvendiggjorde en syntese mellem en ny social ordning og en fornuftig kapitalisme. Føreren havde fundet en sådan syntese og anvendt den på forholdene i riget. Det var interessant, at han nu heri blev efterlignet af fjenderne, af Roosevelt, Churchill, ærkebiskoppen af Canterbury og kardinal Hinsley. En sådan syntese måtte imidlertid også i Danmark forberedes ved, at repræsentanter for Klausen-partiet blev taget ind i regeringen. Herved var det forøvrigt ikke engang givet, om Klausen selv overhovedet anså det for ønskeligt, at hans parti således fik del i ansvaret. Hvad angik de personlige modsætninger mellem medlemmerne af Klausen-partiet og andre personer, der kom på tale ved regeringsdannelsen, da måtte de stå tilbage for landets interesser. Også i Tyskland arbejdede nu mange politiske personer sammen, som tidligere ikke havde stået på samme side. Det mest slående eksempel herpå var Førerens forhold til feltmarskal Hindenburg.

I samtalens videre forløb spurgte Scavenius, om han som støtte for hukommelsen kunne få en notits om samtalen eller i det mindste en skriftlig opstilling af de tyske krav. RAM henviste da til, at han anså det for bedre, om Scavenius ikke fik noget skriftligt med, da et dokument på grund af den nuværende danske regerings antityske tendenser let kunne misbruges. Scavenius slog sig til tåls dermed og tilføjede, at der var fare for, at man i Danmark ville fortolke den nye, af Tyskland tilstræbte tilstand som et protektorat.

Henimod samtalens slutning blev ministerialdirektør Best og gesandt von Renthe-Fink tilkaldt. RAM rekapitulerede kort samtalens gang og forklarede de opgaver, som skulle gennemføres af ministerialdirektør Best, hvis snarlige afrejse til Danmark Scavenius udtrykkeligt havde anmodet om.

Efter at RAM derefter endnu i korthed havde talt under fire øjne med Scavenius, afsluttedes samtalen efter mere end tre timers varighed.

Berlin, den 4. november 1942. **(Schmidt).**

353.

Brev fra Renthe-Fink til dr. Werner Best ang. samtale med udenrigsminister Scavenius.

[5. november 1942.]

Kære Best!

I forståelse med rigsudenrigsministeren tog jeg ved min afrejse afsked med Scavenius og talte ved denne lejlighed med ham som aftalt. Navnlig sagde jeg til ham, at jeg glædede mig over, at netop De var blevet min efterfølger, thi selvom enhver missionschef selvfølgelig strengt måtte holde sig til sine instrukser, så havde jeg dog i den uge, i hvilken jeg havde været sammen med Dem, fået indtryk af, at De vil bestræbe Dem for at tilvejebringe et godt og venskabeligt forhold i det omfang, den danske politik og holdning tillod dette, og at De fuldtud forstod, hvor stor og ansvarsfuld den opgave var, som De nu havde fået overdraget. Jeg tilføjede, at jeg ville anse det som værende i dansk og også i hans — Scavenius' — egen interesse, hvis han — Scavenius — ligesom tidligere med mig nu ville opretholde en nær og tillidsfuld kontakt med Dem. Da Scavenius i samtalens løb betonede, at det ikke ville blive nemt at få de parlamentariske ministre til at begå harakiri, foreholdt jeg ham endnu en gang situationens alvor og de konsekvenser, som kunne opstå.

Med hjertelige hilsener

Heil Hitler!

Renthe-Fink

354.

Telegram fra dr. Werner Best ang. dannelse af regeringen Scavenius.

8. november 1942.

Skal altid opbevares under lukke.

Telegram
(hemmelig kode)

København, den 8. november 1942 kl. 2,15
Modtaget: — 8. — — - 3,50

Nr. 1657 af 7.11. CITISSIME!

Til rigsudenrigsministeren personlig.

Efter at være tiltrådt som rigets befuldmægtigede i Danmark har jeg i overensstemmelse med Førerens og rigsudenrigsministerens retningslinier foranlediget:

1.) Demission af regeringen Bu.....
2.) Dannelse af en regering Scavenius.
3.) Udstedelse af en bemyndigelseslov til opretholdelse af orden og sikkerhed.

Alle foranstaltninger er blevet gennemført fuldstændig legalt. De vil sandsynligvis blive offentliggjort den 9. november.

Den nye regering svarer forsåvidt fuldstændig til Førerens retningslinier, som Scavenius (der iøvrigt indtil i dag modsatte sig at overtage regeringen og kun gav efter på grund af mit moralske tryk) ikke har nogen støtte i parlamentet og offentligheden og vil blive regeringschef af rigets nåde. Af ministrene kan godt halvdelen betegnes som tyskvenlige, medens de øvrige som repræsentanter for det „gamle system" overfor mig vil være hemmet på grund af dårlig samvittighed og frygt for at blive fjernet og derfor vil være føjelige. En navneliste med karakteristik følger i skriftlig indberetning.

Dr. Best.

355.

Telegram fra gesandt Blücher, Helsinki, ang. stemningen i Finland m. h. t. den danske krise.

8. november 1942.

Skal altid opbevares under lukke.

Telegram
(hemmelig kode)

Helsinki, den 8. november 1942 kl. 13,20
Modtaget: — 9. — — - 14,45

Nr. 1955 af 9.11.

1.) Der er fare for, at det tysk-danske forhold kan blive en forstyrrende faktor i det tysk-finske forhold, da Danmark er et barometer, på hvilket finnerne aflæser, hvorledes Tyskland kommer ud af det med et lille nordisk folk.

2.) Hidtil var det tysk-danske forhold en post på kreditsiden i den tysk-finske status. Finske Tysklandsvenner påberåbte sig det gode tysk-danske samarbejde for at imødegå anker mod den tyske politik som følge af begivenhederne i Norge. Nu begynder disse Tysklandsvenner at føle sig desavoueret.

3.) Marskal Mannerheim opretholder personlig forbindelse med den danske konge og hans sympatier turde være på dennes side.

4.) Vide kredse i Finland er følelsesmæssigt på det danske folks side.

5.) Det er vanskeligt at bestemme, hvor stor vægt man skal lægge på disse faktorer. De må imidlertid ikke undervurderes. Da de militære mål mod øst, med hvilke den finske politik regnede i år, hidtil ikke er nået, har den offentlige mening hengivet sig til en vis resignation, der let kan gå over til depression og ikke bør udsættes for nogen belastning.

Blücher.

356.

Telegram fra dr. Best ang. formandsskabet i det tyske regeringsudvalg.

9. november 1942.

Telegram
(kodeskriver)

København, den 9. november 1942 kl. 13,40.
Modtaget — 9. — — - 14,45.

Nr. 1663 af 9.11.

Jeg anmoder om, at forsædet i det tyske regeringsudvalg angående de tysk-danske økonomiske forhandlinger overdrages mig med omgående virkning, for at det i forbindelse med den stedfundne politiske kursændring tydeligt kan fremhæves, at den danske regering i alle sager vedrørende det tysk-danske forhold udelukkende er henvist til rigets befuldmægtigede i Danmark. I det tyske regeringsudvalgs saglige arbejde skal der ikke herved ske nogen ændring. Jeg foreslår, at den hidtidige formand fortsætter sin virksomhed som stedfortrædende formand.

Dr. Best.

357.

Telegram fra dr. Best ang. medlemmerne af regeringen Scavenius.

10. november 1942.

Telegram
(åbent)

København, den 10. november 1942 kl. 18,40
Modtaget: — 10. — — - 19,30

Nr. 1665 af 10.11.42. C I T O!

Ministerliste for regeringen Scavenius, under henvisning til telefonsamtale i dag med gesandt von Grundherr:

1) Statsminister (ministerpræsident) og udenrigsminister: Erich von *Scavenius*, 65 år, karrièrediplomat, hidtil udenrigsminister, parti radikale venstre, tyskvenlig.

2) Finansminister: *Kofoed*, 63 år, skolemand, hidtil departementschef i finansministeriet, parti radikale venstre, loyal overfor Tyskland.

3) Landbrugsminister: *Bording*, 66 år, landmand, hidtil landbrugsminister, socialdemokrat, loyal overfor Tyskland.

4) Undervisningsminister: Dr. *Holberg-Christensen*,[1]) 54 år, skolemand, hidtil inspektør i undervisningsministeriet, intet parti, tyskvenlig.

5) Arbejdsminister: *Kjaerboel*, 57 år, fagforeningsmand, hidtil arbejdsminister, socialdemokrat, tyskvenlig.

6) Socialminister: Laurits *Hansen*, 48 år, fagforeningsmand, hidtil formand for De samvirkende Fagforbund, socialdemokrat, tyskvenlig.

7) Justitsminister: *Thune-Jakobsen*, 54 år, politijurist, hidtil justitsminister, intet parti, tyskvenlig.

8) Trafikminister: *Elgaard*, 63 år, landmand, journalist og professionel politiker, hidtil gruppeformand for partiet venstre (bonde-venstre), loyal overfor Tyskland.

9) Minister for offentlige arbejder: *Gunnar Larsen*, 40 år, industrimand, hidtil minister for offentlige arbejder og trafik, intet parti, tyskvenlig.

10) Indenrigsminister: *Joergensen*, 54 år, skolemand, hidtil undervisningsminister, parti radikale venstre, føjelig overfor Tyskland.

11) Handelsminister: *Hendriksen*, 61 år, industrimand, hidtil handelsminister, konservative parti (personlig modstander af Christmas Moeller), føjelig overfor Tyskland.

12) Forsvarsminister: *Brorsen*, 67 år, landmand, hidtil forsvarsminister, parti venstre (bonde-venstre), føjelig overfor Tyskland.

13) Kirkeminister: *Holboell*, 71 år, ministerialembedsmand, hidtil departementschef i kirkeministeriet, intet parti, loyal overfor Tyskland.

Fremstilling af, hvorledes regeringsdannelsen foregik, og nærmere karakteristik af regeringen følger i skriftlig indberetning.

Dr. Best.

[1]) Således i den tyske tekst.

358.

Telegram fra statsminister Scavenius til rigsudenrigsminister v. Ribbentrop.

10. november 1942.

Afskrift.

København, den 10. november 1942

Telegram

Hans Excellence
hr. rigsudenrigsminister
von Ribbentrop
Berlin

I taknemlig erindring om vor samtale den 2. november har jeg den ære at meddele Deres Excellence, at jeg i dag har overtaget embedet som stats- og udenrigsminister i det nydannede kabinet. Som ansvarlig leder af Danmarks politik skal jeg udadtil betragte det som min fornemste opgave i fortsættelse af min hidtidige linie at gå ind for et gensidigt tillidsfuldt og venskabeligt samarbejde mellem Danmark og Tyskland i det nye Europa. For Deres velvillige forståelse af situationen her udtaler jeg min oprigtige tak overfor Deres Excellence og forbliver med den mest udmærkede højagtelse

Deres meget hengivne

Erik Scavenius.

359.

Telegram fra dr. Best ang. statsminister Scavenius' regeringserklæring.

10. november 1942.

Telegram
(kodeskriver)

København, den 10. november 1942 kl. 21,10
Modtaget: — 10. — — - 22,50

Nr. 1666 af 10.11.42.

Angående regeringens nydannelse indberetter jeg:

1) Den nye statsminister von Scavenius har i eftermiddags aflagt sit officielle tiltrædelsesbesøg hos mig og lovet forstandigt og tillidsfuldt samarbejde.

2) Scavenius har forelagt mig til udtalelse følgende regeringserklæring, som jeg har godkendt:

„Som meddelt den 9. ds. har forholdene udviklet sig således, at et regeringsskifte har været nødvendigt. Dette regeringsskifte har fundet sted i en for landet alvorlig situation. Den nydannede regering, som nu har overtaget sine funktioner, vil indadtil fortsætte den hidtil førte politik, idet den vil have sin opmærksomhed henvendt på alle spørgsmål på det økonomiske, finansielle og beskæftigelsesmæssige område her i landet og på disse områder arbejde for en sund og for vort land og folk gavnlig udvikling. Udadtil vil regeringen se det som sin vigtigste opgave at virke for en styrkelse og befæstelse af det gode og nabovenlige forhold mellem Danmark og Tyskland og fremme et gensidigt tillidsfuldt samarbejde i ønsket om at skabe fortsatte udviklingsmuligheder for den befrugtende vekselvirkning mellem dansk og tysk, der gennem tiderne har haft så stor betydning.

I erkendelse af det europæiske skæbnefællesskab er regeringen sig det ansvar bevidst, som også et lille land som Danmark har med hensyn til opbygningen af det kommende nye Europa, og den vil efter evne yde sin medvirken til løsningen af sådanne opgaver, som i denne forbindelse naturligt vil tilfalde vort land.

Regeringen vil sikre opretholdelsen af ro og orden i landet. Den vil ikke tolerere sabotage og anden forbrydelse, der direkte eller indirekte retter sig mod besættelsestropperne; regeringens standpunkt overfor kommunismen er klar. Siden vedtagelsen af loven af 22. august 1941 er kommunistisk virksomhed i landet ulovlig. Dette fandt sin bekræftelse ved Danmarks tiltrædelse af Antikominternpagten, ifølge hvilken den danske regering er forpligtet til på dansk område at bekæmpe den kommunistiske internationales opløsende og nedbrydende virksomhed."

Jeg beder om, at pressemæssig brug af 4.—9. sætning i regeringens erklæring, der i dag blev bekendtgjort i den danske radio, overvejes.

3) Scavenius har endvidere forelagt mig følgende tekst til et telegram til rigsudenrigsministeren, mod hvilket jeg ikke har noget at indvende:

„I taknemlig erindring om vor samtale den 2. november har jeg den ære at meddele Deres Excellence, at jeg i dag har overtaget embedet som stats- og udenrigsminister i det nydannede kabinet. Som ansvarlig leder af Danmarks politik skal jeg udadtil betragte det som min fornemste opgave i fortsættelse af min hidtidige linie at gå ind for et gensidigt tillidsfuldt og venskabeligt samarbejde mellem Danmark og Tyskland i det nye Europa. For Deres velvillige forståelse af situationen her udtaler jeg min oprigtige tak overfor Deres Excellence og forbliver med den mest udmærkede højagtelse Deres meget hengivne (sign.) Erik von Scavenius."

Dr. Best.

360.

Telegram fra v. Jagow, Budapest, ang. lykønskningstelegram til socialminister Lauritz Hansen.

11. november 1942.

Telegram
(kodeskriver)

Budapest, den 11. november 1942 kl. 18,35
Modtaget: — 11. — — - 19,20

Nr. 2065 af 11.11.42.

Til understatssekretær Luther.

Under hensyn til, at den danske fagforeningsleder Lauritz Hansen er indtrådt i den nye danske regering som socialminister, og at det derved er lykkedes på afgørende måde at bryde ind i den internationale, vedblivende af englænderne over Sverige styrede fagforeningsbevægelse på kontinentet, anmoder jeg om at overveje lykønskningstelegram fra dr. Ley og Gauleiter Sauckel til Hansen. Den politiske betydning af Hansens indtræden i en dansk regering med nationalsocialistisk slagside er indlysende, navnlig med henblik på svenske socialistlederes øgede aktivitet i Finland.

Hansens indtræden i den danske regering kan betragtes som et symptom på, at verdens socialister, i modsætning til Citrine/Lewis/Maisky-programmet, ikke længere tilstræber at nå deres mål på det internationale plan, men indenfor rammerne af deres folks nationale forfatninger, fordi de alene i disse ser en garanti for retfærdige sociale arbejds- og livsbetingelser.

Med dette for øje har jeg under gentagne besøg i København personlig eftertrykkeligt påvirket Lauritz Hansen.

Anmoder derfor om tilladelse til via Meissner at sende følgende telegram til Lauritz Hansen: „Socialminister Lauritz Hansen, København. I anledning af Deres indtræden i den danske regering som socialminister ønsker jeg overfor Dem, højtærede hr. Hansen, at udtale mine hjerteligste lykønskninger.“ Kieser.

Via herværende legation.

v. Jagow.

361.

Indberetning fra dr. Best ang. 1) dannelsen af regeringen Scavenius 2) bemyndigelsesloven.

11. november 1942.

Hemmeligt!

Gennemslag.

DET TYSKE RIGES BEFULDMÆGTIGEDE
I DANMARK

København, den 11. november 1942.

556/42

Vedrørende: Omdannelsen af den danske regering.

2 gennemslag
1 bilag (i 5 eksemplarer)

Til
Auswärtiges Amt,
Berlin.

1.) Få timer efter min ankomst til København den 5. november 1942 mødte udenrigsminister von Scavenius efter aftale hos mig for at underrette mig om, hvorledes spørgsmålet om regeringsomdannelsen havde udviklet sig, efter at han den 3.11.1942 var vendt tilbage fra Berlin.

Han meddelte først, at der fra dansk side forelå et indtrængende ønske om, at jeg modtog den daværende statsminister Buhl til en drøftelse. Jeg afviste dette med den begrundelse, at jeg ikke mere kunne forhandle med den statsminister, hvis tilbagetræden rigsudenrigsministeren havde krævet.

Von Scavenius bad nu indtrængende om, at man frafaldt kravet om, at han skulle danne den nye regering. Han begrundede sin afvisning således:

a) Han var for gammel til i en så vanskelig situation at stå i spidsen for regeringen.
b) Han havde gennem hele sit liv kun været diplomat og forstod sig ikke på indenrigske statsanliggender.
c) Han fandt ingen genklang hos partierne og i rigsdagen.
d) Han ville, hvis han på grund af et tysk krav blev udnævnt til statsminister, i sit land blive betragtet som en forræder, der i Berlin havde solgt sig til tyskerne.

På mit spørgsmål, hvem han da ville foreslå som statsminister i sit sted, nævnte von Scavenius nationalbankdirektør Bramsnæs og bad mig indtrængende om at modtage denne til en drøftelse. Da Bramsnæs var mig ubekendt, forbeholdt jeg mig min afgørelse.

2.) De af mig indhentede oplysninger om Bramsnæs viste, at han vel var socialdemokrat, men at der fra tysk side ikke forelå betænkeligheder mod ham. Han skal allerede for længere tid siden fra tysk side være blevet taget i betragtning som statsminister Staunings efterfølger.

Jeg besluttede mig nu til ved tilsyneladende at gå ind på de danske forslag at få opklaret, hvilke muligheder der forelå for en regeringsnydannelse på denne linie. Jeg meddelte derfor om aftenen den 5.11.1942 udenrigsminister von Scavenius, at jeg var parat til at modtage nationalbankdirektør Bramsnæs.

Bramsnæs, som mødte hos mig om formiddagen den 6.11.1942, gjorde indtryk af at være en gammel mand, der er legemlig svag og politisk usikker. Han erklærede først, at han på grund af sin alder og på grund af sin opgaves store betydning i nationalbanken anså det for rigtigt, om en anden blev udnævnt til statsminister. I samtalens løb indlod han sig dog på saglige drøftelser om regeringsdannelsen og stillede ved afskeden konkrete forslag i udsigt.

Henimod aften den 6.11. 1942 fik jeg på anden hånd at vide, at Bramsnæs havde afvist at danne regering; det forlød, at han i dagens løb havde haft et nervøst sammenbrud.

Sent om aftenen den 6.11. 1942 blev der gennem ministerialdirektør Svenningsen i udenrigsministeriet forespurgt hos mig, om jeg var tilbøjelig til at acceptere formanden for Landbrugsrådet Haugs kandidatur. Efter at jeg gennem indhentede oplysninger havde konstateret, at Haug på grund af sin afvisende indstilling overfor riget ikke kunne tolereres, afviste jeg enhver drøftelse af hans kandidatur og anmodede om udenrigsminister von Scavenius' besøg den følgende formiddag.

3.) Da udenrigsminister von Scavenius om formiddagen den 7.11.1942 mødte hos mig, viste jeg mig meget fortørnet over, at man formålsløst havde holdt mig hen en hel dag, og erklærede overfor ham, at jeg nu måtte kræve, at han overtog dannelsen af den nye regering. Efter nogle indvendinger erklærede von Scavenius sig rede hertil. Han bad dog indtrængende om, at jeg med hensyn til de enkelte ministre i videst mulig udstrækning ville imødekomme hans forslag, for at han, som var absolut upopulær hos rigsdagens flertalspartier og i offentligheden, dog kunne danne en legal regering.

Jeg bad ham om såvidt muligt samme dag meddele mig sine forslag.

4.) I mellemtiden havde jeg med DNSAPs partifører, dr. Frits Clausen, drøftet spørgsmålet om, hvorvidt medlemmer af hans parti eller det nærstående personligheder skulle forlanges som ministre. Der opnåedes fuldstændig enighed om, at vi skulle se bort herfra. Thi ikke blot ville dannelsen af en legal regering være blevet umuliggjort, således at der kun havde kunnet dannes et forretningsministerium, hvilket atter ville have umuliggjort, at de nationalsocialistiske ministre kunne udøve nogen politisk indflydelse. Dr. Clausen stillede sig tværtimod på det standpunkt, at de ansvarlige for det hidtidige system snarere burde påtage sig den ubehagelige byrde, som den regering, der nu ville blive dannet, ikke kunne spares for. Dr. Clausen foretrækker at have frie hænder og benytte den kommende tid til at fremme sin bevægelse i landet.

5.) I løbet af den 7.11.1942 sendte von Scavenius tid efter anden forslag til mig angående besættelsen af de enkelte ministerposter.

Forslaget om atter at overdrage den hidtidige statsminister Buhl det af ham tidligere ledede finansministerium afviste jeg, skønt von Scavenius indtrængende gjorde gældende, at regeringsdannelsen herved ville blive lettet meget for ham. Ligeså erklærede jeg den hidtidige finansminister Andersen (tyskfjendtlig socialdemokrat) og kirkeminister Fibiger (tyskfjendtlig konservativ) for ganske uacceptable. Den nuværende undervisningsminister Jørgensen ville jeg heller ikke længere tillade —. Da Scavenius imidlertid betegnede ham som uundværlig, da han var hans eget partis (radikale venstres) gruppeformand, satte jeg som betingelse, at Jørgensen skulle afgive undervisningsministeriet, gennem hvilket han på ugunstig måde kunne påvirke ungdommen.

Natten mellem den 7. og den 8.11.1942 kl. 1,30 lod von Scavenius mig meddele, at han med vedkommende politiske faktorer — rigsdagens nimandsudvalg og kongen — var blevet enig om den nye regerings dannelse. Senere forlød det, at da von Scavenius på grund af de vanskeligheder, som partierne beredte ham, alligevel ville afvise regeringsdannelsen, havde kongen selv fået ham til at danne regeringen.

Samtidig blev det mig meddelt, at rigsdagspartiernes nimandsudvalg havde givet tilsagn om, at rigsdagen ville give den nye regering den krævede bemyndigelseslov til opretholdelse af orden og sikkerhed.

6.) De ministre, der tilhører det nye kabinet, kan karakteriseres således:

a) Statsminister og udenrigsminister *Eric von Scavenius:*
født 13.6.1877 i København. 1906—08 legationssekretær i Berlin. 1909—10 udenrigsminister i den første regering Zahle. 1912 gesandt i Wien og Rom. 1913—20 udenrigsminister i den anden regering Zahle. 1924—32 gesandt i Stockholm. Siden 1940 udenrigsminister i den anden regering Stauning og i regeringen Buhl.

Medlem af partiet radikale venstre, altid positivt indstillet overfor Tyskland —. Allerede under den 1. verdenskrig godt samarbejde med og venskabeligt forhold til den tyske gesandt, grev Brockdorff-Rantzau. Siden Danmarks besættelse forståelse for de tyske krav. Køligt forhold til kongehuset —. Har under den seneste krise kritiseret dynastiet i en presseinformation. Upopulær hos partierne og i offentligheden.

b) Finansminister *Kofoed:*
født 11.3.1879 i Østermarie på Bornholm. 1900 folkeskolelærereksamen, 1903 studentereksamen, 1908 skoleembedseksamen, 1909—20 lærer ved gymnasiet i Rønne.

Medlem af partiet radikale venstre. 1913—20 rigsdagsmedlem for Aakirkebykredsen. Siden 1919 formand for statens lønningsudvalg. Siden 1924 chef for 1. departement i finansministeriet.

Anses for at være fagminister. Loyal overfor Tyskland.

c) Landbrugsminister *Bording:*
født 11.4.1876 i Kragelund. Siden 1903 selvstændig landmand.

Medlem af det socialdemokratiske parti. Siden 1920 rigsdagsmedlem. 1924—26 landbrugsminister i den første regering Stauning. Landbrugsminister siden 1929.

Gennem lang øvelse vænnet til landbrugsministerens opgaver. Som særligt fremmende de mindre og de mindste landbrug ofte angrebet af andre kredse indenfor landbruget.

Hidtil altid føjelig overfor tyske krav og ønsker.

d) Undervisningsminister, dr. phil. *Højberg-Christensen:*
født 5.4.1888 i Aalborg. Som dygtig skolemand avanceret til inspektør i undervisningsministeriet.

Videnskabeligt og kulturpolitisk utvetydig tyskorienteret. Undersøgelser over lybsk kancellisprog, mange rejser til Tyskland, hyppig gæst i Nordische Gesellschaft og ved tyske universiteter. Interesse for tysk-dansk lærer- og elevudveksling. Siden besættelsen genstand for fjendskab fra danske lærerkredse på grund af tyskvenlig indstilling.

e) Arbejdsminister *Kjaerbøl:*
født 23.9.1885 i København. Af profession smed, virksom indenfor fagbevægelsen—. 1926 formand for det danske smede- og maskinarbejderforbund.

Medlem af det socialdemokratiske parti. Siden 1935 medlem af rigsdagen. Repræsentant for partiets faglige fløj.

Tyskvenlig, gik allerede 1935 som handelsminister ind for samarbejde med Tyskland. I september 1942 rejse til Berlin for at studere den tyske arbejdsfront. Foredrag i Nordische Verbindungsstelle.

f) Socialminister *Laurits Hansen:*
født 24.10.1894 i Kjelstrup ved Slagelse. 1925—36 formand for det danske kedel- og maskinpasserforbund. 1936—39 sekretær for De samvirkende Fagforbund. Siden 1939 deres formand.

Medlem af det socialdemokratiske parti. Repræsentant for den faglige organisation og meget interesseret i arbejdernes velfærd.

Siden 1940 af forstandsmæssige grunde og overbevisning tyskvenlig. 1940 deltagelse i en af DAF arrangeret studierejse af danske fagforeningsledere til Tyskland.

g) Justitsminister *Thune-Jakobsen:*
født 1.10.1888 i København. Jurist. Fra sin karrieres begyndelse beskæftiget indenfor politiet. 1933 chef for statspolitiet og politidirektør i København. 1937 rigspolitichef. 1941 justitsminister. Partiløs.

Udpræget tyskvenlig. Korresponderende medlem af Akademie für Deutsches Recht.

h) Trafikminister *Elgaard:*
født 1.2.1879. 1906—13 virksom indenfor landbruget. 1916—22 redaktør af „Randers Venstreblad". Siden 1922 redaktør af „Randers Dagblad".

Medlem af partiet venstre. 1912—15 formand for ungdomsorganisationen. Siden 1922 rigsdagsmedlem. Siden 1940 gruppeformand og medlem af rigsdagspartiernes nimandsudvalg.

Rolig og afbalanceret politiker. Overfor Tyskland i hvert fald loyal.

i) Minister for offentlige arbejder *Gunnar Larsen:*
født 10.1.1902 i Frederiksborg. Indehaver af en stor cementkoncern. Siden 1940 minister for offentlige arbejder og trafik. Partiløs. Tyskvenlig og bestræber sig for i

danske kredse at sprede oplysning om Tyskland. Medvirkende ved dannelsen af østrumsudvalget i det danske udenrigsministerium —. Sammen med udvalgets formand Juncker 1942 studierejse til rigskommissariatet Ostland.

f) Indenrigsminister *Jørgen Jørgensen:*
født 19.5.1888 i Kornerup. Tidligere leder af forskellige skoleforeninger. Siden 1935 undervisningsminister.
Medlem af partiet radikale venstre. Siden 1928 rigsdagsmedlem. Gruppeformand.
Fra tysk side betragtet med en vis mistillid. Efter statsminister von Scavenius' ønske fået lov at forblive i regeringen, dog efter tysk krav ikke i det for ungdomsledelsen vigtige undervisningsministerium, men i det betydningsløse (da politiet hører under justitsministeriet) indenrigsministerium.

k) Handelsminister *Halfdan-Hendriksen:*
født 12.11.1881 i København. Arbejdede tidligere indenfor skibsfart og fiskeindustri. Egen import- og eksportforretning på Island og Grønland. Formand for erhvervsforeninger. Siden 1940 handelsminister. Erhvervspolitisk repræsentant for storhandelen.
Medlem af det konservative parti. Siden 1924 rigsdagsmedlem. Indenfor det konservative parti personlig modstander af den tidligere handelsminister Christmas Møller.
Forstående og loyal overfor tyske krav og ønsker.

l) Forsvarsminister *Brorsen:*
født 1.7.1875 i Farup ved Ribe. Landmand.
Medlem af partiet venstre. Siden 1906 rigsdagsmedlem. 1922—24 forsvarsminister i regeringen Neergaard. 1926—29 forsvarsminister i regeringen Madsen-Mygdal. Siden 1940 pany forsvarsminister.
Overfor Tyskland tilbageholdende, har fornylig i ministermøde stillet forslag om opløsning af den danske hær og — efter afvisning — yderligere foreslået at nedsætte uddannelsestiden til det halve og straks hjemsende de indtil nu uddannede rekrutter, hvilket ligeledes blev afvist.

m) Kirkeminister *Holbøll:*
født 14.12.1871 i Frederiksborg. Ministerialembedsmand. Har næsten udelukkende arbejdet i undervisningsministeriet og i kirkeministeriet. Siden 1923 departementschef i kirkeministeriet. Pensioneringen, der skulle være indtrådt i fjor, udsat på grund af hans særlige fagkundskaber. Partiløs. Overfor Tyskland altid korrekt.

7.) Den 9.11.1942 blev regeringsomdannelsen officielt bekendtgjort.
Jeg udstedte derefter til samtlige tyske myndigheder (inklusive værnemagten) i Danmark følgende instruks med hensyn til, hvad der må omtales:

„a) Den hidtidige danske regerings tilbagetræden var nødvendig som det synlige tegn på, at en uklarhedens og spændingens tid, der var fremkaldt på grund af manglende god vilje fra dansk side, skal afløses af en tid med et oprigtigere og snævrere samarbejde mellem Danmark og det stortyske rige.

b) Den nye danske regering er dannet forfatningsmæssigt og med tilslutning fra de partier, der udgør flertallet i den danske rigsdag — den er altså ikke blevet påtvunget fra tysk side. Den vil fra tysk side blive bedømt efter, i hvilken grad den i loyalt samarbejde med rigets befuldmægtigede tilfredsstiller den tyske krigsførelses behov og sørger for en stadig forbedring af det politiske forhold mellem de to lande.

c) Ved stillingtagen til landet Danmark og dets befolkning skal enhver repræsentant for riget og enhver rigstysker give udtryk for, at Tyskland af det beslægtede naboland forventer forståelse og samarbejde i sin nuværende kamp og vil besvare fjendtligheder med tilsvarende foranstaltninger."

8.) Den 10.11.1942 aflagde den nye statsminister og udenrigsminister von Scavenius sit officielle tiltrædelsesbesøg hos mig. Han bad samtidig om min godkendelse af følgende regeringserklæring, som jeg gav:

„Som meddelt den 9.ds. har forholdene udviklet sig således, at et regeringsskifte har været nødvendigt. Dette regeringsskifte har fundet sted i en for landet alvorlig situation. Den nydannede regering, som nu har overtaget sine funktioner, vil indadtil fortsætte den hidtil førte politik, idet den vil have sin opmærksomhed henvendt pa alle spørgsmål på det økonomiske, finansielle og beskæftigelsesmæssige område her i landet og på disse områder arbejde for en sund og for land og folk gavnlig udvikling.

Udadtil vil regeringen se det som sin vigtigste opgave at virke for en styrkelse og bekræftelse af det gode og nabovenlige forhold mellem Danmark og Tyskland og fremme et gensidigt tillidsfuldt samarbejde i ønsket om at skabe fortsatte udviklingsmuligheder for den befrugtende vekselvirkning mellem dansk og tysk, der gennem tiderne har haft så stor betydning.

I erkendelse af det europæiske skæbnefællesskab er regeringen sig det ansvar bevidst, som også et lille land som Danmark har med hensyn til opbygningen af det kommende nye Europa, og den vil efter evne yde sin medvirken til løsningen af sådanne opgaver, som i denne forbindelse naturligt vil tilfalde vort land.

Regeringen vil sikre opretholdelsen af ro og orden i landet. Den vil ikke tolerere sabotage og anden forbrydelse, der direkte eller indirekte retter sig mod besættelsestropperne.

Regeringens standpunkt overfor kommunismen er klar. Siden vedtagelsen af loven af 22. august 1941 er kommunistisk virksomhed her i landet ulovlig. Dette fandt sin bekræftelse ved Danmarks tiltrædelse af Antikominternpagten, ifølge hvilken den danske regering er forpligtet til på dansk område at bekæmpe den kommunistiske Internationales opløsende og nedbrydende virksomhed."

9.) Endvidere gjorde han mig bekendt med, at han agtede at sende følgende telegram til rigsudenrigsministeren, mod hvilket jeg ikke havde nogen betænkeligheder at udtale:

„I taknemlig erindring om vor samtale den 2. november har jeg den ære at meddele Deres Excellence, at jeg i dag har overtaget embedet som stats- og udenrigsminister i det nydannede kabinet. Som ansvarlig leder af Danmarks politik skal jeg udadtil betragte det som min fornemste opgave i fortsættelse af min hidtidige linie at gå ind for et gensidigt tillidsfuldt og venskabeligt samarbejde mellem Danmark og Tyskland i det nye Europa. For Deres velvillige forståelse af situationen her udtaler jeg min oprigtige tak overfor Deres Excellence og forbliver med den mest udmærkede højagtelse Deres meget hengivne

sign. *Erik von Scavenius.*"

10.) Statsminister von Scavenius har forsikret mig, at der endnu aldrig i Danmark er dannet en regering så hurtigt som hans.

11.) Bemyndigelsesloven er i dag — den 11.11.1942 — blevet vedtaget af rigsdagen. Ordlyden vedlægges.

sign. **Dr. Best.**

Midlertidig lov om bemyndigelse for regeringen til at træffe bestemmelser til opretholdelse af ro, orden og sikkerhed

§ 1.

Regeringen bemyndiges til ved kongelig anordning at udfærdige forbud eller påbud til opretholdelse af ro, orden og sikkerhed i det omfang, hvori det skønnes nødvendigt for at modvirke handlinger, der under de foreliggende alvorlige forhold og landets besættelse af tyske tropper er egnede til at bringe landets interesser i fare.

§ 2.

Straffen for overtrædelse af en i medfør af § 1 udfærdiget anordning fastsættes i anordningen indenfor de i Borgerlig Straffelovs 6. kap. angivne rammer. Endvidere kan der i anordningen fastsættes særlige regler om behandling og pådømmelse af sager angående overtrædelse af dens bestemmelser.

§ 3.

Om de i medfør af § 1 udfærdigede anordninger gives der[1]) meddelelse til et af rigsdagen efter reglerne i grundlovens § 49 valgt udvalg, der kan kræve sig forelagt nærmere oplysninger om de forhold, der har ført til anordningens udstedelse.

§ 4.

Denne lov, der ikke gælder for Færøerne, træder i kraft straks. Der kan ved kongelig anordning træffes bestemmelse om dens bortfald. I tilfælde af regeringsskifte har loven kun fortsat gyldighed, såfremt den bekræftes[2]) ved beslutning af rigsdagens to ting; de i medfør af loven udstedte anordninger forbliver dog i kraft, indtil de ophæves ved kongelig anordning eller lov.[3])

[1]) I den danske original står herefter ordet „straks".
[2]) Originalen har her „såfremt dette godkendes".
[3]) Loven har her „ved lov eller kgl. anordning".

11.

Regeringen Scavenius
9. november 1942—29. august 1943

(Oversættelser)

362.

Instruks fra rigsudenrigsminister v. Ribbentrop ang. 1) gesandt Mohrs tilbagevenden til Berlin 2) afvisning af et eventuelt dansk ønske om tysk gesandt i Danmark.

28. november 1942.

Hemmelig rigssag.

Skal altid opbevares under lukke.

Telegram
(kodeskriver)

Særtog, den 28. november 1942 kl. 00,45.
Modtaget: — 28. — — - 1,35.

Rigsudenrigsministeren 126/R
Nr. 1497 af 28.11.

1.) Chiffreringskontoret Auswärtiges Amt Telko
2.) Diplogerma København

Chiffertelegram (hemmelig kode)

I anledning af indberetning af 18. november. *Ausw./254/42.*

Det under samtale med hr. Barandon til denne rettede spørgsmål, om den danske regering kan regne med, at det vil blive tilladt gesandt Mohr at vende tilbage til sin post i Berlin, kan besvares positivt. Derimod vil et eventuelt dansk spørgsmål til os, om der ikke også pany kan akkrediteres en tysk gesandt hos den danske konge, få et negativt svar. Under en samtale mellem Barandon og hans danske samtalepartner anmoder jeg om, at sidstnævnte punkt selvfølgelig overhovedet ikke berøres fra vor side.

Ribbentrop.

Påtegning:
Fremsendt som nr. 2134
til Diplogerma København.
Telegramkontrollen 28.11.42. 5^{15}.

363.

Telegram fra dr. Best ang. aftale med statsminister Scavenius om, at lovforslag og udnævnelser af højere embedsmænd skal forelægges ham til godkendelse.

4. december 1942.

Telegram
(hemmelig kode)

København, den 4. december 1942 kl. 21,30
Modtaget, — 4. — — - 22,10

Nr. 1824 af 3.12.

For at gøre den kontrol, som jeg udøver med den danske regering og forvaltning, mere effektiv, har jeg aftalt følgende med den danske statsminister:

1.) Alle lovudkast samt udkast til alle „kongelige anordninger" (d. v. s. retsstiftende anordninger) og bekendtgørelser (d. v. s. forvaltningsbestemmelser) af større be-

tydning sender statsministeren mig til underretning, således at jeg i tide kan rejse indvendinger. som måtte være påkrævet af hensyn til rigets interesser.

2.) Den påtænkte udnævnelse af tilforordnede for hele udenrigstjenesten, for ministerielle tjenestemænd i ledende politiske stillinger (direktører, afdelingschefer, departementschefer) og for højere tjenestemænd ved de politiske myndigheder, navnlig tjenestemænd i politiets centralmyndigheder, politimestre og tilsvarende tjenestemænd, der skal forhandle med tyske instanser, meddeles mig i så god tid, at jeg kan rejse de indvendinger, som måtte være påkrævet af hensyn til rigets interesser.

Dr. Best.

364.

Telegram fra dr. Best ang. general v. Hannekens forholdsregler i Thisted.

5. december 1942.

Skal altid opbevares under lukke.

Telegram
(hemmelig kode)

København, den 5. december 1942 kl. 14,00.
Ankommet: — 5. — — - 15,55.

Nr. 1829 af 4.12.

Den 25. november 1942 fik jeg under en tjenesterejse i Jylland i Aarhus underretning om, at den øverstkommanderende for de tyske tropper i Danmark, general Hanneken, på grund af en episode i Thisted (Nordjylland) havde truffet bestemmelse om følgende forholdsregler:

1. Forbud mod, at befolkningen færdedes på gaderne fra kl. 16.30 til kl. 5 morgen.
2. Udlovelse af en dusør på 10.000 kr., som skulle betales af Thisted by.
3. Påbud om en bod fra Thisted by på 50 000 kr.

Anledningen til disse forholdsregler var en anmeldelse fra en kvindelig efterretningsmedhjælper i luftvåbnet om, at hun den 24. november 1942 var blevet overfaldet af tre berusede danskere, som efter et voldtægtsforsøg havde kastet hende i Limfjorden.

Sent om aftenen den 25. november anmodede jeg telefonisk general Hanneken om at give afkald på såvel boden som kravet om, at Thisted by skulle afholde den udlovede dusør (der efter dansk ret skal betales af staten og ikke af en kommune). Generalen gik ind på min anmodning.

Da jeg den 27. november 1942 sammen med general Hanneken kom til Thisted, meddelte den Kriegsgerichtsrat, der ledede undersøgelsen, at efterretningsmedhjælperskens forklaring var tvivlsom, og at man måtte regne med muligheden af falsk anmeldelse. Generalen, der havde ønsket højtideligt at meddele efterretningsmedhjælpersken sin påskønnelse, ophævede nu trafikspærringen for Thisted by.

Efter to dages forløb aflagde efterretningsmedhjælpersken tilståelse om, at hun af personlige grunde, der står i forbindelse med hendes for kort tid siden indgåede ægteskab med en soldat, havde villet begå selvmord, hvad hun imidlertid opgav i det kolde vand. Overfaldet havde hun opdigtet som forklaring på sin tilstand. Hun blev herefter af krigsretten idømt 1 års fængsel for falsk anmeldelse.

Dagbladene i Thisted har i dag offentliggjort følgende meddelelse, udarbejdet af værnemagtspresseofficeren og min pressesekretær i forening:

„Streng straf til kvindeligt værnemagtsmedlem. Årsag: falsk anmeldelse.

Et kvindeligt medlem af den tyske værnemagt, Emma Schmidt, som gjorde tjeneste på et værnemagtskontor i Thisted, blev den 1. december ved feltkrigsretten idømt 1 års fængsel for falsk anmeldelse.

I domspræmisserne blev det fastslået, at den pågældende på grund af mindreværdskomplekser overfor sin mand havde forsøgt selvmord ved at springe i Limfjorden.

I vandet opgav hun sit selvmordsforsøg, svømmede ind til land og indfandt sig fuldstændig gennemblødt i hjemmet for kvindelige værnemagtsmedlemmer, hvor hun imidlertid ikke turde vedgå sandheden. Tværtimod påstod hun, at tre danskere havde forsøgt voldtægt mod hende og derefter kastet hende i vandet. Da hun opretholdt denne påstand i form af en tjenstlig anmeldelse til sin foresatte, blev hun troet, og såvel tyske som danske myndigheder iværksatte en omfattende undersøgelse. Samtidig blev der truffet alvorlige forholdsregler mod befolkningen i Thisted by. Den anklagede har således forsætlig afgivet urigtig tjenstlig anmeldelse og uagtsomt foranlediget betydelige ulemper. Der er derved tilføjet den tyske værnemagts anseelse alvorlig skade. Som følge heraf har feltkrigsretten idømt den hidtil ustraffede og i tjenesten velanskrevne tiltalte en streng frihedsstraf og afsagt kendelse om omgående fængsling og overførsel til kvindefængslet i Hamburg."

Efter at jeg havde formået general Hanneken til at give afkald på boden fra Thisted by, modtog jeg den 26. november 1942 i Jylland følgende telegram fra den danske statsminister von Scavenius, der allerede var blevet underrettet om afgørelsen: „Har med største tilfredshed erfaret den i aftes trufne forstandige afgørelse i Thisted-sagen og ønsker oprigtig at takke Dem for Deres virkningsfulde indgriben. Erik Scavenius."

Heraf fremgår, hvilken betydning den danske regering har tillagt de omtalte forholdsregler. Så meget større er den blamage og det prestigetab, den tyske værnemagt har udsat sig for.

Jeg henstiller, at man intet foretager sig i anledning af nærværende rapport, da jeg håber gennem længere samarbejde med general Hanneken at kunne afholde ham fra uovervejede forholdsregler. Episoden viser imidlertid, at forholdsregler fra besættelsesmagtens side rettet mod befolkningen eller landets myndigheder ikke kan betragtes som „rent militære", men at sådanne forholdsregler altid er af politisk betydning.

Dr. Best.

365.

Indberetning fra dr. Best ang. konflikt med general v. Hanneken.

6. december 1942.

RIGETS BEFULDMÆGTIGEDE
I DANMARK

København, den 6.12.1942.

II/42

Vedrører: De tyske krigsretters virksomhed i Danmark.

2 gennemslag.

Til
Auswärtiges Amt,
Berlin.

Jeg aflægger følgende indberetning om en konflikt med den øverstkommanderende for de tyske tropper i Danmark til orienterende underretning for det tilfælde, at dette spørgsmål fra værnemagtens overkommandos side skulle blive forelagt Auswärtiges Amt.

Den 3.12.1942 fandt der hos den øverstkommanderende for de tyske tropper i Danmark under general von Hannekens personlige ledelse en drøftelse sted, i hvilken det skulle afgøres, om bestemte straffesager mod danske statsborgere skulle pådømmes af de tyske krigsretter eller afgives til de danske domstole.

I denne drøftelse deltog på mine vegne regeringsdirektør dr. Stalmann fra min hovedafdeling II (forvaltning og indre anliggender), som til mig afgav følgende beretning om drøftelsens forløb:

„Jeg gjorde i overensstemmelse med den ordre, jeg havde modtaget af den rigsbefuldmægtigede, overfor den øverstkommanderende udførligt rede for, af hvilke politiske grunde den rigsbefuldmægtigede måtte lægge vægt på i videst muligt omfang at se det system bevaret, hvorefter danske, der har forbrudt sig mod den tyske værnemagts interesser eller mod tyske politiske interesser, dømmes af danske domstole. Jeg betonede især i mine udtalelser, at den rigsbefuldmægtigedes opfattelse intet havde at gøre med nogen „blødagtig" indstilling, men alene hvilede på erkendelsen af, at de tyske interesser på denne måde bedst blev varetaget.

Samtalen mellem den øverstkommanderende og mig om dette punkt varede ca. 1½ time. Under denne drøftelse viste den øverstkommanderende en vis irritation, som øjensynlig ikke var rettet mod mig personlig, men mod den rigsbefuldmægtigedes og den „indre forvaltning"s holdning. Han udtalte noget i retning af, at han nu i nogen tid havde fundet sig i den rigsbefuldmægtigedes og den „indre forvaltning"s indblanding i militære spørgsmål, men at denne indblanding var ved at blive ham utålelig. Han så kun en løsning deri, at militære spørgsmål i fremtiden udelukkende blev behandlet af ham uden nogen medvirken fra den rigsbefuldmægtigedes side, medens den rigsbefuldmægtigede tog sig af de politiske anliggender. Jeg indvendte, at en lang række militære afgørelser om gennemførelse af krigsretssager mod danske, hvorom det her drejede sig, nu engang havde vidtrækkende politiske følger, for hvilke den rigsbefuldmægtigede var ansvarlig, og at han derfor også måtte deltage i disse afgørelser.

Den øverstkommanderende var uden forståelse for denne indvending. Han gik så vidt, at han under samtalen udtalte sig således: Når han skulle træffe afgørelser af militær karakter, så rettede den rigsbefuldmægtigede eller den indre forvaltning med deres „mildhed overfor de gode danskere" og deres „forbindelser" indsigelser for at få ham til at ændre sin afgørelse. Straks efter, at denne udtalelse var faldet, imødegik jeg den skarpt, idet jeg svarede, at den øverstkommanderende tog fejl, hvis han troede, at der fra vor side blev gjort forestillinger på grund af en „mild" indstilling overfor danskerne, for ikke at tale om på grund af „forbindelser".

På et senere tidspunkt under samtalen udtalte den øverstkommanderende sig i en lignende forbindelse som følger: „Altid, når han ville træffe skarpe foranstaltninger overfor danskerne, var den indre forvaltning ved at skide i bukserne."

Til trods for denne personlige krænkelse besluttede jeg efter kort overvejelse at fortsætte samtalen. Det var mig magtpåliggende at gennemføre vort standpunkt i den behandlede sag; jeg ville ikke foregribe den rigsbefuldmægtigedes afgørelse om eventuelle skridt i anledning af den øverstkommanderendes fornærmende ord.

Det lykkedes under samtalens videre forløb endelig sagligt at overbevise den øverstkommanderende så vidt, at han dog bestemte, at sagen vedrørende „De frie Danske" overgives til de danske domstole; derudover har han overdraget sin krigsret at udarbejde et forslag om den principielle behandling af danske statsborgeres forseelser mod den tyske værnemagt, som så skal drøftes med os".

Denne beretning har foranlediget mig til straks samme dag at sende følgende personlige skrivelse til general von Hanneken:

„Den rapport, som regeringsdirektør dr. Stalmann har aflagt til mig om forløbet af den i dag under Deres ledelse gennemførte drøftelse om domstolsanliggender, tvinger mig desværre til ad denne vej at meddele Dem følgende:

Hvad det saglige emne angår, må jeg rejse indsigelse imod den af Dem udtalte insinuation, at jeg og mit kontor skulle bestræbe os for på den ene side at opnå en mild behandling af danske lovbrydere og på den anden side at være imødekommende

overfor den danske regering og det danske retsvæsen. Det modsatte er tilfældet. Forsåvidt danske domstole skal dømme i angreb på de tyske interesser i Danmark, påvirker jeg dem — hvad jeg ikke kan eller vil gøre overfor tyske domstole — til at anvende langt højere straffe, end der ville blive ikendt efter danske, ja, selv tyske domstoles normale domspraksis. Den enkelte danske lovbryder skal altså også efter den praksis, som jeg anser for den rigtige, straffes hårdt. Men når jeg ønsker, at i videst muligt omfang de danske domstole og ikke de tyske domstole dømmer danske lovbrydere, så vil jeg dermed ikke vise den danske regering og det danske retsvæsen en tjeneste, men tværtimod — i overensstemmelse med hele den politiske linie, jeg har anlagt — pålægge den danske stat et maksimum af ansvar og selvstændig optræden til gavn for de tyske interesser i Danmark. Opfyldes mine krav, så har den danske regering og forvaltning utvetydigt lagt sig fast på vor linie. Svigter det danske statsapparat, så vil dermed de forholdsregler, som vi i fremtiden må tage, utvetydigt blive retfærdiggjort. Træffes derimod, inden det danske statsapparat svigter, for vidtgående tyske foranstaltninger, så får modparten derved mulighed for at insinuere en tysk tendens med et direkte klart politisk mål, som den ikke selv er skyld i.

For fuldstændighedens skyld vil jeg endvidere fastslå, at jeg selvfølgelig er velbekendt med det militære princip, hvorefter en hær beskytter sig selv og ikke påkalder fremmed beskyttelse, og at jeg absolut anerkender dets anvendelse mod direkte og alvorlige angreb mod den tyske værnemagt i Danmark. Derimod finder jeg, at også den tyske værnemagt i Danmark absolut må kunne tåle, at mit ovenfor skitserede princip finder anvendelse på det vide område, der omfatter indirekte angreb og små episoder.

Desværre må jeg også rejse indsigelse imod personlige krænkelser, som De under samtalen i dag har udtalt mod mit kontor, henholdsvis mod enkelte af mine medarbejdere. De har talt om „forbindelser", der foranlediger mig og mit kontor til at være milde overfor danskerne. De har endvidere udtalt, at når De ville træffe skarpe foranstaltninger, så „var den indre forvaltning ved at skide i bukserne".

De vil efter en rolig overvejelse ikke benægte det alvorlige i de således udtalte personlige krænkelser. Jeg håber derfor, at De vil finde en formel for i det nødvendige saglige samarbejdes interesse at bringe disse personlige krænkelser ud af verden."

Den 4.12.1942 indfandt stabschefen hos den øverstkommanderende for de tyske tropper i Danmark, oberst, greve von Brandenstein-Zeppelin, sig hos mig og udtalte overfor mig, at general von Hanneken ikke havde den opfattelse af min og mine medarbejderes holdning, som man åbenbart havde lagt i hans ord. Han havde heller ikke personlig villet fornærme mine medarbejdere. Angående selve sagen nærede han ønske om efter sin hjemkomst fra Berlin den 8.12.1942 indgående at drøfte spørgsmålet om jurisdiktion med mig, hvorved det ville vise sig, at han i det væsentlige delte min opfattelse. Jeg erklærede mig indforstået med den foreslåede drøftelse; jeg skal indberette om dens resultat.

W. Best.

366.

Telegram fra dr. Best ang. statsminister Scavenius' tale 15. februar under finanslovdebatten.

16. december 1942.

Telegram
(kodeskriver)

København, den 16. december 1942 kl. 17,15.
Modtaget: — 16. — — - 18,00.

Nr. 1880 af 16.12.

Statsminister von Scavenius' i går under finanslovdebatten holdte tale, hvis ordlyd er indberettet i telegrafisk indberetning nr. 1879*) af 16.12., indeholder nogle bemærkelsesværdige udtalelser om det tysk-danske forhold. Scavenius vendte sig især mod en ansvarsløs propaganda. Han talte om danske stemmer i æteren og andetsteds, der ophidser til sabotage og forbrydelser og derved bringer det danske folks interesser i den alvorligste fare. Han advarede indtrængende imod en sådan privat udenrigspolitik. Han omtalte også for første gang en tale af den i opposition stående partifører Fritz Clausen, hvis udtalelser han hidtil altid har ignoreret, og udtalte overbevisningen om, at også Clausen, skønt han ikke var rede til at støtte regeringen, dog på eet punkt var enig med de øvrige ordførere, nemlig med hensyn til nødvendigheden af at opretholde ro og orden i landet og at bekæmpe enhver sabotage eller lignende forseelse. Ved sin rolige beslutsomhed er statsministerens tale en bemærkelsesværdig udtalelse om den nye regerings politik.

Dr. Best.

*) ved Pol VI

367.

Telegram fra dr. Best ang. udnævnelse af en ny italiensk gesandt.

17. december 1942.

Skal altid opbevares under lukke.

Telegram
(hemmelig kode)

København, den 17. december 1942 kl. 12,30.
Modtaget: — 17. — — - 14,10.

Nr. 1882 af 17.12.

I forbindelse med meddelelsen af 7. december 1942 Pol IV 3431 om beskikkelse af en ny italiensk gesandt i København indberetter jeg, at beskikkelsen af nye gesandter i København forekommer mig at være politisk uønskelig. Den styrker den danske suverænitets-

følelse og modvirker derved den af Føreren ønskede politiske udvikling. I tilfældet Spanien har jeg undladt at foreslå en indgriben fra Auswärtiges Amt, da jeg var klar over vanskelighederne ved en intervention i Madrid. I tilfældet Italien anmoder jeg dog om at overveje, om det ikke overfor den italienske regering kunne gøres gældende, at der havde vist sig betænkeligheder imod beskikkelse af en ny italiensk gesandt i København, fordi denne uden egen foranledning kan blive spillet ud imod den rigsbefuldmægtigede og derved blive bragt i en ubehagelig situation.

Dr. Best.

368.

Notits af statssekretær E. v. Weizsäcker ang. samtale med gesandt Mohr om regeringen Scavenius.

21. december 1942.

Statssekretæren nr. 747. *Berlin, den 21. december 1942.*

Den *danske* gesandt aflagde i dag sit første besøg hos mig efter sin tilbagekomst.

Han nævnte, at minister Scavenius' indenrigspolitiske stilling efterhånden var blevet styrket. Scavenius følte sig nu fast i sadlen. Gesandten fremstillede ligeledes forholdet mellem den rigsbefuldmægtigede dr. Best og Scavenius som meget tilfredsstillende.

sign. **Weizsäcker.**

369.

Notits af statssekretær E. v. Weizsäcker ang. forespørgsel af gesandt Mohr om nytårshilsener mellem kong Christian X og rigskansler Hitler.

21. december 1942.

Statssekretæren nr. 748. *Berlin, den 21. december 1942.*

Den *danske* gesandt sonderede i dag forsigtigt hos mig, hvorledes man skulle forholde sig med de ellers sædvanlige nytårslykønskninger mellem Føreren og kongen af Danmark. Hr. Mohr sagde straks, at kongen endnu var syg. Regeringsforretningerne blev varetaget af kronprinsen, således at denne til nytår optrådte som repræsentant overfor fremmede statsoverhoveder.

Det forekom mig, som om gesandten med denne bemærkning straks ville skabe mulighed for, at en telegramudveksling på den forestående nytårsdag kunne bortfalde!

Jeg ville ikke improvisere noget svar og tog forbehold.

Hermed til *chefen for protokollen* med anmodning om en samtale.

sign. **Weizsäcker.**

370.

Telegram fra dr. Best ang. kong Christian Xs nytårstale.

31. december 1942.

Telegram
(kodeskriver)

København, den 31. december 1942 kl. 20,30.
Modtaget: — 31. — — 20,50.

Nr. 1936 af 31.12.

Vedrører: Kongens radiotale den 1.1.1943.

Kongen af Danmark vil den 1. januar 1943 kl. 19 over statsradiofonien holde en tale, hvis indhold udenrigsministeren har meddelt mig som følger:

„Atter er der gået et alvorligt år for vort land. Kongen deler de fælles ønsker om, at året 1943 ma bringe lysere tider for os alle. Han udtaler sin deltagelse overfor alle dem, der har mistet slægtninge ved de alvorlige begivenheder til lands og til søs. Han takker for de blomster, breve og gaver, som han har modtaget under sin sygdom. Han retter sin tak til de læger og sygeplejersker, som har plejet ham. Han udtaler håbet om, at det ikke vil vare længe, før han har overvundet følgerne af uheldet og igen kan genoptage sit sædvanlige liv. Han ønsker velsignelse over alle danske hjem og sender alle landsmænd sin hilsen".

Denne tale adskiller sig ved sit tilbageholdende og positivt affattede indhold fra den ret negative og politisk skarpe tale, som kongen holdt i radioen den 1. januar 1942. Det er værd at bemærke, at han udtaler sin deltagelse overfor de pårørende til de faldne danske frivillige, som er de eneste danskere, der „til lands" er faldet som ofre for krigen (ligesom iøvrigt også de „til søs" omkomne danskere næsten udelukkende har sejlet for Tyskland).

I betragtning af det meddelte indhold har jeg undladt at rejse indvendinger mod talen. En indgriben mod talen ville uden tvivl have oprullet hele „kongespørgsmålet", hvilket på grund af kongens politiske tilbageholdenhed og regeringen Scavenius' positive arbejde ikke er i Tysklands interesse.

Dr. Best.

371.

Brev fra dr. Best til statssekretær E. v. Weizsäcker ang. situationen i Danmark.

9. januar 1943.

DET TYSKE RIGES BEFULDMÆGTIGEDE
I DANMARK

København, 9.1.43.

Højtærede hr. statssekretær.

Jeg var meget ked af, at jeg under mit ufrivilligt korte ophold i Berlin ikke kunne melde mig hos Dem for kort at fortælle Dem om situationen i Danmark. Da jeg efter gentagne opringninger efter kl. 12 fik opgivet en tid kl. 13, havde jeg til dette tidspunkt allerede en aftale med nogle herrer fra SS-rigsledelsen, som jeg ikke mere kunne komme i tele-

fonisk forbindelse med for at melde afbud. Senere var De — efter hvad der blev meddelt mig — ikke længere til at træffe.

Emnet for min drøftelse med understatssekretær Luther, af hensyn til hvilken jeg var blevet kaldt til Berlin, var spørgsmålet om oprettelse af en „germansk SS" i Danmark under navn af et „Schalburg-korps", som ønskes af SS-rigsføreren og afvises af Abteilung Deutschland. Jeg vil lade de her indledte forberedelser standse og afvente den afgørelse, som man har stillet i udsigt.

Iøvrigt nødvendiggjorde situationen i Danmark, der fremdeles er absolut rolig, ikke på dette tidspunkt en tjenesterejse til Berlin. Jeg har nu til hensigt f. eks. i april måned efter rettidig aftale at komme til Berlin for at drøfte alle til den tid aktuelle spørgsmål. Forhåbentlig forbliver situationen således, at man kan træffe sine beslutninger efter sådanne dispositioner og ikke under eventuelle begivenheders tvang.

Heil Hitler!

Deres hengivne

Best.

372.

Brev fra statssekretær E. v. Weizsäcker til dr. Best ang. situationen i Danmark.

15. januar 1943.

Berlin, den 15. januar 1943.

Til
rigets befuldmægtigede i Danmark,
hr. gesandt dr. Best
København.

Højtærede hr. Best!

Mange tak for Deres håndskrevne brev af 9. d. m., som jeg modtog i dag. Det gjorde også mig ondt, at vi ikke fik set hinanden under Deres besøg i Berlin fornylig. Til min glæde har jeg dog hørt, at De egentlig kun havde godt at fortælle om situationen i Danmark. Gid det måtte fortsætte på samme måde.

Heil Hitler!

Deres hengivne

sign. **Weizsäcker.**

373.

Indberetning fra dr. Best ang. statsminister Scavenius' føler om genoptagelse af forbindelsen med kongehuset.

16. januar 1943.

Afskrift.

DET TYSKE RIGES BEFULDMÆGTIGEDE
I DANMARK

København, den 16.1.1943.

Sag vedrørende telegrafisk instruks nr. 139 af 26.1.43 til København.

Højtærede hr. rigsminister.

Angående følgende sag anmoder jeg på grund af dens betydning og fortrolige karakter om at måtte aflægge beretning i denne personlige form.

Efter at jeg i overensstemmelse med mine instrukser fra første færd havde tilbagevist flere af statsminister von Scavenius til mig rettede spørgsmål angående ny akkreditering af rigets repræsentant hos det danske statsoverhoved, har han nu fortroligt forelagt mig følgende forslag:

Kongen og kronprinsregenten er rede til og nærer ønske om på grundlag af den nuværende tilstand at træde i personlig kontakt og umiddelbart samarbejde med den rigsbefuldmægtigede.

Jeg anmoder om en afgørelse af, hvilket svar jeg skal give statsminister von Scavenius på dette forslag.

Følgende grunde taler for at acceptere forslaget:

1.) Fra dansk side vil den nye stilling blive formelt anerkendt, hvorefter riget som besættelsesmagt og som politisk førende magt repræsenteres af en rigsbefuldmægtiget, der er fri for enhver forpligtelse overfor det danske statsoverhoved og den danske regering, mens Danmark derimod i Berlin repræsenteres af en normal gesandt.

2.) På grund af kongens fornyede eftergivenhed (første gang var, da han medvirkede ved dannelsen af den nye regering) og på grund af hans forbindelse med mig berøves han dermed sin martyrnimbus, og de danske nationalister, indbefattet det danske militær, fratages påskuddet om, at de kæmper for den forurettede konge.

3.) For statsminister von Scavenius og hans regering vil denne legitimering og stabilisering af den nuværende tilstand betyde en overordentlig politisk styrkelse, hvorved endvidere den ledelse af alle danske anliggender, som gennem denne regering udøves af mig, og gennemførelsen af alle rigets interesser — ro og orden, fortsættelse af produktionen — vil blive fremmet.

4.) Også udenrigspolitisk vil den gunstige indflydelse, som vor „danske kurs" allerede har haft på lande som Sverige og Finland, uden tvivl blive forøget, hvis det „sidste åbne spørgsmål" bliver løst ved ny eftergivenhed fra den danske konges side og ved hans anerkendelse af den nye tilstand.

5.) I givet fald — hvis der overhovedet atter skulle blive tale om at føre folkeretlige diskussioner med danskerne — kan det for fremtiden overfor en dansk påberåbelse af „aftalerne" af 9. 4. 1940 anføres, at Danmarks politiske og folkeretlige forhold til riget i mellemtiden under medvirken af alle Danmarks statslige instanser er undergået en udvikling til nye former.

Mod disse betragtninger, der taler *for* at acceptere det danske forslag, kan vel kun fremføres *et* andet synspunkt: fornærmelsen mod Føreren på grund af kongetelegrammet

vil blive betragtet som tilgivet og vil ikke fremtidig kunne benyttes som politisk argument. Hertil vil jeg dog bemærke, at dette politiske argument med tiden dog taber i anvendelighed, og at det, hvis kongen dør, næppe vil kunne anvendes overfor hans efterfølger. Hvis derimod den nuværende kronprins — således som det er påtænkt — ligeledes forpligter sig ved at anerkende den nuværende tilstand, er der dermed efter min opfattelse vundet mere end det, man opgiver med argumentet mod den gamle konge.

Da statsminister von Scavenius, hvis loyale og kloge samarbejde jeg kun kan rose, med spænding venter på mit svar, vil jeg være Dem, højtærede hr. rigsminister, meget taknemlig for en snarlig afgørelse.

Heil Hitler!

Deres meget hengivne

sign. Best.

374.

Indberetning fra general v. Hanneken med forslag om opløsning af den danske hær.

22. januar 1943.

Hemmelig kommandosag.

DEN ØVERSTKOMMANDERENDE FOR
DE TYSKE TROPPER I DANMARK

Hovedkvarteret, den 22. januar 1943.

4 eksemplarer.
1. eksemplar.

Til
a) *værnemagtens overkommando*
Wehrmachtführungsstab
Berlin W 35.
b) *hærens rustningschef og*
den øverstkommanderende for reserven
Berlin, W 35
Tirpitzufer 72—76.

Af samtaler med den danske generalstabschef, general Rolsted, har jeg forstået, at det i danske militære kredse bliver en stadig mere udbredt opfattelse, at Tyskland ikke længere vil kunne vinde krigen.

Denne opfattelse går så vidt som til en forventning om pludseligt sammenbrud for den tyske værnemagt, hvorefter den danske hær må påtage sig at beskytte ikke blot befolkningen, men også tyske tropper, der strømmer ud af Danmark.

Den danske hærs efterretningstjeneste imod os synes stærkt udbygget.

Ganske vist forsikrer danske officerskredse, at de på ingen måde vil finde sig i eventuel landsættelse af engelske tropper i tilfælde af tysk sammenbrud, og at de vil yde modstand mod en engelsk besættelse, men det er mit indtryk, at man ikke kan stole på disse forsikringer.

. . . . . .

Det store officerskontingent er urimeligt. Det rummer også en fare for, at disse ubeskæftigede officerer i særlig grad arbejder på genoprettelsen af forsvarssuveræniteten, og at de er tænkt som en kadre for fremtidige udvidelser.

. . . . . .

Den danske hær har unddraget sig enhver medvirken i kampen mod bolsjevismen. Den danske hær indlader sig ikke i nogen henseende på militært samarbejde med riget, bortset fra fjernelse af nedkastede blindgængere på øerne. Tværtimod; jo længere krigen varer, og jo mere man ser, at Tyskland møder vanskeligheder på enkelte fronter, jo mere forstærkes modstanden.

. . . . . .

Jeg har gentagne gange søgt at gøre hærens ledende officerer opmærksom på uoverensstemmelsen mellem deres og marinens holdning og har i den forbindelse henvist til, at kongen jo er fælles øverstkommanderende, og at det forekommer ejendommeligt, at den ene gren af de væbnede styrker er villig til samarbejde, medens den anden fuldstændig afviser det.

. . . . . .

Jeg kan desuden ikke frigøre mig for det indtryk, at de danske officerer indtager en fjendtlig holdning overfor statsminister von Scavenius' politik. Jeg tror, at der netop fra disse kredse oparbejdes en stærk stemning imod statsministerens tyskvenlige politik. Ikke desto mindre ønsker statsministeren for enhver pris at opretholde hæren. Allerede kravet om aflevering af danske våben beredte ministeriet store vanskeligheder, da afleveringen blev betragtet som et indgreb i suveræniteten.

Det er givet, at kongen og fremfor alt kronprinsen, der efter min opfattelse er os langt mere fjendtligsindet end den gamle konge, vil søge at mobilisere hele befolkningens aktivitet mod en opløsning af hæren. Dog tror jeg, at en appel fra kongen til folket om at slutte op om den danske hær kun vil få ringe virkning på grund af det danske folks manglende interesse for militære spørgsmål.

. . . . . .

I militær interesse må jeg betegne en opløsning af den danske hær med overtagelse af samtlige beholdninger af våben, ammunition, udrustning og mundering for bydende nødvendig.

. . . . . .

Jeg kan på grund af den befuldmægtigedes stilling til sagen og de alvorlige politiske følger, han forudser, og som jeg må anerkende, ikke stille noget forslag om opløsning af den danske hær. Jeg fremlægger imidlertid mine overvejelser for at pege på de farer, jeg venter fra den danske hærs side.

sign. **Hanneken.**

375.

Indberetning fra dr. Best ang. general v. Hannekens forslag om at opløse den danske hær.

25. januar 1943.

3 eksemplarer
1. eksemplar.

I

Et tysk krav om opløsning af den danske hær og overgivelse af samtlige våben, ammunition, udrustning, mundering samt militære akter i tysk besiddelse vil efter min overbevisning blive enstemmigt afvist af alle forfatningsmæssige faktorer i Danmark — regering, rigsdag og konge. Disse vil nemlig i overensstemmelse med hele den danske befolkning i et sådant krav se det første skridt til en formel og definitiv ophævelse af

Danmarks selvstændighed. Ønsket og håbet om at bevare denne selvstændighed er årsagen til, at de forfatningsmæssige faktorer i Danmark er rede til at samarbejde med Tyskland og den tyske besættelsesmagt i alle spørgsmål, der ikke præjudicerer Danmarks politiske fremtid. Træffes der fra tysk side foranstaltninger, der opfattes som præjudicerende Danmarks politiske fremtid, vil den danske stats forfatningsmæssige faktorer — navnlig i betragtning af den øjeblikkelige situation ved fronterne — uden tvivl nægte at medvirke og foretrække at overlade gennemførelsen af og ansvaret for disse foranstaltninger til tyske organer alene.

. . . . . .

Ligeledes vil opløsning af den danske hær, beslaglæggelse af våben etc. kun kunne fuldbyrdes ved tyske foranstaltninger.

Hvis Danmarks forvaltning skal overtages og udøves af det tyske riges befuldmægtigede, vil dette betyde, at der for fremtiden skal indsættes et langt større tysk personale i Danmark, end det er nødvendigt under de nuværende forhold, hvor landet styres af den danske regering og det danske forvaltningsapparat.

. . . . . .

I politisk henseende vil jeg fastslå, at den fjendtlige indstilling i den danske hær, specielt i dens officers- og underofficerskorps — de indkaldte soldater udskiftes jo hyppigt — også er mig bekendt, men ikke bør tillægges særlig betydning. Thi den politiske indstilling i disse kredse stemmer nøje overens med stemningen i mindst 90 % af den danske befolkning. Denne stemning vil jeg karakterisere som en „attentisme", der går ud på at afvente udfaldet af den krig, der foregår, idet man håber på vore fjenders sejr, fordi man venter, at dette vil bringe den gode tid fra før 1939 tilbage.

. . . . . .

Hvis det lykkes at lade danskerne forblive i den tro, at de, uanset hvordan krigen ender, vil være bedst tjent med den passive afventen, så vil man på denne måde lettest og billigst kunne binde Danmark til tyske interesser. Udfra denne „attentistiske" grundindstilling vil, når krigen engang ... til gunst ... den definitive tilknytning til Tyskland kunne finde sted.[1])

. . . . . .

Dette bekræftes af følgende sammenligning: den rigsbefuldmægtigedes administration, der kontrollerer Danmarks næsten 4 mill. indbyggere via en legal dansk regering, omfatter for tiden et personale på ca. 200, medens rigskommissærens forvaltning i Norge, der har ca. 2,8 mill. indbyggere, tæller 3 000 personer.

Da den danske befolkning, der for tiden holdes i tømme af håb og frygt for deres stat og deres forfatning, vil gå over til passiv og aktiv modstand, hvis disse hemninger falder bort, vil — som i andre besatte områder — en forøget indsats af tyske politistyrker blive nødvendig.

. . . . . .

Udenrigspolitisk vil der m.h.t. Sverige og Finland, som med ængstelig interesse følger udviklingen i Danmark, blive tale om en negativ virkning med følger, der ikke kan overses, eftersom opløsningen af den danske hær vil blive betragtet som et brud på tilsagnet af 9. april 1940, og anvendelsen af „norske metoder" i Danmark, som ikke er i krig med Tyskland, vil blive fordømt med større skarphed end forholdene i Norge, der har kæmpet mod Tyskland, og hvis modstand er kendt.

sign. **Dr. Best.**

---

[1]) Den tyske tekst er her mangelfuld.

376.

Telegram fra dr. Best ang. samtale med statsminister Scavenius om afholdelse af rigsdagsvalg.

26. januar 1943.

Telegram
(kodeskriver)

København, den 26. januar 1943 kl. 12,30
Modtaget: — 26. — — - 13,30

Nr. 91 af 26.1.

Den 25. 1. 43 bad statsminister von Scavenius mig om at tage stilling til spørgsmålet om et dansk rigsdagsvalg i foråret 1943. Han henviste til, at folketinget (underhuset) og halvdelen af landstinget (overhuset) i den danske rigsdag efter den danske grundlov skal nyvælges hvert fjerde år, og at den nuværende 4-årige valgperiode udløber den 3. april 1943. Jeg har forbeholdt mig min endelige stillingtagen og gjort opmærksom på, at hvis valget skulle finde sted, måtte der fra tysk side stilles visse betingelser for, hvorledes valget kom til at foregå.

Jeg har af følgende grunde til hensigt at samtykke i valgets afholdelse:

1.) Hvis der ikke afholdes valg, vil der fra og med 3. 4. 43 ikke længere være nogen forfatningsmæssig lovgivende myndighed i Danmark, således at al fremtidig lovgivning, hvadenten den foregår ved kongens eller regeringens forordninger eller ved love, der vedtages af den nuværende, eventuelt forlængede rigsdag, kan blive erklæret ugyldig af domstolene; da alle love udstedes under tysk kontrol og mange efter tysk ønske, er det i tysk interesse, at de danske loves gyldighed ikke kan drages i tvivl.

2.) Indrepolitisk vil tilladelsen til at afholde valg blive opfattet som et plus for regeringen Scavenius. Da samlingspartierne, der er basis for regeringen Scavenius, vil gå ud af valget med stort flertal, vil valget tillige blive en slags folkeafstemning for Scavenius. Dette er helt i tysk interesse.

3.) Også udenrigspolitisk turde det være i tysk interesse at vise, at der under det tyske besættelsesstyre i Danmark kan afholdes et normalt rigsdagsvalg.

Jeg har til hensigt at stille følgende betingelser med hensyn til de former, hvorunder valget afholdes:

1.) Valget skal foregå på det senest lovlige tidspunkt (for at give en eventuel forbedring af hele krigssituationen mulighed for at øve indflydelse).

2.) Valget skal udskrives med den kortest mulige frist før valgdagen (for at gøre perioden med politisk spænding og forventning kort).

3.) Der må ikke foregå nogen som helst offentlig valgagitation (hvilket kan gennemføres ved, at samlingspartierne selv træffer beslutning herom).

4.) De danske arbejdere og frivillige i riget skal have mulighed for at afgive deres stemme (på samme måde som de danske søfolk, der afgiver deres stemme på konsulaterne).

Disse betingelser vil utvivlsomt uden indvendinger blive accepteret af den danske regering.

Føreren for DNSAP, dr. Clausen, anser et rigsdagsvalg, der afholdes på de af mig påtænkte betingelser, for meget ønskeligt og håber på stemmefremgang, navnlig ved hjælp af de danske arbejdere i riget.

Dr. Best.

377.

Instruks fra rigsudenrigsminister v. Ribbentrop ang. dr. Bests genoptagelse af forbindelsen med det danske kongehus.

28. januar 1943.

Skal altid opbevares under lukke.

Telegram
(kodeskriver)

Særtog, den 28. januar 1943 kl. 2,10
Modtaget: — 28. — — - 2,45

Nr. 201 af 28.1. Rigsudenrigsministeren 40/R

Diplogerma *København*

Til den befuldmægtigede personlig.

Jeg er principielt indforstået med, at De imødekommer kongens og kronprinsregentens ønske og på basis af den nuværende tilstand optager personlig forbindelse og umiddelbart samarbejde med dem begge.

Inden De henvender Dem til danskerne om denne sag, anmoder jeg Dem dog om at indberette, hvorledes De tænker Dem denne kontakt gennemført i praksis, og hvilke virkninger samarbejdet efter Deres opfattelse vil få. Navnlig anmoder jeg Dem om detailleret at indberette, under hvilke protokollariske former denne personlige forbindelse skal foregå ved officielle højtideligheder og modtagelser, også i forhold til andre staters diplomatiske repræsentanter, da det udadtil må undgås, at det får udseende af, at De alligevel er akkrediteret hos kongen.

Ribbentrop.

Videresendt som nr. 139
til Diplogerma København.
Berlin, den 28.1.1943.
Personligt chiffertelegram.

378.

Telegram fra dr. Best ang. formen for genoptagelse af forbindelsen med kronprins Frederik.

28. januar 1943.

Skal altid opbevares under lukke.

Telegram
(kodeskriver)

København, den 28. januar 1943 kl. 13,00
Modtaget: — 28. — — - 13,30

Nr. 98 af 28.1. CITISSIME!

Til rigsudenrigsministeren personlig.

I besvarelse af telegram nr. 139*) af 28. januar 1943.

Jeg påtænker at optage forbindelsen med kronprinsregenten og kongen i den form, at jeg efter en gennem statsminister von Scavenius formidlet aftale og ledsaget af stats-

*) Særtog 201 ved protokollen.

ministeren aflægger besøg hos kronprinsen og kongen. Disse besøg på Amalienborg slot skal ganske vist have en værdig form, men det ceremoniel, der er sædvanligt ved modtagelsen af nye gesandter (afhentning i en statskaret under ledsagelse af overhofmarskallen o. s. v.), skal der ses bort fra. Derefter har jeg til hensigt med visse mellemrum at gentage disse besøg, når det synes påkrævet eller hensigtsmæssigt, for at drøfte konkrete spørgsmål eller for at støtte statsminister von Scavenius' politik.

Ved audienser (andre foranstaltninger kommer for tiden ikke på tale) vil det blive aftalt, at jeg — ligesom allerede tidligere gesandt von Renthe-Fink — modtages forud for og adskilt fra de andre staters diplomatiske repræsentanter.

Jeg anmoder endvidere om afgørelse af, hvorvidt jeg efter at have optaget forbindelsen med kronprinsregenten og kongen til given tid skal præsentere den nye øverstkommanderende for de tyske tropper i Danmark, general von Hanneken, for kronprinsregenten og kongen.

Dr. Best.

379.

Indberetning fra dr. Best ang. afholdelse af danske rigsdagsvalg.

29. januar 1943.

Telegram
(kodeskriver)

København, den 29. januar 1943 kl. 13,25
Modtaget: — 29. — — - 14,35

Nr. 103 af 29.1. CITO!

I besvarelse af telegrafisk instruks nr. 144*) af 28. 1. 1943.

Angående betænkelighederne ved at tillade rigsdagsvalg i Danmark ønsker jeg at indtage følgende holdning:

1. De betingelser, som jeg agter at stille for afholdelsen af valget, vil ikke afsvække det gunstige indtryk indadtil og udadtil, fordi beslutningen vil fremtræde som resultat af et dansk initiativ, og navnlig fordi beslutningen om at give afkald på agitation vil blive truffet af samlingspartierne og motiveret med hensynet til den nationale værdighed.

2. Et forbud mod valget vil fremkalde større indrepolitisk uro end dets gennemførelse.

3. Scavenius regner ikke med en særlig stærk fremgang for de konservative. Men selv i dette tilfælde kan det ikke ventes, at dette parti bryder ud, da samlingsparolen virker stærkere, og da de konservative, som efter kongens ønske er gået ind i regeringen Scavenius, ingenlunde vil kunne modsætte sig kongens politiske linie, efter at jeg har optaget forbindelse med ham.

4. Selvfølgelig må der som følge af min linie også gives tilladelse til kommunale valg, hvis resultat bliver ganske uden betydning for den politiske situation i Danmark. „Tyskvenlige" elementer kan ikke være os til nogen nytte i de kommunale repræsentationer, andre vil ikke skade os.

*) Pol VI 90

5. Et forbud mod valget vil i langt højere grad styrke tilknytningen til det parlamentariske system end valget af en rigsdag, der — selvom den vælges under parolen: indre afstandtagen fra Tyskland — vil betyde et plebiscit for regeringen Scavenius og helt og holdent føje sig efter den tyske linie.

6. At der ikke foretages valg i England, medens der vælges i Danmark, kan kun bogføres som et aktiv for os.

7. Selvfølgelig kan der findes en formel, hvorved grundlovsbrudet som følge af, at der ikke afholdes valg, på en eller anden måde camoufleres. Men da det netop er den danske grundlovs idé, at den er absolut og ikke tillader nogen undtagelses- og nødret, vil det juridisk ikke kunne bestrides, at der efter den 3. 4. 1943 ikke længere findes nogen legal lovgivende myndighed i Danmark; det vil selvfølgelig til enhver tid være muligt for os at foretage et halvt eller helt systemskifte i Danmark. Dette vil imidlertid være i strid med min instruks fra Føreren om indtil videre at overholde legaliteten i Danmark, medmindre særlige grunde gør et systemskifte nødvendigt. En sådan grund foreligger ikke for tiden.

8. Endelig vil jeg fastslå, at jeg ikke ifølge rigsudenrigsministerens bestemmelse vil være i stand til at optage forbindelse med kongen på et tidspunkt, da jeg som „morgengave" til ham må medbringe et efter min egen overbevisning unødvendigt forbud mod rigsdagsvalget.

Dr. Best.

380.

Telegram fra statsminister Scavenius til rigsudenrigsminister v. Ribbentrop i anledning af 10 års dagen for den nationalsocialistiske magtovertagelse.

30. januar 1943.

Telegram
fra København den 30. januar 1943

Hans Excellence
hr. rigsudenrigsminister von Ribbentrop
Berlin.

I anledning af ti års jubilæet i dag for det nationalsocialistiske partis magtovertagelse, som højtideligholdes midt i den store kamp for opbygningen af det nye Europa, føler jeg trang til at sende Deres Excellence de hjerteligste lykønskninger.

Erik Scavenius.

381.

Instruks fra rigsudenrigsminister v. Ribbentrop ang. dr. Bests genoptagelse af forbindelsen med det danske kongehus.

31. januar 1943.

Skal altid opbevares under lukke.

Telegram

(kodeskriver)

Særtog, den 31. januar 1943 kl. 19,25
Modtaget: — 31. — — - 20,15

Telko-nr. 223.

Diplogerma København (fjernskrivelse kodeskriver)

Rigsudenrigsministeren 42/R Særtog, den 30. januar 1943.

Til den befuldmægtigede personlig.

Jeg er indforstået med, at De nu optager forbindelse med kronprinsregenten og kongen i den af Dem foreslåede form og aflægger besøg hos kronprinsen og kongen og også gentager disse besøg med visse mellemrum, hvis De anser det for påkrævet for at støtte vor politik i Danmark og for at drøfte konkrete spørgsmål.

Jeg anmoder Dem dog om at gøre det fuldstændig klart for statsminister Scavenius, at der ved dette faktiske samarbejde ikke sker nogen ændring i Deres nuværende forhold som rigets befuldmægtigede. Endvidere må det gøres fuldkommen klart for danskerne, at man ikke, ved at der optages personlig kontakt mellem kongen og Dem, fra vor side har påtænkt at akkreditere rigets repræsentant hos den danske konge.

Jeg anmoder Dem om at undlade en præsentation af general von Hanneken for kronprinsregenten og kongen.

Ribbentrop.

Påtegning:
Videresendt som nr. 163
til Diplogerma København
Berlin, den 31.1.43.
Personligt chiffertelegram.

382.

Telegram fra dr. Best ang. den første samtale med kronprins Frederik.

4. februar 1943.

Skal altid opbevares under lukke.

Telegram

(kodeskriver)

København, den 4. februar 1943 kl. 16,15.
Modtaget: — 4. — — - 16,40.

Nr. 126 af 4.2. CITISSIME!

Til rigsudenrigsministeren personlig.

I besvarelse af telegram nr. 163*) af 31. 1. 43 indberetter jeg:

Via statsminister von Scavenius er det blevet aftalt, at min første samtale med kronprinsregenten skal foregå lørdag den 6. 2. 43. Samtalen vil udelukkende finde sted på grundlag af de af os stillede betingelser og under de af mig foreslåede former. Hvor-

*) Pol VI ... (særtog nr. 223) ved Pol VI

når besøget hos kongen, der igen er sengeliggende på grund af sygdom, vil finde sted, afhænger af kongens befindende.

Jeg vil være meget taknemlig, hvis jeg inden i morgen kan få en positiv afgørelse med hensyn til mine forslag om vor stilling til det danske rigsdagsvalg, da ordningen af de forhold, hvorunder valget kan finde sted i overensstemmelse med de tyske ønsker, vil være et egnet tema for samtalen med kronprinsen og statsministeren. Derimod vil det være meget pinligt for mig, hvis jeg på et spørgsmål om valget må svare, at jeg stadig ikke kan tage stilling hertil, skønt den danske forespørgsel allerede blev rettet til mig den 25. 1. 43. Dette vil ikke svare til den form og det tempo for samarbejdet, som jeg gennem et kvart år har vænnet danskerne til.

Best.

Påtegning:
Videresendt som nr. 516
til særtog Westfalen.
Berlin, den 4.2.43.
Personligt chiffertelegram.

383.

Telegram fra dr. Best ang. samtale med kronprins Frederik.

6. februar 1943.

Skal altid opbevares under lukke.

Telegram
(hemmelig kode)

København, den 6. februar 1943 kl. 17,00.
Modtaget: — 6. — — - 18,10.

Nr. 131 af 6.2.

Til rigsudenrigsministeren personlig.

I dag, den 6. februar, fandt min første kontakt med kronprinsregenten sted. Statsminister von Scavenius kørte med mig i min vogn til Amalienborg slot. Under samtalen på tremandshånd bestræbte kronprinsen sig nærmest for at være udpræget elskværdig, dog blandet med nogen forlegenhed. Han takkede først — også på kongens vegne — for mit besøg og overbragte kongens beklagelse af, at han på grund af sin sygdom (han er sengeliggende på grund af et sår på foden) endnu ikke kunne modtage mig, men håbede, at dette ret snart ville være muligt. Efter de sædvanlige spørgsmål, om jeg var kommet i orden i København og følte mig vel tilpas, berørtes i gennemgående konstaterende og bekræftende former spørgsmål vedrørende samarbejdet mellem regeringen og mig, Danmarks kulforsyning, udøvelsen af værnemagtens jurisdiktion i Danmark, behandlingen af den danske presse og andre praktiske spørgsmål. Kronprinsen fremkom ikke med besværinger eller ønsker i en eneste sag, men betonede atter og atter, at efter omstændighederne gik alt godt, og at det med god vilje også fremdeles kunne gå godt. Fortiden blev ikke berørt med et eneste ord. Samtalen varede 25 minutter. Statsminister von Scavenius var meget tilfreds med den.

Dr. Best.

384.

Indberetning fra dr. Best ang. betydningen af den genoptagne forbindelse med det danske kongehus.

11. februar 1943.

Afskrift.

DET TYSKE RIGES BEFULDMÆGTIGEDE
I DANMARK

København, den 11. 2. 1943.

Højtærede hr. rigsminister.

Optagelsen af den direkte forbindelse med det danske kongehus, der er sket på grundlag af Deres tilladelse, har skaffet riget to politiske fordele:

1. Den nye tilstand i forholdet mellem riget og Danmark er ved det danske statsoverhoveds afgørelse frivilligt blevet anerkendt.

2. I selve Danmark har dette skabt stor tilfredshed og beroligelse, hvorved statsminister von Scavenius' stilling er blevet overordentlig styrket og opfyldelsen af de nødvendige krav i forbindelse med besættelsen samt af rigets øvrige interesser lettet meget.

(Hvor ubehagelig vor politik er for fjenden, fremgår af meddelelser fra tillidsmænd, hvorefter sabotagehandlingerne o. s. v. i Danmark efter britisk ordre skal mangedobles for at tvinge os til at indføre „norske metoder"!).

Jeg har til hensigt ikke at blive stående ved de således opnåede fordele, men ved en stadig påvirkning af kronprinsen og kongen, hvilket jeg anser for at være muligt og have gode udsigter, at opnå yderligere fordele for riget. Fremfor alt må man ikke blot få den med kongehuset intimt forbundne danske hær til at ændre sin tyskfjendtlige holdning, men også få så mange som muligt af de overtallige officerer og underofficerer til med kongens udtrykkelige tilladelse at tage orlov for at gøre tjeneste i den tyske værnemagt. Der findes unge danske officerer, der gerne vil være rigtige soldater, men som hidtil af deres faneed er blevet holdt tilbage fra at gå ud af den danske og over i den tyske værnemagt. Disse forhindringer ønsker jeg at fjerne ved hjælp af kongehuset — jeg er sikker på regeringen, men den har ingen indflydelse på hæren.

Resultatet af denne bestræbelse kan dog blive tvivlsom på grund af følgende ordre, som den øverstkommanderende for de tyske tropper i Danmark, general i infanteriet von Hanneken den 6.2.1943 har modtaget fra OKW-Wehrmachtführungsstab:

> „Føreren har anordnet, at der ikke sker nogen ændring i de den øverstkommanderende over de tyske tropper i Danmark givne retningslinier for hans forhold overfor det danske kongehus. Ordren om, at der ved dødsfald eller mindedage i det kgl. hus ikke må flages af den tyske værnemagt, forbliver ligeledes i kraft."

Også jeg går af saglige og af taktiske grunde ind for, at de tyske militære kommandoinstanser i vidt omfang indtager en reserveret holdning i forhold til repræsentanter for den danske stat, indbefattet kongehuset. Men når den øverstkommanderende over de tyske tropper fremdeles ganske ignorerer kongen, vil dette i den danske hær, som jo skal samarbejde med den øverstkommanderende — ikke med mig —, virke hemmende på den omstilling, vi tilstræber, og styrke de tyskfjendtlige tendenser. Også den danske marine, der villigt og med gode resultater samarbejder med vor marine, kommer derved i en situation, som hindrer, at en oprigtig forståelse med os kommer til fuld udfoldelse.

En voldsom reaktion vil indtræde, hvis den gamle konge dør og den tyske værnemagt nægter ham enhver æresbevisning. Man vil ikke forstå dette, efter at kongen nu pány har givet efter og accepteret en af riget ønsket udvikling af det tysk-danske forhold. Selv ved socialdemokraten Staunings grav blev der dog nedlagt en krans fra Føreren!

Jeg anmoder Dem derfor, hr. rigsminister, om at udvirke hos Føreren, at den øverstkommanderende for de tyske tropper i Danmark ved lejlighed må blive præsenteret for kongen henh. kronprinsregenten, og at forbudet mod flagning ophæves.

Man kan eventuelt overveje at gøre genoptagelsen af en officiel forbindelse mellem den øverstkommanderende for de tyske tropper og kongen afhængig af, at der til den danske hær udstedes bestemte, af os ønskede ordrer angående orlov med henblik på tjeneste i den tyske værnemagt o. lign. Psykologisk vil dette ganske vist ikke være behændigt, fordi sådanne ordrer i øjeblikket let kan opfattes som afpresset og påvirke også de velvilligt indstilledes ønske om at melde sig. Det svarer mere til den danske karakter, at en sådan ordning først forberedes gennem meningsudvekslinger mellem de kompetente personer. Jeg betragter det som min politiske opgave at tilvejebringe disse meningsudvekslinger. Skulle Føreren imidlertid ønske bestemte betingelser, så tvivler jeg ikke på, at man fra dansk side vil være imødekommende.

Indtil jeg modtager besked fra Dem, hr. rigsminister, vil jeg behandle eventuelle danske spørgsmål på det overfor omtalte område henholdende.

Heil Hitler!

Deres hengivne

sign. **Werner Best.**

385.

Instruks fra rigsudenrigsminister v. Ribbentrop ang. valgene til den danske rigsdag.

13. februar 1943.

Skal altid opbevares under lukke.

Telegram
(kodeskriver)

Særtog, den 13. februar 1943 kl. 1,20.
Modtaget: — 13. — — - 1,45.

Rigsudenrigsministerens kontor/65/R.

Nr. 309 af 13. 2.

1.) Chiffreringskontor Telko.
2.) Diplogerma København.
chiffertelegram (hemmelig kode).

Til den befuldmægtigede personlig.

Rigsudenrigsministeren anmoder Dem om følgende nærmere oplysninger angående spørgsmålet om nyvalg til den danske rigsdag:

1.) Som resultat af disse nyvalg venter De en tilvækst for det danske nationalsocialistiske parti. Det er af interesse at vide, hvor stor denne tilvækst efter Deres skøn talmæssigt vil blive, og hvilken stilling Clausens parti derefter vil kunne indtage i forhold til de andre partier.

2.) Det er her ikke bekendt, hvilke danske partier foruden Clausens der er positivt indstillet til os. Vil De derfor give et kort overblik over de partier, der er venligt

eller fjendtligt indstillet overfor os, og i den forbindelse oplyse, hvilke forandringer De efter nyvalgene venter Dem til vor fordel for disse partiers vedkommende.

3.) Er De af den opfattelse, at det med sikkerhed kan forhindres, at os fjendtligsindede partier styrkes ved nyvalgene? Det ubehagelige indtryk, som derved vil blive skabt, må ubetinget undgås.

4.) Angående spørgsmålet om valgagitationen anmoder rigsudenrigsministeren Dem overveje, hvorvidt et valg virkelig kan gennemføres uden nogen som helst agitation, eller om en sådan ordning kan udnyttes propagandistisk af vore fjender. I tilfælde af at De skulle foreslå, at en valgagitation gennemføres, må der træffes beslutning om egnede valgparoler, f. eks. at Danmark vil stå fast på princippet om ikke aktivt at deltage i krigen, og at det vil gå ind for samarbejde med Tyskland i anti-bolsjevikisk retning; det må også fastslås, hvilket parti der skal udbrede sådanne valgparoler.

Rigsudenrigsministeren anmoder Dem om omgående at tage stilling til disse spørgsmål.

Sonnleithner.

Påtegning:
Videresendt som nr. 231
til Diplogerma København.
Berlin, 13.2.43.
Personligt chiffertelegram.

386.

Telegram fra dr. Best ang. udsigterne for valget til folketinget.

13. februar 1943.

Skal altid opbevares under lukke.

Telegram
(hemmelig kode)

København, den 13. februar 1943 kl. 17,30.
Modtaget, — 13. — — - 18,45.

Nr. 148 af 13. 2.

Til rigsudenrigsministeren personlig!

I besvarelse af telegrafisk instruks nr. 231*)/13 af 13. februar indberetter jeg:

1.) DNSAP opnåede 31 000 stemmer ved rigsdagsvalget i 1939. Dr. Clausen regner på grundlag af den medlemstilvækst, der hidtil er sket, og også når alle ugunstige omstændigheder tages i betragtning, med mindst 50 000 stemmer ved det nye valg. Men selvom partiet kun bevarer sit hidtidige stemmetal, vil dette ikke forringe dets anvendelighed som redskab for den tyske politik. Dets betydning ligger ikke i dets størrelse, men i dets eksistens, hvorved de øvrige partier henh. befolkningsgrupper underkastes et vist pres.

Heller ikke efter valget vil partiets deltagelse i regeringen komme på tale af de samme grunde som i november 1942, og det tilstræbes heller ikke af dr. Clausen.

2.) Partierne i den danske rigsdag er for tiden følgende:

Socialdemokrater (64 mandater), venstre (30 mandater), konservative (26 mandater), radikale (14 mandater), bondepartiet (4 mandater), nationalsocialister (3 mandater), slesvigske parti (1 mandat).

De fire førstnævnte partier er grundlaget for regeringen Scavenius og fører forsåvidt i praksis en protysk politik, skønt man ikke kan karakterisere deres organisation og deres tilhængere som „tyskvenlige". Heri vil der heller ikke ske nogen ændring ved

*) Pol VI V. S.

nyvalgene. Fordelen for den tyske politik vil netop ligge deri, at disse fire „samlingspartier" igen opnår det overvejende flertal af alle stemmer, og at dette resultat vil være en positiv folkeafstemning for regeringen Scavenius, der støttes af disse partier.

3.) Statsminister von Scavenius har i dag på mit spørgsmål påny forsikret mig om, at han ikke regner med væsentlige forskydninger i partiernes stemmetal. Chancerne for det konservative parti, der må betragtes som særlig fjendtlig indstillet, er i den sidste tid blevet stærkt forringet på grund af statsministerens resultater, der anerkendes af hele befolkningen, således at det efter hans opfattelse ikke vil vinde meget på bekostning af venstre og de radikale (statsministerens parti). Socialdemokraterne som langt det stærkeste parti behøver ikke at nære frygt for tab til de konservative; de vil som en af deres førende kandidater opstille den som tyskvenlig kendte socialminister Lauritz Hansen.

Det står fast, at regeringens styrke og sammensætning under ingen omstændigheder vil blive berørt af valgresultatet.

4.) Med hensyn til spørgsmålet om valgagitationen har statsminister von Scavenius i dag påny overfor mig bekræftet, at valget kan gennemføres uden agitation. Han er ligesom jeg af den opfattelse, at det ingenlunde kan udnyttes af fjenden, at man fra dansk side har givet afkald på agitation. Han henviste derimod påny til, at et forbud mod valget ville berede ham store retlige og politiske vanskeligheder og fremfor alt af fjenden — som man allerede kan mærke det tangeret i den britiske radiopropaganda — voldsomt vil blive udnyttet mod ham og mod den tyske politik i Danmark.

Dr. W. Best.

387.

Notits af gesandt v. Grundherr ang. de danske rigsdagsvalg.

18. februar 1943.

Hemmelig!

ad Pol VI 7858 hemmelig.

I anledning af telegrafisk indberetning nr. 148 af 13.2. fra København.

Den rigsbefuldmægtigede dr. Best er i første række interesseret i at styrke stats- og udenrigsminister Scavenius' indrepolitiske stilling derigennem, at vi ved at respektere den danske grundlov lader nyvalg til rigsdagen finde sted. I den forbindelse anfører han efter mit skøn med rette, at der ikke kan ventes en svækkelse af de 4 samlingspartier, der er grundlaget for regeringen Scavenius (socialdemokrater, venstre, konservative og radikale). Uden tvivl vil disse 4 partier, som dr. Best bemærker, få det overvejende flertal af alle stemmer.

Om og i givet fald hvilke forskydninger der vil ske indenfor de enkelte partier, er vanskeligere at bedømme; meget væsentlige turde disse forskydninger næppe blive. Valgresultatet for DNSAP Clausen vil efter mit skøn i hvert fald vise, at det drejer sig om et procentvis svagt parti. Kun dette parti kan sammen med det slesvigske parti (f. t. 1 mandat) karakteriseres som udpræget tyskvenligt. Det konservative parti, der uden tvivl må betragtes som særlig tyskfjendtligt, vil måske kunne indkassere nogle gevinster.

Vor tilladelse til afholdelse af valgene vil i propagandamæssig henseende få en særlig gunstig virkning ikke alene i Finland, men også i Sverige.

Hermed

til rigsudenrigsministerens kontor.

Berlin, den 18. februar 1943.

sign. **Grundherr.**

388.

Brev [fra statssekretær E. v. Weizsäcker] til dr. Best ang. de danske rigsdagsvalg.

[?] februar 1943.

Berlin, den februar 1943.

Hr. gesandt dr. Best
København

Højtærede dr. Best![1])

Vi har haft en drøftelse af spørgsmålet, om og på hvilke betingelser afholdelse af de nødvendige nyvalg til parlamentet i Danmark politisk kan anbefales. De er gået ind for valgene. Jeg nærede en vis tvivl. Denne har jeg dog skudt i baggrunden for ikke at formindske Deres glæde over at tage et ansvar. Jeg skal ikke påny drøfte dette spørgsmål. Rigsudenrigsministerens henh. Førerens afgørelse må afventes. At drøfte selve sagen er ikke formålet med mit brev.

Derimod skriver jeg, fordi det meddeles mig, at De voldsomt har kritiseret Auswärtiges Amts standpunkt til sagen. Også dette kan accepteres. A. A. er vant til at høre kritik fra sine underordnede poster i udlandet. Sålænge den bevæger sig på saglig grund, er der heller intet at sige dertil. Den underordnede kritiserer, og den overordnede træffer afgørelsen, begge efter bedste vidende, således er det nu engang.

Men nu hører jeg, at De i Deres kritik har indblandet en formodning om, at A. A. opponerede mod Deres indstilling, fordi det ikke undte Dem et resultat i denne sag. Jeg anser det for udelukket, at en sådan formodning nogensinde kan være næret, endsige udtalt af Dem. Thi den ville jo insinuere intet mindre, end at man var parat til af nederdrægtige motiver at lægge hindringer i vejen for et heldigt resultat af rigets politik. Jeg afholder mig derfor fra ethvert svar på en sådan insinuation. Tværtimod skriver jeg ovenstående til Dem for at give Dem lejlighed til fuldstændig at dementere denne påstand.

Heil Hitler!

Deres

---

[1]) En vedlagt notits bærer følgende tekst, skrevet af Weizsäcker:

„*Understatssekretær Pol.*
Hermed brevudkast til dr. Best.
Bedes videregivet til gesandt v. Grundherr, med hvem jeg allerede kort har talt om det videre fornødne.
Ws 10."

Herunder er med Woermanns håndskrift tilføjet:

„Fra mine kilder er der ikke blevet meddelt mig noget om det side 2 anførte.
W 10."

(Side 2 i det pågældende udkast svarer til sidste stykke i ovenstående oversættelse.)

389.

Notits af gesandt Schnurre ang. general v. Hannekens forslag om at opløse den danske hær.

17. februar 1943.

ad Pol I M 286 hemmelig rigssag

Notits
vedrørende opløsning af den danske hær.

Oberst von Tippelskirch, OKW — Wehrmachtführungsstab — meddelte mig i eftermiddag telefonisk, at chefen for værnemagtens overkommando efter indstilling fra general Jodl har bestemt, at general von Hannekens ønske om opløsning af den danske hær eller evt. beslaglæggelse af samtlige våben og udrustningsgenstande ikke skal imødekommes. Derimod skal det meddeles den danske regering, at resterne af den danske hær vil blive opløst, såfremt der konstateres blot den mindste modstand. Officererne vil i så fald blive overført til tysk krigsfangenskab.

Oberst v. Tippelskirch spurgte, hvorvidt Auswärtiges Amt ønskede denne meddelelse overbragt den danske regering ad militær vej eller over det tyske riges befuldmægtigede. Jeg lovede oberst v.Tippelskirch svar i morgen formiddag, men meddelte ham som min personlige opfattelse, at det forekom mig bedst at lade en sådan meddelelse tilgå den danske regering gennem det tyske riges befuldmægtigede.

Berlin, den 17. februar 1943.

sign. **Schnurre.**

390.

Telegram fra dr. Best ang. en advarsel til kronprins Frederik om den danske hærs holdning.

19. februar 1943.

Skal altid opbevares under lukke.

Telegram
(hemmelig kode)

København, den 19. februar 1943 kl. 14,15.
Ankommet: — 19. — — - 14,40.

Nr. 171 af 19. 2.

Som svar på telegram af 18. ds. nr. 259*)

En advarsel til den danske regering vil være i overensstemmelse med min politik, hvis jeg kan give den omtrent følgende form:

Den fjendtlige holdning, der udvises af den danske hær og navnlig af mange officerer, har medført, at der i den tyske værnemagt hersker den største mistillid til den danske hær,

*) Pol I M 286 hemmelig rigssag III

hvorfor der fra tysk militær side overvejes radikale forholdsregler med henblik på mulige kamphandlinger på dansk område. Rigsregeringen vil for at opretholde den hidtil fulgte politik overfor Danmark helst undgå forholdsregler mod den danske hær, men må kræve visse garantier mod militære farer, som den tyske værnemagt har betragtet det som sin pligt at gøre opmærksom på. Den bedste garanti vil være en tydelig ændring i den danske hærs indstilling til Tyskland. Hvis f. eks. orlov til danske officerer, der ønsker at gøre tjeneste i den tyske værnemagt, bliver bevilget åbent og oprigtigt, d. v. s. uden at de pågældende officerer bliver betragtet som kompromitterede, og hvis et antal yngre danske officerer benytter sig deraf, kan den nuværende mistillid erstattes af tillid og kammeratskab. Hvis derimod situationen skærpes og blot den ringeste fjendtlige handling mod den tyske værnemagt fra den danske hærs eller dens personels side konstateres, vil de eksisterende rester af hæren ufortøvet blive opløst og de danske officerer ført i krigsfangenskab.

En sådan meddelelse bør tilstilles den danske regering gennem mig og bør helst samtidig meddeles kronprins-regenten i en samtale. Jeg anser det ikke for formålstjenligt, at meddelelsen overbringes af den øverstkommanderende for de tyske tropper.

Dr. Best.

391.

Notits af gesandt Schnurre ang. advarslen til kronprins Frederik om den danske hærs holdning.

20. februar 1943.

Hemmelig rigssag.

6 eksemplarer
Dette er nr. 3.

ad Pol I M 504/hemmelig rigssag

Notits
til telegrafisk indberetning fra København nr. 171 af 19. februar d.å.

Den øverstkommanderende for de tyske tropper i Danmark har i en skrivelse til værnemagtens overkommando foreslået at opløse resterne af den danske hær (ca. 6 000 mand) og overtage, hvad den har tilbage af våben, ammunition og udrustningsgenstande. General von Hanneken motiverer sit standpunkt med efterretninger om de danske officerers voksende upålidelighed. Det tyske riges befuldmægtigede har i en skrivelse til den øverstkommanderende og i en indberetning til Auswärtiges Amt meddelt sine politiske betænkeligheder ved forholdsregler af denne karakter og har henstillet, at man tager afstand derfra. Han henviser til, at et sådant tysk krav efter hans overbevisning vil blive kategorisk afvist af alle den danske stats forfatningsmæssige faktorer — regering, rigsdag og konge. Vi vil i så fald blive tvunget til selv at gennemføre disse forholdsregler, hvilket vil kræve et betydeligt personale. Det må forudses, at spørgsmålet vil give anledning til et fuldstændigt systemskifte, da der ikke kan dannes en regering, som accepterer det tyske krav. — Hertil kommer, at den *danske marine* også efter de militære myndigheders opfattelse samarbejder godt med os og løser nødvendige opgaver.

Værnemagtens overkommando mener ikke at kunne gå ind på general von Hannekens ønsker og betragter fortrinsvis generalens indberetning fra det synspunkt, at han i påkommende tilfælde vil være sikker på rygdækning. For til en vis grad at imødekomme general von Hannekens forslag ønsker chefen for værnemagtens overkommando, at der gives danskerne en advarsel om, at de resterende dele af den danske hær vil blive opløst,

såfremt der mærkes blot den ringeste modstand, og at officererne i så fald vil blive overført til tysk krigsfangenskab.

Værnemagtens overkommando har meddelt dette med anmodning om stillingtagen, specielt ønskes oplyst, om meddelelsen bør gives ad militær vej eller gennem den befuldmægtigede.

Det tyske riges befuldmægtigede, hvis opfattelse man har afæsket, foreslår, at han selv meddeler den danske regering og kronprinsregenten den i hans telegrafiske indberetning af 19. februar nr. 171 formulerede erklæring til den danske regering.

Med hensyn til dr. Bests udkast vil det være hensigtsmæssigt i anden sætning at stryge ordene „mod militære farer, som den tyske værnemagt har anset det for sin pligt at gøre opmærksom på". Iøvrigt har man intet at indvende mod erklæringen og dens overbringelse til den danske regering og kronprinsregenten gennem dr. Best. Jeg anmoder om fuldmagt til at drøfte dette spørgsmål med værnemagtens overkommando på grundlag af dr. Bests forslag.

Over
ambassadør Ritter og
statssekretæren
til rigsudenrigsministeren
med anmodning om afgørelse.

Berlin, den 20. februar 1943.

sign. **Schnurre.**

392.

Notits af statssekretær E. v. Weizsäcker ang. samtale med gesandt Mohr om de danske valg.

23. februar 1943.

Statssekretæren nr. 120 *Berlin, den 23. februar 1943.*

Den *danske* gesandt strejfede i dag pånyt overfor mig spørgsmålet om valgene til det danske storting. Han ville fastslå, at den danske forfatning ikke hjemler nogen forlængelse af valgperioden, og at enhver afvigelse fra forfatningen kræver efterfølgende godkendelse af et nyvalgt storting.

Iøvrigt sagde hr. Mohr, at den 3. april var skæringsdagen, på hvilken stortingsmedlemmernes mandater udløber. For at styrke hr. Scavenius' stilling som statsminister (d. v. s. ministerpræsident) vil en snarlig tysk godkendelse af valget være ønskelig.

Hermed
(telegrafisk)
til rigsudenrigsministeren.

sign. **Weizsäcker.**

393.

Telegram fra dr. Best ang. rigskansler Hitlers instruks til general v. Hanneken om advarslen til kronprins Frederik vedr. den danske hærs holdning.

5. marts 1943.

Skal altid opbevares under lukke.

Telegram
(hemmelig kode)

København, den 5. marts 1943 — kl. 20,15.
Ankommet: — 5. — — — - 21,15.

Nr. 240 af 5.3.43.

General v. Hanneken har den 2. marts 1943 meddelt mig, at han fra værnemagtens overkommando har modtaget et telegram af følgende ordlyd: Føreren har efter indstilling fra Auswärtiges Amt bestemt, at den rigsbefuldmægtigede skal overbringe den danske regering og kronprinsregenten en meddelelse vedr. den danske hær. Ordlyden af denne meddelelse er anført i telegrammet og svarer nøjagtigt til mit forslag i telegram nr. 185*) af 22. februar 1943 til Auswärtiges Amt. Da jeg endnu ikke selv har modtaget en tilsvarende meddelelse, anmoder jeg om snarest at blive underrettet om den af værnemagtens overkommando meddelte førerinstruks.

Dr. Best.

*) ved Pol. I M

394.

Telegram fra dr. Best ang. DNSAPs chancer ved valget til folketinget.

11. marts 1943.

Skal altid opbevares under lukke.

Telegram
(hemmelig kode)

København, den 11. marts 1943 kl. 19,40.
Modtaget: — 11. — — - 20,40.

Nr. 269 af 11. 3.

Til rigsudenrigsministeren personlig.

I anledning af telegram nr. 367*) af 10. marts indberetter jeg, at det efter min opfattelse ikke kan befrygtes, at dr. Fritz Clausens parti lider noget tab ved folketingsvalget. Dr. Clausen selv er nu som tidligere yderst tillidsfuld og regner med gode resultater (i sine beregninger svinger han mellem 8 og 15 mandater), som jeg dog ikke tror på.

Talmæssigt kan følgende konstateres: Ved valget i 1939 opnåede dr. Clausen 3 mandater, hvoraf det ene atter gik tabt for ham på grund af det valgte folketingsmedlems

*) Pol. VI uden nummer.

frafald. Da der ved valget i 1939 med 31 000 stemmer blev opnået 3 mandater, og da dr. Clausen i dag hævder at have ca. 30 000 indskrevne partimedlemmer, turde ved dette valg partimedlemmernes stemmer omtrent være tilstrækkelige til pånyat opnå de 3 mandater fra 1939. Dr. Clausen regner imidlertid både med en tilvækst af stemmer i selve Danmark og navnlig med stemmer fra de mindst 30 000 danske arbejdere i riget og fra de danske frivillige. Endelig har dr. Clausen i den sidste tid drevet en meget behændig propaganda i Nordslesvig (i forståelse med føreren for den tyske folkegruppe), som vel vil føre til, at foruden mange danske i Nordslesvig en del af de folketyskere, der ikke længere støtter deres folkegruppe ved valget, vil give deres stemmer til dr. Clausen.

Fra de såkaldte „splittelsesgrupper" kan man næppe regne med stemmer, der kan vindes for dr. Clausen, da disse grupper i almindelighed kun består af få medlemmer og ikke har nogen tilslutning i befolkningen.

Som konklusion er det min overbevisning, at dr. Clausen i det mindste vil opnå de 3 mandater fra 1939, herudover måske yderligere nogle mandater. En fordobling af stemmerne og mandaterne fra 1939 anser jeg for den maksimale grænse.

Dr. Best.

395.

Telegram fra dr. Best ang. folketingets og landstingets afsluttende møder.

17. marts 1943.

Telegram

(kodeskriver)

København, den 17. marts 1943 kl. 13,50.
Modtaget — 17. — — - 15,00.

Nr. 298 af 17. 3.

I tilslutning til telegrafisk indberetning nr. 281*) af 13.3.1943.

Folketing og landsting afholdt den 12.3. deres sidste møder, i hvilke finansloven og et stort antal andre love, der ikke interesserer os, blev vedtaget. Den 13.3. modtog kongen, som dermed for første gang i lang tid igen optrådte officielt, folketingets og landstingets formænd og udtalte overfor dem sin tak for deres arbejde i den nu afsluttede rigsdagsperiode. Desuden gav han, ifølge den officielle pressemeddelelse, udtryk for sin glæde over de offentliggjorte valgopråb, der var et vidnesbyrd om værdifuld samling og samarbejde indenfor det politiske liv. Samme dag modtog kongen, ligeledes for første gang efter sin sygdom, det samlede kabinet i en kort audiens. Den 14.3. begyndte vælgermøderne i alle partier. Møderne er i overensstemmelse med aftalen med den danske regering ordnet således, at kun medlemmer af det parti, der har arrangeret mødet, og de af partiledelsen indbudte, med adgangskort forsynede gæster må deltage. Denne ordning er ikke blevet gennemført ved et formelt politiforbud mod offentlige møder, men i kraft af regeringens aftale med partiledelserne. Den er hidtil blevet overholdt fra alle sider. På et stort konservativt vælgermøde den 14.3. talte handelsminister Halfdan Hendriksen. Han gjorde, således som det sker ved samtlige de „samarbejdende partier"s møder, „folkestyret"s idé til midtpunkt og fremhævede valgets afgørende betydning. Stemningen på mødet var rolig. Den 15.3. afholdt DNSAP et stort vælgermøde i København. Dr. Clausen selv talte ikke her. Også dette møde forløb i fuldstændig ro. „De samarbejdende partier"s presse

*) Pol. VI.

er indstillet på samme linie som møderne. Til trods for de officielle direktiver om kun at føre en positiv propaganda udebliver naturligvis ikke små indbyrdes sidehib, hvilket absolut kun kan være os tilpas. Enkelte forsøg i pressen på tendentiøst at fremstille det, som om valgresultatet ikke kan opfattes som et tillidsvotum til regeringen Scavenius, og at der straks efter fredsslutningen vil blive valgt en ny rigsdag, er blevet påtalt af mig og derpå standset af regeringen. I valgpropagandaens forreste linie står den kendte professor Hal Koch, der både i pressen og på møderne i „Dansk Ungdomssamvirke", som han leder, daglig tager stilling til valgene. Han gør det på den kendte, forsigtige måde, men dog med en undertone, der er uvenlig overfor os. Jeg har derfor især hans virksomhed under observation. Med hensyn til Arne Sørensens i den tidligere indberetning omtalte parti „Dansk Samling" er det gennem postkontrollen konstateret, at man over Sverige har forsøgt at komme i forbindelse med Christmas Møller i London. Man har villet tilsende ham „Dansk Samling"s valgtryksager. På et af flyvebladene findes den for Christmas Møller bestemte, med maskinskrift skrevne påskrift: „Dansk Samling må ikke drøftes fra London." Gennem den pågrebne postforsendelse er samtidig de to forbindelsessteder, der i København og i Stockholm arbejder for „Dansk Samling", blevet konstateret. Det vil derfor efter valget være særdeles let at kontrolere Arne Sørensens og hans partis underjordiske virksomhed og lamme den i rette øjeblik. Før valget vil jeg med overlæg nøjes med fortrolige observationer. Også Kai Munk har bekendt sig til „Dansk Samling". Det er karakteristisk, at „Dansk Samling"s valgparole bl. a. indeholder følgende formulering: „Ønsker De at give Scavenius Deres velsignelse, så stem på de konservative, venstre, radikale, retsforbundet eller socialdemokratiet", atter et bevis for, at man rigtigt erkender denne uundgåelige, af os tilsigtede konsekvens. Som kuriosum kan nævnes det forsøg, som en vis Helge Lanby har gjort på at stifte et parti „Dansk folkeligt Centrum", som skulle opstille egne lister til rigsdagsvalget og ifølge meddelelser i pressen allerede efter kort tid have titusinder af tilhængere. Lanby, der i virkeligheden hedder Jespersen og gentagne gange er straffet, blev den 14.3.43 anholdt af politiet, fordi han har begået store bedragerier til fordel for partiformål. Det kom ikke så vidt, at der blev indleveret en valgliste.

Dr. Best.

396.

Telegram fra dr. Best ang. valget til rigsdagen 23. marts.

24. marts 1943.

Telegram
(kodeskriver)

København, den 24. marts 1943 kl. 11,30.
Modtaget: — 24. — — - 12,00.

Nr. 331 af 24. 3.

I tilslutning til min telegrafiske indberetning af 24.3.43 nr. 329*) indberetter jeg om enkelthederne ved det danske rigsdagsvalg den 23.3.43:

1.) Valgdagen forløb roligt over hele landet. Episoder mellem danske og tyske eller mellem danskere indbyrdes forekom ikke nogetsteds.

2.) Valgdeltagelsen ligger over 90 %. Denne kendsgerning kan i udlandspropagandaen navnlig fremhæves som et bevis for den danske befolknings tillid til, at valget var frit.

*) ved Pol VI

3.) Folketingsmandaterne vil sandsynligvis blive fordelt på følgende måde (hvorved mandattallene for valget i 1939 anføres i parentes):

Socialdemokrater 66 (64). Radikale venstre 13 (14). — Konservative 31 (26). Venstre 28 (30). Retsforbundet 2 (3). Bondepartiet 2 (4). DNSAP 3 (3). Dansk Samling 3 (0). — Denne sandsynlige fordeling af mandaterne bekræfter min forudsigelse om, at der næsten ikke ville ske nogen forandring i folketingets sammensætning. De fem samlingspartier vil råde over 140 mandater sammenlignet med 137 efter valget i 1939. Udenfor samlingsgruppen vil der stå 8 mandater sammenlignet med 11 efter valget i 1939 (af hvilke 3 kommunistiske og 1 folketysk mandat definitivt er gledet ud af folketinget).

5.) Det er bemærkelsesværdigt, at det radikale venstre, statsminister von Scavenius' parti, har vundet 13 000 stemmer og kun på grund af den høje valgdeltagelse mistet 1 mandat, skønt der på grund af statsministerens person over hele landet blev ført en intensiv hviskepropaganda netop mod dette parti.

6.) Det er blevet aftalt med den danske regerings pressechef, at valget fra nu af — efter at man under valgkampagnen med overlæg fremhævede slagordet „folkestyre" — i pressen fremstilles som en overvældende bekræftelse af den hidtidige regeringspolitik.

Dr. Best.

397.

Telegram fra dr. Best ang. resultatet af folketingsvalget m. h. t. DNSAP.

24. marts 1943.

Telegram
(kodeskriver)

København, den 24. marts 1943 kl. 11,40.
Modtaget: — 24. — — - 12,00.

Nr. 332 af 24. 3.

I tilslutning til telegram nr. 331*) af 24. marts 1943 indberettes yderligere om det danske rigsdagsvalg den 23. marts 1943:

DNSAP har forøget sit stemmetal med 40 %, men har på grund af den større valgdeltagelse kun fået samme mandattal som ved valget i 1939. En undersøgelse af årsagerne til, at dr. Clausens forhåbninger om en større stemmegevinst ikke blev opfyldt, viste, at vælgerne åbenbart i vidt omfang følte sig frastødt af DNSAP på grund af en uhensigtsmæssig udvælgelse af de opstillede kandidater. Således blev der i Jylland som kandidat opstillet en bibliotekar von Holstein-Rathlou, der er gift med en jødinde. Også andre kandidater såsom Hjalmar Truge og Hougaard Hansen i Aarhus har et dårligt rygte og hvervede ingen stemmer for DNSAPs liste. Dr. Clausen, som forøvrigt ikke forinden havde gjort mig bekendt med de kandidater, han havde opstillet, har uden tvivl ved dette valg med tusinder af stemmer betalt for sin fra gammel tid uheldige personpolitik og for sin angst for at se mænd af format ved sin side. DNSAP fremstiller iøvrigt i „Fædrelandet"s nummer for i dag fremgangen til 43 267 stemmer som et betydeligt fremskridt.

Dr. Best.

*) ved Pol VI

398.

Telegram fra dr. Best ang. samtale med statsminister Scavenius om resultatet af valgene 23. marts.

24. marts 1943.

Telegram
(kodeskriver)

København, den 24. marts 1943 kl. 19,16.
Modtaget: — 24. — — - 20,40.

Nr. 334 af 24. 3. CITO!

I tilslutning til telegram nr. 332*) af 24.3.43 indberetter jeg, at jeg i eftermiddags med statsminister von Scavenius drøftede den ved rigsdagsvalget den 23.3.43 skabte situation. Statsministeren viste sig at være meget tilfreds med resultatet af valget og konstaterede, at det derigennem faktisk var blevet opnået, at befolkningen med overvejende majoritet havde godkendt ham, der så ofte var blevet skældt ud for at være forræder, og hans politik. Han venter i fremtiden af partierne en endnu mere aktiv støtte for sin politik, efter at partierne, der hidtil har levet i angst for deres vælgere, nu har fået vælgernes godkendelse og en ny fuldmagt på 4 år. Indenfor det parlamentariske maskineris teknik vil nu ske følgende:

Efter at landstingets nye medlemmer den 6. april 1943 er blevet valgt af de i går valgte valgmænd, vil den samlede rigsdag — landsting og folketing — sandsynligvis træde sammen første gang i midten af april. Samlingen vil foregå som en fortsættelse af den hidtidige rigsdagssamling, således at der ikke kan ventes politiske udtalelser. Navnlig vil der ikke pånу blive taget stilling til den siddende regering. Først under finanslovdebatten til efteråret vil partierne atter gennem deres parlamentariske ordføreres politiske taler pånу træde frem.

Dr. Best.

*) ved Pol VI

399.

Telegram fra dr. Best ang. samarbejdsudvalgets opråb mod sabotage.

3. april 1943.

Telegram
(kodeskriver)

København, den 3. april 1943 kl. 22,15.
Modtaget: — 3. — — - 23,45.

Nr. 382 af 3. 4. CITISSIME!

I tilslutning til telegrafisk indberetning nr. 358*) af 30.3.43. —

Som følge af en mellem statsminister von Scavenius og mig truffet aftale vil der den 4.4.43 i den danske dagspresse blive offentliggjort et opråb fra den danske rigsdags samarbejdsudvalg „(nimandsudvalget) mod sabotagehandlingerne“ i Danmark, der har følgende ordlyd:

*) ved Presse

Rigsdagens samarbejdsudvalg bekendtgør følgende:

Opråbets begyndelse:

„Offentligheden har i den sidste tid fået meddelelse om en lang række alvorlige sabotagehandlinger, der er forøvet i alle egne af landet, og som har været rettet dels mod dansk, dels mod den tyske værnemagts ejendom. Disse handlinger forstyrrer i strid med kongens budskab af 9. april den offentlige ro og orden, de strider mod dansk lov og betegner en farlig udvikling, der kan drage de alvorligste følger efter sig; danske menneskeliv bringes derved i fare, dansk produktion tilføjes skade, som både nu og i fremtiden vil sætte sig spor i den danske arbejdsløshed. Fortsættes disse sabotagehandlinger, og lykkes det ikke for de danske myndigheder at bringe disse lovstridige handlinger til ophør, kan alt, hvad vi i disse år har fastholdt og bevaret, komme i den alvorligste fare. — Det har været et uvurderligt gode, at det i det store og hele er lykkedes at bevare den nuværende retstilstand som et dansk anliggende. En fortsættelse af denne tilstand er af fundamental betydning for os alle. Det må derfor være en pligt for alle at bidrage til, at dette også sker. Samarbejdsudvalget retter derfor en indtrængende henvendelse til den danske befolkning om at forstå situationens dybe alvor og yde de danske rets- og politimyndigheder al fornøden støtte under arbejdet med de opgaver, der påhviler dem som en embedspligt, og af hvis løsning så meget afhænger. —

Med ro og værdighed og en fast, frivillig disciplin har det danske folk båret den skæbne, som krigen har bragt over vort land. Denne indstilling må vi fastholde, indtil besættelsens tid er forbi. Derved sikrer vi bevarelsen af rettigheder og opretholdelsen af nationale institutioner og værdier, som er os dyrebare."

Slut på opråbet. —

Det må bedømmes som et vigtigt resultat i bekæmpelsen af sabotagen, at det er lykkedes at formå netop de danske samlingspartier, som 90 procent af den danske befolkning den 23.3. gav deres stemme, til at udsende en så alvorlig og indtrængende appel til befolkningen, der samtidig er en ny bekendelse til den af os ønskede politik.

Dr. Best.

400.

Indberetning fra dr. Best ang. den politiske udvikling i Danmark 5. november 1942—5. maj 1943.

5. maj 1943.

Hemmelig rigssag.

DET TYSKE RIGES
BEFULDMÆGTIGEDE I DANMARK

København, den 5.5.1943.

P/journ.199/43.

Eksemplar nr. 4.

Indberetning om udviklingen i Danmark fra 5.11.1942 til 5.5.1943

I. *Opgaven.*

Under konferencen i førerhovedkvarteret den 27.10.1942 blev opgaven for den nye rigsbefuldmægtigede i Danmark, der ikke længere skal kaldes gesandt, skitseret omtrent som følger:

1. at foranledige dannelse af ny dansk regering, der skal være
   a. lovlig
   b. medgørlig
   c. uden egentlig politisk støtte i den danske befolkning,
2. at opretholde de danske leverancer til riget,
3. at opretholde ordenen i landet uden øget anvendelse af tysk mandskab,
4. at forberede muligheden for til sin tid varigt at ordne Danmarks forhold til riget gennem aftaler med en lovlig dansk regering.

Endvidere instruerede rigsudenrigsministeren den nye rigsbefuldmægtigede om såvidt muligt at udvirke, at den hidtidige danske udenrigsminister Erik von Scavenius som statsminister overtog ledelsen af en nydannet dansk regering.

II. *Den politiske udvikling.*

1. Regeringsdannelsen.

Efter sin ankomst til København den 5.11.1942 fremsatte den nye rigsbefuldmægtigede endnu samme dag krav om, at statsminister Vilhelm Buhl og hans regering trådte tilbage. Dette krav blev straks imødekommet.

Den nye regering, der blev dannet den 9.11.1942 i forståelse med den rigsbefuldmægtigede og under ledelse af den til statsminister udnævnte udenrigsminister von Scavenius, består af 5 upolitiske fagministre og 7 ministre udgået af „samlingspartierne" (3 socialdemokrater, 2 venstremænd, 1 radikal og 1 konservativ). Regeringen blev udnævnt af kronprins-regenten og modtog det i forfatningen forlangte samtykke fra rigsdagens side.

Efter at ministeriet Scavenius nu har forestået regeringen i et halvt år, kan følgende konstateres:

a. Regeringen er ikke blot blevet dannet på lovlig måde, men alle forfatningsmæssige faktorer i Danmark — statsoverhoved, rigsdag og de store politiske partier — er ved samarbejde med regeringen indenfor og udenfor denne blevet medinddraget i ansvaret for regeringens politik.

b. Regeringen har stedse vist sig loyal og medgørlig i samarbejdet med den rigsbefuldmægtigede, idet samtlige ministre er overbevist om, at kun denne politik er „realistisk" og i Danmarks interesse; Danmarks udenrigspolitik, lovgivning, administration og økonomi er underkastet en omhyggelig og vidtgående kontrol fra den rigsbefuldmægtigedes instansers side, i hvilken forbindelse de danske myndigheder yder al fornøden hjælp på en fuldtud korrekt måde.

c. Regeringen har ingen virkelig politisk støtte i den danske befolkning, der af følelsesmæssige grunde indtager en afvisende holdning, fordi regeringen er blevet „oktrojeret" af tyskerne, og fordi statsminister von Scavenius er forhadt i vide kredse, fordi han er tyskvenlig, „udemokratisk", „diktatorisk", „kynisk" og „junkeragtig"; ikke desto mindre adlydes regeringen, fordi den regerer på grundlag af de gældende love.

. . . . . .

6. D.N.S.A.P.

DNSAP (det danske nationalsocialistiske arbejderparti) har — som rigsdagsvalget den 23.3.1943 viste — ikke kunnet forøge antallet af sine tilhængere udover stillingen i 1939. Dette skyldes — foruden krigssituationen i det sidste halve år — følgende forhold: Danmarks politiske og sociologiske struktur, den dårlige partiledelse samt virkningen af visse tyske foranstaltninger.

a. I Danmarks politiske og sociologiske struktur har der ikke været og er derfremdeles ikke gunstig jordbund for revolutionære mål og midler. Danmark er — sociologisk betragtet — mindre en stat end en stor kommune på 3,8 mill. indbyggere, i hvilken det danske „folkestyre" er vokset frem som en slags „landsbydemokrati". Bondementalitet, snævre forhold, slægtsforbindelser og personlige bekendtskaber har fra gammel tid skabt et folkefællesskab i Danmark, der — hjulpet af gode økonomiske forhold — har løst alle sociale problemer fredeligt. En *social* revolution er ikke påkrævet i Danmark

og derfor virkningsløs som programpunkt for dansk nationalsocialisme. Danskernes *nationale* følelser har siden besættelsen været vendt mod besættelsesmagten og dermed også mod de danske nationalsocialister, der opfattes som besættelsesmagtens hjælpere.

b. Partiledelsens udygtighed har for længe siden — inden Danmarks besættelse — åbenbaret sig ved, at man ikke forstod at indrette målsætning, organisation og arbejdsform efter de givne politiske forhold i Danmark og efter befolkningens mentalitet. Indtil de mindste detailler indskrænkede man sig til at imitere det store forbillede, NSDAP.

Efter Danmarks besættelse har partiledelsen under det tyske sejrstog i vest forsømt at knytte de kredse i Danmark til sig, som vaklede eller var i færd med at svinge over. Denne forsømmelse skyldes i første række et karaktertræk hos partiføreren, dr. Frits Clausen: hans sygelige frygt for at blive fortrængt fra førerstillingen af mere betydende personligheder. Af denne grund har han ikke blot undladt at knytte nogen kvalificeret person til sig, men har tillige fjernet alle dygtige, aktive og selvstændige personligheder fra partiet og omgivet sig med helt ubetydelige, tildels mindreværdige medarbejdere. Af samme slags var de kandidater, han opstillede til rigsdagsvalget. Da alle kender hinanden i det danske „landsbydemokrati" og den respektable personlighed betyder mere end et program, kunne partiet ikke undgå en fiasko.

Det er ligefrem tragisk, at alle de gamle partier er repræsenteret i dansk politik ved rigsdagsmænd og ministre med en forbilledlig personlig, økonomisk og politisk soberhed og soliditet, der er i overensstemmelse med danskernes bondekarakter, medens føreren for det nationalsocialistiske „fornyelsesparti" og hans omgivelser i henseende til personlig livsførelse og økonomiske og politiske forhold står i grel modsætning til denne soberhed og soliditet — hvad alle og enhver ved i „landsbyen Danmark".

c. Af de foranstaltninger, der fra tysk side er truffet m.h.t. DNSAP, har — som dr. Clausen selv har udtalt — især den finansielle understøttelse som sådan og den form, hvorunder den blev givet, været til skade for partiet. Denne finansielle understøttelse har ikke kunnet holdes hemmelig, for det første fordi man i Danmark bestemt ved, at DNSAP ikke selv har kunnet rejse disse midler, for det andet fordi dr. Clausen og hans omgivelser på ingen måde har lagt skjul på den finansielle hjælp og dens størrelse. Den danske befolkning har derfor måttet betragte DNSAP som et betalt redskab for tyskerne. Uviljen mod partiet blev til foragt, da man opdagede, i hvilket omfang partiledelsen benyttede den tyske hjælp til en overdådig livsførelse.

d. Den eneste måde, hvorpå DNSAP igen kan opnå en vis betydning i dansk politik, er den, dr. Clausen pegede på efter rigsdagsvalget: at genoptage den individuelle hvervning af tilhængere under beskedne former og uden finansiering udefra. På den måde kan DNSAP måske efterhånden opfange en del af dem, der af en eller anden grund er blevet utilfreds med samlingsregeringen. Dog vil de omtalte svagheder i partiledelsen fremdeles sætte ret snævre grænser for partiets politiske udfoldelse.

. . . . . .

W. Best.

401.

Telegram fra dr. Best ang. de danske kommunalvalg 5. maj.

6. maj 1943.

Telegram
(åbent)

København, den 6. maj 1943 kl. 17,30
Modtaget: — 6. — — - 18,30

Nr. 529 af 6. 5.

I tilslutning til min telegrafiske indberetning nr. 416*) af 10.4.1943 meddeler jeg, at kommunevalgene i Danmark med undtagelse af landsdelen Nordslesvig fandt sted den 4.5. Befolkningens interesse for valget var ikke ret stor. Ganske vist foregik der i de sidste uger mellem partierne en i forhold til rigsdagsvalgene usædvanlig heftig valgkamp, som dog kun angik indrepolitiske henh. kommunale anliggender. I København fik nedennævnte partier følgende mandater i kommunalbestyrelsen (tallene i parentes angiver valgresultatet i året 1937):

Socialdemokrater	32 (37)
radikale venstre	6 (5)
konservative	15 (11)
venstre	— (—)
retsforbundet	— (—)
nationalsocialister	1 (—).

I afstemningsområdet København og Frederiksberg havde 3 grupper opstillet nye lister under navnene „Frisindet arbejderliste", „Socialistisk opposition" og „Borgerliste". For „Borgerlisten"s og „Socialistisk opposition"s vedkommende drejer det sig om tidligere Clausen-tilhængere, som efter rigsdagsvalget har forladt partiet, men som dog til kommunevalgene har sluttet listeforbund med DNSAP. Den „Frisindede arbejderliste" blev fra tysk og dansk side først undersøgt med henblik på, om det ikke drejede sig om en camoufleret opstilling fra kommunistiske kredse. Et bevis i så henseende kunne dog ikke føres. Listen opnåede 1 mandat. Det samlede indtryk af valgresultatet for København og det øvrige land er, at socialdemokraterne i almindelighed har lidt ikke uvæsentlige tab, medens de konservative kan notere en stærk tilvækst; bemærkelsesværdig er også den mandatgevinst, som det radikale venstre, til hvilket som bekendt statsminister von Scavenius hører, har fået. DNSAP har for første gang ved egne stemmer opnået 1 mandat. — Valgdagen er forløbet overordentlig rolig. Dagbladene i dag, indbefattet middagsbladene, tager stilling til valgresultatet i overensstemmelse med deres partipolitiske indstilling. Samstemmende fremhæves socialdemokraternes uventede tilbagegang og fremgangen for de konservative. Hovedgrunden til forskydningerne i partiernes styrkeforhold synes at ligge deri, at det hidtil altid er lykkedes socialdemokratiet at mobilisere sine vælgere gennem sine mange organisationer, medens de borgerlige partier, fremfor alt de konservative, ved valgene i år for første gang har kunnet få deres „sofavælgere" til at rykke ud.

Dr. Best.

*) ved Pol VI

402.

Telegram fra dr. Best ang. samtale med statsminister Scavenius om social-minister Laurits Hansen.

11. maj 1943.

Telegram
(kodeskriver)

København, den 11. maj 1943 kl. 22,20.
Modtaget: — 11. — — - 23,00.

Nr. 556 af 11. 5.

Statsminister von Scavenius meddelte mig i dag, at socialminister Laurits Hansen i dag havde underrettet ham om, at han inden den 14. 5. 43 måtte afgøre, om han ville vende tilbage til sin tidligere stilling som formand for De samvirkende Fagforbund eller ikke. Hvis han besluttede sig til at vende tilbage til denne stilling, måtte han nedlægge sit ministerembede. Hvis han ville forblive som minister, måtte han definitivt give afkald på ledelsen af fagforeningerne. Statsministeren anmodede mig om mit syn på, hvilket råd han skulle give minister Hansen.

Jeg svarede uden tøven, at det selvfølgelig var i dansk såvel som i tysk interesse, at Laurits Hansen, der udmærker sig ved sund menneskeforstand og ved sin positive indstilling til det dansk-tyske forhold, beholdt den indflydelsesrige stilling som leder af de danske fagforeninger. At han afgav det i praksis betydningsløse socialministerium, der kunstigt var blevet oprettet til ham ved regeringsdannelsen i november, havde ingen betydning mere, efter at regeringen Scavenius var blevet stabiliseret. På den anden side var det også sagligt og politisk uønsket, hvis den indflydelsesrige stilling som fagforeningsleder definitivt blev besat med Hansens nuværende stedfortræder Eiler Jensen, som efter mange sagkyndiges dom ikke har vist sig at være sin opgave voksen.

Statsministeren svarede, at han ganske delte min opfattelse og ville råde minister Hansen i overensstemmelse hermed. Med hensyn til socialministeriet mente statsministeren, at dette bedst — ligesom før regeringsdannelsen — igen blev slået sammen med arbejdsministeriet, hvilket han i hvert fald ville gå ind for. Jeg gav min tilslutning til hans opfattelse, da jeg anser denne løsning for sagligt rigtig og med henblik på arbejdsminister Kjaerboells fornuftige og tyskvenlige holdning også for politisk ønskværdig.

Dr. Best.

403.

Telegram fra dr. Best ang. socialminister Laurits Hansens beslutning om at forblive i ministeriet Scavenius.

13. maj 1943.

Telegram
(kodeskriver)

København, den 13. maj 1943 kl. 11,00.
Modtaget: — 13. — — - 11,45.

Nr. 575 af 13. 5. 43.

I tilslutning til min telegrafiske indberetning nr. 556*) af 11.5.1943 indberetter jeg, at statsminister von Scavenius i dag har meddelt mig, at socialminister Laurits Hansen alligevel har besluttet sig til at fortsætte som minister og ikke udtræde af regeringen. Denne afgørelse må, efter hvad statsministeren oplyste, føres tilbage til den stilling, der er blevet taget af det socialdemokratiske parti, som ikke ønsker, at minister Hansen træder ud af regeringen (øjensynlig fordi partiet ønsker at beholde sine 3 ministre i regeringen og derfor ikke ønsker at lade den sammenlægning af socialministeriet og arbejdsministeriet, som dets egen arbejdsminister Kjaerboell tilstræber, blive aktuel).

Denne løsning har den fordel, at minister Hansens udtræden af regeringen ikke fra fjendtlig side vil kunne underkastes urigtige politiske fortolkninger. Minister Hansens indflydelse på de danske arbejdere vil, da Eiler Jensen vel nu definitivt bliver formand for fagforeningerne, fremtidig blive udøvet under andre former — navnlig gennem den som taler meget værdsatte ministers talervirksomhed. Laurits Hansen kan, efter at han har besluttet sig for en gerning som politiker og minister, måske efterhånden vokse op til at blive politisk fører for det socialdemokratiske parti, som efter Staunings ubestridte førerstilling gennem 20 år er vænnet til en sådan ledelse, og som endnu ikke har fundet nogen erstatning for Stauning. Med henblik på Hansens pålidelige tyskvenlige indstilling må denne udvikling fra et tysk standpunkt hilses velkommen og fremmes.

Dr. Best.

*) Pol VI

404.

Notits af presseattaché Gustav Meissner til rigsudenrigsminister v. Ribbentrop ang. DNSAP.

19. april 1943.

Notits til rigsudenrigsministeren

Vedr.: Danske nationalsocialister.

De danske nationalsocialisters partifører, dr. Clausen, har under et besøg hos den rigsbefuldmægtigede i Danmark efter de danske rigsdagsvalg den 23. marts d.å. udtalt ønske om fremtidig at give afkald på finansiel hjælp fra tysk side.

Siden efteråret 1940 er der blevet ydet godt 7 mill. kr. i tilskud til de danske nationalsocialister. Disse penge er i hovedsagen gået til de nationalsocialistiske dagblade Fædre-

landet og Folket samt til en nationalsocialistisk arbejdsfront, en frivillig arbejdstjeneste og til det praktiske organisationsarbejde.

Clausen har til hensigt ligesom tidligere pressepolitisk at støtte sig til ugebladet „Nationalsocialisten". Hvad der skal ske med de øvrige presseorganer samt med arbejdsfronten, arbejdstjenesten o.s.v., kræver nærmere undersøgelse. Såvidt muligt må der tilstræbes en løsning, der holder de nævnte institutioner i live, hvilket dog sandsynligvis medfører, at det nationalsocialistiske parti opgiver sin direkte tilknytning til disse foretagender.

Clausens beslutning om at give afkald på fortsat økonomisk hjælp fra Tyskland skyldes følgende:

1. var valgresultatet en skuffelse for de danske nationalsocialister. Ganske vist havde Clausen på den rigsbefuldmægtigedes spørgsmål ytret ønske om, at de danske rigsdagsvalg gennemførtes, men havde tillige mundtligt og skriftligt gjort det til en forudsætning, at man fra tysk side hindrede de demokratiske samlingspartier i at drive valgpropaganda på basis af det øjeblikkelige dansk-tyske forhold. Efter Clausens opfattelse er dette ikke sket. Tværtimod opfordrede den demokratiske valgpropaganda til at stemme for et frit Danmark og for et frit Norden samt for bevarelse af den demokratiske frihed. Desuden understregedes det i den, at valgene på ingen måde var en afstemning for eller imod ministeriet Scavenius, da dette var dannet under ekstraordinære omstændigheder uden forudgående forhandling med den danske rigsdag. Clausen og det overvejende flertal af de tyskvenlige kredse i Danmark var af den anskuelse, at valgene havde formet sig som en afstemning i den danske befolkning mod Tyskland og mod det autoritære system. Det har forbavset dem, at de som opposition ikke fra tysk side i deres presse fik tilladelse til offentligt at drage i felten mod samlingspartierne. Som følge heraf må valgene betragtes som resultat af en ensidig begunstigelse af den demokratiske samlingsfront, skønt denne kan gøres fuldt ansvarlig for den danske befolknings fjendtlige følelser mod Tyskland i de sidste år.

2. har Clausen efterhånden fået stærk mistillid til den politik, der føres af SS i Danmark. Han erklærer, at SS i foråret 1941 tilbød ham anerkendelse som parti, hvis han kunne skaffe 500 danske frivillige til våbentjeneste. Han skaffede i sin tid et kontingent på 800 frivillige, hvortil siden 22. juni 1941 kommer Frikorps Danmark og andre frivillige til forskellige afdelinger af Waffen-SS. Antallet af danske frivillige ligger nu på flere tusinde, af hvilke DNSAP har stillet en meget stor procentdel.

Nu søger SS at danne et germansk korps i Danmark og har i den anledning allerede sendt Obersturmbannführer Martinsen (frikorpsets chef) til Danmark. Medlemmerne af dette germanske korps skal aflægge ed til SS-rigsføreren og være undergivet hans instrukser. Clausen er blevet spurgt om sin stilling til denne plan og har meddelt den rigsbefuldmægtigede, at han som partifører for DNSAP ikke ønsker at have med det germanske korps at gøre. Han betragter dette initiativ som forhastet og mener, at det kun kan være egnet til at vække uro i danske kredse. Man vil nemlig, siger Clausen, tage dette germanske korps som et bevis for, at man fra tysk side til en vis grad ønsker at indlemme Danmark som „Gau". Clausen understreger, at han er overbevist tilhænger af et snævert tysk-dansk samarbejde i fremtiden, og at dette med tiden skal føre til en sammenvoksen af de to lande. Netop derfor anser han forhastede skridt i denne retning for uhensigtsmæssige.

De forberedelser, der er truffet til dannelse af et germansk korps, har blandt danske nationalsocialister og fremfor alt hos Clausen fremkaldt en fornemmelse af, at de frivillige fra DNSAPs rækker ikke længere vil være til gavn for partiet, men at de tværtimod definitivt unddrages partiet. Dette betragter han som et brud på de løfter, SS gav ham i foråret 1941.

En yderligere grund til Clausens mistillid til SS må søges i de talrige indblandinger i hans personalepolitik. I løbet af de sidste år er der gang på gang stillet krav til ham om at skille sig af med nære medarbejdere. I nogle tilfælde har disse krav måske været berettiget, men i partiet er de blevet opfattet som et bevis på, at man ikke længere kunne arbejde selvstændigt, men at man i enhver henseende stod i et afhængighedsforhold. I de fleste tilfælde hvilede kravene om personskifte på ufordelagtige oplysninger stammende fra nationalsocialistiske splittelsesgrupper, der modarbejder DNSAP. Da man i hvert enkelt tilfælde ledsagede kravene med en trusel om inddragelse af subsidierne, håber Clausen at kunne føre en mere selvstændig politik, når spørgsmålet om subsidier nu falder bort.

De danske nationalsocialister er for tiden temmelig modløse. Efter den pludselige krise i september 1942 havde de øjnet en mulighed for at blive mere officielt inddraget i det tysk-danske samarbejde. Men efter at ministeriet Scavenius var dannet og de gamle politiske kræfter i vidt omfang bevarede deres stilling, var deres skuffelse tydelig. Den snævre samarbejdspolitik med ministeriet Scavenius, som for tiden opretholdes fra tysk side, opfatter man som et bevis på, at Tyskland ikke nærer nogen særlig interesse for nationalsocialismens fremgang i Danmark. I valgene mener man at have fået den endelige bekræftelse herpå. Man er ude af stand til at forstå, at tyskfjendtlige personer og kredse, især jøderne, kan tumle sig frit og uhemmet, og ser ingen mulighed for, at det nationalsocialistiske parti kan få fremgang, sålænge dette er tilfældet. Derfor har man nu fattet den beslutning pånyt at stå helt på egne ben og arbejde videre under mere beskedne rammer, idet man vil opretholde den klare tyskvenlige indstilling, man har lagt for dagen siden 1932.

Fuschl, 19.4.43.

Meissner.

405.

Telegram fra dr. Best ang. Eiler Jensens valg til formand for De samvirkende Fagforbund.

15. maj 1943.

Telegram
(kodeskriver)

København, den 15. maj 1943 kl. 16,40.
Modtaget: — 15. — — - 18,50.

Nr. 597 af 15. 5.

I tilslutning til min telegrafiske indberetning nr. 575*) af 13.5.1943 og under henvisning til telefonsamtalen i dag mellem gesandt dr. von Grundherr og min stedfortræder indberetter jeg, at der fra tysk side ikke behøver at rettes indvendinger mod fagforeningslederens forbliven. Eiler Jensen kan ganske vist, hvad angår personlige og faglige kvalifikationer, ikke sammenlignes med Laurits Hansen og vil sikkert ikke præstere det samme, som Laurits Hansen kunne præstere. Politisk vil han dog ikke forvolde den tyske politik vanskeligheder, tværtimod har han ved at deltage i en privat sammenkomst mellem flere fagforeningsledere og mig absolut vist god vilje til at søge kontakt og til at samarbejde. Desuden står, efter at Laurits Hansen har besluttet sig for vejen som minister og politiker, for tiden ingen bedre mand end Eiler Jensen til rådighed for formandsposten i fagforeningerne.

Dr. Best.

*) ved Pol VI

406.

Telegram fra dr. Best ang. kong Christian Xs „åbne brev" om hans genoptagelse af regeringsforretningerne.

15. maj 1943.

Telegram
(kodeskriver)

København, den 15. maj 1943 kl. 16,30.
Modtaget: — 15. — — - 18,50.

Nr. 598 af 15. 5.

I tilslutning til min telegrafiske indberetning nr. 570*) af 12. 5. indberetter jeg, at kongen i dag har underskrevet det „åbne brev", hvorved han bekendtgør, at han igen har overtaget regeringsforretningerne. (I samme form skete i sin tid kronprinsens indsættelse som regent). Kongen vil i aften holde følgende radiotale, som han spontant har besluttet sig til af hensyn til sabotagehandlingerne, der foruroliger ham: „Efter at jeg atter har overtaget regeringens førelse, føler jeg trang til at sige Dem alle min varmeste tak for de utallige beviser på hengivenhed og trofasthed, som jeg har modtaget under min lange sygdom. Tak for al forbøn og for alle gode ønsker for min helbredelse. — Men desuden har jeg i dag ønsket at tale til alle danske under hensyn til den senere tids alvorlige begivenheder rundt om i landet. — Fra den første dag, da den tyske besættelse af Danmark fandt sted, har jeg opfordret alle i by og på land til at vise en fuldtud korrekt og værdig optræden. De forløbne 3 år har også vist, at det danske folk som helhed har forstået, at det under de alvorlige forhold, vi gennemlever, er af afgørende betydning, at ro og orden hersker i landet. — Visse begivenheder i den senere tid viser imidlertid, at der findes personer, som ved udøvelsen af forkastelige handlinger tilsidesætter de hensyn, som ansvarsbevidste danske skylder deres fædreland, hvis vi skal komme gennem disse alvorlige tider efter de retningslinier, som regering og rigsdag i fuld enighed har fastlagt. Disse handlinger af ansvarsløse personer kan få de alvorligste følger for såvel enkeltpersoner som for samfundet som helhed.— Vanskelige og alvorlige tider har vi gennemlevet, siden den store krigs virkninger brød ind over vort fædreland, vanskelige for vort lands ledende mænd såvel som for den enkelte borger. Måske har vi dog den vanskeligste tid tilbage. Jeg opfordrer alle, gamle som unge, hver på sin plads i samfundet, til at være sig det ansvar bevidst, som enhver dansk har, og til at være med i arbejdet for at føre vort land gennem fremtidens vanskeligheder."

At kongen indleder genoptagelsen af regeringsforretningerne netop med denne tale, vil ikke forfejle sin virkning på den danske befolkning. Kongens formulering betyder samtidig en utvetydig begrundelse for og retfærdiggørelse af alle forholdsregler, der er truffet og fortsat vil blive truffet for at bekæmpe sabotagen.

Dr. Best.

*) ved Pol VI V.S.

407.

„Politiske informationer til de tyske myndigheder i Danmark" ang. sabotage.

1. juni 1943.

RIGETS BEFULDMÆGTIGEDE
I DANMARK

København, den 1. juni 1943.

Politiske informationer til de tyske myndigheder i Danmark

IV. *Sabotagehandlinger i Danmark.*

Bekæmpelsen af sabotagen har i samarbejde med det danske politi fremdeles medført bemærkelsesværdige resultater. For tiden er ialt 77 personer anholdt for at have udført sprængstofattentater og brandstiftelser eller for at have medvirket hertil, nemlig:

I Aalborg	17
i Aarhus	9
i Esbjerg	5
i Fredericia	3
i Frederikssund	1
i Horsens	1
i Kolding	1
i Nibe	1
i Odense	6
i Viborg	2
i København	31
	77

Disse sabotører har samarbejdet i enkeltgrupper, hvoraf for tiden 12 kan påvises. Det drejer sig på den ene side om kommunister og på den anden side om unge mennesker, der udfra nationale bevæggrunde er blevet aktive.

De omfattende afhøringer af de dels i dansk og dels i tysk arrest siddende sabotører har allerede ført til, at ca. 70 attentater er blevet opklaret. De løbende undersøgelser vil dog endnu kræve en rum tid.

To grupper af gerningsmænd er allerede blevet dømt af den tyske krigsret, da disse attentater (brandstiftelser mod værnemagtsbiler m. m. og ildspåsættelse på en tennishal i Aarhus) var direkte rettet mod den tyske besættelsesmagts ejendom og begået i den hensigt at tilføje værnemagten skade. I et tilfælde er hovedgerningsmanden blevet dømt til døden, hans to medgerningsmænd til livsvarigt tugthus. Af politiske grunde — navnlig efter forestillinger, som statsminister von Scavenius forebragte for den rigsbefuldmægtigede —, er dødsstraffen af den øverstkommanderende for de tyske tropper i Danmark ved benådning blevet forvandlet til livsvarig tugthusstraf.

Fuldbyrdelsen af disse straffe sker i Tyskland. I det andet tilfælde er de ungdommelige sabotører blevet dømt til strenge frihedsstraffe — hovedgerningsmanden fik tugthus i 8 år og 6 måneder. Da det her drejede sig om mindreårige, har man tilladt, at disse straffe fuldbyrdes i en dansk straffeanstalt. Begge domme blev på passende måde omtalt i den danske presse.

De talrige anholdelser og krigsretsdomme, ligesom den omstændighed, at allerede to sabotører er blevet skudt af fabriksvagter, har ikke forfejlet deres virkning. Antallet af sabotagetilfælde er stadig aftaget. Det kan selvfølgelig ikke ventes, at disse fuldstændig vil ophøre, sålænge der er muligheder for, at fjenden ad luftvejen kan bringe faldskærmsagenter og sabotagemateriel til Danmark.

At den moralske påvirkning af den danske befolkning — offentliggørelser i pressen, opråb fra rigsdagens „nimandsudvalg", kongens radiotale — har skabt en stemning imod sabotagen, som modstandsgrupperne nu selv mener at måtte tage hensyn til, viser forsøget på en forklaring og en retfærdiggørelse i det illegale blad „Hjemmefronten", hvori det bl. a. hedder: „Først må det siges, at den kæmpende hjemmefront *ikke* kan godkende den indvending mod aktionerne, at de fører vort folk ind i „norske tilstande". Hvis en modstandshandling iøvrigt kan anses for nyttig, d.v.s. egnet til dels at forringe den tyske indsats, dels at vise verden den danske vilje og evne til modstand, kan angsten for følgerne ikke holde os tilbage. Her findes der kun et for eller imod, og sabotørerne ligesom hele det danske folk må tage konsekvenserne af vor stillingtagen mod tyskerne; ellers bliver det danske folks meninger og standpunkter kun tomme talemåder. På den anden side har ingen ansvarsbevidst mand eller kvinde i den kæmpende hjemmefront „de norske tilstande" for øje som et eftertragtelsesværdigt mål, og ingen aktion må gennemføres alene i provokatorisk hensigt.

Om dette standpunkt bør der ikke være diskussion. Derfor burde en række sabotagehandlinger ikke have været udført. Dette gælder i første række alle dem, der er blevet udført af drenge og unge mennesker, som ikke har den fulde forståelse af deres handlingers rækkevidde. Sabotage er ikke en ny form for røvere og soldater, men voksne mænds dødsens alvorlige indsats for Danmarks frihed. Derfor bør dette arbejde kun udføres af mænd, der efter moden overvejelse er sig deres ansvar bevidst, med fuld forståelse af ansvarets konsekvenser.

Herefter bør man gøre sig forskellen mellem de enkelte sabotagetilfælde klar. De vigtigste aktioner rettes mod den egentlige krigsindustri, altså virksomheder, der fremstiller våben eller dele hertil, undervandsbådsmateriel, flyvemaskindele o. lign. Næsten lige så vigtig er sabotagen mod virksomheder, der fremstiller hjælpemateriel for den tyske krigsindustri i hjemlandet. Men derudover er der forekommet sabotager i virksomheder, som arbejder for den danske regering indenfor den sædvanlige eksports rammer, ja oven i købet mod firmaer, der udelukkende forsyner hjemmemarkedet. Endelig rettes der også sabotage mod jernbaner samt direkte angreb mod værnemagten.

Der kan ikke være tvivl om, at det er i Danmarks sande interesse, at sabotagen begrænses til de to førstnævnte tilfælde, altså den egentlige krigsindustri og dertil knyttede hjælpevirksomheder. Sådanne handlinger er af krigsmæssig værdi, da de kan betragtes som et led i den kamp, der føres over hele det europæiske kontinent.

..... Når dette er sagt, bør det ikke forblive usagt, at de øvrige nævnte sabotagetilfælde er uden betydning, ja oven i købet i direkte strid med vort lands interesser, fordi de i så høj grad er irritationsmomenter, hvis følger ikke svarer til konsekvenserne. En almindelig desorganisering af det danske samfund har på det nuværende tidspunkt ingen krigsmæssig interesse. Lad os derfor forsøge at undgå sabotage af udelukkende provokatorisk karakter, og lad os så meget mere slutte os sammen om den virkelige nationale indsats, som ydes gennem de vigtige sabotager. I sabotagen har hjemmefronten et værdifuldt våben. Det bør dog benyttes med eftertanke!"

Et yderligere bevis for virkningen af den politiske bekæmpelse af sabotagen i Danmark er et cirkulære, der 27.4.43 blev udsendt af hovedbestyrelsen for den ingenlunde tyskvenlige „Konservativ Ungdom", og som har følgende ordlyd:

„Til hovedbestyrelsen, amtsformændene, kredsformændene, foreningsformændene og arbejdslederne."

„Til ubodelig skade for vort land sker der for tiden over hele Danmark en række sabotager.

Da det er blevet konstateret, at enkelte medlemmer af vor organisation har været indblandet i sådanne handlinger, retter vi en meget indtrængende advarsel til vore medlemmer om at afholde sig fra enhver deltagelse i sabotage eller anden illegal virksomhed, da

der heraf kan opstå de alvorligste følger, både for dem selv og for de konservative organisationer.

Det er en selvfølge, at ethvert medlem, der dømmes for at have deltaget i sabotage, vil blive ekskluderet af vore organisationer. Samtidig pålægges det vore tillidsmænd at iagttage den største forsigtighed ved optagelsen af nye medlemmer for at undgå provokationer.

V. Fibiger
formand for det konservative folkeparti.

Karl Olsen
formand for konservativ ungdoms landsorganisation."

408.

Telegram fra dr. Best ang. engelske og svenske rygter om dansk regeringskrise.

20. august 1943.

Telegram
(kodeskriver)

København, den 20. august 1943 kl. 9,10.
Modtaget: — 20. — — - 9,45.

Nr. 950 af 20. 8. 1943.

Som svar på Deres telegram nr. 1101*) af 19.8.43.

De engelske og svenske meddelelser om en dansk kabinetskrise er forkerte.

Jeg har ikke stillet noget krav til den danske regering, og den danske regering har ikke afvist noget krav.

Statsminister von Scavenius har ikke tilbudt mig sin demission, og jeg har således ikke behøvet at afvise den.

Sabotører dømmes stadig af tyske krigsretter, hvis de direkte har angrebet den tyske værnemagt. Den danske regering har, siden jeg overtog mit embede, endnu ikke interveneret heroverfor.

Sabotagetilfælde, som ikke er rettet mod den tyske værnemagt, overgives til de danske domstole. I denne praksis vil der indtil videre ikke ske nogen ændring.

Iøvrigt henviser jeg til min skriftlige indberetning nr. I A/290 43 af 19.8.43 i anledning af Deres telegram nr. 1100/18**) af 19. 8. 43.

Dr. Best.

*) P 12594 i.Gg.
**) Pol VI 9005 hemmeligt.

409.

Telegram fra dr. Best ang. regeringspartiernes udtalelse mod uro i landet.

21. august 1943.

Telegram
(kodeskriver)

København, den 21. august 1943 kl. 13,55.
Modtaget: — 21. — — - 15,05.

Uden nr. af 21. 8.

Som svar på hemmeligt telegram nr. 961 af 21.8.

Statsminister von Scavenius har i dag opnået et glædeligt resultat af sine bestræbelser for at imødegå fjendtlige agenters og illegale kræfters muldvarpearbejde og for at binde landets politiske kræfter til den af ham førte politik. De fem regeringspartier er, efter at de konservative længe har vægret sig derved, på regeringens forslag blevet enige om teksten til en bekendtgørelse, i hvilken den danske befolkning meget alvorligt advares mod lovløse kræfters bestræbelser på at fremkalde uro i landet, og man henviser til faren for, at Danmark ved befolkningens ubesindighed kan miste sin egen regering. Efter at også kongen i et statsrådsmøde i dag har givet sin tilslutning til denne bekendtgørelse, har herved alle politiske faktorer i Danmark endnu en gang bekræftet deres stilling til statsminister von Scavenius' regering og hans politik. Herved dementeres også bedst de fjendtlige uromeddelelser om statsminister von Scavenius' og hans regerings demission.

Bekendtgørelsens ordlyd og en indgående redegørelse fremsender jeg i skriftlig indberetning.

Dr. Best.

410.

Instruks fra rigsudenrigsminister v. Ribbentrop ang. krav til den danske regering i anledning af uroligheder i Odense.

25. august 1943.

Feltkvarteret, den 25. august 1943.

Jeg anmoder Dem om snarest efter Deres hjemkomst til København på rigsregeringens vegne at afgive følgende mundtlige erklæring til statsminister Scavenius:

Rigsregeringen havde tilkaldt Dem for at aflægge referat om episoderne i Odense og har nu givet Dem ordre til at erklære overfor den danske regering, at den betragter disse begivenheder som meget alvorlige, og at den ikke har til hensigt at lade mishandling af en tysk officer og den deri liggende fornærmelse mod den tyske værnemagt foregå uden repressalier.

Rigsregeringen stiller følgende krav:

1) Byen Odense skal inden fem dage betale en bod på 1 million kroner til en kasse, som den øverstkommanderende over de tyske tropper vil opgive.

2) Den danske regering træffer de fornødne forholdsregler for at finde og udlevere de personer, der er skyldige i mishandlingen af den tyske officer, til de tyske besættelsesmyndigheder.

Indtil udleveringen af de skyldige træffes følgende straffeforanstaltninger overfor Odense:

a) Færdsel på gaderne efter kl. 20 og til kl. 5 forbydes.
b) Alle biografer, teatre og andre forlystelsessteder lukkes.
c) Restaurationerne lukkes fra kl. 19.

3) Hvis de skyldige ikke er udleveret inden den 5. september, vil 10 af besættelsesmyndighederne udpegede indbyggere i Odense blive arresteret og forblive under anholdelse, indtil de skyldige udleveres.

4) Rigsregeringen meddeler den danske regering, at den i tilfælde af en gentagelse af sådanne begivenheder vil skride til endnu skarpere forholdsregler.

Jeg anmoder Dem om at underrette den øverstkommanderende for de tyske tropper om foranstående og sikre den absolutte gennemførelse af straffeforanstaltningerne under punkt 2.

sign. **Ribbentrop.**

411.

Telegram fra ambassadør Ritter ang. afvæbning af den danske hær.

27. august 1943.

Telegram
(kodeskriver)

Påtegning som hemmelig rigssag.

Særtog, den 27. august 1943 kl. 17,45.
Modtaget: 27. — — - 19,55.

Nr. 1279 af 27.8. CITISSIME!

Det tyske gesandtskab København
Chiffertelegram (hemmelig kode).

Til den rigsbefuldmægtigede Best.

I tilslutning til telefonisk samtale kan jeg meddele, at værnemagtens overkommando fastholder, at den danske hær straks skal afvæbnes, selv med fare for at den danske marines hidtidige holdning derved eventuelt påvirkes i ugunstig retning.

Rigsudenrigsministeren har herefter bestemt, at afvæbningen af den danske hær under alle omstændigheder skal gennemføres, således som det blev drøftet mellem ham og Dem.

Detaillerne ved afvæbningen skal fastlægges af Dem og den øverstkommanderende for de tyske tropper i Danmark.

Ritter.

Påtegning:
Videresendt som nr. 1134 til
det tyske gesandtskab København.
Berlin, 27.8.43
Personligt chiffertelegram.

412.

Telegram fra dr. Best ang. uroen i Danmark.

27. august 1943.

Telegram
(kodeskriver)

København, den 27. august 1943 kl. 14,35.
Modtaget: . — 27. — — - 15,50.

Nr. 978 af 27.8. MEGET PRESSERENDE
FORELÆGGES OMGÅENDE!

Til rigsudenrigsministeren.

Efter ordre indberetter jeg følgende om situationens udvikling i Danmark de sidste dage:

Efter de tyske militær- og politimyndigheders overensstemmende opfattelse drejer det sig ved de gadeuroligheder og strejker, der er foregået i de sidste 3 uger, om lokale fænomener med forskellige årsager. De blev dels fremkaldt, dels benyttet af illegale kræfter, som omtrent samtidig og i meget større omfang end tidligere satte ind med sabotagehandlinger. Tidsmæssigt falder den sidste tids bølge af fjendtlig propaganda til Danmark netop sammen med dette. Den danske befolkning er i højere grad end hidtil tilgængelig for forsøg på at stifte uro, da den — navnlig efter begivenhederne i Italien — er overbevist om, at vore fjender snart vil sejre. Alligevel forholder navnlig hele landbefolkningen sig absolut rolig, medens der først og fremmest i nogle byer, hvor bestemte arbejdergrupper er blevet ophidset, gentagne gange har været uro og strejker, og de har også sammen med deres nærmeste omegn været de vigtigste skuepladser for sabotagehandlinger. Også de sidste dages begivenheder, mellem hvilke der ikke er blevet påvist nogen forbindelse, er stort set foregået de samme steder. De tyske tropper har ved sammenstød hurtigt og eftertrykkeligt gjort brug af deres våben, således at en række urostiftere er blevet skudt og såret. I det store og hele må det konstateres, at der ikke foreligger nogen samlet aktion eller bevægelse, men mange enkeltepisoder, der navnlig i de sidste 3 uger er blevet udløst ligesom på kommando. Der er ingen tvivl om, at de foranstaltninger, der er blevet givet ordre til, med held vil imødegå disse forsøg på at skabe uro. Den øverstkommanderende for de tyske tropper i Danmark tilslutter sig den opfattelse, der gives udtryk for i denne indberetning.

Dr. Best.

413.

Telegram fra dr. Best ang. arrestation af lederne af uroligheder i Odense.

27. august 1943.

Skal altid opbevares under lukke.

Telegram
(kodeskriver)

København, den 27. august 1943 kl. 19,25.
Modtaget: 27. — — - 20,30.

Nr. 980 af 27.8. CITISSIME!
FORELÆGGES OMGÅENDE.

Til rigsudenrigsministeren.

Efter min tilbagekomst til København er det blevet meddelt mig, at de tre hovedskyldige i mishandlingen af løjtnant Wieseler i Odense er blevet fundet af det danske politi, og at de i dag efter henvendelse herom er blevet overgivet til den kompetente krigsret. To af gerningsmændene ligger på sygehus med alvorlige skudsår.

Kravet om betaling af en bod på 1 mill. kr. vil jeg meddele den danske statsminister, når jeg i morgen tidlig underretter ham om de andre krav, hvorom jeg har fået instruks.

Dr. Best.

12.

Den militære undtagelsestilstand 29. august 1943 og tiden indtil 5. maj 1945

(Oversættelser)

414.

Instruks fra rigsudenrigsminister v. Ribbentrop ang. krav til den danske regering.

27. august 1943.

Hemmelig rigssag.

Skal altid opbevares under lukke.

Telegram
(kodeskriver)

KR WNOF, den 27. august 1943 kl. 20,40.
Modtaget: — 27. — — - 21,25.

Uden nummer.
STRAKS
HASTESAG
FORELÆGGES OMGÅENDE.

Chiffertelegram
(hemmelig kode).

Til rigets befuldmægtigede
dr. Best, København.

Jeg er indforstået med den i Deres telegram af 27. 8. foreslåede fremgangsmåde, dog med det forbehold, at jeg stadig forbeholder mig afgørelse af spørgsmålet om afvæbning og opløsning af resten af den danske hær. Denne afgørelse vil først blive truffet, når Deres meddelelse, om den danske regering har accepteret eller afvist, henh. er trådt tilbage, foreligger.

Ribbentrop.

Påtegning:
Videresendt som nr. 1135 til
Diplogerma København.
Berlin, 27.8.1943
Personligt chiffertelegram.

415.

Telegram fra dr. Best ang. proklamering af undtagelsestilstand i Danmark.

28. august 1943.

Skal altid opbevares under lukke.

Telegram
(hemmelig kode)

København, den 28. august 1943 kl. 17,20.
Modtaget: — 28. — — - 18,25.

Nr. 983 af 28.8. CITISSIME!

Til rigsministeren personlig.

Krav afvist. Den øverstkommanderende og jeg foreslår, at der i nat fra kl. 4 (dette tidspunkt er nødvendigt for at sætte tropperne i bevægelse) træffes følgende forholdsregler:

1.) Afvæbning og internering af resten af den danske hær,
2.) Proklamation af militær undtagelsestilstand,
3.) Sikkerhedsforanstaltninger og anholdelser som planlagt.

Hvis regeringen, der stadig afventer rigsregeringens svar på sine modargumenter, ikke er trådt tilbage inden i morgen, vil jeg give ordre til, at den afskediges, og forberede dannelse af et nyt regeringsudvalg.

Godkendelse udbedes.

Dr. Best.

Påtegning:

Videresendt som nr. 252
til Wolfschanze.
Telegramkontrollen, 28.8.43.

416.

Fremstilling af årsagerne til gennemførelsen af den militære undtagelsestilstand 29. august 1943, skrevet af overhærarkivar Goes.

[29. august 1943].

Hemmelig kommandosag.

DEN ØVERSTKOMMANDERENDE FOR DE
TYSKE TROPPER I DANMARK

Ic/militær historieskrivning
Nr. 4/43 hemmelig kommandosag

Grundene til indførelse af militær undtagelsestilstand i Danmark og dens gennemførelse den 29. august 1943

Hovedbilag
til Den øverstkommanderende for de tyske tropper i Danmark.

I. Grundene

9.4.1940—28.9.1942

Skuddene fra tyske geværer og kanoner om morgenen den 9. april 1940 skræmte Danmark op af en drømmetilstand, i hvilken det hidtil havde levet. Danskerne opdagede pludselig, at de ikke kendte deres eget folk. I de sidste menneskealdre var de flygtet bort fra virkelighedens verden, havde indrettet sig mageligt i dette nordlige hjørne af Europa, havde hårdnakket lukket øjnene for den politiske udvikling i verden og følt sig sikre og skærmet under neutralitetens dække, medens det rundt om regnede med jern og ild. Landets ukrænkelighed var blevet et dogme for dem. De troede, at de kunne leve videre i de anskuelser og under de betingelser, som var gældende omkring århundredskiftet. Året 1864 var vedblivende afgørende for deres udenrigs- og indenrigspolitik, og i denne opfattelse var de blevet bestyrket ved generhvervelsen af Nordslesvig, som Versaillesfreden havde kastet i skødet på dem, uden at der krævedes en eneste dråbe blod af dem.

Deres politik havde været indstillet på at opretholde denne overleverede tilstand. Slagordet „Hvad kan det nytte?", som den danske venstrepolitiker Vigo Hørup havde præget, var blevet rettesnor for al tænken, handlen og passivitet; man sagde, at landet var for lille til på afgørende måde at kunne tale med i folkenes råd og understrege krav gennem et stærkt forsvar; derfor burde det anvende alle kræfter og udgifter til den indre, sociale opbygning. Der er ingen tvivl om, at Danmark på dette område har skabt noget væsentligt, noget, som endog kan tjene som forbillede for andre; men denne devise havde gjort det fuldstændigt fremmed for virkeligheden. Dertil kom, takket være gamle handelsforbindelser, fuldstændig afhængighed af England ikke blot i økonomisk og politisk, men også i åndelig og kulturel henseende og med hensyn til verdensanskuelse.

Besættelsen den 9. april måtte derfor virke som et lyn fra klar himmel. De nye verdensomvæltende ideer havde kun i meget ringe grad fundet indpas i det danske folk, og forkæmpere for disse ideer betrådte nu deres land for, som de måtte frygte, at påtvinge dem disse. Thi den engelske propaganda havde forinden i rigeligt mål sørget for, at denne tro var vidt udbredt i det danske folk; atter og atter var der blevet disket op med propagandaløgne fra verdenskrigens tid om den sydlige nabos barbariske væsen, således at man betragtede disse løgne som uomstødelige sandheder. Så meget større var forundringen over, at de tyske soldaters optræden ligefrem virkede som en levende protest imod den forløjede hetz, som blev drevet af Tysklands indre og ydre fjender. Man ville ikke tro det, og så det dog med sine egne øjne: den tyske soldat var hverken udsultet eller

forrået, tværtimod var han velforplejet, glimrende udrustet og disciplineret på forbilledlig måde. Han tænkte heller ikke på noget sådant som f. eks. ved våbenmagt at påtvinge det danske folk de nationalsocialistiske anskuelser, alene ved sin optræden blev han en ubevidst propagandist for sit folks nye livsform.

Efter besættelsen var der under ledelse af den hidtilværende statsminister, socialdemokraten Th. Stauning, blevet dannet en såkaldt „samlingsregering", der blev støttet af fem partier, nemlig af socialdemokraterne, de konservative, venstre (det agrariske venstre), det radikale venstre (det demokratiske venstre) og retsforbundet (talsmænd for fri handel). Regeringen var blevet dannet uden nogen som helst indblanding fra tysk side; Tyskland havde alene overtaget beskyttelsen af den danske neutralitet mod angreb fra de magter, der var i krig med Tyskland. Danmark vedblev at være en selvstændig, suveræn stat.

Den danske hær, der bestod af en generalkommando, 2 divisioner (sjællandske og jydske) samt armé- og korpstropper, var efter de tyske troppers indmarch blevet reduceret til 500 linieofficerer, 200 reserveofficerer, 600 officianter, 2 200 rekrutter med et halvt års tjenestetid og 1 100 arbejdssoldater. Samtlige troppeafdelinger bestod fremdeles som kadrer, Den kgl. Livgarde som fuldt bemandet afdeling. Antallet af officerer og officianter var påfaldende stort for den lille hær.

I besættelsestidens første uger viste der sig det ejendommelige billede, at de brede masser indenfor det danske folk efterhånden ikke længere opfattede den tyske soldat som en fjende og derfor i stigende grad kom ham i møde; men heller ikke den tyske soldat følte sig i denne tid som fjende af et folk, fra hvilket jo egentlig intet andet skilte ham end forskellen mellem to germanske sprog af samme stamme. Med et varmt hjerte hilste han den mulighed velkommen, som aftalerne af 9. april gav for at tilvejebringe et venskabeligt forhold mellem de to stater. Betingelserne herfor var dengang tilstede på begge sider, når man ser bort fra de bestræbelser, som udfoldedes af dengang betydningsløse danske ekstremister. Den altid nøgternt tænkende danske købmand så i Tyskland en fuldgyldig erstatning for de tabte afsætningsmuligheder i England; en tysk-dansk forening søgte på det kulturelle område at befordre tilnærmelsen mellem de to folk, en bestræbelse, der også blev støttet af den tyske værnemagt. De aftaler om ikke at indblande sig i Danmarks indrepolitiske forhold, som blev indgået den 9. april, blev fra vor side overholdt pinlig nøjagtigt; modparten overholdt i den første tid helt og holdent sin forpligtelse til ikke at tolerere eller støtte nogen indflydelse, der var til skade for den tyske værnemagt.

Den 1. juni 1940 overtog generalløjtnant Lüdke kommandoen over de tyske tropper i Danmark efter general Kaupisch. Han repræsenterede tillige samtlige værnemagtsgrenes militære interesser overfor den danske regering. Med spidserne for det danske militær, den kommanderende general Prior og chefen for generalstaben, generalmajor Gørtz, var der permanent forbindelse.

Det viste sig snart, at den danske generalstab havde til hensigt at overskride de foreskrevne mandskabsstyrker. Det var derfor nødvendigt at overvåge aftalens gennemførelse derved, at der forlangtes oplysning om de faktiske styrker.

Den 7. 6. 1940 fremsatte generalmajor Gørtz anmodning om tilladelse til at forlænge de danske værnepligtiges halve års tjenestetid til et år, ikke at hjemsende de f. t. under våben stående 3 300 soldater efter afslutningen af deres halve års tjenestetid og på den anden side at indkalde 3 300 nye rekrutter til den 1. august. Dette ville praktisk taget have betydet en fordobling af den danske hær. Efter forhandlinger fik danskerne tilstået tjenestetiden på et år, hvorimod en forøgelse af hærens samlede styrke blev afslået. Kun livgarden fik tilladelse til udover den daværende mandskabsstyrke at indkalde de ønskede 300 rekrutter. Det godkendtes, at der fra hærens beholdninger blev udleveret 300 karabiner til bevæbning af det danske politi i København.

Hvor meget den tyske værnemagt holdt sig tilbage for ikke at få sine medlemmer inddraget i indrepolitiske, rent danske anliggender, fremgår af en den 2. juli 1940 udstedt ordre, hvorefter det var forbudt samtlige militærpersoner fra de tre værnemagtsgrene at deltage i forsamlinger, der arrangeredes af danske politiske partier af alle retninger.

At styrkelsen af det venskabelige forhold mellem Tyskland og Danmark måtte forstyrre den engelske politik og krigsførelse, er indlysende. Alene Danmarks geo-

grafiske beliggenhed ved indgangsporten til Østersøen var for Storbritannien en grund til ikke uden kamp at overlade denne lille stat til den store konkurrent på det europæiske fastland. Den værdifulde danske eksport, hvoraf før krigen tre fjerdedele var gået til England, ville ved Danmarks tilslutning til Tyskland for langt den største dels vedkommende gå tabt for England. I strategisk henseende var Danmark af største betydning: for Tyskland som bro til Skandinavien og som port til Østersøen, for Storbritannien som springbræt for at true det stortyske riges nordlige flanke og som kile mellem dette og Norge.

Derfor satte England først og fremmest det moderne propagandamiddel, radioen, ind og bearbejdede konstant i daglige udsendelser den offentlige mening i sin interesse. Til England flygtede danske ekstremister, navnlig redaktører for ansete københavnske aviser, stillede sig beredvilligt i denne propagandas tjeneste, og igennem æteren forkyndte „Radio Danmark", idet den ondsindet fordrejede kendsgerningerne, de mål, som til Danmarks gavn burde forfølges af regering og offentlighed. At en sådan, daglig gentaget propaganda, mod hvilken intet blev foretaget, efterhånden måtte få indflydelse på sindene, er klart. For at give denne propaganda et skær af national værdighed blev kong Christian Xs person, som næppe nogen tidligere havde brudt sig om, på en til tider frastødende måde gjort til dens midtpunkt. På sine daglige rideture blev han på provokerende måde ledsaget af en større mængde, for det meste unge mennesker.

Situationen blev i slutningen af 1940 som ved eet slag belyst gennem afsløringen af en spionagerede, hvis leder var den danske oberstløjtnant H ø r u m.[1]) Han havde sendt vigtige efterretninger til England og påtænkt i en flyvemaskine at flyve til dette land og at træde i engelsk tjeneste. Efter langvarige forhandlinger, der førtes gennem rigets befuldmægtigede, minister v. R e n t h e - F i n c k, blev sagen overgivet de danske domstole til pådømmelse, en meget storsindet gestus fra det tyske riges side, thi i stedet for den dødsstraf, til hvilken Hørum var blevet dømt, hvis hans sag var kommet for en tysk krigsret, blev han dømt til livsvarigt fængsel. Man troede dengang, at man havde at gøre med et isoleret tilfælde.

Kort tid forinden havde den danske overkommando anmodet om tilladelse til, at hæren blev forøget til ca. 6 000 officerer og menige. Den til OKH videresendte anmodning blev ganske vist af hensyn til den militære situation afslået af Føreren, men samtidig blev der givet tilsagn om, at man om nogle måneder pånyt ville komme tilbage til spørgsmålet.

Langsomt, men sikkert begyndte den engelske propagandas gift at virke. Ikke mindst var det intelligensen, fremfor alt indenfor højskolekredse og gejstlige kredse, som kun så en fremtid for Danmark ved Englands side efter Tysklands nederlag, som man håbede på. Indenfor de store ungdomsorganisationer havde de lejlighed til at udøve en stærk indflydelse på det unge Danmark. Her skal kun nævnes folk som teologen Hal K o c h, der senere blev udnævnt til professor ved universitetet[2]), tyskerfjenden dr. l a C o u r og forfatteren og præsten Kai M u n k, som under udmærket camouflage forstod at ophidse folket. Pressen af alle afskygninger — bortset fra det danske nationalsocialistiske arbejderpartis lidet udbredte organ „Fædrelandet" — udviklede til en forbløffende færdighed den kunst ved overskrifternes udformning at sige det, som ikke stod i teksten; provinspressen, særlig i Jylland, fik læseren til at forstå at læse mellem linierne. Desværre tillod den loyale fortolkning af aftalerne af 9. april 1940 os ikke at sætte en stopper for denne trafik. Det partipolitisk uafhængige, aldeles ikke af tyskerne støttede ugeblad „Kritisk Ugerevue" henviste til de bestandige provokationer fra vide danske kredse, som til slut måtte medføre ulykke for landet; den 14. 8. 1941, altså mere end 2 år før proklameringen af den militære undtagelsestilstand, skrev det: „Får dette ikke en ende, må vi bede kongen om at gennemføre dansk undtagelsestilstand i landet".

Efter at den tysk-russiske krig var udbrudt den 22.6.1941, og navnlig efter at det kommunistiske parti var blevet forbudt og Danmark havde tiltrådt antikominternpagten, fik provokatørerne en ny forbundsfælle: kommunisterne. Medens disse tidligere tilsyneladende havde holdt sig tilbage, påbegyndte de nu et voldsomt mulvarpearbejde. I slutningen af november 1941 kom det i K ø b e n h a v n til de første gadetumulter, som

[1]) Således i originalen, bør være Ørum.
[2]) Hal Koch blev 1937 professor ved Københavns universitet. Her er antagelig sket en forveksling med Hartvig Frisch, som blev professor 1941.

dog hurtigt blev undertrykt af det danske politi. Så meget skarpere tog den kommunistiske ophidselseskampagne nu fat. Der udkom „Kommunistiske Månedsblade", senere kaldet „Land og Folk", som hensynsløst agiterede i den form, der er særegen for den bolsjevikiske propaganda. Til dem sluttede sig snart efter andre publikationer indenfor den illegale presse, der blev ledet af repræsentanter for intelligensen, og som øste deres propagandastof af engelske kilder. Det var blade som „De frie Danske", „Frit Danmark" eller „Kampen", der senere drev det til et oplag på 20 000 eksemplarer; dertil kom propagandamateriale, som blev nedkastet af engelske flyvere, navnlig hæftet „Vi vil vinde".

Skønt den øverstkommanderende for de tyske tropper gang på gang overfor det tyske gesandtskab henviste til disse tilstande, der efterhånden var blevet betænkelige, følte dette sig dog bundet af aftalerne af 9. april 1940, aftaler, som fra modpartens side allerede længe ikke var blevet overholdt.

Den 2.8.1941 meddelte OKH i anledning af anmodningen om at forhøje den danske hærs faktiske styrke, at der ikke forelå betænkeligheder herimod, såfremt den danske generalkommando erklærede sig rede til straks at opstille et forstærket infanteriregiment til kampen mod Sovjetrusland. Det skulde ledes af danske officerer, bevæbnes og udrustes fra dansk side og indsættes indenfor de finske enheders rammer. Det kunne betragtes som stammen i en senere hær uden at blive medregnet i den styrke for den danske hær, som der var fremsat anmodning om. Tilbudet blev afvist af den danske generalstabschef, motiveret med budgetmæssige grunde. Dermed bortfaldt spørgsmålet om en forøgelse af den danske hærs øjeblikkelige styrke.

Den 3. maj 1942 døde statsminister Th. S t a u n i n g. Først i den følgende tid skulle det vise sig, at denne socialdemokratiets nestor havde holdt statens ror fast i sin hånd. Det var ikke alene lykkedes for ham gang på gang at forlige de såkaldte samlingspartiers modstridende interesser, men uden tvivl også at give sin balancepolitik overfor os udseendet af en ærligt ment forståelse. Den vanskelige arv efter ham blev overtaget af Vilhelm B u h l, der ligeledes tilhørte det socialdemokratiske parti.

Efter Staunings død fulgte slag i slag de begivenheder, som skulle medføre voksende kulde mellem den tyske værnemagt og den danske befolkning.

Allerede få dage derefter meddelte justitsministeren, at han den 13. maj havde modtaget et fra København afsendt brev fra den tidligere handelsminister og folketingsmand Christmas M ø l l e r, hvori denne havde meddelt ham, at han nogle dage tidligere havde forladt landet. Den tidligere formand for det konservative folkeparti var flygtet til England for at slutte sig til de derværende „Frie danske". Den danske regering tog nu ganske vist afstand fra ham, men det var en offentlig hemmelighed, at Christmas Møller indtil sin flugt havde stået i nær forbindelse med medlemmer af regeringen. Endnu kort tid forinden havde han talt på talrige af de konservatives lukkede politiske møder, og deres ungdomsorganisationer havde betegnet ham som den „førende mand indenfor dansk konservatisme". Allerede den 14. maj 1942 holdt han en tale i den engelske radio og stillede i udsigt, at han „f r a L o n d o n v i l l e f r e m k a l d e e n r e v o l u t i o n i D a n m a r k". At dette var hans ufravigelige mål, fremgik med tilstrækkelig tydelighed af hans senere udtalelser i det illegale tidsskrift „De frie Danske". I sine ophidsende taler fra England henvendte han sig i den følgende tid navnlig til de danske studenter, for hvis rumlerier han for en stor del har skylden. På denne mands skyldkonto må det ligeledes sættes, at der snart derpå påbegyndtes sabotagehandlinger først mod det danske erhvervsliv, uden hensyn til om det arbejdede for Tyskland eller ej, og tilsidst mod selve den tyske værnemagt.

Kort tid derefter skulle det ved et pinligt intermezzo vise sig, i hvor høj grad de bånd, der skyldes selvtugt og agtelse for fremmede statsborgere, var blevet løsnet indenfor en stor del af befolkningen. Den 15. maj 1942 fejrede den danske konge sit 30 års regeringsjubilæum. Divisionschef, generalmajor, friherre v. U c k e r m a n n skulle til kongen overbringe den tyske værnemagts lykønskninger, kaptajn A i c k e l i n en egenhændig skrivelse fra den øverstkommanderende. Da vognene skulle køre frem foran Amalienborg slot, måtte de skridt for skridt bane sig vej gennem en folkemængde på henved 15 000 mennesker, som ved synet af dem brød ud i en øredøvende hylen og piben, hvori navnlig studenter deltog. Da vognene kørte ind i slottet, trådte kongen frem på balkonen og holdt en tale til

folkemængden, i hvilken han takkede for befolkningens ovationer. Først da greb politiet ind, således at den tredie vogn, admiral Mewis' vogn, uhindret kunne køre frem. Gennem det tyske gesandtskab blev der foretaget en passende henvendelse til den danske regering, hvilket medførte, at det danske udenrigsministerium gav general, friherre v. Uckermann en formel undskyldning.

Også indenfor det danske officerskorps gjorde sig illegale bestræbelser gældende, hvorom der tilflød de tyske værnemagtsorganer meddelelser. Chefen for den tyske generalstab gjorde derfor forestillinger overfor chefen for den danske generalstab og erklærede, at den øverstkommanderende ville gøre ledelsen af den danske hær ansvarlig for sådanne episoder, der var i strid med de den 9. april 1940 aftalte retningslinier.

Spændingen blev overordentlig skærpet, da frikorps „Danmark", som havde kæmpet udmærket på de russiske slagmarker, i første halvdel af september 1942 vendte tilbage til hjemlandet på en fire ugers orlov.

Den forudgående ophidselseskampagne mod frikorpsets medlemmer gjorde sig nu fuldtud gældende: Da det — ved modtagelsen på banegården savnedes repræsentanter for den danske forsvarsmagt — marcherede ind i København, blev det ikke blot modtaget med iskold foragt af de borgerlige kredse, men også forhånet og angrebet af gadens pøbel. I orlovsdagene måtte frikorpsfolkene gang på gang — tildels med våben i hænde — modsætte sig korporlige angreb.

Den sæd, som Christmas Møller og de „Frie danske" under ledelse af den tidligere gesandt, greve v. Reventlow havde sået fra London, var vokset op.

Situationen drev åbenbart hen imod en katastrofe. Denne blev udadtil udløst, da der til Berlin indløb et krænkende takketelegram for et lykønskningstelegram fra Føreren på kongens fødselsdag den 26. september. Også en hvilken som helst anden begivenhed kunne have givet stødet til krisen.

29.9.1942—28.8.1943

Begivenhederne fulgte slag i slag. Den 29. 9. 1942 blev gesandterne på begge sider hjemkaldt. Da man måtte regne med særlige skridt fra den danske regerings side, blev der for værnemagtens medlemmer i København givet ordre om begrænset byorlov og om, at tjenesten skulle ske i nærheden af kvartererne. Den danske garnison svarede med modforanstaltninger, idet også den holdt sine tropper tilbage i garnisonerne og uddelte skarp ammunition. De blev dog efter indskriden fra tysk side straks ophævet.

Den 1.10.1942 overtog general af infanteriet v. Hanneken som den hjemkaldte general af infanteriet Lüdkes efterfølger kommandoen over de tyske tropper i Danmark. I overensstemmelse med Førerens instrukser tog han en anden form for behandling af danskerne i anvendelse. Overfor den danske kommanderende general Gørtz lod han ikke herske nogen tvivl om, at den tyske værnemagts indstilling overfor kongeriget Danmark ville undergå en betydelig ændring som følge af danskernes og deres regerings afvisende holdning i løbet af de sidste to år. De hidtidige anmodninger ville i fremtiden blive afløst af krav.

En for en opnåedes gennemførelse af følgende foranstaltninger:

1. Fjernelse af den danske hær fra Jylland.
2. Alle af den tyske værnemagt belagte kaserner blev rømmet for de medlemmer af den danske hær, som endnu befandt sig dèr.
3. Efter OKWs ordre blev overtallige våben, ammunition og udrustningsgenstande afleveret, for at disse beholdninger, der lå ubenyttet hen, kunne anvendes af den tyske hær.

Fjernelsen af den danske hær fra Jylland blev påbudt for at udelukke en trusel i ryggen i tilfælde af eventuelle fjendtlige angreb. I tiden til den 15. 11. blev samtlige derværende danske garnisoner overgivet til den tyske værnemagt. Til opholdssted for disse dele af den danske hær anvistes øerne Fyn og Langeland, idet Sjælland blev undtaget. Rømningen foregik planmæssigt og gnidningsløst. For den danske marine blev der truffet særlige bestemmelser, da den i det tyske riges interesse blev anvendt til krigsvigtige minestrygninger i de danske farvande.

I midten af oktober 1942 blev frikorps „Danmark" igen ført bort fra København. Denne gang var den danske hærs kommanderende general mødt op, ledsaget af medlemmer af sin stab. Hvorledes dette frikorps, der jo dog som en enhed under Waffen-SS tilhørte den tyske værnemagt, blev tildænget med smuds, fremgår af et senere omdelt flyveblad. Af „Sangen om en forræder", at synge „efter en swingmelodi", skal kun citeres en strofe:

„Freikorps 'Danmark',
dem du angeschlossen dich,
nennt die Gangsterbande sich.
Allein dein Kainszeichen schon
zeigt uns mit Hohn
den Verräter am Land,
das du Heimat genannt."[1])

Efter tidligere forsøg lykkedes natten efter den 7. 11. en sabotagehandling mod den for forsyningstrafikken til Norge vigtige banelinie København—Helsingør. Et tysk ammunitionstog blev afsporet. I en verbalnote til det danske udenrigsministerium krævede den øverstkommanderende straks, at der oprettedes en forstærket jernbanebeskyttelse, bestående af indbyggere fra de ved banen beliggende byer. Efter 4 dages forløb blev denne foranstaltning ophævet, men der blev dog forlangt en almindelig undersøgelse af banesikringsforanstaltningerne på de militært vigtige strækninger.

Det havde vist sig, at fjenden i forstærket grad påtænkte at anvende sabotagen som våben. Fra engelske flyvemaskiner blev der nedkastet flere og flere faldskærmsagenter, som medførte sprængstoffer og efterhånden sluttede sig sammen til hele bander; disse blev forstærket med ligesindede fra Danmark. Kun i sjældne tilfælde var det muligt at pågribe sabotører, da de fandt ly hos dele af byernes befolkning eller i smuthuller på landet; det danske politi var ofte heller ikke i stand til at pågribe gerningsmændene. Antallet af sabotagetilfælde voksede til stadighed, først i provinsen, så i selve hovedstaden. Tilsidst var de næsten udelukkende rettet mod ejendom, der tilhørte værnemagten. På banelinierne blev skinnerne sprængt for at afspore værnemagtstog; i værksteder og fabrikker, der arbejdede for den tyske værnemagt eller for Tyskland, eksploderede bomber, efter at revolverbevæbnede sabotører havde holdt de vægeløse fabriksvagter i skak; tyske motorkøretøjer gik op i flammer; der blev sat ild på tyske militærbarakker; mod et hjem i Kolding for kvindeligt personale indenfor den tyske kommunikationstjeneste blev der forøvet et bombeattentat, hvorved flere af dette personale blev såret; kvarterer, der var bestemt til at modtage tropper, blev sprængt i luften: kort sagt, det var kommet til en nervekrig med en usynlig fjende, som kun vanskeligt kunne gribes, fordi aftalerne af9.4. 1940 hindrede en energisk indskriden. Samtidig var det åbenlyst, at disse aftaler forlængst af modparten var blevet krænket på det alvorligste. Der blev udsendt opråb, først af regeringen B u h l, efter dens afgang i november 1942 af regeringen S c a v e n i u s, som oven i købet den 11.11.1942 fik rigsdagen til at vedtage en bemyndigelseslov uden dog nogensinde at bringe den i anvendelse.

Den 27. januar 1943 dukkede kort før tusmørkets indtræden engelske flyvemaskiner op over K ø b e n h a v n og nedkastede 32 tunge bomber, hvorved nogle fabriksanlæg midt i byen blev ramt og nedbrændte. I en virksomhed, der arbejdede for den tyske værnemagt, blev maskinhallen let beskadiget. Maskingeværskud blev afgivet mod pladser og gader i hovedstaden. Alligevel vinkede fanatikere til de engelske flyvere. Den hemmelige sender „Radio Danmark" udtalte endnu samme aften herom: „Skønt de britiske flyvere selvfølgelig glæder sig meget over, at danskerne vinker til dem fra hustagene, bedes man dog af hensyn til de dermed for ens venner forbundne farer om at afholde sig fra disse demonstrationer, fordi der derved lægges altfor meget beslag på flyvernes opmærksomhed, således at de rammer ved siden af." I tilslutning til dette flyverangreb pyntede unge mennesker, navnlig skoleelever, sig med deres læreres og forældres stiltiende samtykke med RAF-mærket, og unge piger bar hovedbeklædninger i farverne rødt, hvidt og blåt; efter

[1]) Frikorps „Danmark" / hvortil du har sluttet dig, / kalder gangsterbanden sig. / Men allerede dit Kainsmærke / viser os med hån, / at du har forrådt det land, / som du kaldte dit hjem.

tysk indsigelse blev dette senere standset af det danske politi. En dansk oberstløjtnant af flyvertropperne holdt i en soldaterforening et foredrag om sine „oplevelser i Royal Air Force"; der blev protesteret herimod overfor det danske militær.

I første kvartal af 1943 tog sabotagebølgen stærkt til, hvilket skyldtes nedkastede faldskærmsagenters virksomhed; i A a r h u s måtte der gennem det danske politi gennemføres spærretid. Det blev meddelt den danske regering, at skader, som derunder tilføjedes ejendom, der tilhørte den tyske værnemagt, fremtidig skulle erstattes med realværdier. Den rigsbefuldmægtigedes forhandlinger om oprettelse af et dansk beskyttelseskorps førte ikke til noget resultat. På den øverstkommanderendes foranledning blev der af den danske stat indført en stærk bevogtning af vigtige jernbanelinier.

Til trods for denne forværrelse af forholdene, for hvilken skylden ene og alene lå på dansk side, blev der ikke fra tysk side lagt nogen hindring i vejen for, at der afholdtes valg til folketinget. At man som det eneste af de besatte lande i Europa uhindret kunne foretage sådanne valg, blev ganske vist stiltiende anerkendt af befolkningen, men stemningen overfor de tyske tropper blev ikke af den grund forbedret. De rygter, der blev sat i omløb fra engelsk og amerikansk side, hvorefter valgene i sidste øjeblik ville blive saboteret af tyskerne, havde vist sig at være ondsindede ophidselsesforsøg. Samlingsregeringen fik ved valgene et meget stort flertal.

Også det såkaldte „nordiske spørgsmål" blev i behændigt tilsløret form stillet i den tyskfjendtlige propagandas tjeneste. Der blev agiteret for en sammenslutning af og et forsvarsforbund mellem de nordiske stater, og heri deltog særlig den tidligere general W i t h. Disse bestræbelsers tendens lå åbenlyst deri, at de nordiske stater (eksklusive Finland) skulle vende ryggen til et fremtidigt Ny-Europa, og de blev derfor stærkt støttet af de allierede.

Den fjendtlige propagandavirksomhed begyndte allerede at virke indenfor det danske forsvar. Den 10.3.1943 blev en af den danske orlogsflådes minestrygere, der befandt sig på sejlads i S t o r e b æ l t, overfaldet i forståelse med 3 af bådens underordnede befalingsmænd. Båden blev tvunget til at sejle til Sverige og til at anløbe dette land. Her gik de 10 mand, som havde foretaget overfaldet, i land med skibsbåden. Kommandanten vendte tilbage til K ø b e n h a v n med båden. Danskerne indledte straks en krigsretlig undersøgelse.

Iøvrigt måtte det i første halvdel af 1943 konstateres, at det danske forsvars tilbageholdende indstilling overfor os blev mere og mere stejl. Bestræbelser fra den øverstkommanderende, der gik ud på at formå det danske krigsministerium til at udkommandere sine officerer til troppeafdelinger på østfronten, strandede. Man erklærede sig kun rede til at udpege et mindre antal officerer til at deltage i militære uddannelseskursus i Tyskland, hvilket blev afvist af os. Denne holdning fra den danske hærs side var imidlertid ingen overraskelse. Den fik bl. a. udtryk ved, at 2 danske officerer af lavere grad flygtede til Sverige.

Vedrørende dette spørgsmål foretog den rigsbefuldmægtigede efter instruks fra rigsudenrigsministeren en démarche overfor det danske udenrigsministerium. Han henviste til, at den danske hærs og navnlig mange officerers fjendtlige holdning i den tyske værnemagt havde fremkaldt den største mistillid til den danske hær, og at man fra tysk militær side på grund af denne holdning overvejede alvorlige indgreb med henblik på muligheden af, at det kom til kamphandlinger på dansk grund. For stadig at kunne fortsætte sin overfor Danmark førte politik ville rigsregeringen gerne se bort fra foranstaltninger mod den danske hær, men måtte have visse garantier. Den stærkeste garanti ville være en mærkbar ændring i hærens holdning overfor Tyskland. Hvis der f. eks. officielt og oprigtigt, d.v.s. uden forfølgelse af de pågældende, blev bevilget danske officerer orlov for at forrette tjeneste i den tyske værnemagt, og hvis et antal yngre danske officerer benyttede sig heraf, kunne det nuværende mistillidsforhold forvandles til et tillids- og kammeratskabsforhold. Hvis der derimod indtrådte en skærpelse af situationen og det konstateredes, at der af den danske hær eller dens medlemmer blev begået selv de mindste fjendtlige handlinger mod den tyske værnemagt, ville resten af hæren omgående blive opløst.

Den tyske værnemagts mistillid blev yderligere forøget ved, at de tyske militære instanser i Danmark ved et tilfælde var blevet vidende om, at den danske hær indtil nu havde

fortsat de i fredstid sædvanlige hemmelige mobiliseringsforberedelser, uden at de tyske militære instanser havde kendskab dertil. Efter at Danmark var blevet militært besat af tyske tropper, fandtes der ikke længere nogen saglig begrundelse for danske mobiliseringsforberedelser. De kunne kun fortolkes som rettet mod de tyske besættelsestropper. Rigsregeringen krævede derfor, at mobiliseringsforberedelser af enhver art indenfor det danske forsvar straks blev standset.

Endvidere henviste den rigsbefuldmægtigede til episoden med den danske minestryger „Søridderen".

Den danske udenrigsminister svarede, at det var ham bekendt, hvorledes en del af det danske officerskorps var indstillet, men at han ikke troede, den danske hær ville foretage sig noget som helst mod den tyske værnemagt, selvom det kom til kamphandlinger på dansk grund. Han lovede, at han ville gå ind for, at danske officerer, der meldte sig til tjeneste i den tyske værnemagt, fik deres tjenestetid i Tyskland medregnet. Endvidere kunne der blive tale om at afkommandere danske officerer til den tyske værnemagt. Han anerkendte kravet om, at mobiliseringsforberedelser blev standset. I samme sag opsøgte dr. B e s t den danske kronprins. Denne udtalte overfor ham, at han ikke troede på, at den danske hær ville foretage sig noget som helst mod den tyske værnemagt, da kongen havde givet tydelige ordrer i så henseende. Han ville sammenkalde generalerne og endnu en gang gøre dem opmærksom på situationens alvor.

Opråb fra regeringen og et budskab fra kongen, som efter et rideuheld igen havde overtaget regeringens førelse den 15. 5. 1943, var ikke i stand til at standse den stadig mere omfattende sabotage. Den var forbigående i nedgang, som oftest når det var lykkedes at komme en sabotørrede til livs, såsom medlemmerne af foreningen „Stjernen" i E s b j e r g og „Sabotagekorps Christmas" i A a l b o r g, eller når større sprængstoflagre blev afsløret.

En kommunist, der af en tysk krigsret var blevet dømt til døden, blev benådet til livsvarigt tugthus; dette blev i de kommunistiske ophidselsesblade blot udlagt som svaghed.

Særlig stærk var den kommunistiske propaganda den 22. juni 1943 i anledning af 2 års dagen for udbrudet af krigen mod Sovjet. Kominterns opløsning blev benyttet som anledning til at fremhæve det kommunistiske partis nationale karakter. Begivenhederne på Sicilien og Mussolinis ufrivillige demission den 25.7.43 blev udnyttet efter evne.

Stigningen i sabotager (i første trediedel af juni med 110 pct.) udløste foranstaltninger fra vor side, som igen fremkaldte lokale strejker og sammenstimlinger. Hovedarnesteder var O d e n s e og E s b j e r g.

I slutningen af juli udbrød der på et minesk ib i O d e n s e brande på tre forskellige steder. Samme aften skete der midtskibs en eksplosion, som forvoldte en lækage. Den 3. 8. 1943 blev kommandoen sat på dette skib, og på dækket blev der posteret en vagtpost. Posteringen af vagten foranledigede, at værftsarbejderne gik i strejke. Denne strejke udløste igen sympatistrejker, bl. a. i de værksteder, der havde kontrakt med hærens motorvognspark i O d e n s e og i en motorfabrik. Også sabotagevagterne anså det for nødvendigt at strejke. I løbet af den næste dag gik arbejdsstyrkerne i endnu flere virksomheder i O d e n s e i strejke. Nu blev det tyske riges befuldmægtigede påny inddraget i sagen, og det lykkedes ved hans og de danske myndigheders bestræbelser at foranledige arbejderne til at indstille strejkebevægelserne i O d e n s e. Fra og med den 6. 8. 1943 blev arbejdet genoptaget i alle strejkende virksomheder.

I E s b j e r g forekom der i begyndelsen af august mange sabotagetilfælde, og samtidig begyndte befolkningens tyskfjendtlige indstilling at blive mere udpræget. På gaderne forekom betydelige opløb, og urolige elementer gjorde i øget omfang forsøg på at provokere. Energisk indskriden syntes her at være påkrævet. Efter den rigsbefuldmægtigedes ønske blev der efter konference med den øverstkommanderende i Danmark gennem garnisonskommandanten i Esbjerg overfor det danske politi stillet krav om følgende foranstaltninger, som skulle begynde den 7.8.1943: lukning af biograferne kl. 20, af offentlige lokaler kl. 21, udgangsforbud kl. 22—5. Disse af den øverstkommanderende i Danmark beordrede foranstaltninger foranledigede arbejderne i Esbjerg til at påbegynde partielle strejker. For at mægle indkobledes nu i stærkere grad de under den rigsbefuldmægtigede sorterende myndigheder og de danske civil- og politimyndigheder.

De tåbeligste rygter blev udbredt, bl. a. påstanden om, at Føreren var gået af, og at der i Tyskland herskede kaotiske tilstande; en eftermiddag blev endog de københavnske aftenblade holdt tilbage i flere timer, fordi man ventede på at få disse rygter bekræftet.

Fra midten af august begyndte en sand trommeild af forhånelser af og overfald på tyske soldater, af strejker og sabotagehandlinger. Flyveblade og illegale skrifter blev i massevis udbredt blandt befolkningen. Den tyske værnemagts anseelse begyndte at dale og nærmede sig i truende grad nulpunktet. I håb om Tysklands forestående militære sammenbrud troede man at kunne tillade sig alt overfor dets soldater, som holdt sig tilbage næsten til grænsen af, hvad man kunne finde sig i. Af og til blev der ved gadeuroligheder afgivet varselsskud, hvorpå de i virkeligheden fejge danskere straks greb flugten, men kun for igen at stimle sammen på andre steder. Også danske soldater deltog i enkelte tilfælde i urolighederne, således i Odense den 17.8.1943; ved denne lejlighed blev der skudt på og kastet sprængstoffer mod tyske patrouiller, en tysk soldat blev overfaldet og kværket, en premierløjtnant måtte bane sig vej gennem mængden ved at afgive varselsskud. Den 18.8.1943 sang man ved gadeoptøjer i Nyborg Internationale, råbte „Heil Moskau", medførte et amerikansk flag; på de danske skibe blev der beordret alarmtilstand, matroserne gik ombord, alle våben på dæk blev gjort klar til kamp, og der uddeltes skarp ammunition. Dagen efter overfaldt 400—500 danskere en løjtnant, kastede sten og ølflasker mod ham, tilføjede ham flere stik- og snitsår, kastede ham omkuld og sparkede ham i hovedet. I Rold Skov blev en gruppe sabotører, som skulle modtage en større ladning sprængstof og våben, der blev nedkastet fra en engelsk flyvemaskine, overrasket af en afdeling tyske soldater, der åbnede ild mod dem; en dansker blev dræbt, en anden taget til fange. I Nyborg udbrød der den 20.8.1943 almindelig strejke. På grund af overfaldet på den tyske officer i Odense den 19.8.1943 henvendte den øverstkommanderende over de tyske tropper i Danmark sig til den rigsbefuldmægtigede med forslag om overfor byen eller den danske stat at stille krav om en bod på 10 000 kr.

Den *21.8.1943* tilspidsedes situationen meget betænkeligt. I Bogense udbrød et øjensynlig organiseret oprør, hvorved nogle få tyske soldater kun kunne holde sig mængden, der kastede med flasker og sten, fra livet ved, at de skød og kastede håndgranater. I Kolding blev vagtposten foran divisionsstabens bygning beskudt; cyklister omdelte sedler, hvorpå det hed: „Nu er det tid! Smid preusserne ud!" Agenter betalt af England foranledigede i Middelfart, at arbejderne strejkede i samtlige virksomheder. Vandforsyningen var afbrudt i en time. I Odense gennemtvang radikale elementer deres vilje overfor de arbejdsvillige; i en fabrik sprang kedelhuset i luften, banelinien Odense—Nyborg blev afbrudt.

Samtidig truede den engelske radio med, at vigtige anlæg ville blive ødelagt ved bombeangreb, hvis danskerne ikke selv gjorde det ved sabotage; man opgav nøjagtigt de virksomheder, som ville blive ødelagt på en bestemt dag, hvilket da også faktisk skete. Det er forklarligt, at hidtidige leverandører og arbejdsstyrker, for det meste af angst, vægrede sig ved stadig at arbejde for den tyske værnemagt. Man kunne ikke undgå at få det indtryk, at man i Danmark frygtede England mere end den tyske værnemagt.

Også med alarmerende svenske meddelelser blev der gjort forsøg på i og udenfor Danmark at fremkalde indtryk af, at omvæltningen allerede var kommet i gang på grund af en regeringskrise. Under pres fra sine yngre radikale elementer forsøgte det konservative parti at bryde ud af regeringen og trække sig tilbage til en for det bekvem oppositionel stilling. Illegale tidsskrifter talte om „norske tilstande", som måtte komme, men som ville medføre en vældig styrkelse af den danske front. Den engelske radio meddelte, at „den berlinske Best-Scavenius-akse" snart ville ophøre at bestå; de ydre forhold ville alligevel snart ændre situationen, og ligesom Mussolini således ville også Scavenius blive styrtet ved begivenhedernes kraft.

Man gjorde et sidste forsøg på foreløbig ad politisk vej at opnå en afspænding i situationen. Overfor disse koncentriske angreb mod den oprindelig i Danmark førte politik gjaldt det fremfor alt om at vise landet og verden, at Danmarks ansvarlige partier holdt fast ved politikken af 9.4.1940 og fremdeles støttede statsministerens politik. Scavenius, som jo ikke var bundet til noget parti, måtte af den grund fremfor alt vinde regeringspartierne for en fortsættelse af sin politik. Hos det socialdemokratiske parti, der var langt det

stærkeste, fandt han energisk støtte. Også venstre og det radikale venstre støttede ham fremdeles. De konservative forsøgte derimod at trække sig ud af regeringen og dermed fra ansvaret. Overfor dem truede Scavenius med, at han i så tilfælde ville træde tilbage, hvorefter der ikke længere kunne dannes nogen forfatningsmæssig regering, men der ville komme et andet regime. Han krævede partiernes godkendelse af en bekendtgørelse, der skulle klarlægge situationen og advare befolkningen mod ubesindigheder. Om dens ordlyd blev der i 16 timer kæmpet mellem regeringen og partierne. Tilsidst føjede de konservative sig og godkendte den. (Ordlyd, se bilag I). For at give den endnu større vægt havde Scavenius i et statsråd forlangt kongens udtrykkelige godkendelse. Fra politisk side håbede man gennem dens offentliggørelse at opnå en politisk styrkelse af Scavenius' stilling.

Den *22.8.1943* fremstillede den øverstkommanderende i et telegram til OKW den overordentlig spændte situation, således som den havde udviklet sig særlig i Esbjerg, Kolding, Odense, Nyborg samt i Svendborg og Bogense; særlig stærk var uroen på Fyn på grund af, at det danske militær lå sammenstuvet her, og i det altid udpræget engelskvenlige Odense. Det var påfaldende, at urolighederne hovedsagelig viste sig langs landevejen Esbjerg—Odense—Nyborg; det var vel hensigten ved en skærpelse af situationen at binde så mange tyske tropper som muligt til denne landevej, der udgjorde hovedforsyningsvejen fra øst til vest. Som resultat af de danske myndigheders forhandlinger med fagforeningerne skulle strejkerne afbrydes, men dette havde været forgæves. Hvis den tyske værnemagt fremdeles blev holdt tilbage, kunne dette af befolkningen nemt fortolkes som svaghed, og det ville i det lange løb ikke være foreneligt med værnemagtens ære, tilmed da værnemagtens interesser allerede var blevet alvorligt krænket. Navnlig var det gået ud over befæstningsarbejderne. „Hvis den danske regering", sluttede indberetningen, „ikke i løbet af de nærmeste dage er i stand til at genoprette ro og orden i landet ved at indsætte sine magtmidler, må der gribes til andre foranstaltninger, som under visse omstændigheder vil føre til, at der erklæres undtagelsestilstand, og at tropperne sættes ind."

Denne dag udvidedes urolighederne til Korsør, den næste til Frederikshavn, hvor værftets arbejdere uden påviselig grund gik i strejke; to soldater blev af pøbelen såret ved knivstik, andre beskudt fra vinduerne. I Aalborg måtte tyske tropper rydde gaderne.

Den *23.8.1943* blev tilstandene ikke blot utålelige og beskæmmende, men også i højeste grad faretruende — navnlig ved udsigten til en eventuel engelsk invasion. Efter krav fra den øverstkommanderende sendte den rigsbefuldmægtigede derfor en skrivelse til statsminister Scavenius og en note til den danske regering med anmodning om at afgive bindende erklæringer om, at den var besluttet på at træffe alle til opretholdelse af ro og orden og til gennemførelse af de gældende love nødvendige foranstaltninger, og det med alle til statens rådighed stående magtmidler, om fornødent også ved at anvende våbenmagt. Den danske regering skulle udstede de dertil fornødne love. De sidste dages begivenheder havde i den tyske værnemagt fremkaldt frygt for, at den danske stats organer savnede enten vilje eller magt til at foretage så virksomme indgreb, at de tyske militære interesser ikke blev krænket. Inden den tyske værnemagt overvejede selv at træffe foranstaltninger til sikring af sin krigsførelse, opfordredes den danske regering endnu en gang til at gøre sit yderste for at hindre en sådan ændring af situationen. Den rigsbefuldmægtigede bad i sit eget og den øverstkommanderendes navn Scavenius om at afgive en sådan erklæring.

En række opråb fra det socialdemokratiske parti, fra forskellige fagforeninger og organisationer samt fra Odense byråd var blevet udsendt i disse dage. Alligevel fortsattes sabotagehandlingerne og sammenstimlingerne, og de rettede sig nu udelukkende mod den tyske værnemagt. I København sprang den *24.8.1943* ved højlys dag Forum, en stor mødehal, der var blevet indrettet som kvarter for orlovssoldater fra Norge, i luften; på rådhuspladsen blev 6 tyske soldater angrebet af en hujende og skrigende mængde på 1 000—1 500 personer; på en af Københavns hovedgader kom det til slagsmål mellem civilister og tyske soldater, hvorved der blev affyret skarpe pistolskud; af henved 2 000 mennesker blev der 2 gange løbet storm og kastet sten mod en restaurant, der skulle

indrettes til tysk soldaterhjem, indtil vagten skød med skarpt, hvorpå mængden greb flugten; om natten eksploderede der bomber på 3 steder i byen. I Frederikshavn måtte der indsættes patrouiller mod de strejkende. I Aalborg samledes en ophidset menneskemængde foran politistationen, tyskvenlige personers boliger blev ødelagt, 1 officer blev beskudt med en pistol, i Vejle blev 1 officer slået i hovedet med en jernstang. I Fredericia var situationen på grund af politiets fuldstændige passivitet til tider blevet så kritisk, at militære patrouiller måtte rydde gaderne. I Svendborg, hvor strejken pånyt var flammet op, udbrød der en stor brand på værftet. I Kolding blev der sat ild på en bataillons hestestalde og vognskur. I Korsør strejkede arbejderne i de store industrivirksomheder og på værftet samt på flydedokken.

Statsminister Scavenius lovede den rigsbefuldmægtigede i anledning af dennes noter den foregående dag, at regeringen ville tage alvorlig fat; imidlertid blev der ikke truffet nogen foranstaltninger.

Dr. Best havde fået ordre til at aflægge besøg hos rigsudenrigsministeren for at aflægge beretning.

Den øverstkommanderende indberettede herom til OKW og gav udtryk for, at den nuværende situation var uholdbar, og at der før eller senere måtte gribes energisk ind.

I nogle strejkende byer indtrådte der den *25.8.1943* en vis ro, i andre blussede oprørets flammer så meget højere. Særlig i Helsingør udbrød der betænkelige uroligheder; her var der blevet sat ild på en tysk damper under nybygning, nogle timer senere eksploderede en bombe i skibets lastrum; havnearbejderne forlod værftet, blokerede havnebevogtningens tjenestelokale og forsøgte at trænge ind i bygningen. Havnebevogtningen måtte befries fra sin faretruende stilling af en afdeling soldater, som med magt ryddede pladsen foran bygningen med kolber og håndgranater som slagvåben. I Aalborg blev arbejdet nedlagt overalt; da den 25. panserdivision, som var på gennemtransport fra Norge til Tyskland, skulle udskibes her, havde den stedfortrædende rigsbefuldmægtigede på den øverstkommanderendes opfordring anmodet den danske regering om at sørge for, at generalstrejken blev afbrudt, eller at det i det mindste blev opnået, at udskibningen kom til at foregå gnidningsløst.

På denne dag indberettede den øverstkommanderende til OKW om de foranstaltninger, som han i forståelse med den rigsbefuldmægtigede påtænkte, nemlig:

I. Proklamation af *civil* undtagelsestilstand i de byer, hvor det tyske riges og værnemagtens interesser blev forstyrret ved strejker, opløb, forulempning af værnemagtsmedlemmer, men ikke ved oprør.

II. Proklamation af lokal eller regional *militær* undtagelsestilstand, hvis
   1. *civil* undtagelsestilstand ikke førte til noget resultat,
   2. værnemagtsinteresser på afgørende måde blev skadet ved lokale generalstrejker.

III. Proklamation af *militær* undtagelsestilstand i hele området Danmark:
   1. ved almindelig opstand (også generalstrejke),
   2. hvis den danske regering ikke længere var villig til at samarbejde med tyske myndigheder og ingen ny regering kunne dannes, der var villig til samarbejde.

Gennemførelse ad III:

a) Anholdelse af landets førende personligheder i samarbejde med den rigsbefuldmægtigede,
b) afspærring af de vigtigste byer og militær besættelse af livsvigtige virksomheder, bygninger osv.,
c) indførelse af standret,
d) afvæbning af den danske hær.

Konsekvenser:

I. *Hovedstyrken* af de til forsvar af den jyske kyst indsatte tropper berøres ikke af ovenstående foranstaltning.

II. Dog vil det virke hemmende på de under divisionen og den øverstkommanderende sorterende reservers bevægelighed, hvis danske lastbiler og jernbaner svigter.

III. Anvendelsen af *den under den øverstkommanderende sorterende reserve* i Jylland til afværgelse af fjendtlige angreb kan blive umuliggjort ved *åbent* oprør.

IV. Til at afvæbne den danske hær og til samtidig at gennemføre den militære undtagelsestilstand slår tropperne på *Sjælland ikke* til. På Sjælland behøves yderligere et forstærket *grenaderregiment*, som *ikke* kan trækkes bort fra Jylland.

Natten til den *26.8.1943* blev der i Aarhus forøvet ikke mindre end 9 sabotagehandlinger; bl. a. blev brandhaner sprængt; mængden gjorde forsøg på at storme vagten ved et tysk værnemagtstjenestested og kunne først splittes efter affyring af varselskud. Gaderne i Helsingør var sorte af mennesker og måtte ryddes af værnemagten, hvorved 2 danskere blev skudt ned; der blev spyttet på og rettet korporlige angreb mod 1 Feldwebel og 2 mand; det danske politi erkendte selv, at vore folk var blevet provokeret og havde handlet rigtigt. I København kom det på Rådhuspladsen atter til store opløb og til korporlige angreb på tyske soldater; soldaterhjemmet blev pånyt angrebet; der blev kastet sten mod værnemagtskommandanturens vinduer, i porten til værnemagtskommandantens hus eksploderede en bombe; det danske politi gik denne gang skarpt frem med gummikniplen.

Det samme billede viste begivenhederne den *27.8.1943* i København. Der blev dannet talekor, som råbte: „Ned med Tyskland! Leve Churchill!"; man sang Internationale; ved hærværk mod en kabelbrønd skadedes værnemagtens telefonforbindelser. Også i dag måtte gaderne i Helsingør ryddes af tyske tropper. I Odense opstod der ved bombeeksplosion stor skade i en akkumulatorfabrik. I Aarhus blev der ved en kaserne affyret 30 skud, som blev besvaret af de dèr liggende pansergrenaderer.

Om aftenen den 28.8.1943 ventedes den rigsbefuldmægtigede tilbage fra førerhovedkvarteret. Der var ingen tvivl om, at han efter Førerens ordre den næste dag kl. 10 ville overrække den danske regering et 6 timers ultimatum, hvorefter den danske regering for at genoprette ordnede forhold skulle proklamere undtagelsestilstand på den måde, som bestemtes af Tyskland. I tilfælde af, at kravet blev afvist, ville den militære undtagelsestilstand blive proklameret af den øverstkommanderende i overensstemmelse med den af ham udstedte ordre af 23.8.1943 (bilag II).

På dette sted bør indføjes et kort tilbageblik over de *retlige spørgsmål*, således som de hidtil havde formet sig under besættelsen.

Den Danmark i april 1940 tilsikrede suverænitet, som danskerne altid med meget eftertryk påberåbte sig, fremkaldte forhold, der måske var enestående, og som lå væsentlig anderledes end i de andre besatte områder, hvor de retlige bestemmelser i vidt omfang var fastlagt ved Haager landkrigsreglementet. På foranledning af den rigsbefuldmægtigede blev der straks efter besættelsen optaget forhandlinger med den danske regering for at få skabt en dansk særlovgivning på strafferettens område og en dansk særdomstol for at beskytte den tyske værnemagt mod de vigtigste delikter.

Det var en hindring, at de instrukser for forhandlingerne, som blev givet den rigsbefuldmægtigede af Auswärtiges Amt, ikke altid blev givet i forståelse med værnemagten; en ensartet fremgangsmåde blev først opnået, da OKW blev draget med ind. Af hensyn til de særlige danske forhold måtte man gå frem med forsigtighed; i denne henseende begunstigede troppernes gode optræden et gnidningsløst samarbejde med det danske politi. I efteråret 1940 blev det overdraget til danske myndigheder at pådømme samtlige mod den tyske værnemagt rettede delikter.

I den følgende tid blev der af den danske regering udstedt talrige love og forordninger til beskyttelse af de tyske interesser, således at der på næsten alle områder tilvejebragtes en retstilstand, der lignede den, som var skabt under den militære øverstkommanderende i Frankrig.

For at afhjælpe de mellem den tyske værnemagt på den ene side og den danske statskasse og de danske statsborgere på den anden side bestående vanskeligheder i civilretlige spørgsmål (bl. a. i spørgsmålet om alimentanter) blev der den 1.5.1941 nedsat en tysk-dansk forligskommission.

I november 1941 udstedte den øverstkommanderende en forordning, hvorefter hver afdeling i tilfælde af sammenstød mellem tyske værnemagtsmedlemmer og danske statsborgere straks skulle foretage indberetning til vedkommende garnisonskommandant.

Den 26.1.1943 holdt den øverstkommanderende i nærværelse af den rigsbefuldmægtigede en tale til rettergangscheferne og dommerne og betonede den prekære situation, i hvilken vi befandt os i forhold til Danmark. Der var dels ved, dels under besættelsen givet løfter, som man ikke uden videre kunne sætte sig ud over uden at vække tvivl om et mandsords ærlighed. Det var helt i vor egen interesse kun at træffe sådanne forholdsregler, som var egnet til at fremme viljen til samarbejde og derigennem arbejdsindsatsen. Netop i retten til at udøve jurisdiktion manifesterede en stats selvstændighed sig fremfor alt; ethvert indgreb i denne ret rammer derfor en særlig ømfindtlig nerve og bliver derved til en politisk handling. I talens videre forløb omtalte den øverstkommanderende en overenskomst, hvorefter den rigsbefuldmægtigede i højere grad end hidtil ville blive inddraget i verserende retssager mod danske for i vidt omfang at aflaste krigsretterne for sager mod landets indbyggere. Denne overenskomst blev under 28. 1. 1943, 14 n 23 WR (I ¾) 2940/43 godkendt af OKW. (Ordlyd se bilag III). Den rigsbefuldmægtigede omtalte i sit svar Førerens ønsker af 27.10.1942, hvorefter der i Danmark skulle være ro og landets leveringsevne ikke forstyrres; der skulle ikke uden særlig nødvendighed ske noget, som medførte et systemskifte. Dr. B e s t henviste så til Danmarks økonomiske ydelser; det havde i budgetåret 1941/42 til riget leveret 280 000 stykker hornkvæg, 564 000 svin, 31 500 t smør, 9 110 t æg og 8 000 t fisk, i budgetåret 1942/43 100 000 t kød. Løftestangen for at opnå det, der er nødvendigt for os, er, fortsatte dr. Best, danskernes eget ønske om, at den nuværende tilstand må vedvare, ledetråden vil være frygt og håb om bevarelse af deres politiske forfatningssystem. Deres holdning overfor riget og krigen var attentisme, altså afventen. I hjertet hældede de for 90 pct.s vedkommende til England, men udadtil føjede de sig efter de tyske ønsker. „Hvis det af en eller anden grund må ske," sagde dr. Best, „så viger vi heller ikke tilbage for et system- og regeringsskifte, såfremt forholdene kræver det. Så snubler vi — for at anvende Førerens ord — ikke over sytråd". Danskeren forstod absolut, at sikringen af en hær krævede tilstrækkelig beskyttelse, og at direkte angreb mod den tyske værnemagt også blev straffet af tyske krigsretter. Alligevel var af politiske grunde en række tilfælde i de sidste uger blevet overgivet til de danske domstole. — Både den øverstkommanderendes og den rigsbefuldmægtigedes taler viste med tilstrækkelig tydelighed, at man til trods for de stadig tiltagende provokationer og sabotagetilfælde ikke lod noget middel være uforsøgt for såvidt muligt at imødekomme de danske ønsker om suverænitet. Begge taler blev holdt den 26.1.1943, dagen før engelske bombemaskiners angreb på København.

Også forsåvidt angik fuldbyrdelsen i danske straffeanstalter af straffe, der var ikendt danskere, var den øverstkommanderende rede til at sætte sig i forbindelse med den rigsbefuldmægtigede og til at erfare dennes politiske ønsker. Senere blev der ved kgl. anordning indrettet en tugthusafdeling i Horsens, i hvilken der i den følgende tid blev hensat en række danske statsborgere, som af tyske domstole var blevet idømt tugthusstraf.

Angående udenlandske medlemmer af værnemagtens følge (Wehrmachtsgefolge) og deres underkastelse under krigslovene og det disciplinære strafferegiement indeholdt den øverstkommanderendes forordning af 15.5.43 III/Qu, j. nr. 14 g (ordlyd se bilag IV) nye grundlæggende bestemmelser.

For at klarlægge det danske politis anholdelsesret overfor medlemmer af den tyske værnemagt forelagde afdeling III (Oberstkriegsgerichtsrat dr. von R a a b - S t r a u b e, fra 15.2.1943 Reichskriegsgerichtsrat dr. K a n t e r) chefen for hærens justitsvæsen den 10.6.1943 et udkast angående overladelse til det danske politi af retten til at anholde medlemmer af den tyske værnemagt og af værnemagtens følge. Dette udkast godkendtes den 13. august 1943 af OKH (Chef H. Rüst und BdE) (Chef der Heeresrüstung und Befehlshaber des Ersatzheeres) (ordlyd se bilag V). Overenskomsten, hvori der aftaltes gensidig retshjælp, var ikke trådt i kraft, da den militære undtagelsestilstand blev proklameret.

Den første og eneste dødsdom i Danmark mod en dansk statsborger blev dagen før undtagelsestilstanden fuldbyrdet ved skydning.

II. Forberedelserne til gennemførelsen

Allerede i juni 1943 havde chefen for generalstaben, oberst af generalstaben v o n C o l l a n i, med henblik på et eventuelt væbnet opgør med den danske forsvarsmagt, pålagt den, der behandlede Ia-sager ved division nr. 166, at udarbejde en nøjagtig, kronologisk fastlagt plan for med eet slag at afvæbne det danske forsvar. Den endelige affattelse blev fastlagt på flere møder. I slutningen af juli 1943 var de hermed overensstemmende instrukser udgået til chefen for division nr. 166 og til Admiral Dänemark. Aktionen kunne således når som helst sættes i gang.

Den 27.8.1943 kl. 14,00 kaldte den øverstkommanderende chefen for division nr. 166 (fortegnelse over besættelsen af officersposter se bilag VI), generalmajor C a s t o r f, til sig i hovedkvarteret og gjorde ham bekendt med situationen, som med bydende nødvendighed krævede en ændring af den eksisterende tilstand. Samtidig med, at den militære undtagelsestilstand trådte i kraft, skulle den danske hær afvæbnes i morgentimerne den 29.8.1943 (divisionens garnisonering se bilag VII).

Divisionen fik følgende opgaver, som skulle gennemføres efter en telefonisk ordre, der kunne ventes i løbet af eftermiddagen den 28.8.43:

1. Gennemførelse af afvæbningen af den danske hær, som i sin helhed opholdt sig indenfor divisionens territoriale område (danske øer),
2. Besættelse af de kgl. slotte Sorgenfri og Amalienborg,
3. Gennemførelse af den militære undtagelsestilstand indenfor divisionens territoriale område, til dette formål besættelse og sikring af talrige offentlige bygninger, livsvigtige virksomheder osv.

Som forstærkning stillede den øverstkommanderende følgende til rådighed for divisionen:

1. Den pionerlandgangs-instruktions- og erstatningsbataillon fra Fredericia, som allerede var på vej til København, i stedet for den tidligere hertil bestemte bataillon til rådighed for politiet, som fik særopgaver (anholdelse af førende tyskfjendtlige danske civilpersoner),
2. 450 flyveelever fra luftvåbnets blindflyvningsskole Kastrup,
3. Dele af 25. panserdivision, der var på vej til Frankrig, og som den 28. 8. 43 om morgenen ad søvejen forventedes at ankomme til København fra Norge, nemlig: af 146. pansergrenaderregiment: regimentsstaben og stabskompagniet; af dets 1. bataillon: staben, 2., 4. kompagni; af dets 2. bataillon: staben, 5., 6., 7., 8., 9. kompagni; af 9. panserregiment: regimentsstaben, 6. kompagni; af 91. panserartilleriregiments 1. afdeling: staben og stabsbatteriet.

Major H e r z o g, der behandlede divisionens Ia-sager, forelagde ved hjælp af kortet den kronologisk fastlagte plan til afvæbning af den danske hær. Han havde lagt følgende overvejelser til grund:

Ved at give de til afvæbningen bestemte styrker en passende størrelse måtte det på forhånd udelukkes, at foretagendet mislykkedes, eller at det blot på et eller andet sted gav bagslag. På de vigtige steder måtte de tyske tropper optræde talmæssig overlegent for her indenfor den kortest mulige tid at afslutte opgaven. Vigtigst var landets hovedstad og største danske garnison København med næsten alle danske generaler, generalstaben, krigsministeriet, Den kgl. Livgarde på 3 bataillioner og skoler med højt kvalificerede soldater som elever. At den danske garnison København faldt, og at ledelsen hurtigt blev sat ud af spillet, måtte få virkninger udover hele landet. Her måtte der derfor skabes et klart tyngdepunkt.

43 forskellige danske troppekvarterer i 20 garnisoner skulle afvæbnes (oversigt over de danske troppers garnisoner se bilag VIII). Den d a n s k e hær måtte ingenlunde undervurderes som modstander. Den havde et usædvanlig stort antal officerer og officianter, (tidligere underofficerer med officersrang). Officerernes og troppernes uddannelse var navnlig i de sidste måneder blevet gennemført intensivt, først og fremmest på de talrige skoler. En betydelig del af de hjemsendte danske soldater havde fundet optagelse i det i sig selv allerede meget stærke og rigeligt med våben forsynede ordenspoliti, i hjælpepolitiet,

i luftbeskyttelsesorganisationer osv. og var til enhver tid disponibel. Endvidere forelå der tegn på, at reserveofficerer og reservister blev indkaldt til øvelser, og at der også hemmeligt skete en uddannelse udenfor afdelingerne, fremfor alt i skytteforeninger. Våben- og ammunitionslagre var blevet indrettet ude på landet. Det forekom derfor muligt, at den danske hær til enhver tid hurtigt kunne mobiliseres. Ledelsen og den langt overvejende del af officerskorpset måtte betragtes som engelskvenlig. Den danske hær, som i det væsentlige var presset sammen på øerne Sjælland og Fyn, kunne under energisk ledelse betyde en alvorlig fare for forbindelsen fra København over Sjælland, Fyn til Jylland og fremfor alt en trusel mod den svage tyske styrke i landets hovedstad. Dens fredsstyrke turde ansættes til mindst 6 000 mand; efter en mobilisering, som trods alt lå indenfor det muliges grænse, hvis den tyske aktion ikke lykkedes i første omgang, måtte man regne med et tal på indtil 50 000 mand. Enkeltheder se bilag IX (skitse: den danske hærs garnisoner) og bilag X (skitse over de danske troppeafdelinger indenfor Københavns garnisonsområde).

Af egne styrker disponerede division nr. 166 over følgende tropper:

1. *Afsnit København* (— garnisonsområdet København)
   2 bataillon er infanteri (herunder 1 uddannelsesbataillon),
   1 infanteri-panserjægerkompagni,
   1 signalkompagni;
2. *Afsnit Sjælland* (udenfor garnisonsområdet København)
   1 infanteri-regimentsstab,
   3 bataillon er infanteri (uddannelsesbataillon er),
   1 fodfolksskyts-uddannelseskompagni,
   1 infanteri-signaluddannelseskompagni,
   1 uddannelseskompagni for infanterirytterdelinger,
   1 afdeling (3 batterier) let artilleri;
3. *Afsnit Fyn*
   1 infanteri-regimentsstab,
   2 bataillon er infanteri (uddannelsesbataillon er),
   1 infanteri-signaluddannelseskompagni,

Ialt: 2 infanteri-regimentsstabe,
7 bataillon er (heraf 6 uddannelsesbataillon er),
6 enkelte kompagnier,
3 batterier.

Efter at forstærkningerne var trukket til, stod der til rådighed for divisionen ved afvæbning af den danske hær og besættelse af kongeslottene og talrige andre militært vigtige anlæg: rundt regnet 11 bataillon er infanteri, pansergrenaderer og motorcykleskytter samt pioner- og luftvåbenenheder, der anvendtes som infanteri, 12 tanks og 3 batterier let artilleri.

Hærens tropper var for det overvejende flertals vedkommende uddannelsesenheder med gennemsnitlig 77 pct. rekrutter. En del af disse havde kun 14 dages uddannelse bag sig. Stampersonellet bestod overvejende af soldater, der kun var tjenstdygtige i hjemmegarnison. I betragtning af denne kendsgerning var de krav, som mange afdelinger ventede at blive stillet overfor, anselige.

Tropperne var ikke tilstrækkelige til den *samtidige*, sikre løsning af alle opgaver, tilmed da dele af den 25. panserdivision ikke kunne nå at blive indsat mod mål udenfor København og derfor *foreløbig* kun kunne anvendes i hovedstaden.

Det blev derfor planlagt at foretage en underinddeling af aktionen i tre på hinanden følgende tidsafsnit. I første tidsafsnit skulle København, Næstved (her hurtige danske tropper), Ringe, Hvidkilde, Faaborg og samtlige med tyske tropper belagte byer (Roskilde, Ringsted, Vordingborg, Slagelse, Odense, Nyborg, Svendborg) klares, derefter i 2. tidsafsnit de rent danske garnisoner Holbæk, Aalholm, Berritsgaard, Kerteminde, Ulriksholm og Assens, i 3. tidsafsnit det danske marinebatteri Lynæs og de danske tropper på Jægerspris øvelsesområde.

Gennemførelsen af aktionen i de 3 afsnit blev overdraget afsnitskommandørerne, som i betragtning af de vidtstrakte områder fik vidtgående frihed til at træffe beslutninger

indenfor rammerne af de dem stillede kampopgaver, navnlig gennemførelsen af det 2. og 3. tidsafsnit. Til rådighed for kommandøren i afsnit Sjælland stod der for det 1. tidsafsnit kun rundt regnet 2½ bataillon og 1 batteri, da 1¼ bataillon og 2 batterier fra afsnit Sjælland var bestemt til først at indsættes i København. Efter at afvæbningen i København var afsluttet, skulle disse styrker og, alt efter situationen, yderligere forstærkninger fra de tropper, der efterhånden blev disponible i København, igen overføres til afsnit Sjælland.

I København havde divisionschefen i sin egenskab af garnisonskommandant selv forbeholdt sig ledelsen.

Troppeinddelingen indenfor division nr. 166 indtil den 28. 8. 1943 og for det første tidsafsnit den 29.8.1943 se bilag XI og XII.

Tropperne skulle tilbagelægge overordentlig store afstande; på den anden side var det af hensyn til hemmeligholdelsen ikke muligt at beslaglægge danske motorkøretøjer, således som det var bestemt i forarbejderne. Der behøvedes transportplads til befordring af rundt regnet 2 000 mand. Da tropperne med undtagelse af 6. infanteri-panserjægeruddannelseskompagni, chefsvognene og den 25. panserdivision ikke havde egne motorkøretøjer, stillede den øverstkommanderende i alt 89 lastbiler, 2 chefsvogne, 33 personbiler, 12 motorcykler til rådighed og gav ordre til, at de skulle føres til bestemmelsesstederne. Som det senere viste sig, ankom af disse køretøjer til bestemmelsesstederne og var eller blev køreklare: 69 lastbiler, 2 chefsvogne, 17 personbiler og 10 motorcykler. Desuden benyttede divisionen til troppebefordring udenfor København 5 lastbiler fra pioner-landgangsinstruktions- og erstatningsbataillonen, der ikke var nødvendige i København.

Den opgave, som påhvilede *Admiral Dänemark* (viceadmiral W u r m b a c h), gik ud på at besætte den danske flådestation og orlogsværftet i København samt samtlige krigsfartøjer og at gøre dem ukampdygtige. (Den danske flådes placering og armering se bilag XIII). Efter ordre fra marine-overkommandoen for Østersøen skulle operationerne til lands ledes af Admiral Dänemark, til søs af chefen for Østersøens sikring. Fortegnelse over besættelsen af officersposter hos Admiral Dänemark og over de styrker, der stod til marinens rådighed se bilag XIV og XV.

Generalen for luftvåbnet i Danmark (generalmajor R i t t e r v o n S c h l e i c h) skulle understøtte aktionen ved at indsætte flyvere og luftværnsartilleri; de er medtaget i bilag XV. Fortegnelse over besættelsen af poster se bilag XVI.

Den *27.8.1943* om aftenen vendte den *rigsbefuldmægtigede* tilbage fra førerhovedkvarteret.

I formiddagstimerne den *28. 8. 1943* så det ud til, at situationen i almindelighed ville blive roligere; men det kunne også være stilhed før stormen.

Endnu lå Danmarks skæbne i hænderne på dets egen regering. Af den rigsbefuldmægtigede fik den kl. 10 overrakt den tyske rigsregerings krav om, at der skulle indføres civil undtagelsestilstand. Der blev givet den en frist indtil kl. 16.

Den danske regering — a f v i s t e.

Nu var der kun e t middel tilbage for i overensstemmelse med ordrerne at bevare den i Danmark stående tyske værnemagts slagkraft overfor en eventuel allieret invasion, for at holde lilliputstaten Danmark for øje, at det ikke var England, men det stortyske rige, der her bestemte, og ikke mindst for at værne den tyske ære: indsats af de tyske våben.

Kl. 16 blev efter ordre af general af infanteriet v o n H a n n e k e n udsendt: „Blitz 29. 8. kl. 4.00", stikordet for indtræden af den *militære* undtagelsestilstand i Danmark og for gennemførelse af den danske hærs afvæbning. (Fortegnelse over besættelsen af officersposter i den øverstkommanderende i Danmarks stab se bilag XVII).

Fra division nr. 166 blev ordren givet videre til de underordnede troppeenheder ved, at stikordet: „Tivoli-Ausflug X + 75 Minuten" omgående blev udsendt pr. telefon (i divisionsbefalingen var X-tiden fastsat til den 29.8.43 kl. 2.45).

I hovedkvarteret afholdtes en række drøftelser med den øverstkommanderende, chefen for generalstaben og afdelingslederne, hvori deltog Admiral Dänemark, generalen for luftvåbnet i Danmark, chefen for division nr. 166, værnemagtskommandanten i København, cheferne for skydeskolen Værløse, for blindflyvningsskolen Kastrup og for marineflyvestationen samt for forskellige kommandoinstanser indenfor hær og marine. Herved

fastlagdes nærmere enkeltheder på grundlag af ordrerne. Alle forberedelser og drøftelser måtte foregå således, at de ikke virkede påfaldende, og at telefonsamtaler blev undgået; først fra den 29.8. kl. 4.00 var uchiffreret tekst igen tilladt.

Af værnemagtens presseofficer (kaptajn D a u b) forelagdes i et referat hos den øverstkommanderende spørgsmålet om at forbyde alle aviser. Mgn regnede med, at alle aviser skulle forbydes på ubestemt tid. Efter forslag fra værnemagtens presseofficer bestemte den øverstkommanderende, at aviserne igen kunne udkomme, når der var sikkerhed for en forudgående censurering. Kaptajn Daub overtog garantien for, at avisernes holdning var upåklagelig; endnu i løbet af samme eftermiddag drøftede han med den rigsbefuldmægtigede og dennes referenter oprettelsen af et censurkontor, i hvilket alle pressens politiske, militære og økonomisk-politiske artikler inden offentliggørelsen skulle censureres af en repræsentant for værnemagtens presseofficers kontor og en repræsentant for den rigsbefuldmægtigedes kontor. I nattens løb blev der af et nedsat presseudvalg, som under forsæde af gesandt B a r r a n d o n bestod af radioreferent L o h m a n n, pressereferent S c h r ö d e r og kulturreferent dr. S c h a c h t fra den rigsbefuldmægtigedes kontor, udarbejdet en radiokommentar, som henimod midnat blev forelagt for den øverstkommanderende og den rigsbefuldmægtigede og godkendt af begge.

III. Gennemførelsen

28. august 1943

Den 28.8.1943 om eftermiddagen foretog de indtil da i København udskibede dele af den 25. panserdivision en propagandamarch gennem hovedstadens vigtigste færdselsårer, efter at den øverstkommanderende foran hovedkvarteret havde modtaget en parade af tyske afdelinger. Troppernes, navnlig kampvognenes, optræden har sikkert ikke forfejlet sin virkning på befolkningen og heller ikke på de danske officerer og soldater.

Om eftermiddagen og aftenen blev der forøvet bombeattentater foran Persilhuset (i hovedbanegårdens nærhed) mod en personbil, som tilhørte landsgruppelederen for NSDAPs udlandsorganisation, D a l l d o r f, og foran hotel d'Angleterre mod den personbil, der tilhørte chefen for 146. pansergrenaderregiment, oberst v o n B e r n u t h. Begge vogne blev stærkt beskadiget.

De 47 lastbiler, 14 personbiler og 10 motorcykler, som ialt var disponible i København til befordring af tropper, der befandt sig udenfor hovedstaden, blev i løbet af eftermiddagen indtil kl. 19.30 i overensstemmelse med de af chefen for afsnit Sjælland stillede krav afsendt til de enkelte garnisoner. Allerede herved udgik 6 lastbiler, yderligere 12 lastbiler, 4 personbiler og 1 motorcykle blev uanvendelige undervejs fra troppernes garnisoner til de områder, hvor opstillingen til aktion fandt sted. Den samlede manko udgjorde herefter: 18 lastbiler (38,3 pct.), 4 personbiler (28,6 pct.), 1 motorcykle (10 pct.). Alene af de 31 lastbiler, der var stillet til rådighed af H.K.P. 650's filial i København, gik 16 (51,6 pct.) tabt. Andre motorkøretøjer blev forsinket undervejs til opstillingsområderne og ankom først for sent dertil, således at heller ikke deres mandskab var tilstede ved afvæbningsaktionens begyndelse.

Af de for 184. grenaderuddannelsesbataillon bestemte motorkøretøjer ankom de første den 28.8.1943 henimod kl. 23.45, de sidste først den 29.8.1943 kl. 2.00 i Middelfart. 9 lastbiler (25 pct.) nåede overhovedet ikke frem til Middelfart. Undervejs til de danske garnisoner, der skulle afvæbnes, udgik yderligere 2 lastbiler, således at den samlede manko var 11 lastbiler — 30,6 pct.

Indsættelse fra en H.K.P. af motorkøretøjer, der var til reparation, og som til dels måtte bemandes med endnu uerfarne chauffører, viste sig at være en nødtørftig hjælp.

202. og 167. grenaderuddannelsesbataillon samt dele af artilleriet lejede danske motorkøretøjer.

Natten var bælgmørk. Det begyndte at regne, og regnen faldt tilsidst i strømme. De tyske tropper foretog deres opmarch til afvæbningen. Det var denne gang en helt anden fornemmelse, end når der forestod et åbent feltslag. Ville den danske hær, som dog ikke kunne være forblevet helt uden kendskab til vore forberedelser, hvor godt de end var blevet

camoufleret, sætte sig til modværge med fortvivlelsens kraft? Ville det komme til gadekampe med store tab, til storm mod kaserner og kvarterer? Ville også dele af den til det yderste ophidsede befolkning, navnlig i København, gribe til våben? Spændingen hos stabene og hos tropperne var nået op på højdepunktet.

De fleste af de til division nr. 166 hørende enheder måtte tilbagelægge distancer af betydelig længde (indtil 85 km) for at komme til opstillingsområderne. Disse strækninger blev i det væsentlige tilbagelagt med lastbiler, der tildels var stærkt slidt og ikke længere kunne opfylde sådanne krav. Kolonnerne gik ofte i opløsning. Nogle afdelinger kom derfor først frem til opstillingsområderne med forsinkelser og på grund af motorkøretøjernes svigten med følelig svækket kampkraft.

Til hovedkvarteret ankom kl. 23.50 ordre fra OKW om, at foranstaltningerne skulle gennemføres som påtænkt. Ansvaret for alle værnemagtsgrene blev overdraget den øverstkommanderende i Danmark. Denne underrettede minister Scavenius om indførelsen af undtagelsestilstanden (bilag XVIII)

Afvæbningen af det danske forsvar den 29. august 1943

1. København

a) *Den af chefen for afsnit København udøvede virksomhed*

(Byplan over København se bilag X)

Her blev aktionen ledet af garnisonskommandanten i København, generalmajor Castorf. Under hans kommando var der dannet 7 grupper (4 afvæbningsgrupper, 2 sikringsgrupper og 1 reservegruppe).

1. *Den forstærkede 18. grenaderuddannelsesbataillon* under major Albsmeier bestod af nævnte bataillon (minus en deling af 1. kompagni, der var efterladt som besætning på Kronborg i Helsingør), af 58. grenaderuddannelsesbataillons 3. kompagni, af 6. artilleriafdelings 2. batteri og af 2 tanks fra 25. panserdivision og havde til opgave at afvæbne den danske livgardes 2. bataillon i Jægersborg kaserne og besætte slottet Sorgenfri, kongens daværende residens.

Kl. 4 trængte den forstærkede bataillon ind i Jægersborg kaserne, idet kaserneporten først blev brudt op af de to tanks. Mellem dem sprang en stødtrop frem mod den danske vagt. Denne åbnede ilden og alarmerede kasernens besætning. Vagten blev overmandet efter kort kamp. Samtidig trængte stødtropper fra flere kompagnier ind i bygningerne og besatte alle indgange. Efter kort ildkamp kom chefen for den danske livgardes 2. bataillon frem og tilbød overgivelse. Garnisonens afvæbning og den tilsluttende besættelse af kasernebygningerne foregik derefter uden yderligere modstand. De danske officerer og underofficerer forholdt sig herved loyalt.

Ligeledes kl. 4.00 præcis besatte en deling indkørslen til det kgl. slot Sorgenfri og opfordrede de danske portvagter til at åbne porten. Posten efterkom ikke denne opfordring og skyndte sig til vagtstuen. Den tyske grenaderdeling klatrede over porten og opfordrede gennem en tolk det mandskab, der opholdt sig i vagten, til at overgive sig. Den danske vagt besvarede denne opfordring med at give ild. Samtidig blev der af danske patrouiller i slotsparken kastet håndgranater. Den danske vagts modstand blev brudt med en håndgranat, der kastedes ind i vagtstuen. Efter kort ildkamp overgav de danske patrouiller i slotsparken sig som fanger. Nogle af dem kunne i mørket undvige til kasernen Jægersborg, hvor de blev afvæbnet og sat fast. Vagt, poster og patrouiller på Sorgenfri blev så taget af den tyske grenaderdeling.

Egne tab: 1 såret, danske: 1 dræbt, 1 såret. 14 officerer, 14 officianter, 374 underofficerer og menige blev taget til fange.

Efter at vagten ved Sorgenfri slot var overmandet, påhvilede det generalmajor Ritter von Schleich at overgive den danske konge et brev fra den øverstkommanderende (ordlyd se bilag XIX) og at oplyse ham om de foranstaltninger, der som følge deraf blev truffet.

Generalmajor Ritter von Schleich skriver herom:

„Til at overmande vagten var der til rådighed stillet en deling af 18. grenaderbataillon fra Høvelte under kommando af en løjtnant. Den 29. august 1943, præcis kl. 4, knaldede det første skud fra vagtposten foran Sorgenfri slot. Det var bælgmørkt nat, og det øsregnede. Med eet slag sprængtes porten, der førte til parken. Håndgranater eksploderede, og kampen var i fuld gang. Vagtbygningen blev taget ved hjælp af håndgranater og maskinpistolild, 5 danske soldater blev afvæbnet. Efter kort kamp kunne også resten af vagtmandskabet afvæbnes og tages til fange, 2 af vore oversergenter blev såret af håndgranatsplinter, ligeså 3 danskere.

Efter kampens afslutning anmodede kongen gennem sin fløjadjutant mig om at indfinde mig hos ham, efter at jeg allerede af slottets kommandant var blevet meldt hos ham. Da jeg trådte ind i slotshallen stod adjutant og kammertjener stive som søjler ved væggene. H. M. Kongens fløjadjutant bragte mig gennem dette spalier ind i kongens værelse.

Da jeg trådte ind og meldte mig, sad kongen i temmelig nedtrykt tilstand på en stol foran sit skrivebord. Ved hans side stod dronningen. Jeg gav udtryk for min beklagelse over, at jeg så tidligt måtte forstyrre kongen, som nødtørftigt påklædt sad på stolen, og overrakte ham den øverstkommanderendes brev. Han læste brevet op på dansk for dronningen, som så sagde til mig, at hun meget vel forstod alt det, som vi måtte foretage os. Kongen selv sagde til mig, at den danske hær jo i forvejen var afvæbnet og kun bestod af 3 000 mand. Jeg måtte modsige ham og nævnte de nøjagtige tal for den danske hær og marine, hvortil han svarede, at det kendte jeg nok mere til end han. Da dronningen spurgte mig, om de nu begge var fanger, udtalte jeg overfor begge majestæter, at dette ingenlunde var tilfældet, og at deres bevægelsesfrihed på ingen måde var begrænset. Det var kun blevet pålagt mig at anmode kongen om foreløbig ikke at forlade Sorgenfri slot for at hindre, at der forekom demonstrationer for kongen og mod os. Han sagde til mig, at han endnu i hele september måned ville forblive på Sorgenfri slot, og at han på grund af sit dårlige ben jo heller ikke kunne forlade slottet. Da jeg i anledning af et spørgsmål fra dronningen, om skyderiet nu var overstået, havde beroliget hende, meddelte jeg kongen, at den danske vagt kun var blevet afløst af en tysk æresvagt. Ved ordet „æresvagt" smålo kongen og sagde til mig: „Det lyder jo meget kønt". Han ytrede samtidig ønske om, at den tyske æresvagt snarest blev erstattet af dansk politi, for at folket ikke skulle tro, at han var fange hos den tyske værnemagt. Jeg lovede at lade dette ønske gå videre til den øverstkommanderende.

Efter at jeg havde præsenteret den af den øverstkommanderende tilkommanderede ordonnansofficer, premierløjtnant von Zimmermann, takkede kongen og dronningen mig, fordi jeg personlig var kommet til dem, da de kender mig fra en tidligere lejlighed, og de beklagede, at de igen mødtes med mig i en sådan, for dem så sørgelig anledning. Jeg anmodede endelig Hans Majestæt om nu at indhente den forsømte søvn, hvorpå han venligt smilede til mig og med begge hænder rystede min hånd.

Jeg udtalte nogle anerkendende ord overfor folkene fra 18. grenaderbataillon, og trykkede de sårede, som ville blive hos deres kammerater, i hånden. Derpå begav jeg mig til den øverstkommanderende og aflagde dèr min rapport."

Afvæbningen og besættelsen af Jægersborg garnison var afsluttet kl. 5.15. Kl. 10.45 blev bevogtningen af de tilfangetagne danskere og af de besatte bygninger og anlæg overdraget til kommandoer fra vagtbataillonen i København. Den forstærkede 18. grenaderuddannelsesbataillon blev af divisionen stillet til rådighed for chefen for afsnit Sjælland til anvendelse ved gennemførelsen af det 2. tidsafsnit, og kl. 11.15 afmarcherede den til Roskilde.

2. *Vagtbataillonen i København* (minus 2. kompagni), forstærket med 2 tanks fra 25. panserdivision, havde under sin chef, major von Rucktæschell, til opgave at afvæbne den danske besætning i *Ryvangs kaserne* og at anholde de danske officerer, der boede indenfor afvæbningsområdet. Kl. 4.00 genembrød den med en tank hvert sted kasernens øst- og vestport. Bag begge tanks trængte en stødtrop på 12 mand og bag denne reserver ind på kaserneområdet. Den danske vagt åbnede ilden og overgav sig først efter nogle maskinpistolsalver fra føreren for den mod vagten indsatte stødtrop. Kasernen var iøvrigt ubesat; i stabsbarakken blev den danske chef, oberst Thomsen,

og hans adjutant påtruffet alene og taget til fange uden modstand. Besættelsen af kasernen og sikringen af materiellet skete planmæssigt. Aktionen var afsluttet kl. 6.30. 1 tysk og 1 dansk soldat blev såret. Fanger: 2 officerer, 4 underofficerer og menige.

3. *Pioner-landgangs-instruktions- og erstatningsbataillonen* under kaptajn Parchow var blevet forstærket med 6. infanteripanserjæger-uddannelseskompagni (minus 2 delinger), 1. batteri af 6. artilleri-uddannelsesafdeling og 4 tanks fra 25. panserdivision. Den skulle afvæbne 4 mål og anholde de danske officerer, som boede indenfor afvæbningsområdet. Der indsattes: mod den *danske hærs officersskole på Frederiksberg* 1 pionerkompagni, forstærket med 1 deling af 6. infanteripanserjæger-uddannelseskompagni, 1. batteri af 6. artilleri-uddannelsesafdeling og 2 tanks; mod *det danske vagtkompagnis kaserne* 1 pionerkompagni (minus 1 deling), forstærket med 1 deling af 6. infanteripanserjæger-uddannelseskompagni; mod *sjællandske divisions kommando* 1 deling, mod *1. og 3. danske livgardebataillons kaserne* 1 pionerkompagni, forstærket med 2 tanks.

Hærens officersskole på Frederiksberg var mod forventning ikke belagt med officerselever, antagelig på grund af weekend, og blev af dens chef, der optrådte meget korrekt, overgivet uden modstand. Kl. 5.00 var besættelsen af skolen tilendebragt.

Vagtkompagniets kaserne og sjællandske divisions kommandobygning blev besat og afvæbnet, efter at dørene var blevet sprængt med dobbelte sprængladninger, og efter at svag modstand, særlig fra vagterne, var blevet brudt.

Større modstand ydede den danske livgarde i sin kaserne. 3. kompagni, der var blevet indsat mod den, havde i mørket ikke fundet de tildelte tanks og angreb uden dem. Også ved livgardekasernen blev porten sprængt af pionererne. Det viste sig imidlertid ikke muligt straks at trænge ind. Fra kasernen afgaves gevær-, maskinpistol- og håndgranatild, som først svækkedes, efter at vi selv havde åbnet ilden. I mellemtiden var fra øst og sydøst andre dele af kompagniet gennem parken Kongens Have nået frem til kasneanlægget og brød sammen med den mod hovedporten indsatte stødtrop våbenmodstanden i kamp. Herved faldt kompagnichefen, premierløjtnant Dettmann. Efter at vagten var overmandet, skød de danske soldater fra parken Kongens Have og fra tårnet på det tæt nordøst for kasernen liggende Rosenborg fremdeles på de i kasernegården værende pionerer. I mellemtiden foregik afvæbningen på kasernen. Fra kl. 4.20 var denne fast på tyske hænder. Takket være, at pionererne gik frem uden hensyn til den stadige fjendtlige ild udenfor kasernen og tog energisk fat, kunne hovedstyrken af de i og for sig gode danske soldater i kasernen uskadeliggøres i løbet af meget kort tid.

Da bataillonschefen, som indtil da havde opholdt sig på Frederiksborg,[1]) modtog melding om den af danskerne i livgardekasernen ydede modstand, gav han marchordre til de tanks og panserværnskanoner, der ikke længere behøvedes på Frederiksborg[1]). Han begav sig derefter selv derhen og foranledigede — medens panserværnskanoner samtidig blev bragt i stilling mod Rosenborg —, at den danske chef for livgarden sørgede for, at ilden fra Rosenborgs tårn blev indstillet, hvilket derefter også skete. Kl. 6.15 blev den sidste danske modstand udenfor kasernen opgivet.

Egne tab udgjorde: 1 død (chefen for 2. kompagni), 2 sårede (herunder 1 officer); på dansk side 2 døde, 5 sårede. Fanget blev: 21 officerer, 227 underofficerer og menige.

4. Den med 2. kompagni af vagtbataillon København, 1 deling af 6. infanteripanserjæger-uddannelseskompagni og 2 tanks fra 25. panserdivision forstærkede *37. grenaderuddannelsesbataillon* under major Randa skulle løse talrige opgaver, nemlig afvæbning og besættelse af følgende tjenestesteder og troppedele: Tøjhuset, generalkommandoen, krigsministeriet, luftværnsartilleriafdelingen i København samt Nye Tøjhus-Faste Batteri, baraklejren, skydeskolen for håndvåben, hærens flyverskole og artilleriskydeskolen på Amager, endvidere anholdelse af de danske officerer, som boede indenfor afvæbningsområdet.

Besættelsen af den sammenhængende bygningskarré, i hvilken den danske generalstab, krigs- og marineministeriet befandt sig, var overdraget 37. grenaderuddannelsesbataillons 2. kompagni. I overensstemmelse med ordren trængte det kl. 4.00 ind i bygningen. En dansk kaptajn modtog kompagnichefen, premierløjtnant Lorenz, ved indgangen og ledsagede ham til generalstabsbygningens 1. sal, hvor hovedparten af generaler og

[1]) Fejlskrift for „Frederiksberg"?

generalstabsofficerer var samlede. Bataillonschefen, som kom til, gjorde den øverstkommanderende officer, generalløjtnant Gørtz, bekendt med, at samtlige danske garnisoner i dette øjeblik blev besat af tyske tropper, og opfordrede ham til at give ordre til at nedlægge våbnene. Generalløjtnant Gørtz bemærkede hertil, at han allerede havde givet en sådan ordre. Iøvrigt anmodede han om en samtale med den øverstkommanderende for de tyske tropper i Danmark. Denne gav ordre til, at han foreløbig skulle bringes til hotel d'Angleterre. Kort derefter skete overførelsen af de danske generaler og højere officerer til dette hotel, hvor der allerede den 27.8. under camouflerede påskud gennem værnemagtskommandanturen var blevet tilvejebragt kvarterer til dette formål. De øvrige officerer, officianter og menige blev bragt til Ryvangs kaserne.

Foruden generalløjtnant Gørtz, der blev afleveret af oberstløjtnant Lapp, bragtes til hotel d'Angleterre: generalmajorerne von Stemann, Rolsted, Leschly, baron Bille-Brahe, Ramm, Hansen, Jakobsen og Falking, admiralerne Vedel og Hammerich, prins Axel oberst Friis, oberstløjtnant Friis og orlogskaptajn Mørch, Major prins Schoenaich-Carolath havde fået overdraget den opgave at bevogte dem, først på hotel d'Angleterre, senere på Marienlyst ved Helsingør. Officererne forholdt sig absolut korrekt, flertallet afvisende. De forpligtede sig på æresord til at forblive i tysk varetægt. (Den øverstkommanderendes skrivelse til generalløjtnant Gørtz, se bilag XX).

Luftværnsartilleriafdelingen i Holbergsgade blev uden nævneværdig modstand afvæbnet af 2. kompagni af vagtbataillon København.

Nye Tøjhus og Faste Batteri blev, efter at kortvarig modstand var brudt, afvæbnet og hvert sted besat af 1 deling af 37. grenaderuddannelsesbataillons 4. kompagni. Herved faldt i kamp som følge af håndgranatkast 1 dansk vagtpost og en uniformeret portner ved det nye tøjhus, som havde skudt på korteste afstand.

Stærkere modstand måtte overvindes ved besættelsen af *den danske artilleriskoles baraklejr* på Amager fælled. Denne lejrs besætning havde dagen forinden fået en forstærkning på ca. 150 mand, som var blevet anbragt i en op til baraklejren stødende teltlejr og havde sikret sig ved et pigtrådshegn, der var blevet trukket rundt om. Mod barak- og teltlejren blev der under ledelse af chefen for 37. grenaderuddannelsesbataillons 4. kompagni, premierløjtant Jørgens, indsat en blandet afdeling, bestående af 1 deling af 37. grenaderuddannelsesbataillons 4. kompagni, 1 deling af 116. pansergrenaderregiments 7. kompagni og 1 tank. Da aktionen for at omringe lejren blev indledt, åbnede de forstærkede danske poster og vagter straks ild. I fægtningens løb blev der fra dansk side også indsat panserværnsskyts. Danskerne sad tildels i den danske artilleriskydeskoles udbyggede kanonstillinger og holdt de tyske angribere under vedvarende ild. Tanken, som i mørket endnu ikke havde nogen observationsmulighed, fik en træffer af panserværnsskytset i tårnet umiddelbart ved siden af kanonrøret. Da det ikke var lykkedes at tage lejren ved overraskelse, og da der i mørket var fare for, at de fra forskellige sider mod lejren indsatte delinger kom til at skyde på hinanden, udsatte kompagnichefen det nu fornødne planmæssige angreb til kl. 5.30. Under dette angreb trængte 2 på fløjene indsatte tyske stødtroppe ind i den danske stilling. Derpå opgav danskerne modstanden og viste det hvide flag. Afvæbningen fuldførtes derefter planmæssigt.

En deling af 37. grenaderuddannelsesafdelings 3. kompagni og 1 deling af 6. infanteripanseruddannelseskompagni var under ledelse af løjtnant Pusch sat ind mod *skydeskolen for håndvåben*. Porten var lukket. Vinduerne blev derfor taget under ild fra panserværnsskyts, porten blev sprængt. Stødtroppe trængte ind. Så overgav den stedfortrædende leder, en kaptajn, skolen. 2 officerer, 1 officiant og 31 underofficerer og menige blev afvæbnet og sat fast.

Mod *hærens flyverskoles kaserne* i Prinsessegade indsattes 37. grenaderuddannelsesbataillons 3. kompagni (minus 1 deling). Efter at kaserneporten var blevet sprængt, faldt der fra dansk side flere pistolskud, som blev besvaret med håndgranater. Derved blev den danske chef, oberstløjtnant Lasen, hårdt såret. I kasernen blev 5 officerer, 5 officianter og ca. 50 underofficerer og menige afvæbnet og sat fast.

Artilleriskydeskolens kontorer blev besat uden kamp. Ca. 15 danske officerer blev anholdt på deres bopæle.

Den forstærkede 37. grenaderuddannelsesbataillon afvæbnede 10 mål, heraf 5 efter at mere eller mindre stærk modstand var brudt. Kl. 6.30 havde den løst alle opgaver.

Af tab havde vi 6 sårede, danskerne 3 døde og 31 sårede. Fangernes tal kunne ikke mere fastslås nøjagtigt, da de tildels straks blev bragt til Ryvangens kaserne.

5. Under *værnemagtskommandanten i København*, oberstløjtnant M a u f f, stod: luftvåbnets skole for blindflyvning i Kastrup (inddelt i stab og 2 kompagnier med ialt 450 mand); alle vagter og poster for sluttede enheder, de vest for havnen indsatte dele af marinen og af luftvåbnets luftværnsartilleri (kun underordnet for kampen på jorden), alle københavnske tjenestesteders alarmenheder og de til nødtjeneste forpligtede. Gruppen havde foruden sikring af de til stadighed bevogtede bygninger[1]) at besætte og sikre Hovedbanegården, hovedtelefoncentralen, Vestre Fængsel, Rådhuset, Knippelsbro, Langebro, Christianborg (den danske regerings sæde), Amalienborg (den danske kronprins' daværende residens) og hotel d'Angleterre (hvor de danske generaler skulle anbringes). Endvidere skulle den med motoriserede patrouiller overvåge Københavns byområde og løse særopgaver.

Da den afdeling, som skulle besætte *Amalienborg slot*, på grund af en misforståelse endnu ikke var ankommet kl. 4.00, opfordrede oberst A u g u s t, som til den danske kronprins skulle overbringe et brev fra den øverstkommanderende, kort og godt under ledsagelse af en underofficer og 3 menige slotsvagten, der bestod af en premierløjtnant og 40—50 mand, til at overgive sig. Danskerne nedlagde straks våbnene. Oberst August begav sig så ind i palæet, hvor han traf kronprinsen i civil påklædning, siddende ved sit skrivebord. Han var øjensynlig forberedt på begivenhederne, modtog den øverstkommanderendes brev (ordlyd se bilag XXI) og forpligtede sig til ikke at forlade slottet. Der blev stillet en tysk æresvagt.

Byens område inklusive yderdistrikterne blev fra kl. 4.00 overvåget med stærke motoriserede patruljer under ledelse af stedkendte feltgendarmer. Indtil om eftermiddagen havde der ikke vist sig noget nævneværdigt at påtale. På grund af den øsende regn var gaderne foreløbig menneskетomme.

Desuden skulle værnemagtskommandanturen også gennemføre følgende særopgaver:

a) Anholdelse af 72 officerer på deres bopæl.
   Da størstedelen af officererne var på deres tjenestesteder, blev kun 35 truffet på deres bopæl og anholdt. Aktionen forløb uden gnidninger og var afsluttet kl. 6.30.
b) Anholdelse af 3 gidsler.
c) Tilvejebringelse af stedkendte førere og tolke til afvæbningstropperne og disses underenheder.
d) Overtagelse af et antal vagter (kvarterer for orlovssoldater fra Norge o. s. v.) fra vagtbataillonen, da den måtte gøres så stærk som muligt til afvæbningsaktionen.
e) Opklæbning af ca. 500 plakater med ordren fra den øverstkommanderende for de tyske tropper i Danmark om militær undtagelsestilstand (se bilag XXII) ved 4 opklæbningskolonner.

Disse særopgaver blev i det væsentlige gennemført ved hjælp af til nødtjeneste forpligtede og under deltagelse af folketyskere.

Kl. 6.20 var alle mål, som skulle beskyttes, blevet besat.

6. *Gruppen Amager* under kommandanten for krigsmarinens afsnit danske øer, korvetkaptajn P e t e r s e n, bestående af marineenheder på Amager og af alarmenheder fra alle tjenestesteder på Amager, inklusive flyvepladserne, havde foruden opgaven med at afvæbne den danske krigsmarine, som af Admiral Dänemark var overdraget til den, fået til opgave, at *sikre Amagers byområde*. Den behøvede ikke at træde i virksomhed, da de danske kontorer og afdelinger af den danske hær, der befandt sig på Amager, som planlagt blev afvæbnet af den forstærkede 37. grenaderuddannelsesbataillon, den danske marine af den tyske krigsmarine. Civilbefolkningen på Amager forholdt sig rolig.

7. *Garnisonskommandanten i København* havde under benævnelsen *den 25. panserdivisions gruppe* tilbageholdt denne divisions disponible dele som reserve.

[1]) Her er formentlig ordene „til opgave" el. lign. faldet ud i den tyske tekst.

Kl. 7.00 havde generalmajor C a s t o r f sikkerhed for, at aktionen i København var lykkedes, og at landets hovedstad lå fast i tyske hænder. Efter at også chefen for krigsmarinens afsnit danske øer havde meddelt, at krigsmarinens afvæbningsaktion var heldigt afsluttet, kunne han nu stille de i København frigjorte styrker til rådighed for afsnit Sjælland til gennemførelse af det 2. og 3. tidsafsnit.

Kl. 7.45 udgik pr. fjernskriver til chefen for afsnit Sjælland, mundtligt og skriftligt til chefen for den forstærkede 18. grenaderuddannelsesbataillon og mundtligt og skriftligt til chefen for det 146. pansergrenaderregiments 2. bataillon en divisionsordre, hvorefter følgende blev stillet til rådighed for afsnit Sjælland til brug ved afvæbningen af Holbæk, Jægerspris og batteriet Lynæs i 2. tidsafsnit og ført til Roskilde:

Gruppen kaptajn K e h l (146. pansergrenaderregiments 2. bataillon) med pansergrenaderer i en styrke på ca. 2/3 bataillon, rigeligt forsynet med tunge våben og 4 tanks og

gruppen major A l b s m e i e r, der bestod af 18. grenaderuddannelsesbataillon, 3. kompagni af 58. grenaderuddannelsesbataillon og 1. og 2. batteri af 6. artilleriuddannelsesafdeling.

Gruppen Kehl påbegyndte pr. bil turen til Roskilde ca. kl. 10.00, gruppen Albsmeier kl. 11.15.

Senere blev der i København fortløbende af divisionen trukket andre frigjorte styrker ud fra afvæbningsområderne og dels anvendt til besættelse af de endnu talrige mål, der yderligere skulle sikres (rustningsvirksomheder, vand-, gas- og elektricitetsværker o. s. v.), dels stillet til divisionens rådighed. I eftermiddagstimerne blev der gjort brug af dem, da der fra ca. kl. 16.00 på Rådhuspladsen og de tilstødende hovedgader dannedes opløb, der gjorde det nødvendigt at rydde den indre by.

Ialt var af de under garnisonskommandantens kommando stående troppestyrker i afsnit København 18 danske kommandobygninger og troppekvarterer blevet afvæbnet, heraf 11 efter kamp. På to steder (livgardens kaserne ved Kongens Have og barak- og teltlejren på Amager) måtte stærkere modstand brydes.

Foruden de til stadighed bevogtede og afvæbnede militære bygninger blev i løbet af den 29.8.1943 yderligere 30 mål besat. 121 officerer, 64 officianter og 1312 underofficerer og menige, ialt 1497 soldater af den danske hær, var blevet taget til fange i København. Dette tal steg yderligere i løbet af de nærmeste dage.

Tabene i København udgjorde: tyske 2 døde, 9 sårede, danske 9 døde, 38 sårede.

b) *Marinens og luftvåbnets virksomhed*

Den 28.8.1943 om eftermiddagen blev Admiral Dänemark underrettet om, at den danske marine havde givet ordre til beredskab for sine skibe med et kvarters varsel, således at der måtte regnes med tilsvarende modstand; overraskelsesmomentet til gunst for angriberen var derved bortfaldet.

Kystpanserskibet „Peder Skram" og de i København liggende fartøjer havde delvis kun vagtkommandoer ombord. Derimod var kasernen og marineskolen på flådestationen fuldt belagt.

Planmæssigt kl. 4.00 indledtes krigsmarinens aktion mod orlogsværftet og flådestationen samt Lynetten under medvirken af marineflyvestationen og en motoriseret deling 8,8 cm af luftværnsartilleri-undergruppe Sjælland, sidstnævnte fra området ved Langeliniepavillonen. Der åbnedes virkningsfuld ild mod flådestationen, marineskolen og panserskibet „Peder Skram". Straks efter de første skud sprængte danskerne deres i flådestationens havnebassin liggende fartøjer og sænkede dem eller satte dem på grund. Den langsomme skududveksling på begge sider varede ved til kl. 6.00, derpå kapitulerede orlogsværftet og Lynetten. Også mod to i havnebassinet indløbende både fra havnebeskyttelsesflotillen blev der både fra land og fra en isbryder afgivet livlig ild, som blev besvaret.

Kl. 6.00 startede, som beordret, fra skydeskolen i Værløse (chef kaptajn L e u t z e) 2 Junkers 88, 2 Junkers 87, 1 Heinkel 111, 1 Dornier 217 samt 2 Messerschmitt 110, 1 Messerschmitt 109 og 1 Focke-Wulf 190; foruden deres faste bestykning medførte disse ialt 16 sprængbomber à 215 kg og 10 à 50 kg. Indtil ca. kl. 7 fløj de fra syd mod nord lavt hen

over marineskolen, „Peder Skram" og flådestationen, hvorved deres bombeladning tydeligt kunne ses. Navnlig ved denne demonstration blev flådestationen tvunget til at overgive sig, hvilket chefen efterkom under protest. Medens besættelsen pågik, blev der skudt fra arrestanstalten; i løbet af kort tid var også denne modstand brudt.

Tab: 1 hårdtsåret ved marineartilleriafdeling 508, 1 død, 2 hårdt og 4 let sårede ved havnesikringsflotillen og 1 let såret ved den 19. forpostflotille.

2. Sjælland (undtagen København) og Lolland

a) *Den af chefen for afsnit Sjælland udøvede virksomhed*

Oberst Ayrer, chef for 6. grenadererstatningsregiment, skulle afvæbne de danske tropper indenfor afsnit Sjælland (undtagen København) og gennemføre den militære undtagelsestilstand i samme område.

Afvæbningen skulle ske i 3 tidsafsnit, nemlig i

1. tidsafsnit afvæbningen af de danske garnisoner Roskilde, Ringsted, Vordingborg, Slagelse og Næstved, i
2. tidsafsnit afvæbningen af de danske garnisoner Holbæk, Aalholm og Berritsgaard (disse to på Lolland), i
3. tidsafsnit afvæbningen af det danske marinebatteri Lynæs og af de danske tropper på Jægerspris øvelsesområde.

Når afvæbningen i København var afsluttet, skulle frigjorte tropper stilles til hans rådighed til gennemførelse af det 2. tidsafsnit.

Efter afvæbningens gennemførelse skulle de beordrede foranstaltninger til gennemførelse af den militære undtagelsestilstand omgående træffes og tilstrækkelige besætninger efterlades i de afvæbnede garnisoner. Afvæbningen skulle herved stadig gå forud for beskyttelsen af målet.

Til rådighed stående tropper se bilag XII, danske tropper bilag IX.

1. tidsafsnit

I *Roskilde* skulle det 4. danske infanteriregiments stab og 3 bataillonsstabe afvæbnes, de dèr boende officerer tages til fange, de offentlige bygninger besættes og byområdet sættes under kontrol. 2. kompagni af 58. grenaderuddannelsesbataillon under kaptajn Peithmann trængte, efter at vagterne var overrumplet, uden kamp ind i kvartererne, hvor danskerne, som lå og sov, lod sig afvæbne uden modstand.

I *Ringsted*, hvor stabene for 4. og 11. afdeling af 2. feltartilleriregiment lå, overgav de i deres boliger anholdte chefer efter opfordring deres tjenestebygninger, som i mellemtiden var blevet omringet af tyske soldater, til major Heber, som rådede over 6. artilleriuddannelsesafdelings stab og over 6. signaluddannelsesdeling.

Premierløjtnant Böckel skulle med 202. grenaderuddannelsesbataillons 1. kompagni i *Vordingborg* tage 1 regiments- og 3 bataillonsstabe til fange og sikre broerne over Masnedsund og Storstrømmen. Begge dele lykkedes uden gnidninger.

Afvæbningen af de i *Slagelse* liggende danske soldater af 5. regiments 14. bataillon var overdraget kaptajn Kampmann med 6. uddannelseskompagni for infanteririytterdelinger (minus 1 deling); desuden skulle han sikre de fra Slagelse og Sorø mod nord og nordvest førende veje mod eventuelt fra Holbæk sydpå fremtrængende fjender. Ved hurtig indgriben kunne et tilsyneladende påtænkt modstandsforsøg forebygges.

Som fanger blev indbragt:

Roskilde	7	officerer,	8	officianter,	72	underofficerer	og	menige
Ringsted	7	— ,	11	— ,	22	—	-	—
Vordingborg	5	— ,	15	— ,	10	—	-	—
Slagelse	4	— ,	4	— ,	13	—	-	—

På ingen af siderne var der tab.

Ledelsen af afvæbningsaktionen i *Næstved* havde afsnitschefen, oberst A y r e r, selv overtaget og hertil dannet 2 grupper.

Den 1. gruppe under major v o n O e r t z e n (202. grenaderuddannelsesbataillon [minus 1. kompagni], forstærket ved 2 stk. 3,7 cm panserværnskanoner og 2 lette fodfolkskanoner) skulle afvæbne den danske garnison i gardehusarkasernen og tage de i afvæbningsområdet boende officerer til fange.

Den 2. gruppe under major H a r t m a n n, bestående af 58. grenaderuddannelsesbataillon (minus 2. og 3. kompagni), forstærket ved 1 stk. 5 cm panserværnskanon og 1 let fodfolkskanon, havde til opgave at afvæbne den danske besætning i statskasernen og at tage de i afvæbningsområdet boende officerer til fange.

Som reserve havde regimentschefen tilbageholdt 6. artilleriuddannelsesafdelings 3. batteri og 1 deling af 6. uddannelseskompagni for infanterirytterdelinger.

Omtrent halvdelen af *gruppe Oertzen*, der var kørt afsted fra Vordingborg, var kl. 3.45 nået tæt frem til det beordrede opstillingsområde — den anden halvdel kørte endnu som 2. transportafdeling på landevejen og ankom først henimod kl. 4.30. Indtagelsen af beredskabsstillingen i den dertil bestemte skov øst for husarkasernen førte i det fuldstændige mørke til mange gnidninger. Der var fare for, at de unge rekrutter gik vild i skoven eller senere skød på hinanden.

Af *gruppe Hartmann* var kun dele ankommet kl. 4.00 på grund af de mange havarier og motorstop under tilkørslen.

I mørket havde batteriet vanskeligheder med at komme i ildstilling.

Under disse omstændigheder besluttede afsnitschefen sig til at udskyde aktionens tidspunkt 1 time, indtil det begyndte at dæmre.

Kl. 5.00 påbegyndte gruppe Oertzen fra sit beredskabsområde aktionen for at afvæbne husarkasernen. Den modtoges med ild fra danske skytter, der var gået i stilling. Fra tysk side optoges ildkampen. Bataillonschefen besluttede sig til straks at anvende de tunge våben (granatkastere og panserværnsskyts). Efter at disse havde åbnet ilden, viste husarkasernens besætning ca. kl. 5.15 det hvide flag. Kasernen blev overgivet af den danske chef, oberstløjtnant F o g. Denne meddelte så efter opfordring besætningen på statskasernen, at han havde kapituleret.

Den mod statskasernen indsatte gruppe Hartmann var på dette tidspunkt nået frem til målet. Den behøvede ikke at gribe ind med våbenmagt. Efter meddelelsen om, at husarkasernen havde strakt våben, kapitulerede statskasernen ligeledes. Besættelsen og afvæbningen skete derefter også her uden gnidninger.

Kl. 6.30 var Næstveds afvæbning og dermed 1. tidsafsnit af aktionen på Sjælland afsluttet.

Tabene udgjorde 10 tyske sårede, heraf 1 officer, 2 danske døde og 5 sårede.

Som fanger blev indbragt: 108 officerer, 70 officianter, 644 underofficerer og menige.

Efter afvæbningens gennemførelse indsatte afsnitschefen til løsning af 2. tidsafsnit: gruppen Hartmann foreløbig mod Roskilde, gruppen Oertzen mod Vordingborg og 6. artilleriuddannelseafdelings 3. batteri over Ringsted i retning Holbæk mod Kvanløse. 1. kompagni af 58. grenaderuddannelsesbataillon og 6. uddannelseskompagni for infanterirytterdelinger blev efterladt som besætning i Næstved og fik overdraget bevogtningen af de tilfangetagne danske soldater, beslaglæggelse af depoter og gennemførelse af den militære undtagelsestilstand i denne by.

Oberst Ayrer forlod henimod kl. 9.00 Næstved og begav sig over Ringsted til Roskilde.

Om Næstved garnisons forhold oplyser den danske beretning (det danske krigsministerium til general Gørtz):

Den 28.8.1943 blev tropperne i gardehusarkasernen og i Grønnegades kaserne sat i alarmtilstand med de nødvendige poster, således at nogle tropper var fuldstændig kampklare. Posterne blev væsentlig forstærket, der blev indsat vagtpatrouiller omkring kasernerne.

Kl. 23.00 meldte en premierløjtnant, som kom med vogn fra Vordingborg, at de tyske tropper havde rekvireret civile vogne og tilsyneladende forlod byen. På vejen Vordingborg—Næstved var der ikke blevet observeret tyske styrker.

Den 29.8.1943 kl. 3.00 konstaterede en patrouille ingen fjender.

Kl. 4.05 meddelte chefen for sjællandske division, at tyskerne var gået til angreb på nogle kaserner i København.

Kl. 4.45 åbnede tyskerne med tungt skyts, maskingeværer og granatkastere kraftig ild mod kasernerne. Kampen blev fortsat.

Kl. 5.20 besluttede man sig til i overensstemmelse med ordrerne at indstille kampen for at undgå yderligere blodsudgydelse.

2. og 3. tidsafsnit i Nordsjælland

Oberst A y r e r ankom henimod kl. 11.00 til Roskilde. Her meldte føreren for den i mellemtiden ankomne motoriserede gruppe kaptajn Kehl sig hos ham. De første afdelinger af de andre til aktionen i Nordsjælland udpegede afdelinger, gruppen 58. grenaderuddannelsesbataillon og gruppen 18. grenaderuddannelsesbataillon var kl. 13.30 ankommet til Roskilde. Der stod altså nu tilstrækkelige styrker til rådighed for aktionen mod Holbæk.

Efter de i Roskilde, Ringsted, Slagelse, Vordingborg og Næstved gjorte erfaringer og efter meddelelsen om, at aktionen i København var lykkedes, var afsnitschefen imidlertid kommet til den overbevisning, at der af den danske ledelse var givet ordre til dens tropper om ikke at yde modstand, og at den korte fægtning ved husarkasernen i Næstved kunne føres tilbage til misforståelser eller til ulydighed hos underordnede danske førere. Han mente derfor, at han hurtigere og enklere kunne nå sit mål gennem forhandlinger, så meget mere som overraskelsesmomentet jo i forvejen faldt bort i det 2. tidsafsnit. Han telefonerede til de danske chefer i *Holbæk, Jægerspris og Lynæs*. Disse erklærede sig inden kl. 13.30 principielt rede til overgivelse og anmodede i høflig form om afsnitschefens besøg. Chefen for det danske artilleriregiment og garnisonskommandanten i Holbæk, oberst R a a b y, meddelte desuden, at et batteri af hans regiment var afmarcheret mod hans ordre.

Herefter satte oberst Ayrer omgående de netop forhåndenværende motoriserede enheder i bevægelse, nemlig det på biler anbragte 4. kompagni af 58. grenaderuddannelsesbataillon mod Holbæk, 3. kompagni (minus 1 deling) af 58. grenaderuddannelsesbataillon, forstærket ved 1 panserværnskanondeling og 2 tanks mod Lynæs og 1 deling af 58. grenaderuddannelsesbataillons 3. kompagni mod Jægerspris for at afvæbne de derværende danske garnisoner.

Gruppen kaptajn Kehl fik for at forfølge det fra Holbæk undslupne danske batteri, der skulle være kørt bort i retning mod vest, til opgave at køre frem til Knabstrup (12 km sydvest for Holbæk) for på den danske oberst Lunns gods at søge efter batteriet (afsnitschefen kendte oberst Lunn som leder af tyskfjendtlige kredse) og forblive dèr til rådighed for afsnitschefen. Det danske batteri blev ikke fundet, heller ikke af udsendte rekognosceringstropper. Efter hvad der senere viste sig, drejede det sig ved det undslupne danske batteri kun om mandskabet; skytset blev forefundet i Holbæk.

Afsnitschefen kørte forud for sin styrke til Holbæk og aftalte dèr overgivelsen med den danske chef. I tilslutning hertil skete det samme i Lynæs. Jægerpris blev overgivet til chefen for gruppen 18. grenaderuddannelsesbataillon, der i forvejen var kørt dertil.

Kort efter chefernes ankomst nåede også de troppeafdelinger, som var sat i bevægelse dertil, de dem anviste danske garnisoner og gennemførte afvæbningen gnidningsløst. Den var afsluttet i Holbæk kl. 17.15, i Jægerspris kl. 17.30 og i Lynæs kl. 19.15.

Fanger:

Holbæk	40	officerer,	63	officianter,	813	underofficerer	og	menige		
Jægerspris	3	— ,	3	— ,	38	—	-	—		
Lynæs	5	— ,	-	— ,	122	—	-	—		
Ialt:	48	officerer,	66	officianter,	973	underofficerer	og	menige.		

De tropper, der ikke behøvedes til besættelse af de danske garnisoner, blev efter afsluttet afvæbning hjemsendt til deres garnisoner.

Af senere danske beretninger fremgår, at *Holbæk* garnison var forberedt på aktionen. Den havde allerede om eftermiddagen den 28.8.1943 gjort sine tropper rede og gjort kaserneområdet parat til modstand. Den 29.8.1943 kl. 4.10 blev der på meddelelsen om, at tyskerne var gået til angreb på kasernerne i København, slået alarm, og kasernen blev bemandet med henblik på modstand. Kl. 5.30 blev der indtaget en forsvarsstilling i forterrænet; desuden blev der udsendt særlige indkaldelser til de værnepligtige i Holbæk og omegn; ca. 20 mand nåede at blive iklædt. Amtmanden telefonerede kl. 7.20 til Holbæks kommandant, at byens borgere ikke kunne se det nyttige i, at man satte sig til modværge, og de bad derfor obersten om at undlade dette. Denne afviste imidlertid anmodningen. Først da obersten mellem kl. 8.10 og kl. 8.30 skriftligt og gennem radioen blev bekendt med det af justitsminister Thune Jacobsen offentliggjorte opråb fra den tyske overkommando, besluttede han sig til at undlade en eventuel modstand, som af danskerne ville kræve unyttige ofre.

2. tidsafsnit på Lolland

Den forstærkede 202. grenaderuddannelsesbataillon, der kom fra Næstved, nåede kl. 16.15 frem til Vordingborg. Den begyndte 30.8.1943 kl. 4.00 fremmarchen, nemlig med gruppen Oertzen (3. og ½ af 4. kompagni af 202. grenaderuddannelsesbataillon) under bataillonschefens ledelse mod *Berritsgaard* (ankomst kl. 7.11) og med gruppen Bockhahn (resten af gruppe Oertzen) under ledelse af bataillonsadjutanten mod *Aalholm* (ankomst kl. 6.30).

De danske lejre ved Berritsgaard og Aalholm var befæstet (spærringer, pigtrådshegn, skyttegrave og skyttehuller) og sikret ved poster. Danske rekognosceringstropper på motorcykler havde meldt den tyske fremmarch. Ved de tyske troppers ankomst syntes danskerne, navnlig de yngre officerer, først at ville yde modstand. Da det var umuligt at opnå telefonisk forbindelse med København, under påvirkning fra danske officerer, som 202. grenaderuddannelsesbataillon havde medført fra Næstved, og da major Oertzen meddelte, at han i tilfælde af, at overgivelse blev nægtet, ville skyde de danske lejre sønder og sammen med artilleri, besluttede de danske chefer at overgive sig. Kl. Kl. 10.00 var afvæbningen afsluttet.

Fanger: 10 officerer, 160 underofficerer og menige.

Sammenfatning

Den for 1. tidsafsnit beordrede afvæbning af 6 mål i 5 danske garnisoner var afsluttet kl. 6.30. Indenfor 2. og 3. tidsafsnit blev i Nordsjælland indtil den 29.8.1943, kl. 19.15, afvæbnet yderligere 4 mål i 3 garnisoner, på Lolland indtil den 30.8.1943, kl. 10.00, yderligere 2 mål.

Ialt afvæbnede afsnit Sjælland 12 mål i 10 danske garnisoner, der tildels lå meget langt fra hinanden. De store afstande og den improviserede motorisering gjorde foretagendet særdeles vanskeligt for ledelse og tropper. Afsnitschefen løste til trods for alle vanskeligheder de opgaver, der var stillet ham.

Kun på et sted blev der kæmpet indenfor afsnit Sjælland: ved husarkasernen i Næstved. Iøvrigt opnåede afsnitschefen og hans underførere i det væsentlige det beordrede mål ved heldige forhandlinger med de danske kommandoorganer. De blodige tab var derfor på begge sider kun ringe. De androg: På tysk side 10 sårede, på dansk 2 døde, 5 sårede.

Antallet af tilfangetagne danskere var betydeligt: 189 officerer, 174 officianter, 1894 underofficerer og menige — 2257 danske soldater. I de nærmest følgende dage forøgedes fangetallet ved yderligere tilgang. Talrige våben og krigsmateriel blev sikret.

b) *Marinens og luftvåbnets virksomhed*
(inkl. Fyn og Jylland)

Rekognosceringsstyrker fra skolen for blindflyvning i Kastrup (stedfortrædende chef kaptajn T u s c h), der var indsat for at fastslå, hvor i Isefjorden kystpanserskibet „Niels Juel" befandt sig, observerede, at skibet lå for anker udfor Holbæk. Kl. 7.15 meldte de:

„„Niels Juel" har sat dampen op, ved forskib og agterskib en slup, tilsyneladende for at hale skibet fri af ankerpladsen. Føling med skibet opretholdes". Kl. 8.10 indgik til luftvåbnets general følgende melding: „Panserskib „Niels Juel" i stærk fart i retning Isefjordens udløb", og kl. 8.45: „Skib i stærk fart udfor Nykøbing". Admiral Dänemark blev hver gang orienteret herom, og det blev meddelt ham, at skydeskolens fra København hjemvendte bombemaskiner indtil videre stod til rådighed for en aktion mod „Niels Juel".

Der blev nu givet ordre til skydeskolen om at angribe „Niels Juel" med alle disponible bomber. Kl. 9.00 startede 2 bombemaskiner mod Isefjorden. På dette tidspunkt meldte recognosceringsmaskinen: „Skibet har passeret Isefjordens udløb, vil tilsyneladende bryde igennem mod Sverige." Allerede 10 minutter senere indløb til flyvevåbnets general følgende melding fra kystvagten i Hundested: „Svære bombenedslag tæt ved det i fuld fart gående skib. Skib stopper." Kl. 9.20 melding fra recognosceringsmaskinen: „Skib går i langsom fart i modsat kurs." Kl. 9.35 løb „Niels Juel" igen ind i Isefjorden med sydvestlig kurs og gik tilsyneladende for anker i Nykøbing bugt.

Den danske marines chef, admiral V e d e l, var kl. 7.30 ankommet til Admiral Dänemarks stabskvarter. Han blev anmodet om at give „Niels Juel" ordre til at indstille al yderligere modstand. Denne ordre gik imidlertid ikke igennem pr. trådløs telegraf. Der blev derfor afsendt en Blohm-Voss 138 med en tysk og en dansk marineofficer til „Niels Juel" for at overbringe den danske admirals skriftlige ordre om, at skibet under tysk eskorte skulle sejle til København. Flyvemaskinen gik ned på vandet i nærheden af panserskibet; ordren blev tilsyneladende fulgt med stor modvilje. Men da skibet endnu kl. 14.00 stadig lå stille, blev påny en dansk officer sammen med en admiralstabsofficer fra Admiral Dänemark i flyvemaskine sendt dertil. Denne bragte melding med tilbage om, at skibet på grund af en bombe, der var slået ned i dets nærhed, havde fået en lækage, at flere folk af besætningen var blevet såret ved beskydning fra flyvemaskinerne, og at skibet med en fart af 16 sømil var sat på grund. Marineflyvestationens kystsuppleringseskadrille (kaptajn S c h ü t t) blev efter ordre fra luftvåbnets general kl. 8—17 indsat til permanent kontrol af skibsfarten i Øresund mellem København og Helsingør og jog flere gange ved beskydning med maskinernes faste bestykning danske skibe og både tilbage, som tilsyneladende ville bryde igennem til Sverige. Alligevel undslap en lille dansk torpedobåd, som indtil da førte kontrol med skibsfarten syd for Helsingør indtil området omkring den svenske ø Hven, i det disede vejr til Landskrona i Sverige.

De i Storebælt og i farvandene syd for Sjælland og Fyn liggende fartøjer blev i løbet af den 29. opbragt eller overtaget af søstridskræfter under chefen for Østersøens sikring. Indløbet til Isefjorden, de i Kalundborg liggende danske krigsfartøjer, farvandene syd for Fyn og Sjælland blev besat af disse styrker, som bevogtede Sundet. Skoleskibet „Hvidbjørnen" sænkede sig selv ved Vengeance-grunden.

I havnene Kalundborg, Korsør, Nyborg (Fyn), Horsens og Mariager (Jylland) kunne besættelsen af skibene gennemføres så overraskende, at sænkning af fartøjerne blev forhindret.

3. F y n

Afvæbningen af de danske tropper i afsnit Fyn og gennemførelsen af den militære undtagelsestilstand måtte gennemføres i 2 tidsafsnit. Afvæbnes skulle i

1. tidsafsnit: garnisonerne Odense, Nyborg, Ringe, Svendborg, Hvidkilde og Faaborg, i tilslutning til de tre sidstnævnte steder de danske marineenheder i havnene Svendborg og Faaborg, i
2. tidsafsnit: garnisonerne Kerteminde, Ulriksholm og Assens.

Af tropper stod der til rådighed for afsnitschefen, oberstløjtnant W e i s s, chef for 86. grenaderreserveregiment: 86. grenaderreserveregiments stab, 167. grenaderuddannelsesbataillon, 184. grenaderuddannelsesbataillon, 86. infanterisignaluddannelseskompagni og 1 kanon (2 cm) fra 836. lette luftværnsartilleriafdelings 4. batteri.

I *Odense* blev indsat: Mod Albanikasernen den 167. grenaderuddannelsesbataillons 3. kompagni, forstærket med ½ af 167. grenaderuddannelsesbataillons 4. kompagni og 1 kanon fra 836. lette luftværnsartilleriafdelings 4. batteri under kaptajn T r a p p m a n n,

mod det danske ammunitionsdepot Fruens Bøge ved Odense 1 deling af 86. infanterisignaluddannelseskompagni, til anholdelse af danske officerer og til beskyttelse af mål 86. infanterisignaluddannelseskompagni (minus 1 deling).

Det forstærkede 3. kompagni af 167. grenaderuddannelsesbataillon brød ind i Albanikasernen ved hjælp af dobbelte sprængladninger, efter at den forinden var blevet beskudt af luftværnsskyts. Stødtroppe trængte ind under ilddækning. Den danske kasernebesætning, som var overrasket og synligt påvirket af den pludselige tyske ild, skød kun lidt. Kort efter angrebets begyndelse blev den i mellemtiden ude i byen anholdte chef for det danske 6. infanteriregiment ført til lederen af kampgruppen. Han lovede betingelsesløs overgivelse af kasernen. Herpå blev der fra tysk side ved aftalte lyssignaler givet ordre til at indstille ilden og til at standse stødtroppene. Den danske oberst gav sine tropper ordre til at strække våben. Afvæbningen fuldbyrdedes derefter gnidningsløst og var afsluttet kl. 5.00.

Den mod det danske ammunitionsdepot Fruens Bøge indsatte deling af 86. infanterisignaluddannelseskompagni blev modtaget med ild fra den danske depotvagt. Efter vor sprængning af pigtrådspærringen og koncentreret håndgranatkastning kapitulerede den danske vagt. Dens fører, en officer, overgav depotet.

Af egne tab havde vi i Odense 1 død, 1 såret, danskerne 1 død, 2 sårede.

Til fange toges: 29 officerer, 25 officianter, 204 underofficerer og menige (herunder 1 general).

Anholdelsen af de i deres boliger påtrufne danske officerer af hertil bestemte kommandoer fra 86. infanterisignaluddannelseskompagni skete i det væsentlige uden episoder. Chefen for jydske division, generalløjtnant K n u d t z o n, opholdt sig ikke på sin bopæl. Han blev anholdt på sit tjenestested og sammen med de vigtigste officerer fra sin stab kl. 4.45 ført til afsnitschefen.

Generalløjtnant Knudtzon var bestyrtet over begivenhederne og protesterede mod den tyske handlemåde. Af den i mellemtiden ankomne chef for det danske 6. infanteriregiment og den ligeledes afhentede politifuldmægtig hørte han om Albanikasernens våbennedlæggelse og om, at politiledelsen i København havde anordnet, at det danske politi skulle underordne sig den tyske værnemagt, og blev usikker. Efter at han gennem afsnitschefen også havde erfaret, at det danske ammunitionsdepot Fruens Bøge var besat, og at den danske garnison Nyborg havde kapituleret, forlangte han at få telefonisk forbindelse med sin kommanderende general. Dette blev afslået. Generalløjtnant Knudtzon erklærede sig derefter, efter at have rådslået med officererne i sin stab, tøvende principielt parat til overgivelse, men forsøgte at trække forhandlingerne i langdrag. Afsnitschefen insisterede på øjeblikkelig betingelsesløs underkastelse ved en klar ordre til de danske enheder. Den danske divisionschef rejste mange indvendinger og kunne først ikke bevæges til at udstede den forlangte utvetydige ordre. Afsnitschefen lagde imidlertid særlig vægt på en sådan, da han havde modtaget melding om, at den danske regimentschef i Kerteminde, hvilken by først kunne blive afvæbnet i aktionens 2. afsnit, ville gemme sine våben, og at chefen for det danske rytteriregiment i Svendborg, oberstløjtnant G u n d e l a c h, overhovedet ville modsætte sig en afvæbning, og at den 184. grenaderuddannelsesbataillon på grund af transportforsinkelse endnu slet ikke eller kun med utilstrækkelige afdelinger havde nået de steder, som var anvist den til afvæbning. Endelig lykkedes det at formå den danske general til at udstede den forlangte ordre. Kl. 7.00 gav han ordre til sine tropper om, at de ved organiserede tyske troppers ankomst skulle lade sig afvæbne af disse uden modstand.

Major M o h r skulle med 167. grenaderuddannelsesbataillon (minus 3., 4. og ½ af 2. kompagni) afvæbne garnisonen *Nyborg*.

Anvendt blev:

1. kompagni af 167. grenaderuddannelseskompagni mod Strandhotellet, der tjente som kvarter for det danske 3. infanteriregiments stab og for den danske garnisons hovedstyrke.

2. kompagni af 167. grenaderuddannelseskompagni (minus 1 deling) mod vandrehjemmet, kvarter for en mindre del af den danske garnison.

Kl. 4.30 var de to angrebsmål omringet. Samtidig begyndte angrebet. Danskerne satte sig til modværge i begge de ved pigtrådspærringer sikrede kvarterer. Deres modstand måtte brydes i kamp, idet der måtte sprænges veje gennem spærringerne.

Vandrehjemmet blev taget kl. 4.45.

Strandhotellet, hvori befandt sig den danske regimentschef, 2 bataillonschefer og hovedparten af officererne, ydede længere modstand. Det lykkedes for en fra østsiden indsat stødtrop at trænge først ind i det danske troppekvarter. En samtidig fra nordsiden angribende stødtrop formåede først efter længere kamp at bryde igennem. Også efter tilfangetagelse af den danske regimentschef og af hovedparten af officererne værgede danskerne sig endnu hårdnakket under ledelse af officerer og officianter. Deres modstand måtte brydes i kamp. Kl. 5.45 var Strandhotellet på tyske hænder.

Afvæbningen af de 5 fartøjer fra den danske marine ved hjælp af havnebeskyttelsesflotillen *Slipshavn* blev støttet af en stødtrop fra 167. grenaderuddannelsesbataillons 1. kompagni og 1 deling af 3. lette luftværnsbatteri til særlig anvendelse, Vordingborg. Herved lykkedes det at tage de danske fartøjer i ubeskadiget stand.

Under angrebet på de danske troppekvarterer overtog alarmenhederne sikringen af garnisonen.

Som fanger blev i Nyborg indbragt:

Den danske hær:	20	off.,	29	officianter,	248	underoff.	og	menige,
Den danske marine:	5	- ,	-	— ,	33	—	-	—
ialt	25	off.,	29	officianter,	281	underoff.	og	menige.

Tabene udgjorde:

egne:	1 død,	33 sårede,
danske:	4 døde,	9 sårede.

Efter at afvæbningen i Nyborg var tilendebragt, fik 167. grenaderuddannelsesbataillons 2. kompagni som garnisonsbesætning til opgave at gennemføre de med den militære undtagelsestilstand forbundne forholdsregler.

167. grenaderuddannelsesbataillons 1. kompagni blev kl. 9.45 sendt til Kerteminde for dèr at gennemføre afvæbningen i 2. tidsafsnit.

Den mod *Ringe* bestemte kampgruppe (½ af 4. og ⅓ af 2. kompagni af 167. grenaderuddannelsesbataillon) under chefen for 4. kompagni, premierløjtnant W o l t e r s, nåede kun med ca. halvdelen af styrken i rette tid frem til sit bestemmelsessted, da den fra Nyborg afsendte deling af 167. grenaderuddannelsesbataillons 2. kompagni på grund af motorvognshavari i den mørke nat var blevet forsinket. Premierløjtnant Wolters besluttede sig til ikke at afvente skyttedelingens uvisse ankomst, men at gennemføre opgaven til beordret aktionstid alene med delene af hans 4. (maskingevær-) kompagni. Under ilddækning fra svære maskingeværer, og idet en gruppe dannede en spærring i ryggen på lejren, trængte 2 stødtroppe overraskende ind i den danske teltlejr. Den danske vagt skød, lejren blev alarmeret. I den ildkamp, der nu begyndte, blev kampgruppens fører, premierløjtnant Wolters, hårdt såret. Løjtnant F l i e s c h e r overtog ledelsen. I en ildpause indfandt sig så en dansk officer og tilbød overgivelse. Under anvendelse af den i mellemtiden indtrufne skyttedeling fra Nyborg blev lejren omringet fra alle sider og afvæbnet inden kl. 9.00.

6 officerer, 9 officianter, 153 underofficerer og menige blev taget til fange.

Tabene androg 6 tyske sårede (deraf 1 officer), medens danskerne ingen tab havde.

Den danske beretning indeholder om kampen ved Ringe:

Kl. 4.10 angreb tyskerne lejren. Der blev kæmpet i 10—15 minutter. Derefter blev gruppen omringet. Den modtog skriftlig ordre fra jydske division om ikke at yde modstand og overgav sig derefter.

Mod *Svendborg, Hvidkilde og Faaborg* blev indsat 184. grenaderuddannelsesbataillon under dens chef, major O t t o. Aktionens tyngdepunkt var Svendborg—Hvidkilde, hvor 2 danske regimenter lå i garnison i 3 forskellige troppekvarterer. Følgelig havde bataillons-

chefen besluttet sig til med bataillonens hovedstyrke under egen ledelse at gå frem mod Svendborg, hvor hans 3. kompagni allerede havde kvarter, og at overdrage til 2. kompagni at afvæbne Faaborg. I tilslutning til Svendborg skulle Hvidkilde afvæbnes, i tilslutning til Faaborg Assens. Afstanden fra Middelfart udgjorde til Svendborg 87 km, til Faaborg 65 km.

Den 28.8.1943 kl. 23.00 stod bataillonen (minus 3. kompagni) parat til afgang i Middelfart og Strib. Som følge af de ovenfor skildrede transportvanskeligheder måtte bataillonschefen beslutte sig til at begynde marchen den 29.8.1943 kl. 0.30 alene med 1. kompagnis hovedstyrke, forstærket med enkelte svære maskingeværer. Også denne af 10 køretøjer bestående delkolonne havde betydelige vanskeligheder under kørslen til Svendborg. Endelig nåede bataillonschefen kl. 5.30 alene frem til Svendborg. Efter telefonisk at have afgivet melding om situationen til afsnitschefen og efter at være underrettet af denne om begivenhederne i Odense besluttede bataillonschefen sig til ikke at afvente, at hovedstyrken af hans tropper nåede frem, men til foreløbig straks at gøre et forsøg på ad forhandlingsvejen at formå de danske chefer til overgivelse. Den danske oberst S c h m i d t, der repræsenterede den danske garnison i Svendborg, lod sig endelig bevæge til at give ordre til overgivelsen. I nærværelse af den danske garnisonskommandant blev først den af 3. kompagni omringede artillerikaserne opfordret til at overgive sig og besat uden kamp. Henimod kl. 6.30 ankom den 1. motorkolonne med dele af 1. kompagni på ca. 7 køretøjer. Dragonkasernen og dens mandskab skulle afvæbnes. Den var imidlertid tom. Dragonerne var under kommando af deres chef, oberstløjtnant G u n d e l a c h, afmarcheret med våben og materiel. Den danske garnisonskommandant formodede, at den befandt sig i egnen omkring Hvidkilde, altså 4 km vest for Svendborg. 1. kompagni blev sendt afsted dertil og forefandt også en del af dragonerne i Hvidkilde. Deres chef afviste først opfordringen til at overgive sig, men lod sig så af den danske garnisonskommandant i Svendborg, som var blevet ført med, overtale til at overgive sin afdeling. Dette skete i Hvidkilde og senere også på godset Nielstrup, 2 km vest for Hvidkilde, hvor resten af dragonerne opholdt sig. Her nægtede folkene først at nedlægge deres våben, men ved de danske officerers formidling fik man overtalt dem dertil.

Kl. 9.00 var afvæbningen i Svendborg, kort derefter også i Hvidkilde tilendebragt.

I Faaborg var 2. kompagni ankommet henimod kl. 7.00 og havde inden kl. 7.10 omringet den derværende danske kaserne. Efter at der var kastet nogle håndgranater, blev den danske garnison overgivet kl. 7.15.

På tysk side var der ingen tab, danskerne havde 3 sårede i Faaborg.

Som fanger blev indbragt 75 officerer, 62 officianter, 717 underofficerer og menige.

Afvæbningen af garnisonerne *Ulriksholm, Kerteminde og Assens*, mod hvilke 1., ⅔ af 2. og det 3. kompagni af 167. grenaderuddannelsesbataillon var indsat, skete uden yderligere kampe i tiden inden kl. 11.45. I Ulriksholm og Kerteminde blev 20 officerer, 24 officianter og 187 underofficerer og menige taget til fange. Tallet på fanger i Assens er inkluderet i tallet på fanger i Svendborg, Hvidkilde, Faaborg.

Sammenfattende bemærkes, at chefen for afsnit Fyn ikke var stillet overfor nogen let opgave. Med 2¼ bataillon, fordelt over 5 garnisoner, skulle afvæbnes: 13 af den danske hær besatte troppekvarterer, lejre o. s. v. på 9 forskellige steder med en samlet belægning af

150 officerer,
149 officianter,
1509 underofficerer og menige

1808 danske soldater.

Han kunne ikke regne med, at divisionen i rette tid kunne føre forstærkninger frem til øen Fyn.

Afsnitschefen kunne først den 28.8.1943 i København i døgnets første timer blive gjort mundtligt bekendt med sin opgave. Den skriftlige ordre modtog han kl. 6.00.

Til Fyn kunne han først ankomme kl. 10.40. Han, hans underførere og tropper fik kun yderst kort tid til forberedelser.

De anselige afstande, som måtte tilbagelægges af ca. halvdelen af tropperne, og den i al hast improviserede motorisering med de derved uundgåeligt optrædende gnidninger og forsinkelser vanskeliggjorde i væsentlig grad aktionen.

Til trods for alle vanskeligheder blev den stillede opgave løst glat. Ved troppernes resolutte angreb i Odense, Nyborg og Ringe og ved den hurtige nedkæmpning af den danske modstand i disse byer skabtes forudsætningerne for at bevæge den modstrædende danske divisionschef i Odense til at udstede overgivelsesordren til sine tropper. Denne af den danske general Knudtzon givne og af hans tropper fulgte ordre lettede derefter meget væsentlig gennemførelsen af afvæbningen i Ulriksholm, Kerteminde, Svendborg—Hvidkilde, Faaborg og Assens og forhindrede yderligere tab.

Den 29.8.1943 kl. 11.45 var opgaven løst til bunds, alle danske tropper, garnisoner og lejre på Fyn var afvæbnet, våben, ammunition og materiel var sikret.

Tabene i afsnit Fyn udgjorde:

egne:	2 døde	40 sårede (heraf 2 officerer)
danske:	5 døde	14 sårede.

4. Situationen i Jylland

Da der ikke længere fandtes danske tropper i Jylland, drejede det sig her kun om at gennemføre undtagelsestilstanden.

I Nordjylland, den 416. infanteridivisions område, forløb dagen roligt. Med undtagelse af borgmesteren i *Saltum*, der blev arresteret, tilsagde myndigheder og administration loyalt samarbejde. Forbehold, der først var blevet krævet af de ledende danske tjenestemænd i *Viborg*, blev taget tilbage. I *Aalborg* blev i eftermiddagens løb gennem højttalere kundgjort en bekendtgørelse fra de danske fagforeninger, hvorefter arbejderne skulle genoptage arbejdet fra og med mandag. Befolkningen forholdt sig rolig og besindig. 17 danskere blev arresteret. Også i Sydjylland, det division nr. 160 underlagte område, herskede der ro overalt. De opgaver, der var pålagt garnisonskommandanterne, blev gennemført. I formiddagstimerne var der mange nysgerrige på gaderne; henimod middag spredte mængden sig uden særlige episoder. Strejker og sabotagehandlinger forekom ikke mere efter kl. 16.00. For at sikre bevogtningen af de talrige vigtige mål i *Kolding* blev et kompagni af 26. fusilieruddannelsesbataillon med en styrke på 2 officerer, 23 underofficerer og 135 mand forbigående forlagt dertil. Premierløjtnant Tettling fra 233. reservepanserdivision omkom ved et ulykkestilfælde.

5. Andre forholdsregler

Den 28.8. havde *WPrO.* af den øverstkommanderende fået til opgave at forberede trykning af bekendtgørelsen om undtagelsestilstandens indførelse på en sådan måde, at denne forholdsregel ikke blev kendt inden den 29.8., kl. 4.00, og ligeledes offentliggørelse af bekendtgørelsen i presse og radio under de samme betingelser. Da der ikke i København stod noget tysk trykkeri til rådighed, havde man måttet vælge „Fædrelandet"s trykkeri. Til trods for væsentlige vanskeligheder af teknisk art (sikring af virksomheden, så intet slap ud før tiden, og mod sabotage) kunne de første eksemplarer den 29.8. kl. 5.00 forelægges for den øverstkommanderende. (Bekendtgørelsens ordlyd se bilag XXII).

Kl. 4.00 blev et eksemplar af bekendtgørelsen afleveret til lederen af det danske udenrigsministeriums pressebureau, kontorchef Eskelund, til offentliggørelse i pressen. Han var aftenen i forvejen blevet underrettet om, at endnu en vigtig tysk meddelelse kunne ventes, og at det ville være rimeligt at henlede avisernes opmærksomhed på muligheden af ekstraudgaver. De københavnske morgenblade har da også alle ved siden af deres normale abonnementsudgaver bragt og i første morgentimer på gaderne ladet sælge ekstraudgaver med den øverstkommanderendes bekendtgørelse.

I en række samtaler, som WPrO. havde med de forskellige politiske og militære myndigheder samt med det danske udenrigsministeriums repræsentant, måtte det konstateres, at det på grund af de manglende kommunikationsmuligheder ikke var muligt for mandagsbladene at udkomme. Det blev derfor besluttet at lade mandagsbladene bortfalde og først tillade aviserne igen at udkomme fra og med tirsdag morgen.

6. Dagsmelding til OKW

Kl. 20.15 meldte den øverstkommanderende i Danmark til OKW/WFSt:

„Foranstaltningerne til afvæbning af den danske hær og til gennemførelse af den militære undtagelsestilstand er tilendebragt.

Da tropperne den 29.8. kl. 4.00 fra deres kort forinden indtagne beredskabsstillinger gik frem mod den danske hærs og marines militære mål, flammede modstand op på nogle steder. Den blev i hurtig aktion brudt med våbenmagt.

De her frigjorte tropper blev om eftermiddagen den 29.8. indsat til afvæbning af mere afsides liggende danske garnisoner.

På øerne Sjælland og Fyn er, bortset fra endnu ikke indgåede meldinger om den tilendebragte afvæbning af de danske garnisoner Holbæk, Jægerspris og Lynæs, de danske styrker af hær og marine i tysk varetægt.

Et motoriseret batteri fra Holbæk er inden tyske troppers ankomst undveget mod vest. Forfølgelse i gang.

I Jylland er dagen forløbet rolig.

Kystpanserskibet „Niels Juel" fik gennem den danske admiral Wedel, som i hydroplan begav sig fra København til Isefjorden, opfordring til at overgive sig til den tyske marine. Skibet sejler f. t. under ledsagelse af en tysk torpedobåd til København for at gennemføre afvæbningen.

Egne tab: 1 officer, 4 menige døde; 13 officerer, 44 menige såret.

Af den 25. panserdivision har der hidtil kun været brug for de i København udskibede afdelinger på nær divisionsstaben. Afgørelse om videretransport vil blive truffet den 1.9. De til Aarhus ankomne afdelinger er planmæssigt blevet sendt videre.

Den danske regering er endnu ikke trådt tilbage, men udøver ikke længere nogen funktion. Regeringen overvejer, om kongen eller den selv som sidste embedshandling skal rette et opråb om ro og orden til det danske folk og en appel til samtlige tjenestemænd om fortsat loyalt samarbejde.

Den øverstkommanderende rettede en appel til de højeste tjenestemænd og økonomiske ledere om fortsat loyalt samarbejde. Beredvillighed hertil kunne konstateres. Politiet har tilsagt samarbejde og genoptager tjenesten.

Strejkemeldinger foreligger ikke i dag (søndag). Jernbane, gas, vand og elektricitet er intetsteds blevet standset.

Først i den kommende uges nærmeste dage vil den militære undtagelsestilstands virkning på den danske befolknings holdning kunne konstateres.

Den øverstkommanderende i Danmark.
Afd. I a — Brevbog nr. 2314/43 hemmelig.

København, den 29.8.43."

IV. Begivenheder efter gennemførelsen
(29.8. — 5.10.1943)

Ministeriet Scavenius indgav den *29.8.1943* sin demissionsbegæring til kongen, idet det straks standsede sin embedsvirksomhed. Indtil videre fungerer de respektive departementschefer, generaldirektører eller direktører. I en officiøs tilkendegivelse opfordrede ministeriet befolkningen til at udvise ro og besindighed. Tjenestemændene skulle i den forhåbentlig korte tid, som undtagelsestilstanden ville vare, forblive på deres poster

for at undgå gnidninger mellem statsorganerne og de tyske autoriteter, som i kraft af krigslovene og undtagelsestilstanden midlertidigt havde en særlig myndighed at udøve.

Natten til den *30.8.1943* blev der i København i en for værnemagten forbudt bydel fjernet en ubetydelig gadebarrikade; feltgendarmeriet, som blev bombarderet med ølflasker, svarede med skarpe skud, hvorved tilsyneladende flere danskere er blevet såret. Iøvrigt blev der om natten skudt temmelig nervøst indtil kl. 2. Et kirketårn blev beskudt med maskingeværer og luftværnsskyts, fordi man antog, at der derfra blev givet blinksignaler. Da det viste sig, at det var lys fra lyskastere, der brødes i tårnets vinduer, gav chefen ordre til at indstille ilden.

I Jylland er natten i almindelighed forløbet roligt, der blev skudt på to tyske poster. Et forstærket kompagni af 220. uddannelsesbataillon blev midlertidigt forlagt fra Oksbøl til Varde for at bevogte vigtige mål.

Kl. 5.30 lagde 2 hurtigbåde med stødtroppe under ledelse af havnekaptajnen i København til ved panserskibet „Niels Juel", som stadig modsatte sig den danske admirals ordre til at kapitulere. For moralsk at understøtte dette krav, blev en Junkers 88 og en Junkers 87 fra skydeskolen sendt til Isefjorden. Til trods for 100 m skyhøjde og stærke regnbyger demonstrerede de i 20 minutter over skibet uden at nedkaste bomber. Kl. 7.00 strøg „Niels Juel" flaget, besætningen blev udskibet. Et tysk kommando på 50 mand overtog skibet; bjergningen blev indledet.

I en samtale, som den øverstkommandrende havde med general G ø r t z kl. 10.00, meddelte han, at han havde til hensigt at overdrage ham den tidligere danske hærs opløsning og at skabe et centralt organ hertil. Som leder af et sådant organ foreslog general Gørtz general v o n S t e m a n n. Den øverstkommanderende var indforstået hermed og bestemte, at general von Stemann på sin side skulle tilkalde de dertil nødvendige officerer og menige.

Kl. 17.00 optog det nyoprettede *censurkontor* sin virksomhed, foreløbig i et af det danske udenrigsministeriums lokaler. Med dette ministerium var det blevet aftalt, at der i dette kontor skulle gennemføres censur såvel fra dansk som fra tysk side af det, der blev offentliggjort. På foranledning af værnemagtens presseofficer modtog alle aviser gennem Ritzaus Bureau en meddelelse om censurkontorets oprettelse og underretning om, at på grund af undtagelsestilstanden ville fremtidig hver redaktør blive gjort personlig ansvarlig for hver offentliggjort linie. Det tyske censurorgans bestræbelse gik ud på såvidt muligt at give aviserne vidt spillerum med hensyn til indholdets form og udformning. Derfor blev også de forskellige nyhedsbureauer opretholdt, hvilket var i modstrid med den oprindelige plan om kun at opretholde eet nyhedsbureau. Det viste sig allerede i løbet af de første dage, at oprettelsen af censurkontoret helt igennem havde vist sig berettiget, thi hverken i hovedstadspressen eller i provinspressen fremkom meddelelser, mod hvilke der måtte gøres indvendinger.

De store vanskeligheder, som først forelå med hensyn til nyhedsformidlingen fra nyhedsbureauerne til aviserne, blev fjernet ved, at spærringen af posttrafikken efterhånden blev ophævet, og ved at pressesenderen i Odense, som 28.8.1943 blev afbrudt, igen blev sat i drift; over den sender de forskellige bureauer nu igen deres meddelelser direkte til aviserne, ganske vist fra censurkontoret og under kontrol, for at der ikke skal kunne sendes meddelelser, som ikke er tilladt.

Litra 4 i bekendtgørelsen om indførelse af undtagelsestilstand blev ophævet, hele den interne danske post-, telegraf- og telefontjeneste blev igen tilladt i fuldt omfang. Post-, telegraf- og telefontjenesten til udlandet var fremdeles underkastet bestemte indskrænkninger. Der blev tilladt nogle lempelser for den civile rejse- og motortrafik.

Hvor hurtigt kommunistiske kredse var orienteret om de sidste dages begivenheder, og hvorledes de propagandistisk udnyttede dem, fremgår af et flyveblad „Frit Danmark", som kunne fremstilles under undtagelsestilstanden og fordeles den 30.8.1943. Efter at de betingelser er anført, som var blevet stillet den danske regering, beskrives begivenhederne på følgende måde:

„Inden kl. 16.00 skulle regeringens svar foreligge. Det var et enigt og fast „nej" — ikke som tyskerne forklarer — en indrømmelse af, at den danske regering så sig ude af stand til at foretage det fornødne.

Efter dette tidspunkt begyndte de tyske tropper at køre gennem gaderne i panserkampvogne og på lastbiler.

I aftenens og nattens løb besattes de fleste fabrikker og virksomheder i København.

Rigsdagsmedlemmer og fagforeningsledere er i stort antal blevet anholdt.

Sorgenfri slot, Amalienborg, Christiansborg, banegården, telefonhuset, radiohuset og rådhuset foruden andre bygninger blev besat af tyskerne.

Det danske politi er blevet afvæbnet. Det danske politi står nu sammen med sine landsmænd.

Da tyskerne ville besætte Rosenborg kaserne og gardehusarkasernen, kom det til kamp. Der savnes sikre oplysninger, men det vides, at kampene varede i flere timer, og at tyskerne indsatte flyvere i kampen. Det kan betragtes som en kendsgerning, at de danske soldater overalt har ydet modstand og vel stadig kæmper på flere steder.

Søndag morgen var forbindelsen mellem Amager og København afbrudt. Mælk og aviser kunne over hele byen først bringes ud, da det blev lyst.

Over svensk område er det kommet til forskellige luftkampe mellem tyske og svenske maskiner."

Til slut anføres det: „Det danske folk behøver ingen opfordring til at strejke — det vil af sig selv vide at strejke."

I modsætning til denne kommunistiske indstilling fremgår *socialdemokratiets* opfattelse af en af Alsing Andersen underskrevet skrivelse af 2. september 1943 til socialdemokratiets øverste partiledelse, i hvilken det bl. a. hedder:

„Men denne vej (at holde Danmark udenfor krigen) er blevet undermineret af Christmas Møllers agitation i radioen i forbindelse med den koalition af chauvinister og kommunister, der ansvarsløst og skjult har søgt at mistænkeliggøre det politiske samarbejdes[1]) mål og midler og at bibringe[2]) en del af befolkningen en anden mentalitet. De har tilsigtet at fremkalde sabotagehandlinger og uro i befolkningen og på arbejdspladserne, og de gjorde dette, netop fordi de vidste, at forholdene under besættelsen ikke kunne bære denne belastning. De har foregøglet dem, der lånte øre til deres tale, luftkasteller[3]) og drømmesyn, der ikke stod til troende. Derfor er ansvaret deres for den situation, som er opstået, og de skal lænkes til deres ansvar for, at det, inden krigen sluttede, kom dertil, hvor vi i øjeblikket befinder os."

Det danske politi overtog den 30.8.1943 kl. 19.00 efter ordre patrouilletjenesten i København fra værnemagten.

Aviserne, der genudkom tidligt den *31.8.1943*, offentliggjorde en række forskrifter, som Københavns politidirektorat havde udstedt efter forhandling med de tyske myndigheder. Lukketiden for restauranter, teatre og biografer blev fastsat til kl. 20.00; butikslukketid: kl. 18.00. Sporvogns- og omnibustrafikken skulle ophøre kl. 20.45, den normale S-togstrafik kl. 21.00. Benyttelse af personbiler var med visse undtagelser forbudt hele døgnet, ligeså alle jernbanerejser for civilpersoner, der ikke udøvede en krigs- eller livsvigtig virksomhed.

Kl. 12.00 blev de tyske militærposter ved politipræsidiet og politistationerne samt offentlige bygninger med undtagelse af banegårdene i København trukket tilbage.

Forbudet mod, at danske skibe inkl. fiskerfartøjer løb ud, blev ophævet undtagen for fiskerfartøjer i Skagen-området. Færgetrafikken Helsingør—Hälsingborg, København—Malmö forblev begrænset til den tyske værnemagts forsyningstrafik; den samlede godstrafik på disse strækninger blev dog igen tilladt den følgende dag (1.9.).

Kl. 17.00 modtoges Førerens beslutning om, at behandlingen af det hidtidige danske militærs medlemmer ville afhænge af den videre udvikling af den indre politiske situation i Danmark.

Københavns politidirektør bestemte den *1.9.1943* nogle lettelser for København med hensyn til lukketiden og udgangsforbudet.

[1]) Den danske original (citeret efter „Besættelsestidens Fakta") har: „mistænkeliggøre Samarbejdets Maal og Midler".
[2]) Originalen: „fremskaffe en anden Mentalitet i Dele af Befolkningen".
[3]) Originalen: „Luftspejlinger".

Det danske udenrigsministeriums og de udenlandske missioners og konsulaters post-, telegraf- og telefontrafik med udlandet blev frigivet og tilstanden fra før erklæringen om undtagelsestilstanden genoprettedes dermed.

Den *2.9.1943* foregik bisættelsen af de fire faldne på Bispebjerg kirkegård i København. Det var: premierløjtnant Erich Dettmann, underkorporal Paluszczak, matrosunderkorporal Hubert Konkel og korporal af luftvåbnet Hans Wünnemann. Til den gribende bisættelseshøjtidelighed havde indfundet sig den øverstkommanderende, general von Hanneken, den rigsbefuldmægtigede dr. Best, viceadmiral Wurmbach, general af flyvertropperne Ritter von Schleich, general Castorf, landsgruppeleder i NSDAPs udlandsorganisation Dalldorf og et stort antal officerer fra de tre værnemagtsgrene samt medlemmer af den tyske folkegruppe. Den øverstkommanderende henviste i sin mindetale som indledning til de grunde, der havde ført til indførelsen af undtagelsestilstanden; de soldater, som havde måttet lade livet ved denne aktion, var i tro opfyldelse af deres soldaterpligt faldet for riget, de burde for os alle være forbilleder, der opfordrede til samme redebonhed til handling, deres minde ville blive holdt højt i ære.

Admiral Dänemark rekvirerede hos division nr. 160 en stødtrop for at afværge et dansk bandeangreb på det danske ammunitionsdepot Stavdal på *Bornholm*. Kommandoet, en fører, 15 mand fra 37. bataillon, fløj kl. 6.25 fra Kastrup. Bandeangrebet blev afværget i løbet af dagen; banderne, henved 40—50 mand, forsvandt i terrænet. Forstærkningen blev foreløbig på Bornholm. Ammunition og udrustningsgenstande, som lå i depotet, blev ført bort i marinepramme.

På initiativ af den øverstkommanderendes afdeling I a gav chefen for civilforvaltningen, vicepræsident, SS-Brigadeführer Kanstein, det danske politi anvisning på i tilfælde af beskadigelse af sporanlæg ved sabotage straks at underrette tyske instanser; for at fremskynde genoptagelsen af jernbanetrafikken blev der givet ordre til at indsætte egne sprængkommandoer.

Et kommunistisk flyveblad, som den *3.9.1943* blev omdelt i københavnske virksomheder, opfordrede til generalstrejke „som svar på den tyske voldshandling". Denne opfordring blev ikke fulgt nogetsteds; der udbrød heller ikke flere lokale strejker. Den tyske værnemagts handlekraftige optræden havde gjort et stærkt indtryk på befolkningen. Bortset fra mindre overtrædelser af udgangsforbudet affandt den sig med den nye situation.

På grund af beskydning af tyske poster blev bestemmelserne om spærretid den 2. og 3.9. skærpet for Amager og omegn og i Stege.

I rejsetrafikken til Tyskland gennemførtes der nogle lempelser.

Da der natten til den 3.9.1943 var forekommet nogle sabotagehandlinger, blev de nævnte lempelser i København igen ophævet af den øverstkommanderende. Også i politikredsene Silkeborg og Odder blev lukketiden og udgangsforbudet skærpet, fordi der dèr var forekommet jernbaneattentater.

Den *4.9.1943* blev det på forespørgsel indberettet til OKW., at man havde til hensigt foreløbig at lade de anholdte medlemmer af den danske forsvarsmagt forblive i deres nuværende arrest for en tid af 14 dage til 1 måned. Efter en prøvetid og landets yderligere pacificering ville samtlige anholdte blive løsladt med den forpligtelse, at de til enhver tid skulle vende tilbage til fangenskabet, hvis omstændighederne krævede dette.

Efter fornyet forbigående lempelse af undtagelsesbestemmelserne i København blev på grund af, at en vagtmester af politidispositionsbataillonen natten *mellem den 7. og den 8.9.1943* var blevet myrdet af en sabotør, cykletrafik i Storkøbenhavn forbudt fra kl. 20.00—5.00, et bykvarter spærret fra kl. 21.00 og byen København pålagt en pengebod på 1 000 000 kr. — En sabotør i Aalborg blev af en tysk krigsret dømt til døden for at have ydet bistand til fjenden. Dommen blev fuldbyrdet ved skydning.

Den 12.—14.9.1943 tog sabotagebølgen igen noget til. Ialt blev der forøvet 8 attentater mod maskinfabrikker og et automobil-reparationsværksted i København, som hovedsagelig arbejdede for den tyske værnemagt; herved opstod der større skader. I og ved Aalborg blev der sprængt skinner på jernbaneterrænet.

Mellem den 1. og 15.9.1943 blev der udstedt forskellige forordninger vedrørende opfordring til medlemmer af den danske forsvarsmagt om at melde sig hos tyske kom-

mandomyndigheder angående aflevering af skydevåben og ammunition, belønning for angivelse af sabotører, trusel om dødsstraf for at give sabotører husly, beslaglæggelse af bygninger og grundstykker til den tyske værnemagt.

Der blev endnu forøvet nogle overfald mod medlemmer af den tyske værnemagt: 2 grenaderer blev let såret i København den *18.* og *29.9.*, 1 underofficer af luftvåbnet blev skudt i Odense den *20.9.*

Natten til den *26.9.* blev jernbanelinier i Jylland sprængt på 23 steder; sprængpatronerne var af engelsk oprindelse; hovedlinierne kunne igen benyttes den 26.9. om aftenen.

Natten til den *2.10.* gennemførte det tyske politi en jødeaktion uden episoder.

Natten *mellem den 5. og 6.10.* blev den militære undtagelsestilstand igen ophævet (ordlyd se bilag XXIII). Hjemsendelsen af de internerede danske soldater blev påbegyndt.

V. Samlet oversigt

De tyske tropper

Tropperne fra de tre værnemagtsgrene har overalt stået sig godt, navnlig dèr, hvor modstand måtte brydes med magt. Hærens unge rekrutter gik med begejstring op i deres opgave; mange meldte sig frivilligt til stødtroppene. Aktionen og dens hurtige, synlige succes gav dem mod og følelsen af at være danskerne overlegne.

De vanskeligheder og gnidninger, der opstod på grund af den med kort frist improviserede motorisering, blev af ledelsen og afdelingerne overvundet uden uheldig indvirkning på det samlede resultat. De tropper, der ikke blev transporteret, kunne opvise tildels anselige marchpræstationer. Den cyklende 18. grenaderuddannelsesbataillon tilbagelagde den 29.8.1943 ca. 80 km, deraf de første 20 km (før aktionen) i bælgmørk nat og øsende regn.

Pionerlandgangs-instruktions- og erstatningsbataillonen fra Fredericia måtte dagen før aktionen overtage sin opgave fra politidispositionsbataillonen. Den havde kun få timer til at gøre sig fortrolig med sine angrebsmål i København og opmarchvejene dertil, som skulle tilbagelægges i mørke. Under energisk og sikker føring løste den alle opgaver, der var stillet den, ved beslutsomt at gå på.

De dele af den 25. panserdivision, som den 28.8.1943 tilfældigvis ankom til København og blev stillet til disposition for aktionen, var en værdifuld hjælp ved afvæbningsaktionen i København. Tankbesætningerne og pansergrenaderne gennemførte deres opgaver med uforfærdet aktionsiver og elan.

Marinens og luftvåbnets personel kappedes i angrebsånd med hærens tropper.

Værd at iagttage var den bemærkelsesværdig gode holdning, som flyvereleverne fra skolen for blindflyvning i Kastrup, der fik betroet besættelsesopgaver, indtog.

Anerkendelse tilkommer også det, der blev ydet af de i en fremrykket alder værende nødtjenestepligtige, som, af værnemagtskommandanten anvendt efter deres særlige forhold, fandt anvendelse på mange måder og frigjorde aktive soldater til kampen.

Takket være den sikre ledelse af alle tjenestesteder og troppernes ydelser kunne den samlede aktion gennemføres med succes.

De danske tropper

Aktionen kom tilsyneladende ikke som nogen overraskelse for den danske ledelse. Efter den rigsbefuldmægtigedes skridt den 28.8.1943 måtte den regne med, at et eller andet ville ske. Den kendsgerning, at de danske generaler og generalstabsofficerer den 29.8.1943 kl. 4.00 var samlet i den danske generalkommandos bygning i København, og at også troppecheferne i København og i provinsen for størstedelens vedkommende var tilstede på deres tjenestesteder og tildels havde truffet forsvarsforanstaltninger, taler for, at de ventede de tyske tropper. Om viljen til underkastelse forelå fra først af, må man lade

stå hen. Danskerne har ikke haft den fornødne tid til at forberede en effektiv modstand. Såfremt den danske ledelse måtte have haft til hensigt at nedlægge våbnene uden modstand, da er dens ordre i hvert fald ikke trængt igennem til alle steder, eller tropperne har ikke overalt fulgt instrukserne fra deres ledelse. På 18 steder ydede troppeenheder af den danske hær modstand; på 4 steder (livgardekasernen i København, barak- og teltlejren på Amager, Strandhotellet i Nyborg og teltlejren i Ringe) måtte en stærkere modstand nedkæmpes. Den krigerske indstilling var uden tvivl stærkere i marinen end i hæren; kystpanserskibet „Niels Juel" måtte først ved bombenedkastning hindres i at bryde ud til Sverige, og selv da vægrede det sig ved at efterkomme den danske admirals ordre om at overgive sig; kystpanserskibet „Peder Skram" og andre marineenheder sænkede sig selv.

På grundlag af en samlet betragtning var danskernes holdning lidet kampglad. På de fleste steder, hvor de ydede modstand, brød deres modstandsvilje sammen, såsnart de tyske tropper var brudt igennem med stødtroppe. Et antal danske chefer syntes overhovedet at mangle modstandsvilje.

Efter sket overgivelse var de danske officerers holdning overfor de tyske afvæbningstropper alle steder korrekt. På mange steder bistod de oven i købet de tyske tropper med at lægge beslag på våben og andre beholdninger.

Had eller tyskfjendtlighed kom næppe for dagen. De danske soldater lystrede deres officerer.

Officerernes høflige holdning under eller efter afvæbningen må dog ikke vildlede med hensyn til, at det overvejende flertal af dem var og er engelskvenligt, og at den danske hær i tilfælde af en angelsachsisk landgang på dansk grund med stor sandsynlighed ville have optrådt som fjende i ryggen på de tyske tropper.

Den danske forsvarsmagt indenfor landet er slået sønder. Kun over een af danskere bestående troppeafdeling vejer Dannebrog endnu: over det på østfronten kæmpende, for et år siden så stærkt smædede frikorps „Danmark".

Afvæbningens resultat

Det samlede resultat af den af division nr. 166 og marinen under medvirkning af luftvåbnet gennemførte afvæbning udgjorde indtil 3.9.1943:

Division nr. 166:

Afvæbnet blev 43 danske tjenestesteder, troppekvarterer og lejre i eller ved 20 garnisoner.

Tilfangetaget blev:

686	officerer,
463	officianter,
5 297	underofficerer og menige
ialt 6 446	danske soldater.

Beslaglagt blev:

74 000	geværer
3 050	maskingeværer
253	maskinpistoler
34	morterer
392	stk. skyts af alle arter
32 000	spader
36 670 000	skud infanteriammunition
380 000	skud artilleri-, panserværns- og luftværnsammunition
113 000	mortergranater
87 000	håndgranater
10 000	flyverbomber
997	heste

1 009 motorkøretøjer af alle arter
95 000 uniformsjakker
93 500 klædesbenklæder
83 600 kapper
75 600 par støvler
og andet krigsmateriel.

Tabene udgjorde:

	døde	sårede
egne:	5*)	59**)
danske:	14	57

Marine og luftvåben:

I besiddelse toges: i København ved 508. marineartilleriafdeling 2 inspektionsskibe, 3 gamle u-både, 1 mineskib; i Korsør ved 19. forpostflotille 2 minestrygere, 1 torpedobåd; i Kalundborg ved minestryger nr. 11 2 mindre minestrygere; i Køge ved 25. minestrygerflotille 1 minestryger; endvidere af små hjælpefartøjer (patrouille-, minestrygnings-, sikrings- og bøjefartøjer) 59 fartøjer af ringe tonnagestørrelse.

Beskadiget faldt i tyske hænder: i Nyborg 2 mindre minestrygere; i Korsør 1 inspektionsskib.

Selv sænkede sig: i København på lavt vand 1 kystpanserskib, 6 mineskibe, 4 torpedobåde, 6 mindre minestrygere, 9 u-både; ved fyrskibet Vengeancegrund 1 inspektionsskib, i Isefjord 1 kystpanserskib (sat på grund); nord for Bogø 1 torpedobåd.

Undsluppet til Sverige: 1 torpedobåd, 1 mindre minestryger.

Der tilfangetoges: 218 officerer og 3310 underofficerer og menige.

Virkninger

I militær henseende blev faren fjernet for, at den danske forsvarsmagt ved et allieret landgangsforsøg på den jyske kyst gik over på vore fjenders side. At denne fare fremdeles forelå, også efter at de danske tropper var blevet fjernet fra Jylland, fremgår bl. a. af jydske divisions chefs optræden og af den modstand, som mange af hans troppeafdelinger på Fyn ydede ved afvæbningen; heraf kan sluttes, at han af den danske generalkommando havde fået instrukser, af hvilke han også mente at føle sig bundet til trods for ordren den 29.8.1943 om morgenen om at nedlægge våbnene. I tilfælde af en angelsachsisk landgang på den jyske vest- eller nord- og nordøstkyst ville den på Fyn koncentrerede jydske division i samarbejde med danske og angelsachsiske marineenheder meget vel have været i stand til at forstyrre eller endda afbryde forbindelsen mellem Sjælland og Jylland; i hvert fald havde tilstrækkeligt stærke kræfter måttet sættes ind for at holde dem i skak og nedkæmpe dem.

Sjællandske divison udgjorde en fare for den i sig selv svage tyske garnison i København; navnlig de motoriserede tropper i Næstved havde ved et hurtigt fremstød i retning mod nord og ved at forene sig med styrkerne i Holbæk kunnet afbryde forbindelsen København—Korsør. Heller ikke denne fare foreligger længere.

Af de tal, der fremkom ved afvæbningen — de endelige tal ligger endnu ikke fast —, fremgår uafviseligt, at den danske forsvarsmagt i det mindste med hensyn til bevæbning er gået langt ud over de tal, som den havde meddelt de tyske kommandoinstanser. Efter en opgørelse den 13.9.1943 fandtes der i den danske hær udover beholdningen efter en den 20.5.1943 hertil meddelt opgørelse omkring

20 000 geværer
2 300 pistoler og
97 stk. skyts af forskellig kaliber.

*) Heraf 2 officerer.
**) Heraf 3 officerer og desuden 10 letsårede, der forblev ved deres afdelinger.

Indstillingen hos det overvejende flertal indenfor det danske officerskorps var, som tidligere nævnt, ikke tysk-, men engelskvenlig. Den engelske propaganda havde også påvirket officererne og mandskabet stærkt.

De indrepolitiske forhold er på grund af indførelsen af den militære undtagelsestilstand undergået en kendelig forandring. Befolkningen, som de første dage var bestyrtet over ændringen af vort forhold til den, har efterhånden affundet sig med den nye situation, selvom også frygten for de tyske våben tæller med. Den opfattelse, at Danmark på grund af ophidselsen af vide kredse gennem den engelske propaganda har sat sin selvstændighed på spil og nu har tabt den, og at det i første række var danske værdier, som blev ødelagt ved sabotagehandlingerne, vinder stadig mere terræn blandt de fornuftigt tænkende lag indenfor befolkningen, selvom det ikke må underkendes, at man i sit inderste ikke har opgivet håbet om en angelsachsisk slutsejr, af hvilken man venter sig genoprettelse af landets suverænitet. Det er ikke mere kommet til strejker og voldsgerninger fra større kredse indenfor befolkningen mod den tyske værnemagt, således som det var sædvanligt før den 29.8.1943. Tallet på sabotagetilfælde er gået tilbage; enkelte ganske vist særlig tungt vejende tilfælde (tyske værnemagtsmedlemmer, der skydes eller såres fra baghold) må vel sættes på de endnu i landet værende engelske faldskærmagenters og ekstremisters konto. Ved ikendelsen af strenge straffe, ved udgangsbegrænsninger, der føles særlig generende, ved store pengebøder og ved udsættelse af belønninger kan der forventes yderligere samarbejde fra befolkningens side ved opklaringen af sabotagetilfælde.

I retlig henseende er der tilvejebragt klarere forhold. Mod sabotører blev der anvendt til forseelserne svarende strengere straffe. Dommene blev offentliggjort i pressen, således at på den ene side ondsindede rygter derved kunne berøves deres grundlag, og således at de på den anden side kunne øve en afskrækkende virkning på befolkningen. Hos garnisons- og værnemagtskommandanterne blev der oprettet standretter, som territorialt er underlagt divisionerne (med undtagelse af standretten i Frederikshavn under Admiral Dänemark). Den øverstkommanderende overdrog den ham tilkommende stadfæstelsesret i henseende til straffesager mod danske statsborgere til de ordinære rettergangschefer med adgang til at overdrage den videre til standretternes rettergangschefer (se bilag XXIV).

I psykologisk henseende er den tyske værnemagts stærkt svækkede anseelse blevet genoprettet i enhver henseende. Fornærmelser og forulempelser, således som de før den 29.8.1943 forekom i et omfang, der var i betænkelig tiltagen, er nu udelukket. Den tyske soldat bliver igen frygtet og derfor agtet.

Goes,
overhærarkivråd

INDHOLDSFORTEGNELSE

Side

I. Grundene
9.4.1940—28.9.1942 ... 551
29.9.1942—28.8.1943 ... 555

II. Forberedelserne til gennemførelsen ... 564

III. Gennemførelsen
28. august 1943 ... 567
Afvæbningen af det danske forsvar den 29. august 1943 ... 568
1. København ... 568
a. Den af chefen for afsnit København udøvede virksomhed ... 568
b. Marinens og luftvåbnets virksomhed ... 573
2. Sjælland (undtagen København) og Lolland ... 574
a. Den af chefen for afsnit Sjælland udøvede virksomhed ... 574
b. Marinens og luftvåbnets virksomhed (inkl. Fyn og Jylland) ... 577
3. Fyn ... 578
4. Situationen i Jylland ... 582
5. Andre forholdsregler ... 582
6. Dagsmelding til OKW ... 583

IV. Begivenheder efter gennemførelsen (29.8—5.10.1943) ... 583

V. Samlet oversigt
De tyske tropper ... 587
De danske tropper ... 587
Afvæbningens resultat ... 588
Virkninger ... 589

Kildefortegnelse ... 592
Fortegnelse over bilag ... 595

KILDEFORTEGNELSE

Akter hos den øverstkommanderende for de tyske tropper i Danmark.

Akter hos den kommitterede for chefen for hærens arkiver.

Beretning fra division nr. 166.

Beretning fra marinens øverstkommanderende i Danmark.

Beretning fra luftvåbnets general i Danmark.

Beretning fra værnemagtens presseofficer hos den øverstkommanderende i Danmark.

Krigsministeriet til general Gørtz: „Oplysninger (meget ufuldstændige) om Begivenhederne den 29/8 1943".

„Hvem? Hvad? Hvor? Politikens Aarbog 1943", København 1942.

Krenchel, Ejnar, „Danmarks militære Fremtid, Hørup taler til os", København 1941.

Avisudklip 1940/43.

Mundtlige og skriftlige beretninger fra øjenvidner.

BILAG

FORTEGNELSE OVER BILAG

		til Side
I.	Regeringserklæring af 21.8.1943	597
II.	Den øverstkommanderendes anordning af 23.8.1943 (med 2 supplementer af 1943)	597
III.	OKW af 28.1.1943 (anden forordning om udøvelse af værnemagtsjurisdiktion i Danmark overfor personer, der ikke har tysk statsborgerret)	604
IV.	Udenlandske medlemmer af værnemagtens følge	605
V.	Det danske politis anholdelsesret overfor medlemmer af den tyske værnemagt	606
VI.	Fortegnelse over besættelsen af officersposter ved division nr. 166	609
VII.	Division nr. 166s garnisoner på Sjælland og Fyn (skitse)[1]	
VIII.	Oversigt over de danske troppers garnisoner	609
IX.	Den danske hærs garnisoner (skitse)[1]	
X.	Skitse over de danske troppeenheder indenfor Københavns garnisonsområde[1]	
XI.	Division nr. 166s troppeinddeling indtil den 28.8.1943	611
XII.	Division nr. 166s troppeinddeling for det 1. tidsafsnit den 29.8.1943	612
XIII.	Placering og armering af den danske flåde	613
XIV.	Tjenesteliste for Admiral Dänemark og for chefen for Østersøens sikring	614
XV.	Styrker til rådighed for marinen	614
XVI.	Tjenesteliste for luftvåbnets general i Danmark	615
XVII.	Tjenesteliste for staben hos den øverstkommanderende for de tyske tropper i Danmark	616
XVIII.	Skrivelse fra den øverstkommanderende til minister Scavenius	617
XIX.	Skrivelse fra den øverstkommanderende til kongen af Danmark	618
XX.	Skrivelse fra den øverstkommanderende til generalløjtnant Gørtz	618
XXI.	Skrivelse fra den øverstkommanderende til den danske kronprins	619
XXII.	Bekendtgørelse om proklamation af den militære undtagelsestilstand	619
XXIII.	Ophævelse af den militære undtagelsestilstand	620
XXIV.	Beretning om standretternes virksomhed i de første 4 uger af undtagelsestilstanden (indtil 28.9.1943)	620

[1]) I originalmanuskriptet findes ingen bilag med numrene VII, IX og X.

Bilag I

Den danske regerings opråb af 21.8.1943

Under den tyske besættelse, der nu varer på fjerde år, har det været uundgåeligt, at der af og til er opstået visse gnidninger. Netop[1]) besættelsens langvarighed fremkalder en større modtagelighed overfor formodede fornærmelser og stigende utålmodighed og irritation i befolkningen.

I den sidste tid er der indtrådt begivenheder af faretruende karakter. Sabotage er øvet i stigende omfang, demonstrationer er forekommet forskellige steder, og der er gjort forsøg på at bringe jernbaner og offentlige værker til standsning. En fortsættelse af sådanne tilstande vil være af ødelæggende virkning for den danske stat[2]). Tilførsler af levnedsmidler og brændsel vil blive hemmet, og der vil opstå alvorlige forstyrrelser af den ordnede produktion til skade for hele befolkningen.

For den danske regering har det stedse været opgaven at fjerne opståede vanskeligheder og på det bedste varetage den danske befolknings interesser overfor de tyske myndigheder. Dette vil også blive tilfældet overfor de senest indtrufne begivenheder.

Skal det lykkes at føre dansk folkestyre og statsliv[3]) frelst gennem krigens ulykker og farer, er befolkningens medvirken hertil nødvendig.

Med denne dybt alvorlige situation for øje retter regeringen og samarbejdsudvalget med tilslutning af de samarbejdende partiers rigsdagsgrupper en indtrængende opfordring til den danske befolkning om ikke på nogen måde at udæske til eller lade sig udæske til uoverlagte handlinger, men bevare ro, besindighed og sammenhold. Enhver, der ønsker, at en dansk regering[4]) i landet skal bevares, må føle det som sin pligt i alle forhold at bidrage til, at lovordnede tilstande fortsat kan opretholdes. Ingen må tage sig selv tilrette. Det er de lovlige myndigheder og de ansvarlige ledere, der må foretage de skridt, som er nødvendige til beskyttelse af danske interesser.

[1]) Den originale danske tekst: „Selve."
[2]) Originalen: „for danske Samfundsforhold."
[3]) Originalen: „Samfundsliv."
[4]) Originalen: „dansk Styre."

Bilag II

DEN ØVERSTKOMMANDERENDE
FOR DE TYSKE TROPPER I DANMARK

Hovedkvarteret, 23. august 1943.

A/d. Ia — Br. B. nr. 722/43 hemmelig kommandosag.

Begivenhederne i Italien, de alvorlige luftangreb på Hamburg, opsigelsen af overenskomsten med Sverige om transittrafikken samt udsendelserne fra den engelske radio har i den danske befolkning fremkaldt en stemning, der har fået udtryk i øgede sabotagehandlinger, forulempninger af værnemagtsmedlemmer og af kvindeligt personel ved kommunikationstjenesten, sammenstimlinger og strejker. Den spændte stemning blev yderligere næret ved spredning af meningsløse rygter, som bl. a. påstod, at Føreren havde demissioneret, og at der herskede kaotiske tilstande i Tyskland. —

De danske myndigheder og det danske politi har gjort forsøg på lokalt at dæmpe urolighederne. De danske civile myndigheder og ligeså politiet har svigtet mange steder og var ikke længere herrer over situationen. Også den danske regering stod afmægtig overfor begivenhederne. —

Den mest spændte situation i Jylland er hidtil opstået i Aalborg, Esbjerg og Kolding, på Fyn i Odense, Nyborg, Svendborg og Bogense, på Sjælland hidtil kun i Roskilde.

Fra de strejkendes side anføres der let gennemskuelige begrundelser for strejkerne. Også i fremtiden vil de strejkende finde påskud til begrundelse af deres holdning. Det tyske militær er hidtil blevet holdt tilbage. I nogle byer er der blevet beordret udgangsbegrænsninger for værnemagtsmedlemmer for at lette det danske politi i dets opgave. Hvis den tyske værnemagt yderligere holdes tilbage, kan dette af den danske befolkning let blive fortolket som svaghed. I det lange løb kan det ikke forenes med værnemagtens ære at optræde så tilbageholdende, som det hidtil har været tilfældet, tilmed da tyske værnemagtsinteresser allerede er blevet alvorligt krænket ved den danske befolknings adfærd. —

På grund af situationen har regeringen med kongens billigelse udsendt et opråb til befolkningen, hvori der opfordres til opretholdelse af ro og orden. Desuden har rigets befuldmægtigede i Danmark den 23.8.1943 sendt en skrivelse til den danske statsminister, hvori han henviser til situationens alvor og afkræver den danske regering en erklæring om, at den er besluttet på at træffe alle forholdsregler, der er nødvendige for at opretholde ro og orden og for at gennemføre de gældende love, og det med alle magtmidler, der står til statens rådighed, om påkrævet også ved anvendelse af våbenmagt. —

Såfremt den danske regering ikke måtte være i stand til i løbet af de nærmeste dage at genoprette ro og orden i landet, må der gribes til afgørende foranstaltninger, som efter omstændighederne vil medføre, at de tyske tropper sættes ind. —

Der kan blive tale om følgende to principielle forholdsregler:

I.) *Civil undtagelsestilstand:*

Den proklameres af rigets befuldmægtigede og berører ikke de militære myndigheder. Den øverstkommanderende vil dog efter krav fra rigets befuldmægtigede stille tropper til dennes rådighed til gennemførelse af de af ham foreskrevne foranstaltninger. Om anvendelsen af disse tropper, som i hele den tid, i hvilken de anvendes til særlige formål, forbliver underlagt den øverstkommanderende, vil denne træffe bestemmelse fra tilfælde til tilfælde. —

II.) *Militær undtagelsestilstand:*

Den proklameres af den øverstkommanderende for de tyske tropper. Den udøvende magt går da over til den øverstkommanderende. Dette betyder, at han alene bestemmer angående enhver form for statslig virksomhed (indenfor lovgivning, forvaltning og retspleje). Den danske regering og rigets befuldmægtigede er, sålænge denne undtagelsestilstand vedvarer, udelukket fra at handle. Den øverstkommanderende vil dog ved gennemførelsen af sine opgaver betjene sig af visse organer under rigets befuldmægtigede og — såvidt muligt — af de stedlige danske myndigheder. —

Den militære undtagelsestilstand kan proklameres for hele landet Danmark eller for bestemte landsdele. —

Bestemmelser og forholdsregler i tilfælde af, at militær undtagelsestilstand erklæres:

A.) *Ordning af kommandomyndigheden:*

Den øverstkommanderende for de tyske tropper i Danmark anordner

a) militær undtagelsestilstand for dele af landet eller for dets samlede område,
b) bekæmpelse af opstanden med de ham underlagte tropper,
c) alle andre til den givne situation svarende forholdsregler.

Ordrerne meddeles over divisionerne, der er ansvarlige for deres divisionsområde. Divisionerne på deres side giver deres ordrer og bestemmelser til vedkommende afsnitschefer, som igen lader garnisonskommandanterne i de indenfor deres område værende garnisoner få tilsvarende ordrer. —

De af divisionerne givne ordrer gælder også for de indenfor deres område værende garnisonskommandanter i marinen og luftvåbnet. Kommandovej som foran nævnt over vedkommende afsnitschefer. —

B.) *Forholdsregler, som skal tages omgående:*

1.) Kundgørelse af undtagelsestilstanden ved offentlige plakater, gennem pressen, højttalere o. s. v. Udkast se bilag.

2.) *Forholdsregler overfor den danske forvaltning:*
   a) Tjenestemænd og offentlige funktionærer har pligt til at fortsætte deres arbejde.
   b) Danske myndigheder har pligt til at adlyde indsatte tyske tilsynsførende.

   Der skal herved gives udtryk for, at lydighedsnægtelse eller passiv modstand medfører idømmelse af straf ved standretterne.

3.) *Forholdsregler overfor den civile befolkning:*
   a) Udgangsbegrænsning for befolkningen på visse tider (med undtagelse af personalet i bestemte krigs- og livsvigtige virksomheder).
   b) Lukning af eller fastsættelse af særlige lukketider for restauranter og forlystelsesetablissementer.
   c) Lukning af enhver civil post-, telegraf- og telefonforbindelse (efter aftale med den ledende signalofficer hos den øverstkommanderende for de tyske tropper i Danmark).
   d) Almindeligt rejseforbud (med undtagelse af personalet i krigs- og livsvigtige virksomheder).

4.) *Sikringsforanstaltninger* alt efter stedlige forhold og den øjeblikkelige situation.
   a) Besættelse af alle vigtige telekommunikationsanlæg (telefoncentraler og telegrafstationer, radiosendere).
   b) Sikring af følgende grupper af bygninger:
      De tyske tjenestebygninger,
      visse af det danske kongehus' slotte,
      Christiansborg slot i København (sæde for rigsdagen og flere ministerier),
      rådhuset i København, den danske nationalbank,
      politiets og amtmændenes tjenestebygninger,
      alle straffeanstalter, kommunistlejren i Horserød, interneringslejren Store Grundet, banegårde, færger, havneanlæg, broer, de vigtigste viadukter o. s. v., visse livsvigtige virksomheder (f. eks. elektricitets-, gas- og vandværker).
   c) Afspærring af de for troppebevægelser eller forsyninger og forstærkninger nødvendige landeveje for civil færdsel.

C.) *Særlige forholdsregler.*

Som sådanne forholdsregler kommer på tale:

a) Sikring af bestemte persongrupper f. eks.
   bestemte medlemmer af kongehuset,
   partiførere, rigsdagsmedlemmer og andre politikere efter en liste, der vil være at opsætte,
   kendte tyskfjendtlige elementer efter en liste, der vil være at opstille efter godkendelse af den øverstkommanderende for de tyske tropper i Danmark,
b) Om fornødent pålæg af bøder som garanti for skadeserstatning eller bod. Bemyndigelse hertil gennem divisionschefer eller den øverstkommanderende for de tyske tropper i Danmark.
c) Om fornødent anvendelse af andre tvangsmidler såsom *fuldstændigt* udgangsforbud, bevogtning af bestemte anlæg ved landets egne indbyggere o. s. v., ordrer meddeles af divisionschefer til garnisonskommandanterne.

Alle territoriale kommandoinstanser (416. infanteridivision, division nr. 160, division nr. 166, afsnitschefer, garnisonskommandanter) opstiller straks en tidstavle over de foranstaltninger, som i henhold til foranstående redegørelse formentlig vil være nødvendige. —

Den øverstkommanderende for de
tyske tropper i Danmark.

sign. **v. Hanneken**
general af infanteriet.

1 bilag.

Fordeles til:

416. infanteridivision med 49 ekstra eksemplarer til afsnitschefer og garnisonskommandanter (også marine og luftvåben)	1.— 50.	eksemplar
Division nr. 160 med 44 ekstra eksemplarer, som ovenfor	51.— 95.	—
Division nr. 166 med 22 ekstra eksemplarer, som ovenfor	96.—118.	—
Garnisonskommandanten på Bornholm	119.	—

Til underretning for:

233. reservepanserdivision	120.	—
Admiral Dänemark med 3 ekstra eksemplarer	121.—124.	—
Chefen for Østersøens sikring	125.	—
Luftvåbnets general i Danmark med 10 ekstra eksemplarer	126.—136.	—
Rigets befuldmægtigede i Danmark	137.	—
Ic tillige for Abwehrstelle Dänemark	138.—139.	—
Qu	140.	—
Nafü	141.	—
III	142.	—
Reserve	143.—159.	—
Ia (koncept)	160.	—

Bilag til skrivelse af 23.8.43
— Ia Br. B. nr. 722/43 hemmelig kommandosag —
fra den øverstkommanderende i Danmark

København, den .....

Bekendtgørelse

De seneste begivenheder har vist, at den danske regering ikke længere er i stand til at opretholde ro og orden i landet. De af fjendtlige agenter fremkaldte uroligheder retter sig direkte mod den tyske værnemagt. Jeg ser mig derfor nødt til i overensstemmelse med artiklerne 42—56 i Haager landkrigsreglementet at proklamere

militær undtagelsestilstand.

Med øjeblikkelig virkning bestemmer jeg følgende:

1.) De offentlige myndigheders tjenestemænd og funktionærer skal loyalt fortsætte med at varetage deres tjenstlige forretninger. De skal efterkomme de påbud, der gives af de indsatte tyske tilsynsførende.
2.) Sammenstimlen — ansamlinger af flere end 5 personer — på offentlige steder er forbudt.
3.) Lukketiden fastsættes til mørkets frembrud.
4.) Efter mørkets frembrud er ligeledes al færdsel på gaderne forbudt.
5.) Al civil benyttelse af post, telegraf og telefon er foreløbig forbudt.

Overtrædelse af foranstående bestemmelser pådømmes af standretter.

Mod voldshandlinger, sammenstimlinger o. s. v. vil der hensynsløst blive gjort brug af våben.

Den øverstkommanderende for de
tyske tropper i Danmark.

sign. **v. Hanneken**
general af infanteriet.

DEN ØVERSTKOMMANDERENDE
FOR DE TYSKE TROPPER I DANMARK

Hovedkvarteret, 24. august 1943.

Afd. Ia — Br.B.722/43 hemmelig kommandosag. II. udfærdigelse.

Reference: Skrivelse herfra Ia Br.B.nr. 722/43 hemmelig kommandosag af 23.8.43.

I.) Hoslagt fremsendes dansk oversættelse af den med forannævnte skrivelse fulgte bekendtgørelse.
Oversættelsen vil være at vedlægge forannævnte skrivelse. —

II.) Endvidere vil forannævnte skrivelse være at berigtige som følger:
Side 3, litra B 2 b ændres „retterne" til „standretterne"

For den øverstkommanderende for de
tyske tropper i Danmark.
Chefen for generalstaben
sign. **v. Collani**

1 bilag

Fordeles:
som forannævnte skrivelse.

Bilag til skrivelse af 24. august 1943
— Ia Br. B. nr. 722/43 hemmelig kommandosag II. udfærdigelse. —
fra den øverstkommanderende i Danmark

..... [1])

[1]) Se tyske dokumenter side 893.

DEN ØVERSTKOMMANDERENDE
FOR DE TYSKE TROPPER I DANMARK

Hovedkvarteret, den 27. august 1943.

Afd. Ia — Br.B.nr. 742/43 hemmelig kommandosag.

Reference: Øverstkommanderende Danmark 1.) Ia — 722/43 hemmelig kommandosag af 23.8.43.
2.) Ia — 722/43 hemmelig kommandosag II. udfærdigelse af 24.8.43.

Vedr.: Militær undtagelsestilstand.

Som bilag fremsendes en „*Vejledning for den militære undtagelsestilstand*" til benyttelse for garnisonskommandanterne. Vejledningen er en *anvisning* på, i hvilken form foranstaltningerne under undtagelsestilstanden skal gennemføres i garnisonsbyerne.

Der vedlægges endvidere en „*bekendtgørelse*", som straks efter proklamationen af den militære undtagelsestilstand skal offentliggøres på tysk og på dansk. Det område, for hvilket den militære undtagelsestilstand gælder, vil være at indføje ved trykningen.

Der vil være at drage omsorg for, at denne bekendtgørelse efter proklamationen af den militære undtagelsestilstand bliver mangfoldiggjort i det nærmeste trykkeri, for at den kan blive opslået offentligt. En dansk oversættelse er vedlagt bekendtgørelsen. Den foreliggende bekendtgørelse er den nu gældende.

De bekendtgørelser, der blev oversendt med forannævnte skrivelser, er hermed bortfaldet og vil være at tilintetgøre.

For den øverstkommanderende for de tyske tropper i Danmark
Chefen for generalstaben
Efter bemyndigelse
sign. **v. Aweyden**

2 bilag.

Bilag 1 til skrivelse af 27.8.43
— Ia Br. B. nr. 742/43 hemmelig kommandosag —
fra den øverstkommanderende i Danmark

Vejledning
for den militære undtagelsestilstand

Vejledningen tjener garnisonskommandanten som anvisning på, hvilke foranstaltninger han skal forberede med henblik på undtagelsestilstanden, og i hvilken form han skal gennemføre dem under undtagelsestilstanden. Særlige foranstaltninger, som den til enhver tid værende situation eller blot forholdene indenfor det pågældende garnisonsområde gør nødvendige, må i givet fald anordnes selvstændigt, såfremt det på grund af svigtende kommunikationsmidler ikke er muligt at rette forespørgsel til en overordnet instans.

1.) *Den militære undtagelsestilstands ikrafttræden.*

Såsnart *undtagelsestilstand* er beordret, foreskrives *beredskabstrin I*, tropperne skal gives *belæring om militær undtagelsestilstand*,

standretter skal *oprettes* i henhold til vejledning fra den øverstkommanderende i Danmark — Ia/III — Br.B.nr. 878/43 hemmelig — af 2.4.1943,

afspærring af det område, for hvilket undtagelsestilstanden er proklameret, ved afspærring af hovedvejene, for at der ikke ude fra kan ske nogen tilstrømning til dette område. Det må forhindres, at opsætsige elementer får forstærkning ude fra,

almindeligt rejseforbud (med undtagelse for personalet i krigs- og livsvigtige virksomheder) vil være at udstede. Banegårdsvagt på banegårde skal sikre, at kun civilpersoner med legitimation fra garnisonskommandanten benytter jernbanen,

forbud mod civil færdsel med motorkøretøjer vil ligeledes være at udstede (undtagelser kun for personer med særlig legitimation fra garnisonskommandanten til livsnødvendig kørsel),

patrouilletjeneste indføres; alarmgrupper holdes rede til pludselig indsats, forberedelse træffes til foreløbig *anbringelse af anholdte* (bedst på kaserner), husk i forbindelse hermed bevogtningspersonale,

underretning til vagter og patrouiller *om arrestlokaler* til anbringelse af fanger og om, i hvilke byer der er oprettet standretter.

2.) *Borgmester og politimester* tilsiges. I en tale kundgøres, at den *udøvende magt* nu er gået over på værnemagten. Proklamation af undtagelsestilstanden og henvisning til standretlige følger af lydighedsnægtelse. Adspørge om villige til loyalt at arbejde under tysk tilsynsførende og efter tyske instruktioner, ved afvisning arrestation og opfordring til den efter tjenestealder ældste underordnede om at afgive forklaring o. s. v. Ved beredvillighed forpligtelse ved håndslag. *Offentliggørelse af bekendtgørelsen fra den øverstkommanderende i Danmark* om den militære undtagelsestilstand på plakatsøjler — og opslag på murene.

Indtil videre *forbydes dagbladene at udkomme.*

3.) *Sikringsforanstaltninger.*

Besættelse af alle telefoncentraler og telegrafstationer, radiosendere, sikring af på forhånd bestemte *grupper af vigtige bygninger* (tjenestebygninger, straffeanstalter, banegårde o. s. v., livsvigtige virksomheder som elektricitets-, gas- og vandværker).

Drage omsorg for, at der i de bygninger, der skal sikres, ikke foreligger sabotagemuligheder, og at der findes tilstrækkelig beskyttelse mod angreb.

4.) *Tilsynsførende* indsættes hos myndigheder, vigtige økonomiske virksomheder (banker, elektricitets-, gas- og vandværker).

5.) *Politimæssige forholdsregler.*

Lukning af eller fastsættelse af særlige lukketider for restaurationer og forlystelsesetablissementer,

øjeblikkelig pligt for alle ikke fast bosiddende personer til at melde sig hos det danske politi,

hvor påkrævet, spærring af den civile grænsetrafik fra og til Danmark.

6.) *Særlige forholdsregler.*

Anholdelse af bestemte tyskfjendtlige persongrupper, f. eks. politikere, partiledere o. s. v. efter en liste, der vil være at opstille, pålæg af pengebøder for at sikre skadeserstatning og bod,

anvendelse af andre tvangsmidler såsom fuldstændigt udgangsforbud, bevogtning af bestemte anlæg (f. eks. jernbanelinier ved landets indbyggere).

De forannævnte særlige forholdsregler vil i almindelighed kun være at træffe efter tilsvarende ordre fra den øverstkommanderende i Danmark.

I tvangssituationer, hvor kommunikationsmidler til indhentelse af ordrer svigter, må der handles selvstændigt på eget ansvar.

Bilag 2 til skrivelse af 27.8.43
— Ia Br. B. nr. 742/43 hemmelig kommandosag —
fra den øverstkommanderende i Danmark

København, den.....

Bekendtgørelse

De seneste begivenheder har vist, at de danske myndigheder ikke mere er i stand til at opretholde ro og orden i ..... De af fjendtlige agenter fremkaldte uroligheder retter sig direkte mod den tyske værnemagt. Jeg proklamerer derfor i overensstemmelse med artiklerne 42—56 i Haager landkrigsreglementet

militær undtagelsestilstand

i .....

Med øjeblikkelig virkning bestemmer jeg følgende:

1.) De offentlige myndigheders tjenestemænd og funktionærer skal loyalt fortsætte med at varetage deres tjenstlige forretninger. De skal efterkomme de påbud, der gives af de indsatte tyske tilsynsførende.
2.) Sammenstimlen — ansamlinger af flere end 5 personer — på offentlige steder er forbudt, ligeså alle forsamlinger, også sådanne som ikke er offentlige.
3.) Lukketiden fastsættes til mørkets frembrud. Fra dette tidspunkt er også al færdsel på gaderne forbudt.
4.) Al civil benyttelse af post, telegraf og telefon er foreløbig forbudt.
5.) Enhver strejke er forbudt. Opfordring til strejke til skade for den tyske værnemagt udgør en bistand til fjenden og straffes som regel med døden.

Overtrædelser af foranstående bestemmelser straffes af de tyske standretter.

Overfor voldshandlinger, sammenstimlinger o. s. v. vil der hensynsløst blive gjort brug af våben.

Der tilsikres enhver indbygger i Danmark, der efterkommer de på folkeretligt grundlag hvilende krigsbestemmelser, sikkerhed for person og ejendom indenfor lovens rammer.

Den øverstkommanderende for de
tyske tropper i Danmark.

..... [1])

[1]) Se tyske dokumenter side 896.

Bilag III

Afskrift

VÆRNEMAGTENS OVERKOMMANDO — *Førerhovedkvarteret, den 28.1.1943.*

14 n 23 WR (I ¾)
2940/42

2. forordning om udøvelse af værnemagtsjurisdiktion i Danmark overfor personer, der ikke har tysk statsborgerret

Af 28. januar 1943

I forståelse med rigets befuldmægtigede i Danmark bestemmer jeg i henhold til § 118 i krigsstraffeprocesordningen følgende angående udøvelse af værnemagtsjurisdiktion i Danmark overfor personer, der ikke er i besiddelse af tysk statsborgerret, medmindre de hører til værnemagtens følge:

§ 1.

Afgørelsen om, hvorvidt strafbare handlinger, der berører tyske interesser, vil være at forfølge, træffes af rigets befuldmægtigede, medmindre værnemagtens domstole i henhold til § 2 måtte være kompetente til at forfølge sagen.

§ 2.

(Stk. 1) Værnemagtens domstole er kompetente til undersøgelse og domfældelse vedrørende sådanne strafbare handlinger, som

1.) er rettet direkte mod den tyske værnemagt, dens medlemmer eller dens følge eller
2.) begås i bygninger, lokaler, anlæg eller skibe, der tjener den tyske værnemagts interesser

(Stk. 2) I overensstemmelse med § 14, stk. 4, nr. 2, i krigsstraffeprocesordningen anses Danmark for operationsområde.

(Stk. 3) Den øverstkommanderende for de tyske tropper træffer afgørelse om, hvorvidt en strafbar handling skal pådømmes ved krigsret. Han kan afgive straffesagen til rigets befuldmægtigede til afgørelse af, hvorvidt strafforfølgelsen skal fortsættes; dermed bortfalder værnemagtsdomstolenes kompetence.

§ 3.

(Stk. 1) Politiske betænkeligheder mod fuldbyrdelsen af en af en værnemagtsdomstol ikendt straf vil af rigets befuldmægtigede blive forelagt den øverstkommanderende for de tyske tropper i form af en benådningssag.

(Stk. 2) Mener den øverstkommanderende ikke at kunne acceptere betænkelighederne, forelægger han sagens akter for værnemagtens overkommando; denne indhenter en udtalelse fra overkommandoen for den værnemagtsgren, under hvilken den domstol, der har dømt i sagen, hører.

§ 4.

§§ 1 og 2 i den første forordning af 1. august 1940 om udøvelse af værnemagtsjurisdiktion i Danmark overfor personer, der ikke er i besiddelse af tysk statsborgerret, ophæves.

Chefen for værnemagtens overkommando

sign. **Keitel.**

Bilag IV

Afskrift

DEN ØVERSTKOMMANDERENDE
FOR DE TYSKE TROPPER I DANMARK

Hovedkvarteret, den 15. maj 1943.

III/Qu. J.nr. 14 hemmelig

Vedrører: Udenlandske medlemmer af værnemagtens følge.

Efter den militære straffelovs § 115 skal under en mod det tyske rige udbrudt krig alle sådanne personer henregnes til værnemagtens følge, som

a) står i et eller andet tjeneste- eller kontraktforhold til værnemagten *og* befinder sig hos værnemagten (*retligt* underordnelsesforhold) eller
b) opholder sig hos værnemagten eller følges med denne (*faktisk* underordnelsesforhold).

Til følgets personer i denne forstand hører de militære tjenestesteders funktionærer, de militære lazaretters sygepassere og sygeplejersker, troppemessers og troppe-

kantiners forpagtere og personale, sådanne arbejdere, som udfører værnemagtsordrer under direkte tilsyn fra værnemagtstjenestesteder, m. fl. Det er herved uden betydning, om det drejer sig om personer med tysk eller med fremmed (endog fjendtlig) statsborgerret.

De til hærens følge hørende personer — i det mindste de mandlige — er i fuldt omfang undergivet krigslovene og værnemagtens disciplinærstraffereglement (jfr. anordninger fra hærens øverstbefalende af 12.3.1940 — hærens forordningsblad B, side 117, og af 1. 8. 1940 — hærens forordningsblad B, side 299).

For krigsmarinens og luftvåbnets vedkommende er m.h.t. spørgsmålet om, hvorvidt nogen er undergivet krigslovene og det disciplinære straffereglement, navnlig anordningerne fra krigsmarinens øverstkommanderende af 9. 3. 1940 (marinens forordningsblad, side 176, nr. 159) og fra luftvåbnets øverstkommanderende af 1.12.1942 (luftvåbnets forordningsblad B, side 1735) afgørende.

De ikke-tyske personer i følget vil i de fleste tilfælde ikke være bekendt med, at de er undergivet disse bestemmelser, og med, hvad dette retligt indebærer. Det er derfor en selvfølgelig pligt at belære dem herom, forsåvidt forholdene på nogen måde tillader det. Dette gælder i særlig grad for sådanne personer af følget, som er i besiddelse af statsborgerret i et venligsindet land, f. eks. Danmark.

Jeg bestemmer derfor, at foreløbig alle danske medlemmer af følget, der befinder sig i et tjeneste- eller kontraktforhold til den tyske værnemagt i Danmark, hvis varighed antages at overskride en måned — altså i et *retligt* underordnelsesforhold —, inden underordnelsesforholdets indgåelse belæres om deres strafferetlige og disciplinære underordnelsesforhold, og at de skal underskrive en erklæring — på tysk og på dansk —, af hvilken fremgår, at belæringen har fundet sted. Forsåvidt angår de medlemmer af følget, som hidtil er blevet ansat uden en sådan belæring og underskrift, vil det nødvendige omgående være at indhente.

Befinder personer sig kun i et *faktisk* underordnet forhold til værnemagten (således de bygningsarbejdere, som på et af værnemagten antaget firmas vegne, men under vedkommende værnemagtstjenestesteds direkte tilsyn beskæftiges indenfor fæstningsområder eller på flyvepladser), er det tilstrækkeligt, at arbejdsgiverne, på hvis vegne de arbejder, belæres og tillige forpligtes til selv at give de pågældende arbejdere og funktionærer oplysning derom. Belæring og forpligtelse skal ligeledes formuleres skriftligt.

Eventuelle tvivlsspørgsmål om tilhørsforholdet til værnemagtsfølget eller om den retlige og disciplinære underordnelse kan klares hos de kompetente værnemagtsdomstole.

sign. von Hanneken.

Abschrift **Bilag V**

Det danske politis anholdelsesret overfor medlemmer af den tyske værnemagt

I.

1.) Det danske politi må kun

anholde

et medlem af den tyske værnemagt eller af dens følge, når den pågældende

a) gribes eller forfølges på fersk gerning ved en forbrydelse;
b) gribes eller forfølges på fersk gerning ved en forseelse og ikke legitimerer sig ved soldaterbog eller på anden måde.

2.) Ret til at foretage anholdelse foreligger ikke, hvis der straks kan tilkaldes et tysk værnemagtsmedlem med officersrang, en tjenestemand af feltgendarmeriet eller en militær vagt.

3.) Ved anvendelsen af denne aftale anses:

a) s o m f o r b r y d e l s e:
mord, manddrab,
indbrudstyveri,
røveri,
brandstiftelse,
handlinger, hvorved transporter forsætligt udsættes for fare,
utugt under anvendelse af vold, utugt mod børn under 14 år, spionage,
beskadigelse af forsvarsmateriel.

b) s o m f o r s e e l s e:
uagtsomt manddrab,
simpelt tyveri,
hæleri,
grove tilfælde af realinjurier,
grove tilfælde af krænkelse af husfreden,
grove tilfælde af legemsfornærmelser.

II.

1.) Det danske politi må

f ø r e

et medlem af den tyske værnemagt eller af dens følge til et tysk eller, hvis der ikke straks kan etableres forbindelse med et sådant, til et dansk

t j e n e s t e s t e d,

når han

på grund af s a n s e l ø s d r u k k e n s k a b

udgør en fare for den offentlige sikkerhed eller giver anledning til offentlig forargelse.

2.) Afsnit I nr. 2 finder tilsvarende anvendelse.

III.

1.) Det danske politi må k o n s t a t e r e p e r s o n a l i a vedrørende et medlem af den tyske værnemagt eller dens følge,

a) når han har gjort sig skyldig i et lovstridigt forhold,
b) når hans vidnesbyrd er uundværligt til opklaring af en strafbar handling.

2.) Såfremt der straks kan tilkaldes et medlem af den tyske værnemagt med officersrang, en tjenestemand af feltgendarmeriet eller en militær vagt, skal det danske politi påkalde disses formidling.

IV.

1.) Ved enhver indskriden overfor et medlem af den tyske værnemagt eller dens følge i overensstemmelse med afsnittene I—III skal politiet gå frem på en måde, der er taktfuld og ikke kan skade værnemagtens anseelse, navnlig skal det såvidt muligt undgå at vække opsigt.

2.) På forlangende af det medlem af værnemagten eller dens følge, overfor hvilket politiet skrider ind, skal den tjenstgørende polititjenestemand forevise sit politiskilt med tjenestenummer; denne pligt gælder også for uniformerede polititjenestemænd.

3.) Anholdelse i henhold til afsnit I sker *i nødsfald* ved anvendelse af magt. Det er dog under alle omstændigheder forbudt at benytte politistaven. Politiet må kun gøre brug af våben i tilfælde af yderste nød og fare, nemlig kun, når det selv eller trediemand rets-

stridigt angribes, og når ingen andre tvangsmidler er til rådighed, hvorved det overhængende angreb kan afværges.

4.) Den anholdte skal straks føres til nærmeste tyske tjenestested. Offentlig overførelse af den anholdte ved det danske politi må dog ikke ske. Der skal drages omsorg for, at medlemmer af værnemagten og af dennes følge holdes afsondret fra andre anholdte, sålænge de opholder sig i politiets varetægt.

5.) Tilsvarende (som under nr. 4) gælder for sanseløst berusede, som i henhold til afsnit II er blevet ført til en dansk politistation. De vil dog være at løslade, såsnart der ikke længere foreligger nogen fare for den offentlige sikkerhed. Forinden løsladelsen skal deres personalia konstateres.

6.) Konstatering af personalia vedrørende et medlem af den tyske værnemagt eller dens følge i henhold til afsnit III må kun udstrækkes til for- og efternavn samt feltpostnummer; som legitimation for et medlem af den tyske værnemagt gælder for hærens, krigsmarinens og luftvåbnets vedkommende det første blad (side 1 og 2) i den pågældendes lønningsbog. Som legitimation for et medlem af værnemagtens følge gælder kun det af et militært tjenestested (inkl. organisation Todt) udstedte, med fotografi forsynede legitimationskort. Såfremt de i afsnit I—III omhandlede forudsætninger foreligger, er medlemmer af værnemagten eller dens følge på politiets forlangende forpligtet til at opgive deres personalia og til at forevise lønningsbogen (side 1 og 2) henh. det med fotografi forsynede legitimationskort til gennemsyn. Lønningsbog eller legitimationskort vil ikke være at udlevere til det danske politi.

7.) Politiet skal *straks* underrette den tyske garnisonskommandant henh. den tyske værnemagtskommandant eller (såfremt en sådan ikke findes på stedet) det nærmeste tyske tjenestested om hvert tilfælde, hvor der skrides ind i overensstemmelse med afsnit I—III. Desuden skal det indenfor 24 timer underrette den øverstkommanderende for de tyske tropper i Danmark. Underretningen skal — efter forudgående telefonisk anmeldelse — *omgående* sendes skriftligt til statsadvokaten for særlige anliggender i København, Politigården, som sender den videre til den øverstkommanderende.

V.

1.) Foranstående retningslinier gælder også i forhold til civilklædte medlemmer af den tyske værnemagt eller dens følge (f. eks. i forhold til medlemmer af besætningen på skibe, der sejler under det tyske rigskrigsflag), såfremt de på fyldestgørende måde (afsnit IV nr. 6) legitimerer sig som sådanne.

2.) Det danske politi er ikke beføjet til at træffe andre forholdsregler overfor medlemmer af den tyske værnemagt eller dens følge end dem, der er fastlagt i nærværende retningslinier. Herfra gælder dog den undtagelse, at der kan gøres opmærksom på, at et forhold er stridende mod god orden.

3.) De rettigheder overfor medlemmer af den tyske værnemagt og dens følge, som indrømmes det danske politi, tilkommer kun det egentlige politi, ikke det såkaldte hjælpepoliti. Sidstnævnte har at afholde sig fra enhver forholdsregel overfor medlemmer af værnemagten og dens følge.

4.) Det danske politi er forpligtet til at yde medlemmer af den tyske værnemagt eller dens følge hjælp ved sammenstød. På den anden side er også medlemmer af den tyske værnemagt forpligtet til på det danske politis forlangende at yde det bistand; dette gælder dog *kun*, forsåvidt angår forholdsregler overfor medlemmer af den tyske værnemagt eller dens følge.

Bilag VI

Fortegnelse over besættelsen af officersposter ved den 166. divisions divisionskommando under afvæbningen af den danske hær den 29. 8. 1943

I uddrag

Castorf	generalmajor	divisionschef
Herzog	major af reserven	I a
Homann	premierløjtnant	ordonnansofficer
Stremke	kaptajn	I c
Multermann	ritmester af reserven	I a efterretning og chef for stabskvarteret
Frielingshaus	kaptajn af reserven	I b
dr. Schröter	overstabsintendant af reserven	IV a
dr. Brinkmann	overstabslæge af reserven	IV b
dr. Birkhäuser	overstabsveterinær	IV c
Hey	kaptajn af reserven	II a

Bilag VIII[1])

Oversigt
over de danske troppers garnisoner

I. *Sjællandske division*	København
Livgarden med 1., 2., 3. bataillon, stabskompagni og fodfolksskytskompagni	København
1. regiment med 1., 15., 21. og 24. forstærkningsbataillon, stabskompagni og fodfolksskytskompagni	København
4. regiment med 11., 17. og 28. forstærkningsbataillon, stabskompagni	Roskilde
5. regiment med 7., 19., 25. forstærkningsbataillon og stabskompagni	Vordingborg
gardehusarregiment med 2 rytter-, 2 cyklisteskadroner, 1 skyttedeling og panserrekognosceringsvogn-kompagni	Næstved
1. feltartilleriregiment med 1., 2. og 6. artilleriafdeling	København
2. feltartilleriregiment med 5. og 12. artilleriafdeling samt 8. bataillon af 4. regiment, fodfolksskytskompagni	Holbæk
4. og 11. artilleriafdeling af 2. feltartilleriregiment	Ringsted
10. og 13. afdeling af luftværnsregimentet	København
ingeniørregiment med 1., 2. pioner- og 1. telegrafbataillon	København
14. afdeling af 5. regiment og fodfolksskytskompagni	Slagelse
II. *Jydske division*	Odense
2. regiment med 3., 13., 18., 22. forstærkningsbataillon, stabskompagni og fodfolksskytskompagni	Faaborg
3. regiment med 6., 9., 2., 23. forstærkningsbataillon, stabskompagni og fodfolksskytskompagni	Nyborg
jydske divisions stab, 6. regiment med 16., 26. forstærkningsbataillon, stabskompagni og 2 cyklisteskadroner	Odense

7. regiment med 2., 12., 27. forstærkningsbataillon, stabskompagni og fodfolksskytskompagni	Kerteminde
fodfolkspionerkommando og 1., 2. pionerbataillon	Assens
jydske dragonregiment, 3 cyklisteskadroner, 2 rytterkompagnier, 1 panserrekognosceringsvogn-kompagni og 1 skyttedeling	Hvidkilde
3. feltartilleriregiment med 3., 4., 7., 8., 9. og 14. artilleriafdeling	Svendborg
	Ringe
dele af 14. artilleriafdeling	Aalholm
dele af 14. artilleriafdeling	Berritsgaard
10. bataillon af 7. regiment	Ulriksholm

III. *Skoler*

hærens flyverskole	København
hærens gymnastikskole	København
hærens officersskole	København
	Frederiksberg
skydeskolen for håndvåben	København
artilleriskydeskolen	København
pioner- og telegrafskolen	København
kornet- og løjtnantsskolen	Næstved
underofficersskolen	Næstved
rytteriets ride- og befalingsmandsskole	Næstved
artilleriets sergentskole	Holbæk

[1]) I originalmanuskriptet findes intet bilag VII, IX og X.

Troppernes inddeling indtil den 28. 8. 1943

Bilag XI.

Division nr. 166

Generalmajor Castorf

Afsnit København

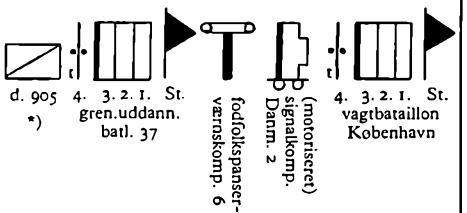
Afsnitschef:

højestbefalende officer i København
(chef f. division nr. 166)

Generalmajor Castorf

stab division nr. 166

Værnemagtskommandantur København



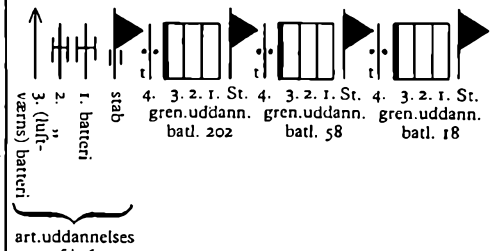
Afsnit Sjælland

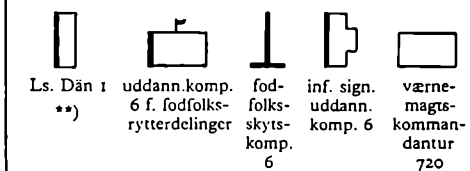
Afsnitschef:

chef f. grenadererstatningsregiment 6

Oberst Ayrer

stab gren.erstatn.regt. 6





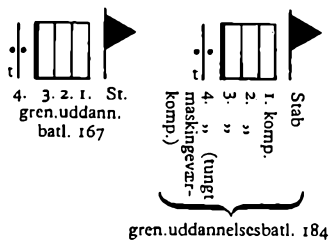
Afsnit Fyen

Afsnitschef:

chef f. grenadererstatningsregiment 86

Oberstløjtnant Weiss

stab gren.erstatn.regt. 86





*) Efter signaturen en enhed af feltgendarmeriet eller det hemmelige feltpoliti (detachement) 905?

**) Efter signaturen en fodfolksenhed af kompagnistorrelse (landstorm?, landsskytter?)

***) Som note *) (Gruppe 878?)

Kommandomæssigt undergivet for kampopgaver den 29. 8. 1943:

a) Pioner-landgangs-instruktions- og erstatnings-bataillon
b) 2. bataillon af pansergrenader-regiment 146
c) Dele af kampvognsregiment 9
d) Nødtjenestepligtige
e) Blindflyverskole Kastrup

Troppernes inddeling for det 1. tidsafsnit den 29. 8. 1943

Bilag XII.

Division nr. 166

Generalmajor Castorf

Afsnit København

Afsnitschef:

højestbefalende officer i København
(chef for division nr. 166)

Generalmajor Castorf

stab division nr. 166

4. 3. 2. 1. St. — 37. batl.
2 kampvogne — forstærkning
2. komp. af vagtbatl.
1 deling af fodfolkspanserværnskomp. 6 — forstærkning
4. 3. 2. 1. St. — 18. batl.
2 kampvogne — forstærkning
3. komp. af 58. batl. — forstærkning
2. batt. af art. afd. 6 — forstærkning

4. 3. 1. St. — vagtbatl.
2 kampvogne — forstærkn.

3. komp. pioner-landgangs-instruktions- og erstatningsbatl. (motoriseret enhed) St.
4 kampvogne
2 delinger af fodfolkspanserværnskomp. 6. — forstærkning
1. batteri af art. afd. 6 — forstærkning

Dele af 25. panserdivision

Alarmenheder fra alle tjenestesteder, vagter og poster udenfor sluttede enheder

Gruppe Mauff

nodtjenestepligtige

Blindflyverskole

Krigsmarinens alarmenheder og sikringer på Amager

Afsnit Sjælland

Afsnitschef:

chef for grenadererstatningsregiment 6

Oberst Ayrer

stab gren.erstatn.regt. 6

fodfolksskytskomp. 6

infanteri-signaluddann. komp. 6

uddann kp. 6 f. infant. rytterdelinger

1. deling af fodfolkspanserværnskomp. 6

4. 2. 1. St. — 58. batl.

4. 3. 2. 1. St. — 202. batl.

3.(luftværns) batteri St. — art.uddann. afd. 6

signaldeling

Afsnit Fyen

Afsnitschef:

chef for grenadererstatningsregiment 86

Oberstløjtnant Weiss

stab gren.erstatn.regt.86

infanteri-signaluddann.komp. 86

1 (motoriseret luftværnskanon (2 cm) af 836, lette luftværnsartilleri-afdelings 4. batt.

4. 3. 2. 1. St. — 167. batl.

4. 3. 2. 1. St. — 184. batl.

Den danske flådes placering

1) *København:*
Kystpanserskibet „Peder Skram", 3 torpedobåde, 2 mineskibe, 2 minefartøjer, 3 mindre minestrygere, 12 u-både og 1 opmålingsskib.

2) *Isefjord:*
Kystpanserskibet „Niels Juel" og 1—2 små fartøjer.

3) *Kalundborg:*
1 mindre minestryger.

4) *Korsør:*
2 minestrygere, 1 torpedobåd, 1 mindre minestryger.

5) *Nyborg:*
1 minestryger.

6) *Svendborg:*
2 minestrygere, 2 patrouillefartøjer.

7) *Faaborg:*
1 minestryger.

8) *Farvande syd for Fyn:*
2 skoleskibe, 2 torpedobåde.

9) *Karrebæksminde:*
1 minestryger.

10) *Vejle, Horsens, Randers, Mariager, Odense, Bandholm, Nakskov, Masnedsund, Køge:*
1—2 små minestrygere — henh. patrouillefartøjer — hvert sted.

Den danske flådes og marinepersonellets hovedkontingent befandt sig i København. Der blev regnet med ialt ca. 1600 mand på flådestationen og de i havnebassinet liggende skibe. Andre 300 mand befandt sig på Middelgrunden.

Armering:

1) Kystpanserskibet „Niels Juel":
10 stk. 14,9 cm, 2 stk. 5,7 cm, 10 stk. 2 cm.

2) Kystpanserskibet „Peder Skram":
2 stk. 24 cm, 4 stk. 15 cm, 8 stk. 7,5 cm, 2 stk. 3,7 cm.

3) Store torpedobåde:
1 til 2 stk. 7,5 cm.

4) Små torpedobåde:
2 stk. 5,7 cm.

5) Minestrygere:
3 maskinkanoner.

Bilag XIV

Tjenesteliste for Admiral Dänemark og for chefen for Østersøens sikring under den danske hærs afvæbning den 29. 8. 1943

I uddrag.

I. *Admiral Dänemark*

Wurmbach	viceadmiral	kommanderende Admiral Dänemark
Ihssen	kommandør	chef for staben
Lechler	korvetkaptajn	A I
Jungbecker	kommandørkaptajn	A II
Petersen	korvetkaptajn af marineartilleriet	kommandant over afsnittet danske øer

II. *Chefen for Østersøens sikring*

Stohwasser	viceadmiral	chefen for Østersøens sikring
von Killinger	kommandør	chef for staben hos chefen for Østersøens sikring
Piper	korvetkaptajn	1. admiralstabsofficer hos chefen for Østersøens sikring
Osterloh	korvetkaptajn	3. admiralstabsofficer hos chefen for Østersøens sikring
Schütte	korvetkaptajn	chef for minestryger 11
Leonhardt	korvetkaptajn	chef for 25. minestrygerflotille
Remmers	korvetkaptajn	chef for 19. forpostflotille
Kohlauf	korvetkaptajn	chef for 3. torpedobådsflotille
Opdenhoff	korvetkaptajn	chef for hurtigbådsskoleflotillen
Zaage	kaptajn	chef for flotillen Zaage
Dehnert	kaptajn	chef for torpedobådsflotillen Dehnert
Heinz	kaptajn	chef for torpedoskoleflotillen.

Bilag XV

Styrker til rådighed for marinen

1.) *Admiral Dänemark:*

a) *København:* *Ledelse:* Kommandanten over afsnittet danske øer, korvetkaptajn (af marineartilleriet) Petersen, marineartilleriafdeling 508, rekrutuddannelsesbatteri Dragør, havnesikringsflotille København, stødtrop marineflyvestation København, ialt: 13 officerer, 468 mand.

Artilleri:

1) På chefen for Østersøens sikrings flagskib „Reiher“: 3,7 dobbelt luftværnskanon og 2 stk. 2 cm luftværnskanon.
2) På minespærringsbryder 22: 4 stk. 3,7 cm, 2 stk. 2 cm.
3) 8,8 cm luftværnsbatteri Mellemfort (af luftvåbnet)

4) 2 motoriserede 8,8 cm luftværnskanoner (af luftvåbnet) ved Kastellet
5) 3 stk. 2 cm luftværnskanoner (af luftvåbnet) ved Toldboden.

Understøttelse fra luftvåbnet påregnet med:
2 Junkers 87, hver med 4 stk. 250 kg bomber,
2 Junkers 88, — — 2 stk. 250 kg — ,
1 Dornier 217, — — 4 stk. 250 kg — ,
1 Heinkel 111, — — 4 stk. 250 kg — ,
4 store jagere med 2 cm og maskingeværer,
2 jagere med fast bestykning,
5 Blohm-Voss 138 hver med 6 stk. 250 kg bomber,
— — 1 stk. 1,5 cm og
— — 1 stk. 3,6 cm kanon.

b) *Korsør:* *Ledelse:* Chefen for 19. forpostflotille, korvetkaptajn Remmer, stødtropper fra 19. forpostflotille, endvidere fra vagtskibet „1923" og fra skibene „AT 413", „AT 436", „MT 1", „Schapenstehl", „Kattrepel" og „Seemöwe", kommandoerne på 3—15 mands størrelse. Endvidere 1 stødtrop fra luftværn Halskov.
Samlet styrke: 115 officerer, underofficerer og menige.

c) *Nyborg:* *Ledelse:* Chefen for havnesikringsflotillen Nyborg, korvetkaptajn Pfeiffer, stødtropper fra havnesikringsflotillen Nyborg.

d) *Horsens og Mariager:*
Ledelse: Havnekommandanten i Aarhus, korvetkaptajn Magnus.
Stødtroppe fra enheder under chefen for Østersøens sikring, der ligger i havnen, og fra udskibede stabe.

e) *Øvrige havne på den jyske østkyst:*
Enheder fra hæren.

2.) *Chefen for Østersøens sikring:*
Til rådighed for chefen for Østersøens sikring stod foruden egne forpostfartøjer og minestrygere 1 torpedobåds- og 1 hurtigbådsflotille.

Bilag XVI

Tjenesteliste for luftvåbnets general i Danmark under den danske hærs afvæbning den 29. 8. 1943

I uddrag

Luftvåbnets general i Danmark

Ritter von Schleich	generalmajor (fra 1.9.43 generalløjtnant)	chef
Bruhn	major	adjutant
Heuschkel	major	I a
Eggebrecht	oberstløjtnant	I b
dr. Jansen	kaptajn	II b
Pohle	løjtnant	pilot

Kommandantur for flyvestationen L Kastrup		
Dauselt	oberst	kommandant
Flyvepladskommando A 54/XI Værløse		
Simon	major	kommandant
Flyvepladskommando B 107/XI (sø) København		
Galle	major	kommandant
Flyvepladskommando B 6/XI Aunø		
Grau	kaptajn	kommandant
Skole for blindflyvning 4 København—Kastrup		
Schlenstedt	oberstløjtnant	chef

Bilag XVII

Tjenesteliste for staben hos den øverstkommanderende for de tyske tropper i Danmark under den danske hærs afvæbning den 29. 8. 1943

I uddrag.

von Hanneken	general af infanteriet	øverstkommanderende
von Collani	oberst i generalstaben	chef for generalstaben
Polifka	løjtnant af reserven	officer til særlig rådighed
Gruppe I a		
von Aweyden	oberstløjtnant til rådighed i generalstaben	I a
Friherre von Oldershausen	premierløjtnant af reserven	O 1
Pöhlmann	major af reserven	gasbeskyttelsesofficer
Schwenzner	major til rådighed	leder, militær geografi
Gruppe I b (Qu)		
Meyer	oberst	I b
dr. Esche	premierløjtnant af reserven	O 2
Däbel	oberstløjtnant (tøjmester)	våben og materiel
Lapp	oberstløjtnant	højere motoriserings-officer og chef for motorparktropper XXIV
Balnus	overfeltintendant	intendant hos den øverst-kommanderende
dr. Eckl	generallæge	korpslæge
dr. Miller	overlæge	adjutant
dr. Langer	generalveterinær	korpsveterinær
dr. Beckebans	overveterinær af reserven	adjutant
Gruppe I c		
von Heydebreck	oberstløjtnant af reserven	I c
von Stern	ritmester af reserven	
Prinz von Schoenaich-Carolath	major af reserven	O 3

Hartmann	premierløjtnant	O 4
Daub	kaptajn af reserven	WPrO
Goes	overarkivråd ved hæren	militær historieskrivning
Gruppe II		
von Münchow	major af reserven	II a og adjutant
Aickelin	kaptajn af reserven	II b
Micksch	kaptajn til rådighed	hovedkvarterets kommandant
Gruppe III		
dr. Kanter	dommer ved rigskrigsretten	„Oberstkriegsgerichtsrat"
Gruppe Nafü		
von der Osten	oberst	Nafü
dr. Zipfel	kaptajn af reserven	adjutant
Bischoff	premierløjtnant af reserven	
Chef for patrouilletjenesten		
dr. Wimmer	major af reserven	chef for patrouilletjenesten
Regulski	kaptajn af reserven	fører for hærens patrouiller
Abwehrstelle		
von Engelmann	oberst	leder

Bilag XVIII

DEN ØVERSTKOMMANDERENDE
FOR DE TYSKE TROPPER I DANMARK

Hovedkvarteret, den 29. august 1943

Til
Hans Excellence hr. statsminister Scavenius.

Deres Excellence

meddeler jeg, at jeg, under hensyn til at den danske regering ikke er i stand til at opretholde ro og orden i landet, i overensstemmelse med artiklerne 42—56 i Haager landkrigsreglementet med øjeblikkelig virkning har dekreteret militær undtagelsestilstand i Danmark.

Den udøvende magt er dermed overgået til den tyske værnemagt.

Indenfor den militære undtagelsestilstands rammer har jeg givet ordre til, at den danske hær afvæbnes og opløses.

Jeg har underrettet Hans Majestæt Kongen og Hans Kongelige Højhed Kronprinsen om, at der er dekreteret militær undtagelsestilstand.

Jeg anmoder Dem om at meddele regeringen, at dens beføjelser er ophørt ved, at den udøvende magt er overtaget af den tyske værnemagt.

Jeg forventer, at regeringens medlemmer afholder sig fra enhver mod det tyske rige rettet handling.

Jeg forbliver Deres Excellences ærbødige

sign. v. Hanneken.

Bilag XIX

DEN ØVERSTKOMMANDERENDE
FOR DE TYSKE TROPPER I DANMARK

Hovedkvarteret, den 29. august 1943.

Deres Majestæt

meddeler jeg, at jeg, under hensyn til at den danske regering ikkė er i stand til at opretholde ro og orden i landet, i overensstemmelse med artiklerne 42—56 i Haager landkrigsreglementet med øjeblikkelig virkning har dekreteret militær undtagelsestilstand i Danmark.

Den udøvende magt er dermed overgået til den tyske værnemagt.

Indenfor den militære undtagelsestilstands rammer har jeg givet ordre til, at den danske hær afvæbnes og opløses.

Deres Majestæts vagt vil blive stillet af det tyske militær.

Jeg anmoder Deres Majestæt om at forblive på Sorgenfri og at afholde Dem fra enhver mod det tyske rige rettet handling.

En tilsvarende meddelelse er tilsendt Hans Kongelige Højhed Kronprinsen.

Jeg har tilkommanderet premierløjtnant v. Zimmermann som ordonnansofficer for Deres Majestæt.

Jeg har den ære at være Deres Majestæts ærbødige

sign. **v. Hanneken.**

Bilag XX

DEN ØVERSTKOMMANDERENDE
FOR DE TYSKE TROPPER I DANMARK

august 1943.

Til
generalløjtnant Gørtz

Højtærede hr. general!

Da den danske regering ikke er i stand til at opretholde ro og orden i landet, har jeg i overensstemmelse med artiklerne 42—56 i Haager landkrigsreglementet dekreteret militær undtagelsestilstand i Danmark.

Indenfor denne forholdsregels rammer har jeg givet ordre til, at den danske hær afvæbnes og opløses. I dette øjeblik gennemføres afvæbningen af tyske tropper.

Jeg anmoder Dem om at afholde Dem fra enhver handling imod de tyske eksekutivorganer.

Jeg pålægger Dem beskyttelsesarrest og anmoder Dem om under ledsagelse af overbringeren foreløbig at begive Dem til hotel d'Angleterre og dèr at holde Dem til min disposition. Idet jeg anbefaler mig, er jeg

Deres

sign. **v. Hanneken.**

Ligelydende til:

V. Stemann	Ramm	Baron Bille-Brahe
Rolsted	Hansen	Falking
Leschly	Jacobsen	Oberst C. H. Friis
		Oberstltn. K. D. Friis

Bilag XXI

Afskrift

DEN ØVERSTKOMMANDERENDE
FOR DE TYSKE TROPPER I DANMARK

Hovedkvarteret, den 29. august 1943.

Deres Kongelige Højhed

meddeler jeg, at jeg, under hensyn til at den danske regering ikke er i stand til at opretholde ro og orden i landet, i overensstemmelse med artiklerne 42—56 i Haager landkrigsreglementet med øjeblikkelige virkning har dekreteret militær undtagelsestilstand i Danmark.

Den udøvende magt er dermed overgået til den tyske værnemagt.

Indenfor den militære undtagelsestilstands rammer har jeg givet ordre til, at den danske hær afvæbnes og opløses.

Deres Kongelige Højheds vagt vil blive stillet af det tyske militær.

Jeg anmoder Deres Kongelige Højhed om at forblive på Amalienborg og at afholde Dem fra enhver mod det tyske rige rettet handling.

En tilsvarende meddelelse er tilsendt Hans Majestæt Kongen.

Jeg har den ære at være Deres Kongelige Højheds

ærbødige

sign. **v. Hanneken.**

Bilag XXII

Bekendtgørelse

De seneste begivenheder har vist, at de danske myndigheder ikke længere er i stand til at opretholde ro og orden i Danmark. De af fjendtlige agenter anstiftede uroligheder retter sig direkte mod den tyske værnemagt. Jeg proklamerer derfor i overensstemmelse med artiklerne 42—56 i Haager landkrigsreglementet

militær undtagelsestilstand

i hele Danmark.

Med øjeblikkelig virkning bestemmer jeg følgende:

1.) De offentlige myndigheders tjenestemænd og funktionærer skal loyalt fortsætte med at varetage deres tjenstlige forretninger. De skal efterkomme de påbud, der gives af de indsatte tyske tilsynsførende.
2.) Sammenstimlen — ansamlinger på flere end 5 personer — på offentlige steder er forbudt, ligeså alle forsamlinger, også sådanne, som ikke er offentlige.
3.) Lukketiden fastsættes til mørkets frembrud. Fra dette tidspunkt er også al færdsel på gaderne forbudt.
4.) Enhver benyttelse af post, telegraf og telefon er forbudt indtil videre.
5.) Enhver strejke er forbudt. Opfordring til strejke til skade for den tyske værnemagt udgør en bistand til fjenden og straffes som regel med døden.

Overtrædelse af foranstående bestemmelser pådømmes ved de tyske standretter.

Mod voldshandlinger, sammenstimlinger o.s.v. vil der hensynsløst blive gjort brug af våben.

Der tilsikres enhver indbygger i Danmark, der efterkommer de på folkeretligt grundlag hvilende krigsbestemmelser, sikkerhed for person og ejendom indenfor lovens rammer.

Den øverstkommanderende for de
tyske tropper i Danmark.

Bilag XXIII.

Ophævelse af undtagelsestilstanden

Fra kompetent tysk militær side meddeles:

Den militære undtagelsestilstand ophæves fra og med den 6. oktober (onsdag) ved døgnets begyndelse.

Det tyske riges befuldmægtigede, dr. Best, meddeler, at følgende af den øverstkommanderende for de tyske tropper i Danmark under den militære undtagelsestilstand udstedte anordninger forbliver i kraft efter undtagelsestilstandens ophævelse, indtil der gives meddelelse om deres ophævelse.

1. De i bekendtgørelsen af 29. august 1943 om indførelse af undtagelsestilstand indeholdte bestemmelser angående strejkeforbud og forsamlingsforbud — sidstnævnte i det omfang, hvori forbudet hidtil er blevet håndhævet.
2. Forordningen af 4. september 1943 om beslaglæggelse af bygninger og faste ejendomme.
3. Forordning af 4. september 1943 om danske firmaers leverancer og arbejdsydelser for den tyske værnemagt.
4. Bekendtgørelse af 3. september 1943 angående forbud mod offentligt at bære dansk militæruniform.
5. Forordning af 16. september 1943 om aflevering af dansk militært materiel.

De øvrige under undtagelsestilstanden udstedte forordninger træder som følge af undtagelsestilstandens ophævelse ud af kraft.

Bilag XXIV

DEN ØVERSTKOMMANDERENDE
FOR DE TYSKE TROPPER I DANMARK
Afd. III

Beretning om standretternes virksomhed i de første 4 uger af undtagelsestilstanden (indtil 28. 9. 1943)

I.

Forberedelse af og formål med standretterne:

På grundlag af de af den øverstkommanderende for de tyske tropper i Danmark givne retningslinier vedrørende undtagelsestilstanden har alle værnemagtskommandanter og garnisonskommandanterne i de større byer inden undtagelsestilstandens begyndelse forberedt oprettelsen af standretter.

Standretternes opgave er at pådømme alle fuldt oplyste tilfælde, hvis domfældelse af militære grunde ikke tåler nogen udsættelse, altså må gennemføres i største hast, og hvor det fornødne bevismateriale er tilstede. Under undtagelsestilstand er fremskyndelse *altid* militært påkrævet. Thi den hurtighed og hårdhed, hvormed der gribes ind, er et vigtigt afskrækkelsesmiddel, som man ikke kan give afkald på under bestræbelserne for at genoprette eller opretholde en ødelagt eller alvorligt truet offentlig orden.

Stadfæstelsesret:

For såvidt muligt at fremskynde domfældelsen har den øverstkommanderende overdraget den ham ved dekret af 28. 1. 1943 tillagte ret til i sager mod danske statsborgere at bekræfte dommene til de ordinære rettergangschefer, d. v. s. til divisionscheferne, til Admiral Dänemark, til luftvåbnets general i Danmark o. s. v., med ret til at overdrage den videre til standretternes rettergangschefer. Derefter har, efter hvad der er indberettet hertil, alle ordinære rettergangschefer igen overdraget den dem nys tillagte stadfæstelsesret videre, dog kun med henblik på sådanne domme, der lyder på bøde eller på frihedsstraf indtil 3 måneder. Rettergangscheferne har altså ganske overladt bagatelsagerne til standretterne, men beholdt den direkte kontrol med behandlingen af alle andre straffesager fast i deres hænder.

Benådningsret:

Den øverstkommanderende har endvidere bestemt, at der ved idømmelse af dødsstraf skal gives ham lejlighed til at gøre brug af sin benådningsret. Dette syntes nødvendigt for at forebygge uafvendelige følger af største rækkevidde.

II.

Virksomhed og underordnelsesforhold:

Efter undtagelsestilstandens begyndelse har standretter nu været i virksomhed over hele landet. Forsåvidt de er oprettet hos værnemagtskommandanter eller garnisonskommandanter, er de gennemgående underlagt rettergangscheferne for de divisioner af h æ r e n, i hvis territoriale område de befinder sig. Den eneste undtagelse er standretten i Frederikshavn, som af den øverstkommanderende er underlagt Admiral Dänemark.

Egentlige standretter:

De omhandlede standretter er kun tildels *egentlige* standretter i overensstemmelse med § 13 a i krigsstraffeprocesordningen, nemlig kun forsåvidt de består på steder, hvor der ikke straks kan etableres forbindelse med en rettergangschef (som f. eks. i Odense, Esbjerg og Frederikshavn). Hos disse standretter er der, såvidt dette var muligt, draget særlig omsorg for, at retsgarantierne bevares i vidtgående mål. Med dette for øje blev det bestemt, at ved domsforhandlingen såvidt muligt deltager i det mindste e e t medlem, der opfylder betingelserne for at blive udnævnt til dommer, og at der opretholdes nær forbindelse med den nærmeste feltkrigsret, af hvilken standretten kan modtage faglig vejledning vedrørende tvivlsspørgsmål.

Hurtigdomstole:

De andre standretter, som er oprettet dèr, hvor der straks kan etableres forbindelse med en rettergangschef (eksempelvis i København, Kolding og Aarhus), er i virkeligheden kun „hurtigdomstole". Ligesom de egentlige standretter træder de hurtigt i virksomhed, men retten beklædes af de ordinære dommere.

Oversigt over retspraksis:

I overensstemmelse med de trufne forsigtighedsforanstaltninger blev der i langt de fleste tilfælde afsagt standretsdomme, der svarer til sagens omstændigheder. Hidtil har den øverstkommanderende kun måttet ophæve 4 domme som værende uklare eller urigtige.

Antallet af de indtil den 28. 9. 1943, altså i de første 4 uger af undtagelsestilstanden, af standretter eller hurtigdomstole afsagte domme udgør 115. Dertil kommer mere end 30 administrativt pålagte straffe.

De dermed afgjorte sager, der i hovedsagen var rettet mod danske statsborgere, vedrørte flg. tilfælde (se bilag).

I disse sager er der sket *domfældelse* af 132 personer, nemlig
af 36 personer til bøder på 50—6000 kr.,
af 15 personer til hæfte fra 7 dage til 4 uger,
af 77 personer til fængsel fra 2 uger til 5 år,
af 2 personer til tugthus fra 2 til 6 år,
af 2 personer til dødsstraf (dødsstraffene blev ophævet på grund af dommenes utilstrækkelige begrundelse).

I 19 tilfælde skete der *frifindelse* eller sagen *bortfaldt*.

III.

Straffuldbyrdelse:

I forståelse med rigsjustitsministeren har den øverstkommanderende bestemt, at alle frihedsstraffe på over 1 måned fuldbyrdes i Tyskland. Grundene for denne forholdsregel er:

1.) at de danske eksekutivmyndigheder eller lavere eksekutivorganer, som f. t. er uegnede til at fuldbyrde tyske domme, er upålidelige,
2.) overfyldningen af de i Danmark eksisterende tyske værnemagtsarrester,
3.) den mere afskrækkende virkning af de domfældtes borttransport til Tyskland.

At overførelsen af danske fanger til strafafsoning i Tyskland gør et særlig dybt indtryk på den danske befolkning, er der i mange tilfælde — navnlig i talrige benådningsansøgninger — givet tydeligt udtryk for.

Benådningssager:

De indkomne benådningsansøgninger er hidtil næsten uden undtagelse blevet afslået, for at standretsdommenes afskrækkende virkning ikke afsvækkes. Det påtænkes dog efter undtagelsestilstanden at gøre dommene til genstand for en almindelig prøvelse og da igen at råde bod på tilfælde, hvor man er gået unødig hårdt frem.

Bilag:

1.) Nedrivning af plakater vedrørende undtagelsestilstanden:	4
2.) Overtrædelse af den øverstkommanderendes særlige anordninger, navnlig ikke-overholdelse af spærretiden:	45
3.) Fornærmelse og bagvaskelse:	30
4.) Forhånelse af værnemagten:	15
5.) Trusler:	3
6.) Legemsbeskadigelse:	4
7.) Tyveri:	14
8.) Hæleri:	1
9.) Bedrageri:	1
10.) Underslæb:	1
11.) Tingsbeskadigelse:	2
12.) Forsøgt brandstiftelse:	1
13.) Beskadigelse af forsvarsmateriel:	5
14.) Begunstigelse af fjenden:	4
15.) Nedbrydning af forsvarskraften:	2
16.) Forbudt våbenbesiddelse:	2

417.

Telegram fra dr. Best ang. gennemførelsen af undtagelsestilstanden.

29. august 1943.

Skal altid opbevares under lukke.

Telegram
(kodeskriver)

København, den 29. august 1943 kl. 8,30.
Modtaget: — 29. — — - 8,50.

Nr. 988 af 29.8. CITISSIME!

Til rigsudenrigsministeren personlig.

Den øverstkommanderende for de tyske tropper i Danmark har netop nu meddelt mig, at han har aflagt følgende morgenberetning om begivenhederne natten mellem den 28.—29. august 1943:

„Øen Sjælland: Kl. 6 foreligger melding om, at størsteparten af de danske hær- og marinegarnisoner i København, efter at spredt modstand var blevet brudt, er afvæbnet og taget til fange. Kun svage modstandsgrupper er tilbage. På begge sider tab. Garnisonerne i Roskilde, Slagelse, Ringsted, Korsør er i vor magt. Øen Fyn: Garnisonen Odense er i vor magt. Yderligere meldinger foreligger ikke.

I Jylland er der hidtil ikke indtruffet begivenheder af interesse. Kongen og kronprinsen har fået tysk vagt på deres bopæl. Størsteparten af de danske generaler er taget i beskyttelsesarrest. Siden tidligt i morges er der ført forhandlinger med ledende tjenestemænd fra ministerierne og førende politikere. Den afskedigede regering synes at have givet instruks om, at embedsmændene fremdeles skal gøre deres pligt. Transportsituationen hidtil normal."

På mit spørgsmål, om det på det fastsatte tidspunkt var blevet forsøgt at formå de danske tropper til efter ordre fra deres hidtidige generalkommando at overgive sig uden modstand, meddelte general von Hanneken, at dette ikke var sket, da de danske generaler tværtimod var blevet anholdt samtidig og for deres personlige vedkommende havde afgivet forsikring om loyalitet.

Jeg gjorde iøvrigt general von Hanneken opmærksom på, at der i dette øjeblik (kl. 7) endnu ikke kan tales om en „afskediget regering", og at hans forhandlinger med de „ledende tjenestemænd fra ministerierne og førende politikere" må begrænse sig til gennemførelse af undtagelsestilstanden, medens jeg af rigsudenrigsministeren havde fået overdraget ordningen af regeringsspørgsmålet. General von Hanneken var enig med mig og udtalte, at han ville optræde i overensstemmelse hermed. Umiddelbart efter denne samtale fik jeg meddelse om, at der kl. 10 vil blive afholdt et kabinetsmøde, hvor regeringen vil træffe beslutning om at træde tilbage. Herom vil jeg snarest indberette. Med vore egne politistyrker i København og ved hjælp af militære styrker i provinsen har jeg i nat ladet anholde et større antal personer, der kunne komme på tale som mulige ledere af modstandsbestræbelser (uden hidtil at have gjort noget, thi ellers ville de allerede tidligere være blevet anholdt). Anholdelsen af tyskfjendtlige personer med det formål at skræmme fortsættes.

Jeg har endvidere besat den danske statsradiofoni og henlagt den under min ledelse. Det normale sendeprogram fortsættes. Officielle bekendtgørelser og nyhedstjenesten bearbejdes af mit kontor.

Dr. Best.

418.

Telegram fra dr. Best ang. situationen i Danmark.

29. august 1943.

Skal altid opbevares under lukke.

Telegram
(kodeskriver)

København, den 29. august 1943 kl. 15,20.
Modtaget: — 29. — — - 16,25.

Nr. 989 af 29.8. CITISSIME!

Netop nu har jeg på telefonisk forespørgsel fra Wolfschanze dikteret følgende oplysninger pr. telefon:

1.) Jeg har inden den hidtidige danske regerings sidste kabinetsmøde, der var berammet til kl. 10, til den rettet krav om, at den som eneste og sidste regeringshandling skulle pålægge tjenestemændene og andre statsansatte at fortsætte deres arbejde og efterkomme de tyske anordninger og derefter demissionere. Kabinetsmødet blev forsinket, fordi ministrene på grund af de militære afspærringer ikke kunne nå frem til statsministeriet. Det vil blive afsluttet i løbet af kort tid og uden tvivl resultere i, at kravene accepteres. Det må forventes, at det danske statsapparat arbejder videre i fuldt omfang, og at alle tyske anordninger følges. Ministerierne vil foreløbig blive ledet af de efter anciennitet ældste departementschefer. Om den nye ordning, der må træffes, vil jeg specielt forelægge detaillerede forslag.

2.) Fra hele landet indberetter mine underordnede kontorer og de militære myndigheder om fuldstændig ro og gnidningsløs gennemførelse af de udstedte anordninger.

3.) Kongen har som følge af begivenhederne i nat fået et hjerteanfald og har tilkaldt sine læger.

4.) General von Hanneken har netop nu meddelt mig, at han på en forespørgsel, som Wehrmachtführungsstab havde rettet til ham, på mine og egne vegne har svaret, at de danske officerer efter vor opfattelse ikke skal sendes til riget, men forblive i Danmark. Jeg svarede ham, at jeg, hvis jeg var blevet spurgt direkte, spontant ville have givet udtryk for den modsatte mening. Jeg ville dog ikke bagefter desavouere ham, så meget mere som man på grund af den løsning, han har foreslået, indtil videre kan anvende truslen om, at officererne eventuelt vil blive ført til Tyskland, som middel til at øve politisk pression mod de kredse, der er impliceret.

5.) Afvæbningen er overalt blevet afsluttet i morgentimerne. Jeg har endnu ikke modtaget enkeltheder fra den øverstkommanderende over de tyske tropper, da alle detailmeldinger øjensynlig heller ikke endnu er indgået til ham.

Dr. Best.

419.

Telegram fra dr. Best ang. regeringens demission og kong Christian Xs bekendtgørelse.

29. august 1943.

Skal altid opbevares under lukke.

Telegram
(kodeskriver)

København, den 29. august 1943 kl. 15,45.
Modtaget: — 29. — — - 16,25.

Nr. 990 af 29.8. CITISSIME!

Til rigsudenrigsministeren personlig.

Den danske regering har netop nu meddelt mig, at den er parat til at demissionere omgående i overensstemmelse med det krav, som jeg har stillet. Med hensyn til kravet om at udstede en anordning til tjenestemændene og de statsansatte om at fortsætte deres arbejde stiller regeringen det modforslag, at kongen i stedet for den afgående regering udsteder følgende bekendtgørelse, da dette vil have større virkning:

„I denne for vort land så alvorlige time ønsker jeg påny at opfordre befolkningen til at udvise ro og besindighed. Særlig er det mig magtpåliggende at udtale, at jeg forventer, at alle statens tjenestemænd i den forhåbentlig korte tid, undtagelsestilstanden varer, forbliver på deres poster og under deres ansvar som statens tjenestemænd fortsætter deres gerning til bedste for land og folk, således at det søges undgået, at der opstår gnidninger mellem statens organer og de tyske myndigheder, der i kraft af krigens lov og den erklærede undtagelsestilstand midlertidigt har en særlig myndighed at udøve."

Der er ingen tvivl om, at en anordning fra kongen vil virke meget stærkere både på tjenestemændene og befolkningen end en anordning fra den afgående regering. På den anden side vil det betyde, at kongen i dette øjeblik bliver trukket frem i forgrunden.

Jeg anmoder derfor om en afgørelse af, hvilket svar der skal gives på regeringens modforslag.

Dr. Best.

420.

Telegram fra dr. Best ang. general v. Hannekens dispositioner.

29. august 1943.

Skal altid opbevares under lukke.

Telegram
(kodeskriver)

København, den 29. august 1943 kl. 19,00.
Modtaget: — 29. — — - 19,45.

Nr. 991 af 29.8. CITISSIME!

Til rigsudenrigsministeren personlig.

Om situationen i Danmark kl. 18 indberetter jeg:

1.) Den øverstkommanderende for de tyske tropper i Danmark har tilsendt mig følgende middagsmelding, som han har afgivet: „Afvæbningen af den danske hær nærmer sig sin afslutning på øerne Sjælland og Fyn. —

Aktionen mod den danske marine er gennemført planmæssigt. Modstand ved besættelsen af orlogsværftet i København og ved bekæmpelsen af kystpanserskibet „Niels Juel". Det store flertal af de danske krigsskibe er i vor besiddelse. Kystpanserskibet „Peder Skram" og nogle mindre enheder sænkede sig selv i Københavns havn. Såvidt hidtil har kunnet konstateres, er en lille torpedobåd undsluppet til svensk territorialfarvand. De danske krigsfartøjer, som endnu befinder sig til søs, har ordre til under ledsagelse af tyske søstridskræfter at anløbe bestemte danske havne, for at afvæbningen kan gennemføres."

2.) Ifølge de for mig og de militære afdelinger foreliggende meldinger hersker der fuldstændig ro over hele landet. —

3.) Kongens tilstand er bedre, hjerteanfaldet er overvundet.

4.) Den øverstkommanderende for de tyske tropper har tilsendt OKW følgende tekst med forslag om at anvende den til informering af den tyske presse:

„I Danmark har den øverstkommanderende for de tyske tropper den 29. 8. 1943 erklæret militær undtagelsestilstand for at standse fjendtlige agenters virksomhed, som i den sidste tid i øget omfang har forsøgt at skabe uro og forstyrrelser. Skønt den danske konge, den danske regering og den danske rigsdag i den sidste tid gentagne gange alvorligt har henvist til følgerne af sådanne forstyrrelser, har den danske regering ikke været i stand til at gennemføre de af rigsregeringen forlangte strenge foranstaltninger for at undertrykke denne skadelige virksomhed. Landets og de tyske troppers sikkerhed nødvendiggjorde derfor, at den militære undtagelsestilstand blev proklameret. Da endvidere indgåede meldinger oplyste, at visse elementer indenfor den danske hær forsøgte at organisere modstand mod de tyske tropper med henblik på det tilfælde, at der indledtes et fjendtligt angreb, var det nødvendigt samtidig at afvæbne og opløse resten af den danske hær. —

De militære forholdsregler gennemførtes i det store og hele uden besvær. Lokal modstand, som blev ydet af enkelte afdelinger af den danske hær, blev overalt hurtigt opgivet. —

Det store flertal af den danske befolkning har over hele landet med rolig alvor modtaget proklamationen af den militære undtagelsestilstand og de foranstaltninger, som i forbindelse hermed blev truffet af den øverstkommanderende for de tyske tropper i Danmark. Den har vist forståelse for disse foranstaltninger, navnlig da størsteparten af befolkningen i forvejen stod afvisende overfor de forbryderiske anslag mod den offentlige ro og orden.

Dr. Best.

421.

Telegram fra dr. Best ang. kong Christian Xs og kronprins Frederiks internering.

29. august 1943.

Skal altid opbevares under lukke.

Telegram
(kodeskriver)

København, den 29. august 1943 kl. 19,45.
Modtaget: — 29. — — - 20,50.

Nr. 992 af 29.8. CITISSIME!

Som svar på Deres telegram nr. 1142*) af 29. 8. 1943 indberetter jeg, at den øverstkommanderende over de tyske tropper i Danmark som indehaver af den udøvende magt har sikret sig kongens og kronprinsens personer. I begge tilfælde måtte en militærvagt afvæbnes. For begges vedkommende har en tysk vagt fået ordre til at bevogte deres boliger. Kongen har desuden fået attacheret en tysk officer (premierløjtnant von Zimmermann). Den øverstkommanderende har meddelt mig, at såvel kongen som kronprinsen har forsikret, at de intet vil foretage sig i strid med den øverstkommanderendes anordninger og uden hans vidende. De har også hidtil anmodet om hans godkendelse af selv den mindste bagatel. Den øverstkommanderende udtalte overfor mig, at han er overbevist om, at de overfor ham afgivne erklæringer er oprigtigt ment, og at han ikke tror, de har til hensigt at flygte.

Da den øverstkommanderende som indehaver af den udøvende magt har disponeret med hensyn til kongen og kronprinsen og fremdeles vil gøre det, er jeg ikke i stand til at træffe egne foranstaltninger.

Dr. Best.

*) Pol. VI 1704 hemmelig rigssag.

422.

Instruks fra rigsudenrigsminister v. Ribbentrop ang. general v. Hannekens opråb.

29. august 1943.

Skal altid opbevares under lukke.

Telegram
(kodeskriver)

Wolfschanze, den 29. august 1943 kl. 22,25.
Modtaget: — 29. — — - 23,25.

Uden nummer af 29.8. CITISSIME!

Diplogerma *København*
Chiffertelegram
(hemmelig kode).

Til ministerialdirektør Best.

Rigsudenrigsministeren har læst opråbet fra den tyske øverstkommanderende i Danmark og er i tvivl, om det er formålstjenligt at henvise så stærkt til Moellers og hans

folks sabotagevirksomhed, da der dog sikkert er mange danske, som ser en patriot i ham. Rigsudenrigsministeren anser det for at være bedre, hvis man i alle sådanne udtalelser snarere henviser til, at fremmede engelske og kommunistiske elementer har begået sabotagehandlingerne.

Sonnleithner.

Påtegning:
Videresendt som nr. 1143 til
Diplogerma København.
Berlin, 30.8.1943.
Personligt chiffertelegram.

423.

Telegram fra dr. Best med forslag om formen for regeringen Scavenius' demission.

30. august 1943.

Telegram
(hemmelig kode)

København, den 30. august 1943 kl. 14,00.
Modtaget: — 30. — — - 16,00.

Nr. 995 af 30.8. CITISSIME HASTESAG.
FORELÆGGES STRAKS.

Til rigsudenrigsministeren personlig.

1.) Under henvisning til telegram nr. 990*) af 29. august foreslår jeg, at man ufortøvet modtager den hidtidige danske regerings formelle demission, uden at der af den eller af kongen udstedes flere opråb om fortsættelse af arbejdet eller om efterg'venhed, da ministrene efter proklameringen af undtagelsestilstanden ikke længere fungerer. Thi, som jeg har meddelt i mit telegram nr. 494 af i dag, er forholdene i hele landet absolut rolige, og både statsapparatet og erhvervslivet arbejder. Et opråb om at fortsætte arbejdet er altså ikke længere påkrævet og ikke længere hensigtsmæssigt. Fremfor alt vil det være politisk uønskeligt, hvis kongen i dette øjeblik blev skudt i forgrunden. Jeg anmoder derfor om, at jeg såvidt muligt omgående bemyndiges til at acceptere regeringens demission. Som jeg allerede har meddelt, videreføres ministrenes forretninger foreløbig af de efter ancienpitet ældste departementschefer.

2.) Der foreligger to muligheder for en nyordning: Enten dannes der indenfor den danske forfatnings rammer et upolitisk kabinet, som af den danske rigsdag udstyres med omfattende bemyndigelser til efter tyske anordninger at træffe alle nødvendige foranstaltninger (også af lovgivende karakter), eller også indsættes der uden den danske konges og den danske rigsdags medvirken et forvaltningsudvalg, som ikke længere med hjemmel i dansk ret, men med hjemmel i tysk besættelsesret gennemfører alle de foranstaltninger, der pålægges det; i dette tilfælde bliver Danmarks tilsyneladende suverænitet ophævet, således at også de danske missioner i udlandet og de fremmede missioner i København må nedlægges.

*) ved Pol VI (VS)

I begge tilfælde anser jeg det for påkrævet, at der i Danmark opbygges den nødvendige tyske eksekutivmagt med det formål at bekæmpe alle forsøg på at gøre modstand. Det danske politis og den danske jurisdiktions myndighedsområde må begrænses til de normale ordens- og kriminalopgaver, medens alle angreb pa tyske interesser må behandles af tysk politi og pådømmes af en tysk domstol (SS- og politidomstol). En plan for opbygningen af en sådan tysk eksekutivmagt lader jeg for tiden udarbejde. For at supplere og hjælpe det tyske personale påtænker man i den forbindelse at anvende dertil udvalgte, pålidelige danske personer (afskedigede frivillige o. s. v.).

Jeg anmoder om instruks med hensyn til, om nyordningen i Danmark skal forberedes indenfor det ovenfor påviste alternativs første eller anden form.

Dr. Best.

424.

Telegram fra dr. Best ang. general v. Hannekens opfordring til regeringen Scavenius om at demissionere.

30. august 1943.

Telegram
(hemmelig kode)

København, den 30. august 1943
Modtaget: — 30. — — kl. 20,30.

Nr. 996 af 30.8. CITISSIME!

Citissime til rigsudenrigsministeren personlig.

General von Hanneken har netop nu (kl. 16) telefonisk meddelt mig, at han som indehaver af den udøvende magt vil opfordre den danske regering til ufortøvet at udstede den i går morges af mig krævede anordning til tjenestemændene og derefter demissionere. Jeg gjorde generalen opmærksom på, at jeg havde anmodet om rigsudenrigsministerens afgørelse i dette spørgsmål, hvortil han svarede mig, at han som indehaver af den udøvende magt ikke behøvede at vente på en sådan afgørelse og ikke var bundet af den.

Best.

425.

Telegram fra dr. Best ang. regeringen Scavenius' demission.

30. august 1943.

Telegram
(hemmelig kode)

København, den 30. august 1943 kl. 22,50.
Modtaget: — 31. — — - 0,25.

Nr. 997 af 30. 8. CITISSIME
NATEKSPEDITION!

Til rigsudenrigsministeren personlig.

I tilslutning til telegram nr. 996*) af i dag indberetter jeg, at den danske regering efter general von Hannekens opfordring har truffet den forlangte beslutning, hvorefter demissionen efter generalens ønske blev efterdateret til den 29. august.

Regeringens beslutning offentliggøres i følgende form:

„Ministeriet Scavenius har den 29. august til kongen indgivet sin demissionsbegæring og er straks ophørt at fungere.

Administrationen i ministerierne og generaldirektoraterne ledes indtil videre af vedkommende departementschefer, generaldirektører eller direktører.

Forinden ministeriet trådte tilbage, offentliggjorde det følgende udtalelse:

I denne for vort land så alvorlige time ønsker vi påny at opfordre befolkningen til at udvise ro og besindighed. Særlig er det os magtpåliggende at udtale, at vi forventer, at samtlige statens tjenestemænd i den forhåbentlig korte tid, undtagelsestilstanden varer, forbliver på deres poster og under deres ansvar som statens tjenestemænd fortsætter deres gerning til bedste for land og folk, således at det søges undgået, at der opstår gnidninger mellem statens organer og de tyske myndigheder, der i kraft af krigens love og den erklærede undtagelsestilstand midlertidigt har særlige beføjelser at udøve."

Best.

*) Pol VI (V.S.)

426.

Instruks fra rigsudenrigsminister v. Ribbentrop ang. nyordning af regeringsforholdene i Danmark.

1. september 1943.

Skal altid opbevares under lukke.

Telegram
(kodeskriver)

Særtog, den 1. september 1943 kl. 1,20.
Modtaget: — 1. — — - 2,50.

Wolfschanze, den 31.8.1943.

Nr. 1294 af 31.8. CITISSIME!

Diplogerma *København*
Chiffertelegram
(hemmelig kode).

Til ministerialdirektør Best.

Jeg anmoder Dem om af de to i Deres telegram nr. 995*) af 30. 8. nævnte muligheder for en nyordning i Danmark at forberede den førstnævnte, nemlig dannelsen af et upolitisk kabinet, som af den danske rigsdag udstyres med omfattende bemyndigelser for på grundlag af vore ønsker at kunne træffe alle fornødne forholdsregler.

Ribbentrop.

Påtegning:
Videresendt som nr. 1164 til
Diplogerma København.
Berlin, 1.9.1943
Personligt chiffertelegram.

*) ved Pol VI

427.

Instruks fra rigsudenrigsminister v. Ribbentrop ang. den rigsbefuldmægtigedes stilling under undtagelsestilstanden.

31. august 1943.

Skal altid opbevares under lukke.

Telegram
(kodeskriver)

Særtog, den 1. september 1943 kl. 3,15.
Modtaget: — 1. — — . 3,55.

Nr. 1296 af 31.8.

Wolfschanze, den 31. august 1943.

1.) Kodeskriver Berlin
2.) Diplogerma *København*
Chiffertelegram
(hemmelig kode).

Til den rigsbefuldmægtigede.

Ifølge en af Føreren truffen afgørelse har De som rigets befuldmægtigede også, sålænge den militære undtagelsestilstand består, det politiske ansvar i Danmark.

Heraf følger i særdeleshed, at det alene påhviler Dem at danne en ny centralinstans i stedet for den hidtidige danske regering og at give den politiske instrukser, at ordne forholdet til kongehuset, at lede presse og radio og at ordne Danmarks erhvervsliv. De skal til sin tid fremsætte forslag om, hvorledes den politiske udvikling i Danmark skal formes, og om og hvornår der skal ske ændringer i den nuværende undtagelsestilstand.

I alle spørgsmål, hvor de foranstaltninger, som De påtænker på grund af Deres politiske ansvar, berører de militære interesser eller de af den øverstkommanderende gennemførte, af den militære undtagelsestilstand følgende særlige eksekutive foranstaltninger og hans i så henseende bestående forordningsret med henblik på opretholdelsen af ro og orden, skal De forhandle med den øverstkommanderende. Opnås der ikke enighed, skal afgørelse indhentes over Auswärtiges Amt.

Værnemagtens overkommando vil lade den tyske øverstkommanderende tilgå en tilsvarende instruks.

Ribbentrop.

Påtegning:
Videresendt som nr. 1165 til
Diplogerma København.
Berlin, 1. 9. 1943
Personligt chiffertelegram.

428.

Telegram fra dr. Best ang. dispositioner m. h. t. undtagelsestilstandens ophævelse.

1. september 1943.

Skal altid opbevares under lukke.

Telegram

(kodeskriver)

København, den 1. september 1943 kl. 10,10.
Modtaget: — 1. — — . 12,15.

Nr. 1001 af 1.9. CITISSIME!

Til rigsudenrigsministeren personlig.

Jeg har modtaget instruksen om at forberede nyordningen i Danmark i overensstemmelse med den første af de i mit telegram nr. 995*) af 30. 8. 43 foreslåede muligheder og har taget de nødvendige skridt. Om den videre udvikling vil jeg efterhånden indberette.

Inden en ny regering dannes og undtagelsestilstanden ophæves, må der ubetinget oprettes en tilstrækkelig tysk politistyrke i Danmark. Thi ligesom den i november 1942 påbegyndte politik, hvorefter Danmark skulle styres ved hjælp af sine politiske faktorer, hidtil er blevet gennemført konsekvent, således må nu den med hård hånd og af følelig tysk magtindsats prægede politik, der indledtes den 29. 8. 43, ligeledes gennemføres med jernhård konsekvens. Modstandsbevægelsen kan fra nu af ikke længere bekæmpes med danske organer. Det danske politi vil ganske vist ikke (således som dele af det norske politi) nægte at modtage ordrer, men det vil ikke opnå noget som helst resultat. De pågældende danske departementschefer har endvidere allerede givet udtryk for den opfattelse, at angreb på tyske interesser for fremtiden må forfølges af tysk politi og pådømmes af tyske domstole, fordi de ikke fuldtud kan indestå for, at deres egne forholdsregler bliver effektive. (Hermed er altså danskernes kamp gennem $3^1/_2$ år for at bevare fuld jurisdiktion over deres egne statsborgere endt med, at man har givet afkald på den). —

Jeg anser det for ubetinget påkrævet, at følgende forholdsregler gennemføres, inden undtagelsestilstanden ophæves:

1.) Oprettelse af ca. 25 tyske politistationer, der for en trediedels vedkommende besættes med tjenestemænd fra det tyske sikkerhedspoliti og for to trediedeles vedkommende med tjenestemænd fra det tyske ordenspoliti (samt dansk hjælpepersonale); hertil kræves yderligere to politibatailloner og 300 mand fra det tyske sikkerhedspoliti. —

2.) Oprettelse af en tysk særdomstol med den rigsbefuldmægtigede som rettergangschef; et tysk retsgrundlag herfor findes i bestemmelserne om SS- og politidomstolene. —

3.) Aftale med OKW, at man (ligesom f. eks. i Frankrig) for at undgå konkurrence mellem tysk politi og hemmeligt feltpoliti lader det hemmelige feltpoliti overgå til det civile politiapparat, som derefter også varetager de eksekutive opgaver for den militære kontraspionage. —

4.) Ophævelse af den nye lønordning for afkommanderede tjenestemænd (cirkulære nr. Pers. B. 10303 af 11.8.43), efter hvilken de tyske polititjenestemænd, af hvis indsats varetagelsen af de tyske interesser i Danmark for fremtiden afhænger, ikke tjener tilstrækkeligt, til at de kan klare sig. —

5.) Bevilling af tilstrækkelige midler til varetagelsen af alle sikkerhedsopgaver, navnlig til opbygning af en omfattende hemmelig tjeneste. (Straks påkrævet 2 mill. kroner). —

Før disse nødvendige skridt er taget, kan det efter min opfattelse ikke forsvares at ophæve undtagelsestilstanden i Danmark.

Best.

*) ved Pol. VI.

429.

Notits af legationsråd van Scherpenberg ang. beslutning af statssekretær Backe om de økonomiske krav til Danmark.

2. september 1943.

e.o.Ha Pol 5511/43 hemmelig

LEGATIONSRÅD v. SCHERPENBERG

Notits

Ministerialdirektør Walter meddeler, at statssekretær Backe efter at have modtaget hans referat har bestemt, at den nuværende situation i Danmark aldeles ikke vil blive benyttet af rigsernæringsministeriet til i Danmark at kræve gennemført yderligere ønsker med hensyn til levnedsmiddelleverancer. Tværtimod er rigsernæringsministeriet endog parat til foreløbig at finde sig i midlertidige mindre standsninger som en eventuel følge af den politiske situation.

Da hr. Backe traf denne afgørelse, gik han ud fra, at opretholdelsen af det danske landbrugs vilje og evne til at producere er af så livsvigtig betydning for Tyskland, at alt, der på dette område kan føre til varige forstyrrelser, og som kan vanskeliggøre den rigsbefuldmægtigedes bestræbelser for at genoprette ordnede forhold, må undgås.

Hermed
over direktør Ha Pol
til forelæggelse for
statssekretæren.

Berlin, den 2. september 1943.

430.

Telegram fra dr. Best ang. samtale med direktør Svenningsen om dannelse af en ny regering.

6. september 1943.

Skal altid opbevares under lukke.

Telegram
(kodeskriver)

København, den 6. sept. 1943 kl. 12,30.
Modtaget: — 6. — — - 13,10.

Nr. 1023 af 6.9. CITISSIME!

Jeg anmoder om, at følgende meddelelse omgående videresendes til rigsudenrigsministeren:

1.) To sabotagehandlinger er blevet begået den 5.9.43 og natten mellem 5. og 6. 9. 1943. På banestrækningen Aarhus—Skanderborg er to sprængladninger eksploderet. Gennem et vindue er en bombe blevet kastet ind i fabrikant Thybrings hus i Københavns-

Søborg, hvorved huset blev næsten helt ødelagt. (For ca. 5 måneder siden blev også Thybrings fabrik ødelagt ved sabotage, skønt Thybring ikke arbejder for tyske ordrer).

Ellers hersker der fuldstændig ro over hele landet.

2.) Den øverstkommanderende for de tyske tropper i Danmark har for den 5. 9. 1943 udsendt følgende dagsmelding: „Nogle steder mindre sabotagetilfælde, der er blevet straffet med en skærpelse af undtagelsestilstanden. — Situationen som helhed rolig."

3.) Under henvisning til Deres telegram nr. 1164*) af 1.9.1943 indberetter jeg, at den konstituerede leder af det danske udenrigsministerium, direktør Svenningsen, har aflagt sin første redegørelse til mig om sine undersøgelser med hensyn til dannelsen af en ny dansk regering. Herefter er der fra dansk side ringe tilbøjelighed til atter at danne en forfatningsmæssig regering. Kongen indtager det standpunkt, at han forfatningsretligt ikke kan handle uden rigsdagens samtykke. Rigsdagen henh. de hidtidige regeringspartier forudser, at de ved at give fuldmagter til en ny regering kun overtager et medansvar for de forholdsregler, der gives ordre til fra tysk side, uden at få ret til eller mulighed for at være medbestemmende. De er derfor tilbøjelige til at overlade hele ansvaret for den fremtidige udvikling til besættelsesmagten.

Direktør Svenningsen lod mig forstå, at ministerierne og forvaltningsgrenene er parat til at fortsætte administrationen under min direkte ledelse. Lovgivningen må da ganske vist ske i form af forordninger fra den rigsbefuldmægtigede.

Jeg har under disse omstændigheder hidtil undladt at tilkendegive, hvilken løsning af regeringsspørgsmålet man fra tysk side vil foretrække, da jeg mener, at det ikke er acceptabelt, hvis de ansvarlige kredse, efter at vi har tilkendegivet, at der bør dannes en forfatningsmæssig regering, afviser en sådan. Jeg har derfor overfor direktør Svenningsen udtalt, at man forløbig fra tysk side afventer, hvilket initiativ der fra dansk side vil blive taget for at løse regeringsspørgsmålet.

Da normale tilstande først kan genoprettes og undtagelsestilstanden ophæves, når der er skabt en tilstrækkelig tysk politistyrke, har vi stadig en vis tid til at afvente danske forslag.

Dr. Best.

*) Pol VI (særtog 1294)

431.

Telegram fra dr. Best ang. samtale med direktør Svenningsen om dannelse af en ny regering.

11. september 1943.

Skal altid opbevares under lukke.

Telegram
(kodeskriver)

København, den 11. september 1943 kl. 16,30.
Modtaget: — 11. — — - 18,40.

Nr. 1047 af 11.9. CITISSIME!

Jeg anmoder om, at følgende meddelelse omgående videresendes til rigsudenrigsministeren:

1.) Natten mellem den 10. og 11. 9. 1943 er en kran på en godsbanegård og en personbil fra firmaet Citroën blevet beskadiget med sprængladninger. Det danske politi har i

Storkøbenhavn anholdt 71 personer for at have overtrådt udgangsforbudet. Fra provinsen foreligger ingen meddelelser om episoder. Den øverstkommanderende for de tyske tropper i Danmark har for den 10.9.1943 udsendt følgende dagsmelding: „Ingen særlige begivenheder".

2.) Den konstituerede leder af det danske udenrigsministerium, direktør Svenningsen, har pånyt givet mig en redegørelse for de danske overvejelser angående dannelse af en ny regering. Ønsket om atter at danne en forfatningsmæssig regering synes at vokse. Rigsdagen er ikke tilbøjelig til at medvirke, sålænge rigsdagsmedlemmer stadig er anholdt af tyskerne. Konkrete forslag kan ikke ventes før om 8—10 dage. Jeg fortsætter den taktik ikke at give udtryk for nogen tysk opfattelse af regeringsspørgsmålet og svarer stereotypt, at jeg venter på danske forslag. Af de 31 anholdte rigsdagsmedlemmer fra det konservative parti er hidtil 10 blevet løsladt efter indgående afhøring, sagerne mod de andre anholdte behandles videre på normal måde.

Dr. Best.

432.

Notits af Renthe-Fink ang. samtale med gesandt Mohr.

18. september 1943.

Notits

Da jeg i går mødtes med gesandt Mohr, fandt jeg ham meget nedslået over udviklingen i Danmark. Som det fremgik af udtalelser, var det hans indtryk, at den 29. august 1943 var af meget mere afgørende betydning for Danmarks skæbne end den 9. april 1940, og han udtalte som sin overbevisning, at der vanskeligt igen vil kunne slås bro over den modsætning mellem dansk og tysk, som var blevet fremkaldt af begivenhederne den 29. august. Han anså det under disse omstændigheder for et næsten uløseligt problem at danne en ny regering i Danmark. Hans pessimisme karakteriseres bedst ved hans tvivl om, hvorlænge der overhovedet endnu ville være en dansk gesandt i Berlin.

Jeg mindede Mohr om, at jeg fra besættelsens begyndelse stadig havde foreholdt den danske regering, at det ikke var tilstrækkeligt at samarbejde med os praktisk, men at den danske regering og alle politisk bestemmende faktorer i Danmark måtte påvirke den danske befolknings indstilling. Det var desværre sket i utilstrækkeligt omfang. Fremfor alt havde pressen og de politiske partier hårdnakket svigtet. Mohr måtte vide, at jeg altid havde forlangt en mere energisk indgriben af det danske politi og det danske retsvæsen mod rygtesmede, hetzere og fjender af Tyskland i almindelighed og ikke lagt skjul på, at jeg havde været utilfreds med justitsminister Thune Jakobsens holdning, hvis tyskvenlighed jeg ikke betvivlede, men hvem jeg anså for at være for svag. Jeg mindede også Mohr om, at jeg allerede i sommeren 1942 havde anset det for nødvendigt at tale med den danske regering om indførelse af dødsstraf. Man kunne i Danmark ikke undre sig over, at vi, da alle vore formaninger ikke havde frugtet, og da sabotagen havde taget voldsomt til, selv var skredet til energiske forholdsregler.

Mohr, som daterede stemningsomsvinget i Danmark fra april i år, gav mig til en vis grad ret. Han sagde, at han selv i fjor efterår i København havde udtalt, at der måtte gribes mere energisk ind. Det havde været hans indtryk, at episoderne for en stor dels vedkommende var blevet iværksat af kommunistiske elementer med det formål at forstyrre det tysk-danske samarbejde. Han var også overbevist om, at en betydelig del af de kom-

munistiske elementer havde sneget sig ind i de danske nationalsocialisters rækker. Efter hans opfattelse måtte der gøres mere for at imødegå de fra fjendtlig side udspredte tendentiøse meddelelser og rædselsberetninger. Iøvrigt mente Mohr, at det danske politi dog trods alt kunne fremvise betydelige resultater, og at det havde haft held til at anholde ca. to trediedele af sabotørerne.

Da jeg under samtalen — som aftalt med gesandt v. Grundherr — henviste til, at Danmark holdt sin skæbne i sin egen hånd og havde valget mellem enten at lade stå til og derved tvinge os til selv at udfylde hullerne eller i velforstået egen interesse modigt tage sit ansvar og gøre, hvad situationen krævede, bemærkede Mohr, at han sandsynligvis i næste uge med sin hustru ville rejse til Danmark og da benytte lejligheden til at drøfte situationen med indflydelsesrige danske personer.

Berlin, den 18. september 1943.

sign. **v. Renthe-Fink.**

433.

Telegram fra dr. Best ang. danske forhandlinger om regeringsdannelse.

20. september 1943.

Skal altid opbevares under lukke.

Telegram
(kodeskriver)

København, den 20. september 1943 kl. 19,50.
Modtaget: -- 20. — — - 20,30.

Nr. 1102 af 20.9. CITISSIME!

Jeg anmoder om, at følgende indberetning omgående videresendes til rigsudenrigsministeren:

Efter hvad der fortroligt er blevet mig meddelt, har der i forgårs hos den danske konge fundet drøftelser sted med de tidligere regeringspartiers ledere angående spørgsmålet om dannelse af en regering. Den tidligere statsminister von Scavenius skal herunder indtrængende have rådet til omgående dannelse af en regering. Kongen skal dog have udtalt, at han følte sig hindret i udøvelsen af sine funktioner og derfor ikke var i stand til at udnævne en regering. Partiførerne skal have givet udtryk for, at deres partier afviser ethvert medansvar for Danmarks fremtidige administration, og at det derfor ikke kan forventes, at rigsdagen vil give sin tilslutning til indsættelse af en ny regering og give den fuldmagter.

Officielt er kongens og rigsdagens stillingtagen til spørgsmålet om dannelse af en regering stadig ikke blevet mig meddelt. Den konstituerede leder af det danske udenrigsministerium nøjes med til stadighed at konstatere, at der endnu ikke foreligger forslag til dannelse af en regering.

Da den fjendtlige propaganda i de sidste dage i stadig stigende grad opererer med påstanden om, at jeg har stillet kongen et ultimatum om dannelse af en regering, og at jeg har foreslået bestemte personer til at danne regering, må det antages, at man både fra dansk og fra fjendtlig side betragter regeringsspørgsmålet som en nervekrig, hvorunder

man ønsker at lokke os til af utålmodighed at foretage skridt, som enten kan bruges til at tiltuske sig indrømmelser eller til at konstruere et tysk politisk nederlag som følge af et dansk afslag. Det er derfor utvivlsomt rigtigt, at jeg hidtil ikke har givet udtryk for nogen tysk opfattelse af regeringsspørgsmålet, og at jeg stadig erklærer, at initiativet må ligge hos danskerne, og at man kan forelægge mig forslag.

Men der må nu træffes foranstaltninger for det tilfælde, at der faktisk ikke mere dannes nogen forfatningsmæssig dansk regering, hvad jeg anser for sikkert, når de rigoristiske militære foranstaltninger, hvorom jeg har indberettet i mit telegam nr. 1092 af 18.9.43, gennemføres, og når jøderne transporteres bort fra Danmark, da ingen i Danmark vil overtage et politisk medansvar for den således skabte situation.

Det danske statsapparat og de øvrige offentlige institutioner vil efter ophævelsen af den militære undtagelsestilstand arbejde videre som under denne, selvom de i fremtiden tvinges dertil ved tyske anordninger og derved samtidig fritages for personligt ansvar. Disse anordninger må udstedes af mig, medens de under den militære undtagelsestilstand er blevet udstedt af den øverstkommanderende for de tyske tropper. Ligeledes må enkelte gengældelsesforanstaltninger (såsom de i mit telegram af i dag nr. 1097 indberettede foranstaltninger fra den øverstkommanderendes side) samt andre forholdsregler (som f. eks. lokal proklamation af „civil undtagelsestilstand") i fremtiden anordnes af mig. Endelig må jeg ved forordninger give almindelige retsnormer, forsåvidt dette enten er nødvendigt i tysk interesse eller ikke kan ske indenfor rammerne af de beføjelser, der tilkommer de danske forvaltningsmyndigheder. Meddelelsen om, at jeg fra og med ophævelsen af den militære undtagelsestilstand på denne måde på rigets vegne vil udøve offentlig myndighed i Danmark, må rettes til de danske ministeriers konstituerede ledere og samtidig offentliggøres. Til gennemførelse af mine foranstaltninger vil jeg betjene mig af den danske administration, de mig underlagte tyske eksekutive myndigheder samt de styrker fra den tyske værnemagt, som, hvis det bliver nødvendigt, vil blive rekvireret.

Efter min opfattelse bør enhver formel ordning og fastlæggelse af det nye system undgås, forsåvidt angår denne nye ledelse af den herværende administration. Jeg vil fremdeles handle som rigsbefuldmægtiget (hvilket begreb jo fra begyndelsen lod spørgsmålet om fuldmagternes omfang stå åbent) og ikke afgive nogen som helst erklæringer med hensyn til Danmarks politiske stilling og forfatningsretlige struktur. Kongen og rigsdagen, som, siden den militære undtagelsestilstand blev proklameret, har været skudt til side, vil på grund af deres passivitet fremdeles befinde sig i den samme situation.

Jeg anmoder om principiel afgørelse af, om der i givet fald skal forholdes efter de her fremlagte synspunkter, når den militære undtagelsestilstand i Danmark ophæves. Denne ophævelse, der (som jeg har indberettet i mit telegram nr. 1089 af 17.9.43) af den øverstkommanderende for de tyske tropper og mig var bestemt til den 27.9.43 eller den 28.9.43, må dog udskydes med det tidsrum, der er nødvendigt for at gennemføre jødeaktionen (se mit telegram nr. 1094 af 18.9.43).

Dr. Best.

434.

Notits af gesandt v. Grundherr ang. samtale med legationsråd Frants Hvass om regeringsdannelse.

25. september 1943.

Pol VI Gesandt v. Grundherr

Notits

1. I dag aflagde legationsråd *Hvass*, leder af den politisk-juridiske afdeling i det danske udenrigsministerium i København, ledsaget af gesandt *Mohr*, et besøg hos understatssekretær Hencke, hvorunder gesandt v. Grundherr var tilstede. Han oplæste en skrivelse, som direktør *Svenningsen*, generalsekretær i det danske udenrigsministerium, for to dage siden havde sendt til den rigsbefuldmægtigede. De vigtigste punkter var følgende:

Dannelse af en regering og undtagelsestilstand er uforenelige. Også regeringsdannelse og vigtige indgreb såsom hærens opløsning og overtagelsen af flåden, radio- og pressecensur, ophævelse af mødefriheden, som vel også må opretholdes, efter at undtagelsestilstanden er ophævet, er uforenelige, da rigsdagen og de politiske partiers ledere ikke er villige til at gå med hertil.

Derimod har det danske udenrigsministerium ved forhandlinger med partierne og justitsmyndighederne opnået, at de politisk førende kredse i Danmark og retsvæsenet vil godkende følgende løsning: Der kan udstedes og accepteres „lovanordninger", hvis lovene er af normal art, d. v. s. tjener til opretholdelse af ro og orden og samfundslivet i landet, og hvis anordningerne ikke er i strid med dansk retsfølelse. Også tjenestemænd kan på denne måde udnævnes og afskediges, således at man sikrer, at forvaltningsapparatet stadigvæk fungerer regelmæssigt, også i forhold til de tyske myndigheder.

Efter hr. Hvass' opfattelse er dette i betragtning af den nuværende situation den yderste grænse for, hvad der kan opnås. Han var tydelig tilfreds med, at det var lykkedes det danske udenrigsministerium at gennemføre denne ordning med de danske myndigheder.

Understatssekretær Hencke og gesandt v. Grundherr tog disse udtalelser til efterretning, da det først og fremmest drejede sig om danske interesser.

2. Understatssekretær Hencke og gesandt v. Grundherr gjorde de danske herrer opmærksom på, at den danske regering i de forløbne år ikke havde arbejdet tilstrækkelig energisk på løsningen af den opgave at få folkestemningen i Danmark bragt videre end til en kun platonisk og lunken fordømmelse af sabotagen og på at få bragt en større forståelse af en positiv tysk-dansk samarbejdspolitik i stand. Folket var ikke blevet gjort tilstrækkelig „immun" overfor propagandapåvirkningerne fra England.

3. Hr. Hvass sagde, at de arrestationer, som den civile forvaltning havde foretaget, i særlig grad havde sat ondt blod, da der blandt de anholdte havde været mange personer, der måtte betragtes som notorisk ufarlige og harmløse. Han fik det svar, at ca. 50 pct. af de anholdte allerede var blevet løsladt, men at det efter alt, hvad der var sket, havde været nødvendigt at gribe energisk ind. Hr. Hvass bad om, at afhøringerne måtte blive fremskyndet, og beklagede, at der enkelte steder fra tysk militær side var blevet talt om at tage „gidsler", hvilket, efter hvad der var ham bekendt, beroede på en fejltagelse.

4. Hr. Hvass blev gjort opmærksom på, at det danske udenrigsministerium efter vor opfattelse ikke tilstrækkelig skarpt og ikke tilstrækkelig hurtigt med passende cirkulærer havde fordømt den egenmægtige og udisciplinerede optræden af de danske gesandter i Stockholm, Bern osv. Hr. Hvass forsøgte at undskylde gesandternes optræden med pludselig nervøsitet.

5. Hr. Hvass anførte endvidere, at han rygtevis havde hørt, at der var tale om, at der skulle anbringes tyske sårede i de af værnemagten beslaglagte bygninger, der var

rømmet af den danske befolkning. Han henviste til, at et imødekommende samarbejde med de tyske militære myndigheder ved ordningen af dette spørgsmål rummede muligheden for større praktiske resultater.

6. Gesandt Mohr anførte, at en ritmester Lunding, der arbejdede i det danske krigsministeriums efterretningssektion, var blevet anholdt og i disse dage ført til Tyskland. Hr. Lunding havde kun udført sit arbejde efter ordre, og der blev fra dansk side lagt stor vægt på, at sagen snart blev klarlagt. Gesandt Mohr ville sende os endnu en notits i så henseende.

7. Med henblik på den telegrafiske indberetning nr. 5485 af 24. 9. fra Madrid gjorde understatssekretær Hencke hr. Hvass opmærksom på, at den danske gesandt i Madrid den 24. 9. overfor gesandt v. Bibra havde udtalt, at han siden den 25. 8. havde været fuldstændig afskåret fra forbindelse med det danske udenrigsministerium og ikke længere fik nogen instrukser. Hr. Hvass udtalte, at de almindelige cirkulærer også var blevet sendt til Madrid.

Hr. Hvass blev anmodet om såvidt muligt omgående efter sin tilbagekomst til København, der sker i dag, at sørge for, at der gives Madrid telegrafisk instruks angående de tre danske skibe i Las Palmas. Han lovede dette.

Understatssekretær Hencke knyttede hertil en henstilling om, at det danske udenrigsministerium i almindelighed holdt de danske missioner i udlandet godt underrettet.

8. Hr. Hvass blev gjort opmærksom på de i det svenske tidsskrift „Nu" offentliggjorte indberetninger fra gesandt Zahle fra begyndelsen af april 1940. Han betegnede dem som i det væsentlige rigtigt gengivet.

Berlin, den 25. september 1943.

Grundherr.

435.

Telegram fra dr. Best ang. højesteretspræsident Troels G. Jørgensens initiativ m. h. t. regeringsdannelse.

28. september 1943.

Skal altid opbevares under lukke.

Telegram
(kodeskriver)

København, den 28. september 1943 kl. 13,25.
Modtaget: — 28. — — - 14,35.

Nr. 1145 af 28.9. CITISSIME!

Jeg anmoder om, at følgende indberetning omgående videresendes til rigsudenrigsministeren:

Under henvisning til mit telegram nr. 1102*) af 20. 9. 43 indberetter jeg, at man efter de oplysninger, som jeg har modtaget i de sidste dage, ikke kan regne med dannelse af en forfatningsmæssig dansk regering. Højesteretspræsident Troels Jørgensen har i en skrivelse til kongen indtaget det standpunkt, at kongen ifølge forfatningen har pligt til at udnævne en regering. Kongen har derimod stillet sig på det standpunkt, at han ikke uden rigsdagens samtykke kan udnævne en regering. Rigsdagen henh. flertalspartierne fast-

*) ved Pol. VI (V.S.) (regeringsdannelse i Danmark).

holder deres standpunkt, hvorefter de afviser ethvert ansvar for landets fremtidige administration. — Den konstituerede leder af det danske udenrigsministerium, direktør Svenningsen, har meddelt mig, at de danske ministerier og den øvrige administration efter drøftelser med de politiske instanser og med domstolene er parat og i stand til at videreføre statsforvaltningen „på en såvel for befolkningen som for besættelsesmagten tilfredsstillende måde". Det hidtil uløste spørgsmål om lovgivningen skal ordnes på den måde, at departementscheferne for deres ressorts i kraft af nødretten udsteder såkaldte „lovanordninger". Domstolene er parat til at anerkende disse „lovanordninger" som gyldige, forsåvidt de „er en nødvendighed med henblik på samfundslivets uforstyrrede videreførelse og for opretholdelsen af ro og orden", og forsåvidt de „ikke strider mod dansk retsfølelse". Tjenestemænd skal, sålænge der ikke sker udnævnelser af kongen, indsættes ved „konstitution" og afskediges ved „afskedsbevillinger". På min forespørgsel udtalte direktør Svenningsen, at man fra dansk side var klar over, at ved siden af den danske statsadministration, der vil fungere på den her fremstillede måde, vil riget gennem sin herværende repræsentation træffe de foranstaltninger og udstede de anordninger, der er nødvendige for at varetage de tyske interesser. — Jeg anmoder nu om godkendelse af, at jeg efter ophævelsen af den militære undtagelsestilstand (hvorom specielt vil blive indberettet efter gennemførelsen af jødeaktionen) forholder mig i overensstemmelse med forslagene i mit telegram nr. 1102*) af 20.9.43.

Dr. Best.

*) ved Pol. VI (V.S.)

436.

Instruks fra rigsudenrigsminister v. Ribbentrop ang. internering af kong Christian X og kronprins Frederik.

6. oktober 1943.

RIGSUDENRIGSMINISTERENS KONTOR

Til forelæggelse
over statssekretæren
for understatssekretær Pol.

Rigsudenrigsministeren er indforstået med, at den danske konge og kronprins ikke interneres, men holdes under observation af sikkerhedstjenesten, således som foreslået i telegram København 1192 af 4.10.

„*Westfalen*", *den 6. oktober 1943.*

sign. **Sonnleithner.**

Telefonisk meddelelse fra Westfalen.
Original følger med
næste kurér.
Statssekretærens kontor
6.10.
Gennemslag til
rigsudenrigsministerens kontor
til underretning.

437.

Fortrolig beretning ang. den danske regerings forhandlinger 28. august.

16. november 1943.

Fortrolig dansk beretning om regeringsforhandlingerne den 28. august 1943[1])

Lørdag den 28. august kl. 10 formiddag blev nimandsudvalgets formand af regeringen opfordret til at indkalde udvalget til møde kl. 10,30. I mødet deltog den samlede regering samt alle medlemmer af nimandsudvalget med undtagelse af Oluf Petersen fra retsstatspartiet.

Statsminister Scavenius åbnede mødet og underrettede de fremmødte om den tyske regerings krav. Efter at han havde forelagt kravene i enkeltheder, henviste han til de afgørende spørgsmål, som disse krav indeholdt. Med hensyn til den pengebøde, der blev krævet af Odense by, udtalte han, at den danske regering allerede havde tilsendt det tyske Røde Kors en check på 10 000 kr., da dr. Best havde sagt, at dette ville gøre et godt indtryk. Denne check var dog nu kommet tilbage.

Det spørgsmål, der foreligger for os, udtalte statsministeren, er, om det vil være muligt for os at imødekomme de fra tysk side stillede krav. Han, statsministeren, havde i morges kl. 9 haft en samtale med dr. Best, hvorunder han havde forsøgt fra dr. Best at få en udtalelse om, hvad man fra tysk side påtænkte at gøre, såfremt kravene ikke blev accepteret af den danske regering. Dr. Best havde dog ikke været i stand til at sige noget herom. Han havde udtalt, at hans politik havde lidt skibbrud, at han var en død mand, og at han i Berlin var blevet behandlet meget hårdt. Det var nu militærpersoner, der havde ordet.

Scavenius sagde endvidere, at han anså kravene for at være et sidste forsøg på at samarbejde med den danske regering. Man måtte være klar over, hvilke følger et afslag ville få: Deportationer, tvangsarbejde, gidsler — alt hvad man allerede var bekendt med fra andre besatte landes skæbne.

Handelsminister *Halfdan Hendriksen:* Må jeg spørge, hvilke forslag statsministeren har?

Scavenius: Når jeg ser ganske objektivt på sagen, og hvis det var muligt, vi kunne træffe en enstemmig beslutning, så ville jeg råde til at acceptere fordringerne for at skåne den danske befolkning. Men jeg må tilstå, at en acceptering af kravene måske vil være så kompromitterende for regeringen, at det ganske simpelt ikke vil nytte noget, således at det derfor ser ud, som om det er umuligt at acceptere kravene.

Buhl: Hvis jeg forstår det ret, har regeringen altså endnu ikke taget stilling?

Scavenius: Nej, vi ønsker med nimandsudvalget at drøfte, hvilken stilling der skal tages. Jeg har også sørget for, at der er blevet forelagt Hans Majestæt Kongen en anmodning om, at han efter frokost modtager os på Amalienborg.

Buhl: De tyske krav er vel et ultimatum, som ikke kan antages? I hvert fald er der formodentlig ingen grund til at tro, at nogen i vor midte nærer ønske om at antage de nævnte krav.

Justitsminister *Thune Jakobsen* gjorde nogle bemærkninger om enkeltheder, der krævede en nærmere forklaring, og fremhævede, at f. eks. politiet ingenlunde ville være i stand til at tvinge arbejderne til at arbejde. Det var også meget vanskeligt at finde de skyldige i Odense. Den officer, der var blevet såret, var rejst til Tyskland uden at være afhørt. *Buhl* afbrød justitsministeren og udtalte, at disse detailler vel næppe havde interesse. Billedet var ganske klart. „Vi skal under tysk herredømme. Den danske regering skal være en skinregering, derfor anser jeg det for fuldkommen udelukket at gennemføre krav af den nævnte karakter."

Ole Bjørn Kraft sluttede sig til Buhls udtalelser og tilføjede, at kravene var af en sådan karakter, at ingen dansk regering eller nogen som helst dansker kunne tænke på at acceptere dem. Han gik ud fra, at regeringen, når man havde givet et svar på ultimatummet, ikke ville demissionere, men forblive på sin post, indtil den blev fjernet, eller ind-

til tyskerne begik sådanne handlinger, at det ville være umuligt for regeringen at dække dem med sit navn. Han foreslog, at regeringen søgte udveje for at lade det danske folk få meddelelse om den danske regerings og rigsdagens holdning, således at man i almindelighed var klar over, at de tyske krav var blevet afslået.

Jørgen Jørgensen spurgte, i hvilken form dette kunne ske.

Ole Bjørn Kraft svarede, at der fandtes mange veje.

Jørgen Jørgensen mente, at svaret måtte have en sådan formulering, at det deraf fremgik, at man fra dansk side var i stand til at holde sin del af aftalen med hensyn til ro og orden i landet. „Hvis vi i dag siger nej og der skrides ind og kongen så bliver på sin post og ligeledes opfordrer regeringen til at blive — hvad så?"

Brorsom udtalte, at han var indforstået med, at man måtte sige nej. Det var hans største håb, at man ville stå sammen, som man hidtil havde gjort det. Han gik ud fra, at regeringen ville få en samtale med kongen. På den anden side var det hans opfattelse, at man, hvis kongemagten blev bevaret, måtte gøre et forsøg på at danne et ministerium af departementschefer.

Hertil svarede *Buhl*, at hvis man valgte det standpunkt at sige nej, kunne man ikke fra partiernes side medvirke under en anden regering. Han ville i det hele taget advare imod at gå ind på den tidligere fremførte tankegang. *Ole Bjørn Kraft* sluttede sig til denne Buhls opfattelse, da den tilstand, som tyskerne ville skabe, udelukkede „folkestyrets" medvirken. Man kunne ikke pålægge andre at fuldbyrde handlinger, „som vor samvittighed forbyder os selv at udføre".

Brorsom: Jeg har selvfølgelig ikke tænkt mig, at rigsdagen eller nimandsudvalget skulle medvirke.

Knud Kristensen anbefalede også afslag, men ville gerne have tid til at overveje sagen.

Bording udtalte, at de øvrige politiske ministre ikke delte Brorsoms opfattelse med hensyn til en regering af departementschefer.

Buhl: I vort svar må vi sige, at vi ikke kan se, at der er nogen som helst begrundelse for så radikale skridt. De foranstaltninger, der fra vor side allerede er påbegyndt, åbner udsigt til opretholdelse af ordenen. Hvis de tyske krav bliver gennemført, så vil stillingen pånyt blive radikalt ændret og tilmed væsentligt forværret, og den vil således føre til nye, endnu strengere krav. Derfor kan vi ikke tage ansvaret for de forholdsregler, som er blevet krævet.[2])

Efter nævnte møde fandt der drøftelser sted indenfor de enkelte partier. Kl. 13,30 samledes man pånyt. Alle medlemmer af regeringen samt hele nimandsudvalget var tilstede.

Buhl meddelte på det socialdemokratiske partis vegne, at man havde samlet en repræsentation for den politiske og faglige organisation på 150—200 mennesker. Disse havde man meddelt kravene, de havde taget enstemmig beslutning om, at den danske regering burde afvise kravene.

Ole Bjørn Kraft meddelte, at man havde samlet så mange medlemmer af det konservative parti som muligt, og at der også i denne gruppe havde været fuldstændig enighed om, at de tyske krav måtte tilbagevises som uantagelige for danskerne.

Knud Kristensen udtalte, at der indenfor venstre ligeledes var fuldstændig enighed om, at det var nødvendigt at sige nej.

A. M. Hansen sagde, at heller ikke det radikale parti kunne gå ind på kravene.

Oluf Petersen betonede, at man fra retstatspartiets side ikke kunne sige ja. Men enkelte ting i kravene var jo allerede opfyldt.

Buhl udtalte hertil, at det var nytteløst at drøfte enkeltheder, da kravene jo udgjorde en helhed.

Scavenius udtalte, at der jo var mulighed for at svare på to måder. På den ene side kunne man afvise de drastiske krav, f. eks. gidsler og dødsstraf, og overlade det til tyskerne selv at gennemføre disse. Men efter den stemning, der var kommet til udtryk, fandtes der vel ingen udvej.

Der foregik en kort diskussion, fordi man efter statsministerens sidste udtalelse havde forstået det således, at de tyske krav ikke var noget direkte ultimatum.

Scavenius svarede, at dette jo var et spørgsmål om taktik — om slutresultatet kunne der dog ikke være tvivl. Fra flere sider blev det udtalt, at man ved en taktisk fremgangsmåde måtte gå ind for en række tyske foranstaltninger, således at man til syvende og sidst dog blev gjort moralsk medansvarlig herfor.

Dr. Munch: Skulle vi ikke i det mindste høre et sådant forslags indhold?

Scavenius oplæste et forslag i så henseende.

Buhl udtalte herefter, at han var overbevist om, at intet parti ville give sin tilslutning til en sådan imødekommenhed, og at han iøvrigt ikke troede på, at man derved ville opnå noget som helst, men at man snarest ville kompromittere sig.

Herefter lod *Scavenius* dette spørgsmål falde og oplæste udkastet til et svar, i hvilket man henviste til, at den danske regering hele tiden havde forsøgt at opretholde ro og orden. Hvilket også den erklæring, som den i sin tid afgav, viste. Man regnede med, at uroligheder allerede var i aftagen, og at strejkerne snart ville være afsluttet, men at den danske regering måtte afvise de nye tyske krav.

Til kl. 14,15 var statsrådet indkaldt. *Buhl* forsøgte samtidig på nimandsudvalgets vegne forbindelse med kabinetssekretæren for at høre, om kongen ønskede en drøftelse med rigsdagens repræsentanter, og for, hvis et sådant ønske forelå, at meddele kongen, at man ikke kunne forvente rigsdagens tilslutning til et administrationsråd eller lignende. Kabinetssekretæren udtalte overfor Buhl, at kongen allerede havde udtalt ønske om at tale med repræsentanter for rigsdagen. Kort efter fik nimandsudvalget besked om at sende en repræsentation til kongen, hvorefter partiets[3]) formænd samt Buhl begav sig til Amalienborg. Delegationen bestod af Buhl, Ole Bjørn Kraft, Knud Kristensen, A. M. Hansen og Oluf Petersen. De blev i kronprinsens nærværelse modtaget af kongen i havesalen. Kongen var overordentlig bevæget, han trykkede hver enkelt i hånden og sagde så med dyb bevægelse: „Statsministeren har netop nu meddelt mig den beslutning, som De har taget. Jeg takker Dem, fordi De i denne alvorlige time har stået sammen. Vi må i enighed stå sammen om alt, som nu kommer. Jeg tror, at det er af største betydning — både udadtil og indadtil —, at vi er enige. Måske tør vi håbe på, at vi har den korteste tid tilbage." Kongen takkede de fremmødte for, hvad de havde ydet, og bad dem om at overbringe hans tak til rigsdagen. Tilsidst fremhævede han endnu en gang betydningen af at stå enigt sammen.

Buhl gav udtryk for den taknemlighed, som alle følte overfor kongen for de ord, han havde udtalt. Ligeledes takkede han for, at kongen følte sig enig med rigsdagen. Betydningen heraf ville blive forstået i alle dele af landet.

Efter dette møde blev der igen afholdt et statsråd, i hvilket kongen bifaldt den trufne beslutning. Ministrene tilkendegav, at de stod fuldstændig enigt sammen. Kongen tilsluttede sig nogle udtalelser af forsvarsminister Brorsom, hvorefter hæren og flåden i den foreliggende situation ikke skulle sætte sig til modværge.

Efter statsrådet blev regeringens og rigsdagens svar ved bud sendt til den tyske befuldmægtigede.

---

[1]) Dokumentet har foroven følgende påtegning med Renthe-Finks håndskrift:
„*Hr. gesandt v. Grundherr* med anmodning om at sende det tilbage. Beretningen stammer fra en ven af Meissner.
RF 16/11/43."
Endvidere har det i marginen følgende påtegning:
„Understatssekretær Pol.
Dirigent Pol. med anmodning om at levere det tilbage.
Denne optegnelse er meget interessant: Buhl den vigtigste hetzer, Scavenius har god vilje, ligeså Munch. Grdhr. 16/11."

[2]) I marginen er med håndskrift anført: „Således omtrent lød så senere det danske svar! Grdhr."

[3]) „Partei" i den tyske tekst er formentlig fejlskrift for „Parteien" (partiernes).

438.

Skrivelse fra statssekretær Backe, rigsernæringsministeriet, ang. besættelsesomkostningerne.

10. februar 1944.

Afskrift.

RIGSMINISTEREN FOR
ERNÆRING OG LANDBRUG

Berlin, den 10. februar 1944.
Wilhelmstr. 72

M.d.F.d.G.b.. V B 4 — 110 M-19 hemmelig/44

Vedrører: Besættelsesomkostninger i Danmark.

Til
rigsfinansministeren,
Berlin.

Højtærede hr. rigsminister!

Det i Deres skrivelse af 24. januar 1944 til rigsudenrigsministeren behandlede spørgsmål om besættelsesomkostningerne i Danmark vedrører mit ressort, forsåvidt det drejer sig om, hvorvidt den af Dem tilstræbte ordning, hvorved Danmark definitivt overtager en del af besættelsesomkostningerne, vil være egnet til at opretholde eller skade det danske landbrugs produktion og villighed til at levere. Hertil vil jeg gerne bemærke følgende:

1.) Leverancerne af landbrugsprodukter fra Danmark til Tyskland har til trods for den heller ikke for Danmark lette foderstofsituation udviklet sig forbavsende godt, hvilket f. eks. følgende tal viser:

a) *Kød:* Levering i tiden 1. 10. 42—30. 9. 43 = ... 80 000 t
Anslået levering i samme tid 1943/44 mindst..... 150 000 t

b) *Smør:* Finansår 1941/42 =..... 37 600 t
1942/43 =..... 51 100 t
1943/44 anslået ligeledes til..... 51 100 t

c) *Frø:* Samlet værdi af de for størstedelen allerede gennemførte indførsler 1943/44 for markfrø ca. ..... 20 millioner RM
for havefrø ca..... 6,5 — -

Dermed er Danmark blevet Tysklands vigtigste leverandør af frø.

d) *Fisk:* Finansåret 1939 =..... 54 000 t
1942 =..... 92 000 t
1943 =..... 102 000 t

Danmark dækker dermed $^2/_3$ af Tysklands samlede behov for friske saltvandsfisk.

e) *Heste:* 1943 indførsel..... 38 000 stk.

Dermed er Danmark blevet langt den største leverandør af heste til Tyskland.

Udviklingen har vist, at valutaforholdene i Danmark ikke har medført nogen nedsættelse af den danske villighed til at levere. En sådan ville efter min opfattelse også kun kunne befrygtes, hvis roen i Danmark blev forstyrret, eller hvis Tyskland, således som det desværre nu er tilfældet, i stadig ringere omfang leverer produktions- og forbrugsgoder til Danmark. Hvis denne udvikling fortsætter, må man regne med, at det danske landbrug taber sin hidtidige interesse i den størst mulige produktion, fordi det ikke længere kan købe tilstrækkeligt for de indtjente kroner.

2.) Jeg vil endvidere gøre opmærksom på, at det på grund af, at der ikke findes en dansk regering, vel næppe vil være muligt at gennemføre de nødvendige foranstaltninger ved hjælp af en dansk skattelov, hvorfor det sandsynligvis vil blive nødvendigt at udstede de fornødne anordninger gennem den rigsbefuldmægtigede i København. I så fald må der imidlertid regnes med passiv modstand fra den danske administration og fremfor alt fra de danske skatteydere. En yderligere skattemæssig belastning af det danske landbrug vil efter min mening også stærkt nedsætte dets villighed til at opretholde produktionen i det nuværende omfang eller om muligt endda forøge den, tilmed da den engelske propaganda ikke vil lade sig dette middel til at påvirke stemningen hos de danske bønder slippe af hænde. På den ene side vil altså det ønskede mål kun blive delvis nået, mens der på den anden side fremkaldes en højst uønsket uro i den danske befolkning, og navnlig indenfor landbruget.

3.) De danske priser og lønninger har været stabile i næsten 2 år. Dette beviser, at der hidtil ikke har kunnet konstateres skadelige virkninger af den danske finans- og valutapolitik. At der på grund af de hurtigt voksende besættelsesomkostninger i fremtiden kan opstå betydelig fare, kan ikke bestrides; alligevel foreligger der efter min opfattelse ingen anledning til netop på nuværende tidspunkt at optage spørgsmålet om besættelsesomkostningerne.

Rigsudenrigsministeren og rigsøkonomiministeren har modtaget afskrift af denne skrivelse.

Heil Hitler!

Deres meget hengivne

sign. **Backe.**

439.

Telegram fra dr. Best ang. udsendelse af en gesandt til Danmark.

15. februar 1944.

Skal altid opbevares under lukke.

Telegram
(hemmelig kode)

København, den 15. februar 1944 kl. 14,45.
Modtaget: — 15. — — - 17,50.

Nr. 202 af 14.2.

Som svar på telegram af 10. nr. 131*) skal jeg meddele, at jeg anbefaler udsendelsen af en chargé d'affaires, fordi det på den ene side er tvivlsomt, om kongen vil modtage en gesandt, og fordi det på den anden side turde svare til vor ledelses ønsker, at der gives kongen en anledning til igen at udøve regeringsfunktioner.

Dr. Best.

*) Pol. VI 7697 hemmeligt

440.

Telegram fra dr. Best ang. Frits Clausen.

26. februar 1944.

Skal altid opbevares under lukke.

Telegram
(hemmelig kode)

København, den 26. februar 1944.
Modtaget, — 26. — — kl. 16,00.

Nr. 251 af 24.II.44.

DNSAPs partifører dr. Clausen, som siden 1. november 1943 har været indkaldt til Waffen-SS som overstabslæge med rang af SS-Sturmbannführer, har efter en meddelelse, som er tilgået mig fra SS-Hauptamt, efter SS-rigsførerens anordning fået pålagt spiritusforbud og er blevet indlagt til en afvænningskur på nervesanatoriet (SS-lazaret) Würzburg, fordi han under sit arbejde i Minsk har drukket til overmål og i denne tilstand forulempet det kvindelige personale på sit lazaret.

Dette er gennem soldater på orlov blevet kendt i Danmark og er allerede blevet taget op af den illegale propaganda. DNSAP, hvis .....*) i de sidste måneder har været begrænset til at bevare de nuværende tilhængere, kommer herved i en meget vanskelig situation. Af en del af medlemmerne forlanges det, at dr. Clausen nu skal afgive ledelsen af partiet. Jeg undlader foreløbig at gribe ind, for at det ikke, i betragtning af at dr. Clausens nævnte handlinger er foregået udenfor Danmark, kan hævdes, at disse er blevet fremkaldt fra tysk side for at gøre dr. Clausen umulig. For den nationalsocialistiske bevægelse i Danmark vil det dog være en aflastning, hvis dr. Clausen nedlagde partiformandskabet med en acceptabel begrundelse.

Best.

*) Gruppe ulæselig.

441.

Skrivelse fra Höheres Kommando i København til general v. Hanneken ang. afholdelse af krigsspil i København 31. marts.

1. april 1944.

Hemmelig!

HØJERE KOMMANDO
København

Stabskvarteret 1. 4. 1944.

Ia 995/44 hemmelig.

Ref.: Højere SS- og politiføret i Danmark I a 184/44 hemmelig af 9.3.44.

Vedr.: Krigsspil hos politiet den 31.3.44 i København.

Til
værnemagtens øverstkommanderende i Danmark,
Silkeborg.

A. Den 31. marts om eftermiddagen foregik i Deutches Eck i København det i referenceskrivelsen meddelte krigsspil under ledelse af generalmajor v. Heimburg. Foruden den højere SS- og politifører og førerne for de forskellige enheder indenfor politiet

deltog chefen for den Højere Kommando København med Ia og Qu, værnemagtsgarnisonskommandanten med forskellige officerer fra sin stab, samtlige chefer for de i København stationerede tropper af hæren, repræsentanter for samtlige afdelinger og kontorer under marinen og luftvåbnet i København samt repræsentanter for den rigsbefuldmægtigede og for partiet.

B. *Krigsspillets forløb.*

1.) Efter et kort indledende foredrag af chefen for ordenspolitiet om den situation, der lå til grund for krigsspillet, gav først stabschefen for ordenspolitiet samt II. politivagtbataillon oplysninger om de *foranstaltninger*, som de skal træffe ved *beredskabsgrad I*. Derefter fulgte drøftelse af indsatsenhederne I—V, der står til rådighed for den højere SS- og politifører, og af SD, deres inddeling, styrke og opgaver samt overgangen fra beredskabsgrad I til *beredskabsgrad II*, foranlediget ved de uroligheder, der måtte ventes som følge af situationens udvikling.

2.) I forbindelse hermed drøftedes SDs *anholdelse af førerne for modstandsbevægelsen* (300 i København/100 i Jylland) med alle detailler om den nødvendige tildeling af politistyrker, motorisering af de enkelte kommandoer og borttransport af de anholdte. Den tid, som SD behøver, blev anslået til ca. 3—4 timer. Mod den påtænkte foreløbige anbringelse af de anholdte i Kastellet blev der af militære grunde (senderanlæg i bunkers) rejst indsigelse af den Højere Kommando København. Andre muligheder for anbringelse undersøges af SD.

3.) Endvidere blev af den Højere Kommando København i denne forbindelse rejst spørgsmålet om behandlingen af de i *koncentrationslejren Horserød* internerede og med henblik på den udsatte beliggenhed ved kysten og i nærheden af Sverige blev foreslået en flytning af lejren. Chefen for sikkerhedspolitiet meddelte, at en flytning af lejren til Padborg var påtænkt og under forberedelse. Hvis lejren ved et overraskelsesangreb ikke kan holdes, regnes der med, at lejrchefen hjemsender størsteparten (de ufarlige) og likviderer de farlige elementer.

4.) Derpå fulgte drøftelserne af en *afløsning* af politiets *vagter*, som ved grad II skal gennemføres ved hjælp af personel fra indsatsenhed III, samt *beslaglæggelse af de for motoriseringen bestemte 86 motorkøretøjer*. Herunder viste der sig de samme vanskeligheder som hos hæren p. gr. af manglen på uddannede generatorchauffører. Uddannelsen af generatorchauffører er allerede i gang hos politiet. Den fulde motorisering synes dog at være tvivlsom, for tilvejebringelsen af motorkøretøjerne blev der ansat et tidsrum af indtil 6 timer.

5.) Under krigsspillets videre forløb drøftedes oprettelsen af *opsamlingssteder for fanger* til anbringelse af anholdte i politikasernen i Alsgade, i Jernbanegade og i Vestre fængsel og *udøvelse af jurisdiktion* overfor danske sabotører. Herom synes stadig en principiel afgørelse af værnemagtens øverstkommanderende i Danmark at være påkrævet. Spørgsmålet om fangernes borttransport af hensyn til forestående uroligheder og faren for befrielse af dem blev drøftet. Af Gruppenführer Pancke blev det foreslået at bringe dem ombord på et større skib og flytte skibet ud i rum sø.

6.) På grund af situationens udvikling blev det derefter vedtaget at proklamere den *militære undtagelsestilstand* og den tyske værnemagts overtagelse af den udøvende magt. Bekendtgørelse fra værnemagtens garnisonskommandant i København om de forholdsregler, som i forbindelse hermed skulle tages af ham, såsom opklistring af opråbet til den danske befolkning, mødeforbud, forbud mod sammenstimlen på gaderne, fastsættelse af lukketid for restaurationer, forbud mod at bære eller besidde våben, ammunition, sprængstoffer m. v., fremskaffelse af en loyalitetserklæring fra de danske forvaltningsmyndigheder, forøgelse af patrouilletjenesten m. v.

Fra den højere SS- og politifører's side underlæggelse af det danske politi under hans kommando og forlæggelse af hans kommandopost til Silkeborg. Det

danske politis styrke i København 3 100 mand, heraf efter fradrag af stationernes personel: 1 650 mand til sluttet indsats ved kampopgaver med ca. 12 motoriserede delinger à 35 mand, udrustet med 450 karabiner, 26 maskinpistoler, resten pistoler.

Chefen for ordenspolitiet meddeler, at den danske politipræsident på det mest eftertrykkelige er blevet gjort opmærksom på den absolutte nødvendighed af at støtte og samarbejde med det tyske politi for ved sammenstød med befolkningen at spare dansk blod; løfte herom er blevet givet af politipræsidenten, men fra tysk side tager man under hensyn til den almindelige danske holdning dette løfte med forbehold.

7.) Fra ledelsens side blev der nu gjort en række indlæg, der tvang såvel chefen for ordenspolitiet som førerne for de forskellige politi- og værnemagtsenheder til at foretage situationsbedømmelser og til at træffe beslutninger.

a) Vanskeligheder med det danske driftspersonale i telefonhuset, Nørregade, og på telegrafcentralen, Købmagergade, idet det vægrer sig ved at fortsætte driften. Ifølge melding fra den tilstedeværende løjtnant Stamer Eilers fra N.B.K.D.[1]) er der ikke tysk personel til rådighed, som uden det danske personel kan opretholde den tekniske drift af begge centraler. Under disse omstændigheder skal det danske personale hindres i at forlade centralerne og tvinges til at fortsætte driften.

b) Mytteri i Vestre fængsel. De danske politivagter overmandes, den tyske vagt kan foreløbig holde stand. Indsættelse af en tysk motoriseret politistødtrop med maskingeværer og 2 stk. 5 cm antitankkanoner, mytteriet kan slås ned.

c) Arbejdsnedlæggelse i Burmeister og Wains motorværksted, arbejderne besætter montagehallerne. På foranledning af værnemagtens garnisonskommandant i København indsættes 2 delinger fra K.i.A.[2]), som angriber fra land- og søsiden.

d) Opløb, der truer Ørstedsværket. Efter anmodning fra chefen for ordenspolitiet indsætter værnemagtens garnisonskommandant et kompagni D III, der spreder mængden og anholder anstifterne.

e) Sprængning af de to jernbaneoverføringer ved Enghave station. Efter ordre fra chefen for ordenspolitiet indsætter den danske politipræsident dele af C. B. (15 000 mand i København) til oprydningsarbejder.

f) Opløb i Fælledparken med truende holdning mod Schalburghuset. Indsættelse af en deling D X som ved d).

g) Opløb på Vor Frue Plads foran universitetet. Indsættelse af to delinger fra II. politi-vagtbataillon.

h) Opløb af en større menneskemængde på Raadhuspladsen. Indsættelse af et kompagni af II. politi-vagtbataillon, mængden trænges bort og splittes mod nord.

i) Gadekampe i Saxo- og Oehlenschlægersgade. Indsættelse af ca. 120 mand fra den i mellemtiden ved indkaldelser forøgede indsatsenhed III og en deling af II. politi-vagtbataillon med maskingeværer og to antitankkanoner. Gaderne afspærres mod vest og syd, og man kæmper sig fri mod nord under hensynsløs indsats af de tunge våben.

k) Angreb på havnepolitistationen Toldboden. Afværges ved egen kraft fra godt beskyttet position bag høje jerngitre under anvendelse af 3 maskingeværer på forhøjede, tidligere luftværnskanonstillinger.

l) Opstand blandt arbejderne i Dansk Industri Syndikat. Efter anmodning fra chefen for ordenspolitiet indsætter værnemagtens garnisonskommandant kompagni D X, efter at dette er blevet forstærket med og har fået underlagt sig 2 motoriserede 8,8 cm luftværnskanoner fra luftværnsundergruppe Sjælland.

m) Opløb på Amager og en menneskemængdes anmarch mod Knippelsbro og Langebro. Spærring af Amagerdæmningen og af tilgangen til broerne med spanske ryttere ved K.i.A.s taktiske reserver og hensynsløs åbning af ild mod den fremtrængende mængde.

n) Bombenedkastning på chefen for ordenspolitiets kommandosted, Dagmarhus. På grund af faren for sammenstyrtning forlægges kommandostedet til forberedte evakueringslokaler i Vesterport.
o) Beskyttelse af de tyske familier i København, der er udsat for terrorhandlinger. Hertil regnes med beslaglæggelse af et hotel til samlet anbringelse.
p) Forsorg for og borttransport af sårede fra politienhederne. Hos kommunen beslaglægges 4 ambulancer. Foruden de sædvanlige sanitetsofficerer har hver større politienhed til rådighed en hjælpelæge, der ved indsats af større enheder (f. eks. et kompagni) ledsager tropperne. Desuden findes der hos tropperne sanitetsunderofficerer til første hjælp.

Der regnes med forbindingspladser i politiets kvarter i Alsgades kaserne, i Jernbanegade og i Schalburghuset på Blegdamsvej.

C. *Erfaringer.*

Krigsspillet blev gennemført som uddannelseskrigsspil, d. v. s. at der straks til hver situation blev knyttet drøftelser, der skulle fjerne tvivl og uklarheder.

Deltagelsen var livlig og også interessant for værnemagtens medlemmer.

Når det for den indviede allerede forud var klart, at de i København stationerede tyske politistyrker i tilfælde af, at landet trues udefra, er altfor ringe til at opretholde ro og orden og til alene at blive herrer over situationen i en millionby som København med det danske politis i alle tilfælde tvivlsomme holdning og med den givetvis fjendtlige holdning m. h. t. den største del af den danske befolkning, så har dette krigsspil på uangribelig måde bevist rigtigheden af denne antagelse. Af denne grund var der allerede før krigsspillet blevet ført drøftelser mellem værnemagten og chefen for ordenspolitiet, hvorved Storkøbenhavns område i tilfælde af indre uroligheder inddeles i 4 underafsnit, i hvilke de respektive chefer er ansvarlige for roens opretholdelse, nemlig:

1.) for underafsnit Amager og havnen K.i.A.
2.) for underafsnit indre by indtil søerne chefen for ordenspolitiet med sine politistyrker.
3.) for underafsnit København Vest nordlige del chefen for D X.
4.) for underafsnit København Vest sydlige del chefen for D III.

Ansvarlig for hele området Storkøbenhavn er chefen for ordenspolitiet. Indsættelse af værnemagt sker efter anmodning fra chefen for ordenspolitiet til værnemagtens garnisonskommandant og sker, sålænge tropperne ikke er bundet ved kampopgaver mod en udefra angribende fjende. I sidstnævnte tilfælde står til disposition for chefen for ordenspolitiet kun hans egne politistyrker, som han så må sætte ind alt efter opgavernes vigtighed.

Det var derfor den almindelige opfattelse, at i betragtning af de små disponible styrker må hver indsats fra først af ske med brutal hårdhed og hensynsløshed for at opnå en afskrækkende moralsk virkning.

Richter,
Generalløjtnant.

[1]) muligvis: Nachrichten-Betriebs-Kompagnie Dänemark (Telegraf kompagni Danmark).
[2]) muligvis: Kommandant in Amager (chef for området Amager).

442.

Notits af Hoffmann ang. forhandlinger med direktør Svenningsen.

6. maj 1945.

Hovedkvarteret, 6. maj 1945.

Efter ordre fra statssekretær von Steengracht anmodede jeg dr. Best i København om en kort beretning om situationen i København.

Dr. Best meddelte telefonisk følgende:

Dr. Best havde den 5.5.45 en samtale med direktøren i det danske udenrigsministerium Svenningsen om følgende spørgsmål:

1. Fortsættelse af leverancerne til værnemagten,
2. Forsorgen for de tyske flygtninge,
3. Behandlingen af rigstyskerne.

Dr. Best fik i dag den danske regerings besked angående spørgsmålene 1—3.

ad 1: Leverancerne fortsættes. Opfordring hertil er meddelt gennem radioen.

ad 2: Den danske stat overtager forsorgen for flygtningene efter værnemagtens afmarch.

ad 3: En almindelig internering af rigstyskerne er ikke påtænkt. Hvornår og i hvilket omfang rigstyskerne skal forlade Danmark, er endnu ikke afgjort.

Dr. Best meddeler endvidere telefonisk:

„Der har i de sidste to dage været temmelig uroligt i København. København blev fuldstændigt behersket af 10 000 medlemmer af modstandsbevægelsen. Talrige forsøg på at afvæbne tyske tropper var resultatløse. En anholdelsesbølge går over hele landet. Næsten alle tyskvenlige personer anholdes, også et antal rigstyskere. Jeg intervenerer for rigstyskere i de tilfælde, som kommer til mit kendskab.

Den hidtidige administrationsbygning Dagmarhus er blevet rømmet for at undgå, at der på grund af overtagelse med magt gives signal til yderligere voldsaktioner. Rømningen blev aftalt med det danske udenrigsministerium. I mit eget hus er den tyske politivagt afvæbnet og afløst af en gruppe fra modstandsbevægelsen. Af denne grund er der fremkommet oplysninger i pressen om, at jeg enten var blevet interneret eller havde stillet mig under frihedsrådets beskyttelse. Begge dele er forkert. Jeg bevæger mig frit omkring og viderefører mine forhandlinger med det danske udenrigsministerium.

Den danske regering har erfaret, at der på Bornholm skal landsættes et større antal soldater, sårede og flygtninge. Der nævntes et tal på 20 000. Den danske regering vil ikke acceptere dette og er også i stand til at forhindre det. Jeg anbefaler at lede denne transport andetsteds hen."

Forelægges hermed statssekretær von Steengracht.

Hoffmann.

443.

Notits af understatssekretær Hencke ang. samtale med dr. Best.

13. maj 1945.

Notits!

Dr. *Best* sendte i dag telefonisk en kort beretning om situationen i Danmark, i hvilken han oplyste følgende:

De danske myndigheders leverancer til de tyske flygtninge fortsætter gnidningsløst. Der er hidtil ikke sket en almindelig internering af rigstyskere. Derimod blev der foretaget talrige enkeltarrestationer med forskellige begrundelser. Dr. Best intervenerede i sådanne tilfælde overfor det danske udenrigsministerium.

Dr. Bests forhold til den danske regering er rent praktisk, og han anser det ikke for hensigtsmæssigt at tilvejebringe en klaring af sin juridiske stilling. I praksis er den nuværende form for samarbejde med det danske udenrigsministerium tilstrækkelig. Af offentligheden anses dr. Best for at være interneret. Han kan dog efter ønske tage til byen, og som chauffør fungerer den af modstandsbevægelsen stillede vagt.

Kontorerne er nu samlet i den gamle gesandtskabsbygning (Kastelsvej), hvor også dr. Best opholder sig om formiddagen. I denne bygning opholder sig også de medlemmer af gesandtskabet, som har måttet flytte ud fra hotellerne. I den gamle gesandtskabsbygning udføres det arbejde, som stadig er muligt. Bygningen bevogtes af en vagt fra frihedsbevægelsen, som dog ikke hindrer adgangen.

Dr. Best har mulighed for telefonisk at komme i forbindelse med de øvrige tyske kontorer i Danmark. Han håber, at det fra tid til anden vil lykkes ham at telefonere med Mørvig.

Medlemmerne af dr. Bests kontor befinder sig endnu i København. Spørgsmålet om deres hjemsendelse er endnu ikke løst. Det danske udenrigsministerium har tilrådet, at man i denne sag foreløbig forholder sig afventende. Dr. Best selv har stillet sig til rådighed for den danske regering og vil blive i København, sålænge det er nødvendigt. Dette kan blive tilfældet i længere tid, da ca. 2 000 danskere i de sidste dage er blevet anholdt på grund af deres samarbejde med os. Det er sandsynligt, at dr. Best bliver nødt til at udtale sig om et antal af disse tilfælde.

Situationen i Byen er igen blevet roligere, selvom gadebilledet stadig domineres af frihedsbevægelsen. Det danske politi skal i morgen (14.5.) genoptage sine funktioner.

Forelægges hermed
over statssekretæren
for rigsudenrigsministeren.

Mørvig, den 13. maj 1945

Hencke.